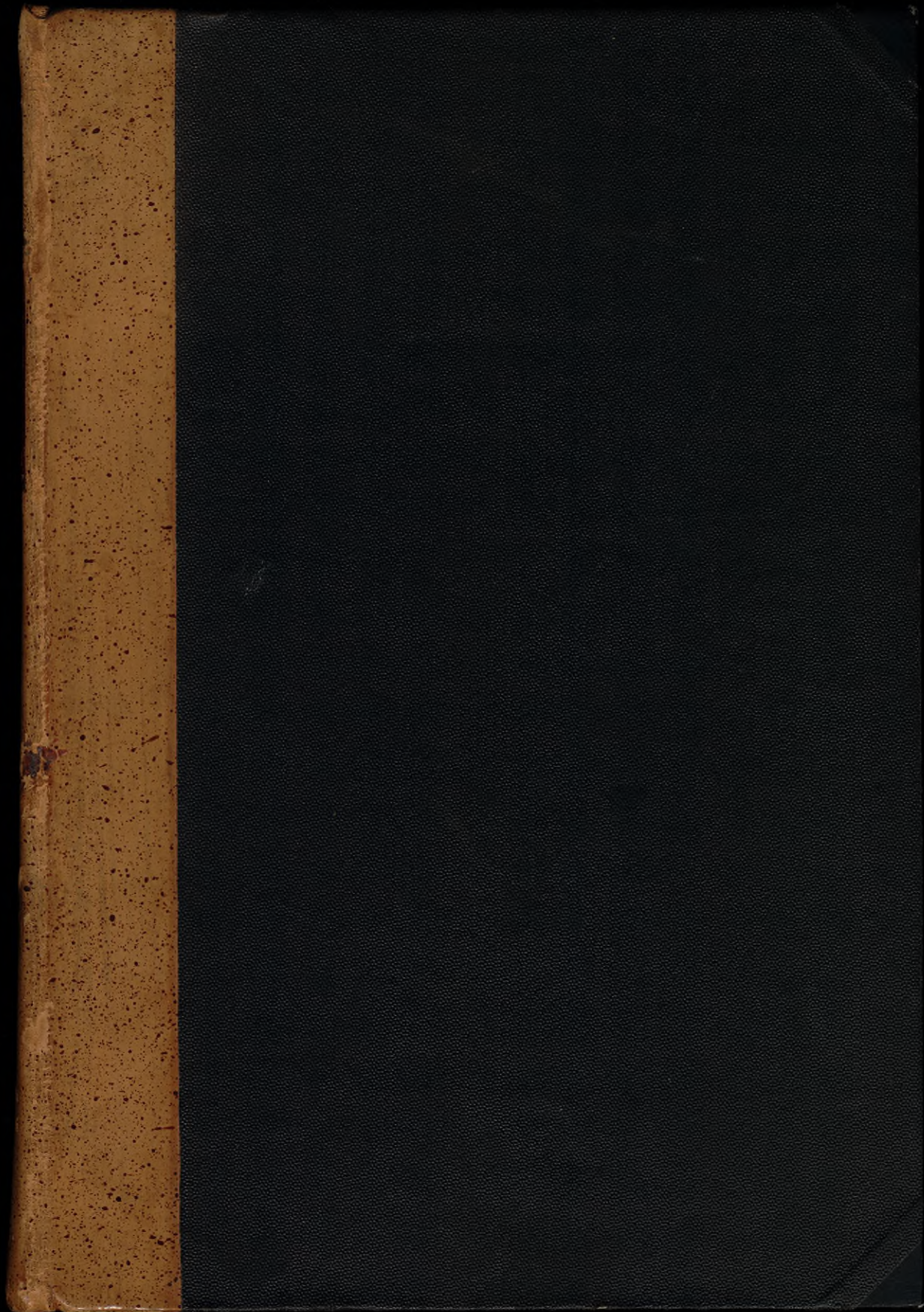

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

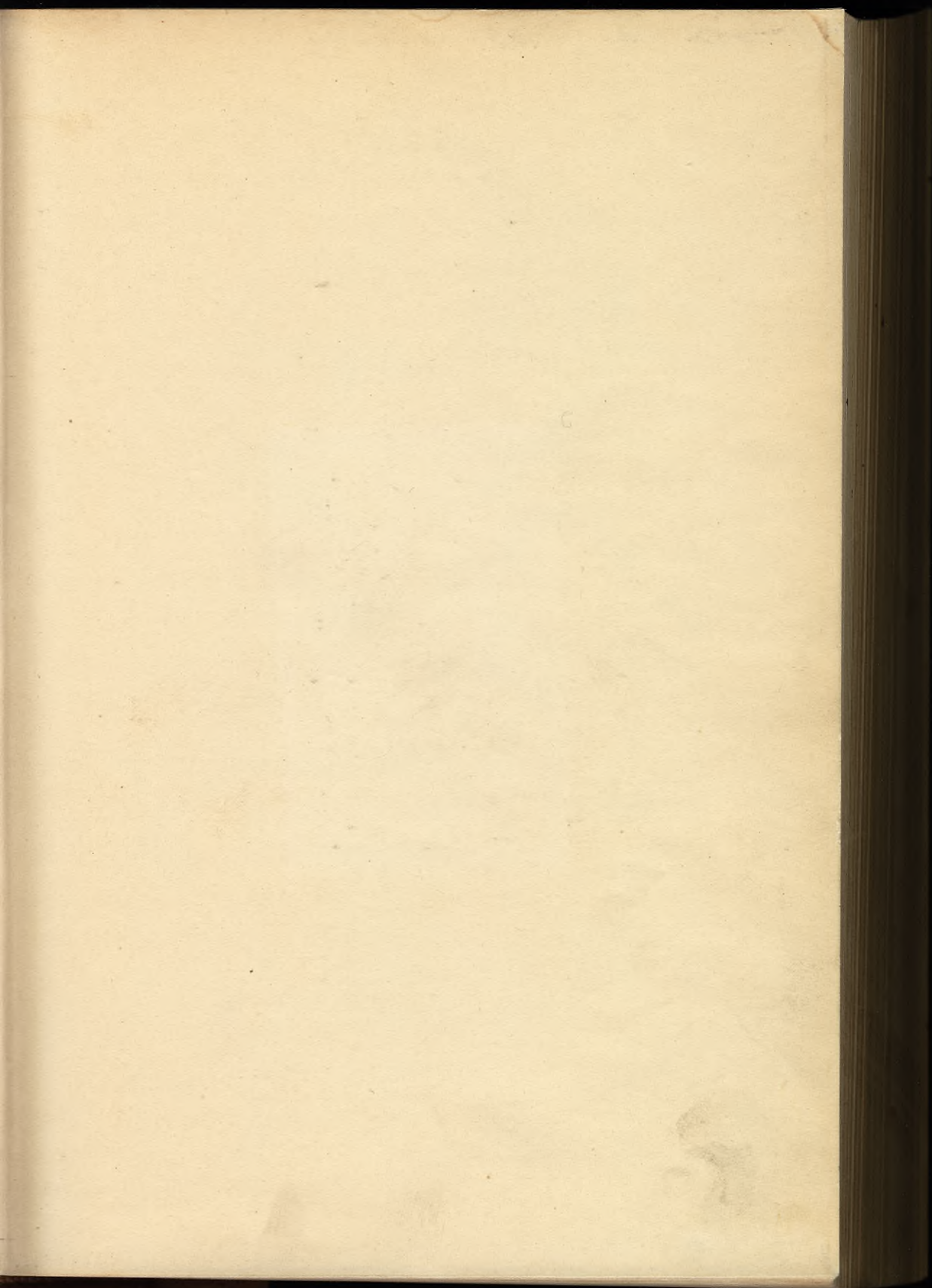
This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

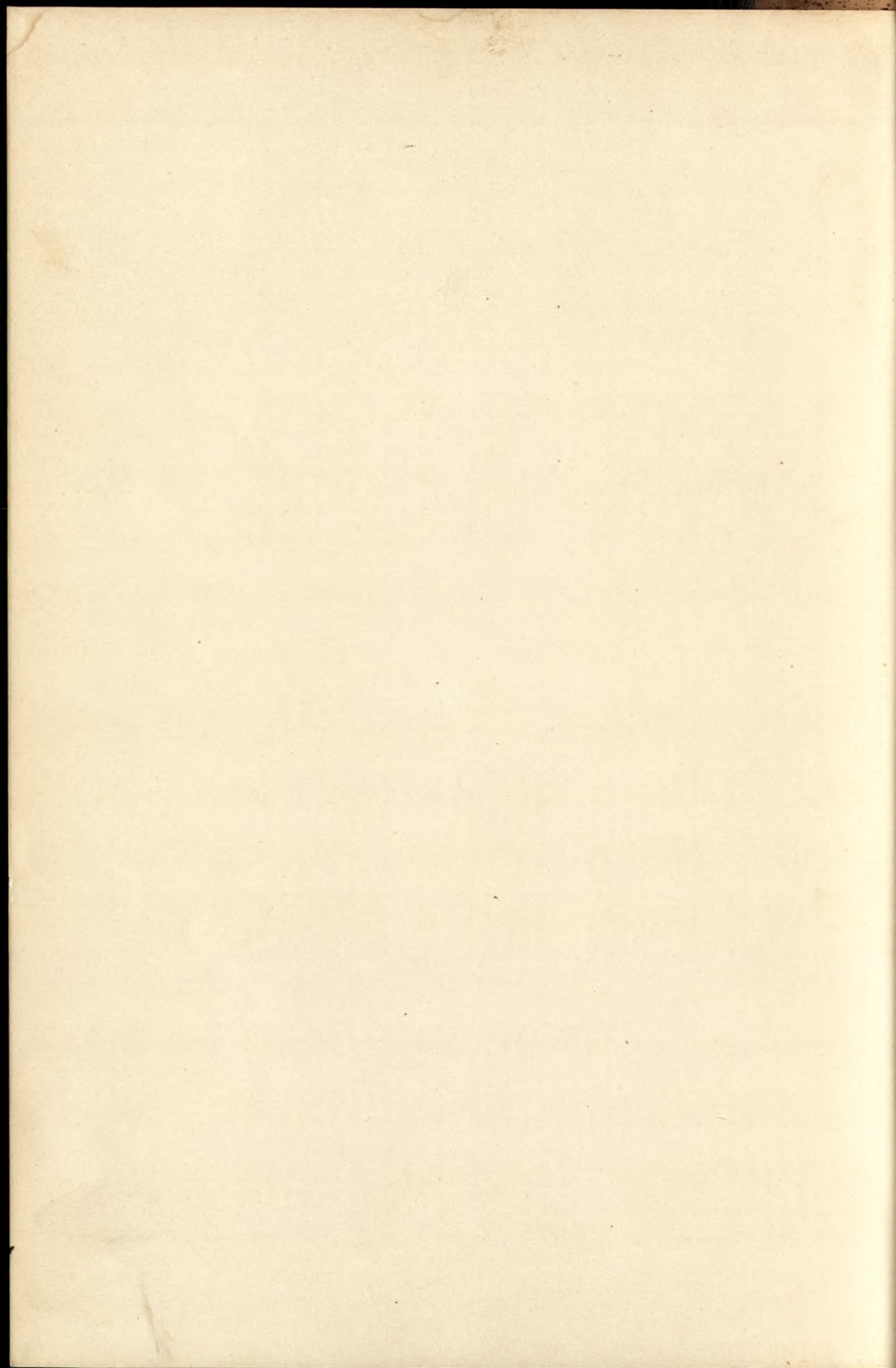

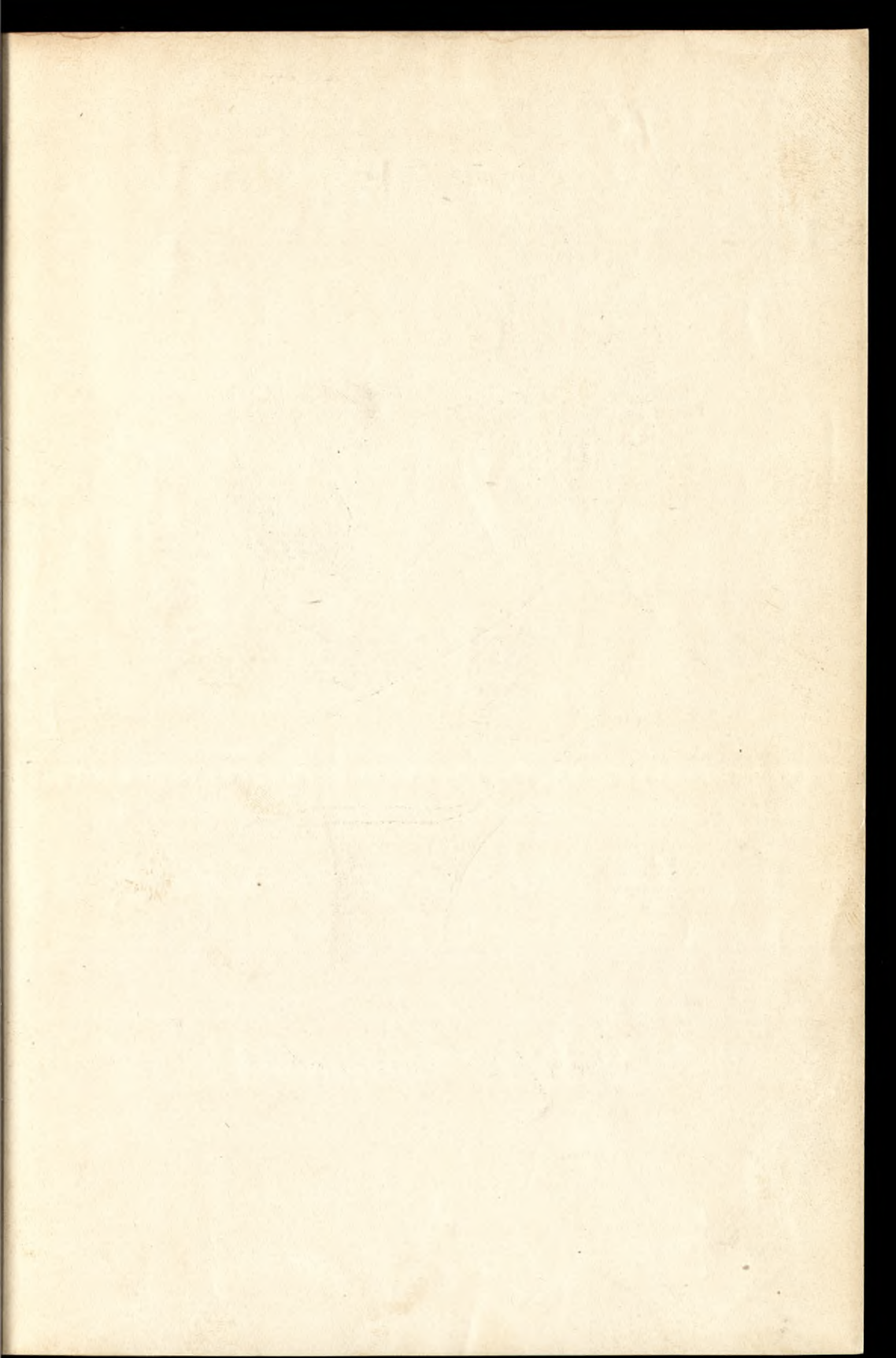

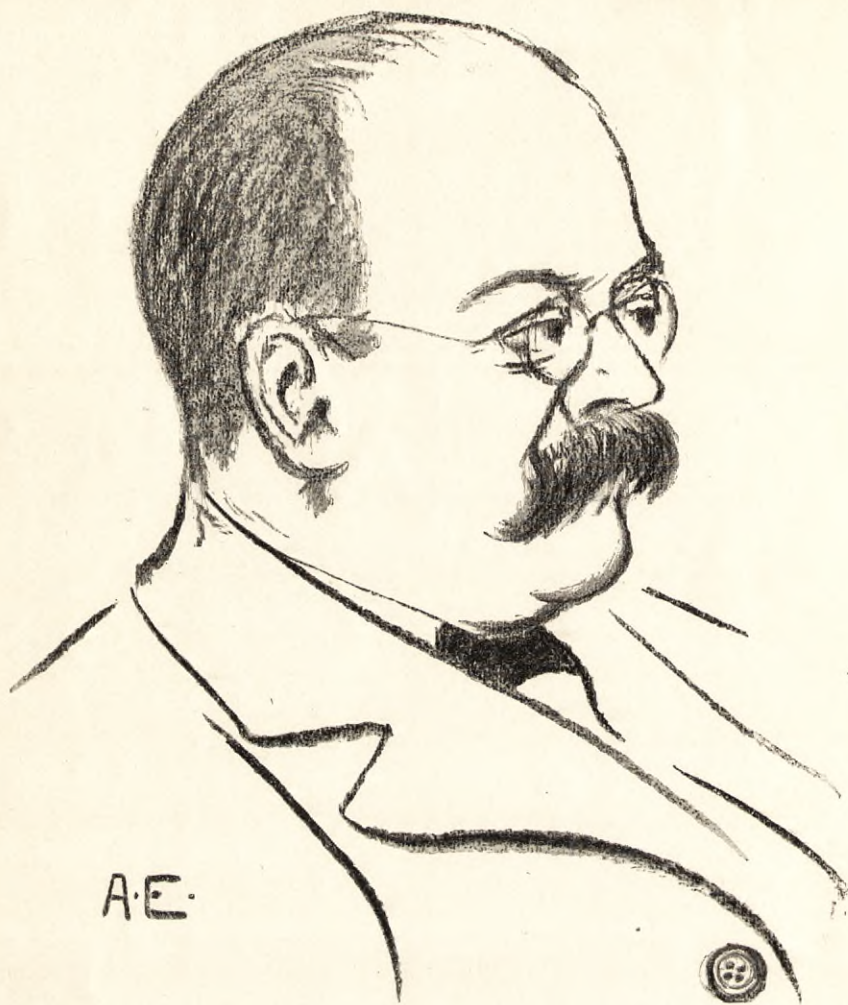
Litt.
Sv.

A.E.

Govt of Gujarat

GERNANDTS FOLKBIBLIOTEK

I

SAMLADE
ALLMOGEBERÄTTELSE

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

FÖRSTA DELEN

MED ETT FÖRORD AF JONAS LIE

ILLUSTRERADE AF

ALBERT ENGSTRÖM

STOCKHOLM

C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG.

STOCKHOLM

KÖRSNERS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

1898.

Bref från Jonas Lie till författaren.

(Skrifvet som företal.)

Kjäre Gustaf af Geijersthamn.

Meget gläder det mig, at det måske blive Anledning til at erholde dine *Skildringer af Sveriges Bonde- og Almuelev* i en samlet Folkeindgaaelse. Fra "*Fattigt Folk*" udkom i 1884, har jeg gennem Aarenes Løb løst dem alle i de forskellige Bøger og Tidsskrifter, hvori de har været trykte. Og, medens disse spredte Sager igjen er fundet mig af Hænderne, er Indholdet blevet tilbage i min Erindring som en Række stærke, levende Billeder. Saa Landru, Frovordige og indimod Affpeilinger af Almuens Liv hjemme i Byen som inde i sit Arbejde og ikke mindst, af de Følelser, Hidskaber og det Tankesæt, der rører sig inde i den tauste Overflade, vil enhver Nation og enhver Literatur være stolt af at kenne og vise. Saa enkle, saa frylles ligetil og, jeg havde nok sagt, bondedjorne Fremstillinger og derfor saa kraftig-ogte! Og Himmelen saa god og linn, saa man forhaar og ser Motiver og Forhold gennem den som i en Tikkert.

"Fattigh Folk" anden Samling, der dog endog dybere Grib
end den første, "Kronfogedens Berättelser" osv. af v. - for ikke
at nævne "Svenska Bondfjæder", hvor "Poi Olof" og hans
"Hjæring", "Lars og Jæn Anders" og "Forbryttere" gives Læse-
spillet hvi og føres frem fruktænde og frøtendi for vore
Børn, - alle disse "Berättelser" føles som selve det levende,
der fat over i Kunstens Forklaring. (Det er da ogsaa
gjennem dem, jeg har tilegnet mig det meste af, hvad jeg
ved om vort Broderfolks Bonde- og Almueliv.

Ikke tvivles jeg paa, at den svenske Almenhed bejlerly
vil gribe disse Træl fra Dybderne af sit eget Folkeliv,
ja, at de, naar de rækkes den i en let tilkommelig billig Udgave,

endog skjønt kunne naa til at vinde en Plads mellem
de fæa Bøger i Bondens Boghylder -

Men, hvad jeg med mere Sikkerhed hvi forudsiger,
det er, at disse din Kunst's Værker i saadan Folkund-
gave vil vandre indover den norske Læserverden som
en af de ætteste og intimste Hilder til Kundskab om vort
Broderfolks hvi og Tænkning, og som saadan efterhaanden
havne i vore Folkebibliotheker.

(Min hengivne Ven

Paris d. 2de Decbr.
1897.

(Jouache).

Hur Lars Anders och Jan Anders bygde gårdsgård.

Snön föll utanför stugan i stora drifvor, som rasade ner förbi fönstren, fyllande hela luften med ett hvitt moln af den omöjligaste snöyra, från hvilken en hel natt af sömn och dåsigheit bredde sig öfver trakten. Och inne på sängen låg Lars Anders med näsan i vädret och smorläderstöflarna på fötterna och snarksof.

»Lars Anders,» skrek Brita Stina, som gick och ordnade vid spiseln.

Inte ett ord kom till svar, i stället ljöd en lång utdragen snarkning, hvilken lät, som när man stryker pannan mot väggen vid den berömda lek, som kallas att draga timmerstockar.

»Lars Anders,» skrek Brita Stina på nytt så gällt, att det riktigt skar genom rummet.

Lars Anders lyfte på ena foten, plirade med det ena ögat och frågade:

»Hvad i helvete är det om?»

»Ska' du sofva hela da'n?» skrek käringen, och hennes ögon gnistrade af förargelse.

»Hvad ska' en göra, när det snöar?» sade Lars Anders och vände sig mot väggen igen.

Gumman muttrade något mellan tänderna och gaf sig på nytt till att ordna vid spiseln. Men då började Lars Anders att snarka på ny kula.

»Det var då en fuling till gubbe,» sade Brita Stina för sig själf. Och i det hon tog ett djupt andetag för att få riktig fart i lungorna, skrek hon igen, så mycket hon orkade:

»Lars Anders!»

Men Lars Anders svarade inte ett ord, och då tog hon en vedklabb, som låg bredvid henne, och dref den i sänggafflen, så att det brakade i hela huset.

»Hvad i helvete är det om?» sade Lars Anders och såg sig omkring.

»Du får ut och hugga ved, Lars Anders. Annars tar det slut innan kvällen.»

Lars Anders vände sig om och sneglade buttert bort till spiselvrån, där vedhögen låg. Där fans ännu en liten hög med vridna, krokiga granpinningar.

»Det räcker allt till kvällen,» sade han. Och därmed vände han sig för ohjälpligt sista gången tillbaka mot väggen.

Gumman stod midt på golvet och knöt händerna, öfver att hon skulle ha en så'n latrygg till man. Bara det började snöa, så att han kunde ha det att skylla på, så var han karl till att sofva från morgon till kväll och från kväll till morgon. Han vaknade bara till målen, men då vaknade han lika säkert, som om han haft ett urverk i magen, och för hvar gång åt han, som om han arbetat en hel dag. Men annars var det stört omöjligt att väcka honom. Och mor Brita Stina var så arg, så hon svor på, att hon skulle vidbränna potatisen åt Lars Anders, ända tills hon fått honom åtminstone så pass vaken, så att han kunde börja på att skälla.

I detsamma hon tänkte det, började hyndan, som låg framför spiseln att ge hals. Och Brita Stina for fram till fönstret för att se, hvad som stod på.

Som hon hade tittat ut, skrek hon igen af alla krafter;

»Lars Anders!»

»Hvad i helvete är det om?» sade Lars Anders och titade upp.

»Jan Anders kommer hit,» sade Brita Stina.

Och den gången behöfde hon inte sutta någon vedklabb i sänggafflen. Ty Lars Anders for opp ifrån sängen, som om det varit eld under honom.

»Sätt på kaffepannan,» sade han, »och tag fram flaskan, så vi kan få oss en gök.»

Och trots sina föresatser om att vidbränna potatisen och alla andra önsknigar, hon förut haft, började Brita Stina att

blåsa upp elden och knacka af på cikoriastången för att det skulle bli litet lif i stugan.

Jan Anders öppnade dörren och började sparka snön af

»Goddag Jan Anders och välkommen!»

stöflarna. Hundrackan stormskälde, och det blåste kallt in genom dörrspringan.

»Goddag, Jan Anders, och välkommen,» helsade Lars Anders.

»Goddag, goddag,» helsade Brita Stina.

»Goddag, Lars Anders, och Guds fred i stugan,» helsade Jan Anders och klef in.

Jan Anders satte sig, och hyndan kröp morrande tillbaka och lade sig bredvid spisel.

Till att börja med iakttog gubbarna, såsom sig hör och bör en eftersinnande tystnad. Men till sist yttrade Lars Anders:

»Är det väg i skogen, Jan Anders?»

»Nej,» sade Jan Anders och spottade, »det är det förstås inte. Men si patron har varit ute och kört.»

»Hocken patron?»

»Patron på herrgård'n förstås.»

»Åh necken, har han det? Hvarför har han varit ute och kört då?»

»Hur ska' jag kunna veta det? Vet jag, hvarför han är ute och kör? Han hade väl inte annat att göra, kan jag tänka mig.»

»Nej, han hade väl inte det.»

Jan Anders såg bort i väggen och teg en stund.

»Men si för mig var det nog bra,» sade han, »för si jag fick köra efter ve'n, som låg bort i skogen.»

»Det var ju bra det,» sade Lars Anders.

»Det var inte så bra heller,» sade Jan Anders. »För vi har frusit i två da'r, innan vi fick hem 'en.»

»Hvarför har ni inte farit efter'n förut då?» sade Lars Anders.

»För det var ingen väg,» sade Jan Anders.

»Ja, men ni kunde väl skotta väg,» sade Lars Anders.

»Nej, si det kunde vi inte,» sade Jan Anders.

»Hvarför det då?» sade Lars Anders.

»Jo, si, för de andra bönderna hade också sin ved ute. Och di kunde ju skotta lika väl som jag.»

»Ja, det kunde de förstås,» medgaf Lars Anders.

»Och hade jag skottat, så hade jag liksom varit dräng åt dem,» sade Jan Anders.

»Det är ta mig fan sant,» sade Lars Anders.

»Var så god, här har I kaffet,» tyckte Brita Stina och stälde koppar och kanna på bordet. »Bränvinet får I hemta själfva.»

Det tyckte gubbarna var reelt sagdt. Lars Anders tog fram bränvinet, och de togo en gök, och de togo två. Och när de hade fått den andra, började de att känna sig lifvade.

Men då drog Jan Anders fram med sitt egentliga ärende.

»Jag har kommit hit, för att vi skulle få talas vid om den där gärdsgård'n.» började han.

Det var en särskild historia med den gärdsgården. Lars Anders och Jan Anders hade nämligen hvar sitt stycke skog, som gränsade intill hvarandra. Och i de skogarna gingo bådas kreatur och betade. Men då hände det naturligtvis rätt ofta, att Jan Anders kreatur förirrade sig öfver i Lars Anders' skog, medan å andra sidan Lars Anders' kor funno mera behag i Jan Anders' bete. Detta hade gifvit uppslag till åtskilliga häftiga trätor, och det påstods till och med, att de båda grannarna på god svenska hotat hvarandra med hugg och slag. Därtill kom, att Jan Anders' kor ibland blifvit välsignade med kalffvar, i hvilka Lars Anders påstod sig igenkänna sin egenhändiga tjurs egenskaper och utseende, hvaremot Jan Anders hade framkastat lömska vinkar om, att Brita Stina brukade mjölka hans kor, när hon händelsevis träffat dem i lag med sina och Lars Anderses. Därför hade det också många år varit tal om, att en gärdsgård borde uppföras på råskilnaden mellan de båda skogsbackarna, men hur detta arbete skulle fördelas, hade man ej lyckats komma öfverens om.

Nu låg hela skogen på en sluttning, och därför var det jämn mark nere i dalen, under det att den öfre delen af skogen just vid gränsskilnaden utgjordes af ett enda vidsträckt och omöjligt stenröse. Lars Anders bodde uppe på sluttningen och Jan Anders hade sin stuga nere i dalen. Därför påstod Lars Anders, att han skulle bygga ett kortare stycke af gärdsgården och Jan Anders skulle uppföra ett längre, därför att hans mark var lättare och bekvämare. Men Jan Anders, som bodde nere i dalen och hade fördelarna på sin sida, ville inte släppa dem. Utan han påstod, att skulle de bygga gärdsgård, skulle de göra hälften hvar. För om den andra, Lars Anders, hade dålig och oländig skog, så var det en sak, som inte han, Jan Anders, kunde hjälpa. Men då blef Lars Anders

arg och sa', att han gaf djäfvulen i både skogen och gårdsgården, men han skulle aldrig i evighet gå in på något, som var orätt. Det ville inte Jan Anders heller. Och därför fick skogen stå, som den stod, och kreaturen rände om hvarandra så att de fingo sätta märken på dem för att kunna skilja dem åt. Gårdsgården blef aldrig färdig, och i tio års tid hade Lars Anders och Jan Anders trätt om den saken, utan att det blef något af, alldeles som om de hade setat i riksdä'n.

När nu Lars Anders fick höra, att det var frågan om den där gårdsgården igen, så började han nästan att ångra, att han hade bjudit Jan Anders på bränvin och kaffe. Men han ville inte vara den, som var omedgörlig, och därför satt han en stund och funderade på, hur han skulle framställa saken.

»Ja, om vi skulle tala om det då,» sade han till sist.

»Det ska vi göra,» sade Jan Anders. »Men vi ska tala med reson och inte, så att vi blir rasande.»

»Nej, inte ska' jag bli arg åtminstone,» sade Lars Anders.

»Inte jag heller,» sade Jan Anders.

»Det tar vi oss en gök på,» sade Lars Anders.

Så togo gubbarne den tredje göken och slogo hvarandra i hand på, att de inte skulle bli rasande. Och så tego de en stund.

»Si, det är nu den här gårdsgård'n» sade Jan Anders och hostade.

»Ja, det är det,» sade Lars Anders.

»Si, den borde byggas nu snart.»

»Innan våren kommer, och vi släpper ut kreaturen.»

»Just det ja,» sade Jan Anders. »Tänk hvad bråk vi har haft med de kriterne, som ingen kan hålla reda på!»

»Ja, det är ett elände,» medgaf Lars Anders.

»Si, om vi hade den gårdsgård'n, skulle vi ha det mycket lugnare.»

»Det skulle vi,» sade Lars Anders. »Och du skulle inte behöfva få kalvvar efter min tjur.»

»Hvad sa' du?» sade Jan Anders.

»Jo, jag sa' det.»

»Har mina kor fått kalvvar efter din tjur?»

»Ja, de har det.»

»Jaså, kanske det inte är din kvinna, som brukar mjölka mina kor?»

»Det var en evig osanning.» skrek Brita Stina borta vid spiseln.

»Hör nu Jan Anders,» sade Lars Anders, vi skulle ju inte bli arga?»

»Ja, jag är inte arg,» tyckte Jan Anders.

»Inte jag heller,» svarade Lars Anders.

Och så togo de sig en gök till.

»Men si, om vi skulle bygga gårdsgård'n, så skulle vi också komma öfverens om, hur vi skulle bygga'n,» sade Jan Anders om en stund.

»Vi ska' bygga hälften hvar, det är klart som dagen,» sade Lars Anders.

»Det är ju det, jag alltid har sagt,» mente Jan Anders.

»Ja, men si hälften och hälften, det är inte detsamma,» sade Lars Anders. »För om nu min del ligger bort i ett stenröse, der en får böka och bända för att få ner hvar eviga stör, och din ligger på slätten, där en kan trä ner stöarna med bara näfven, så blir det inte rätt deladt, om vi gör lika lång sträcka hvar.»

»Ja, si jag kan ju inte rå för, att din del ligger i skogen,» sade Jan Anders.

»Ja, inte jag heller,» sade Lars Anders.

»Men virket blir ändå detsamma,» tyckte Jan Anders.

»Virket!» sade Lars Anders och blåste framför sig. »Det kan du få ta hos mig, om du vill.»

»Ja, men det vill jag inte.»

»Vill du inte?»

»Nu ska' I inte bli arga,» sa' Brita Stina borta vid spiseln. Nej, mente gubbarne, det skulle de inte bli. Och så togo de sig en gök till.

Men när de hade fått den, var det på en lång stund ingen, som tordes säga något. Ingen ville börja gräl, men ingen ville ge med sig. Och så sutto de där och tittade stint framför sig, utan att yttra ett ord.

Men så var det Jan Anders, som började igen.

»Ska' vi slå till nu på, att vi göra hälften hvar,» sade han.

»Ja,» tyckte Lars Anders. »Men det ska' bli på mitt sätt.»

»Nej,» mente Jan Anders, »det ska bli på mitt.»

»Ja, men då blir det inte hälften hvar. Då har du ditt färdigt på ett par da'r, och jag får hålla på i många veckor.»

»Hör du, Lars Anders,» sa' den andre. »Nu har jag hittat på't. Si, mer än hälften vill jag inte göra. Men om du vill börja på nere vid mitt, så får du gärdsla på slätten, och jag gärdslar uppe i stenröset. Och så möts vi på halfva vägen.»

»Skall jag köra allt gärdslet ner till dig,» skrek Lars Anders.

»Jag skulle ju köra mitt också,» tyckte den andra.

»Nej, det ska' bli lögn,» skrek Lars Anders. »Jag arbetar på min egen mark och inte på andras.»

»Ska' vi ta hälften hvar då?»

»Ja, men det ska' bli på mitt sätt.»

»Nej, det ska bli på mitt.»

Men nu blef Lars Anders arg. Och det hjälpte inte, att Brita Stina lade sig emellan.

»De säger, att rospiggar är envisa,» sa' han. »Men maken till dig har jag aldrig sett. Du kommer hit och vill, att vi ska' bygga gårdsgård'n. Och så kommer du och säger det-samma som du har gått och pratat om i tio år. Tror du, jag är en så'n karl, så jag inte står vid mina ord?»

»Ja, tror du, jag inte gör det då?» skrek den andre.

»Hellre än jag hålls och bygger upp i stenröset, så ska' du få ta mina kalvvar, tills du stryker med,» sa Lars Anders.

»Ja, hellre än jag går och arbetar ihop med dig, så ska' din leda käring få tjufmjölka mina kor en gång om da'n,» skrek Jan Anders.

»Hvad sa' han?» skrek Brita Stina borta vid spiseln.

Jan Anders for upp från stolen, slog med händerna och skrek och dundrade, som om han hade varit galen.

»Jo, han sa' det du. Leda käring, sa' han. Du har alltid varit en snålvarg, Lars Anders. Men att du var så snål, så du inte var karl för att bygga en gårdsgård, det trodde jag inte.»

Lars Anders flög också opp från stolen, och han slog näfven i bordet, så att kopparna hoppade.

»Snäll!» skrek han. »Har jag inte bjudit dig på gök kanske? Har du inte setat och sväljt och stoppat dig full med kaffe och dopp och det goda bränvinet? Jag ska' säga dig att jag är karl för att göra gårdsgård'n ensam, om jag vill, och släppa till hvarenda bit. Men om du kommer och släpper dina kor dit, så att di rakar undan så mycket som en enda pinne, då stämmer jag dig inför rätten, det gör jag.»

Och det blef ett lefverne, som slutade med, att Lars Anders flög på Jan Anders och gaf honom en örfil, så att det small i kindkotorna. Jan Anders var inte ledsen, han heller, utan han slog igen, så att Lars Anders blödde näsblod. Hundrackan satte i att stormskälla, i det hon hoppade omkring benen på gubbarna, Brita Stina kom Lars Anders till hjälp med ungsrakan. Och de pryglade på Jan Anders, så att han måste ta mössa och rock med sig och springa ut det fortaste han orkade.

Men Lars Anders tog sig en gök till, och sedan lade han sig på sängen och snarkade lika bra som förut.

Nu var det inte värdt att försöka med öfvertalningar längre. Men så rasande som han nu var på Jan Anders, det hade Lars Anders aldrig varit. Särdeles stack det honom, att den andre inte skulle tro, att han var karl för att bygga en usel gårdsgård. Och när han hade gått och förargat sig ett par dagar, så beslöt han, att nu skulle han allt visa, hvem som var bästa karlen af dem bägge. Så fort det slutade snöa, gick han ut i skogen och började hugga gärdsel, och när det var gjordt, började han bygga på gårdsgård'n uppe på sitt håll. Han lade den inte midt i rågången, utan en aln in på sin mark, så att Jan Anders inte skulle ha något att säga. Dessutom ville han visa både Jan Anders och hela socknen, att det var han, Lars Anders, som rådde om gårdsgård'n.

Men när Jan Anders fick veta, att Lars Anders höll på med att bygga gårdsgård, så blef han fundersam. Och en söndag gjorde han sig ett ärende åt det hållet där Lars Anders bygde, och såg efter, hur det var fatt. Men när han hade fått se den påbörjade gårdsgård'n, som stod en hel aln

in på den andres mark, då gick han hem till sig, och så helgdag det var, så gaf han sig genast ut i skogen och började hugga gårdsle han med. Och dagen därpå, innan det var dager en gång, var Jan Anders ute och hade börjat bygga gårdsgård på sitt håll efter samma metod som Lars Anders.

Gubbarna bygde i sitt anletes svett, och ju närmare de kommo hvarandra, dess mer rasande kände de sig. Lars Anders undrade, hvad Jan Anders skulle säga, när han fick se honom, och Jan Anders undrade detsamma om Lars Anders.

Nu hade Lars Anders, som börjat på den svåraste hälften, några dagars försprång, hvaremot Jan Anders, som hade den lättare, arbetade fortare. Och detta gjorde, att gubbarna möttes i sitt arbete just på det ställe, hvilket Jan Anders velat, att de skulle bestämma som mittpunkten.

Midt emot hvarandra stodo de, och det var inte mer än två alnar emellan dem. Den ena bygde åt sitt håll, och den andre åt sitt. Lars Anders höll sig för god att helsa på Jan Anders, och Jan Anders ville inte se åt den andra en gång. Och båda två stodo de och funderade på, om motparten möjligen skulle dänga till med yxan.

Men när det led mot middagstiden, så tyckte Jan Anders, att efter det ändå var så, han hade tänkt sig det, så kunde han göra ett försök, och när han stod midt emot den andre, så sade han:

»Du Lars Anders!»

»Hvad är det om?» sade Lars Anders.

»Om vi skulle binda ihop gårdsgårdarna här, så blir det jämt?»

»Du är allt lika nöjd med att knoga oppe i stenbacken», tyckte Lars Anders.

»Menar du det?» sa' Jan Anders.

»Rätt ska' vara rätt», sade Lars Anders.

»Ja, det ska' det», sade Jan Anders.

Och så talade de inte mer om den saken, utan de bygde vidare hvar åt sitt håll, till dess att de två gårdsgårdarna stodo der som ett spektakel för Gud och menniskor, med bara två alnar emellan sig.

»Det är knöligt i stenröset», tyckte Lars Anders öfver gärdesgården.

Lars Anders blef förstas färdig först, och när han kom hem till gumman den kvällen, var han så nöjd, som om han fått ärfva. Han tog två supar till kvällen och sjöng visor i stugan. Men da'n därpå tog han en käpp och gick ut i skogen och promenerade förbi, där den andre arbetade.

»Det är knöligt i stenröset», tyckte Lars Anders öfver gårdsgården.

»Ja, men det är jämt på slätten», tyckte Jan Anders. Han var så arg, så han darrade.

Lars Anders skrattade och gick hem. Och den dagen var han ändå nöjdare.

Men Jan Anders gjorde färdig sin gårdsgård, och när han kom hem, tyckte han, att han hade gjort det bra, han också.

Nu ville olyckan emellertid, att Jan Anders hade en flicka och Lars Anders en pojke. Och de båda blefvo kära i hvarandra och ville gifta sig.

I början sade Lars Anders förstas nej och svor på, att han skulle aldrig gå till Jan Anders och fria för pojken, inte om han fick guld för'et. Men hur det var, så hade det ändå gått några år, och det är inte lätt att hålla ilskan vid lif, när den inte har något att lefva af. Det hade den nu inte, eftersom gårdsgården var bygd, och Lars Anders aldrig haft något annat att träta med Jan Anders om. När därför Brita Stina kom och sa' åt honom, att det ändå var synd, om barnen skulle gå olyckliga i hela sitt lif för den usle gårdsgårdens skull, så gaf Lars Anders med sig och knogade en vacker dag af till Jan Anders. För resten visste han, att Jan Anders hade fyrkar på kistbotten, och dem ville inte Lars Anders låta gå ur släkten.

Det var många år se'n Lars Anders och Jan Anders hade talt vid hvarandra, och därför var det inte fritt för, att Lars Anders gick och funderade på, hvad han skulle säga sin granne. Och när han tänkte på, hur han och Brita Stina i sin tid hade basat Jan Anders, så var han inte heller rätt säker på, hur han skulle bli mottagen. Men strunt värdt, tänkte Lars Anders, jag kan inte få mer än smörj, och så klef han in till Jan Anders och helsade.

Nu var händelsen den, att Jan Anders hade fått reda på, att det var något mellan hans dotter och Lars Anders pojke. Och det tyckte han, passade bra, eftersom egorna lågo hvarandra så nära. Och blefvo barnen väl gifta, så kunde de ta ner gårdsgårdarna igen, om de ville, så sluppo sockenboarna ha det att grina åt. Ta första steget ville han ändå inte, eftersom det var han, som fått stryk och blifvit utsparkad. Men när han fick se Lars Anders stiga in genom dörren, blef han riktigt glad, och det var inte långt ifrån, att han hade stigit opp och tagit Lars Anders i hand.

Men så kom han ihåg, att de voro ovänner, och därför satt han kvar vid bordet och bara nickade.

»Goddag», helsade Lars Anders.

»Goddag», sade Jan Anders. »Och stig fram och sitt.»

Lars Anders satte sig. Och så kom det fram gökar. Jan Anders' gumma, Karolina, bar själf fram den.

När de så hade setat en stund och talat om väder och vind, så tog Lars Anders i med själfva saken.

»Det är allt dumt, att du och jag ska' vara ovänner», sa' han.

»Ja», det tyckte Jan Anders också. Han höll fram näfven, och Lars Anders slog till, och så togo de sig en gök på den saken och kommo öfverens om, att de skulle aldrig mer tala om de usla gårdsgårdarna.

»Si, nu är det så», sade Lars Anders, »att min pojke har gått och blifvit kär i din flicka. Och därför tyckte jag, att jag kunde gärna gå hit och tala med dig om den saken.»

»Ja», mente Jan Anders, »det kunde nog passa bra.»

»Si, jorden ligger så bra», sade Lars Anders.

»Den gör det, förstås», sade Jan Anders.

»Och efter vi nu inte längre är ovänner, så kunde du väl inte ha något emot det.»

»Nej, det kunde jag inte förstås», tyckte Jan Anders. »Eller hvad säger du, Karolina?»

Ja, Karolina tyckte också, att det var bra. Och så skickade de efter flickan. Hon tyckte detsamma. Och så togo gubbarna sig en gök på det, och det blef ändå konjak i den göken. Och så var saken klar.

Men så skulle de till att tala om hemgiften, och då var Jan Anders så själaglad, så han skulle göra sig kvick, och därför så sa' han som så:

»Om vi skulle ge dem det stycket, som är emellan gårdsgårdarna. Det skulle allt bli ett litet nätt plogland, där fårorna kunde löpa jämt», tyckte han.

Lars Anders började dra' öronen åt sig. Han trodde, den andra ville drifva med honom, och därför tittade han snedt på Jan Anders.

»Hvad var det du sa'?» sa' han.

»Jag sa' väl inte något farligt?» tyckte Jan Anders.

»Den gamla ormen sitter allt i dig», sa' Lars Anders. »Du har nog inte glömt, hur du gick och knogade oppe i stenröset.»

Men då var det Jan Anders, som blef arg. Han flög upp ifrån stolen och började skälla på Lars Anders för allt möjligt både likt och olik. Han drog sta' med tjufmjölken igen, och Lars Anders började på att tala om tjuren. Karolina kom med och satte i att skrika, så det kunde höras lång väg. Och flickan började storgråta. Ty det var inte långt ifrån, att gubbarna hade tagit till att slåss igen. Lars Anders ref till sig mössa och käpp och gick i vredesmod sin väg. Och så var det slut med det frieriet.

Men den, som var mest rasande för den historien, det var Lars Anderses pojke! Han kunde inte begripa, att han inte skulle kunna få gifta sig, för att fadern gick och stälde till gräl med Jan Anders för rakt ingenting. Och hade han haft något att komma med, så hade han gift sig ändå, utan att fråga hvarken far eller mor.

Dessutom var han förargad på den där gårdsgårdshistorien. Ty så fort han kom ut i bygden, tyckte han, att folk tittade på honom för den där usla historiens skull. Och han skämdes för de gårdsgårdarna, som om han hade bygt dem båda två själf.

När det därför hade gått ett år, så började han fundera på, om han inte skulle kunna göra något för att befrämja giftermålet. Han hade nog talat vid Lars Anders, men fadern ville inte höra på det örat. Han sa' som så, att när han var

död, kunde sonen göra som han ville. Men så länge han lefde, skulle ingen komma och säga, att hans son var gift med Jan Anderses dotter. Men då hittade pojken på, att han skulle tvinga fadern, och en vacker dag tog han yxan och gick ut i skogen.

Lars Anders undrade, hvad pojken skulle göra med yxan ute i skogen, när de inte hade något att hugga. Han gick efter, för att se, hvad sonen skulle ta sig till. Och när han kom opp på backen, fick han se pojken, som stod med yxan i högsta hugg och höll på att rifva ner gårdsgården, allt hvad han orkade.

»Är du elfvabefängd, Kalle?» skrek gubben. »Ska' du hugga ner, hvad far din har bygt opp?»

»Det rör mig inte», tyckte Kalle och högg, så att splintorna flögo. »Jag får ändå aldrig Lena, så länge den här gårdsgård'n står. Men nu har jag satt mig i sinne' på, att jag ska' ha henne.»

»Låt bli, pojke», skrek Lars Anders. »För annars får du stryk, så gammal du är.»

»Jag tar inte stryk nu längre», tyckte pojken. »För jag är allt så stark som I, jag, far.»

Lars Anders stod och såg på, hur pojken högg. Och som han stod där och inte visste, hvad han skulle ta' sig till, så tänkte han, att om pojken ref ner hans gårdsgård, och Jan Anderses gårdsgård stod kvar, så skulle Jan Anders få öfvertaget och skratta åt honom. Och därför sa' han som så:

»Låt bli och hugg nu, Kalle, så ska' jag gå och fria hos Jan Anders en gång till.»

»Ja, men då vill jag följa med», tyckte Kalle.

Och så blef det också.

Lars Anders tog sonen med sig och gick till Jan Anders. Och den gången blef det uppgjordt utan gräl eller slagsmål, och Kalle gifte sig med 'Jan Anders' dotter och det blef bröllop, som stod i mantal. Lars Anders och Jan Anders blefvo gamla och togo undantag. Och då blef det Kalle, som styrde för bägge gårdarna.

Men knapt hade han blifvit herre på täppan, förr än han tog ut drängarna och ref ner båda gårdsgårdarna.

Ty Kalle påstod, att efter giftermålet behöfde ingen skilja hvarken på kalffarna eller mjölken, och för resten såg det så galet ut för folk, om de gamla stängslena stodo kvar. Den dagen var det nära, att Lars Anders hade flugit på Jan Anders, och det hade blifvit slagsmål mellan svärfäderna. Men på kvällen sa' Kalle åt dem, att nu hade de ingenting att kifvas om längre. Han körde hem hvar sin gårdsgård åt dem och det räckte till vedbrand åt båda undantagen för hela vintern.

Undantagsgumman.

På gården stod den stora linden i blom, och i solskenet surrade bin och humlor muntert i dess väldiga krona. Sommardoftan gick vida omkring i den ljumma luften och trängde genom den öppna dörren in i det rödmålade boningshuset.

På Öland äro träd rara, och den gamla linden hade alltid hållits i helgd i släkten. Gamle Per Sjögren hade själf planterat den, och under hans tid hade den växt opp, så att när sonsonen, Anders Sjögren, gifte sig, var den ett stort träd, under hvars grenar han satt med sin kvinna den första lyckliga tiden, när de hade mycket att språkas om under de ljusa sommarkvällarna. Greta hade också haft sitt stora nöje åt den stora linden. Den var det första, hon varnade, när hon om mornarna tittade ut genom fönstret, och det sista, hon såg på, när hon stängde förstugudörren om kvällarna. Inte tänkte hon på den alltid. Lifvet har så många bestyr, och man hinner inte alltid att ägna sin uppmärksamhet åt blommor och träd. Men den gamla linden hade växt ihop med hennes lif, så att dess åsyn verkade på henne som en tyst glädje, och detta antingen hon direkt visste af det eller ej. Hon tyckte om den, antingen den om vintern stod höljd med snö, eller om sommaren bar grönskande grenar. När kvistarna om våren började visa små gröna skott, fylde det henne med glädje, och när bladen om hösten gulnade och föllo af, ett för ett långsamt dalande ned mot sanden, där de bildade en torr, färgskiftande matta, som vinden prasslande rörde om, då kände hon en underlig, plågsam beklämning, som ändå var full af lugn. Och när hon blef gammal, tyckte hon om att se bladen falla.

Nu var Greta gammal och Anders också. De hade tagit undantag hos sonen och bodde i den lilla stugan bredvid stenmuren. Ty de unga skola ha sitt, och de gamla få själfva tänka på att gå bort i tid, när den bleke liemannen dröjer för länge med skörden.

Den stora lindens på gården var också mycket gammal. Den hade tjocka, krokiga grenar, fasta som små stammar,

»5,000 kronor är mycket pengar.» »Inte nu för tiden svarade sonen.»

och dessa sköto ut åt alla sidor, bildande en stor, vid löfsal, där fåglarna sjöngo om sommaren, och barnen klättrade opp och hade lekstuga. Det var midt på sommaren, och lindens stod i blom. Och det är där, berättelsen börjar.

På sätet, som var bygd under lindens stam, satt den nye ägaren, August Sjögren, i djupa funderingar. Bredvid honom satt gubben Anders och såg bekymrad ut. Hans rynkiga ansigte hade ett drag af förskräckelse, paradt med

ovilja, och hans mun var hopknipen, som om han ej ville öppna den i otid.

»Du gör, som du vill, sade den gamle till slut, gården är din.»

»Den är så, genmälte sonen med själfkänsla. Men ett lån bär gården. Får jag tröskverk och skördemaskin och ta'r undan all sten, som ligger i vägen öfverallt, så ger gården mer. Och det bär sig i längden.»

Den gamle suckade. Han visste, att det ej lönar sig att säga emot, när de unga vilja gå sin väg. Men han var för gammal att kunna tuga och mumlade därför:

»5,000 kronor är mycket pengar.»

»Inte nu för tiden,» menade sonen.

Det stack gubben, att sonen talade om sin egen tid, som om faderns redan vore förbi. Men han ville inte börja gräl, utan svarade därför bara:

»Skuld är lätt att göra, men tung att gälda». August såg opp. Det lade sig ett veck mellan ögonen, och med ett sträff, misslynt uttryck svarade han:

»I har ju ert undantag ändå, hur det går.»

»Jag har så,» svarade fadern.

Det blef att resa till sta'n och komma tillbaka, taga syn på gården och skriva papper, fundera och öfverlägga fram och tillbaka. Men när hösten kom, hade August Sjögren fått in-teckningslån i hypoteksbanken mot 5 procents ränta, och glad och nyter kom han hem med fem tusen kronor i stora sedlar på fickan.

»Det duger det», tyckte han åt gubben.

»Det suger», menade Anders bistert.

Gubben Anders gick och ångrade sig, att han hade tagit undantag. Han var bara sextiofyra år, när det skedde. Då var han trött och trodde, att det skulle bli godt att få hvila. Men nu hade han hvilat sig i fem runda år och började nästan på att tycka, att han kunde ha lust att börja på med arbetet igen. Men om det går an för den unge att bedja den gamle maka åt sig, så är det däremot mindre lätt för den gamle, att sedan han en gång stigit opp ifrån sin stol, komma till den unge och begära att få sätta sig igen. San-

ningen af denna lag hade gamle Anders genom ålder och erfarenhet fått fullt klart för sig, och därför teg han, fastän förargelsen började gro inom honom.

»Håhåjaja», sade Anders, när han satt ensam i stugan med hustrun. »Det går trögt med lifvet, när en bara väntar på att dö.»

»Det gör så, ja», sade Greta. »När barnen har fått sitt, så ville de helst, att föräldrarne ginge undan.»

Det var inte utan, att de gamle hade rätt i denna förmodan. Visserligen hade de ingenting egentligt att klaga på. Hvad de skulle ha ut, det fingo de, både pängar och säd och skjuts och skodon och fläsk och potatis. Men när det blef fråga om säden, blef nog måttet fullt och riktigt, men af allra bästa sorten var den inte. Potatisen var alltid grodd eller vattnig, fläsket var bara sidorna, och när pengarne skulle fram, var det, som om hvar skilling varit af guld. Så långsamt kröp den fram ur lådan på chiffonieren.

Nu hade också allt det här nya kommit, och Anders gick och grämde sig öfver det hela vintern. I all sin tid hade han tröskat med slagor, och han kunde inte begripa, att det som hade dug't åt honom, inte kunde duga åt sonen. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade folk slagit sitt gräs och sin säd med liar eller skurit med skäror. Och nu kom det en fin, rödmålad maskin från sta'n. Den hade säte som på en herskapskabriolett, stora trubbiga uddar stueko fram som ryggkotorna på ett benrangel under hjulen nere vid marken, och när vagnen icke skulle användas, stod denna tvärslå rätt upp i luften, liknande en utbruten ryggrad. Den stod i lidret hela vintern, och så fort dörren var öppen, kunde Anders aldrig låta bli att stanna och titta på den. Han stod stilla på en fläck och rullade snuset mellan tänderna, och han bara svor för sig själf, svor så ogudaktigt, att om någon kunnat höra honom, skulle de ha' trott, att gamle Anders Sjögren på gamla da'r förlorat förståndet.

Men när han trodde, att ingen kunde se honom, tog Anders hustrun med sig, för att hon också skulle få beundra nyheten. De båda gamla stodo ensamma inne i lidret och undrade öfver alla galenskaper, som folk kan hitta på.

»Ser du, en så'n satan,» sade Anders.

»Ja, säg det,» tyckte Greta.

»Och den där tror de ska' gå,» fortsatte Anders och spottade. Först får de ingen häst att dra'n. För tänk ett sån't himmelens rammel det skall bli', när åbäket kommer i gång. Hästen blir ju vettskrämd bara af att titta på'n. Och så går han inte. Uddarna slår emot hvarandra eller går i marken och slår sönder sig, eller också går de inte alls, och det blir ett förbannadt elände utaf alltihop.

»Ja, men om den nu går ändå,» sade gumman.

»Det gör han aldrig», svarade Anders. »De får ta' fram lien igen. De ska ge sig faen på, att de får ta' fram lien.»

Och Greta blef öfvertygad. De båda gamla stodo och skakade sina hufvuden vid tanken på tidens nyheter och gingo in för att gräma sig öfver ensamheten och den långa vintern.

Aldrig hade någon vinter synts Anders så lång. Han var riktigt rädd, att han inte skulle få upplefva den dag, då hans gamla liar skulle få visa sin öfverlägsenhet öfver den nya tidens uppfinningar. Men åt sonen sade han inte ett ord. Ty han ville inte förhasta sig. Och han hade en stilla fruktan, att han ändå möjligen kunde få orätt till sist.

När sommaren kom, begagnade han sin ledighet till att gå omkring ute på ängar och gården. Bittida och sent såg man den lille gubben med korta ålderdomssteg stappla fram utmed dikesrenarna och stå stilla långa stunder för att titta på skörden. August kunde inte begripa, hvad det den sommaren kom åt gubben, och han sade till hustrun:

»Kristin, kan du veta, hvad det går åt far?»

Kristin skakade på hufvudet och svarade:

»Inte vet jag. Han har väl bli't barn på nytt, kan jag tänka.»

»Han går och grämer sig för han inte är husbonde längre,» menade August.

»Jag tycker, han har varit det länge nog,» svarade hustrun.

Ändtligen kom dock den efterlängtade dagen. Skörden skulle börja, och Anders hade knappt kunnat sofva på natten,

bara af längtan att få komma ut i tid och se på, när de skulle köra i gräset med det stora, röda spektaklet.

»Du tänker slå i dag», sade han med en illmarig min, när han mötte sonen.

»Ja,» tyckte August. »Vill I vara med.»

»Tack,» sade gubben. »Jag ser hälst på.»

»Ja ja,» menade sonen, »när en har sitt ändå, så smakar nog det bäst »

Och därmed gick han in i lidret och drog ut den röda maskinen.

Under andra omständigheter skulle Anders nog ha gifvit sonen svar på tal. Ty om sonen tyckte, att fadern lefde för länge och inte gjorde skäl för sig, så hade fadern å sin sida mycket väl reda på, att hade inte han velat, så skulle sonen ha gått som dräng ännu den dag, som var. Och det hade varit många ordvexlingar dem emellan öfver dessa olika synpunkter på deras inbördes förhållande. Men i dag var gubben inte i humör att gräla om småsaker. När den där röda maskinen hade kört fast ute i åkern, eller hästen hade skenat, eller de hvassa uddarna blifvit afbrutna på benranglet, då tänkte gubben taga sin skada igen. Och när han kommit ut på ången och stält sig på pass för att titta, kände han sig riktigt glad, och det fast han inte fått i sig så mycket som en kaffetår på morgonkvisten.

Det brände i honom af begär, att den stora frågan äntligen skulle afgöras. Anders hade stält sig vid gärdesgården, just där den förhatliga maskinen skulle sättas i gång. Hästen var märkvärdigt nog inte så rädd, som Anders hade föreställt sig. Han klippte med öronen, när det skramlade i maskineriet, men för rästen var han lugn och såg ut, som om det hela inte anginge honom.

»Det var en märkvärdig häst, som inte är rädd», anmärkte Anders. Han kunde inte hålla sig tyst. Det måste fram.

Sonen tittade stort på fadern.

»Jag har profkört honom, förstås,» svarade han.

Anders kände sig litet slokörad, öfver att han inte känt till detta försigtighetsmått. Och han beslöt att tåga, för att

inte skada triumfen, hvilken nog ändå i sinom tid skulle infinna sig.

August stod och pysslade med maskinen. »Nu gör han den i ordning,» tänkte gubben. Och han svor inom sig de besynnerligaste rader af eder, af lutter förtjusning. Men August satte sig helt lungt opp och manade på hästen.

Det var det konstigaste, gamle Anders hade sett i hela sitt lif. Hästen gick framåt i solskenet, och timotejen föll omkring hjulen på den röda maskinen. På båda sidor föll den, medan uddarna rasslade och skuro, utan att ett enda ögonblick hugga fel. I stora, sköna härfvor låg det slagna gräset, där den lätta vagnen farit fram. Allt längre och längre gick den. Långt borta vid gärdet vände den och for omkring, ständigt hållande sig på ytterkanten. Nu var den dold af gräset, och Anders såg bara sonens hatt, som gungade upp och ned bakom strån och klöfver. Det såg vackert ut, men Anders märkte det inte. Han stod bara stilla och såg på, hur den förunderliga lilla vagnen med sin guppande fjädersits gick vidare i en stor cirkel. Han såg den komma förbi, och för hvarje hvarf den for, blef cirkeln trängre. Men öfver hela åkern låg gräset afklippt i jämna, släta knippor, skuret af så tätt, som ingen lie ännu mäktat göra. Och i timmar stod Anders kvar och stirrade på fältet, där gräset till sist växte i midten som en ö af hvass ute i sjön.

Men ju längre Anders stod där, dess mera sjönk hans mod, och när solen redan stod högt på himmelen, gick han med stapplande steg hemåt, medan i hans öron skorrade lju det af den arbetande skördemaskinen.

Hela världen syntes honom förändrad, därför att den röda vagnen gick, och han kände med sig själf, att de gamla liarnas tid var förbi.

När han kom in i sin stuga, satt Greta och väntade på honom. Fläsket var framsatt på bordet, och potatisen stod och värmdes på spiselhällen.

»Gick han?» sade Greta.

»Fan vet, hur det gick,» sade Anders och satte sig trött vid bordet.

»Var det inte det, jag sa'?» menade gumman.

Men nu blef Anders arg på allvar.

»Håll munnen!» sade han och slog näfven i bordet. »Du sa'! Hvem fan bryr sig om, hvad du sa'?»

Greta teg, emedan hon af erfarenhet lärt sig, att det lättaste sättet att sluta en träta är, om den ena tiger. Men Anders gick på, som om han haft något skäl att gråla. Han var så rasande på maskinen, att han måste ha någon, som det skulle gå ut öfver. Och då hustrun var närmast till hands, fick hon också hela skuren. Han talade i ett kör, medan han åt, och svor, så att Greta måste stänga dörren, för att det inte skulle höras ut på gården.

Men när han lättat sitt hjärta och ändtligen blef tyst, teg han länge. Och när han slutligen åter öppnade sin mun, sade han bara:

»Tag mig fan, gick han inte i alla fall.»

Hela sommaren gick Anders och lurade på, om inte maskinen ändå till sist skulle gå sönder. Den såg bräcklig ut, det gjorde den, men den höll, och när säden också var inbärgad, och maskinen åter ställdes till hvila i lidret, då höll Anders sig inne och syntes aldrig mer ute på gårderna.

Det såg ut, som om slättermaskinen hade tagit knäcken på gamle Anders. Ty han tacklade af, med hvar dag som gick, och till sist kunde han inte hålla reda på undantaget längre. Han tog emot, hvad han fick, men om det var rätt eller inte, det visste han aldrig. En dag vid vintertid låg han och dog bort inne i stugan, och eftersom de ändå hade fått gården efter gubben, måste barnen ställa till en hederlig begrafning.

Men när gubben Anders hade kommit i jorden, och kalaset, som hölls efter honom, var öfver, då gick Greta hem till sig och satte sig vid fönstret med bibeln i hand för att läsa en vers eller två, innan det blef för mörkt. Men det gick illa. Tankarna höllo sig icke kvar vid de tryckta bokstäfverna, och innan hon visste ordet af, satt hon med den stora boken i knäet och stirrade ut på den gamla linden. Den var afföfvad nu och hade litet snö kvar på stammen sedan den sista snöstormen. Dess bara grenar vredo sig styft opp mot den gråa luften, och kvistarna böjde sig för

vinden. Greta kom att tänka på, att förr hade hon alltid sett den från andra sidan. Midt emot, där det röda boningshuset låg, hade hon genom dörren brukat stå och se på den gamla linden. Då var den också mycket närmare. Nu var hon själf flyttad ned i den gråa stugan, som låg på sidan vid stemmuren. Linden såg ut på samma sätt här, men mor Greta kunde icke få öga för det. Så som hon hade sett den förr, fick hon inte se den nu mera, annat än när hon gick öfver till barnen. Mor Greta suckade och tänkte på, om hon skulle göra det på aftonen. Men hon ville det inte. Ty hon var rädd att vara i vägen. Och dessutom trodde hon inte, att August skulle tycka om, att hon grät efter far.

Därför satt mor Greta ensam, och hon märkte icke, att skymningen föll, och det blef mörkt omkring den stora linden och inne i stugan.

Men på eftermiddagen tog det i låset, och August trädde in. Greta blef rörd. Hon blef så glad, att han tänkt på henne, att hon inte visste, hvad hon skulle tro eller säga. Men när August satt sig, och det blifvit ljus, visste mor Greta, att han kommit, därför att han hade något att säga, och hon förstod strax, hvad det gälde.

»Far är borta nu,» började sonen efter en paus.

»Han är det,» svarade Greta och suckade.

»Det var väl, han fick gå bort,» sade August. »Han var gammal.»

Mor Greta svarade icke. Hon knep ihop läpparna och såg stint framför sig.

»Nu blir det förstås bara halfva undantaget, som blir kvar åt er,» fortfor August med lugn ton.

»Det blir väl det,» sade modern lugnad. Hon hade fruktat, att det var frågan om någon nedprutning.

Sonen satt en stund och funderade. Det var tydligt, att han hade något mera på sinnet, som han hade svårare att komma fram med.

Slutligen sade han:

»Se, vi hade tänkt, att nu när far var borta, är det liksom bättre plats här. Det har börjat bli trångt där oppe,

nu se'n barna kommit till. Och därför tyckte vi, I'inte kunde ha något emot, om pigan finge ligga här nere.»

Mor Greta svarade icke genast. Det stack henne, att barnen inte kunde unna henne att få lefva i stugan med ro, till dess att hennes stund kom. Men hon ville ej visa sig ogin, och dröjande på orden, svarade hon:

»Jo, det ska' väl inte vara omöjligt.»

»Det kan vara bra, att det fins nå'n som ser om Er också, ifall något skulle komma på,» sade August.

En liten stund därefter gick han.

I fall något skulle komma på! Han gick och väntade på det, förstås. Det var ju inte underligt. Först hade han blifvit af med gubben, och nu ville han, att gumman skulle gå samma väg. Mor Greta suckade för sig själf, och hon kom ihåg, att det var en tid, när hon tänkte på samma sätt.

Det blef inte roligt för gamla mor Greta efter den dagen. Hon hade inte haft någonting, när Anders gifte sig med henne, och som fattig flicka hade hon fått flytta in i den rika bondgården och kommit att vara husmor på gården. Därför hade hon håller ingenting att fordra, och hon begrep, att barnen skulle betrakta hennes underhåll som en nådegåfva. Hon var ett inhysesshjon hos sina egna barn, och de skulle gifva henne, hvad henne tillkom, med växande missnöje, ju längre hon tvang dem att utbetala det. Hade mor Greta kunnat, skulle hon gärna tagit fattighuset i stället. — —

I fall gubben Anders hade fått lefva, skulle han emelertid fått se, att om slättermaskinen också gick bra, så var det i dess ställe mycket annat, hvilket på senare tiden gått illa. August Sjögren hade tagit sitt lån under de goda tiderna, en stor del af dessa pänningar hade han verkligen användt för att förbättra, hvad som hörde till gårdens drift, och den delen af styfrarna gaf nog också sin ränta. Men med pänningarna, hvilka han hade i handen, föddes också begäret att lefva bättre, och detta begär föranledde till reparationer, möbeltillverkning och inköp af finare kläder. Och den del af pänningarna, som på detta sätt användes, gafvo

ingen ränta. I stället ville banken ha ränta på dem, och den skulle betalas på dagen.

Lifvet började gestalta sig annorlunda på hela gården, det fick en viss anstrykning af lyx, och August Sjögren gjorde härvidlag föga annat än hvad alla andra gjorde rundt omkring honom. Denna likformighet i höjandet af lifvets anspråk bidrog också till, att han ej såg risken. Hvad hela trakten tillåter sig, blir lätt ett försvar för den enskilde, och det är en gammal osanning, så god som någon annan, att man inte är sämre, när man är som andra.

Emellertid kommo de svåra åren för jordbrukaren. Säden sjönk till underpris, samtidigt med att skördarna blefvo dåliga, och när det då gälde att hålla uppe det nya lefnadssättet och samtidigt betala räntorna till banken, då knep det. Och lifvet blef tungt, sorgligt och missnöjdt. Känslan af fara och ruin låg i luften, och August Sjögren hade varit van vid, att allt gick lugnt, solidt och hederligt till.

Mor Greta ville håller icke dö. Hon var liten och mager, hade krymt ihop under årenas tyngd, så att hela hennes kropp såg hopfallen ut, och hon bodde ännu kvar i den lilla stugan bredvid stenmuren. När det kniper, bli sinnena hårda, och August Sjögren hörde ej till de människor, som taga det noga med att göra alla rätt. Så länge det gick honom väl, ville han nog, att ingen skulle ha något att säga på hans rygg. Men nu när det blef knappt för honom själf, och utsigterna med hvarje dag, som gick, blefvo allt mörkare, då närdes inom honom en ständigt växande förbittring mot denna gamla kvinna, som han skulle vara tvungen att gifva, hvad han tyckte sig behöfva själf. Hans misräkningar och felgrepp, de svåra åren och de minskade inkomsterna hade gjort honom på en gång retlig och hänsynslös, och hvar gång han tänkte på, hvad han skulle betala modern, kände han mot henne ett hat, som han ej kunde gifva utlopp, men som blef desto starkare, ju längre han tyckte, att hon besvärade honom. Han tyckte nästan, att hon borde förstå, hur han hade det, och när hon inte kunde hjälpa honom på annat sätt, åtminstone lägga sig ned och dö. Begrafningen kunde inte kosta så mycket, och sedan vore det åtminstone

slut. Ja, det var inte långt ifrån, att det lilla underhåll, han gaf modern, föreföll honom så betydligt, som om det invärkat på och bidragit till hans tryckta ställning.

Och småningom började han att hålla inne på undantaget. Greta, som var i vägen för husbonden, hade också alla vid gården emot sig. Och hon vågade icke vara påstridig, hon inskränkte sig, nöjde sig med det lilla, hon då och då fick, och vande sig till och med att äta mindre. Hon fick höra så många stygga ord, när hon någon gång påminde om, hvad hon skulle ha, att hon hållre svalt, och hungrig satt hon hela dagen ensam i sin stuga och såg på röken, som hvirflade upp från skorstenen öfver boningshuset, där det lagades mat. Pänningar hade hon på ett helt år icke bekommit.

En höstdag, när det redan började blifva kallt, måste hon ändå gå upp öfver gården för att fråga, om hon inte skulle få något bränsle. Hon kom i en olycklig stund. Det var blott några dagar kvar, innan kvartalsräntan skulle inbetalas i banken. August Sjögren hade fått skrapa ihop sina sista styfrar, och han stod rådlös för vintern, som nalkades.

Den gamla steg in och satte sig stilla nere vid dörren. Sonhustrun tillkastade henne en vredgad blick, och genom dörren, som stod öppen in till kammaren, hörde hon sonens röst. Han satt och mumlade för sig själf och räknade. Barnbarnen lekte på golfvet. Men de hade blifvit stora. De förstodo, att gumman låg föräldrarna till last, och det var ingen, som kom fram till farmor.

Den gamla suckade. Hon kände på sig, att hon kanske borde vänta till en annan gång, men det var så svårt att komma sig till med att gå in. Och därför ville hon helst tala nu för att ej behöfva göra om besöket.

»Jag tänkte fråga, hur det skulle bli med ved'n i år,» började hon.

Kristin svarade icke, och från kammaren hördes endast den entoniga rösten, som räknade siffror.

»Jag tycker, I kunde svara mig åtminstone,» menade gumman.

»Far,» sade Kristina, »mor är här och vill tala om ved'n.»

Det blef ett litet afbrott i räknandet. Så fortsatte åter rösten med samma entoniga ljud som förut.

»Jag kan vänta,» sade den gamla och föll ihop på stolen som af trötthet. Kring den rynkiga munnen låg ett uttryck af vrede.

Omsider tystnade rösten inne i kammaren. Smällen af en klaff hördes, efterföljd af skramlande nycklar. August Sjögren kom ut i köket och stannade bredbent midt på golfvet.

»Hvad är det om?» sade han.

»Det var om ved'n,» sade hustrun.

Mor Greta såg opp, och hennes ansigte fick det ängsligt frågande uttryck, som betyder fruktan för att nödgas umbära det nödvändigaste.

»Vi ha ingen ved öfver,» sade August. »Det lilla vi har behöfver vi själfva.»

Greta svalde orden, som ville fram öfver hennes tunna läppar, och med ett undergifvet tonfall, som om hon bedt om en nåd, svarade hon:

»Det blir kallt nu, och jag har inte, så jag kan koka potatisen en gång.»

August spottade; det såg ut, som om han tänkte efter, hvad han skulle säga.

»De' brukar säga, att den, som inte duger till annat, så duger han åtminstone till att plocka kokasor på alfvaren,» sade han.

Den lilla gumman reste sig opp. Hela hennes bräckliga kropp darrade, och hon såg ond ut, där hon stod och med sin magra arm hytte mot sonen.

»Jag behöfver inte be om min rätt,» sade hon. »För hvad jag ska' ha', det ska' jag ha'. Och ville jag gå till kronofogden, skulle I allt få ge mig båd' det och mera till.»

August Sjögren gick hotande fram emot modern. Hans ögon tindrade af vrede.

»Rör mig inte,» skrek den gamla. »Slå du mig, om du törs för rätten. Jag ska' inte slå igen. Men hade jag gett dig stryk, som jag skulle, när du var liten, så hade du inte stått här nu och hyttat åt mor din. Nu vill jag ha allting,

pångarna för hela året. Alltihop vill jag ha. Jag rör mig inte ur stället, förrän jag har fått, hvad som är mitt.»

Utan att säga ett ord, grep mannen modern om axlarna, och mörkröd af förbittring, lyfte han henne ut på trappan och stängde dörren.

Gamla Greta stod en stund stilla. Hennes läppar fram-mumlade något som liknade en förbannelse, men hon hade gripits af en isande förskräckelse och utom sig af sinnesrörelse gick hon hem och vred om nyckeln efter sig. När hon setat en stund, blef hon lugnare, och sonens ord återkommo i hennes minne.

Plocka kakosor på alfwaren! Som det fattigaste hjon skulle hon gå där och samla opp djurens spillning för att lägga som bränsle i spisen. Men det fans ingen annan råd. Hon vågade ej för andra gången tala vid sonen. Hon hælde potatisen ut ur grepkorgen och tog den på armen.

Med små hastiga steg gick hon ut på vägen och tog en ginväg genom hagen. Det fans godt om träd på gårdens ägor. Björkar och ekar växte nedanför landborgen, och i deras gulnade blad lekte den kalla höstsolen. Trädens kronor susade öfver hennes hufvud och medan hon gick, började åter vreden att stiga inom henne. Här fans ved nog, men inte en pinne låg kvar på marken. Allt var upplockadt och samladt, borttaget och lagdt i vedboden. För henne fans ej kvar så mycket som litet ris.

Och genom träden såg hon alfwaren ödslig och vid, sträckande sig miltals bortåt med ett hvitt kyrktorn, som steg ur en dunge ur fjärran.

Hon såg sig om och gick åter framåt, börjande sitt arbete. Krökande sig ned mot den magra gräsvallen, plockade hon opp spillningen, som torkat i solen, och lade den i korgen. Hon gick långa sträckor, genomströfvade slätten på kors och tvärs. Det var nog andra, som hade varit ute och letat före henne. Men allt som hon gick, växte hennes förbittring, och hon önskade ondt öfver barnen.

Då hörde hon plötsligt en röst, som tilltalade henne. Hon såg opp och varseblef en liten gubbe med hvitstrimmigt skägg och ett par pigga, godmodiga ögon.

»Goddag, mor Greta», sade han. »Behöfver I gå och plocka på alfvaren?»

Den, som tilltalade henne, var en bonde, hvilken i forna dagar brukat umgås med hennes man. Han satt också på undantag hos sina barn, och Greta hade sett honom ofta förr i bättre tider. Men hon kunde ej komma sig för att svara honom uppriktigt.

»Det är dåliga tider nu», sade hon.

Det var släktens skam, hon skulle röja, om hon sade honom, hvarför hon nu gick här. Gret kände sig het om hufvudet. Hur usel hon hade blifvit, skulle ändå ingen säga om henne, att hon gick i bygden och talade illa om sina barn. Och därför tillade hon:

»Det kan behövas ibland att sticka emellan bland ved'n.»

Gubben stod och såg på henne. Han log ett illmarigt leende.

»Jag har själf undantag», sade han. »Så jag vet, hurudant det är.»

Greta betänkte sig ett ögonblick. Det skulle nog ha varit godt att ha någon att tala med. Men åter vaknade tanken på släktens heder, och hon svarade:

»Jag har intet att klaga på. Hvad jag ska' ha, får jag.»

Den andre betraktade henne mistroget.

»Det var ju bra det», sade han och gick.

När Greta fått sin korg fylld, tog hon den på armen och gick med tunga steg hemåt igen.

Men inom henne hade en ny känsla vaknat. Hon var rädd, att barnen skulle göra henne något illa. Och hvar kväll, när pigan kom in för att lägga sig, hade den gamla stängt igen dörren om sig och sof ensam inne i kammaren.

* * *

Det gick emellertid inte bra för August Sjögren. Skulderna ökades mer och mer, en vacker dag växte de honom öfver hufvudet, och han fick sälja gården, med allt hvad däruti fans.

Mor Greta satt i dörren till sin stuga på auktionsdagen och stirrade med skrämnda ögon på människohopen, som gick fram och tillbaka öfver gården, värderande med blickarne bohaget, hvilket var flyttadt ut och skulle gå under klubban. Hon visste, att hvem som också köpte gården, så följde undantaget med, och hon skulle sitta i ro till döddagar. Men hade hon haft det svårt med barnen, hur skulle det då bli med en främmande? Skrämd och gammal, satt hon där och mönstrade människorna, som gingo förbi, undrande, hvem som till sist skulle få åtaga sig henne. Det var nästan, som om hon själf skulle ropas opp och bjudas ut på auktion.

Det var en klar dag i början af september, och auktionsbordet var stäldt midt under den gamla linden. Utroparen var klockaren i socknen, en glad, fet och rödbrusig karl, som kände hela bygden och var van vid transaktionerna.

Han stod på en stol med klubban i hand och ropade opp varorna. För hvar och en hade han lustiga anmärkningar. I början kommo de mera sparsamt. Ty det blir alltid en nedtryckt och allvarlig stämning vid en auktion, där ägaren till det, som försäljes, blifvit tvingad att gå från gård och grund. Men alltsom dagen led, och dryckesvarorna, hvilka ymningt förtärdes, skingrat betänkligheterna, blef stämningen också mera obesvärad, och den lille glada klockaren, som såg förändringen, följde lusteligen med, och för hvarje slag med klubben, växte hans munterhet, under det att mängden omkring honom skrattade och skrek af förtjusning.

Sedan mor Greta fått veta, att gården skulle gå på auktion, hade allt groll mot barnen försvunnit. Hvad de hade gjort mot henne, var nu mera något, som var glömdt och borta, och när allt kom omkring, hade de kanske inte kunnat göra annorlunda. De hade själfva haft det svårt, och i det längsta hade de velat bevara skenet och inte låtsa om, huru illa det stod till. Mor Greta tyckte nästan, att hon gjort barnen orätt, och hvad hon kunde plocka till dem af det lilla, hon hade, det gjorde hon.

Också August Sjögren och hans hustru hade å sin sida blifvit vänligare mot modren, sedan olyckan kom. Hur mycket de hade att tänka på för egen räkning, tyckte de ändå,

att det nu var synd om den gamla, och då de ej längre behöfde ha något ondt af henne, fanns häller icke någon anledning att hysa agg.

Nu satt mor Greta och såg på, hur alltsammans såldes bort och försvann i främmande händer. Fast hon länge sedan var ifrån alltihop, hade det dock en gång varit hennes, och mycket af det, som fans, hade under hennes tid kommit i huset. Men nu gick det sin väg: både den gamla byrån med messingsbeslagen, silfverskedarna, klockan, som stått i kammaren, kopparpannorna och tvättgrytan, de vackra kaffekopparna med namn på, som varit namnsdagspresenter i släkten, den svarta sidenklädningen, som legat på kistbotten, Anders' enpipiga bössa och fiskredskapen. Värst var det ändå med kreaturen. Där funnos kor, som mor Greta själf gifvit mjölk och födt opp, ifrån det de voro små kalvvar, som hoppade och trängdes med hvarandra ute i hagen. De rämde så ängsligt, att det skar i gamla mor Gretas enfaldiga hjärta. Ty hon tyckte, att de sörjde öfver, att allt hade blifvit så sorgligt och förändradt.

Men det var ändå ett, som mor Greta egentligast satt och väntade på. Medan hon såg, hur lösöreboet, ladugårdens innevånare, kläder och redskap ropades opp och blefvo andras tillhörighet, var det en sak, som hon väntade och väntade på med en pinsam beklämning, hvilken blef större, ju mera slutet nalkades. Och detta, som hon väntade på, var, hvem som skulle köpa in gården, och hvem hon nu skulle komma att tillhöra. Det var en gammal rik bonde, hvilken omtalades som spekulant. Han hade gått och snokat på gården en af de sista dagarna, tittat in i ladugård och stall, vändt i jorden ute på åkrarna och undersökt boningshuset från källaren och upp på vinden. I mor Gretas lilla stuga hade han också varit. Tyst och förskrämd hade mor Greta stått under sitt låga tak, medan den mäktige bonden var därinne.

Det var en stor, däst karl med ett groft, rått ansigte och en rygg, så bred som en dörr. Folk sade, att han var mäktig rik, men ännu mera snål. Han hade ord om sig för att vara den hårdaste husbonde, som fans på många mil, och det sades ock, att när hans gård för många år sedan brann, hade det

varit han själf, som tändt på eller tubbat andra att göra det. Åtminstone var det då han började bli rik. Men nu var det ingen, som talade längre om den snön, som föll i fjol. Den rike Magnus Bengtsson var ej den, men hvilken man ville komma i delo.

Hans stora gestalt närmade sig emellertid auktionsbordet, och när allt lösöret var slutsåldt, blef det en paus, under hvilken de flesta drogo sig undan med den känsla af respekt, som mängden alltid känner för dem, hvilka göra stora affärer. Endast en fyra, fem förmögna bönder stodo kvar bredvid bordet under linden.

Omsider rätade den lille klockaren upp sig, och gården ropades ut. Denna gång hade han ingen kvickhet till hands. Han var lutter allvar och såg sig om med en ämbetsmannamessig, allvarlig uppsyn i sitt klotrunda, rödbrusiga ansigte.

Mor Greta reste sig upp och sträckte sig på tå för att se bättre. Som när en rätta försigtigt tittar ut ur sitt hål för att se, om hon skall våga sig fram eller icke, betraktade hennes små, vaksamma ögon den lilla gruppen omkring bordet. Klockaren ropade opp värderingssumman, och det blef alldeles tyst. Bönderna sågo på hvarandra, men ingen ville börja. Klockaren gick hundra riksdaler lägre. Men ännu var det ingen, som rörde på sig. Magnus Bengtsson skelade åt sidan på de andra, men öppnade icke munnen. Klockaren slog ned hundra riksdaler till, och då var det en liten mager gubbe, som ropade: »bjudet!»

Mor Gretas ansigte ljusnade. Den bjudande var en liten snäll och godsint gubbe, som hon känt länge.

Men i detsamma bjöd Magnus Bengtsson på med femtio riksdaler. Och nu började bönderna bjuda öfver hvarandra med fem och tio riksdaler i stöten. Magnus Bengtsson hade satt sig på brädet under linden, som om han redan känt sig hemma hos sig. Han satt och blundade, hörde bara på rösterna, hvem som ropade, och så fort någon gjort ett nytt bud, bjöd han öfver med en trygghet, som var skrytsam, och narrade de andra att dyrka upp priset.

Den gamla följde summorna och anbuden med stigande ångest. Det var, som om något tryckt henne för bröstet,

ensam som hon stod i denna mängd af människor, af hvilka ingen brydde sig om henne. Och dock berodde hela hennes lif på, hvem som nu fick gården. Hvad betydde det för de andra? Ej en gång den, som skulle köpa den, kunde vara i en sådan spänning som den gamla undantagsgumman, hvilken stod här i skymunnan och väntade på att höra sitt öde afgöras med ett klubbslag.

Omsider föll klubban med en skarp smäll mot bordet, och den gamla sjönk öfvergifven ned på tröskeln och gömde ansigtet i sina händer. »Magnus Bengtsson» hade klockaren sagt. Utför mor Gretas kinder runno tårarna; men hon tänkte inte på någonting. Folket började troppa af och gingo utan att gifva akt på den gamla, som satt på trappan och grät.

»Det är undantagskärningen», anmärkte någon.

Och till sist, var det tyst och tomt på gården, som bytt om husbonde.

Men den gamla märkte det icke. Hennes tårar runno fortfarande, och hon satt ännu kvar på samma plats med hufvudet tryckt i sina knotiga händer. Då spratt hon plötsligt opp. Som i en dröm hade hon tyckt, att någon tilltalade henne, och när hon såg opp, stod rike Måns Bengtsson framför henne, bred och dryg, med händerna i fickorna.

»Hör du inte, när en talar till dig?» sade han.

Greta steg opp och torkade, så godt hon kunde, sina våta kinder.

»Hvad tjuter du för?» sade bonden, när den gamla ingenting svarade.

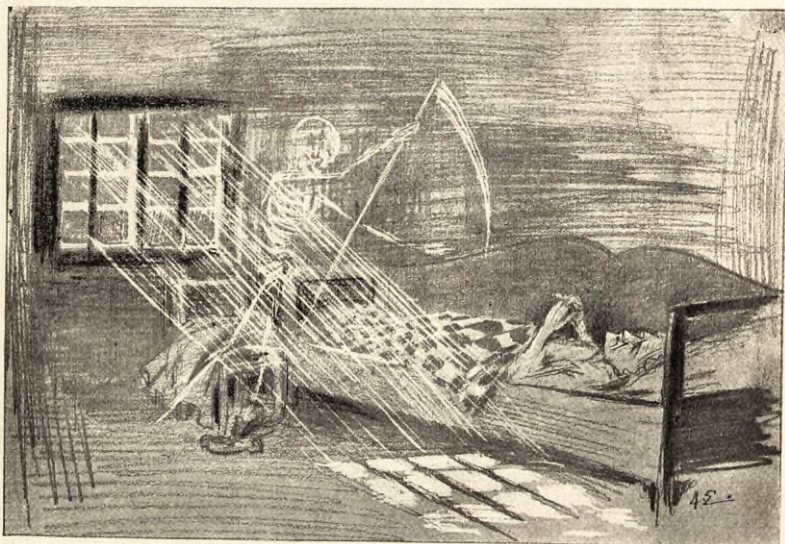
»Jag tycker, det är så sorgligt allting», sade Greta, och det var inte långt borta, att hon börjat gråta på nytt.

»Hm. Ja. Det kan så tyckas ibland», menade Måns Bengtsson. »Nu får du emellertid vara hos mig, till dess du knallar dig undan.»

»Det dröjer väl ändå inte så länge», tillade han. Och därmed gick Måns Bengtsson, sedan han sagt till, att han skulle komma åter dagen därpå. —

Det kom nya människor till gården, en torpare, som tagit gården på arrende af storbonden. De nya människorna hade

nya vanor, och allt blef främmande för Greta. Visserligen hade hon ingen, som längre bodde hos henne inne i stugan. Men det blef inte bättre för det. Hon tyckte, att hon var i vägen för alla människor, och hon bad gud hvar kväll att få dö. I tjugu år hade hon lefvat, sedan hon kom på undantag, och det var ju underligt, att vår herre, som var så god, inte kunde låta en gammal människa dö, när hon inte var till glädje för någon, utan bara gick i vägen och var till

En natt drömde mor Greta att hon såg döden.

hinders. Men vår herre hade kanske sin mening med det, tänkte gamla Greta. Åtminstone hade presten en gång sagt så åt henne, och han borde väl veta det.

En natt drömde mor Greta, att hon såg döden. Han kom som ett stort benrangel och klef rätt in genom fönstret. Ur hans ögon glödde eldkol, och han höjde sin lie mot sängen, där hon låg. Men då bad mor Greta i drömmen så vackert för sig, att hon skulle få lefva, och när hon vaknade, tackade hon gud för att det hade varit en dröm.

Midt på trappan läg en stor kullersten.

Men med alla dessa nya människor kunde Greta aldrig riktigt komma till rätta, och som hon förut fruktat för sina barn, så började hon vara rädd för dem. Måns Bengtsson hade ställt så till, att det var arrendatorn, som skulle svara för undantaget, och mor Greta såg, att denne icke betraktade henne med blida ögon. Hon låg honom till last, alla människor låg hon till last.

En dag var ingen mer än arrendatorn hemma. Han höll på med att laga taket, och han hade bedt gamla Greta att komma in i stugan och göra opp eld i spisel, till dess att hans hurtru skulle komma hem.

Mor Greta gick därinne och pysslade vid spisel, när hon hörde Eriksson ropa på henne, att hon skulle komma ut. Hon tyckte det lät på rösten, som om han vore kvar oppe på taket, och hon tyckte nog, det var litet besynnerligt. Men hon släppte ändå, hvad hon hade i händerna och gick ut i förstugan. Just som hon kom så långt, att hon skulle stiga ut på trappan, fastnade hennes koftärm i låset på köksdörren, som stod öppen. Hon vände sig om för att få loss tyget, men i detsamma hörde hon ett brak ute på trappan, så att hon förskräckt sprang fram för att se, hvad det var.

Midt på trappan låg en stor kullersten. Och när Greta såg upp, mötte hon Erikssons ansigte, som lutade sig ner öfver takrännan och med ett underligt uttryck betraktade henne.

I en blink förstod Greta allt. Han hade rullat ned stenen just i det ögonblick, då han trodde, att hon skulle komma ut på trappan. Det skulle se ut som en händelse, och hade hon endast kommit ut ett ögonblick förr, skulle stenen hafva träffat henne i hufvudet och dödat henne.

Hon tordes ingenting säga, gick bara öfver gården in till sig och stängde sig inne. Sedan den dagen vågade hon sig aldrig upp till boningshuset, och om nätterna låg hon vaken i en ständig fruktan, att någon skulle komma in och slå ihjäl henne, därför att hon var för gammal.

Men ändå kom inte döden. Ännu i många år fick Greta se den gamla linden knoppas och dess blad falla af. Och

hon¹ fick själf läsa i tidningen, hur det stod, att hon blifvit så fasligt gammal.

Gamla Greta trodde, att det var en förebråelse, och att det hade stått i bladet, att hon för länge sedan borde ha dött.

Porträtt af en 104-årig gumma i Småland.

Förbrytare.

Att det var något konstigt med Karlson, det visste hela trakten. Han hade varit en hund efter kvinfolk i sin ungdom, påstod man, och gammalt folk skakade på hufvudet, när de fingo veta, att Anna i torpet skulle gifta sig med honom.

Anna var åtta år äldre än han, när de blefvo man och hustru, något som för öfrigt är rätt vanligt hos folk af allmogeklassen. Hon var bred och satt, hade ett gladlynt, väl bibehållet ansigte, var ferm i sitt arbete, pratsam med grannarna, skötte hus och barn exemplariskt, beklagade sig aldrig öfver sin man och gaf med ett ord under de fem första åren af sitt äktenskap icke den ringaste anledning till, att de onda aningarna skulle få rätt.

Det såg också ut, som om Karlson hade stadgat sig. Hans ungdom hade varit vild. Det var mer än en flicka, om hvilken det hviskades, att han fört henne i olycka, och från de årliga marknaderna gingo många historier i svang om fyl-

lor och slagsmål, i hvilka alltid Karlson varit hufvudperson. Två gånger hade han varit stämd till tinget, och en gång hade han setat inne. Det var ett halft år efter den betan, som han tagit sig för att sätta bo med Anna. Det hade länge varit något emellan dem, sades det, men underligt var det i alla fall, att det skulle bli något af just nu, när han hade fått det också på sig till allt det öfriga, som man visste förut.

Karlson var en stor grof karl med ett skarpt markeradt ansigte, breda skuldror, starka lemmar, vårdslös vaggande gång och yfvigt hår, som växte långt ner i pannan. Läpparne voro svällande med ett drag af obändig sinlighet, ögonen voro gråa och genomträngande, blicken var vanligen lugn och klar, men kunde stundom få ett farligt uttryck, som såg nästan glupskt ut. Han liknade något slags stort, starkt och illa tämdt djur, och det var nog ej så sällan, som hans hustru kände sig rädd för honom.

Hon hade tyckt om honom länge, trots hans snedsprång, och när han kom ut ur fängelset, där han setat på vatten och bröd för fyleri och öfvervåld mot polis, hade hon lofvat att bli hans hustru, därför att han såg så olycklig ut — icke alls fräck — och därför att han lofvat henne att ej springa efter andra kvinfolk och att låta bli att supa. De hade flyttat bort till en liten gård inne i skogen, och hittills hade han hållit ord. Det var icke så stora frestelser där håller.

I början hade hon känt sig ängslig för att vara ensam med honom. Men han var som förändrad. Han sade henne aldrig ett ondt ord, han arbetade, han lät bränvinet vara, och när de fått sitt barn, började hon på allvar att hoppas det bästa för framtiden. Hon hade aldrig trott, att hon skulle få se honom så god och mild, som han var under den tiden, och mången gång när hon satt ensam och gaf barnet di, tänkte hon för sig själf, att om någonsin mer hans onda andar skulle få makt med honom, skulle hon bara behöfva påminna honom om de lyckliga dagarna, när han var så glad åt sitt barn.

Under fem års tid hade hon dock ej behöft något sådant, och hon började nästan glömma sin första ängslan. Men då inträffade plötsligt en förändring.

Hennes man blef med ens fåordig och inbunden, utan att hon kunde utgrunda orsaken. När han om aftnarna kom in efter arbetet, talade han icke som förr med henne. Han åt maten under tystnad och satt sedan länge i tankar på sin stol mellan bordet och väfstolen. När han var sysselsatt med sitt arbete, gaf hon akt på, att han ibland plötsligt upphörde därmed och långa stunder stod och stirrade framför sig, som om han ej kunde komma ifrån något, som han tänkte på.

Hon vågade ej fråga honom, hvad det var, ej ens låta honom förstå, att hon märkt något. Men hon gaf akt på honom i tysthet, och för hvar dag blef hon allt oroligare.

Hon visste ej hvarför, men det föreföll henne ibland, som om hon lefvat slut, och som om något skulle inträffa, som med ett slag skulle förstöra allt hvad dessa åren byggt upp. Hvad tänkte han på? Hvad var det? Hon lofvade sig själf dag ifrån dag, att hon skulle söka sig ett tillfälle för att riktigt utfråga honom. Men när hon trodde sig ega mod, fann hon intet sådant, och när tillfälle någon gång yppade sig, svek henne modet. — —

Det var en sommarafton i juli. Det var ljumt i luften, doft af nyslaget hö, af blommande klöfver och lindar, ljud af koskällor, af kreaturens råmande, och borta från landsvägen hördes ett kort, skarpt hundskall.

Anna hade nyss varit och mjölkat. Hon kom långsamt gående från ängen med den tunga mjölkspannen i högra handen, gick öfver fältet, där rågens ax, som redan började gulna, tungt hängde ned, gick in genom grinden, som förde till ladugårdsbacken, och skulle just vika förbi den stora halmdösen, som låg bredvid ladugården, för att genom den andra grinden komma upp till gården, när hon plötsligt stannade. Det var någon, som talade bakom halmdösen. Hon stod stilla och höll andan för att höra bättre. Det var hennes mans röst. Hon satte ned mjölkspannen och smög sig på tå närmare, i det hon tog skydd af halmdösen för att osedd kunna höra, hvad som talades där bakom. När hon kom närmare, urskilde hon tydligt två röster, och hon hörde, att den andra var en kvinlig, fast hon ännu ej kunde urskilja, hvilken det var. Hon tog försiktigt ett steg åt ena

»Hon tog försiktigt ett steg åt sidan och lutade sig fram.»

sidan och lutade sig fram för att se. De båda talande sutto eller rättare halfågo i halmen. Hennes man höll en kvinna om lifvet, böjde sig ned öfver henne och kysste henne gång på gång, utan att hon syntes göra något motstånd. Hustrun flyttade sig ännu ett steg närmare för att kunna se hennes ansigte. Hon var nära att skrika till. Det var hennes egen tjänstflicka. Med återhållen andedrägt stod hon en stund stilla och stirrade på paret, till dess att hon nästan tyckte, att alla föremål dansade för hennes ögon. Hon flyttade sig tillbaka till sin första plats. Hon behöfde ej se mer.

Sakta omärkligt gled liksom en dimma öfver hennes själsförmögenheter. Hela hennes verld blef ett grått i grått. Nu fans intet mer att lita på, det visste hon. Hade de gamla dagarnas vildhet börjat lefva upp igen hos hennes man, skulle den ej mer stå att döda. Långsamt och säkert skulle den förstöra hans lif, och hennes också. Hon skulle ingenting kunna göra däremot. Men hon förnam en stiekande, plågsam känsla, när hon tänkte på det oskyldiga barnet. Hon kunde ej tänka sig in i hvad som nu skulle hända. Det slags dimma — eller hvad det är, som i dylika ögonblick förmörkar vårt inre — gled vidare. Den inhöljde alla tankar, känslor, föreställningar och minnen i ett oredigt mörker. Den dolde spåren af det som varit och det som var. Hon stod på samma fläck, orörlig, tyst, bedöfvad af det våldsamma slaget.

Plötsligt spratt hon till vid ett par tydligt uttalade ord. Hon hörde flickan säga:

»Men tänk om jag får barn? Hur skall det då gå?»

Och så hörde hon mannen svara:

»Käringen ger vi fan. Henne skall jag sköta».

Hon gjorde våld på sig för att ej skrika högt, tog upp mjölkspannen från marken och gick med långsamma, vacklande steg upp mot boningshuset. När hon vände sig om på trappan, såg hon mannen stå nere vid ladugårdsgrinden och se efter henne.

Han hade emellertid icke sett henne, när hon lyssnade. Men han hade hört henne gå genom grinden, som ledde ut från ladugårdsbacken, och sprungit upp för att se, hvem det var. När han såg, att det var hustrun, stannade han för att

i hennes utseende och sätt söka upptäcka, om hon märkt något eller icke. När han icke kunde urskilja något ovanligt, vände han om och gick tillbaka igen.

Malin — så hette flickan — hade ej varit i Karlsons tjänst längre än ett halft år. Hon hade ett slags utseende, som ej just är vanligt bland bondfolk. Hon var liten och späd till växten, ansigtet var fint och regelbundet, läpparna voro bugtade och fingo ett retande uttryck, när hon log. Ögonen voro små och glänsande, och hyn hade en hvithet, som föga syntes stå i samband med den klass, till hvilken hon hörde. Ansigtsuttrycket var djärft, stundom elakt, och det hviskades, att hon en gång förr födt ett barn, som ingen sedan fått se eller hört något om. Anna hade i början ej velat taga henne. Men det stod ingen annan att få, och hon trodde sig vara säker på sin man.

Flickan hade ej varit där länge, förrän Karlson märkte, hur ungarlstedens begär började vakna inom honom. Båda hade de dessutom hört ett och annat om hvarandras föregående, och detta gjorde ett närmande ändå lättare.

Deras förhållande hade räckt ungefär en månad, och ännu hade ingen märkt något emellan dem. Men alltsom tiden gick, förstod Karlson, att han misstagit sig på sig själf. Han hade trott, att begäret, en gång tillfredsstäldt, snart nog skulle slockna ut och förhållandet afstanna af sig själf. Men han lärde sig snart, att det snarare blef tvärtom. Hans passion växte dag för dag. Han skulle helst hafva önskat, att han kunnat komma ifrån alltsammans. Men det gick icke längre. Det var som en främmande makt inom honom, hvilken blifvit lössläppt, för hvarje dag växte i styrka och gjorde hvarje annan föresats eller tanke svag och kraftlös. Han var som fjättrad af osynliga band. Han sökte upp flickan, hvar han kunde komma åt, han blef häftigare och häftigare i sina ömhetsbetygelser, han tänkte på medel att råka henne midt under sitt arbete, och han kände en ovilja mot sin hustru, som var dels fysisk, emedan hon var gammal redan, alldeles för gammal för honom, dels också härledde sig af, att hustrun stod honom i vägen. Det var just för hennes skull, han måste stjåla sig till att i smyg träffa den andra.

Det var en tanke, som han gick och rufvade på. Den syntes honom vara den enda, som kunde föra till målet. Det föll honom aldrig ett ögonblick in att uppoffra sin lidelse, och den kunde han icke lefva för, så länge hustrun lefde. Först blef han rädd för den tanken. Han försökte arbeta för att komma ifrån den. Han tänkte sig, att allt kunde fortgå som det var. Ingen behöfde veta något därom. Någon gång skulle ju hustrun dö. Kanske snart! Han inbillade sig att hon redan var död. Hon hade hastigt blifvit sjuk och dött. Nu fanns intet hinder längre, han kunde gifta om sig, när han ville. Och han kände sig till mods, som om han ämnat begå ett brott, men stått emot frestelsen och finge njuta sin förtjänta lön. Han var skuldlös och lycklig, och i hans fantasier inblandade sig tanken på ett fint hvitt skinn, som han smekte. Men när han så vaknade ur dylika tankar, då såg han igen allt i verklighetens klara, fulla ljus. Nej, ville han vinna något, fick han allt söka skaffa sig det själf. Det föreföll honom, som en mörk skugga, hvilken han ej kunde undfly, kom honom allt närmare. Den nalkades honom, lade sin hand på hans axel, och tryckte honom på knä till jorden. Han hade den fantasien oftast om aftnarna och låg ibland hela timmar vaken, badande i kallsvett, och han vågade knappast somna af fruktan, att han skulle förråda sina tankar under sömnen. — —

Det var två dagar efter den stora upptäckten. Hustrun hade lyckats i att tiga inför sin man, lyckats i att inbilla honom att allt var som förr, att hon ingenting visste och ingenting sett. Men den ansträngningen hade stått henne dyrt. Det föreföll henne ibland, som om hon lefde alldeles ensam i ett främmande hus och ibland främmande människor, och dessa två dagar syntes henne lika långa som flere år. Ja, hon själf hade blifvit en ny människa, hvilken såg tillbaka på sitt förra jag som på en annan.

Hennes första känsla hade varit förskräckelse. Till hvad pris som hälst måste hon dölja för mannen hvad hon sett. Hon visste ej hvarför, men hon hade en känsla, som om det skulle gå ut öfver henne själf, ifall detta blefve upptäckt.

Hon kunde aldrig glömma, hur hon kände sig till mods, när mannen ett par timmar efter scenen bakom halmstacken kom in i köket till henne och utan att säga ett ord satte sig vid bordet. Hon väntade hvarje ögonblick att han skulle fråga henne, hvarför hon stått och lyssnat, och hon kände en iskyla i alla leder vid tanken på, hvad hon skulle svara. När han setat en stund, frågade han i stället, om inte kvällsvarden snart var färdig. Hon spratt till vid ljudet af hans röst, och hon svarade som i sömnen, att gröten strax var kokt. Hon kunde aldrig få den tanken ur sina tankar, hon tänkte på den, så ofta hennes man tilltalade henne, och hon plågade sig själf med den misstanken, att han visste allt ändå, fast han, som hon, ej ville tala om det.

Han hade då inte förändrats? Han var i grund och botten densamma, som han hade varit förut. Det var bara tillfälle, som fattats honom, för att de gamla lustarna i ohäjdad fart skulle bryta ned, hvad åren och hon hade rest upp som en skiljemur mellan honom och hans förgångna lif. Han var den samma, som han alltid varit, och nu skulle hans vildhet bryta fram med en kraft som aldrig förr. Hon skulle se, hur den lade hans och hennes lif öde, och hon skulle bara kunna stå och se på. Ingenting skulle hon förmå göra för att hålla honom tillbaka.

Men hon kunde ju taga lifvet af sig.

Långsamt smög sig den tanken öfver henne, och som en yttersta nödvändighet genomkydde den hela hennes kropp.

Hon kunde ju taga lifvet af sig.

Dö. — Slitas bort ifrån hela ohyggligheten. — Komma ifrån alltihop.

Hon låg vaken flere timmar på natten och tänkte därpå. Hon smög sig ut på trappan. Natthluften var sval, och det var skumt. Men hon kunde i alla fall mycket väl se hela sjön som låg nedanför backen. Bara några steg till, så kunde hon gå ned i ekan och ro ett par årtag, och så kunde det vara gjordt.

Hon gick ett par steg på sina bara fötter fram öfver gården. Hon frös, ryckte häftigt till och stannade.

— Gossen kunde hon inte lämna. Gud i himmelen, gossen.

Hon såg sig omkring, och ett ögonblick visste hon inte, hvarför hon hade kommit dit, eller hur hon hade kommit dit. Men med ens slog den tanken henne, att om ej tanken på barnet kommit, hade hon kanske nu legat död i sjön.

Hon gick hastigt in igen och lade sig. Hon frös och hela hennes kropp darrade. Hon kunde icke tänka heller. I ett oredigt virrvarr korsade hennes tankar hvarandra, och i det tillstånd af utmattning, hvori hon befann sig, började hon gråta häftigt utan att själf veta af det.

Hon grät länge, och när tårarna afstannat, visste hon bara en sak — att hon måste lefva och härda ut för sin lilla gosses skull, det fick blifva med henne själf hur det ville. Men hon måste lefva. Och medan hon låg och med öppna ögon stirrade ut i mörkret, kom aningen om hennes framtida lifs tyngd öfver henne, ej som något hon fruktade eller tänkte strida emot, utan som något hon modlöst och undergifvet och nödtvunget måste och skulle foga sig i.

— För hans skull, som sofver i andra hörnet af rummet.

Och med tanken på barnet kommo tårarna tillbaka igen, och hon grät, till dess det blef svart för hennes ögon, och hon insomnade.

Hon vaknade med en förnimmelse af, att något förfärligt väntade henne, och hon låg en lång stund och tänkte efter, hvad det var.

Med ens kom hon ihåg det igen, och med skärande tydlighet mindes hon pigans ord: Tänk, om jag är med barn, — och så hela den kvalfyllda, ängsliga natten.

Hon steg upp och började mekaniskt sina sysslor. Solen sken klart och lätta morgondimmor hoppade bort mellan träpen, när hon trädde ut på gården för att hemta vatten ur källan.

Och hastigt kände hon ett slags gryende förhoppning i den tanken, att detta kunde ej fortvara. Alla dessa fem årens arbete kunde ej vara förgäfvets. Karlson skulle bli till sig igen; bara han hade fått tid på sig, skulle han vakna upp, och han skulle blifva sig lik igen, som han varit förut under hela deras äktenskap. Hon skulle vänta, till dess att allt blef godt igen, vänta och hålla ut.

Det kunde inte vara så förfärligt, som hon först hade tänkt det. Det skulle blifva någon ändring, Det måste hända något, som lyfte den olidliga bördan från hennes skuldror. Ty hon stod icke ut därmed. Hon kunde aldrig stå ut därmed. — —

Lyckligtvis hade höbärgningen börjat, så att Malin nästan hela dagen hjälpte till vid slåttern, och blott undantagsvis var inne. Hustrun var glad däråt, ty sedan den första känslan af rädsla hunnit lägga sig, efterträddes den af det våldsammaste hat till flickan. Hon kunde knappt beherska sig, när hon stod henne nära. Malin hade dessutom på sista tiden visat sig stursk och gensträfvig. Hon visste nu hvarför. Flickan hade nu ett öfvertag, det var hon, som egentligen var matmor på stället. Anna skulle hafva velat göra henne något ondt till hvad pris som helst eller åtminstone säga henne något styggt, säga henne hvad hon var, midt upp i ansigtet. Hon sade ordet högt för sig själf, när hon var ensam. Ty det var hon, Malin, som förhexat hennes man, som i ett ögonblick rifvit ner allt, som var hennes lycka, och som hon hoppades på för lifvet. Hon väntade bara på ett tillfälle. Hon skulle säga henne sanningen i rena ord. Se'n kunde hennes man behålla, hvilken af dem han helst ville.

Hon satt nere vid träsket, som låg invid boningshuset och rensade fisk, som hon skulle koka till middagen. Hon raspade så häftigt med knifven, att fjällen yrde rundt omkring henne. Hon skar hufvudena af fisken med ett slags vållust, som om det vore någon annan, hon misshandlade. Fisk efter fisk kastades hufvudlös, rensad och fjällad i sållet bredvid henne.

Då hörde hon steg bredvid sig. Det var en dags uppehåll med slåttern, emedan det regnat dagen förut. Hon behöfde ej se upp. Hon visste, att det var Malin.

»Skall jag hjälpa er nu, moster?» sade hon.

Rösten hade aldrig synts Anna så inställsam och falsk. Hon nickade med hufvudet utan att vända sig. Malin satte sig bredvid på en sten, tog också en fisk ur högen, och de sutto båda tysta en stund, sysselsatta med sitt arbete.

Hustrun tänkte på, hur hon skulle börja. Hennes händer skälfde, så att hon knappt kunde sköta knifven. Det var som en slöja för hennes ögon, hvilken hindrade henne att klart se, hvad hon hade för händer.

»Ska vi rensa all fisken?» sade Malin efter en stund.

Vid ljudet af rösten ryckte den andra till igen. Hon kastade undan fisk, knif, skärbräde och sprang upp.

»Kona!» skrek hon och stälde sig midt framför henne, darrande af vrede. Hon höjde sin hand, smetig som den var af blod och fiskfjäll och slog henne hårdt på kindbenet. Hon kunde icke få fram ett ord mer.

Malin sprang också upp. Hon tog ett par steg baklänges, blef alldeles hvit i ansigtet, ögonen stodo stela fram, och det bildade sig ett par djupa fårör bredvid munnen. Hon såg ett ögonblick ut, som om hon ville slå igen, men hon visste, att det skulle icke ha lönat mödan, så stor och stark som hustrun var.

»Det skall I ångra, moster», sade hon lågmäldt.

»Ångra», skrek den andra. »Jag svär dig min salighetsed på, att det ångrar jag aldrig. Du ser vacker ut i syna nu, du förbannade kona. Gå till honom nu, sådan du är, får du se, om du nu kan locka honom med dina helvetes konster. Men det säger jag dig, att en af oss skall ur huset, du eller jag. Och jag skall skämma dig för allt hederligt folk, det skall jag göra, så att du skall ha igen det i hela ditt lif. Och till presten skall jag gå och till länsman, och vi ska nog se, om en så'n som du skall få rätt emot en hederlig människa. Hör du mig, ditt —»

Den andra hade gått flere steg baklänges. Hon vände sig till sist om och sprang. Hon skulle gå till Karlson, så att han fick taga henne i beskydd, tänkte hon. Men hon var själf så häftigt uppskrämd, att hon ej rätt visste, hvad hon tog sig till, förrän hon fick se husbonden, som höll på att vända hö mellan regnskurarna ett godt stycke från de öfriga karlarne. Hon gick rakt fram till honom, i det hon instinktligt torkade af sin kind.

»Hon har slagit mig», sade hon med skälfvande röst. Hon har slagit mig och kallat mig för —»

Karlson stälde högaffeln ifrån sig.

»Vet hon något?» sade han.

»Vet», sade flickan, »vet! Hon var just som galen, och skälde mig för allting både likt och olik. Men det är du, som har narrat mig», fortfor hon. »Och nu får du försöka på med och hjälpa mig. För annars går jag min väg, om jag så ska få lof och gå i sjön.

Karlson såg sig omkring. De andra hade kommit dem något närmare.

»Gå ner åt ladan», sade han, »så kommer jag efter».

Han fortsatte med arbetet ännu en stund. Så sade han åt karlarna, att han fick lof att gå bort på ett ögonblick, och tog vägen åt ladan. — —

När Malin hade gått ifrån henne, blef hustrun med ens lugn. Hon hade ett ingalunda vekt lynne och kunde fördraga mycket. Men nu hade hennes förbittring varit så stark, att hon utan att tänka på följderna bara hade gifvit den luft. Nu kom besinningen och med den tanken på de oundvikliga följderna af hennes beteende. Det gick ej längre att uppskjuta ett slutligt afgörande, så som hon förut gjort, dag för dag och timme för timme. Nu skulle något nytt hända. Hvad det var, det visste hon inte; det tordes hon inte ens tänka på. Men något skulle det bli, något som bragte reda i hela denna härfva på ett eller annat sätt.

Hon samlade igen upp knifven och fisken och skärbrädet och satte sig med en suck till arbetet. Hon hade svårt att se för tårarna, som oupphörligt ville tränga sig fram, och gång efter annan strök hon sig med afvigsidan af handen öfver ögonen. Åter kom tanken på att dö för henne, och hon höll inne med arbetet, medan hennes blick irrade ut öfver vattnet. Och på nytt kom tanken på barnet tillbaka och hindrade henne. Hon förstod, att hon måste hålla ut, och hon kände en förtviflans kraft till motstånd och strid. Hon skulle kunna våga allt, när hon nu var tvungen därtill, tyckte hon. Det gick långsamt med att fjälla fisken. Hon darrade på handen, upprepade gånger tog hon ett falskt tag med knifven, och långa stunder satt hon alldeles stilla, utan att röra en lem, tanklöst stirrande ut i den tomma luften, öfver

träskets vatten, stenar och vass, bort mot skogskanten, där himlen lyste blå öfver de magra tallarna.

Vid middagen tordes hon knappt se upp af ängslan. Slätterfolket gick sin väg, den ena efter den andra. Hon hade väntat att mannen skulle stanna kvar. Men det gjorde han inte. Han gick som de öfriga, hvarken före eller efter de andra. Malin såg en gång på henne. Hon hade ett elakt uttryck af triumf i sitt ansigte.

Fram mot aftonen kom mannen och sade, att han skulle gå bort. Hustrun svarade icke ett ord. Hon tordes ej fråga, hvart han skulle gå.

»Du får ej släppa in någon främmande, me'n jag är borta», sade han.

Det lofvade hon.

När han hade gått, kände hon först lust att gå ut, ropa honom tillbaka och bedja honom, att han icke skulle göra både sig och barnet och henne rent olyckliga. Men hon kom sig ej för. Hon rustade som vanligt i ordning kvällsvarden och gick sedan ensam och stälde med diskarne.

Hon tänkte besynnerliga tankar under tiden. Hon kom ihåg, hur Karlson hade kommit till henne, strax sedan han sluppit ut, och sagt henne, att hon inte skulle bry sig om, hvad de andra pratade. Ty allt skulle nog bli bra, bara hon ville. Och med detsamma mindes hon, hur underligt blankt solen hade skinit öfver vägen just den kvällen, när hon gick ensam uppåt torpet, där hennes mor bodde.

Hon hade stängt förstugugörren. Det var så hemskt och ensamt på kvällen. Det lät som om någon bultade. Nej, det var nog ingen.

Hon mindes sedan hans första present, en stor grann duk och en karamell, som det var två hjärtan på med en pil tvärsigenom, och inunder stod det:

Två hjärtans låga
Blir alltid tänd utaf Amors båga.»

Hon spratt till. Det lät bestämdt, som om det knackade igen. Hon gick till fönstret, tryckte ansigtet mot rutan och

såg ut. Det stod en ensam kvinna där ute. Anna kände igen henne. Det var en tiggerska, som brukade stryka omkring i bygden.

Anna frågade, hvad hon ville. Hon bad att få låna hus öfver natten.

Anna kom ihåg, hvad hon lofvat. Nej, det var alldeles omöjligt.

Den andra därutanför bad i alla fall. Det var regnigt och kallt, fast det var i juli månad. Hennes man hade förbjudit henne att hysa någon, sade Anna till sist. Men det gick ju an att ligga i ladan. Där fanns godt om hö nu. Den främmande tackade och gick in i ladan, som låg tätt intill boningshuset.

Fantasierna kommo åter. Anna gick in i kammaren, där gossen låg. Han hade gått till sängs och låg nu och sof. Hon stod och grät i mörkret, medan hon lyssnade till hans jämna andedrag. Hon kom ut därifrån, ännu gråtande, tände en ljusstump och såg sig i spegeln. Hon var inte ung och vacker längre. Håret var tunnt, hyn grof och rynkig, ögonen röda af gråten, och mer än en tand fattades framme i munnen. Hon hade ej någon makt öfver honom längre, det förstod hon godt. Det var förbi med henne, hon var gammal nu. Men hon! Den där andra! — Hon satte sig på en stol och vaggade hufvudet mellan händerna. Hvad hade hon gjort henne, efter hon ej kunde få ha sitt i fred.

Plötsligt for hon upp. Hvar var flickan i kväll? Hon hade ej förut lagt märke till att Malin ej varit med vid kvällsvarden. En stråle af hopp liksom glimmade till för henne. Tänk om hon gått sin väg och aldrig tänkte komma igen? Deras ordväxling, flickans beteende vid middagen! Men tänk, om det stycket istället nu råkat hennes man. Ja, så var det nog. Det var ju helt naturligt. Det var därför mannen sagt, att han skulle fara bort. Han hade nog icke rest långt.

Vinden tjöt därute. Det var kallt i luften, och det regnade och blåste oupphörligt. Det blef kvaft inne i stugan. Regndropparna plaskade ängsligt enformigt genom rännen

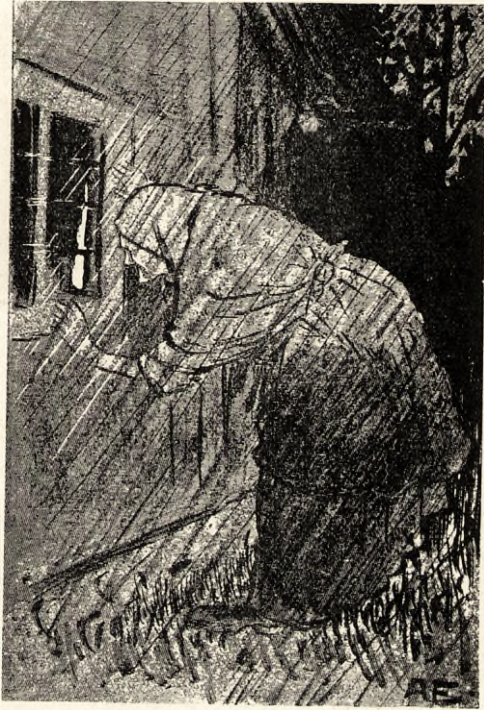
och sipprade ned i jorden. Hon kände sig plötsligt rädd igen. Hennes tankar började syssla med, hvad den där strykerskan kunde taga sig till. Hennes rykte var ej det bästa. Hvad måntro hon ville, som kom så sent och i ett sådant väder till? Hon ångrade att hon låtit henne stanna i ladan. En sådan menniska kunde utaf elakhet tända eld på ladan och låta den brinna till aska. Hon gick till förstugan och fick lust att gå ut på gården och se efter, om det inte var någon fara för eld.

Då hörde hon slag på porten. Tydliga starka slag. Hon vågade ej fråga en gång. Då hördes en röst, som var hennes mans: »läs opp». Hon drog sakta från rigeln och gick baklänges in i köket, där det var ljus. Hon teg af rädsla och såg bara, att han hade någon med sig.

Han läste noga till dörren och gick in i köket. Han hade en lång knif i handen. I dörren syntes ett fint, mjällt kvinnoansigte med ett par kalla, grå ögon, som betraktade henne. Hon gick fram till sängen, sökte efter något att värja sig med och uppgaf ett genomtängande skrik. — —

Tiggerskan, som fått lof att sofva på höskullen, hade genast gått dit, krupit ned i höet och insomnat. Mot midnatt vaknade hon, vid att hon tyckte sig höra ett nödrop. Hon lade sig ned igen, i tanke att hon drömt, men hon hann knappt sluta sina ögon igen förr än hon åter hörde samma skrik. Det lät som kom det från någon man miss-handlade. Hon såg sig förskräckt omkring, reste sig upp och lyssnade i mörkret. Hon gick fram till dörren, som vette åt boningshuset, gläntade på den och lyssnade. Då hörde hon samma skrik igen, vildt och skärande. Så bröts det af, som om någon med våld tryckt till den skrikandes mun. Ljudet kom från boningshuset, och det brann ljus i fönstret. Ett grått trasigt täcke hängde för rutan. Den gamla kvinnan darrade i alla leder, men gick i alla fall fram, lade ögat till fönsterglaset och såg in i rummet. Allting syntes i ljusskenet så klart och tydligt som om det varit ljusa dagen. På sängen låg hustrun, som hon nyss talat vid. Den öfre delen af kroppen var nästan naken, fötterna och den ena armen voro bundna. Vid sängen bjärt

belyst af ljusskenet, stod en lång, grof karl. Han höll upp hennes venstra arm, medan han med den andra handen med en knif stack henne under venstra bröstet. Bredvid sängen stod en ännu helt ung kvinna med ett fint blekt ansikte och höll en skål under det ymnigt rinnande blodet. Den ensamma kvinnan därute uppfattade allt detta med en enda blick. Hon vågade ej stanna en minut längre, utan vände om och sprang därifrån, allt hvad hon förmådde, medan de af regnet uppblötta kjolarne slogo om hennes ben, och i mörkret grenarna från träden ruskade vatten öfver henne, när hon kom dem för nära på den trånga skogsstigen. — —

Morgonen därpå drogo molnen bort för sydlig vind, och solen sken klart in genom prestgårdens fönster, glittrade i regndropparna, som ännu sutto på blad och gräs, samt i de små vattenbildningarna, som här och

där lågo kvar i hålen på stentrappans stora, flata kalkplattor. Fåglarna i syrenhäckarna och i de gamla otuktade lindarna drillade i kapp i det vackra vädret, och borta vid kärret steg en tunn, lätt dimma upp, skingrades af vinden och flög i lätta, ulliga tappar bort öfver buskar och träd.

Kyrkoherden var nyss uppstigen. Han stod i sitt fönster och såg ut öfver den för honom välbekanta nejden och smålog i sitt stilla sinne af förnöjelse, när han tänkte på, att

det hade blifvit så bra torkväder igen. Han väcktes ur sina funderingar af pigan, som kom in och sade, att det var ett kvinfolk där nere, som ville tala vid honom.

»Hon får vänta. Jag har ju inte ätit frukost än».

»Ja, men hon ser alldeles förstörd ut och gråter och säger, att hon får lof att träffa kyrkoherden. Det måtte aldrig ha händt någon olycka. Och åt oss vill hon inte säga, hvad det är».

Han såg något förvånad ut, när han fick se, hvem som sökt ett samtal med honom, hälst vid denna tid på dygnet. Klockan var ännu knappast mer än sju på morgonen och Landsvägs-Lena brukade eljest helst gå undan för honom. Han gick emellertid fram till henne, där hon stod nere vid dörren, darrande, förlägen, utan att våga se upp, stannade framför henne med den ena handen öfver den andra och fixerade henne oafbrutet på ett sätt som blifvit honom en vana.

»Hvad vill du?» frågade han. Men det dröjde en lång stund, innan han fick svar.

»Det är något galet hos Karlsons», sade hon till sist. Men rösten svek henne, hon darrade igen från hufvud till fot och kunde ej få fram ett ljud.

Kyrkoherden såg, att här var något särskildt å bane, och han förstod, att något måtte hafva inträffat, som gumman Lenas äfven eljest tämligen orediga förstånd ej räckte till att hålla ihop. Han klappade henne vänligt på axeln, bad henne lugna sig och frågade, för att distrahera henne litet, om hon fått något kaffe.

Gumman tackade och neg.

»Nå, hvad var det Lena ville säga?» frågade han så igen.

»De ha slagit ihjäl Karlsons hustru i Nygård», sade hon ändtligen. »För jag såg det själf. Herre Jössus — förlåt goda prosten, men jag är så förskrämd, så jag vet rakt inte, hvad jag säger — så det såg ut. För jag hade fått ligga där öfver natten. Ja, vördig prosten får inte tro, att jag varit ute och strukit igen, som jag, gud bättre, har gjort det många gånger förr. Jag gick bara förbi, och det var

så'nt väder, så jag fick lof att bli där öfver natten. Och som jag ligger i ladan och sofver, så vaknar jag vid ett så'nt fasligt skrik. Och som jag kommer ut på gården, så hör jag, att det kommer ifrån stugan, och jag springer fram till fönstret och tittar in. För de hade nog hängt något för, men det var ett stort hål på täcket, och då såg jag, att de hade bundit madamen vid sängen, och att en stor karl stod och stack henne med en knif rätt så här under bröstet. Hon var en så innerligt rar människa, och hon har gett mig båd' bröd och potatis många gånger. Men jag torde inte stanna en minut, och jag vet aldrig hur fort jag kom genom skogen, och här har jag gått och vankat hela morgonen, ända tills jag trodde, att vördig prosten var uppstigen».

Kyrkoherden frågade henne, om hon visste, hvem det var, som slagit ihjäl hustrun.

Nej, hon hade intê torts se efter någon ting. Hon hade bara sprungit sin väg:

»Och det kan väl prosten tänka sig, hur en blir, när en får se så'nt, som onda människor tar sig till. Och det är sanning, att jag har hela natten tyckt, att jag hörde henne skrika och sett blodet, som rann och rann. Och då tyckte jag, det var bäst, att jag gick till vördig prosten. För jag tyckte ändå, jag fick lof att tala om det för någon. Så otäckt som det var».

Kyrkoherden lugnade henne, så godt han kunde, och bad henne sedan gå. Han tackade henne för, att hon talat om det, och berömde henne för, att hon gått till honom.

Han till hälften sköt henne ut genom dörren och sade, att han skulle skicka efter henne, om han behöfde tala med henne igen.

Därpå ropade han ned och sade till, att frukosten skulle genast göras i ordning. Sedan han ätit, ville han gå till kronofogden, som bodde ungefär en fjärdingsväg därifrån. —

Det lif han fört i en aflägsen bygd, bland människor, som ej handlade och lefde på grund af öfvertygelser, utan drifna af instinkter och omständigheter, hade gifvit honom en egen uppfattning af verlden och människorna. Han hade

bott i trakten, från det han var barn, under studietiden vistats där under ferierna, varit borta därifrån under de år, när han som nyvigd ung prest ännu icke kunde göra anspråk på eget pastorat, och af en som han tyckte guds särskilda skickelse hade han omsider hamnat i denna vrå af verlden, som han framför andra älskade. Han kände dess inbyggare, han hade sett dem växa upp eller åldras, och han hade reda på alla deras lefnadsförhållanden.

Han gick upp och ned på golfvet, och hans tankar rörde sig kring mångahanda. Orten var hvarken fattig eller rik. Det fanns många som hade det sämre, och många, som hade det bättre. Befolkningen var i allmänhet hvarken bättre eller sämre än på andra ställen, deras upplysning likaså. Lifvet uppslukades för de flesta endast af sträfvan att finna lifvets nödtröft, och människorna blefvo hvad denna sträfvan gjorde dem till. Kristendomen hade ju herskat där i nära tusen år, och den hade, sades det, förmildrat sederna, fördrifvit vantron och gjort människorna bättre. Men när han någon gång i ensamheten tänkte härpå, syntes det kyrkoherden, som om allt i grunden, med vissa modifikationer kanske, var detsamma, som hvad gamla sägner berättade om förgångna släkten. Samma vilda natur lefde obruten och förstörande kvar trots kyrkklockor, psalmsång och folkskolor, och i de ensliga röda stugorna, som så pittoreskt och fridfullt lyste fram mellan granar och björkar, utkämpades månet sorgespel, lika blodigt, som när på teatern ridån går upp, och åskådaren ser en hänsöfven tid gå fram öfver scenens tiljor. — Hunger och kärlek — det var hela historien.

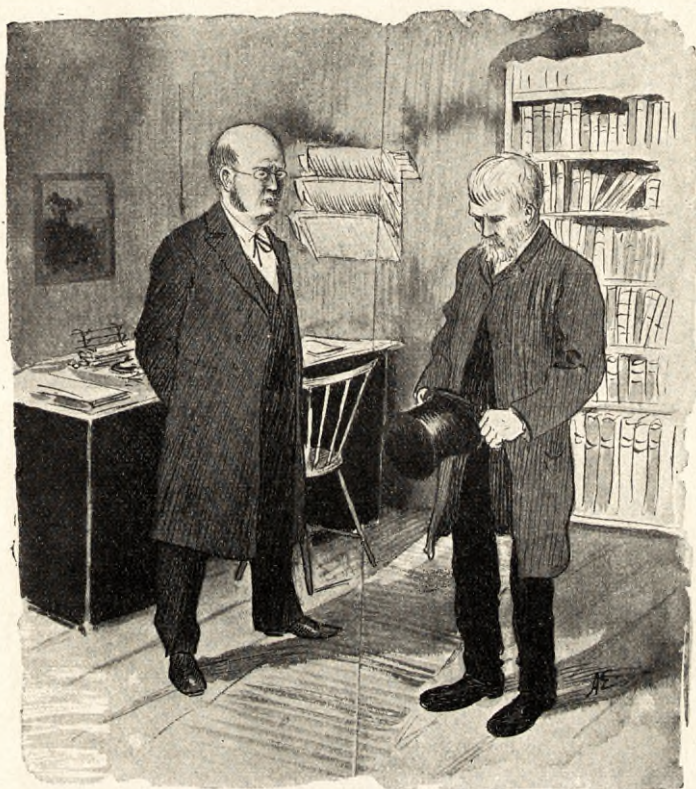
Kyrkoherden hade ej ännu slutat sin frukost, när man sade till att ännu en gång någon ville tala vid honom. Den besökande blef visad upp på kyrkoherdens rum, och en stund senare kom han själf efter.

Det var Karlson. Han var klädd i svart och bar hög hatt i handen. Han var blek och såg ut att hafva vakat hela natten.

»Jaså, Karlson», sade kyrkoherden dröjande. »Hvad står på? Har det händt någon olycka?»

Den tilltalade såg ned mot golvet och flyttade något på den ena foten. Han hostade för att få bättre ljud i rösten.

»Jo, se det är så», sade han, »att min hustru är död i natt. Hon har visst fått slaget, och jag ville komma hit för att tala med prosten om begrafningen.»

»Det var bra ledsamt», sade kyrkoherden i det han hela tiden fixerade honom. »Hon var en bra människa, som jag alltid tyckte om. Det var hastigt, det. Hade hon varit sjuk förut?»

»Nej, det hade hon inte. Tänk det! I går var hon som vanligt, och när jag kom in i går kväll och skulle lägga mig, låg hon död i sängen.»

»Hur dags var det?»

Karlen såg skyggt upp. Han misstänkte tydligen något.

»Å, det var väl i elfvataget», sade han efter en stund.

Kyrkoherden betänkte sig något, men sade sedan:

»Hör, jag vill gå med dig hem och se henne. Jag har inte sett henne på länge nu. Jag skall just åt det hållet i dag i alla fall.»

Karlson var ej samme man nu som dagen förut. Gärningen hade han utfört, utan att tveka. Men när den var gjord, kom tanken på följderna. Han hade nedgrävt skjortan som han haft på sig, och som han blodat ner tillika med hustruns kläder och lakanen, och han hade två gånger varit ute på morgonen för att se efter, om ingen hade hittat stället och kastat undan torfvorna för att se, hvad där fanns. Hela vägen hade han inbillat sig, att alla människor sågo på honom, och när han talade om, att hustrun var död, tyckte han, att folk veko undan för honom. När nu detta oväntade förslag gjordes honom, kände han sig öfvertygad, att kyrkoherden visste alltsammans.

»Å, inte ska' prosten göra sig, besvär med det», sade han som på försök.

»Det är intet besvär», svarade kyrkoherden. »Det gör jag gärna. Jag har ju redan sagt, att jag i alla fall tänker gå den vägen i ett annat ärende.»

Det gick ej an att säga emot längre.

Under vägen ville ej något samtal komma i gång, hvar och en gick på, sysselsatt med sina egna tankar; endast när de mötte någon, betraktade Karlson kyrkoherden från sidan. Han ville se, om han utbytte något tecken af hemligt förstånd med de förbigående.

När de veko af på skogsstigen, som ledde upp till torpet, där Karlson bodde, kunde kyrkoherden ej afhålla sig från att gifva akt på sin följeslagare. Det var ingen säkerhet, att ej den, som mördat en, kunde angripa flere, tyckte han.

Han visste ej, hur ofarlig mannen i detta ögonblick var. Under vägen hade Karlson tänkt sig in i alltsammans. Det var klart, att kyrkoherden visste allting. Länsman kanske redan var där hemma, när allt kom omkring. Eller om han

inte var där, skulle presten gå fram till bädden, där den döda låg, lyfta på linnet och få se hålet, som han själf såg det för sig hvar stund, djupt, svart och väl ombundet. Han kände sig matt i benen, och det gick oupphörligen iskalla rysningar öfver hans rygg. När de gingo uppför de tre trappstegen för att komma in i förstugan, trodde han, att han ej skulle kunna gå in med.

Kyrkoherden öppnade själf dörren och steg först in. Karlson stannade vid tröskeln och stödde ena handen mot dörrposten.

Kyrkoherden såg sig omkring. På sängen låg den döda redan insvept i hvita lakan. Golfvet var nyskuradt, och det var strödt finhackadt granris öfver allt.

»Har ni skurat redan?» sade kyrkoherden.

Karlsson sjönk nästan omärkligt tillsammans. Det kom intet svar, blott ett underligt otydligt strupljud.

Då fick kyrkoherden nära sängen sigte på två små mörka fläckar, som ej gått ur.

»Jag tror ni har slagtat till begrafningen», sade han med hög röst och vände sig om.

Karlen rätade upp sig, bröstet arbetade våldsamt och ögonen stirrade glanslöst ut ur hufvudet.

»Ja, jag har slagtat», sade han entonigt och föll utan ett ljud till golfvet.

Kyrkoherden gick ut i köket och ropade på pigan.

»Kom in och hjälp mig, sade han kort.»

Hon såg först frågande på honom, men följde sedan efter som en lydig hund. När hon fick se husbonden, blef hon likblek, men fattade sig och hjälpte till att lyfta upp honom på soffan. Kyrkoherden tog vatten, hvarmed han baddade hans panna.

Om en stund slog mannen upp ögonen. Han såg sig omkring och slöt dem igen. Därpå sade han:

»Skall jag dö nu?»

»Det blir rättvisans sak och guds», svarade kyrkoherden.

En timma senare kom länsmannen. Pigan hade begifvit sig af, men anträffades dagen därpå ett par mil därifrån. Karlson hade ej gjort något försök att undkomma.

Barnet fick den lott, som är vanlig vid sådana tillfällen. Det kom på socknen.

Snö vinter.

Klockan tre på eftermiddagen föll skymningen i Januari, och öarnas konturer mörknade i den mulna vinterdagern. Granarna trängde sig under den låga, gråa himmelen ännu tätare omkring de två små röda stugorna, hvilka lågo i skogsbrynet, där backen sluttade ned mot sjön. Öfver den våta marken och de bara trädgrenarna gick en pust af en kall vind, hvilken strök med sig röken från skorstenen, så att dess gråa flagor, osynliga mot den mörka luften, splittrades mot trädens grenar.

Gamle Söderberg stod ute på backen och högg ved. Det var krokiga smala pinnar, som lågo i underliga, ormvidna stycken omkring honom på marken. Han hade huggit en hel timme, långsamt och eftertänksamt, med pauser, under hvilka han stod och såg ut öfver sjön. Men när den skarpa vinden kom, tog han sig åt sitt högra ben, i hvilket den värsta reumatismen satt. Och då Söderberg var en from man och i trakten ansågs för läsare, svor han inte, utan tog i stället till sitt favorituttryck, hvilket hos honom ersatt hela samlingen af eder:

»Det var märkvärdigt!»

Sedan han yttrat detta, halft för sig själf, halft uppåt himmelen, som om han velat göra sig hörd, tog han ännu en öfverblick öfver sjön, där de svarta vågorna börjat krönas med kammar af hvitt, spottade eftersinnande framför sig och gick in i stugan.

»Det blir snö», sade han, i det han satte sig vid spiseln och började sträcka på sitt högra ben, medan han höll det mot värmen för att mjuka upp de genomisade musklerna.

»Blir det snö?» sade en röst från en vrå af rummet, som de små knotiga pinnarna i spiseln, hvilka glödde rödt, icke räckte till att upplysa.

Söderberg tog eldrakan och rörde upp i glöden, lade på ett par nya pinnar och blåste på elden. Lågan flammade upp ett ögonblick, sjönk igen, som när en fågel dyker i vattnet, och låg sedan och pyrde och anstängde sig för att bli herre öfver det sega bränslet.

Ett matt sken föll öfver den del af rummet, hvarifrån rösten kommit. På en låg soffa af trä satt en liten, liksom hopkrympt gumma och letade i en hög potatis, som hon hade framför sig. Med sina knotiga fingrar, hvilka syntes smälta ihop med den gråa dagern från fönstret, lyfte hon upp jordfrukterna en efter en, plockade bort rötterna, som hade växt ut, och kastade dem sedan i en vattenbalja med afbrutna handtag, som stod bredvid henne. När hon undersökte potatisen, vände hon ansiktet mot elden, och man såg ett litet magert ansikte, hoptorkadt och fullt af skrynklor, en infallen mun och några gråa hårtestar, som hängde öfver en låg panna.

Söderberg upprepade sin försäkran.

»Det blir snö», sade han. »Vinden går på nordost. Och det värker i benet.»

Gumman sköt undan potatisarna och reste sig upp.

»Då sätter jag på kaffepannan. Söderberg», sade hon muntert. Ett par pigga gamla ögon lyste ur det fårade ansiktet.

Och medan hon lade veden till rätta och blåste upp lågan, tillade hon med tanken på de långa dagar, som skulle följa:

»Det går an, vi har strömmingstunnan.»

Söderberg fick icke alldeles rätt i afseende på snön. Den kom icke genast. Men i stället för snön kom kölden. Den kufvade de mörka böljorna, så att de lågo som en isbrygga från ö till ö. Och när isen stod riktigt säker och fast började snön att komma.

Det var dagar, när det snöade lugnt och stilla, som om en outtömlig och mäktig vinter uppe i de hopade skymassorna hade sållat sina hvita flingor öfver människoboningar och skär. Jämt och säkert stego drifvorna, de höljde de täckta brunnarna med hvitt, de packade sig tätt öfver skogarnas vägar, som försvunno för dessa lager af snö, hvilka togo herradömet öfver naturen, och från de små stugornas låga fönster såg man ut öfver en yta af hvitt, hvilken tycktes gå i jämnhöjd med fönsterkarmarna.

Människorna ute i skären började sin kamp mot dessa laviner, som hotade att klämma dem fast i sin tunga svepning. De skottade vägar i skogarna och togo bort snön från farstutrappor och brunnar.

Men en dag kom nordostvinden och hjälpte till med begrafningen. Den kom som en rasande fiende med nya massor af snö, och den tröttnade icke. Dag efter dag röt den omkring knutarna, skakade de långa skorstenarna, tjöt i dörrarna och kom skogen att sucka, liksom utpinad under dessa fruktansvärda anfall. Så tystnade den för ett par dagar, och människorna började åter att andas, vågade sig ut från de trånga stugorna, där de sofvit som björnen i ide, medan naturen för en tid tycktes ha återtagit sitt våldsherradöme, och de letade fram snöplogar och skoflar, redo att på nytt arbeta sig fram till marken.

Men nordostvinden kom tillbaka, häftigare än förut, våldsammare, vildare, mera förstörande än någonsin. Nya snömassor vräkte den ned, vägarna fylde den, kojorna svepte den i täta, massiva, sammanpackade moln. Det var som om den velat kufva hvarje försök till motstånd, begrafva allt lefvande, som andades i den olyckliga trakt, dit dess välde nådde. Den lade snön en manshöjd högt i skogarna, och den tog kölden till bundsförvandt. Kölden smälde i knutarna med starka knallar, som satte fantasin i rörelse med minnet om hemska sägner, och genom de halft öfversnöade fönstren syntes ingenting annat än den yrande snön, som hvirflade högt öfver de suckande trädens grenar.

Naturens raseri varade i månader.

Ute på de yttre skären, där de fattiga bodde ensamma och aflägsset, där blef det tyst. Tyst som på en oerhörd kyrkogård, där blott ett under kan framkalla lifvet, när midnattsklockan slår och grafvarna öppnas. Byggnaderna lågo som små hvita kullar, hvilka rundade stego upp ur den vågiga snömassan, liksom om hafvet, hvilket låg fjättradt under isen, hade tagit snöns gestalt och i obarmhärtig styrka höjt sig öfver sina bräddar, medan dess våldsamma vågor stelnat i långa snödalar med stigande sluttningar. Och där samfärdseln blef omöjlig, och lifsmedlen tröto, började hungern. —

Söderberg gick hela dagarna i ladugården och såg efter kon. Han stoppade till sprickorna, så att hon icke skulle frysa. Han lagade taket, där snön höll på att tränga in. Och han gaf henne föda så sparsamt, han vågade, för att inte mjölken skulle sina ut.

För hvarje gång Stina hade mjölkat henne, mätte de mjölken. Och de båda gamla betraktade hvarandra med ängsliga blickar, om de funno ett halft kvarter mindre den ena dagen än den andra.

Det blef deras dagliga förskräckelse, om kon skulle dö, så att de blefvo hänvisade till att äta strömming och potatis och dricka vatten till. Ty hade de inte kon, då vore det knappast möjligt, att de skulle kunna hålla ut, och under de långa dagarnes enformighet blef det deras förströelse att ge kon mat och sköta om henne.

Kon stod varmt inbäddad med halm inunder sig och mossa i de stora sprickorna rundt omkring i väggarna och tuggade halm eller hö hela dagarna. Så ofta gumman kom i dörren, satte kon i med ett råmande, och nosen vädrade ängsligt mot den kalla luften och snön, som yrde in när dörren öppnades. Och när kon var ensam, hördes ibland ända in i stugan, när vinden tog ett riktigt tjutande tag i de gamla byggnaderna, hur hon ängsligt råmande i ensamheten. Råmandet var det enda lefvande ljud de gamla hörde, utom sina egna röster, och de höllo alltid upp med hvad de hade för händer, och lyssnade, så ofta det ljöd genom blåsten.

»Det är synd om kräket! Hon råmar, för hon leds efter folk», sade gumman.

Och svepande den gamla skinntröjan tätt omkring sin lilla figur, klef hon genom snön fram till ladugården och stälde sig inne i båset för att jollra med kon.

Gumman Söderberg talade om långa historier för kon, kliade henne på jufren och strök den hvita stjärnan i hennes panna. Och kon förstod också den goda meningen. Ty hon

strök mulen tillbaka mot gummans axel och råmade efter henne, när hon gick.

Men ville det sig riktigt väl, så följde Söderberg med gumman. Och de båda gamla gingo i hela timmar där inne och jollrade och pysslade om kon.

»Det är som ett sällskap», sade Söderberg betänksamt.

Och de hade hvarken råd att förlora sällskapet eller mjölken.

Att det skulle kunna hända dem själfva någonting, därpå tänkte de sällan.

Söderberg själf var öfver sextio år, och gumman var nära tio år äldre. Men de hade lefvat tillsammans länge, och vanan vid lifvet hade för dem som för andra liksom aflägsnat tanken på döden, äfven när den tid kom, då döden var att vänta. Gumman var en liten kry människa, rätt så gammal hon var; hon hade munterhet i blodet och hade alltid tyckt om att lefva. Men Söderberg var en mera sluten och eftertänksam natur. Och fast han var den yngre, var han sjukligare. Ty reumatismen, som han fått under segling och fiske, när vindarne och vattnet under höst och vår ohejdadt misshandlat hans kropp, hade gjort hans lemmar stela och fjättrade honom ibland, när plågorna blefvo för svåra, hela dagar vid sängen.

»Jag har aldrig legat en dag», brukade gumman säga, »utom när jag fick barnen. Men nu äro de ute i världen. Och kommer jag bara i sängen, så stiger jag aldrig upp. Det vet jag.»

Söderberg läste mycket den tiden. Med glasögonen på näsan och testamentet mellan de grofva händerna, satt han om dagarna bredvid fönstret, mot hvilket den torra snön piskade, eller om aftnarna vid den lilla fotogenlampan, som var lågt nerskrufvad, för att oljan skulle räcka, läste kapitel efter kapitel, medan munnen sakta rörde sig efter orden, och han då och då nickade bifall med hufvudet.

Han läste aldrig högt för gumman. Ty hon brydde sig inte om det. Och Söderberg föraktade att bjuda sina alvar samma tankar åt hustrun med hennes brist på religiösa känslor. Stina å sin sida kände sig alltid retad, när Söderberg satt och läste i boken. Hon hade aldrig haft lust till det, och därför hade hon aldrig gjort det. Men hon kände sig alltid sämre än han, när hon märkte, hvilket intryck orden gjorde på hans sinne. Han visste nog, att hon inte hade tron. Det hade Söderberg ofta sagt henne. Hon hade visserligen alltid svarat ampert och sagt, att hennes tro var lika god som hans. Men i sitt hjärta skämdes hon öfver det och tyckte, att han hade rätt, fast hon inte råde för det.

Och på sista tiden teg hon i allmänhet för att inte reta honom. Ty hon fruktade hans lynne, och grollet mellan fyra väggar är det säkrast att icke framkalla.

Den sista snöstormen hade varit i nio dygn. Det var ett arbete att komma till brunnen efter vatten. Det var ett arbete att hugga ved och bära in den. Det var ett arbete att komma in i ladugården till kon för att göra rent och ge henne föda. Det var ett arbete att bära mjölken från ladugården och in i stugan. Och det var ett arbete att skotta snön ifrån trappan, så att dörren icke skulle bli alldeles igenmurad.

I veckor hade de båda gamla setat instängda. Dagar-
nas enformighet hade kommit tiden att gå fort, så att ingen af dem kunde förstå, att de varit insnöade så länge. Och ändå voro de särskilda timmarna så ändlöst långa, att det ibland smög sig en tyst förskräckelse öfver de båda, som bodde afskilda i den igensnöade stugan.

En kväll tog veden slut, förr än de hade tänkt. Lampan vågade de icke tända för ofta. De sparade på oljan som på ett nöje, hvilket de icke ville se alldeles upphöra. Och Söderberg måste ut i mörkret för att ta in mera ved.

Han dröjde länge ute, och Stina började känna sig ängslig i stugan, som var nästan mörk. Ett par tallpinnar lågo och glödde på spiseln. Eljest var det kolmörkt i alla vrår, och endast fönstren syntes, därför att de voro täckta med snö, och det hvita glänste i mörkret. Den gamla gumman tyckte, att en timme hade gått, och hon började undra, hvad Söderberg gjorde så länge ute. »Det kan väl aldrig ha händt något», tänkte hon, och hon kände sig rädd som ett barn, hvilket är instängdt i mörkret. I förskräckelsen började hon att mumla böner, utan mening och utan sammanhang, förskräckt för den osynlige fiende, som lurade utanför. Hon ville inte öppna dörren och se efter, för att inte släppa in kölden i stugan. Inte häller ville hon tända lampan; ty om Söderberg fick se det, så kanske han bara blef rasande. Men förskräckelsen lämnade henne icke, den jagade upp hennes inbillning, så att hon såg syner i ensamheten, och i sin ån-

gest gick hon ut genom dörren, stälde sig utanför och läste den efter sig.

Hon var klädd i en tunn ylletroja och hade träskor på fötterna. Vinden svepte omkring henne med isande kyla, och snön vätte hennes fötter och ben. Men hon kände det icke. Hon stod alldeles stilla, med armarne svepande tröjan

tätt omkring sig, och försökte se genom snön, som piskade henne i ansigtet.

Men det var omöjligt. Hon urskilde ingenting: bara ett vimmel af hvitt, som skymde för ögonen, och drivvorna, som hopade sig öfver trappan.

»Söderberg», ropade hon flere gånger, högre för hvarje gång.

Men hon hörde själf, att hennes röst icke kunde öfverrösta stormen. Och darrande af köld, öppnade hon dörren, och in i stugan kom hon med fart. Ty stormen slog igen dörren med en smäll, som skakade hela huset. Och just som hon kom in, började väggklockan att slå med ett skorrande, ihåligt ljud, som lät otäckt i tystnaden. Den gamle skrek högt af förskräckelse, trefvade i mörkret efter svafvelstickorna och strök med darrande händer eld. Den blåa lågan, som tog sig så långsamt, skrämde henne ytterligare, och hon kunde knapt tända lampan. Just som hon hunnit få ljus, hördes steg i förstugan. Hon släckte hastigt lampan, utan att göra sig reda för orsaken, och satt stilla i mörkret, medan hennes glesa tänder slog emot hvarandra af kyla och förskräckelse.

Söderberg kom in och kastade med ett brak veden framför huggkubben, som var inburen i stugan.

»Hvarför släckte du lampan?» sade han. Han var våt på rocken och tog af den, under det att han stampade snön af stöflarna nere vid dörren.

Hon svarade icke, satt bara stilla och försökte öfvervinna den skakning, i hvilken hennes fruktan försatt henne.

»Det var en märkvärdig gumma», började Söderberg, men han afbröt genast sig själf med ett tonfall, som om han velat lägga band på sig.

Efter en stund röt han barskt till:

»Tänd lampan, så man kan se.»

Hon lydde mekaniskt. Men hela hennes kropp skälfdde, och hon kunde inte själf begripa, hvarför hon var så rädd.

»Du dröjde så länge», mumlade hon. »Det är så ledt att sitta ensam.»

»Dröjde länge!» svarade Söderberg vresigt. »Tror du, det går så lätt att hämta in ve'n, när det ligger alnshögt med snö öfver. Och så sätter du dig och tänder lampan mol ensam, när du inte har nå'n nytta af'en. Och när du hör, att jag kommer, så släcker du'n, för att inte jag ska' veta af'et.»

Hans röst fick en anstrykning af predikant, och medan han talade, lade han ett vedträ på kubben.

»Si, det är den gamla lögnen, som sitter djupt i människans hjärta», sade han. »Det är Satanas, Djäfvulen och den gamla Ormen, som är lögnens fader.»

Han uttalade orden med en skarp betoning, som om han hade lugnat sig med en ed.

»Kvinnan skall icke ljuga inför sin man. Förty mannen är kvinnans hufvud, liksom Kristus är församlingens. Men du bedrog mig, när du tände på lampan. Och du ljög i ditt hjärta, när du släckte henne för att bedraga mig.»

Stina hade emellertid lugnat sig. Hon kände till Söderberg, när han kom i predikotagena, som hon kallade det. Och hon skulle just till att svara.

Men när Söderberg märkte det, steg en mörk rodnad upp öfver hans bruna ansikte. Predikotonen försvann hastigt.

»Tyst käring», röt han med dundrande stämman, och han klöf vedträdet, som låg på

kubben framför honom, så att de båda halfvorna hoppade omkring i rummet. Och sedan fortfor han att hugga med vredens kraft, utan att säga ett ord. Han höll tänderna hopbitna och såg stint på sitt arbete.

Men gumman plockade sakta upp vedpinnarna, blåste eld i spiseln och släckte lampan. Och hela kvällen förgick, utan att någon talade, medan vinden hela tiden dref snön emot rutan, och röken slog in för den starka blåsten.

Morgonen kom kall och mörk som de föregående. Elden hade slocknat i spiseln, och i bädden kröpo de båda gamla intill hvarandra för att hålla värmen bättre.

Söderberg låg vaken en stund, i tanke att hustrun skulle stiga upp för att göra upp eld. Men när hon inte rörde sig, steg han saktmodigt upp, i minnet af gårdagens uppträdde obenägen att börja ett nytt, drog hastigt på sig kläderna och gick fram till spiseln för att göra upp eld.

Han tände stickorna, lade veden öfver dem och gaf sig till att blåsa på elden. Pinnarna voro sura, från skorstenen drog det, så att stickorna blåstes ut, och han måste försöka flere gånger, innan han lyckades att få eld. Söderberg blef otålig. »Det var märkvärdigt!» mumlade han för sig själf, och ett par gånger såg han bortåt bädden, där hustrun låg med ansigtet till hälften doldt under täcket. Söderberg gick fram ett par gånger och såg på hustrun. Men när hon inte rörde på sig, lät han henne sofva. »Dagen räcker nog till ändå», tänkte han.

I stället slog han vatten på kaffepannan, lade i litet friskt kaffe och satte pannan på elden. Gick sedan fram till dörren och sköt på den för att känna efter, om den var mycket tung att få opp för snön, som fallit under natten.

Då hörde han från sängen ett klagande ljud, som gjorde honom eftertänksam.

»Är du sjuk?» sade han och gick närmare.

»Jag tror det», ljöd det under täcket. »Jag har aldrig känt mig så förr. Det är så underligt.»

»Det är väl inte så farligt», svarade han. »Vänta, ska' du få kaffe.»

Men icke desto mindre kände Söderberg sig orolig. Han blåste på elden, och hans otålighet var försvunnen, medan vattnet kokade upp. Och när han fått det färdigt, bad han henne resa sig, så skulle han bära kaffet till henne.

»Det tjänar ingenting till», Söderberg, sade den gamla, och såg upp under täcket. »Jag är snart slut. Jag tror inte, att jag lefver längre än till kvällen.»

Därmed slöt hon ögonen igen och låg stilla, som om hon sagt, att hon ville sofva igen.

Söderberg böjde sig ned och såg på hustrun. En känsla af försagdhet bemäktigade sig honom, så att han inte kunde svara. Och någonting drog sig ihop i bröstet. Aldrig hade han just tänkt synnerligen mycket öfver sina känslor för hustrun, kanske hade de häller inte varit så starka, men nu, när han skulle förlora henne, föreföll det honom lika besynnerligt, som om någon hade kommit och sagt honom, att han, som stod där frisk och sund, skulle dö själf. Det föll honom aldrig in att tvifla på hustruns ord. Hon brukade aldrig beklaga sig öfver kroppsliga smärtor. Så långt han kunde minnas tillbaka, hade han aldrig sett henne ligga till sängs af någon sjukdom. När han nu såg henne ligga där och hörde henne själf säga, att hon skulle dö, trodde han henne ögonblickligen, och han frågade icke vidare.

Det hade aldrig varit vanligt, att många vänliga ord växlades dem emellan. Och han tänkte själf på, att han nu inte visste, hvad han skulle säga henne. Hans fromhet, som var uppriktig, om också mindre djup, passade inte. Att taga fram boken och läsa för henne var omöjligt. I sin krafts dagar hade hon aldrig tyckt om det, och då var det väl inte värdt att plåga henne med det nu. Det hjälpte inga undanflykter, och det fans ingen bot. Det var helt enkelt det, att nu kom döden. Men som han förstod, att hustrun kunde dö nu när som hälst, och han kanske skulle bli ensam med den döda, kom en plötslig skräck öfver honom. Han gick sakta fram till sängen och stack handen under täcket för att känna efter, om hennes fötter voro kalla.

Anande hans tankar, sade hon, utan att röra på sig och utan att se upp:

»Än är det inte farligt. Det vore väl bäst, du ginge efter nå'n, om du tror, du kan komma fram.»

Det var en lätnad för Söderberg, att han slapp föreslå det själf.

»Nog kan jag komma fram, bara du törs ligga ensam,» sade han.

»Jag är inte rädd,» svarade den gamla.

»Är du inte rädd för att dö?»

»Nej, jag är bara trött.»

När gumman var frisk, brukade hon alltid vara rädd för döden, men det fins ett ord, som säger, att den, som skall dö, fruktar inte för döden. Därför visste Söderberg också, att nu var det säkert, att hustrun skulle bli slut. Och under tystnad gjorde han sig i ordning att gå. Men när han var färdig, gick han ännu en gång fram till bädden, som om han ville säga något. Han stod en stund tyst. Det arbetade inom honom något, som icke kom fram, något af detta, som hvarje människa känner i lifvets mest sammanpressade ögonblick, och som aldrig blifvit uttaladt, så länge världen stått, och som vi kanske aldrig få ord att uttala. Han stoppade bara täcket omkring henne och mumlade:

»Vill du inte ha kaffe?»

»Nej.»

Därmed gick han, och den sjuka låg ensam.

Dagern började göra rummet ljusare. Och på spiseln sprakade brasan muntert. Allt som dagern blef starkare, blef eldskenet mattare, och en kall, nykter färgton låg öfver rummet.

Den sjuka slog om en stund upp ögonen, förvånad öfver, att hon inte var rädd. I går hade ensamheten förskräckt henne, och i dag kände hon ingenting. Hon hade lefvat i sjuttio år, och hennes mesta tid hade upptagits af arbete. Som sex års flicka hade hon fått börja hjälpa *sin* mor med att se efter de yngre syskonen. När hon var fjorton, kom hon i tjänst, och när hon var nära trettio, blef hon bekant med Söderberg. Det hade varit ett tungt arbete under alla åren, både när hon var barn, när hon var i tjänst hos andra, och sist när hon släpade för man och barn. Det fans ingen känsla hos henne vare sig af fruktan eller ens af förundran. Det var bara det, att nu var väcket slutgånget, och uret skulle stanna. Lifvet hade tröttat ut henne, så att kraften gått bort, som när ett gammalt träd står i skogen och vissnar på stammen. Den stora hvilan kom och hon hade ingen motståndskraft emot den lika litet som en utarbetad människa, när kvällen kommer, har kraft eller lust att emotstå sömnen.

Det var bara en känsla, som kommit öfver henne alt starkare, sedan Söderberg gått. Hon frös. Och samlande sina krafter, klädde hon på sig några klädesplagg, slog täcket omkring sig och gick öfver golfvet fram till spiseln. Där rörde hon om i veden, så att lågan brann klarare. Sedan kröp hon opp i spiselvrån och makade sig så nära elden som möjligt. Lutad mot muren, satt hon där stilla och väntade på att hon skulle frysa mindre. —

Söderberg hade ett styft arbete för sig. Han skulle gå till »byn», som låg en fjärdingsväg borta, och vägen gick genom skogen, där hvarje spår af den smala gångstigen var försvunnen, och där han fick arbeta sig fram genom snön, som räckte honom till midjan. Där vinden hvirflat upp en drifva, måste han gräfva sig igenom med armarna.

Långsamt och försigtigt skred han framåt för att ej uttrötta sig i förtid. Där skogen slöt nere vid gärdet, och slätten låg öppen för de nordliga vindarna, där visste han, att det värsta arbetet skulle börja, och därför gick han saktare genom skogen, plöjde sig fram fot för fot, noga följande vägens alla slingringar, hvilka han gått så ofta, när det var nermörkt i skogen, så att han nästan måst trefva sig fram, och endast instinkten och vanan kunde leda honom rätt.

Det var underligt ändå, hur hastigt det hade kommit med gumman. Söderberg visste inte af, att hon kvällen förut i sin lätta påklädning stått ute i kolden. Därför förstorades i hans inbillning själfva det gåtlika i dödens uppträdande, och med det anlag för grubbel, som låg i hans lynne, fann han något öfvernaturligt i, att det hade händt just nu, fast det kunde ha inträffat så många gånger förr, när ingenting inträffat. Han kom att tänka på, hur många gånger han förr önskat gummans död eller åtminstone tänkt på det som en lättnad, ifall hon skulle gå bort. Och nu skulle det komma, just nu, när hennes död var honom så svår att bära, när hon var omöjlig att ersätta. Det låg ingen egentlig brutalitet i dessa tankar, så som de i lugn följd passerade hans hjärna. Han bara vägde förhållanden och omständigheter mot hvarandra, och altsom han tänkte vidare på de få och enkla händelser, hvilka tillsammans utgjorde hans lif, kom

han oupphörligt tillbaka till den tanken: Det var ändå underligt, att hon skulle dö just nu!

När han första gången fannade henne, en midsommarnatt, medan ljudet från fiolerna trängde ända in i skogens ljusa sommarstillhet, då var han långt ifrån att tänka på något sådant som på giftermål. Men när giftermålet sedan påtvang sig honom, då tog han det lätt och gladt. Ty han var lefnadsmodig och ung, och det föll honom aldrig in, att han i fyrtio år skulle kunna gå och trampa på samma skär, där han först bygde sin stuga. Han hade tur på fisket, pänningarna flöto lätt in, och när Söderberg satt i båten, var han karl för att segla öskaret ut och in öfver suden i vildaste storm. Om hon hade dött just då, skulle han inte ha gift sig så snart, och när han gjorde om det, skulle han ha gift sig med en rik bonddotter, som kunnat föra något med sig i boet. Men åren gingo, och han blef fyrtio år. Vid den tiden kände han en afvoghet emot den femtioårs gunnman, vid hvilken han var fjättrad för hela lifvet, som om hon hade stulit hans ungdoms munterhet och kraft. När han kom drucken hem, som ofta hände, seglade han vildt för fulla segel i starkaste blåst. Och när han kom i stugan, slog han både henne och barnen.

Om hon hade dött då? Han skulle ha haft halfva lifvet kvar att lefva.

Men då blef han i stället rädd för sig själf, för alla de vilda tankar, som lågo honom i blodet, i synnerhet när han kom bort, där han träffade yngre kvinnor. Och han blef läsare, skaffade sig andliga böcker, gick på möten och började tänka på sin själs frälsning. Sedan blefvo hans tankar lugnare och hans lynne mera jämt. Men förhållandet till hustrun blef på samma gång kallare. Och trots fromheten märktes det ibland, att gamle Söderberg hade ett godt öga till flickorna.

När man förstod att taga honom på det rätta sättet, var Söderberg en god och välvillig man. Och det var hans stolthet, att ingen kunde säga om honom, att han någonsin gjort någon människa orätt. Sina hemliga tankar rår ingen för, och han kunde inte hjälpa, att han med en underlig blandning af skrämsel och bitterhet tänkte på, att hans hustru

skulle dö just nu, när snön hade stängt dem inne midt i vintern, så som den aldrig gjort under hela hans långa lefnads tid, nu när han var gammal och skral och inte kunde ha så långt kvar att leva, nu, när han behöfde henne bättre, än han förut gjort under hela sitt lif, nu, när han icke vann något på att mista henne. Med den fattiges vana att noga beräkna förlust och vinst gjorde han i sina tankar nästan en kalkyl öfver, hur mycket hon kunde vara honom värd. Och med alla dessa tankar blandade sig en underlig plågsam känsla, när han förestälde sig, hur hon kanske just nu låg och dog ensam hemma i stugan, så att när han kom hem, var elden släckt, och det låg ett lik i sängen.

Slätten öppnade sig, där skogen glesnade, och öfver den vida ytan hvälfde sig tunga moln. Här hade vinden farit fram utan att ha skogens skyddande jättar att brottas med, och drifvorna lågo så höga, att Söderberg en stund satt sig i snön och väntade. Det såg ut, som om ingen människa skulle kunna komma igenom dessa bärg af snö, hvilka i hårdnade massor sträckte sig framför honom, så långt han kunde se. Men han bemannade sig och gick på. När han hade arbetat sig fram ett stycke, stannade han igen. Snön hade upphört att falla, och öfverst på himmelen syntes genom de täta molnen en ljus fläck, hvilken tycktes anstränga sig för att bli större. Och genom den djupa tystnaden hördes plötsligt ett kort, skarpt skall. Det kom ifrån byn och berättade, att det väntades främmande.

Söderberg var så utmattad, att han ovilkorligen hade börjat en bön. Men det plötsliga ljudet, som påminde om, att människoboningar voro i närheten, väckte honom ur en domning, hvars fara han både kände och fruktade. Och med ansträngande af alla sina krafter kröp han opp på toppen af en drifva. Han stod ända till bröstet i snön och såg sig omkring.

Då upptäckte han strax till höger uppåt backen en lång sträcka, där snön låg lägre än på andra ställen. Vinden hade rasande sopat ihop all den snö, den kunde föra med sig, stapplat upp den i hög på hög, men den hade därigenom

också gjort höjderna lättare att passera. Och åsen, där snön var lägre, sträckte sig ända fram mot byn, där det fans väg.

Inom en halftimma stod Söderberg på trappan, där rike Lars bodde och stampade af sig snön. När han trädde in, var det folk i stugan, och karlarna höllo på att stärka sig mot kylan genom att dricka gök. Lars själf satt öfverst vid bordet, röd i ansigtet och med fuktiga ögon, medan alla de andra skrattade åt någon rolighet, som blifvit sagd, innan Söderberg inträdde.

Vid den nya gästens ankomst blef det tyst i stugan. Och Söderberg såg sig blygt omkring, förlägen öfver att komma och störa glädjen. Det hörde till hans religion att aldrig smaka starka varor, och på värdens uppmaning tog han därför endast en kopp kaffe, som han tömde i små klunkar, medan han hælde kaffet på téfatet och oupphörligt blåste på den heta drycken. När han druckit, tackade han allvarsamt, strök sig om munnen och stälde koppen ifrån sig.

»Hur har Söderberg tagit sig hit i ett sånt väder?» sade värden till sist för att säga något.

Söderberg såg sig omkring, hostade och sade slutligen:

»Gumman är sjuk. Jag tror, det blir slut med henne innan kvällen.»

Det blef en ängslig tystnad i rummet, som räckte så länge, att bondhustrun kom in från kammaren och frågade, hvad det var.

»Söderbergs kvinna håller på och dör», svarade Lars.

»Jag tänkte fråga, om inte nå'n skall kunna komma med mig hem, så jag inte vore så ensam», sade Söderberg efteråt.

Karlarna sågo på hvarandra. Det var ingen, som hade lust med en sådan promenad. Att man inte kunde låta Söderberg gå ensam hem, det visste alla. Det skulle ha varit en skam. Men den ena ville inte gå i vägen för den andra, och det var bättre att sitta i stugan och dricka gök än krafla genom drifvorna borta i skogen. Karlarna sågo på hvarandra och undrade, hvem som skulle bli utsedd.

»Det är väl för svårt för nå'n af fruntimmerna», sade Söderberg slutligen.

Lars gick fram och talade en stund vid sin hustru. De talade tyst och länge, och under hela tiden sutto de andra utan att se opp, skenbart sysselsatta med andra tankar.

Till sist vinkade Lars åt en liten satt karl med små, plirande ögon och stubbigt kindskägg, som satt vid bordet.

»Du får väl gå med, Johan», sade han.

Johan var bror till Lars i Byn. Det var en liten orolig geschäftsman, som bodde än här och än där. Han gjorde dagsvärken, handlade med får och lånade ut pengar på ränta. Någon fast plats hade han aldrig kunnat behålla, och fast han icke var alldeles utblottad, kallade honom folk i motsats mot brodern för Fattig-Johan. När han inte hade något annat för sig, var han van att få bo hos brodern, och det hade därför också blifvit en vana, att när något skulle uträttas, som låg utanför de vanliga sysslorna, eller som ingen annan hade lust med, så skickade man alltid Johan.

Fattig-Johan reste sig från stolen, lugn och resignerad, som om han hela tiden hade tänkt, att det ändå till sist skulle bli hans lott, och började göra sig i ordning för att ge sig af. Han satte rock ofvanpå skintröjan, såg efter, om det fans tobak i tobakspungen, och tog till sist ur ett hörn en plunta, som han stoppade i innanfickan.

»Vill inte Söberberg hvila sig litet först och ta en kopp kaffe till?» frågade Lars.

Jo, kaffet ville han nog ha, men hvila sig tordes han inte. Gumman kunde ligga och dö, medan han var borta, och det kunde han inte glömma i hela sitt lif, om det hände. De hade ju lefvat ihop i öfver fyratio år, och då var det väl inte för mycket, om han var hemma hos henne, nu, när det gälde. Lars' hustru kom in igen, och hon gaf Söderberg rätt och tillade, att de skulle ge sig af med detsamma, så att de kunde vara säkra på att komma hem, innan det blef mörkt.

Men nu kom det svåraste. Döden har sina fordringar, men lifvet har också sina, och Söderberg hade ännu en sak på hjärtat, som det var nästan ännu värre att komma fram med. Och det var, att han ville låna litet kaffe och olja. Ty det såg smått ut med, att det de hade, kunde räcka.

Och så började han att tala om begrafningen. Det var ju rakt omöjligt att veta, hur man skulle ställa med begrafningen, nu när snön låg så högt, så att en ensam karl knappt kunde ta sig fram öfver skogen. Och därom voro alla ense. Men så sade Lars, att det var inte värdt att tänka på begrafningen, förrän gumman var död. Det kom man också öfverens om. Och sedan hon hade funderat en stund och letat i gömmorna, kom gumman Lars fram med ett helt skålpund kaffe, och olja i en bleckkruka. Hon bad Söderberg hålla till godo. Han behöfde inte betala igen det. För när människan har sorg och svårigheter, måste andra vara hjälpsamma. Och fast Söderberg hade ledsamt att tänka på, kände han sig riktigt glad öfver det. Ty fast andra dö, måste man ändå själf lefva.

Hemvägen var lättare. De båda männen gingo under tystnad efter hvarandra i Söderbergs gamla spår. När de kommo in i skogen, sade Söderberg:

»Kan undra, om gumman lefver?»

»Det är inte godt att veta», svarade Fattig-Johan. Men som om han tyckte, att han bort svara något mera tröstande, tillade han:

»Nog gör hon det alltid.»

När Söderberg kom hem, slog han först noga af sig snön utanför och gick sedan in i stugan. Han såg bortåt sängen, och han blef helt förvånad, när han fann den tom. Han erfor en känsla, som af besviken väntan. Kanske var det ändå ingenting farligt med hustrun? Kanske var hon uppe igen och hade gått ut till kon för att inte vara ensam? Det var besynnerligt ändå, tänkte Söderberg. Men han hade så noga satt sig in i, att nu skulle hon dö, att han nästan kände detta nya uppslag som en tomhet.

Då hörde han en svag röst, hvilken skälfde som i frossa:

»Är det du, Söderberg?»

Han vände sig om och fick se hustrun, som satt uppkrupen i spiseln. Hon lutade sig mot muren, och de bara fötterna, som hon höll mot elden, stucko fram under täcket, hvilket hon svept omkring sig. Det gråa håret hängde i

glesa stripor öfver ansigtet, som var gulaktigt blekt, och den hopfallna munnen skälfde, så att bristen på tänderna syntes.

»Hvarför sitter du där?» frågade han och nalkades henne med en känsla af fruktan, som om hon icke längre tillhört de lefvande.

Den gamla skakade i hela kroppen, innan hon kunde svara:

»Jag har frusit hela tiden, se'n du gick.»

En känsla af medlidande grep honom, ungefär som när han en gång sett sin gamla jagthund blicka på sig, när hunden var orkeslös och skulle ledas till skogen för att skjutas.

»Det är bättre, om du kommer i säng», sade han. »Orkar du med att gå själf?»

Hon bara skakade på hufvudet och mumlade ett tyst motstånd, med minen hos ett elakt barn, som icke vill höra på skäl, lutade hufvudet mot muren igen och slöt ögonen, medan hon instinktligt sköt fötterna ännu närmare elden.

Då tog han henne på sina armar, och bar henne som ett barn bort till sängen, lade henne ner och ordnade bädden omkring henne.

»Jag fryser så förfärligt», sade den gamla kvinnan och såg sig ängsligt omkring. »Tror du, att det är döden, Söderberg?»

Han kände ännu en gång på hennes fötter och satte sig sedan tyst på stolen bredvid sängen.

»Tror du det?» upprepade den sjuka envist.

»Det är det nog», svarade Söderberg, och utan att han tänkte därpå, blef det skumt för hans ögon, så att han måste torka dem.

Alla hans känslor från förmiddagen voro försvunna. Han förnam bara dödens stora visshet, som ingen kan undgå, och hvilken hvarje människa känner som ett hot mot sig själf, när hon möter den. Nu satt han och tänkte på, att han ofta varit orättvis och hård mot gumman. Och en plötslig lust vaknade hos honom att säga henne något, innan hon dog. Han sökte i sitt sinne efter hvad han läst om sådant. Men prestens ord vid grafven var det enda, som ränn honom i minnet. Dem kunde han utantill. Ty han hade läst dem

om och om igen, när han känt sig böra tänka på sitt syndiga lif och på evigheten, som kom efteråt. Men han kunde inte komma sig för med att i sina tankar kalla gumman för syndig, som han så ofta gjort förr. Hon hade aldrig haft tron, och hon hade inte velat följa honom på möten. Men hon hade varit honom en god hustru i hela lifvet. Att hon var gammal, rådde inte hon för och ingen annan häller. Läsa för henne ville han inte, inte ens nu, efter hon aldrig hade brytt sig om att läsa. Kanske skulle hon själf be honom, och då kunde han alltid göra det. Han kände sig bara rådlös mot döden, som arbetade på att förgöra hans gamla hustrus lif. Och han fick en oklar känsla af, att hon borde få dö, som hon själf ville. Men säga henne något, det ville han. Och han grubblade öfver, hvad han skulle säga henne.

Skymningen föll mer och mer öfver det lilla rummet, där det var alldeles tyst. Hustrun andades så sakta, att det knappast var hörbart för någon af de två, som sutto och väntade på, att döden skulle komma. Johan hade tändt sin pipa och satt tålmodigt på en stol vid spiseln, medan han lät tobaksröken i korta stötar blanda sig med röken från vedpinnarna, som i ett skarpt drag gick upp genom skorstenen. Och det hördes inga andra ljud än den svaga snarkningen från tobakspipan och urets knäppar, hvilka läto hårda och entoniga, som om hvarje slag berättat om det korta människolifvet, hvilket med hvarje sekund kommer närmare döden. Omkring den låga bädden, som stod längst in i det mörkaste hörnet, var det full skymning. Endast Söderberg kunde ibland se den gamlas ögon, när hon slog upp dem liksom för att se efter, om hon ännu fans kvar ibland de lefvande människorna på jorden.

Ute hade det börjat snöa igen. I starka, häftiga slag drefs den yrande snön af östanvinden rätt emot dörren, som skakade på sina gångjärn, och genom en öppen spricka släppte den skarpa luften in i stugan. Vindflöjeln utanför gnisslade och vände sig, när de häftiga vindstötarna kastade honom åt olika sidor. Och genom fönstret såg det ut, som om ett hvitt hvirflande moln hade omhvärfat huset och sträfvade att lyfta det bort i sin tätande massa.

Plötsligt såg gumman upp och gjorde en rörelse, som om hon tänkte tala.

»Vill du något?» sade Söderberg. Och Johan tog pipan ur mun, nyfiken på, hvad det kunde vara.

»Det är väl ingen, som har kommit ihåg kon», sade gumman med svag och tydlig röst.

Johan reste sig genast, glad öfver att få höra ett taladt ord i denna tystnad, som han ej vågade störa.

»Jag kan ju gå», sade han, i det han slog askan ur pipan och stoppade den på sig.

Söderberg hade också rest sig, men satte sig genast, när den andre ville gå. Johan tog hatten och smög sig försigtigt ut genom dörren, som han varsamt öppnade mot vinden.

Gumman lade sig ner igen. Ur dvalan hade tanken på kon, som blef glömd för hennes skull, väckt henne, och nu hade hon ingenting mer att säga.

»Du ska' komma ihåg att ge henne litet salt ibland», mumlade hon.

Söderberg nickade, det gick en rörelse öfver hans ansigte, men han hade så vänt sig vid tystnaden, att han inte längre kände den. Då och då såg han bara på hustruns ansigte för att se, om någon förändring inträdt. Men han kunde icke urskilja mycket. Det enda han kunde se var, att det inte var slut. Ty munnen rörde sig ibland, som om hon legat och mumlat för sig själf.

Så satt han en lång stund och kände endast som ett slags förvåning öfver alt detta nya, hvilket som ett slag kommit öfver honom.

Plötsligt såg den gamla upp och gjorde en rörelse, som om hon sökte något.

Söderberg spratt till.

»Hvad är det?» sade han.

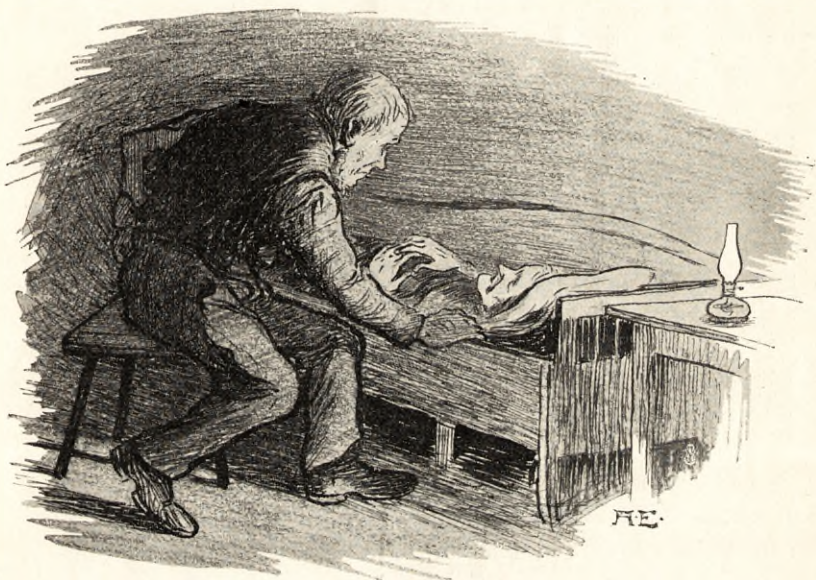
»Det är ingenting», mumlade den gamla. »Här är bara så mörkt.»

Söderberg fick en stickande känsla öfver, att han kväl-len förut retats af, att hon ville ha litet ljus. Han gick bort och trefvade sig fram efter lampan, i det han tänkte för sig själf:

»Hon ska' åtminstone inte behöfva dö i mörkret.»

Han stälde lampan så, att skenet icke föll hustrun i ögonen, och i tvekan om hvad han borde göra, satte han sig åter på sin gamla plats.

Då såg han, hur hustrun gjorde några famlande rörelser på täcket, öppnade munnen ett par gånger, som om också hon velat säga något, och såg stint framför sig. Han böjde sig fram för att höra bättre. Men han fick icke höra

någoting. Hufvudet föll tillbaka mot den gamla kudden lika lugnt som vanligt, och käkarna föllo ihop.

»Nu är det nog slut», tänkte Söderberg.

Han lyfte på hennes hand och släppte den. Handen föll tungt ned öfver hennes lilla hopkrympta kropp. Och hans nästa tanke var den:

Är det ingenting annat att dö?

Af gammal vana knäppte han ihop sina händer och stod en stund stilla framför den döda, som hade slocknat så lätt, som när man blåser ut ett ljus.

En beklämning kom öfver honom. Och han erinrade sig plötsligt, hur rädd hustrun hade sett ut, när han kvällen förut kom in med vedbördan. Han tyckte, att Johan dröjde så märkvärdigt länge, och han höll på att gå ut för att hämta honom.

Då hörde han steg på trappan, och Johan kom in.

Söderberg bemannade sig för att icke låta den andre märka sin svaghet, såg lugnt på honom och nickade.

»Hon är slut nu», sade han.

Fattig-Johan gick fram till bädden, och en stund stodo de där båda, tigande betraktande den döda.

»Vi ska' alla dö», sade Fattig-Johan och spottade.

Söderberg nickade, till tecken att han förstod, att den andre hade menat ett beklagande.

* * *

Morgonen därpå yrde snön ned i massor. Vinden hade sprungit om på nordost, och skogen suckade tungt omkring stugan.

Att hämta någon, som kunde svepa, var inte att tänka på. Därför hade Söderberg själf tryckt till den dödas ögon, tvättat kroppen och lagt den i ett lakan. I en stor gammal låda, som sommargästerna från förra året lemnat kvar, baddade han med halm, lade ett lakan öfver och en kudde för hufvudet. Sedan lyfte Johan och han den döda kroppen ur sängen och lade den i lådan. Hon skulle flyttas ut i boden och stå där, till dess snön slutade att falla, och det blef väg till kyrkan.

Hur länge hon kunde komma att stå där, var icke godt att veta. Och Söderberg tyckte därför, att det var orätt, om hon skulle stå så länge ofvan jord, utan att det lästes så mycket som ett Guds ord öfver den döda. Han trodde icke, att han hade rätt att läsa begrafningsformuläret, men han tänkte som så, att han kunde alltid läsa något annat. Och han menade, att han skulle känna sig lugnare, sedan det var gjort. Ty det var som en orätt mot hustrun, att hon skulle stå så länge ofvan jord. Och Söderberg hade aldrig gjort någon människa orätt.

Johan skottade en väg genom snön fram till sjöboden, som stod nere vid den låga krokbyggnaden, där båtarna om sommaren lågo i lä för sjön. Där såg man nu endast drifva vid drifva, af byggnaden syntes bara en påle, som stack upp, på bärget såg flaggstången ut som en afbruten gärdsgårdstör, och inne i sjöboden hade snön yrt in genom springorna och bildat små spetsiga högar på golvet. Vid ena väggen låg en hel liten drifva, men fiskredskapen i taket hängde fria från snö. Därinne röjdes det plats, och golvet sopades. Några granruskor ställdes omkring väggarna, och i taket tog Söderberg bort spindelväfvarna. Det var ett grafkapell, sådant det kan byggas på landet, och när kistan var inburen, såg det högtidligt och vackert ut med den hvita dödsbädden, omgifven af den mörka grönskan.

Söderberg ställde sig själf vid dörren, med hatten i hand, och lät Johan stå bredvid sig. Sedan satte han på sig glasögonen och läste med stammande röst öfver den döda ur psalmboken:

Du snöda värld, farväl!
Till himlen far min själ.
Där vill hon hamnen hinna.
Där söker hon att vinna,
Hvad evigt månne vara
Ibland Guds helgon klara.

Han gjorde ett litet uppehåll efter psalmen och såg på Johan, som med nedslagna ögon och hållande mössan bakom ryggen stod bredvid honom.

Sedan tog han upp en gammal bibel med nötta permar och många vikna blad och läste det kapitel ur Mathei evangelium, som har till öfverskrift: »Jesus lär om äktenskapet» o. s. v. Och han läste hela kapitlet vers efter vers:

»Hafven I icke läst, att den, som skapade från begynnelsen, skapade dem man och kvinna och sade: »Förden skull skall en man öfvergifva sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de tu skola vardas ett kött?»

»Så äro de icke mer tu, utan ett kött. Hvad således Gud hafver sammanfogat, må människan icke åtskilja.»

Men när han läst hela detta kapitel till slut, såg han än en gång på den dödas hopfallna ansigte, hvilket var litet som på ett barn, där det låg på den simpla kudden, med de ohyflade bräderna omkring, och granriset, som i den trånga boden nästan skuggade öfver kroppen; då grep det honom igen, att han inte kunnat säga sin hustru så mycket som adjö, innan hon dog. Han tyckte att, fast han läst ordet öfver henne och själf knäppt ihop hennes knotiga fingrar öfver bröstet, så hade han ändå inte sagt henne något själf. Och fast Johan stod bredvid, gick han fram till kistan och med båda händerna pressade omkring boken, liksom för att hjälpa sig själf att få fram orden, sade han: »Du hafver varit min hustru alt ifrån ungdomen. Du hafver bäddat min säng, lagat min mat och födt mina barn till världen. Du kan sofva i ro. Förty du är gammal, och du hafver gjort ett godt dagsverke.»

Därmed vände han sig om, såg på Johan med en myndig min för att hindra honom från att visa någon förvåning, gick långsamt ut och stängde dörren.

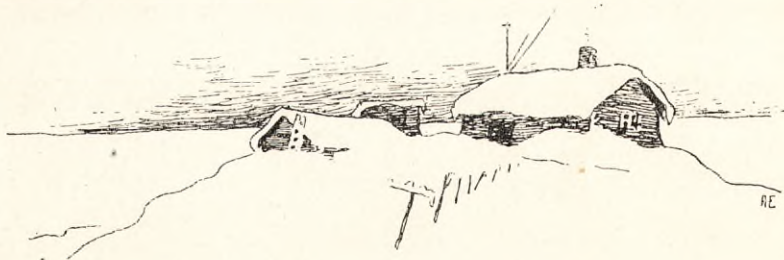
Men när båda kommit upp i stugan igen, märkte han först, att en plats var tom. Han vände sig till Johan och sade: »Du stannar väl här för det första, till jag kan få gumman i grafven?»

Johan såg åt sidan, spottade, sneglade på Söderberg igen och rökte ett par starka bloss ur den outhärliga pipan, som hängde i munnen. Men han var så van att gifva efter för andra, att han bara svarade:

»Jag får väl det.»

Söderberg tackade honom, i det han kom att tänka på, hur hustrun hade sagt:

»Det är så ledt att sitta ensam.»

En förolyckad.

I glittrande solsken kom den lilla ångbåten från Kalmar och lade till vid Färjestaden på Öland, tvärs öfver sundet. Det var godt om folk, som stego ur, bönder om bondgummor, drängar och pigor. En probenreuter, som bröt på tyska, lät bära ett par kistor i land och sade till om skjuts vid gästgifvaregården. En gammal prost gick stadigt och småleende fram till en förspänd trilla, som väntade nere vid kajen, steg upp i den och körde i sakta lunk upp för den stora backen, som leder uppför landtborgen.

När alla passagerarna hade skingrats, stod ännu en ensam man kvar på bryggan. Hans kläder voro slitna, en stor lucka var rifven på ena sidan af rocken, och skjortan, som tittade fram mellan ylleduken och västen, var smutsig och grå. På hufvudet bar han en rund, toppig filthatt, och

bredvid honom låg en liten säck, hvilken var hopknuten med ett snöre och syntes innehålla klädespersedlar.

Det såg ut att vara en ung man. Han kunde vara omkring tjugufyra eller tjugufem år, hans skägg var ännu ej fullt utvuxet, men hans ansigte, som var starkt solbrändt, hade denna egendomliga magerhet, hvilken tyder på umbäranden. Hela hans gestalt var mager och senig, de långa händerna och handlofvarna, hvilka sköto fram under de korta ärmarna, vittnade om styrka, äfven när de som nu slappt hängde ned.

Han syntes fundera öfver något. Villrådig stod han på bryggan, gick ett par steg fram och tillbaka, kastade liksom drömmande en blick öfver det mörkblå sundet, där vågorna rullade för en kall nordlig bris, och han stämpade ett par gånger, som om han frös. Till sist tog han med tillhjälp af en käpp och lyfte upp påsen på ryggen samt vandrade långsamt fram emot gästgifvaregården.

Kommen nära grinden, stannade han på nytt och tycktes öfverlägga med sig själf, vände därpå om och följde vägen, som bar uppför landtborgen.

Långsamt och likgiltigt gick han vägen framåt. Det var på våren, snön hade smält, vid vägkanten växte tussilago, och hvitsipporna buro vitgröna knoppar. En ångande luft spred sig från den mjuka marken, men blåsten var kall, och det rasslade i de gamla pilarna, hvilka växte utmed vägen.

Den vandrande gick förbi det ena stället efter det andra, utan att gå in. Stutligen stannade han utanför en rödmålad bondgård och öppnade efter en stunds tvekan grinden. Ett argt hundskall hördes från trappan, och en röd, snagghårig hund rusade emot den inträdande. Han värjde sig med att vika undan och locka på hunden samt stannade oviss ett stycke från trappan. När hunden fortfor att skälla, gick han långsamt uppför trappan, följd af hunden hvilken morrande nosade på hans kläder.

Igenom den stängda dörren, som ledde in till köket, hördes barnskrik och en röst, som sjöng. Vandraren knackade

» I kunde väl inte ge mig nå'n mat», sade han.

på, men fick intet svar, och sedan han kastat ett par pröfvande blickar på de olika dörrarna, beslöt han sig för att öppna den ena och steg in. Sedan han ställt påsen ifrån sig, trädde han med hatten i hand och en underlig hopkrympt hållning öfver tröskeln. Hunden stannade kvar vid påsen, som stod på trappan.

När landstrykaren inträdde, tystnade sången, och en storväxt kvinna trädde honom till mötes.

»Jag tänkte fråga, om jag kunde få hvila mig här en stund», sade han.

Jo, det gick nog an.

Vandraren satte sig tyst ned vid dörren, och hans blickar flögo snålt omkring rummet. Hustrun hade åter tagit den lilla i knät och satt sakta vyssjande framför vaggan. Barnet hade slutat skrika och såg med sina små uttryckslösa ögon på den främmande.

»I kunde väl icke ge mig nå'n mat», sade han till sist.
»Jag har inte ätit i dag.»

Bondhustrun suckade.

»Det är så många, som går in här», sade hon.

Mannen svarade icke, men han upprepade sin fråga med blicken. Kvinnan lade ned barnet i vaggan och gick fram till spisel. Där tog hon ur en gryta några kalla potatis, lade dem på en tallrik som hon satte framför den hungrige, och gick sedan efter ett stycke bröd och en mugg, som hon fyllde med mjölk.

Landsstrykaren åt, utan att se på värdinnan. Det var alldeles tyst i rummet, och i vaggan sof barnet.

»Hvar kommer han ifrån?» sade bondhustrun till sist.

»Från Kalmar», svarade mannen enstafvigt.

»Är han född där?»

»Nej.»

»Kunde han inte få arbete där då?»

»Nej. Det är ondt om arbete nu för tiden.»

När han slutat att äta, satt han länge tyst, och bondhustrun började nästan känna sig ängslig, för att hon var ensam med en strykare inne i stugan.

»Det skulle väl inte vara något att göra här?» sade han slutligen. Rösten lät likgiltig, som om han varit van vid att göra frågan och kände svaret på förhand.

»Jag tror inte det», svarade kvinnan enstafvigt.

Landsstrykaren reste sig opp, utan att svara, och gick mot dörren. Plötsligt vände han sig om, som om han glömt något.

»Tack för maten», sade han.

»Tack», sade bondhustrun.

Han tog påsen på ryggen och gick, medan hunden följde honom till grinden. Utan att se sig om, fortsatte han framåt vägen, som leder midt öfver Öland, från vestra kusten till den östra.

Åter gick han förbi flere gårdar, utan att bry sig om att gå in. Hans utseende var ännu mera sorgmodigt och likgiltigt än förut, och han såg sig knappast åt sidan, när han passerade de byggnader, hvilka syntes från vägen. Han gick dem förbi, som om de varit folktomma, och han tänkte icke ens på, om där skulle finnas något för honom att göra eller ej.

Plötsligt stod han vid en korsväg. Midt emot syntes på afstånd som ett bredt, blått bälte Östersjön, och åt båda sidor sträckte sig stora landsvägen, hvilken går utmed Ölands östra kust. Vandraren stod och betänkte sig, om han skulle gå åt norr eller söder. Samma enformiga slätt syntes så långt ögat nådde åt båda sidor. På slätten lågo gårdar och byar kringströdda, väderkvarnar reste sina trubbiga hufvar och skelettartade vingar mot den blanka luften, här och där höjdes en tornspira öfver en by. Liksom på trots valde han att gå åt den mindre befolkade nordliga delen, och tagande sjön på höger gick han fram öfver alfwaren.

Han stannade ej, förrän han kommit midt i en kyrkby. Där satte han sig ned på ett par stenar, som fallit ned från kyrkogårdsmuren. Här satt han i lä mot blåsten och lutade ryggen mot stensemuren, som stod bakom honom. Några bara trägrenar slokade ned öfver murens kant, och framför sig hade han en hel bygata med hus invid hus, tegel- eller halm-täckta ladutak, hvilka stängde för boningshusen. Äfven här

såg det folktomt ut, och rådvill stirrade han på de många portarna, som han ej vågade öppna, för att icke ånyo bli visad tillbaka.

Då föll det honom plötsligt något in.

Prestgården!

Han reste sig opp, tog påsen på ryggen och gick midt öfver vägen, där en stor, rödmålad byggning låg, omgifven af trädgårdstäppa och knoppande löfträd. Denna gård var ej igenbyggd, den låg öppen och vänlig, en stor gårdsplan med nygräfdade rabatter och en rund plan i midten. Ett grönmåladt staket omgaf hela gården, och en liten grind med hvitmålade spetsar stod på glänt.

Vandraren sköt försiktigt upp den och gick fram öfver den sandade planen. Ett par små gossar med hvita ylle-mössor lekte i sanden, men när den främmande nalkades, reste de sig opp och stodo stilla, betraktande vandraren. Han tog af sig hatten för de små, som om detta hade kunnat förskaffa honom någon fördel, och gick fram till trappan.

Då höjde den största af gossarna sin röst. Det var en parfvel på fem eller sex år.

»Köket är därborta», sade han och pekade med fingret.

Vandraren ryckte till. Han kastade en blick nedåt sina kläder och tog ovilkorligen ett steg baklänges.

»Tackar», mumlade han. »Tackar så mycket.»

Han lyfte ännu en gång på hatten, tog ned påsen och gick, bärande den i handen, omkring gafveln och uppför en mindre trappa.

En ung kvinna i tarflig herrskapsdrägt, men med ansikte som en bondflicka, stod inne i köket och bakade hvetebröd. Hon hade en vit duk omkring hufvudet, och hennes armar voro bara långt öfver armbågen.

»Lina!» ropade hon, när landsstrykaren trädde in.

Vandraren stannade i förstugan, till hvilken dörren stod öppen. Han bugade sig klumpigt och blef röd, tänkte säga något om, att han ej ville göra henne något ondt, men kom sig icke för. Han såg att prestfrun blef rädd, när han kom, och det stack honom. Han blef förlägen och stammade något om, att han var hungrig.

»Lina!» ropade frun åter, denna gång med otålig stämma, och såg sig änsligt omkring.

Dörren öppnades, och en fräknig tjänsteflicka kom inrusande. De båda kvinnorna betraktade nyfiket främlingen.

»Goddag», sade prestfrun, sedan hon hemtat sig. »Tag fram litet mat och gif honom, Lina.»

Det blef en god aftenmåltid, ty den unga prestfrun var godhjärtad och vänlig. Hon var endast rädd för att vara ensam med en karl, som hade sitt hemvisst på landsvägarna. Lina satte fram fisk, som var öfver sedan middagen, och prestfrun lade till två färska bullar af baket. Vandraren åt och blef mätt. Han glömde bort den känsla, som kommit öfver honom vid inträdet, och frågade, om han icke kunde få tala vid pastorn.

»Kyrkoherden», rättade frun leende.

Lina försvann för att hemta besked, och en stund där-
efter gick vandraren åter öfver gården, denna gång fram till stora trappan. Gossarna höllo åter upp med sin lek, och när landsstrykaren försvann in i förstugan, tittade två nyfikna ansikten in genom dörrspringan för att se, hvad den trasiga karln ville pappa. Men kyrkoherden tog honom med in i sitt rum och stängde dörren.

Han var en bredaxlad, undersätsig karl, med små, gråa polissonger, hela ansiktsläggningen och utseendet i öfrigt påminde om en välmående bonde. Endast den slätrakade hakan och glasögonen upplyste om, att han tillhörde det lärda ståndet.

Vandraren stannade på mattan vid dörren och såg sig skyggt omkring i detta rum med dess hvita gardiner, stora bokhyllor och linnemattor på golfvet. Det var så rent och vårdadt härinne, att han ej vågade taga ett steg på det blanka golfvet. Icke ens en doft af tobaksrök kunde förnimmas. Den främmande stod stilla och höll hatten, så att den dolde refvan på rocken.

»Du ville tala med mig», började kyrkoherden.

»Ja», sade den främmande bugande.

»Hvad heter du?»

Det var så länge sedan någon frågat honom om hans namn, att detta enkla spörsmål liksom tinade opp mannen vid dörren.

»Erik Boman», sade han, och det lyste till i hans blå-gråa, djupt liggande ögon.

»Nå, Erik Boman», återtog kyrkoherden af gammal vana, som om han hade talat med en af sina sockenbor, hvilken han var skyldig att hjälpa med råd och dåd. »Hvad är ditt ärende?»

»Jag söker plats», sade den långe vid dörren. »Jag har intet arbete.»

Kyrkoherden såg misstänksamt på honom och frågade:

»Kan du inte få arbete i din hemort?»

Boman såg ned. Han förstod genast, att det var en dålig rekommendation för honom, att han inte kunnat få arbete hemma. Och han svarade med nedslagna ögon:

»Det fanns inte något arbete.»

Kyrkoherden hostade och gick ett slag öfver golfvet.

»Fanns det inte?» sade han.

»Nej», svarade mannen.

»Men du hade väl något arbete förut?»

»Nej.»

»Hvad lefde du då af?»

»Det vet jag inte. Jag svalt ofta.»

Det blef tyst en stund, under hvilken kyrkoherden gick opp och ner på golfvet.

»Hvar är du hemma?» sade han slutligen.

Boman nämde socknen. Och nu när han kommit i farten, fortfor han af sig själf:

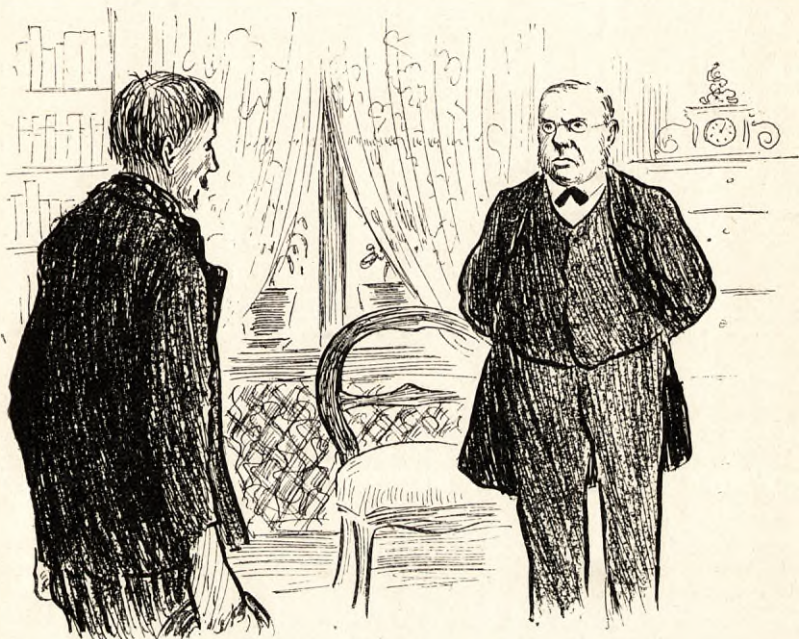
»Far min var en backstugusittare, de kallar, men han är död, och mor har inte, så hon kan lefva själf. Hon får mest hvad goda människor ger henne. Jag gick på dagsverke om sommaren och förtjänade en skilling då och då. Och sedan lefde vi, som vi kunde, om vintrarna.»

Han höll inne och drog efter andan. Det var tydligt, att minnet af dessa vintrar, då han setat ensam i stugan och svultit med modern, var något, som grep honom djupt.

»Den sista vintern var svår», sade han.

Kyrkoherden nickade. Han mindes den väl, det hade varit en ensam tid ute på östra kusten af Öland, när snön låg famnhögt och det yrde igen, så fort vägen var plogad.

»Det var hela dagar, när vi inte hade eld i spiseln», fortfor mannen vid dörren. »Ibland trodde jag, att vi skulle dö i stugan. Jag var så trött ibland, så jag orkade inte så mycket som skotta undan snön. Jag ville bara sofva. Men

så fick vi litet, förstås. Och så hjälpte det sig för stunden. Men jag ville inte göra om det igen. Nej, det ville jag inte.»

Kyrkoherden gick i tankar. Mannen hade intet i sitt utseende, som väckte misstro. Hans berättelse lät sanningsenlig, och hela hans utseende vittnade för öfrigt om, att han verkligen hade umburit. De framskjutna axlarna, den gängliga gestalten, de insjunkna kinderna — allt detta tydde på, att han talade sanning. Kyrkoherden blef allt mer och mer eftertänksam. SjälF kunde han inte afskeda sin dräng, för

att draga på sig en främmande. Han tänkte igenom alla hushåll i byn, som han hade reda på. Här och där visste han nog en möjlighet. Men han kände tillika, att bonden icke ta'r i sin tjänst en man, som kommer gående på landsvägen. Om han själf ville ta' hand om saken, kunde det kanske varit en möjlighet. Men han hade gjort det förr och blifvit bedragen, och minnet häraf skrämde honom från att göra ett nytt försök. Med ens fick han en idé, och den främmande, som såg det förändrade uttrycket i hans ansikte, fick nytt hopp.

»Har du inte talat med presten i din socken?» sade kyrkoherden.

Vandrarens mod sjönk på nytt. Han suckade djupt, och med ett trött uttryck svarade han:

»Jag har nog talat vid honom.»

Ännu en fråga hade kyrkoherden att framställa.

»Har du aldrig *kunnat* få en plats?» sade han.

Den tilltalade dröjde en stund med svaret.

»Jo», sade han till sist.

»Hur var det då?»

Vandraren blef tydligen förlägen och såg ned.

»Det var så, att jag visste om en plats som var ledig. Men jag väntade ett par da'r, innan jag gick. Och när jag då kom, var det för sent.»

»En annan hade fått den?»

»Ja.»

»Hvarför dröjde du då?»

»Jag vet inte. Det föll sig så. Jag har alltid brukat komma för sent.»

Kyrkoherden beslöt att göra processen kort. Han behöfde icke göra flere frågor, ty han kände hela denna historia. Han förstod, att denne man försökt allt, men han förstod också, att samtalet skulle bli resultatlöst. Kyrkoherden sade därför ifrån, hur sakerna stodo, att han ej kände honom, att han ej kunde rekommendera honom, att han ej hade plats själf. Till sist tog han opp en krona och gaf den fattige.

Boman insåg att det var slut på samtalet. Mekaniskt behöll han silfverslanten i sin venstra hand, och bugande drog han sig ut genom dörren.

»Det går kanske bättre, när du kommer litet längre uppåt landet», sade kyrkoherden. »Här är så tätt bebyggdt».

Landstrykaren tog sin påse på ryggen och gick vidare. Det hade börjat skymma, och från kökstrappan ropade en röst på gossarna, att de skulle komma in. Med slängande rörelser sprungo de öfver sanden och försvunno genom den lilla dörren. Vandraren stod ensam därute i den kyliga luften.

Han tog upp en sliten påse ur fickan och stoppade ned kronan bland några kopparslantar som han hade kvar. Sedan gick han med samma likgiltiga gång som förut ut på vägen.

Vid slutet af byn fann han en öppen lada, där han sof öfver natten.

Erik Boman gick ur gård i gård. Hur länge han hade gått, visste han icke. Han hade för länge sedan upphört att räkna dagarna. Uppför hela östra kusten gick han, tvärs igenom den ofantliga kronoskogen. Han sof middag i flygsanden och såg fyren afteckna sig mot en molndiger himmel, när det blef afton. Sent på kvällen stod han vid det smala sundet, som skiljer den klippö, på hvilken fyren ligger, från fasta landet. Låga martallar växte på backen bakom honom, och bruset af hafvet medförde något utsägligt dystert. Han satte sig ned på en sten och spejade öfver till andra stranden. I de små byggningarna bredvid fyren lyste ljus. Som små skinande punkter glimmade de emot honom genom den mörka natten, och långt ut i hafvet glittrade ljuset från fyren, som brann med klar och stark låga.

Landstrykaren stod villrådig på stranden och såg ut öfver den smala remsa af vatten, hvilken skilde honom från att få tak öfver hufvudet. Okänd som han var med trakten, hade han trott, att fyren låg på fasta landet, och han hade räknat på att åtminstone få hvila ut på detta ställe, från hvilket han skulle vända tillbaka för att se, om vestra kusten hade bättre om plats än den östra. Afundsjuk och sorgsen

stod han och betraktade dessa byggningar, där människor hade tak öfver hufvudet, åto sig mätta och gingo till sängs för att sofva. Han tänkte på den, som satt uppe i fyren. Han skulle vaka vid den stora lampan, hvilken från sin jättstake lyste ut öfver det farliga vattnet. Men när några timmar hade gått, skulle också han ha en bädd att gå till hvila i, och en annan skulle taga hans plats. Han hade en plats som gaf honom husrum och bröd. Alla hade sin plats i lifvet, alla, utom han, som stod där på stranden och såg ljusen lysa i mörkret mot ett vatten, som han ej kunde komma öfver.

Ropa, till dess att en båt lade ut, vågade han ej. Om också någon kom för att hemta honom, skulle denne dock aldrig taga honom med sig öfver. Åh nej! De, som bodde därute, de hade det bra. De behöfde åtminstone inte frukta, för att landsstrykare skulle komma och ofreda dem.

Han kände hat till dessa människor, därför att de hade det bra, och i det han tog upp en sten från marken, slungade han den af alla krafter mot de tindrande ljusen, i hopp att han åtminstone skulle störa lugnet hos några af dessa, som sutto i ro. Men stenen gick icke fram. Den föll med ett plumsande i vattnet, och i vanmäktig förbittring knöt vandraren händerna mot de tindrande ljusen. De slocknade småningom, det ena efter det andra. Det blef mörkt, och endast fyrens oåtkomliga låga lyste högt och majestätiskt öfver det oroliga vattnet.

Den ensamme mannen drog ett andedrag, som om han känt lättnad vid att icke längre behöfva se dessa ljus, som erinrade honom om människor. Han vände sig om och gick med hastiga steg söderut.

Han kom ut på en brant, ofvanför hvilken vägen gick. Vid sidan om honom nästan under hans fötter skvalpade vågorna, men mörkret var tjockt och han såg ej hafvet hörde endast dess starka, enformiga brusande. Om en stund var han midt i en by. En hund skälde vid ljudet af hans steg, men hela byn var mörk och tyst. Ej ens ett ljus lyste ur de små, fyrkantiga fönstren. Han passerade genom byn och såg ett par sjöbodas, som skymtade genom mörkret nere

vid stranden. Dörren till den ena stod öppen. Han steg in och lade sig med hufvudet mot sin påse på golfvet och somnade ifrån hungern, som gnagde honom.

I sömnen hade han en underlig dröm. Han såg en liten aldunge, som växte omkring ett djupt och trångt kärr, i hvilket en dragöxe hade sjunkit ned, så att gyttjan steg honom högt upp på ryggen. Han bar ett ok öfver manken, och i dyn bakom honom släpade ännu tömmarna. Det arma djuret gjorde fruktansvärda ansträngningar för att komma opp, dess rygg krökte sig krampaktigt och gång på gång ljödo dess ängsliga bölanden med ett doft ljud, som berättade om döds-ängesten.

Plötsligt såg det ut, som om hela den lilla aldungen ynglat fram människor. De kommo ur hvarje buske, smögo sig fram bakom hvarje träd, och de bildade en tätt slutet krets kring den grop, i hvilken den förolyckade dragoxen kämpade för lifvet.

Men ingen af dem alla rörde en lem för att hjälpa honom. En hel mängd af nyfikna och likgiltiga ögon tittade fram bland alarnas klibbiga blad. Det var bönder och torpare, gamla gråhårsmän och kraftiga pojkar. Alla buro arbetsdräkter och pratade lifligt med hvarandra. Där fanns kvinnor också. De kommo barhufvade och med uppkafade ärmar, mjöliga i ansiktet, som om de hållit på att baka bröd.

»Akta er», ropade de. »Han kan göra oss illa.»

Och de sprungo bort igen, sedan de mättat sin nyfikenhet. Männen stodo kvar, och de äldste af dem skakade sina hufvuden.

»Det är inte lönt att hjälpa honom», sade de. »Han går genast dit igen.»

De försvunno en efter en, dungen blef tom, och oxen råmade i dödsångest efter de bortgående.

Då tyckte drömmaren, att det plågade djurets krafter började mattas, dragoxen arbetade icke längre på att komma upp, gungflyn slöt sig samman öfver hans hvassa rygg. Råmandet upphörde, det blef tyst i skogen, och i den sväl-lande gyttjan sjönk det ensamma djuret, till dess att endast

hornen syntes liksom två krökta grenar, stickande upp ur dyn.

Den drömmande fick en kvalfull förnimmelse, och synen försvann. Det var icke längre ett djur, det var han själf, som sjönk i ett bottenlöst mörker. Han utsträckte sina

händer och ville ropa om hjälp. Men rösten svek honom. Allt djupare sjönk han, och mörkret slöt sig samman öfver hans hufvud som en omätlig tyngd, till dess att han plötsligt kände sig stöta emot något hårdt och vaknade med en isande känsla af köld.

Det var dager, och bredvid den liggande mannen stod stor, en grof bonde och sparkade honom i sidan.

»Hvem i helvete har gett dig lof att ligga här?» sade bonden.

Erik Boman satte sig opp. Drömmen susade ännu i hans öron, och skamflat lyfte han sin påse från golfvet.

»Jag gjorde väl ingen för när med att ligga här», sade han.

»Ut med dig», röt bonden.

Landsstrykaren svarade ej. Han rätade ut sina trötta lemmar, hvilka voro styfva af de hårda bräderna, och smög sig med långsamma steg upp till landsvägen. I dörren till sjöboden stod bonden och såg efter honom.

Öfver den låga skogen hade solen gått opp, och dess sneda strålar lyste på den däfna marken, glittrade i sundets blåa vågor och glänste i landsvägens ljusa dam, som rördes opp af den gåendes fötter. En sakta sunnanvind blåste honom i ansiktet och öfver en åker drillade en ensam, osynlig lärka.

Den tid, han strukit omkring på landsvägarna för att söka arbete, hade förändrat Erik Boman. Själftva hans hållning var icke längre densamma. Den var slappare, och ansiktet hade fått ett mera förvirradt uttryck, som om detta ändamålslösa sökande från dörr till dörr hade beröfvat honom all lifvets spänstighet och kraft att bryta sig igenom de väggar, hvilka alla stodo upptimrade så fast och säkert, liksom enkom för att mota honom. Mer än någonsin gick han ur vägen för alla, och när bonden sparkat honom upp ur hans korta sömn, skulle det ej ens ha' fallit honom in att sätta sig till motvärn. Vek om hjärtat, gick han framåt landsvägen, med en känsla af sorgbunden ensamhet, en stor tryckande känsla af ensamhet. Ingen dörr stod öppen för honom. Hvem som ville, kunde sparka honom undan som ett oskäligt djur.

Hvad var det för fel med honom egentligen? Hvarför ville ingen människa ta' emot hans arbete, när han kom och erbjöd det? Hade han kanske begärt något orimligt betaldt? Nej. Kunde han inte arbeta lika bra kan hända som alla dessa lata drängar, hvilka gingo och drönade bakom plojen och af lättja bestulo sina husbönder på halfva arbetet? Hos

svaga naturer kommer ödmjukheten med motgången, och Erik Boman fann med sig själf, att han var den sämsta, den mest förtrampade, den lägsta af alla mänskliga varelser. Intet arbete kunde vara så smutsigt och lågt, att icke han skulle vilja utföra det. Men människorna sågo det icke. De kunde rakt inte begripa, hvilken stillsam och ordentlig arbetare en husbonde skulle ha fått i honom. Aldrig skulle han ha öppnat sin mun till en motsägelse, aldrig knotat, om han också fått dålig mat och ändå behöft släpa från morgon till kväll, så att han föll ihop af trötthet, när aftonen kom. Åh! Han skulle ha mottagit alltsammans. Som en nåd skulle han tagit allt lifvets elände och på sina knän tackat Gud, som var hans fader i himmelen, bara han funnit så mycket som en enda liten vrå, där han kunnat krypa in och känna sig hemma. Men därhän kom han aldrig, och aldrig skulle han komma så långt. I stället hade han nu strukit omkring halfva Öland, snart skulle han komma tillbaka till den plats, där han steg i land. Ur gård och i gård hade han gått, ibland fick han mat, någon gång pängar, oftare blef han utkörd utan att få något alls. Stadigvarande arbete fick han aldrig. Under några dagar hade han fått hjälpa till med skogshygge i trakten af Böda. Men nu var han ledig igen, ledig att njuta lifvet och fri att göra, hvad han ville och behagade.

Han var en fri arbetare. Ingen människa skulle hindra honom från att lägga sig här bredvid vägkanten och svälta ihjäl, om han hade lust med det. Stryka omkring på landsvägarna kunde han också göra, så länge han behagade, och han hade ingenting annat att frukta, än att länsman skulle ta' fatt honom och skicka honom gratis hem till den socken, där han var skrifven. Ty det hade länsman rätt till, och om det inte hade skett, så var det väl därför, att inte alla hade lust att angifva människor, därför att de sökte arbete.

Det hade börjat roa honom ibland, när han såg, att hans inträde väckte skrämsel i stugorna. Ibland när han fick mat, tyckte han, det såg ut, som om man gaf honom, därför att ingen tordes neka, och han skrattade högt för sig själf, när han tänkte på, hvilken mäktig man han var, som

bara behöfde visa sig, för att människor skulle ge honom, hvad han behöfde.

Underligt var det i alla fall, att man kunde få sätta folk i fängelse, därför att de sökte arbete. Det var lösdrifveri. Ja, det förstås. Men när ingen vill ge' en stor, stark karl arbete, så måste han ju drifva omkring. Lagen befalde honom att hålla sig hemma och svälta ihjäl. Det kom an på, om han hade lust med det. Och hungersdöden var långsam. Alltid kom det något i vägen, som i sista stund höll det besvärliga lifvet uppe.

Ju mer han nu närmade sig bebodda trakter, desto lifligare vaknade inom honom fruktan för, att någon skulle anmäla honom, så att han blefve gripen och hemskickad. Han såg nog icke förtroendeväckande ut. Hans kläder hade blifvit smutsiga och trasiga, hans ansikte magert, och ögonen lågo ännu djupare än vanligt. En dag, när han satt i en bondstuga, hade han fått se sina drag i en spegel, som stod på bordet, och han blef nästan rädd för sig själf. Så magert var hans ansikte, så oredigt hans hår, och så skarpt blickade ögonen fram under den starka pannan, hvilken var våt af svett. Hela hans ansikte såg ut som en dödskalle med ögon, där köttet försvunnit, så att huden låg tätt utmed benet.

Han gick hela dagen ända till middagstid. Sedan sökte han hvila. På samma sätt förflöt nästa dag. En besynnerlig ångest kvalde honom. Han var rädd för dagsljuset, och samtidigt med att han märkte, hur hans åsyn skrämde de mötande, kände han själf fruktan för dem. Tankarna började återvända till en liten backstuga, som låg vid skogskanten, och där en gammal hopfallen gumma satt och väntade på, att lifvet till sist måtte lämna henne i ro. På samma gång tänkte han på sig själf.

Hans hjärta krympte tillsammans af medlidande med den stackars Erik Boman, som fick gå ur gård och i gård och tigga sig till litet mat. Han hade börjat se på sig själf, som på en annan person, och han talade halfhögt om denne andre som om en fattig stackare, hvilken icke hade någon annan i världen att trygga sig till.

»Nu är han så usel, han kan bli», tänkte han. »Har han eller hans föräldrar syndat, så har han fått sin lön, och han ska gå och gå och höra på vällingsklockorna och känna matlukten ända ute på landsvägen, men inte kunna få något med.

Hvarför kunde han ej gå in och be' om mat i dag lika väl som annars? tänkte han. Det är detsamma i dag, som det alltid har varit. Det är inte så roligt att tigga, förstås. Men alla ska' vi väl lefva. Det är en underlig karl, den där Erik Boman, som inte kan ta' sig fram i världen. Den ena arbetar, den andra tigger, den tredje stjälar. Det är också ett sätt. Då slipper man åtminstone att kröka på ryggen och göra sig till hund för ett ben.

Han hade kommit ner på alfvaren. Solig och ödslig låg den i middagsdagern. Det korta gräset hade börjat få en skiftning i svag ljus grönska, och det glittrade i vattenpölar, som ännu lågo kvar, sedan snön smält bort. I klart ljus låg hela slätten, där telegraftrådarna försvunno i fjärran, och marken svntes höja sig mot horisonten som om man sett ut öfver en sjö. Långt bort skymtade gårdar och stugor. Mot synranden tecknade sig två jättelika väderkvarnar, hvilka tycktes skjuta opp emot den blå himmelen. Och öfver hela denna stora ödslighet lyste vårsolen varmt och förrädiskt med ett ljus så strålande och gladt, som om aldrig aftonen skulle komma, när solen gick ned.

Helt nära vägen ett litet stycke in på alfvaren låg en annan, mindre väderkvarn. Den var grå och förfallen, såg ut som ett gammalt öfvergifvet ruckel. Vandraren tog af ifrån stora landsvägen och gick fram mot kvarnen.

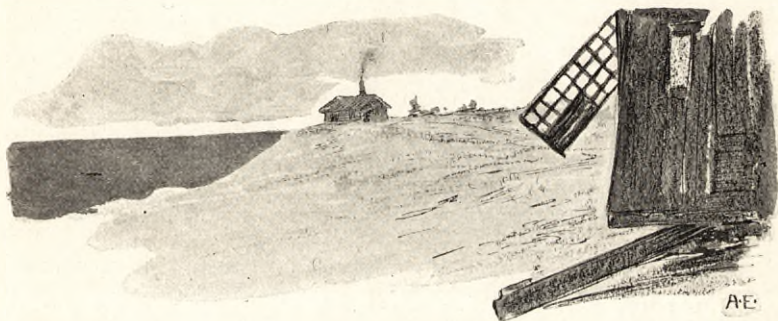
Försiktigt undersökte han den nedifrån. Några halfruttna trappsteg ledde dit upp, och dörren stod öppen. Men vår man vågade ej gå in af fruktan att möta någon.

Han stod stilla nedanför den och stirrade upp mot den öppna dörren. Hans hjärna var förvirrad af trötthet och tankar, som evigt gingo i samma cirkelgång. Hvad han egentligen sökte i denna gamla kvarn, begrep han inte själf. Men han hade ingen tanke på att vända om, ville bara in, om för att sofva eller tillfredsställa någon besynnerlig slags

nyfikenhet, det visste han icke. Han stod bara envist stilla och stirrade mot den öppna dörren.

Det föll honom plötsligt i sinnet, att han skulle vilja gå in genom en dörr, där intet mänskligt ansikte behöfde möta honom, och lugnad af den fullkomliga tystnaden därinne, steg han slutligen upp för de knarrande trappstegen.

Det var alldeles tomt därinne, tyst och stilla. Vandraren satte sig mot väggen och tog ur påsen fram en liten bit sill och ett stycke hårdt bröd. Han hade sparat länge på detta anspråkslösa matförråd. Om det hände någon gång, att han inte orkade gå längre, hade han ämnat att taga fram det. Tanklöst grep han nu efter dessa bitar, och han höll dem länge i handen, utan att äta.

Plötsligt reste han sig opp, som om han kommit att tänka på något, och såg sig omkring. Kvarnen var gammal och förfallen. Låset var söndrigt. Det var därför, dörren stått öppen. Men den var tydligen ändå i brukbart skick, och stenarna voro möjliga. Boman började att söka öfverallt, och i botten på en lår fann han ändtligen en smula mjöl. Han vätte sillbiten med tungan och rullade den i mjölet. Med ett förnöjdt leende tog han upp den och förtärde den stående tillika med brödstycket.

Då föll hans blick ut genom den öppna dörren. Han såg blott en bit af landsvägen och alfvaren, hvilken sträckte sig på andra sidan om denna, och där backen sluttade ned mot sundet, såg den ut, som om den varit afskuren, tecknande sig mot det blåa vattnet. På krönet af denna back-

låg en liten grå stuga, och utanför densamma gick långsamt en liten krokig gumma, hvilken mödosamt tycktes släpa på något tungt, och försvann bakom knuten.

Vandraren stod alldeles stilla, och hans blick syntes liksom växa fast vid denna låga byggnad, från hvars långa skorsten en blå rök hvirflade opp.

Det gick en skakning genom den långe, magre mannen, och han tog sig åt pannan, som för att jagå bort en tanke. Men som gripen af en förtrollning, stod han kvar, och ögonen vändes åter med samma stirrande uttryck mot den lilla kojans på backens krön. Hans näsborrar vidgades, och en hjärtklappning öfverföll honom så starkt, att han satte sig ned af fruktan att svimma. Han talade halfhögt.

»Det har gått långt med dig, Erik Boman. Mycket långt.»

Ensamheten föll öfver honom som något oerhördt tryckande. Som skogsbo, hade han aldrig förr sett någon slätt, och hela tiden han vandrat på Öland, hade denna slätt följt honom som något ohyggligt, hvilket ingaf honom fruktan. Det gjorde ondt i hans ögon, att ständigt se så långt bort, och den öde heden hade icke den lugnande ensamhet, som bor i skogen. Han saknade det vyssjande ljud, som susar i träden, och detta vidsträckta fält, hvilket låg så platt som ett stelnadt haf, göt oro i hans blod och kom honom att oupphörligt vända sig om, som om han varit förföljd af någon hemlig fiende. Den gjorde honom helt beklämd, och han kände sig så liten och ensam, som om han varit ett barn, hvilket oförvarande kommit bort från sin mor.

Han steg ned ur kvarnen och ämnade af gammal vana gå vidare utåt landsvägen. Men han kunde helt enkelt icke. Det var som om en osynlig makt fjättrat honom på denna punkt af den öde slätten, där han bara såg en ensam koja teckna sitt låga tak mot sundet, som gick blott i vester. Han sjönk ner på den torra gräsvallen, och med ens föreföll det honom, som om allt, hvad han kunde minnas, allt hvad han hittills upplefvat, sjönk bort i ett djupt mörker, och han låg ensam kvar, så tom på tankar, som hans moder födt honom till världen.

Endast en känsla lefde inom honom: alla hade stött honom bort; ingen ville veta af honom.

Han låg på marken och slet i det korta gräset, medan denna ensamhetens förtviflan marterade honom, och känslorna stego inom honom som bubblorna höja sig i kokande vatten.

Med ens kommo hans tankar att vända sig kring den gamla gumman som han sett försvinna bakom stugans knut. Det föreföll honom som om denna gamla gumma vore det enda lefvande väsen, han nu visste om — utom sig själf. Och det förvånade honom nästan, att några steg längre bort fanns kanske en annan, hvilken liksom han själf icke visste, hur hon skulle kunna lefva.

Och hon hade ändå så kort tid kvar. Så litet som han sett henne, förstod han ändå, att hon måste vara mycket gammal. Och trots detta satt hon här ute på alfvaren och tänkte inte på annat, än hur hon skulle få lifvet att räcka så länge som möjligt. Liksom han själf, hade hon kanske ingen glädje däraf. Men ändå ansträngde hon sig för att behålla detta lif, som icke bjöd henne någon glädje, endast arbetet att hålla ut så länge som möjligt.

»Det är besynnerligt», fortfor han i samma tankegång, »att hon kan lefva. En gammal torr gumma, som är så svag, att hon stapplar sig fram. Hur kan hon lefva? Tänk, hvilken massa af mat hon måtte ha proppat i sig, om man räknar ihop under en sjutti, kanske åtti år. Hvem har gifvit henne allt hvad hon behöft? Hur har hon burit sig åt för att alltid skaffa sig tak öfver hufvudet och mat, efter hon kan lefva än? Inte kan nå'n ha' gått och gifvit henne. Nej, så dumma är inte människor. Hur kan hon ha orkat med att dag ut och dag in skaffa sig födan, när det är så svårt och så många, som slåss om den?»

Han blef liggande kvar på marken, medan solen långsamt dalade mot vester, och hennes heta middagsstrålar förvandlades i stilla aftondager. Men han märkte icke, att tiden led, och han rörde sig ej, förrän skymningen låg tung öfver alfvaren, och en kall luft väckte honom till verkligheten och tvang honom att stiga opp.

Mekaniskt såg han sig omkring i mörkret, och plötsligt sköt den tanken opp i honom, att nu var allt slut. Det tjänade ingenting till att strida emot längre. Gå ned till sjön... fylla fickorna med sten... springa ut så långt som möjligt... sjunka i det kalla vattnet... och domna bort, innan solen kom tillbaka med en ny dags grubbel och elände.

Gråtande som ett barn, gick den ensamme mannen öfver slätten fram emot backen, som sluttade nedåt sjön.

»Stackars Erik Boman», mumlade han för sig själf, återigen som om han talat om en annan. »Han duger inte till något annat. Och därför ska' han dö, innan han hinner göra något orätt i världen.»

Då såg han ännu en gång bort mot det håll, där den lilla stugan låg. Dess konturer skymtade endast dunkelt fram genom den djupa skymningen, men i ett fönster, hvilket låg nästan nere vid marken, syntes ett matt, fladdrande eldsken.

Det måtte komma från spiseln, tänkte den ensamme mannen. Han såg lugn ut, men i hans blick kom något rofdjursaktigt, och hans ben darrade, som om han på en gång hyst fruktan och begär.

Gråten stannade, och han ändrade riktning. Skälfvande i hela kroppen, gick han fram mot den låga stugan. Han tryckte handen hårdt omkring käppen och andades kort, som om en plötslig feber brännt genom hela hans kropp.

Det svaga ljuset vägledde honom, och på den jämna slätten gick han säkert som på ett kammargolf. När han kom närmare, stannade han. Tydligen urskillde han den lilla byggnaden. Den var låg och smal. Det såg ut, som om den icke rymde mer än ett enda rum. Stenfoten var låg och bräcklig, det gråa, ostrukna timret snuddade nästan vid marken. Utmed fönstret var en smal blomsterbänk, i hvilken syntes några vissnade stjälkar. Det såg ut som om han icke kunnat slita sig lös från denna stuga. Han gick omkring den och varseblef en låg dörr, hvilken endast var stängd med en klinka. Något annat fönster än det, som

vette ut mot slätten, fans icke, och landstrykaren smög sig försiktigt ända fram till väggen för att se, om det fanns någon spricka, genom hvilken han kunde se in i stugan. Då hörde han ljudet af en röst. Han ryckte till och stälde sig med örat lutadt mot den otäta väggen. Hela hans kropp skakade, som om han haft frossan, och han lyssnade ånyo. Nej, han hade icke hört fel. Det var en kvinnoröst, han hört. Hon talade och jollrade därinne. Hon var alltså icke ensam. Men med hvem talade hon? Han stälde påsen ifrån sig och med hatten tillbakaskjuten i nacken och käppen i handen, intog han för tredje gången sin lyssnande ställning.

Då urskilde han tydligt den gamla gummans röst, som entonigt framjollrade ofattbara ord, och strax därefter hördes ett sakta skrockande.

»Hon har höns i stugan», tänkte vandraren. Han var så upprörd, att hans mun hängde öppen, som om han varit rörd af slag. Han visste icke, hvar han var, eller hvad han gjorde. Med ett ryck slet han upp dörren och störtade in.

Lutad öfver en gryta, som kokade vid den svagt flämtande elden, stod en gammal gumma, hvilken syntes vara densamma, som han sett ifrån kvarnen gå fram till stugan och släpa på något tungt. På en tapp halm bredvid henne låg en höna på ägg. Vid hans inträde vände den gamla hufvudet emot dörren, och eldskenet föll på ett torrt, gulnadt ansikte, från hvilket ett par frågande ögon stirrade emot honom.

Med en blick såg han hela rummet, och i det han höjde sin tunga käpp, slog han den med all makt gång på gång mot gummans hjässa.

»Du ska' dö», skrek han. »Följa mig i eländet. Hvarken du eller jag ska' gå här längre och slita för att kunna lefva.»

Han slog, till dess den skrumpna kroppen låg örörlig och stel på det gråa golfvet, och när den gamla låg död framför honom upphäufde landsstrykaren ett skrik. Det lät som ett vilddjurs rytande. I samma ögonblick sjönko hans armar maktlösa ned och medvetslös stod han flämtande och betraktade den liflösa kroppen.

Han stod som en sömngångare, med glasartad blick stirrande på sitt offer, och i hans själ fanns icke en aning om, hvarför han handlat, som han hade gjort. Midt ur den förvirring, som alla hans olyckor hopat öfver honom, hade denna gärning dykt opp, ej som ett öfverlagdt beslut, utan som ett plötsligt utbrott, hvilket kom så oförberedt, att dråparen själf ännu icke ens förstod, att det skedda kunde vara verklighet.

Plötsligt väcktes han ur sina tankar af ett prasslande ljud. Förskräckt såg han upp. Hönan hade flugit opp på spiselkanten, och förskrämd satt hon där, skrockande och flaxande med vingarna.

Mördaren ryggade tillbaka. Åsynen af detta ängsliga djur, hvilket som ett stumt vittne betraktade honom och hans offer, fylde honom med en fasa, hemskare än den, hvilken själfva brottet kunnat framkalla. Värjande sig med båda händerna, som om han sett ett spöke, gick han baklänges ut genom dörren.

Han stannade, när han kommit öfver tröskeln och andades ut, som om han varit nära att kväfvas. Hans ögon slöto sig ett par gånger, ansiktet återfick sitt vanliga uttryck af tungsinthet, och maktlös sjönk den gängliga gestalten ned på den låga trappan, skakad af en konvulsivisk gråt.

Länge satt han där, alltjämt snyftande, liksom den hvilken begått ett dåd, som ej kan försonas, och när han reste sig opp, tog han mekaniskt påsen på ryggen och ämnade fortsätta sin vandring. Men när han gått ett par steg, kom fruktan öfver honom, och han vände sig om. Han kunde ju icke gå sin väg. Det skulle bli upptäckt, man hade sett honom gå vägen fram, det skulle göras razzia efter alla lösdrivare, och han skulle icke kunna undgå att bli tagen. Han slängde påsen ifrån sig och gick åter in i stugan.

Därinne hade elden slocknat. Endast några kol glödde med en svag dager i spiseln. I mörkret hörde han flaxandet af vingar och han skalf af fruktan, att dessa vingar skulle komma i beröring med hans ansikte.

Med darrande händer trefvade han öfver spiselkanten, tills han fann några svafvelstickor. Han hackade tänderna

»Värjande sig med båda händerna, som om han sett ett spöke.»

af förskräckelse, och han vågade ej se på henne, som han hade slagit. Samlande all sin sinnesnärvaro, strök han eld på en sticka och antände sänghalmen. En klar låga fladdrade opp. Lågan steg uppför väggen, det knastrade i halmen och den torra massan, som satt instucken mellan bjälkarna, med ens blef det ljust, och vid skenet såg han blott en sak. Han såg blod på sina händer, på golvet, i sänghalmen, på det ensamma offret för hans nattliga dåd. Och när elden flammade opp, flög hönan mot fönstret, i vanmäktig förskräckelse hackande mot de små rutorna, som i eldskenet skiftade i alla rägnbågens färger.

Ett skri bröt fram ur hans bröst, ett skri, så fasansfullt, att han blef skrämnd af sin egen stämmas ljud. Utan att se sig om, rusade han ut i det fria. Där ryckte han till sig påsen, kappen hade han haft i handen, när han gick in — och sprang af alla krafter bort öfver alfveren.

Hur långt han hade sprungit, visste han inte. Men när han stannade, var han utmattad i alla leder som efter en långvarig sjukdom, och han erfor icke längre någon fruktan. Han vände sig om och såg tillbaka åt det håll, från hvilket han kommit.

På hörnet af backen syntes mot den mörka natthimmelen en stor brasa, hvars röda lågor inhöljda i en tjock rök, knastrande höjde sig i luften. För den lätta vårvinden flögo stora gnistor bort och slocknade i mörkret.

Hvarje minne af, att han för endast en timme sedan hade beslutat taga sitt eget lif, hade försvunnit ur hans själ, som en liten ensam låga försvinner i en stor förtärande brand. Han hade glömt det som något längesedan försvunnet. Af hela sitt lif såg han endast detta brinnande hus, där hans stora brott gick opp i stigande flammor, och med känslan af fasa blandade sig en djup undran — hvar? — hur? — och hvem? Hvem var han? Och hvad hade han gjort? Det var som om själfva medvetandet var bortbrändt i hans eget utpinade lif.

Vandraren stod stilla, till dess lågan sjönk ihop och tycktes försvinna i marken. Då tog han beslutsamt vägen

mot söder och följde med raska steg stora landsvägen. Så länge branden varade hade ingen människa gått förbi.

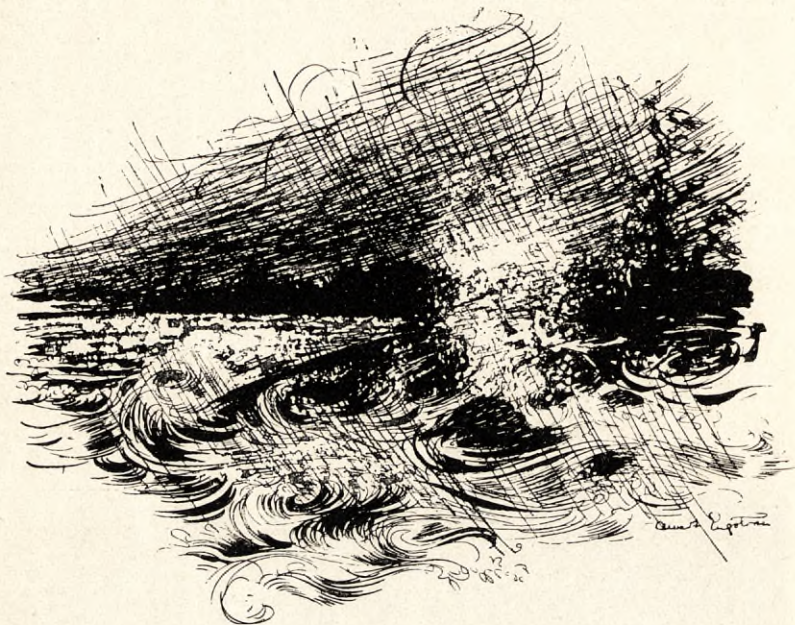
* * *

Men när natten gått till ända, och dagen kom åter med solljus och lugn, stod den ensamme vandraren inne på kontoret hos traktens kronofogde och bekände af fri vilja nattens brott.

Han var åter sig lik, och hvarför han mördat, visste han icke. När ransakningen var utagerad, bötade Erik Boman med lifvet för sin missgärning.

— — »lågan sjönk ihop och tycktes försvinna i marken» .

Ute i skären.

Vid norra spetsen af ön låg hela fjärden på, nordanstormen kastade vågorna upp öfver klipporna, med häftiga regnbyar vältrade den sig in öfver tallskogen och strödde vägen, där den for fram, med ris och grenar. Sjön var svartgrå med en färg som af osmält bly, och fräsande hvita kammar lyste på böljornas toppar.

Ut med ön svepte vinden, in genom sunden for den, förbi dess södra udde, och mot fasta landet i vester kastade den långa, sugande vågor upp öfver stranden. Den härjade svårt med strömmingsskötarne, som folket i trakten lagt ut den föregående kvällen, när ingen kunnat ana sig till, att det skulle blåsa upp till en sådan storm under natten.

Men när blåsten i dagbräckningen ruskade alt för häftigt i takpannorna, då reste sig Gustaf Erikson upp, där han låg bredvid gumman i stugan, och gick upp på vinden till brodern, som var hemma hos honom på gården.

— Karl August, ropade han, i det han trädde in i rummet.

Den tilltalade reste sig sömnigt upp.

— Hvad är det om?

— Du får ut och hjälpa mig till att bärga skötarna. Det har blåst upp till en så'n farlig storm.

Att bärga fiskredskapen, när en plötslig storm midt under fisktiden kommer och hotar att rycka själfva förvärfsmedlen ur händerna på dem, för hvilka redskapen betyda en förmögenhet, det kan eljest endast jämföras med att släcka elden, när huset hotar att brinna ned.

Karl August sprang upp och var skyndsamt i kläderna. Brodern hade redan gått ned och tagit fram, så att de kunde få sig en sup, innan de gåfvo sig på väg.

Karl August såg betänksamt ut genom den immiga rutan. Granarnas grenar gnisslade, och topparna böjde sig för blåsten. Regnet dref ned mot tegelpannorna och skvalade mot den uppblötta marken.

Han gick hastigt ned för trappan. Brodern hade redan fått en af drängarna på benen, och under tystnad begåfvo sig de tre männen ned till båtstället.

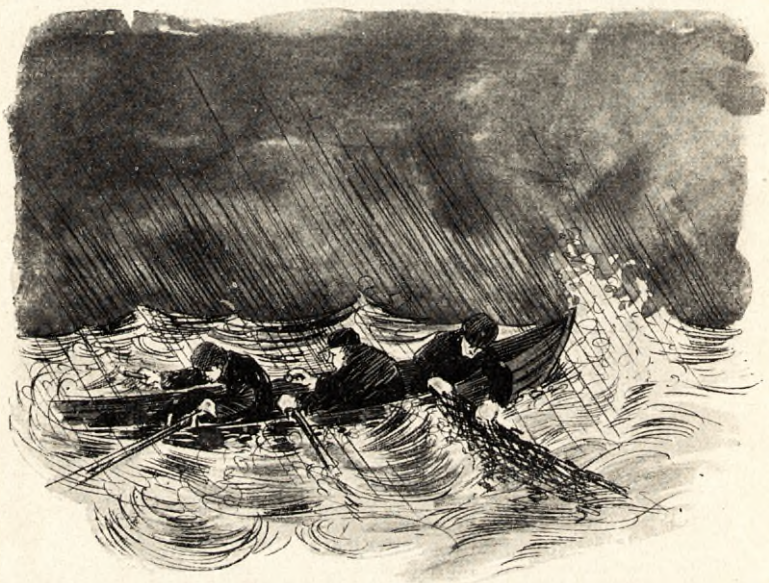
Båten sköts ut. Två utaf dem satte sig till åror, och Eriksson själf gjorde sig i ordning att taga i tu med bärgandet.

Det var en besvärlig rodd och en farlig rodd. Not och skötar hade rifvits lösa från sina ankarplatser och hittades först efter långvarigt sökande. Garnen voro sönderslitna eller filtrade ihop till en stor oredig klump, så att man knapt såg dem för det lager af tång och smuts, som betäckte dem.

Ända till middagen fortgick arbetet utan uppehåll. Karlarna voro genomblöta in på bara kroppen, hungriga och förfrusna. Blåsten pinade tvärs igenom de våta kläderna, och för hvar bärgad flik af garn blef misstämningen större, alt som skadan antog större och större dimensioner.

Ännu var det en af skötarna qvar, som de ej hade kunnat få reda på, och de hade redan fruktlöst rott omkring och draggat efter den i en och en half timme. Det var lönlös möda, och den måste blifva, där den var, till dess att man åter vid bättre väderlek kunde fara ut och taga reda på spillrorna.

Erikson hade löst af brodern vid årorna. Han lyfte upp hatten och tog ett tag öfver pannan, som trots regnet och blåsten var våt af svett.

»Det var en besvärlig rodd».

— Det är ingen annan råd än att ge sig hem med det vi har, sade han.

När de fått båten i land, började de, så godt för tillfället var möjligt, reda ut näten och beräkna skadan. Tålmodigt och varsamt höllo de på, och när altsammans för blåstens och regnets skull var inhängdt i boden, följde de gångstigen, som ledde genom ängen och uppför backen, där stugan låg.

De talade ifrigt hela tiden, och på Eriksons ansikte låg ett drag af tyngd och grämelse. Han räknade upp, hvad det kostat honom att köpa garnet, och hur lång tid som åtgått att sätta redskapen i stånd under förra vintern.

— Det är alt skadadt för mellan femtie och hundra riksdaler, utom arbetet, slöt han.

— Det är mer, sade brodern.

— Ne-nej, men det är det.

Och när de kommit in, kom hustrun emot dem och frågade, hur det gått, i det hon satte fram varm mat på bordet. Och Erikson berättade, medan de andra fyllde i berättelsen, noggrant och detaljeradt, hur mycket som blifvit förstördt, och hvad som var räddadt. Han hostade ett par gånger och drog djupt efter andan.

Hustrun märkte det.

— Du må väl aldrig ha blifvit sjuk häller, sade hon.

— Å nej. Det tror jag väl inte.

När de slutat äta, stälde sig Erikson och såg ut genom fönstret.

— Tänk hvad båd' not och skötar, som ha förderfvats i natt, sade han, uteder hela landena. Det går alt te många tusen riksdaler. Det är värst för dem, som inte har annat te lefva af, förstås.

Ja, blåsten hade farit svårt fram. Som en farsot hade den tagit med sig redskap och slagit sönder båtar. På ett ställe långt ute i skären hade mannen varit ute öfver natten för att sätta not vid ett aflägset grund.

Han hade blifvit borta, och flere dagar därefter kom båten drifvande och blef sedd och dragen i land.

Man räknade öfver skadan, man hörde efter, hur granarna haft det, och man hjälptes åt att rädda, hvad räddas kunde. En så tidig storm, och en så häftig storm. I mannaminne kunde ingen erinra sig att hafva varit med om maken. Stora träd blåste ned, och åskan hade gått, fast det var midt på hösten.

— Kan ni se Guds hand i molnena, pojkdjäfvar, sade en båtsmansdräng, som brukade vara inne i Stockholm, och som hade varit med på en långtur.

»Kan ni se Guds hand i molnena, pojkdjäflar».

Men Eriksons hustru bad honom hålla mun och sade för egen del, när blixterna glänste fram mellan skyarna:

— Jag är alltid så glad att vara under tak, när åskan går. Inte för att någon kan komma undan för Herrans starka hand, inte. Men det är det, att i skogen eller så där är man ensam. Men här ä' en åtminstone flere, så att om man blir så usel, så en inte kan röra sina lemmar, då fins det åtminstone nå'n som kan hjälpa en.

Två dagar rasade stormen. Den hade härjat rätten af sommarens lämningar. Våta och dufna hängde björkarnas gulnade blad, och en förkänsla af vintern med sin afstängdhet, sina långa, ensamma kvällar och sin stela, snötäckta dvala trängde sig öfver både natur och människor. — —

Högt upp på backen, goda tio minuters väg från salt-sjön ligger den lilla rödmålade bondgården. Den är bygd på rama stenhällen, bakom den växer granskogen fritt, nedanför den till höger om förstugukvisten är en liten furukantad insjö, gemenligen kallad träsket, och i en vid båge omslutes dalen inunder själfva gården af skog och ekbackar.

Erikson, som bodde där, hade gården på arrende. Den lydde under ett större gods på fasta landet, och arrendet hade nu stått fast i tre generationer. Son hade efterträdt far, och hvar och en hade liksom den föregående gift sig, födt barn, odladt jorden, tagit sin fisk ur sjön och sitt bränsle ur skogen, familjen hade växt till, husfadern hade blifvit gammal och grå, myllats ned i grafven, och den äldste sonen hade löst in lösöret till gården och fortsatt som hans far före honom. De öfriga syskonen hade blifvit spridda ut i världen, hvar och en åt sitt håll.

Den näst siste innehafvaren af stället hade fem barn. Det var två mer än någon af de öfriga hade haft. Den yngste af sönerna flyttade ut på en ö långt ut i hafsbandet och omkom vid en af de nordostliga stormarna. Den älsta system blef gift och kom hemifrån. Den andra for till staden och tog sig tjänst. Den äldste sonen gifte sig, öfvertog gården och stod sig bra.

Den andre af bröderna, Karl August, hade en längre tid funderat på, hvad han skulle taga sig till. Tills vidare

gick han hemma i jordbruket och tjänade som dräng hos den äldre brodern. Han var något långsam i vändningarna, seg i en gång fattade beslut, men trög i att bestämma sig. Han var en liten karl, tyst och fåordig. Han talade långsamt och säffigt, men hade ögonen med sig, hvar något var att göra, eller en skilling fans att förtjäna. Blef han retad eller drucken, kunde han vara farlig att råka ut för. Men i hvardagslag gick han sin väg för sig, utan att förfördela någon. Hans lynne var med nämnda undantag jämt, och när han skrattade, skedde det gärna på ett skalkaktigt och godmodigt sätt, som lockade folk att stämma in med.

Han hade håg för landtbruk och skulle helst hafva önskat, att han varit den älste. Men när nu detta ej varit fallet, föll det honom ej in att göra några invändningar emot ödet. Han funderade en tid hit och dit och gick slutligen en dag till brodern och sade till honom, att han tänkte köpa sig en storbåt och ligga på sjön under somrarna.

Hvar han skulle få pengar ifrån!

Jo, litet hade han själf, och så hade han tänkt, att brodern skulle gå i borgen för rästen.

Hvad han skulle göra om vintrarna?

Jo, detsamma som nu. Vara hemma, hjälpa till, med hvad som behöfdes, mocka i ladugården eller hugga ved, knyta not och sy segel.

Den äldre brodern svarade emellertid ingenting bestämdt och en vecka förgick, utan att någon af dem på nytt rörde vid ämnet.

Men en dag, när de gingo hem från arbetet — det var tidigt på våren — sade den yngre:

— Jo, jag har alt tänkt, att jag får lof att ställa med det där med båten nu snart.

Den äldre svarade endast med ett långdraget: Jaaa —

Den yngre fortfor:

— Jag får dig i borgen då?

Brodern frågade efter summan. Den andre nämnde den.

— Ja, vi få väl göra't så då.

Därmed var saken uppgjord, och när maj kom, sköt Karl August Erikson egen storbåt i vattnet och for omkring i skärgården och till Stockholm med vedfrakter.

Så förflyto tio år. Den äldre brodern skötte gården. Den yngre låg om sommaren på sjön och tjänade pengar på frakter. Om vintern var han hemma hos brodern, reparerade upp sin båt, sydde segel och hjälpte till, med hvad som kunde förefalla. Giftermål hade han ej tid att tänka på. Två familjer kunde ej bo i stugan. Efter de första fem åren, var visserligen båten betald. Men att köpa egen gård såg han ingen utsigt till, och ett arrende var ej godt att hitta. Åren gingo med omväxlande sommar och vinter, lycka och motgång, vinst och förlust. Sparbanksboken på botten af kistan ökades så småningom. För hvarje sommar gjorde Karl August en resa till staden för att sätta in på banken, och när han kom tillbaka, fans det alltid ett plus i sparbanksboken, som väl inlagd, nedlades på botten af hans kista. Men hans egna lefnadsomständigheter förändrades ej, och det var häller ingen utsigt, att så skulle ske under de närmaste åren. — —

Erikson hade emellertid ej varit frisk efter bergningen. En dag kunde han inte resa sig ur sängen. Det var lunginflammation, han fått, fast ingen där förstod sig på det. Men han hade feber och hostade häftigt.

Karl August erfor en besynnerlig känsla, när broderns hustru tidigt en morgon berättade det för honom. Han svarade icke ett ord, utan gick bara långsamt ned utför backen åt sjön till för att fara ut och taga upp skötarna, som hade blifvit rengjorda och rustade om igen och stått ute öfver natten.

Det var en klar vacker höstmorgon med kall blåst. Hela gårdagen hade det regnat, så att marken var uppblött, och från tallarnas långa barr föllo små rännilar af vatten, när vinden ruskade på de gamla knotiga grenarna. Mossan var fuktig och mörk, en regnbäck gräfd sig med ett sipprande ljud fram under granarnas rötter, letade sig väg utför bärghällen och föll med ett enformigt plaskande ned i viken framför honom. Vattnet i viken hade en kall, mörkblå färg, ytan var starkt krusad af de häftiga ilarna, hvita skyar drefvo

snabbt mot sydväst, och båtarna nere vid sjöboden lågo och gnagde mot bryggan.

Karl August gick nedför den lilla smala bärgvägen, steg öfver stättan och började göra loss en af båtarna. Han såg en stund ut öfver sjön, gjorde så fast båten igen och föll i tankar.

och började göra loss en af båtarna.

Tänk om brodern dog.

Ja, då var det så godt att sälja storbåten, förstås. Hvad han fick för den, skulle alt räcka en bra bit. Det vore förstås bäst, att han, som var karl, öfvertog gården och låte enkan bo hos sig. Inte ville hon sitta kvar och ha alt besväret med folk och arrende, som hon inte förstod sig på.

Han kunde ju lösa sig till lösören och redskap så småningom.

Han grep mekaniskt tag i tåget, hvarmed båten var bunden vid bryggan för att göra loss. Men han släppte det lika hastigt igen.

Han kom att tänka på en frisk och vacker jänta, som bodde i land, och som han var bekant med. Han hade brukat vara och hälsa på henne om sommaraftnarna, och gårdsfolket brukade gyckla med honom, för att han inte kom igen förr än mornarna. Han kände sig så besynnerlig till mods, där han hade stannat nere på bryggan och stod och stirrade på fiskmåsarna, som skrikande flögo öfver vattnet utmed skogskanten. Han tyckte, att han själf varit ute på skogshygge hela dagen och kom långsamt drifvande genom ängen med yxan på axeln. Det var skumt och kyligt. Uppe på backen syntes den lilla röda stugan, och genom den öppna köksdörren såg han en glimt af spiselelden falla på trappan. Han gick uppför backen och in i stugan, stälde yxan ifrån sig och satte sig vid bordet. Hustrun satte fram mat, och han åt sig mätt. Och hustrun, det var just den där jäntan, han brukat fara till och hälsa på. Så suto de där en stund tillsammans, småpratande om dagens händelser. Det blef sent, och de gingo till sängs i kammaren innanför köket.

Det var för besynnerligt, hvad han i dag var full af funderingar. Han hade ju gått här och trälut dag ut och dag in, varit ute med båten om somrarna och dragit upp den om vintrarna, seglat till stan och satt in på banken, och nog visste han, att han där hade sina fyrkar i säkert behåll, och att de skulle räcka till att sätta bo för och dessutom till litet af hvarje. Hvad han skulle använda dem till, det hade han inte tänkt på så bestämdt, och det var också god tid med det. Dagarna hade gått den ena aldeles lik den andra, och han hade inte tänkt på annat, än att sluta den närvarande dagens arbete och på lördagen få sig en glad afton med bränvin eller dans eller bådadera.

Nu stod det för honom som en på en gång aflägsen och närliggande tanke. Tänk, om brodern skulle dö. Ett sånt elände, mumlade han för sig själf, ett sånt elände. Men

samtidigt kunde han ej låta bli att ha en känsla af, att det var, som om en möjlighet för honom själf därigenom öppnade sig. Det var en liten glimt af solljus, som bröt fram genom hvardagsmolnens gråa enahända, och den glimten betydde för honom möjligheten att hastigare än eljest komma under eget tak och blifva karl för sig själf med gård och grund att styra öfver.

Sjön var nog bra, men han hade aldrig trifts riktigt med det lifvet.

Däruppe i stugan låg emellertid brodern och kämpade med döden. Litet hvar förstod snart, att det var galet fatt, och man beslöt att morgonen därpå i god tid fara efter doktorn.

Under natten sutto brodern och hustrun uppe och vakade. Den sjuke låg stilla och andades tungt med hörbara, långa andetag, hvilka understundom afbrötos af en hård, pinsam och långvarig hosta.

Det var aldeles tyst därute. Blott då och då gick ett vinddrag som en sakta pust genom granskogen, och hunden ute på gården gaf skall vid något inbilladt ljud. Hustrun satt stilla framme vid sängen och Karl August hade flyttat sig bort i spiseln, där han lutade sig mot den kritade muren. Han hade arbetat hela dagen och dessutom haft så många underliga funderingar. När det led en timma eller något mer öfver midnatt, insomnade han, och i rummet hördes blott urets pickande, den sjukas oroliga andhemtning och den friska sofvandes regelbundna snarkningar.

Fram mot morgonsidan dog mannen. Hustrun sprang fram och väckte svågern.

— Karl August, sade hon, kom och se, hur det är.

Han for upp, förskräckt och yrvaken, sprang fram till sängen, i det han gned sig i ögonen, och såg på brodern. Han rörde vid honom, lyfte på hans hand, som slappt föll ned, när han släppte den, och blef med ens fullt vaken.

— Ja, han är död, sade han.

Han erfor en slags beklämning vid tanken på att han sofvit, just när brodern dog, och han visste ej, hvad han skulle säga.

Hustrun lutade sig öfver liket, klappade mannens hand och grät.

— Ja, det kan vara slut, innan man vet ordet af, sade hon.

Och sedan sade ingen något mer. Därute hade det börjat att dagas, och vinden svepte frostkall fram öfver ängen nedanför stugan, bullrade uppe i skorstenen och försvann med ett långt utdraget susande borta i skogen.

Karl August hade setat nere i spiseln igen och funderat. Han reste sig säffligt upp och gick framåt dörren. Där vände han sig om till hälften och sade utan att se på svägerskan:

— Du får väl sätta på kaffet nu. Vi ska' i alla fall ut och ta' i tu med plöjningen för såddens skull.

Emellertid gingo dagarna som vanligt, och det dagliga arbetet försumrades ej. Hafren mejades, och sattes i skyl, och skötarna ute i sjön gåfvo rikligt med strömming.

Liket sveptes och låg en dag kvar inne i stugan. Men på den andra blef lukten outhärdlig i det lilla rummet och trängde dessutom ut i köket, der maten lagades och folket skulle äta. Då flyttades det ned i sjöboden och dörrarna där ställdes öppna. Vinden från sjön fick spela fritt in, och de lefvande kunde åter utan vämjelse nalkas den döde.

På söndagen var det begrafning. Bekanta och släktingar voro bjudna från långa håll, och redan tidigt på morgonen kom båt på båt i en lång rad, nästan som flottilj, vände förbi granudden, sköt för fulla segel in mot land och strök med slappa, fladdrande dukar intill bryggan.

Först kom den dödes älsta syster med sin man och deras två barn. Med dem kom den ogifta system, som rest ut från staden. De hade gjort sällskap och följdes nu långsamt åt uppför backen till stugan. Så kom klockaren, som särskildt var bjuden, och däremellan och efteråt kommo granar och vänner från de närbelägna öarna, och alla hade de förning, och alla gingo de tysta, nästan förlägna, i gåsagång uppför backen och stannade villrådiga utanför stugan.

Där var alt pyntadt och till reds. I en stor fyrkantig löfsal ute på gården stod liket på en slags paradsäng, bildad af två bockar och några ohyflade plankor, som voro lagda däröfver. På dessa stod kistan svart, behängd med bladkransar och löfverk, och i den låg liket nedbäddadt med

psalmbok mellan händerna och i all hemlighet ett stycke stål under hufvudkudden. En bit därifrån var frukostbordet dukadt med smör och bröd, öl, salt kött, ost, kall strömming, högtiden till ära stekt i smör, korf, ostkaka och den ståtliga, fyrkantiga, slipade brännvinsflaskan.

Hustrun visade sig ej, utan Karl August var den, som tog emot, och för hvar och en som kom, skulle han hälsa, tacka för sist, ta emot förningen och tacka för den.

Man hade ordnat sig i flockar. Gummorna stodo för sig, flickorna för sig, gubbarne och de yngre karlarna stodo också för sig.

När samtalet en stund hade förts tyst man och man emellan, och man sedan väl hunnit förpläga sig med både mat och frukostsupar, gick Karl August fram och hviskade ett par ord i örat på klockaren. Denne steg fram till likets hufvudgård, och det blef en stund aldeles tyst. Alla hattar togos af, och gummorna nego stilla och djupt. Händerna knäpptes ihop, och alla hufvuden böjdes. Det gick som en sakta utdragen suck genom hela samlingen af folk. En och annan snyftning hördes från kvinfolkshopen, och här och där vecklades de väl hopvikna näsdukarna ut. Då stämde klockaren med kärft vibrerande röst upp den gamla psalmen:

Så vandra vi all verdens väg,
Den ena med den andra;
Kom, ho du är! och öfverväg
Hvarthän du snart skall vandra.
Du bygger hus, du önskar ro:
Se här det hus, där du skall bo,
Den bädd, där du skall hvila.

— — — — —
O! må vi här till Guds behag,
Så redeligen vandra,
Att, i vår Faders hus, en dag
Vi åter se hvarandra.
Den frommes pröfning är ej lång:
Hans död är blott en öfvergång
Till rätta lifvets njutning.

Och alla de kringstående stämde in, högljudt eller lågmäldt, alt eftersom hvar och en var i besittning af sångröst.

Och så togo sex karlar kistan och buro den utför backen ned till den smala viken, som skar djupt in i landet mellan ekar och tallar. Men ute på trappan stod hustrun svartklädd med hvitt förkläde och näsduken för ögonen och såg efter de bortgående.

Och när de satt ned kistan i stora ekan och Karl August tagit plats vid rodret, då strök han sig ett par tag med afvigsidan af handen öfver ögonen och tänkte på brodern, som nu skulle ner i jorden. Men när vinden fylde segeln, och ekan lade sig på sidan med små skarpa ryck för vågorna, som med hårda plask stötte mot bogen, då såg han styft åt lovart, och utan att han gjorde sig reda därför, hade han en känsla, som att nu skulle hans egen seglats först riktigt begynna, nu när han fick börja på att sköta gården för egen räkning.

Och framåt gick liktåget. Ut ur viken och fram öfver den öppna, glittrande fjärden, där vågorna glänste i den klara, kalla middagssolen, förbi kobbar och genom sund, bort till kyrkan, som liten och hvitgrå utan torn låg på södra sidan af den en mil långa ön. Det var en underlig färd och en tyst färd. Ett par af drängpojckarna försökte hviska fram ett skämt, när de lade ut åran för att hjälpa till att vända. Men eljest gick det tyst, raskt och lätt. Hvar och en satt försänkt i sina egna tankar, och ingen bjöd till att se den andra i ansigtet.

Karl August satt hela tiden i en underlig stämning, som han fåfängt skulle hafva sökt reda för sig själf. Ju närmare han kom till kyrkan, dess mildare kände han sig till mods. Han erfor nästan en tacksamhetskänsla, när han tänkte på brodern, och han tyckte, att han hade honom att tacka för hela sin framtid. Han tog ett ovanligt häftigt tag i rodret, när han svängde upp med båten mot bryggan, och det var icke fritt, att det skymde litet för hans ögon, när han stod nere i båten och sköt på kistan, för att karlarna skulle få upp den.

Begrafningen var förbi. I små flockar drog man sig bort från kyrkogården, liktåget tog vägen nedåt sjön till. Karl August gick fram och frågade kyrkoherden, om han

inte ville göra sig så gemen och följa med till middagen. Men kyrkoherden hade undskylt sig. Han hade så mycket att sköta med de statistiska beräkningarna, som dagen därpå skulle sändas upp till konsistorium.

De båda männen gingo långsamt utför backen i samtal.

— Hvem ska' ta' gården nu, när han har gått bort? sade presten.

Karl August såg icke upp. Han svarade långsamt, ängslig att se för tillfredsstäld ut:

— Det blir väl jag, som får stå för altihop nu.

— Och sluta upp aldeles med båtfärderna och frakterna?

— Ja, jag hade tänkt det.

— Nå, men om nu Katrina vill sitta kvar med gården själf, tills äldsta pojken blir vuxen?

Det hade aldrig ens fallit Karl August in. Han såg på presten från sidan. Med ens erfor han en beklämning, som han ej känt förut på hela dagen. Han kände sig till mods, ungefär som om han hade gått en lång och besvärlig väg för att söka någon och när han äntligen hunnit fram, icke träffat någon hemma. Han tänkte på, att han kanske skulle få börja om igen med att arbeta och vänta och arbeta och vänta. Men så fick den stämning, som följt honom på dithärdan åter öfverhand, och han svarade:

— Å-å. Det gör hon inte.

De hade kommit ned till båten. Kyrkoherden nickade farväl. De lade från land, och nu gick det samma väg tillbaka genom sund, fram öfver den blanka fjärden, som såg mörkare ut i eftermiddagssolen, och in i den långa viken, där små gråa sjöbodar lågo bredvid låga, af ålder murkna träbryggor.

När de kommo upp på gården var bordet dukadt i den stora löfsalen, där kistan stått. Ett stort fällbord med talrikar, mat, öl och bränvin. Icke håller nu visade sig värdinnan, utan en hustru från en af grangårdarne företrädde henne.

Karl August hade kommit i ett annat lynne, än han haft på förmiddagen. Oron jäste inom honom, och han

skulle velat gifva hvad som helst för att alting skulle vara slut, och han finge lof att tala med Katrina om saken. Tänk, om hon skulle stanna kvar på gården! Han kände sig aldeles ur humör, var tyst och fåordig, satt långa stunder för sig själf och tog tyst den ena supen efter den andra. Men ingen fästade sig därvid. Man antog, att det kom af tanken på brodern, och gillet fortgick alt mer och mer obesväradt.

Middagen hade börjat under en högtidlig tystnad. Man tog för sig af rätterna, drack hvarandra till, krusade mycket och samtalade enstafvigt. Men alt som tiden led, blef stämningen muntrare. Ett och annat skämt kastades fram, man skrek i munnen på hvarandra, ansigtena skeno af rus och mättnad. När solen sjönk bakom tallarna, som i en krans stodo omkring den röda stugan, skulle man hafva trott sig se ett muntert slätterlag och icke ett begrafningsfölje.

Ett dragspel hade kommit fram. Och på trappan sutto fyra drängar med en bränvinsflaska emellan sig, hvaraf en spelade »scottish», och de andra hörde på, stampade takten, söpo hvarandra till och skreko, att man skulle gå efter flickorna och röja ur i logen. Två fiskare höllo hvarandra i famn, som om de varit fastkedjade för hela lifvet, raglade än fram och än tillbaka och gapskrattade högljudt hela tiden. Deras ögon voro röda, de försökte oupphörligt att tala, men kunde ej få fram ett ord. Borta omkring bordet i löfsalen stodo tre af de äldre bönderna med hvar sitt glas i hand, medan den ene gång på gång efter en gammal melodi upprepade:

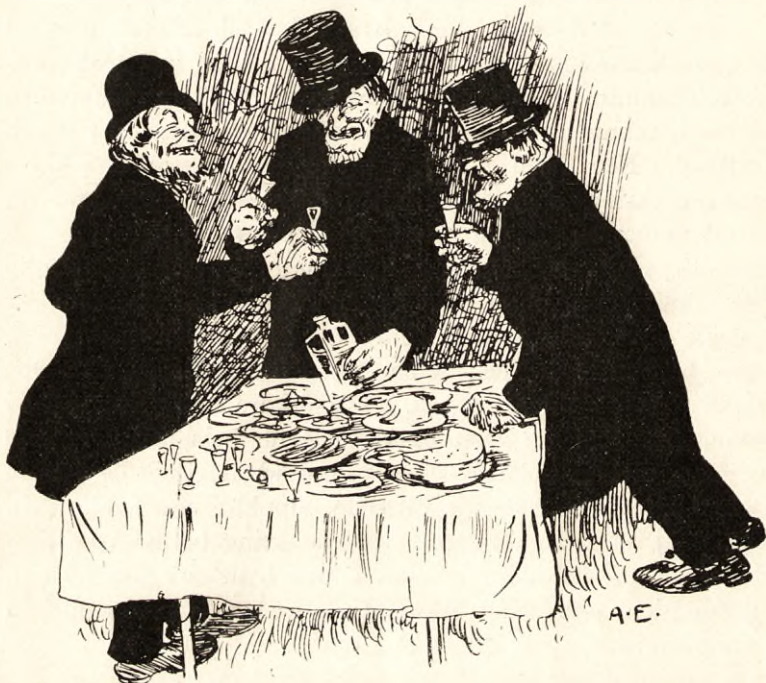
Jag fruktar ej för mamma,
När jag till lilla vännen går,
Ty hon har gjort detsamma
I sina unga år.

Karl August deltog ej i det allmänna oväsendet. Han stod ensam för sig själf och vacklade på benen. Han tänkte på att brodern var död, och om han inte borde hålla något tal för hans minne. Så började han fundera på sin båt, som han hade i sjön, och räkna efter, hvad han kunde få för den, ifall den skulle säljas. Och så kom han att tänka på flickan

Hilda, som han inte farit och helsat på en enda gång, sedan brodern dött.

— Jag ska' gå till henne i kväll, sade han, i det han drog ner hatten åt ena sidan.

Därpå vände han sig om och tog ett par steg uppåt trappan, där drängarna sutto och spelade »scottish», omväx-

»Jag fruktar ej för mamma, när jag till lilla vännen går».

lande med melodier från beväringvisor och »Fatinitza». I det samma kom Katrina ut på trappan. Gästerna hade börjat bryta upp, och hon kom nu för att säga farväl och låta tacka sig för mat. Hon var aldeles svartklädd, barhufvad, med håret slätt struket utmed tinningarna och en brun hornkam i nacken.

Hon stannade på trappan midt emot Karl August, medan gästerna den ena efter den andra kommo fram, nego,

tackade och sade farväl. Hon tog dem alla i hand, i det hon bugade till höger och vänster.

— Håll till goa, gummor. Håll till goa, karlar.

Och allesammans gingo från henne till Karl August, skakade hand med honom och försvunno i skymningen i en lång rad nedför backen åt sjön.

Karl August stod kvar på samma plats och såg oredigt, hur svägerskan gick ner åt löfsalen till och började hjälpa pigorna att bära in faten. Han tänkte följa efter henne och fråga, hur snart hon skulle lemna gården. Men i ruset hade han en förnimmelse af, att detta vore oklokt och skulle se illa ut. Och han började åter att tänka på Hilda. Han fick för sig, att någon för hans skull hade talat illa om henne på kyrkbacken. Det var den där förbannade pigan, Lena, förstås. Om han hade tag i henne ändå. Hvad angick det henne, att han gick till Hilda.

Han vacklade upp för trappan och slog med en smäll upp dörren till köket. Det var ingen där inne. Men hon kom nog snart in, och han skulle ge henne.

I detsamma kom hustrun själf in, bärande en stor bricka med de bästa kaffekopparna och bränvinsflaskan. Hon såg icke Karl August, utan stälde helt lugnt brickan ifrån sig på fällbordet vid fönstret.

Karl August stod bakom henne med hatten på nacken och händerna i byxfickorna.

— Hvad har Lena med mig att göra? började han. Jag ska' djäflar i mig, ge henne. Hon går och pratar smörja om Hilda, du. Men det rör henne inte, ska' jag säga dig.

Katarina såg bara på honom och förstod, att han var drucken. Och van vid dylikt, sade hon bara:

— Att du ska vara så'n, strax se'n du har varit med om att få bror din i jorden. Inte är det nå'n, som vill dig något ondt, inte.

Men i det samma kom flickan in, och då bröt det lös på fullt allvar. Karl August fick tag i sin hatt och slängde den med ett våldsamt kast bort i ett hörn, så att katten förskrämd flydde upp i spiseln. Han stötte undan svägerskan, som ville lägga sig emellan, hoppade i ilska upp och ned på

golfvet, slog händerna emot hvarandra, så att det hördes i hela huset och tjöt oupphörligt:

— Där är den förbannade konan. Hvad har du med mig och göra du? Hvarför går du och pratar smörja på kyrkbacken om mig och Hilda du? Har du inte sagt något, säger du? Ljuger du till på köpet? Håll käften, säger jag. Det rör dig inte, Katarina. För nu skall jag tala vid Lena, jag.

Han sänkte rösten och talade tystare:

— Jaså, du säger, att jag ligger hos Hilda du; akta dig, för jag kanske vet lika godt om dig, du. Och jag skall lära dig, ta mig helvete, skall jag inte det.

Flickan jämrade sig, så att det hördes ända ut på gården. Den ena efter den andra af husets folk störtade till och åsågo uppträdet. Somliga försökte lägga sig emellan, och somliga gåfvo Karl August rätt.

— Nej, var vettig, nu, Karl August. -- Inte ska du göra så där. — Släpp flickan, vet jag. Hvad tänker du ta dig till?

— Nej, det är rätt, Karl August. Ge henne du. Hon är alltid så led i mun.

Karl August var aldeles vild. Ruset, som han förut beherskat, bröt nu fram, och vreden, som ammats af tanken på att ej få tillträda gården, fick luft af denna anledning, som eljest säkert ej skulle hafva berört honom als.

Flickan jämrade sig och grät. Hon hade vridit sig lös och flytt undan in i hörnet vid spiseln. Där satt hon nästan på spiselhällen och höll händerna för sig i ångest. Karl August var alltid på det sättet, när han blef retad eller full.

Han sprang fram emot henne. Det hördes ett tungt slag, och flickan skrek högt:

Hjälp, hjälp!

Men ingen rörde sig. En del tyckte nog att det var skamligt, men flickan var icke omtyckt på gården, och ingen ville gifva sig i gräl för hennes skull.

Karl August stod midt på golfvet, svor och skrek, oupphörligt uppreparande samma ord och uttryck.

— Det är lögn, säger jag, en förbannad lögn. Och djäflar i min själ, om jag behöfver tåla det utaf en så'n där.

Emellertid började allt flere att lägga sig emellan. Uppträdet hade räckt nära en timma. Och de förståndigaste tyckte, att det var synd åt den svartklädda hustrun, som stod vid byrån och grät, öfver att Karl August var sådan just den dagen.

Man lyckades få Lonom ut på gården. Men där slet han sig lös, svor på, att nu var det han, som var herre på gården, och att han skulle gå till Hilda och tala vid henne. Och Lena därinne, henne skulle han nog råka en gång till.

Därmed försvann han bakom byggnaden och gick inåt skogen. Dagen därpå anträffades han sofvande neråt hafstrandranden till med fötterna i en bäck och hufvudet på en löfhög. — —

Den dagen var Karl August sig lik igen, endast mera fundersam än vanligt. Till flickan sade han inte ett ord och inte till Katrina håller, förr än aftonen kom. Men när drängarna ätit kvällsmat och gått till hvila ute på skullen, och pigorna gått ut för att hemta vatten, satt han ensam kvar i köket hos svägerskan, som gick ut och in och ställde med bäddningen.

— Jag var allt oregerlig i går kväll, började han.

— Ja, det är väl inte värdt att tala om det nu, menade Katrina. Du hade ju druckit, vet jag, och då vet en inte, hvad en gör.

Det blef tyst en stund. Karl August spottade funder-samt framför sig och hostade.

— Ja, vi ska väl ha reda i nu, hur det ska bli, började han — med gården.

Katrina stannade och såg stint på honom.

— Med gården upprepade hon.

— Ja, med gården. Hur du ska ha't med den nu, se'n bror min är död.

Katrina låtsade, som om hon ej förstod hvad han menade. Hon tänkte på pojken, som låg där inne i stugan och på de andra barnen. Det var han, som skulle få arrendet en gång efter far sin, och hon ville ej gifva tappt.

— Ja, nu har vi haft gåren på arrende utaf baron i femtietyå år i släkten, far efter son, sa hon. Och nu hade jag tänkt fråga dig, om inte du vill sköta'n åt mig, tills pojken blir stor och kan ta vid. Du har ju hvarken hustru eller barn, och båten kan du väl få såld om du vill, och eljest kan du behålla'n och göra en tur ibland om somrarna.

För vill du flytta härifrån, så får jag ta nå'n främmande i huset, och det vill jag inte.

— Det vet du, att jag inte han pengar till, sade han.

Båda tego. Båda kände, att här utkämpades en tyst strid, i hvilken den ena skulle tränga sig fram på den andras bekostnad. Karl August förstod, att det var han, som skulle

draga det kortaste strået, och det var för resten inte första gången, han slagit sig till tåls och väntat.

Katrina gick fram till bordet, där de nyss setat och ätit, stälde ett par af tallrikarna öfver hvarandra för att bära bort dem, och medan hon stod med ryggen vänd åt honom, som satt i mörkret bakom klockan, sade hon:

— Vill du stanna då?

Karl August funderade en stund.

— Jag får väl det då, sade han.

Ett ögonblick därefter steg han upp och gick ut på trappan. Där stannade han, strök eld på en tändsticka och tände pipan, som han förut hela tiden hållit i handen. Han såg sig omkring, och af gammal vana såg han mot vester för att se efter, hvad väder de skulle få. Han räknade ett ögonblick i tankarna. Om han ändå skulle försöka att taga sig fram på egen hand med ett annat arrende.

Men nej. Det gick omöjligt. Han hade inte pengar till att köpa alting nytt. Redskap och bohag och alting.

Det var omöjligt.

Han såg sig omkring en gång till och började sedan långsamt gå uppför den branta trätrappan, som ledde till hans rum på vinden. Där satte han sig på kistan och rökte pipan till slut. Så lade han bort den och började kläda af sig för att gå till sängs.

Där sof han arbetarens tunga sömn utan att tänka på morgondagen.

* * *

Och åren svunno bort, och dagarna gingo sin jämna gång, och det såg ut, som om ingen förändring skulle inträffa i det, som var.

Karl August Erikson hade blifvit böjd af åren, fast han blott var inemot fyrtio år. Man hade slutat upp att kalla honom med förnamn i bygden, utan sade i stället alltid Erikson. Han gick ständigt krökt, vare sig det nu var af vanan att i mörkret leta sig fram genom skogen på obanade vägar, af arbetet med yxa och plog eller af att sitta hela mil

vid åran eller rodret. Han var fåmäld och betänksam som förr, och han blickade på dem han talade med, från sidan med ett listigt ögonkast, som om han i hvarje ögonblick vore på sin vakt mot att blifva bedragen på ett köp eller på något annat, som hörde till hans rätt. Pipan hängde städse i ena mungipan, en liten kort. ursprungligen brun, nu af rök och och ålder nästan svart träpipa, och när den var utrökt, dök han bara med högra handen ned i byxfickan, där han för varade tobaken lös, och stoppade den på nytt. Han söp inte, men han anlidade flaskan med måtta till dagligt bruk. Och hände det någon gång, att han fått för mycket i hatten, var han oregerlig som förr, och då vågade icke ens svägerskan gifva sig i kast med honom.

Under alla dessa år hade han arbetat för andra, och det såg ut, som om ingen förändring skulle inträffa. Men det händer någon enda gång, att lifvet öppnar sin utsigt, där alt förut synt oss tillstängdt, där det sett ut, som om hoppets minsta kryphål varit täppt.

En vacker dag friade en gammal rik bonde till hans svägerska, som ännu såg rätt bra ut. Hon var väl då ett par och trettio år. Erikson hade emellertid under årens lopp lagt ihop litet, och han löste nu in redskap och bohag — båten var såld för längesedan — och öfvertog arrendet.

Nu kom en ny tid. Han var sin egen, och lät vara att det kommit sent, det hade dock kommit, och till en tid var Erikson som en annan människa. Han vär munter och torrolig i hvardagslag, arbetsduktig och sträfsam hade han alltid varit, men det hade tillika kommit en kryhet i hans väsen, som gjorde honom nästan pratsam. Drängarne hade goda dagar, ty han såg igenom fingrarna, när de slarfvade måttligt med arbetet, och bjöd på kaffehalfvor om eftermiddagarna till aftonvarden.

Förhållandet till Hilda var längesedan förbi. Hon hade fått tjänst på annat håll och flyttat bort från trakten. I början hade Erikson både skrifvit och mottagit ett par bref ifrån henne. Men så hade brefvexlingen upphört af sig själf, och han fick sedan höra, att hon blifvit förlofvad och sedan gift.

Han hade emellertid just ej tänkt vidare häröfver. Redan när hon flyttade, hade han så tämligen klart för sig, att det ej skulle blifva något af dem emellan. Och en vacker dag friade han till en af sin svägerskas förra pigor, fick ja, och som de båda ej behöfde invänta flyttningstiden, gifte de sig på vintern, och alt gick som förut sin gilla gång.

Tea var en duktig flicka och en vacker flicka, störväxt, litet kutryggig, med en mjuk, utbildad gestalt, slankiga, långa armar och ett fint hufvud med mörkblå, drömmande ögon. Munnen var liten och fyllig, och när hon log, blef det en liten den allra näpnaste grop på venstra kinden. Ögonbrynen voro svarta, smala och bugtade, pannan öppen och hvit, och det svarta håret smög sig mjukt och slätt utom tinnigarna och knöts ihop i en fläta, som var uppfästad i nacken. Hon skrattade ofta med ett tyst, undertryckt skratt, och då slog hon skyggt upp ögonen med en blick, som lockade männen att lägga armen om hennes lif. Hon var duktig att arbeta, och Erikson tyckte om henne, och hon honom, om också inte just med det alra hetaste slagets kärlek, så dock med ett slags innerlighet, som i synnerhet i början var märkbar, och som hon inte byggde så litet på.

Tea kom ifrån en af öarna långt bort i själfva hafsbandet. Hon hade haft det tarfligt nog under sina uppväxtår. Föräldrarne vora fattiga, fadern lifnärde sig mest med fiske, och som en femtonårig flicka kom hon ut i det lif, som heter att tjäna hos andra. I tio år hade hon haft tjänst, först hos en landthandlare, som barnpiga, utan lön, men med skyldighet till alt, så hos åtskilliga bönder, och till sist hade hon hamnat ute på ön hos Katrina, där hon varit i två år, innan Erikson friade till henne och gjorde henne till matmor på stället.

Det var därför ett nytt lif, som log emot henne, när hon drog in som hustru på gården. Hon höll nog af Erikson, fast inte just på det sättet, som hon läst om i böcker. Men han var god emot henne, och hon hoppades godt af framtiden. Det enda kinkiga var med tjänstfolket, som i början hade litet svårt att glömma, att de tjänat tillsammans med henne. Men alt som åren gingo, byttes personalen om,

och snart var den gamla stammen borta, nya kommo till, och för dem var den unga hustrun endast och allenast matmor och icke als kamrat. Så det gick nog.

Men hennes första och starkaste känsla, när hon blef gift, var den, att hon nu hade sitt eget och ej behöfde lyda andra. Erikson förstås, men han var ju hennes man, och med honom hade hon förresten ett så godt öfvertag, hon kunde önska sig. Utom när han var full, ty då vågade hon ej knysta och ingen annan håller.

Hennes fordringar på lifvet voro ej håller så öfverdrifvet stora. Alting ville hon hafva ordentligt och bra i sitt hus, och till man skulle hon ha en riktig bra karl, som var snäll emot henne och inte söp för mycket. Och barn önskade hon sig, som hon ville ha heder af, men inte en hel kull, som åt opp hela huset för dem. Det var hon öfverens om med Erikson.

De första månaderna var hon riktig lycklig. Lifvet gick enformigt och stilla inom hus, och ute arbetade Erikson med drängarna, så länge det var dager, på att hugga ved och laga upp båtarna eller se till ladugården. Och de långa, mörka kvällarna sutto de inne och bundo not, medan samtalen gick ibland muntert, ibland trögt och enformigt. Men alltid hade Tea en känsla af, att hon hade kommit i en annan ställning i lifvet, som var rikare och bättre. Hon tyckte, att hon aldrig förr hade lefvat riktigt, och att hon nu hade alt, hvad hon kunde önska. Och när våren kom, och drifvorna smält undan, när alting ute började spira och gro, när karlarna plöjde upp åkern för nysådd, när solen sken på ekbäckarna midt emot stugan, och lärkorna med sitt muntra drillande snurrade uppe i solskenet, då märkte Tea med tyst och innerlig glädje en förändring med sig själf, och en dag sade hon Erikson, när de voro ensamma, att de till julen nog skulle få en till att sörja för i stugan. — —

Det var i början af December. Snön hade redan bäd-
dat ned sig i skogen mellan stenar och trädrötter, den täckte åkerfälten som en vid, fast massa, och på taket låg den fots-
högt med ett djupt hål omkring skorstenen. Erikson hade redan i flere dagar talat om, att man borde skotta bort den.

Ty det var lenväder, och vattnet rann i bäckar utför bärg-hällarna nere vid sjön, silade ned genom takrännorna, och den milda blåsten hade svept ned snön från granarna, som befriade från tyngden åter rätat ut sina grenar och sågo fuktiga och rentvättade ut, aldeles som vid våren.

Men ute på sjön blåste det starkt. Hela vattenytan hade en skarp blygrå färg, där vågorna gingo med hvita, fräsande kammar, och ingen hade ännu trott sig till att fara öfver till fastlandet och göra inköp för julen.

Men inne i stugan bredvid köket låg Tea sjuk. Hon hade gått uppe i det vanliga arbetet ända in i det sista. Ty fattigt folk ha ej råd att kela mycket med sina barn vare sig

Det var i början af December.

före eller efter födseln, och inte med sig själfva håller för resten. Men nu låg hon till sängs, och det såg ut, som om naturen skulle få hjälpa sig själf. Ty man hade väntat i det längsta, att blåsten skulle gifva med sig. Men den hade ej saktat af. Den raslade ännu lika häftigt fram genom tallar och granar, som stodo bakom stugan, och från sjön hördes ett tungt, enformigt dån, hvilket ibland lät som en våldsamt skräll, när en mer än vanligt stor våg splittrades mot kliporna, där vinden låg på.

Eriksson brukade gå in till hustrun, när han var inne vid måltiderna, och på kvällarna satt han där alltid en stund och språkade. Han talade icke mycket, men det syntes, att han var orolig. Han iakttog vädret hela dagen, och vid middagstiden sade han till, att båten skulle göras i ordning.

Ute i köket gingo pigorna tystare än vanligt för att ej störa den sjuka, som låg i rummet innanför. Köket var lågt med två fönster. Eld brann i den stora, öppna spiseln. Fyra spett hängde i taket, fullsatta med hårda brödkakor. En katta med sin unge låg i en vrå, pannor och lerkärl stodo omkring i oordning som ett tecken på, att den styrande handen för tillfället saknades. Vid ett stort uppslaget bord sutto Erikson, hans två drängar och en tredje, som arbetade för dagspenning, och åto middag, bestående af salt fisk och potatis. De hade väntat hela förmiddagen, att vädret skulle lugna af. Men vädret blef snarare värre. Det såg ut att bli en riktig tre dagars storm efter alla konstens regler, och nu gick det ej an att dröja längre.

Husbonden själf såg allvarsam ut, och middagen åts under tystnad.

När den var slut, steg husbonden upp och gick in i »stugan». Han tog varligt i dörrlåset och stängde tyst dörren efter sig. En stund senare kom han tillbaka, och efter att hafva växlat ett par ord med hvarandra, gingo alla karlarne ned åt sjön.

Båtarne lågo i en vik, som var skyddad för vindarna. Att segla var ej att tänka på. De stego ned i den största ekan, en farkost bygd snarlik en båt med liten köl, ej platt i botten som våra vanliga insjöekor. Ett par reservåror lades in, vattnet östes ut, och de fyra satte sig vid hvar sin åra, två och två på hvart bräde.

I vanliga fall behöfs det blott en karl för att ro en dylik farkost. Men i dag gälde det på, om de skulle kunna komma fram på något sätt. Det var ingen, som gjort någon invändning, när det gälde att följa med. Men det var häller ingen, som var okunnig om, att det kunde gälla lifvet.

De rodde utmed landet, där det var lugnt, och vände sedan rätt ut åt fjärden för att komma upp mot vinden och undvika att blifva krossade mot klippan, som de skulle förbi. Här låg sjön på med fullkomligt raseri. Så långt man kunde se, syntes endast sjön svart, med breda, hvita ränder af skum. Här och där ett mörkt föremål, som stack upp bland de vråkande böljorna, öar och små skär, framför dem en liten lugn

fläck, som låg i lä, och rundt omkring ett starkt dån, ljudet af den oroliga vattenmassan, blandadt med stormens tjut. Det var ett tungt arbete att komma upp här i motvind, långsamt gick det också, nästan tum för tum. De suto tysta och togo hårdt i. Bakom dem var stora öppna sjön, som de kommo alt längre ut i, och framför sig sågo de landet, som de arbetade sig bort ifrån. En åra som brustit i detta ögonblick, en paus i rodden, och de hade genast slungats till baka, och båten skulle slagits i bitar mot den mörka, branta klippväggen.

Men när de väl kommit i gång, var nästan det värsta arbetet öfver. Sedan voro de ute, och nu gälde det blott att hålla i, segt och mekaniskt, utan att tröttas eller släppa efter. Det behöfdes intet kommando. Alla kände farvattnet. Hvar och en hade rott här många gånger förut, det behöfdes blott, att en af dem ibland vände sig om och kastade en blick förut, och som ledd af en enda osynlig vilja, vände ekan och gick förbi uddar, öfver småfjärdar, genom sund och slutligen rätt upp i vinden igen under en god halftimme för att till sist i medvind pilsnabbt dyka ned mellan vågorna och gå in under fasta landet, målet för deras resa.

Båten gjordes fast, och alla fyra gingo direkt in på krogen för att stärka sig med en sup, hvarefter drängarna gingo ned till båten igen, och husbonden gick för att göra ett par uppköp och hemta barnmorskan. Deras ö hörde egentligen icke under hennes distrikt, hvarför man måste vara höflig. Hon var en duktig, axelbred, pratsam och något omständlig qvinna, i hvars natur det på intet sätt låg att genast gå in på en sak utan att göra invändningar. Hon talade om det svåra vädret och den långa rodden. Men Erikson höll fast vid sitt, att nu hade de kommit för att hemta henne, och nu vore det ej tid att leta efter någon annan. Och som det aldrig varit hennes mening att säga nej, så lät hon sig snart öfvertalas, klädde sig varmt och följde med ned till båten, under ideligt tal om den svåra väderleken och det olyckliga lif hon förde, som ej ens en kväll sådan som denna kunde få sitta hemma i fred och ro.

Karlarna drogo fram båten till bryggan. De måste hålla i den alla tre, för att frun skulle kunna stiga ned. Men när hon då såg, hur hög sjön gick och hur liten båten var, då tog hon raskt ett steg baklänges och utbrast i en ström af ord, hvaraf slutklämmen var den, att »om också

»Men när hon då såg hur hög sjön gick etc.»

inte ni aktar ert lif för något, så har jag i alla fall lärt mig att taga vara på mitt».

Det såg ut som om hela färdens ändamål skulle vara förloradt. Man märkte att husbonden såg något hetsig ut, fast han talade lugnt.

— Man tar inte till baka hvad man lofvat, sade han. — Vi ä' lika rädda om vårt lif, som frun är om sitt. Och för resten är det alt andra lif, som stå på spel än våra.

Den predikan hjälpte. Frun tog plats, fast hon påstod, att det var att med berådt mod kasta sig midt i dödens käftar. Karlarne grepo till årorna, och båten lade ut.

Det hade blifvit halfmörkt. För ett ovant öga skulle det hafva varit omöjligt att hitta vägen i detta kaos af vågor och skum. Frun sade inte ett ord, men skrek ibland till, när hon lyftes för högt upp i luften på toppen af en våg, som var större än de andra.

— Det här är ju inte farligt alls, sade Erikson med lugn röst. Men det var nog inte så aldeles sant, ty blåsten hade snarare till- än aftagit, och äfven den vanaste hade svårt att ej i skymningen taga miste på vägen. Men gick gjorde det, långsamt och säkert. Årorna sköttes som förut under tystnad, och ju längre de kommo, dess mer vande sig frun vid den ovana färden. Hon svepte in sig i sjalen, så att hufvudet knappast syntes, och kröp, så godt hon kunde, i hop på sin plats för att skydda sig mot blåsten.

Det gick bra ända till den sista udden de skulle förbi. Här låg hela fjärden på. Vågorna slungades öfver klipporna flere famnar inåt land. Det såg ut vid dager som ett helt bärg af hvitt skum. I mörkret hade de kommit för nära klippan. Husbonden kastade en blick på den, som satt bredvid honom, och såg att denne också hade uppfattat faran. Som en blix flög den tanken genom hans hufvud, att om de kastade sig innanför bränningarna, skulle det vara en lätt sak att bärga sina lif i land. Men båten skulle slås sönder. Det han köpt och hade med sig skulle förstöras, och framför alt — de kunde komma för sent hem. Han svängde båten och rodde upp mot stormen. Ett ögonblick rörde den sig ej ur fläcken. Den stod alldeles stilla. Vågsvallet var lika starkt som deras fyra åror. Det såg ut, som de skulle få lof att gifva efter. Då rörde båten sig. Det var bara en tum. Men den rörde sig. Ännu en, två och tre. Det gick. De rodde upp mot vinden, och en stund senare hade de kommit förbi udden och gled i lugnt vatten under land in i viken. Husbonden plirade klipskt till sin sidoman, i det han gjorde en grimas bort åt aktern på båten, där frun satt, fortfarande begrafven i sin stora sjal:

— Det var då väl, att hon inte begrep något den här gången.

Snart låg båten i land, faran var öfver, och nu gick alting bra. Dagen därpå låg i vaggan en stor, tjock pojke, som var vid den bästa hälsa i verlden.

— Och det var väl inte för mycket, sa' barnmorskan, — när man hade gjort sig så mycket besvär.

Men när Erikson sedan kom in i kammaren, då gick han rakt fram till sängen och tog hustrun i hand. Sedan lade han försigtigt ifrån sig pipan i fönstret, stälde sig framför vaggan, där den lille låg, och skrattade kort ett par gånger, medan ögonen glänste med ett mildt, fuktigt skimmer. Så såg han bortåt bädden på hustrun igen och strök sig med handen öfver ansigtet.

— Jag tror rakt, jag får tårarna i ögonen, sade han.

* * *

Erikson hade börjat bli så konstig på en tid. Han var tystare än vanligt, sade ingenting, när han var i stugan och åt, och brydde sig inte en gång om pojken i vaggan. Långa stunder satt han ensam ute på trappan med pipan i munnen och såg ut åt skogen, mumlande för sig själf, skakade på hufvudet, stoppade om pipan igen och såg på nytt bortåt skogsbrynets mörka rand, ofvanför hvilken himlen lyste af återskenet från aftonsolen.

Ibland gick han in i stugan och satte sig vid bordet. Ur byråklaffen tog han fram stora hushållsboken, som ingen mer än han och hustrun fick titta i, bredde ut den framför sig och tog fram ett rent papper, som han skref fullt med långa rader siffror, ädderade, subtraherade och dividerade i oändlighet. Så vek han betänksamt ihop papperet, efter att än en gång noga hafva genomläst det, stoppade det sedan i fickan och gick ut igen, blossande af alla krafter på pipan.

Ett par gånger hade hustrun försökt tala vid honom, men han snäste af henne så tvärt, att hon ej gjorde om försöket för tredje gången.

En söndag — det var strax efter midsommar — kom mannen hem från ett besök i en af granngårdarna. Han var mycket drucken och gick ostadigt rakt in i rummet, där vaggan stod. Hustrun var alltid rädd för honom vid sådana tillfällen och vågade ej säga något. Men hon gick efter honom in i köket och höll därifrån ett vaksamt öga, på hvad mannen tog sig för i det inre rummet. Han stod därinne framför byrån och försökte fåfångt få in nyckeln i nyckelhålet. Han stod och lallade något för sig själf: »Jag ska köpa skogen,» hörde hon honom säga, »och det ska bli pengar. Tjo, pojken min.» Och han vände sig till vaggan och såg på gossen, som hade vaknat och med vidöppna ögon stirrade på fadern.

I det samma märkte han, att hustrun ängsligt såg efter om han skulle röra barnet, och med den rusiges lust att visa sig vara herre öfver sina handlingar, drog han fram en stol och lutade sig ned öfver den lille. Barnet, som besvärades af den fräna bränvinslukten, låg en stund med skälfvande läppar och började så med ens skrika.

Hustrun gick instinklikt närmare och stannade i dörren.

Mannen höll för barnets mun:

— Hvad skriker du för pojke? Är du rädd för far din?

Och han började att häftigt röra vaggan fram och åter. Gossen skakades fram och åter och var nära att falla ur.

Med ens hade Tea sprungit till, och tyst sköt hon mannen åt sidan.

— Du skall väl akta barnet, sade hon.

— Akta barnet, sade han. — Och hans ansigte blef mörkrödt. — Akta dig själf, du. Har jag inte rätt till att se på min egen pojke? Hva? Kanske jag inte är herre i huset själf? Hva?

— Ja, men Erikson, du ska väl styra dig, vet jag. Hvad är det, du väsnas för? Är det någon, som har sagt något ondt åt dig?

Han slog näfven i dörren, så att det skallrade i hela huset.

— Tyst, röt han.

Och innan Tea rätt visste, hur det gick till, kände hon, hur han tog i henne och skakade henne af alla krafter.

Därpå ett tungt slag öfver ena axeln, och så kastades hon handlöst baklänges mot träsoffan.

Hon hörde, hur han med all kraft smälde ingen dörren, när han gick ut ur köket.

Hon satt stilla på soffan, dit han skuffat henne, hennes hufvud sjönk ned mellan hennes händer, hon vaggade fram

»Han slog näfven i dörren.»

och åter i förtviflan, och hon grät heta, bittra tårar. Hon snyftade som ett barn. Åh, att han kunnat det. Hon grät ej öfver smärtan af slaget. Men hon grät öfver sin skam, och hon kände en gränslös förbittring, som förekom henne omöjlig att försona.

Han hade slagit henne.

Hon hade hört och visste, att män af deras klass brukade slå sina hustrur, men hon hade aldrig tänkt, att det skulle

drabba henne. Hon gick fram till vaggan för att tysta barnet, som ännu skrek. Men hon kunde knapt få fram ett ord för snyftningarna, som skakade henne.

Han hade slagit henne.

Och hon hade ej höjt sin hand till motvärn. Hon hade ej ens försökt att försvara sig. Hon hade låtit slå sig som en hund. Hon kände en brännande ånger, att hon ej gjort honom något ondt, åtminstone när han vände ryggen till och gick. Kastat något på honom.

Omsider blef hon lugnare. Han var ju full, och då vet man ej hvad man gör. Han var ju eljest så god mot henne. I morgon skulle det vara bra igen. Han skulle kanske säga henne ett vänligt ord, och då skulle alt vara som förut.

Hon torkade af tårarna. Hennes andedrägt gick jämnare, och hon talade sakta med barnet.

Men så kom den bittra känslan öfver henne igen. Om han också tusen gånger blef god igen, och om intet fans kvar, som påminte om det skedda, han *hade* dock slagit henne. Hon skulle aldrig kunna glömma. Och det förskräckligaste var, att hon visste ingen man, som slagit sin hustru *en* gång. Det var med det, som när man börjar att drieka. Det kom igen. Det skulle komma igen. Det fans ingen hjälp. Hade han slagit henne en gång, skulle han göra det flere, och hon skulle aldrig stå ut därmed, aldrig. Hela lifvet syntes henne som ett namnlöst elände, ett tungt, ändamålslost arbete utan lön.

När hon kom in för att lägga sig på aftonen, hade han redan gått till sängs. Han hade varit ute, under det hon rustade i ordning kvällsvarden. Hon hade ej vetat hvar. Nu sof han tungt med hårda, utdragna snarkningar. Ansigtet var rödflammigt och munnen halföppen. Hon vämjdes vid att se på honom och lade sig i bädden så långt åt ena sidan som möjligt. Längre låg hon vaken, och i mörkret förekom det skedda ännu förfärligare. Hon brast i tårar igen och grät tyst, till dess hon somnade in och sof hårdt.

När hon vaknade på morgonen, spratt hon häftigt upp som efter en ond dröm. Hon hade en känsla af något för-

färligt väntade henne under dagens lopp. Så kom hon att röra vid axeln, som gjorde ondt, och minnet återvände.

Hon såg åt sidan. Erikson sof ännu. Och hon smög sig upp, klädde sig hastigt och gick ut.

Det gick ej så lätt med arbetet som förut. Hon fullgjorde sina sysslor alldeles som vanligt, men hon kunde ej komma ifrån sina tankar. Ur minnet från våldsgärningen växte tunga, mörka ensamhetskänslor upp. Ty hon hade ingen att fly till, när det var *från honom* hon skulle fly.

Erikson kände sig också underlig till mods.

Det hade gått med honom, som det alltid går med en man, i synnerhet när han får slita sig grof med att arbeta för födan. Det är ej kärleken, som formar hans karaktär och lif, utan det är den enkla frågan: skall jag stanna på samma samhällets trappsteg som min far före mig, eller skall jag på något sätt kunna blifva något mer, rycka mig upp till en ställning, som han ej hunnit till? Eller skall jag i hela mitt lif stå kvar och stampa på samma punkt och aldrig komma längre?

Därför hade häller kärleken icke spelat någon stor rol i hans äktenskap. Han hade gift sig, emedan han behöfde någon, som såg till gården. Och »så var det väl litet annat med», som han själf sade. Men hans lif hade ej gifvit honom tillfälle att lägga sig till med någon finare känsoverld. Och hela gårdagens händelse gjordes ej heller till föremål för några tankar. På sin höjd kvarlemnade den ett slags stämning, som lät honom känna ett oupphörligt, om också ej särdeles starkt obehag.

Och dessutom hade han, nu när han var nykter, andra saker att tänka på.

Han trodde sig ha fått syn på det något, som skulle hjälpa honom fram i verlden. I månader hade han gått och grubblat däröfver, grubblat och tänkt fram och tillbaka, beräknat och tegat med saken, tills han tyckte, den nu var riktigt klar. Och till sist hade han betänksamt stuckit näfven i fickan, stoppat sig en frisk pipa och sagt till sig själf, att det skulle bestämdt gå. Det var ingen möjlighet annat. Och innan någon visste ordet af skulle han vara den rikaste

karlen i socknen, och hans pojke skulle ej som far hans före honom behöfva stå med tomma händer, när han skulle börja att slå sig fram genom lifvet.

Det hade gått ett par dagar.

Erikson hade en kväll kommit hem i ovanligt godt lynne. Han hade pratat historier för drängarna och bjudit dem på en sup till kvällsvarden. Alla hade varit längre vakna än sedvanligt, och när Erikson kom in till sin gumma för att lägga sig på aftonen, gick han och såg så småförnumstig och upprymd ut, att hon just undrade, hvad det skulle bli af.

— Tycker du inte, att vi kunde ha det bättre, än vi har? sade han till sist.

Hon såg förundrad på honom, glad öfver att han talade så förtroligt till henne. Hon tyckte, att det stygga, som så nyligen kommit in i hennes lif, vek undan, och hon svarade:

— Åh jo vars! Det kunde vi nog. Men jag tycker, vi har'et bra, som vi har'et.

Han satte sig i ena soffhörnet, och medan han tände pipan, skrattade han invändigt.

— Åhja nog ha vi det, förstås. Men bättre är bättre i alla fall.

Han började tala så liffigt och flytande, att hustrun satt alldeles handfallen och såg ut, som om hon såge en syn.

— Tänk, om vi kunde bygga om hela stugan här, du, och öka ut ladugården och hålla flere kreatur och köpa in hela gården utaf baron och hålla oss med häst och göra i ordning vägen öfver skogen, så vi kan åka åt kyrkan, och ha't bra, när vi blir gamla, och lefva med ro och låta pojken få något efter oss, när han ska börja på en gång, så han inte behöfver gå här och rota i åkern som far hans. Det vore alt något, det du.

Tea började nästan misstänka, att det var något på tok med mannen. Men han satt där så lugn och frimodig, så hon visste ej, hvad hon skulle tro.

— Jag menar, du är rakt tokig, jag, sa' hon. Hvar skulle vi få det ifrån?

— Hvar vi ska få det ifrån? sa' han. Låt mig sköta om det, du. Och lita på, att gå ska det. För nu ska du få höra, hvad jag har grunnat ut.

Han tog fram ur västfickan en nyckel, läste upp byråklaffen och tog ur en liten lönnlåda fram ett stycke papper, som han vecklade upp. Med en illmarig min lade han undan pipan och visade det för hustrun.

— Här står det klart med siffror, sa han. Och nu ska du få höra. Har du sett skogen, som står på vår mark? Den är alt värd mycket den.

— Ja, men den får du ju inte hugga af mer än till bränsle, som vi själfva bränner upp.

— Hugga af? Nej, det förstås. Men jag får väl köpa'n, ser du, köpa'n, som hon står och växer. Har du inte hört, hur skogsköpare gör här ute i skärgården, hur de köpa skogen och leja folk, som hugger och fraktar den. Men nu hade jag tänkt, att om jag fick köpa den, som den står, på något så när vilkor, så jag inte behöfde betala strax, utan fick göra det efter hand, då kunde jag ha det till vintergöra och hugga själf med pojarna och köra ned den till sjön, och så kunde jag sälja'n som ved eller virke, hocke som hälst. Tänk hvad ek här fins och hvad tall och hvad gran. Det står ju de grannaste mastträen, som rakt få ruttna ner af sig själfva, när ingen tar dem.

— Ja, men tror du baron går in på det där?

— Ja, det tror jag nog. För han ska göra öfver med en farlig hop pengar, och då fins det altid hål te stoppa i.

De sutto en stund tysta och tankfulla. Det fans ingen af dem, som icke visste, hur mycket denna förändring betydde, och underliga tankar rörde sig i deras sinnen. Det hade blifvit mörkt inne i stugan, och genom de små fönstren inträngde endast en matt ljusning. Ty där ute låg Julinatten öfver skogen, fälten och ängarna, och det var, som om framtidsförhoppningar spirade fram med nya skördar för nya dagar ur den dunkla, fridfulla natten.

De tänkte båda på det samma, hvar på sitt sätt. En minskning i den sparsamma knappheten, en utsigt till bättre dagar, en möjlighet till en lugn ålderdom och något att lemna

efter sig åt pojken; deras tankar dröjde vid *deras* ungdomsminnen, hur långsamt de hvar på sitt håll fått sträfva sig fram, hur sent de fått träda i äktenskap och sätta bo, och hur mycket arbete och slit de haft under den tid, när bättre folks barn sorglösa och glada insupa en fond af lifslust att tära på, när mödans dagar komma.

Hos mannen grydde också en annan tanke, som blott vid sällsynta ögonblick kommer till tal i fattigmans lif.

Han tog hustrun i hand och sade stilla:

— Och så kan kanske pojken få lära sig något, så han vet mer än jag.

Och i hustruns sinne grydde ett annat hopp, som hon inte ville säga högt, men som lockade tårar af fröjd i hennes ögon, och som höll henne länge vaken.

Om han fick det riktigt bra och inte hade för mycket släp och bekymmer, så skulle han kanske inte bli sådan, så att han slog henne mer.

Det hade blifvit sent, och makarne gingo stillsamt till sängs. Och sömnen kom med sin stärkande dvala, tills morgonen åter randades öfver deras nya förhoppningars arbetsdag. — —

Det blef nu aftaladt, att Erikson en af de närmaste dagarna skulle fara öfver till baronen och söka få göra uppsaken. Men under de »närmaste dagarna» var det ondt om tid, och så kom skörden. Dag för dag uppsköts färden, ty Erikson menade, att det blef väl god tid med det. Skogen stod alltid kvar.

Så förflöto två månader, under hvilka höet, rågen och hvetet bärgades in. Det hade regnat de sista dagarna, och hafren hängde regnblött och halfgrön i stora stackar, väntande på sol och torka.

Solen kom med blåst, och på gården tog man i tu med sista bärgningsarbetet. Sista skylen var inbärgad, och på aftonen sade Erikson till sin hustru:

— I morgon tar jag och far och talar med baron.

Det var en solblank septembormorgon, när han steg ned i ekan för att ro öfver och taga ett nytt tag i sitt lif. Tjockan låg som en hvit ånga öfver sjön, och skärens och öarnes

konturer franträdde svagt och osäkert. Som en rund, gul boll syntes solen genom dimman, och öfver vattnet sväfvade hvita tappar som fantastiskt trasade tyllremsor. I lätta hopp jagades de af morgonvinden bort öfver den blanka, kalla vattenytan och fördes in mot skogskanten, där de splittrades mot de mörkgröna topparna, till dess de som en lätt, nästan osynlig imma försvunno i rymden.

Erikson tog till årorna och rodde rakt fram mot den vitgråa muren, som vek undan, ju längre han kom, medan solen växte och växte och skickade allt tätare och tätare knippor af strålar ned genom töcknet. Ute på sjön såg han

... när han steg ned i ekan ...

närmast omkring sig en vid, öppen ring af vatten och där bortom den glesnande kransen af grått och hvitt, genom hvilken landens konturer stucko fram. Alt vidare blef synkretsen, allt mer höjde sig dimman, och till sist blef den stående som en tät, mörk mur långt ut till hafs.

Erikson rodde jämt och lugnt utan att se sig om, som den gör, hvilken känner hvarenda vrå af farvattnet, och som af sig själf vände ekan genom de små smala sunden och flöt fram, som om hvarken stenar eller grund funnos till.

Han var något tveksam till mods och funderade hela tiden på, hvad han skulle säga till baronen. Och han tänkte efter i detalj hur han skulle lägga sina ord, och hur han skulle kunna öfvertala honom om det behöfdes.

Om nu baron inte ville sälja skogen?

Åhjō. Hvad skulle han med den till, där den stod och inte gjorde någon nytta.

Ännu några tag med årorna, och den lilla bryggan med de hvita ledstängerna syntes tydligt mot det mörka vattnet, öfver hvilket slanka björkstammar lutade sina redan gulspräckliga kronor. Och genom björkarnas dallrande löf, bort öfver ekars och lindars mörka tak syntes en vit gafvel och en skorsten, ur hvilken röken lätt och ringlande sväfvade upp.

Erikson band fast båten, gömde pipan under förbrädan, tog på sig rocken och knäppte den omsorgsfullt. Därpå tog han ur rockfickan upp en liten gul messingsdosa med spegel i locket, aftog hatten och ordnade framför den håret med händerna. Hatten påsattes och han tog en sista öfverblick öfver, hvad han kunde se af sin person i spegeln. Dosan stoppades tillbaka i fickan, och med långa hastiga steg gick han genom parken uppför vägen som ledde till herrgården.

En stor hund sprang fram och gaf häftigt skall. Erikson lockade och pratade vid honom, medan han tog vägen åt köket och hela tiden försigtigt såg sig om efter hunden, som morrande följde honom.

Han gick in och frågade, om baron var hemma. Stod med hatten i handen nere vid dörren och väntade, tills pigan kom tillbaka och hemtade honom.

Baron stod midt på golfvet och rökte en cigarr. Det var en lång, mager man med ett gulblekt ansigte och ett par välvilliga ögon bakom en pince-nez med svarta hornbågar.

Han nickade, när han nere vid dörren fick se karlen, som satte hatten ifrån sig på golfvet och bugande blef stående.

— Nej, se god dag Erikson — baronen gick fram och tog honom i handen — det var tur att Erikson kom i dag. Jag höll just på att skicka bud efter honom.

Erikson kom af sig. Han såg sig omkring, flyttade på fötterna och sade enstafvigt: Jaså, i det han harskade sig, som om han haft för afsigt att säga något mer.

— Det har just varit en person här, fortfor baronen, i det han drog några bloss på cigarren, som gjort upp med mig om att få köpa skogen, som står på Eriksons mark, och hon frågade om jag visste någon, som ville åtaga sig att hugga den åt honom, och forsla ner den till sjön. Jag tyckte, det kunde bli ett bra vinterarbete för Erikson och det inbringar nog inte så litet håller.

Erikson hade hela tiden stått och sett ner mot golfvet. Han kände sig som tryckt till marken, och han kämpade med sig själf för att bli herre öfver sin stämman.

— Har baron sålt skogen? sade han till sist.

Baron såg förvånad ut:

— Ja visst har jag sålt skogen. Jag säger ju det.

— Jag hade annars tänkt och fråga, om inte jag kunde få köpa den.

— Du? — Baron gick honom två steg närmare. — Vill du köpa den?

— Ja, jag har tänkt det. Litet har jag sparat ihop, och resten tänkte jag ...

— Ja, men jag har ju redan sålt den. Inte kan jag låta köpet gå om igen. Det är alldeles omöjligt. Om Erikson hade kommit i går. Men nu är det för sent.

— Ja, det är väl det då. Och efter en stunds tystnad tillade han: Om jag hade kommit i går, hade det då kunnat gå för sig?

— Ja, det skulle jag inte haft något emot. Men jag kan ju inte göra det, som är gjordt, om igen. Inte med bästa vilja i världen.

Erikson stod en stund. Och stirrande framför sig som en sömngångare, tog han upp hatten från golfvet.

— Ja, då är det väl bäst, att jag går, sade han.

Han höll redan handen på låset.

— Nej, vänta litet, Erikson har ju inte svarat mig på min fråga än. Vill Erikson åta' sig körsorna eller inte?

Karlen såg ett ögonblick ut, som om han ej visste, hvarom frågan var. Men småningom återtog ansigtet sitt vanliga betänksamma, litet listiga uttryck, och med en glimt i ögat frågade han:

— Ja, hur mycket tror baron han vill ge?

— Det får ni naturligtvis göra upp tillsammans. Han kommer i alla fall ut en dag och ser på skogen.

— Ja, vi få väl talas vid då.

Baron räckte honom handen:

— Jag skall säga honom det. Han kommer visst i nästa vecka.

Erikson bockade sig igen.

— Och så får jag tacka herr baron så mycket, för herr baron har haft mig i tankarna.

— Ingen orsak, kära Erikson. Adjö nu. Det var ledsamt, han inte kom lite förr. Men det är ju alltid bra att få vara med om något af förtjänsten.

Erikson gick. Med böjd rygg, litet gungande i knävecken och venstra armen slängande långt fram gick han med långa, tunga steg ned mot stranden, steg i båten och skuffade den häftigt ut i sjön.

Det fanns inte en redig tanke i hans hjärna. Hvarför han kommit, hvad han velat, hvad han sagt, och hvad han gjort, låg i en förvirrad blandning bevaradt i hans hufvud till den pinsamma stund, när minnet skulle göra allting fruktansvärdt klart, och förståndet skulle komma till och säga honom, att nu voro länkarna i hans lifs kedja fulltaliga, och ingen ny skulle någonsin komma till. Denna nya länk, som kan hoppats få nita dit själf, den var för alltid borta. Den skulle aldrig hjälpa honom att lyfta sig upp till det samhällets lager, som låg högre än hans eget. Det var halffärdigt arbete, som aldrig skulle göras färdigt.

Bort rodde han utan att se upp, utan att blicka hvarken till höger eller vänster, bort, så att vattnet forsade om båten, och de urgröpta årorna i sina nötta gånger gnälde och gnisslade.

I en timmas tid rodde han så, utan att veta hvart det bar. Svetten perlade utför hans panna, och mössan hade han

kastat af sig, så att solen fritt brände hans fuktiga anlete, och vinden burrade upp hans hår, som var vått och klabbigt vid tinningarna.

Andfådd höll han inne och lät båten drifva för den fart, den fått. Han tog öskaret, böjde sig öfver relingen och drack efter hvarandra tre gånger af saltvattnet. Så såg han upp, som om han vaknat ur en dröm, märkte, att han kommit ur kosan, och vände båten hemåt. Mössan tog han på sig och började långsamt ro vidare. Den spänning, han varit i, började gifva vika. Långsamt och säkert återtog den yttre världen sitt vanliga utseende för hans ögon. Han såg ut öfver fjärden. Glittergrå låg den i höstsolens ljus, medan de drifvande molnen, som speglade sig i sjön, på långt håll sågo ut som stora, mörka fläckar på vattenytan. Där låg sundet, han skulle igenom, vattnet var brunt, där refvet sträckte fram sin långa, smala tunga. Klippan på andra sidan stod lodrät och stupade slät mot det dunkla vattnet, som i dofva klunk skvalpade mot den, och framför sig såg han viken, där strändernas hassel och ek i middagssolen lyste af ljusgrönt, och där vägen började, som han skulle gå för att komma hem.

Hem, ja.

Hvad skulle han säga hemma?

Han tog ett styft tag i årorna igen och rodde raskt på, till dess båtens botten skrapade mot sanden, och böljorna, som den rört upp, sakta sögos tillbaka ut i hafvet.

Han drog till sig årorna, gick i land på stenarna, som stueko upp ur det grunda vattnet, och drog båten efter sig.

På stranden stannade han, aftog mössan, drog ett djupt, djupt andedrag och lät vinden kylande spela öfver sina kinder och panna.

Det var den tyngsta väg, han hade gått i sitt lif. Han skulle gå hem och möta sin hustru. Och hon skulle komma emot honom och ha maten i ordning för att traktera honom på den stora dagen, och hon skulle fråga honom, hur det hade gått, och han skulle säga henne, att de skulle ha det aldeles som nu hela lifvet igenom, och de skulle få arbeta och sträfva ännu på gamla da'r, och pojken deras skulle inte

häller ha annat att ta till än ett fattigt bondgårdsarrende, där det inte fans skog en gång. För då, när han kom till ålder, var ju den rothuggen utan någon nytta för dem, och vinden från sjön skulle utan hinder blåsa fram öfver fälten med storm och kyla.

Han gick långsamt vägen uppför, men när han kom till backen, som ledde upp till stugan, då höll han på att sätta sig ned för att åtminstone få vänta en stund.

Men det föll honom in, att det inte blef bättre för det. Det var som att draga ut en tand. Det var bäst, ju förr det blef gjordt. Endast det, att svedan skulle sitta i längre efteråt.

Han slängde upp grinden och gick in på gården.

Det var ingen där och ingen i fönstret. Försigtigt och sakta gick han in i stugan. Där stod hustrun och höll i handen en drypande härfva ullgarn, som hon doppat i ett ämbar med färg.

Hon släppte den och gick fram till Erikson, som utan att se på henne stillsamt gick till fönstret och lade mössan ifrån sig.

— Nå!

Han svarade icke genast, sökte efter något sätt att säga det på en omväg.

— Nå, hur är det, Erikson? Du kan väl svara mig, vet jag.

Och hon skuffade till honom med baksidan af handlofven, för att han ej skulle få färg på söndagsrocken.

Han fann inte mer än ett enda uttryck, det samma, som han ej velat ut med genast.

— Den var såld förut, sade han lågt och utan att se sig om.

Tea gick ett steg baklänges och satte sig vid bordet.

Erikson vände sig om. Han hörde, hur hustrun grät.

— Å ja, sade han, det förstås. Men jag förtjänar alltid litet på att hugga skogen och köra ned den till sjön om vintrarna.

Men Tea grät, så att tårarna runno en efter en utför hennes kinder. Hon gick bort och torkade af sina händer,

och i det rösten hämmades af gråten, lade hon armarna hårdt omkring mannens hals, och snyftade: Herre Gud, Erikson, Herre Gud.

* * *

Och vinter efter vinter gick, som den lösa sanden oupphörligt rinner ur tidens stora, outtömliga timglas. Erikson fick inte skogen, men han fick körslorna. Och när någon tid hade gått, kunde han tala om hela historien själf och förklara, att han var belåten med det ändå, som det var. Och Tea hände det nog mer än en gång, att hennes man slog henne. Men hon led ej däraf så som förut. Han tyckte ju om henne ändå och var snäll emot henne.

Ty det fins ingen, som inte stretar emot i början, när lifvet bjuder honom sin beska dryck, och ändå fins det ingen, som icke tål, mer än han tror.

En mörderska.

En ensam kvinna gick vägen fram, som leder från Skurubro och in öfver Vermdön. Hon gick långsamt och med möda. På hennes tunga gång och den starka rundningen af hennes kropp skulle en mötande ha sett, att hon var hafvande.

Snön föll tätt, så att den bländade hennes ögon, och utan att hon märkte det, hade hon kommit in på en smalare väg, som ledde ned bland villorna vid Skurusund. Det var skymning, och öfver de mörka höjderna, som i jämn linie följde det smala sundet, blänkte granarnas toppar af hvitt.

Den ensamma kvinnan stannade ofta och drog efter andan. Med en konvulsivisk rörelse af smärta böjde hon sig framåt, under det att hela hennes kropp skakades och från hennes mun ljödo kväfda skrik. Men när hon hämtat sig en stund, gick hon åter vidare, gick, som om det gälde lifvet, medan den mjuka snön föll öfver hennes hår, som glidit fram under hucket, och framför hennes fötter på vägen, som slingrade sig fram mellan sundet och skogsbranten.

Där vägen svängde omkring bärgklinten, föll ett ljusken öfver snön och darrade i luften bland de skimrande snöflingorna. Kvinnan stannade som bländad af ljuset. Hon såg ett fönster, som lyste i mörkret, en byggnads mörka konturer, som stego fram ur skymningen, en rök, som steg upp ur en skorsten och lyste grå mot de hvita flingorna, en trappa, öfvertäckt med snö.

I samma ögonblick böjde hon sig framåt af smärta, samlande sina sista krafter sprang hon fram mot trappan,

där hon sjönk ned med ett förtvifladt skrik, som ljud hemskt i den stora tystnaden, och när dörren öfver trappan i nästa ögonblick gick upp, blickade ett hvithårigt gubbansigte med undrande och skrämnda ögon på en främmande kvinna som

Kvinnan stannade som bländad af ljuset.

låg på tröskeln till hans hus, upphäfvande födslovåndans genomträngande, darrande ångestrop.

Dagen därpå stodo främmande människor böjda öfver hennes bädd, och undrande föllo hennes ögon, icke på ett, utan två små barn, som lågo vända emot hvarandra i vag-

gan bredvid sängen och girigt sögo den mjölk, som modern själf icke mäktade gifva dem.

Hon slöt ögonen, och när barnen somnat, gledo hennes minnen fram, och under de darrande ögonlocken trängde sig stora, tysta tårar.

Att *han* hade kunnat lämna henne så ensam, förstod hon. Men hon sörjde däröfver med den öfvergifnas hela ensamma bitterhet. Hon visste så väl, att när männen fått, hvad de åtrått, gå de sin väg och lämna mödan åt kvinnorna, och om den, som öfvergifvit henne, visste hon, att han hade gjort så förr. Det var flere kvinnor än hon, som setat med barn efter honom, när han for till Amerika. Att han lockat henne först och sedan öfvergifvit henne, det hade hon sörjt öfver så länge, att den sorgen liksom stelnat inom henne. Det kändes, som om den plats, denna sorg förut intagit i hennes hjärta, nu var kall och tom och icke ens lönade mödan att söka återfinna.

Hon såg bara en scen, och det var, hur hon en dag hade kommit fram till arrendatorn, hos hvilken hon tjänade. Som den naturligaste sak i världen hade hon sagt honom, att nu kunde hon inte tjäna längre. Det var bäst, att hon finge gå hem till sina föräldrar, innan det blef för sent. Han hade svarat helt lugnt, att det var nog det bästa. Så hade han sett nedåt hennes kropp och dragit på munnen.

Och så hade hon gått, ensam med ett knyte i handen. I fönstret hade barnen setat och sett efter henne, och hon hade märkt, att de knuffat på hvarandra och skrattat.

Det såg hon i minnet, medan den trånga gården med brunnen och skrindan, som alltid stod vräkt mot staketet, trädde fram för hennes inbillning. Men hvad som grämde henne var, att husbonden inte kunde ha spämt en häst för den skrindan och skjutsat henne hem, eller åtminstone bara ett stycke af vägen. Då hade hon kommit till de sina och fått föda sina barn i ro, och hon hade icke behöft att ligga främmande människor till last och veta, att de gingo och väntande på att hon skulle blifva frisk, så att hon kunde komma ur huset.

För rästen voro de vänliga mot henne. Det var herrskapsfolk, till hvilka hon kommit. En gammal fru gick ut och in och gaf henne alt hvad hon behöfde, både mat och hjälp med barnen. Och en gång, när hon låg och blundade, och de andra trodde att hon sof, hade en gammal herre varit där inne. Hon kände igen samma ansigte, som hade böjt sig öfver henne på trappan, och hon hörde honom säga till den gamla frun:

— Ja, ja, Kristin! Också vi ha en gång varit unga.

Men hela tiden plågade henne den tanken, att hon låg främmande till last med sina barn, och hon skämdes också, att främmande skulle se dem. Ty det var hos herrskapsfolk hon låg, och inte hos sina likar.

Därför steg hon upp på femte dagen, och fast de gamla gjorde alt för att hålla henne kvar, tog hon sina barn på armen och gick, sedan hon tafatt sagt farväl och tackat för hvad hon fått och för det besvär, herrskapet gjort sig.

I fönstret stodo de båda gamla och skakade sina hufvuden, när de sågo efter den ensamma flickan som ej kom sig för att vända sig om och hälsa till afsked, där vägen svängde vid bärgklinten.

Den unga kvinnan tänkte underliga tankar, när hon ensam gick vägen framåt med sina barn. En kall vind svepte omkring henne och ruskade i granar och tallar, så att stora snöflingor föllo ned och gjorde djupa hål i den lösa snön. I öster stod ett stort, tjockt moln, och genom den gråa vinterdagern lyste ingen solstråle fram. Skärgården var kall och öde, den såg hemsk ut, öfver alla föremål låg dagerns entoniga känslolöshet.

Flickan gick långsamt framåt för att ej trötta ut sig, innan hon ens kommit så mycket som halfvägs på den mil, hon hade att gå. Barnen höll hon ett på hvar arm, tätt insvepta med sjalar och lindor, som hon fått till låns af den gamla frun. Hela deras kroppar voro nästan begrafna i klutarna, och hon höll deras små ansigten lutade mot sin skuldra, för att de ej skulle bli kylda af den skarpa blåsten.

Från det stora molnet i öster kom en skarp, kall vind, som med ett hvinande ljud strök fram mellan träden.

Den unga kvinnan påskyndade sina steg, i det hon ängsligt såg åt det håll, där tjockan steg ifrån hafvet. Med skärgårdsbons instinkt förstod hon betydelsen af denna vind, visste, att den skulle föra fara med sig.

— Åh, herre Gud, — sade hon sakta. — Åh, herre Gud.

Hon gick snabbare och snabbare, gick, fastän den hastiga gången plågade hela hennes kropp, och fast barnen tyngde på hennes af sjukdomen svaga armar. Hon såg ställe efter ställe, som låg vid vägen. Men med läppar, sammanbitna af trots, gick hon förbi. Ty hon kunde ej en gång till ligga främmande till last med dessa barn, som ingen i hela världen mer än hon ville kännas vid.

Och som hon gick, började snön att vräka ner. Den kom icke längre i lätta, mjuka flingor, hvilka sakta gled in i trädens barr eller stilla täckte den frusna jorden. Den kom i massor, den yrde i stora moln omkring henne, så att den hämmade andedräkten och tvang henne att stå stilla för att pusta ut. Den lade sig tung öfver hennes fötter och tornade upp sig tvärs öfver vägen i höga drifvor, som hon måste vada igenom, under det att hvarje steg pinade hennes medtagna kropp.

Och medan hon då vandrade framåt, omtöknades småningom hennes sinnen. Det gick upp för henne, hur förfärligt ensam hon var. Andra kvinnor klemades det med, när deras stund var kommen. De hade en varm bädd att hvila i och en vänlig hand som strök deras panna, när den var våt af feberns svett, hon ensam jagades ut i snön, och hon tyckte, att dessa barn började tynga henne, att hon aldrig skulle orka att ensam bära dem ända fram. Hade hon fått hvila sig en stund, hade det funnits en annan som bara ett ögonblick lyft bördan från henne, han skulle fått misshandla, slå, piska henne, och hon skulle ändå ha följt honom, därför att han sörjde för hennes barn, och därför att utan honom skulle hon ej orkat bära dem ensam. Men nu! Som hon nu gick, skulle hon ensam gå också genom lifvet. Barnen skulle växa upp, de skulle bli större och större, hon skulle segna i snö för den börda som tryckte henne mot jorden, och om hon

än släpade sig till döds, skulle dessa barn ej komma i ett varmt rum, där de kunde trifvas och äga ett hem.

Hon kände på deras ansigten. De voro kalla af den genomträngande blåsten, men vid beröringen började den ena att skrika. Den andra vaknade också, och med darrande händer trefvade modern i sin ficka efter en diflaska, som var full med mjölk. Drypande af svett stod den unga kvinnan stilla i snön och såg på, hur de små girigt sögo till sig mjölken på hvar sin sida om flaskan. Och när hon märkte, hur hastigt mjölken sjönk, darrade hon af förfäran, och stora tårar runno utan mening eller ord utför hennes infallna kinder.

Hon frös och gick åter vidare. En iskall förfäran hade kommit öfver henne. Hon kände ej längre igen vägen. Och hela tiden vräkte snön ned och yrde upp i stora drifvor omkring henne.

Åter stannade den unga kvinnan och såg sig omkring. Här gick gångstigen, där hon skulle gå öfver gårdet. Den var aldeles öfversnöad, och hon kände faran, visste att hon kunde komma in ibland drifvorna, så att krafterna sveko henne, och hon dignade ned i snön. För yrvädrets skull kunde hon ej se till andra ändan af gårdet, men i förtviflan letade hon sig öfver bron och arbetade vidare genom snömassorna.

Mjölken i flaskan hade för länge sedan tagit slut och hela tiden, medan hon gick, hörde hon de små, som kvidde af hunger. Hon försökte knäppa upp sin klädning och gifva dem bröstet. De sögo, som om också de vetat, att det gälde lifvet, men — hon visste det väl. Vare sig det kom af sinnesrörelsen eller öfveransträngning, mjölken hade sinat och efter en stund släppte de små och skreko med detta omedvetna, egennyttiga raseri, som kommer hos barn, när de lida. Hon stapplade framåt som i yrsel och kom först till klart medvetande, när hon märkte, att hon föll. Det var ett stort dike, hon kommit ned i och sättande sig till rätta på den den plats, där hon fallit, grät hon konsulsiviskt, grät, utan att en tår fuktade hennes ögon.

Med darrande händer grep hon napparna på flaskan. De smakade ännu af mjölk och barnen togo emot dem. Plötsligt

brände i hennes hjärna en af dessa tankar, som födas i lifvets mest förtviflade ögonblick, när hvarje hänsyn till människor och människors fordringar glidit tillbaka till intet, och människan står ensam med sig själf och med de handlingar, som endast den yttersta nöden förstår. Det var, som om smärtan med ens manade fram vilddjurets råaste själfbevarelseinstinkt, och i hennes naturs innersta växte de drifter, som slumra under lifvets hvardagssorger. Hennes händer darrade icke längre, hennes hjärna var i detta ögonblick så klar, som om hon fullgjort ett länge öfvertänkt beslut. Hon grep den ena efter den andra af napparna och förde dem så långt in hon kunde i hvardera barnets hals. Hon tryckte dem båda mot sitt bröst och med återhållen andedrägt lyssnade hon på deras andedrägt till dess allt blef tyst, och färgen försvann från de små skrynkliga ansiktena. Då lade hon dem sakta, väl inlindade ned i snön och satt länge och såg på, hur snön som ett hvitt täcke lade sig öfver de liflösa kropparna, öfver hvilka hvälfde sig små rundade kullar.

Med hufvudet lutadt i sina händer satt hon sedan länge stilla, men när hon såg upp och gjorde en ansträngning för att gå ifrån dem, då var det som påminde hon sig något, hon hade glömt, och med knäppta händer vände hon sig mot de små grafvarna, som nu nästan försvunnit i snön. En känsla som om hon gjort dem godt, bemäktigade sig henne, och från hennes läppar steg en illa framsagd, underlig bön. Det var ord utan mening, psalmverser och bibelspråk och stumpar af böner, hon läst som barn, blandade om hvarandra. Men ur allt detta virrvarr banade sig slutligen begripliga ord fram, och ensam i den kalla snön framsade hon den bön, hon hört presten läsa från altaret, samma bön, med hvilken de gamla Hebreerna fordom invigde sina blodigaste slagtingar.

-- Herren välsigne Eder och bevara Eder! . . . Herren gifve Eder en evig frid!

Så steg hon upp och arbetade sig ensam fram genom drifvorna, lämnande de små, som ingen bärare längre behöfde, att sofva den eviga sömnen i snön.

Det var sent, när hon knackade på sina föräldrars dörr, och hur hon kommit dit, visste hon icke. Ingen var uppe,

som kunde öppna för henne, och när hon äntligen lyckades att göra sig hörd, och modern blef vaken, då gled hon som en skugga in genom den öppnade dörren, gick fram till soffan och föll omkull på den. Innan någon hann tala till henne, sof hon, sof med jämna regelbundna andetag, lika fri från tankar, som de små, hvilka sofvo i snön.

Det kan ske mycket i fattigmans lif, när anhöriga äro skilda åt, utan att den ena kommer att tänka på att meddela det till den andre. Tekla hade aldrig kommit sig för att skrifva till modern och berätta, hur det stod till med henne. Hon tänkte, att när hon kom hem med barnen, skulle det inte behöfvas så många ord, och när hon nu vaknade, var hennes första tanke, hvad hon skulle säga åt föräldrarna.

Men när Tekla väl var vaken, och modern slutligen började ansätta henne med frågor, svarade flickan helt enkelt:

— Barnen ha dött!

— Barnen?

— Ja, det var två.

Modern teg en stund, och hennes blick sökte dotterns.

— Äro de döda båda två? sade hon till sist.

I hennes ansigte syntes något af den fattiga kvinnans misstänksamhet, som känner världens gång och vet hvad som händer och kan hända.

Tekla visste, att hon ej kunde undkomma denna blick, och med en röst, som innebar en hel bekännelse svarade hon:

— De ligga i snön.

Den gamla torparhustrun slog häftigt ihop händerna, och i hennes ansigte kom ett uttryck så hårdt och hvasst att dottern ej tordes svara.

Och samma dag blefvo de små liken burna in i Teklas familjehem.

Det blef rättegång om den saken, hur Teklas barn hade dött. Hela historien lät så besynnerlig, att den väckte uppseende både nära och fjärran. Inför rätten bekände Tekla, att hon hade kväft sina barn, hon visste ju att det lönade sig icke att neka. Ty hennes utseende, när de påträffades vittnade emot henne och det skulle också knappast ha varit

henne möjligt att neka. Efter mordet hade hon blifvit förändrad. Hon var nästan folkskygg, och när hon sedan blef dömd till straffarbete, föreföll det henne nästan, som om det vore en välgärning, att hon åtminstone finge dölja sig för de närgångna människornas onda blickar.

På frågan, hvarför hon dödat sina barn, kunde hon aldrig gifva en nöjaktig förklaring. Hon kom alltid med olika uppgifter. Ty när människan är i sin yttersta nöd, då öfverröstas inom henne hvarje stämma, hvilken hon under lifvets hvardagar igenkänner som sin, och hon grubblar efteråt fåfängt för att finna svaret på det hvarför, som är hennes naturs eviga gåta.

Ensamhetens gåtor.

I ensamhetens tystnad gro de stora lidelserna och den hemlighetsfulla naturens kraft, hvilken bringar lika ofta fördöelse som växt. Människosinnet synes i fullkomlig afstängdhet från världen och andra människors lif utveckla möjligheter, hvilka lika ofta innebära den renaste religiositet som den mest utpräglade brottslighet. Lika som grubblet, denna ensamhetens själfskrifna sysselsättning, förädlar sinnet och breder något af andaktens helgd öfver simpla, till och med grofva människors hela lif, så har också grubblet den förmågan att ur människosjälens utforskade djup frammana drifter, begär, fantasier och handlingar, hvilkas vildhet kommer oss att rygga tillbaka, på samma gång vi i rysande undran fåfångt sökt förklara den ofta olösliga gåta, som dessa handlingar gömma. Liksom människans inre syn tyckes skärpas i ensamhetens afstängdhet, så att hon ser, hvad andras ögon icke se, hör hvad andras öron icke höra, så får hon äfven drift och styrka att göra gärningar, hvilka icke tåla vid dagsljuset af umgängesvana människors gladare solskenslif. Och sägnen,

som aldrig dör, om än mången till en tid synes tro det, svärmar därför ännu kring de platser dit icke många komma, sökande efter de öden, hvilka uppenbara människohjärtats mest svåråtkomliga djup.

* * *

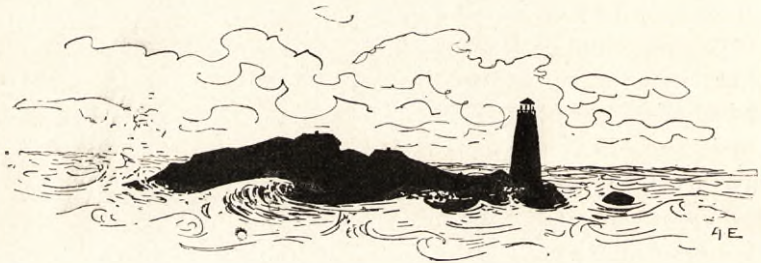
Det ligger ute i Östersjön en ensam ö, där ingen kan landa, ifall sjön går hög, där ingen kan skörda eller så, och där ingen bor utom de människor, hvilkas sysselsättning är att till vägfarandes ledning tända och underhålla elden på den fyr, hvilken under vinterns och höstens långa nätter kastar sina breda ljusfloder fram öfver Östersjöns oroliga vatten. Under vinterns månader besöker ingen människa ön, utom när lotskuttern på bestämda tider kommer med proviant och post, bud från världen, som fjärran från de instängda vid fyren ter sig hundrafaldt mera lockande, hundrafaldt mera innehållsrik. Hur har man icke väntat på denna kutter, hur ofta har man icke, när dagen grydde, eller solen stod högt på himmelen, riktat den långa tuben mot den punkt på himmlaranden, där man under rådande vind kunde beräkna, att dess rigg skulle dyka upp. Och hur ofta har man icke skakat på hufvudet, utbytt nedslagna blickar och undrat, hvad som nu kunde hindra den sjöstarka farkosten att kasta ankar utanför ön. Det är fyrmästaren och fyrvaktaren, hvilka från den lilla plattform, som löper nedanför fyrens huf, utbyta dessa tankar, medan vinden är frisk och vågorna gå hvita en vacker oktoberdag.

Men liksom allt, på hvilket vi vänta, det må vara godt eller ondt, dock slutligen kommer, så kastade också kuttern ankar en blåsig afton i lä bakom ön, och fyrens väktare hade dragit ut båten för att hjälpa till med att frakta gods och passagerare. Ty kuttern medförde i dag en passagerare, och det var honom man väntat på fyren med större oro än både provianten och budskapen från den värld, från hvilken hafvet skulle skilja dem alla öfver vintern.

När kuttern sista gången gick ifrån ön, hade den nämligen fört med sig underrättelsen, att bland de tre, som skulle

sköta fyren, hade biträdet dött, och under den tid, som åtgått, innan kuttern kom tillbaka, hade de två, som lämnats ensamma, fått passa fyren allena. De hade därför väntat på den kamrat, som skulle blifva den tredje i deras krets, och kanske med en ej mindre ifver på den arbetskraft, som skulle gifva deras egen bättre tid att spara sig och hvila ut.

Nu satt han i båten, en gammal man, med en liten spädlemmad tolf års flicka vid sidan, och de båda andra rodde med långsamma, betänksamma årtag in mot den landningsplats, där det vid nordlig vind gick lättast att lägga till. Det gick hög sjö, och kuttern, där man ville begagna sig af vinden för att få god gång söderut, lättade redan ankar, och bommen knakade under den hårda vinden.

Det ligger uti Östersjön en ensam ö.

Hvarken fyrmästaren eller fyrvaktaren hade hunnit att utforska lotsarna tillräckligt för att få någon klar ledning för det omdöme, som de borde fälla öfver det nya biträdet. Han var mager och liten, af en senighet, hvilken samtidigt tydde på mycken vighet, och hans skägg, som skiftade mellan rött och hvitt, dolde alldeles munnen och nedre delen af ansiktet, ofvanför hvilket ett par små, djupt liggande ögon tittade fram under långa, glesa ögonbryn. Han var resklädd, i tjock kavaj och låg svart hatt, och han tog knappast afsked, när han lämnade kuttern. Sedan han hälsat på sina blifvande förmän, lät han dem ro sig i land, som om han betraktat sig själf som en gäst, hvilken borde behandlas med förekommande artighet, och när han kommit i land, frågade han efter sin bostad. När han fått sig den anvisad, började han

omedelbart att med de andras tillhjälp bära in sina effekter, lät den lilla flickan gå före sig in och stängde sedan dörren, utan att bekymra sig om de båda andra.

Dessa båda stodo en stund ute på backen och stirrade tyst efter den bortgående kuttern, hvars segel höjde sig på böljornas ryggar för att i nästa ögonblick dyka ned i en väldig vågdal, så att endast gaffeln och en flik af hvitt tecknade sig öfver det mörka vattnet. De stodo en stund, som de så många gånger förr stått och, utan att egentligen göra sig reda för sina egna tankar, låtit ögonen följa den väg, som ledde bort ifrån ensamheten. Men när kuttern blef allt otydligare, och dess rigg endast syntes som en silhuett mot den molndigra himmelen, vände sig fyrmästaren till fyrvaktaren och yttrade:

»Hörde Karlsson, hvad han hette?»

»Jag tyckte, han sa', att han hette Berglund», genmälde den tilltalade och såg upp på fyrmästaren med en min, som om han väntat något ytterligare meddelande.

»Hm!» sade fyrmästaren. Och i det han vände sig för att gå in till sig, tillade han: »Det är väl så godt, att han får vara i fred för i natt.»

Därmed skildes de båda, och ute på planen omkring fyrtornet och de små byggnader, som lågo däromkring, blef det tyst. Inga nya ljud hördes utom blåsten, som hven, och vågorna, som slogo mot den låga stranden.

Men när en stund förgått, sedan de båda männen försvunnit, öppnades sakta dörren till den nykomnes stuga, och Berglund trädde ut. Han hade ömsat dräkt, och på hans hufvud satt en låg mössa. Han stannade ute på backen, och hans små ögon började lifligt undersöka både byggnaderna och deras omgifning. De fäste sig vid den större af byggnaderna, där en bred trappa förde upp till fyrmästarens bostad, och han syntes räkna fönstren med deras hvita gardiner och väl hållna fönsterposter. Han observerade de hvitstrukna knutarna, hela den prägel af snygghet och hemtrefnad, som låg öfver denna byggnad, och på gafveln fäste sig hans ögon vid den lilla dörr, som ledde in till fyrvaktarens rum. Han flyttade sig, som för att se bättre utåt sjön,

men hans ansikte fick ett eftertänksamt, grubblande uttryck, när han upptäckte en liten trädgårdstappa, sinnrikt anordnad i lä för blåsten med husgafveln på ena sidan och en uppförd stenvmur på den andra. Där växte bärbuskar och små fruktträd, medan de tomma rabatterna och grupperna läto förstå, att när sommaren kom, de skulle täckas med blommor och grönt. Sedan han länge betraktat allt detta, vände han sig om mot sin egen stuga, hans ansikte fick ett förgrämdt,

»Men själf stod han kvar»

nästan inbitet uttryck af bitterhet, och till sist lät han sin blick glida upp efter fyrtornet, som mätte han dess höjd och beräknade, huru många trappsteg där kunde finnas för att komma upp och ner. Därefter suckade han djupt och gick, tyst som han hade kommit, in genom sin dörr, som han stängde.

Men på fyrens sida var ett litet fönster bakom hvilket det var mörkt, och i detta fönster, dold i den djupa gluggen, hade fyrvaktaren stått och undrat öfver den nykomnes sätt

och beteende. Det hade farit igenom honom som en misstanke, att allt icke var helt med denne gamle man, hvilken blifvit sänd ut på fyren för att sköta dess mest underordnade post. Fyrmästaren å sin sida hade också af den nykomne haft ett intryck, hvilket var allt annat än gynnsamt. Inne i sitt rum gick han, vände på tidningarna, utan att läsa dem, som han ofta gjorde, när han ändå visste, att de långa vec-korna skulle gifva honom tid att läsa dem om och igen. Men hela tiden sysslade hans tankar med den skäggede, fåordige mannen, och när han på aftonen satt ensam uppe i fyren, och dess bländande ljus skar ut stora vyer öfver det mörka vattnet, kunde han icke fria sig från en besynnerlig känsla af ofärd, som icke lämnade honom förrän han aflöstes af fyrvaktaren och en stund senare somnade in vid sin hustrus sida, vaggad till ro af hafvets brus och blåstens buller.

Men där fanns ännu en, hvilken sett den gamle mannen, när han gick utom sin stuguknut och i sina tankar värderade sitt och andras goda. Det var öns äldsta invånare, en gammal gumma, hvars man varit fyrvaktare därute och nu efterträddts af sin son. I fyrtio långa år hade den gamla bott på den öde ön i Östersjöns midt, och endast en gång hade hon lämnat den för att fara öfver till släktingar på fastlandet, hvarifrån hon kom åter med den fasta öfvertygelsen, att hon icke ville byta sin ö mot allt godt, som fanns att få i den värld, där hon glömt att känna sig hemma. När mannen dog, flyttade hon med sin bibel, sin psalmbok och sin katt bort till en ensam stuga, som låg långt borta från fyren. Här lefde hon, som endast den ensamma kan lefva. Dagarna gingo så lika hvarandra och så lugnt, och hvar kväll lyste det ensamma ljuset från hennes fönster öfver sjön. Hon läste flitigt både i sin bibel och psalmboken, och hon hörde till dem bland allmogen, hvilka tänka djupt om de heliga tingen, och tänka för sig själfva, utan behof af det stöd i opinion och meningsfränder, som utmärker de skaror, hvilka flocka sig kring en lekmannapredikant. Kanske begrundade hon ej de heliga tingen med den klyftighet, som skulle satt henne i stånd att tala bland bröder och systrar på en bönemöte.

Men när hon tillbragt den långa vinteraftonen med att läsa uti den stora boken med de nötta knäppena, då satt hon stilla i sin ensamhet. Och hvad hon då tänkte, talade hon icke om. Men hon hade god tid att bringa sina känslor i samklang med det lif som blifvit hennes. Utan att hon visste det, smälte kanhända ljudet af hafvets dån utanför hennes fönster samman med de känslor, hvilka för henne inneburo lösningen af hennes eget enformiga lifs enkla gåta. Och kanske låg i detta hennes underliga samlif med bibel och natur förklaringen, hvarför hon på ett så egendomligt sätt var fäst vid det enda sällskap, hon numera i allmänhet sökte.

Detta sällskap var ett djur, en svart och hvit katt, hvilken följde gumman på hennes vandringar som en hund, tog sin mat ur hennes hand och sof nedkrupen under täcket vid den gamlas fötter. I många år hade man vant sig att se dem tillsammans, den lilla gumman, som långsamt och krökt vandrade fram utmed stranden, böjande sig mot blåsten, och katten, som betänksamt klef fram vid hennes sida, städse hållande sig i lä bakom gummans kjol. Så kommo de fram till fyren och så vandrade de därifrån. När sonen blef fyrvaktare därute, talade han ofta med modet om, att hon skulle lämna sin ensamma koja och flytta öfver till honom. Men den gamla menade städse, att hon trufdes bäst, där hon var, och med katten vid sin sida gick hon tillbaka hem, nöjd med sin ensamhet, sin bibel och hafvet, som sjöng sin sång utanför stugans vägg.

Men så hände det en dag, att katten dog, och nyheten härom mottogs som en underlig, betydelsefull sak i det lilla samhället ute på ön. Ingen kom sig egentligen för att tala med den gamla om denna händelse. Ty att en katt dör, är ju en alldaglig sak, och det är icke godt för andra att blanda i sådant. Själftalade gumman heller icke därom. I tysthet gräfdes hon ned den döda kroppen och hon försökte gå hem, som om ingenting händt, och lefva som förut.

Den gamla hade öfverlevvat tvenne barns död och stått svartklädd vid sin mans begrafning. Efter sorgen, som sakta och omärkligt släpper sitt tag, hade hon återtagit samma lif, som hon alltid lefvat. Men denna gång kunde hon ej komma

till rätta med sig själf, och icke ens i den gamla boken fann hon längre någon vägledning. Ensamheten blef henne till sist så tryckande, att hon en dag gick fram till fyren och frågade sonen, om hon ej nu kunde få flytta öfver till honom. Ty nu när katten dött, nu kände hon sig ensam.

Så gick det till, att mor Karlsson kom att bo hos sin son på gamla dagar, och så hände det också, att hon satt bakom gardinen i hans rum ock iakttog, när Berglund stod ensam på planen därutanför och betraktade den nya lilla värld, som nu skulle bli hans. Och hon varnade samma afton sin son för det nya biträdet, därför att han hade en så skygg och så ond blick.

* * *

Vintern gick, och den misstämning, hvilken från början rådt mellan det nya biträdet och hans förmän, minskades icke genom den dagliga sammanvaron. Det grof sig in i allas sinnen, och det fick den karakter af en dof, undertryckt kamp, hvilken är egen för misshälligheter på en plats, där några få människor äro uteslutande hänvisade till hvarandra.

Berglund gick ifrån början sin väg fram, utan att synas bekymra sig om de andra. Han försökte på allt sätt göra sig nyttig, och när han ombads uträtta något, som låg utanför hans tjänstgöring, vägrade han aldrig. Men det låg öfver hela hans uppträdande vid dylika tillfällen något, som syntes visa, att han underkastade sig en förolämpning, därför att han var van att foga sig och visste, att motstånd tjänade till intet. Andra kunde sätta sig till motvärn mot en orättvisa, men *han* kunde det icke, och han lät denna känsla utan ord synas på ett sätt, som ej kunde undgå ens dessa enkla och föga skarpsynta människor. Han var endast undfallande i sin ton; i hans väsen låg äfven vid de mest krypande ord en sturskhet, som han förteg, men aldrig dolde. Han var okänslig för vänlighet, åt, när man bjöd honom, drack, när man räckte honom ett glas, och stoppade sin pipa med andras tobak, så ofta tillfälle erbjöds. Men det märktes aldrig, att han tog emot en vänlighet som ett närmande.

Hände det däremot någon gång, att han fick tillsägelse om något, som han gjort fel, åhörde han städse förmaningen utan att svara. Men i hans ögon, hvilka städse syntes betrakta en punkt någonstädes bortom den person, han talade med, låg en glimt, som tydde på inre uppror, och när en gång fyrmästaren tilltalade honom med stränghet, fick hans ansikte ett så hotfullt uttryck, att de andra ett ögonblick trodde sig blifva vittnen till ett utbrott af raseri.

Eljes var det egentligen mot fyrvaktaren, som hans groll var mest i ögonen fallande. Karlsson var en ung man, och han stod icke öfver honom på samma sätt som fyrmästaren. Men han hade icke desto mindre en ställning, hvilken var för mer än hans egen, och detta tillsammans gaf den gamle anledning att mot honom rikta hela det hat, hvilket syntes uppfylla honom mot allt och alla.

Alla, som bodde vid fyren, förenades i en gemensam känsla af fruktan för Berglund. Han passade icke där, och han hörde kanske till dem, för hvilka ensamheten är farlig. När hans rödgråa skägg, ofvanför hvilket de outgrundliga ögonen lyste, plötsligt visade sig, medan de andra voro samlade, blef det gärna i början ett ögonblicks tystnad, och det gick därhän, att man ej kunde låta bli att följa honom med ögonen, när han gick med sin spann till brunnen eller med ett fång ved på ryggen stapplade upp för sin förstugukvist. När han var ledig, låg han alltid inne hos sig, läste icke, arbetade icke, endast stirrade upp mot taket, medan den lilla flickan satt tyst i en vrå och stafvade i en bok, eller stillsamt, som hon plägade, vände på en gammal söndrig docka, som var hennes enda leksak. Fyrvaktaren, som en gång oförvarandes kom in för att söka honom, trodde sig hafva hört honom hålla på med att för sig själf utstöta en rad af förbannelser.

De andra visste icke mycket om mannen, och hvad de fingo veta, var icke heller mycket, ehuru de vid hvarje besök af lotskuttern forskade efter hans föregående. Han hade varit sjöman vid flottan, kommit därifrån för uppstudsighet, och tjänstefel och fått sin nuvarande anställning som en reträttplats, hvilken bjöd honom lifsuppehälle på ålderdomen.

Själ f gaf han inga detaljer om sitt lif. Han nöjde sig med att framkasta vinkar om lifvets orättvisor och människornas falskhet samt antydde en gång, att han haft en fiende, som han försökt att knäppa, men utan att lyckas. Han ställde detta försök i ett visst hemlighetsfullt samband med sin förvisning, som han kallade det, till fyren.

Men i de mörka vinternätterna, när snön yrde som ett moln omkring ön, och fyrens sken endast med våld syntes tränga fram öfver en liten yta, där flingorna flögo som eldgnistor i mörkret, eller när dimman tätnade öfver hafvet, och gonggongens dofva slag ljödo som varsel om död och olycka öfver det osynliga vattnet, då sänkte sig medvetandet om denne mans närvaro som en ohygglig fasa bland dessa fredliga människor, hvilka alla kände och litade på hvarandra; när det en gång hände, att fyren slocknade, och svart mörker låg öfver himmel och haf, då blef denna händelse till ett förebud om ondt, hvilket länge låg som en smygande skrämsel öfver allas sinnen; och när ändtligen vintersolståndet var öfver, och dagarna småningom märkbart förlängdes, då var det, som om en mara lyfts ifrån en sofvandes bröst, och lättningen kom med sin vanliga känsla af, att hvarje farhåga varit ogrundad och fåfång.

Och när våren kom, grodde gräset på den lilla ön, sjöfåglarna häckade som förr, drifisen flöt i väldiga solglitterande block på den upprörda sjön, och himmelens blånad blef varm som när sommaren nalkas.

Nu började också den lilla ljushåriga flickan synas ute, ooh som en lössläppt hundvalp tumlade hon om på backarna och nere vid stranden. Under vintern hade fadern ständigt hållit henne inne, och kvinnorna på ön hade tyckt synd om det stackars barnet, som skulle gå allena i stugan med denne man, som ingen trodde om godt. De hade gjort sina försök att få henne in till sig, men dessa hade ständigt afvisats af fadern. Nu när hon kom ut, följde han henne med en besynnerlig svartsjuk misstänksamhet. Det var, som om han fruktat, att någon skulle göra henne ondt, eller som om han trott, att hennes pratsamhet skulle kunna yppa något som han ville dölja. Och när detta märktes, upphörde alla att

sysselsätta sig med barnet, drifna af denna obestämda fruktan att väcka enstöringens vrede, hvilken alla delade, men hvarför ingen skulle hafva kunnat uppgifva något skäl.

Under denna tid använde fyrvaktaren alla sina lediga timmar att ordna den lilla trädgårdstäppa, som redan den första dagen ådragit sig den nykomnes uppmärksamhet. Den lilla flickan hade med barnets intresse för hvarje arbete pläгат åse hans sysselsättning, och gång efter annan fann han henne ensam därinne, fundersamt betraktande denna uppluckrade jord, hvilken dolde frön till sommarens blommor.

Då hände en dag, att flickan om af nyfikenhet eller oförstånd lade sig ned på marken och med händerna gräfdde igenom en liten rabatt för att få se dessa frön, hvilka med så stor omsorg blifvit dolda i jorden. Hon var så sysselsatt med detta, att hon icke såg upp, förrän hon plötsligt kände sig gripen af en omild hand, som lyfte henne från marken och en röst ljud i hennes öra med hot och förbud om att någonsin sätta sin fot på den inhägnade platsen. Gråtande sprang flickan därifrån, och fyrvaktaren glömde i ögonblicket allt för intresset att rädda sina blommor från förstörelse.

Men på trappan till sin bostad stod Berglund och åskådade detta uppträde. Han blandade sig icke i leken, endast tog flickan i armen, när hon gråtande kom emot honom, och med en knuff flyttade han henne innanför dörren. Men han stod kvar och betraktade den andres arbete, medan stora svett droppar runno från pannan ned i hans tofviga skägg.

Som en blixst hade detta lilla uppträde slagit ned i hans själ, och allt hans ensamma grubbels vanmäktiga raseri fick i detta ögonblick som ett mål, mot hvilket det kunde samla sig. Det var honom, den underordnade, den tillbakasatte, som kastats bort ur världen för att dö på denna öde ö ute i hafvet, det var honom, endast och allenast honom, som man kunde behandla på detta sätt. Det var icke därför att en flicka hade gjort ohägn i ett trädgårdsland, som fyrvaktaren hade behandlat henne, så som han gjort. Det var, emedan det var hans, Berglunds, flicka. Det var honom, för-olämpningen träffade, och det syntes honom, som om denna sak endast var fortsättningen och rågan på en förföljelse,

hvilken börjat i den stund, då lotskuttern första gången satte honom i land på denna plats, där hans öde skulle gå i fullbordan.

Han gick bort i en förfärlig sinnesstämning midt emellan ångest och rufvande raseri. Han gick öfver planen, ned till stranden och företog sig att ändamålslost gå rundt omkring ön. Hemkommen kastade han sig som vanligt på sin säng, ett rof för en förbittring, hvilken kom hans tanke att liksom förtrollad kretsas kring en enda punkt, hvilken värkte inom honom som sår från ett glödande järn. Och denna punkt växte. Den förstorades och åt omkring sig som en pestsmitta, hvilken får makt med en hel organism, och besatt af denna värkande vrede, hvilken dref honom med makten af ett helt lifs dolska förbittring, grubblade han på medel att blifva sin plåga kvitt.

Det gick dagar och veckor, under hvilka han icke kände någon lisa, förrän den dag då han en gång höll medlet i sin hand. Med fingrar som darrade af feberoro, vecklade han upp det lilla papperet, som innehöll ett hvitt pulver, och i rummets mörkaste vrå stod han länge, hållande detta pulver i sin hand. Nu var oron borta, en känsla af fasansfull trygghet fyllde honom, och han lät dagar gå, under hvilka han endast njöt af den säkra hämnd, som icke kunde gå honom ur händerna.

När fyrvaktaren hade fått sitt hotade trädgårdsland i ordning igen, greps han af ett slags ånger, att han icke låtit udda vara jämt, och han berättade på aftonen händelsen för sin mor. Den gamla skakade betänksamt sitt hufvud och menade, att häraf kunde intet godt komma. Men Karlsson sade, att hvad som skett, kunde icke göras ogjordt, och när dagarna gingo, och den andre ingenting sade och ingenting heller inträffade, bleknade minnet af den obetydliga händelsen bort, och han fann ingenting märkvärdigt uti, att Berglund en dag bad honom stiga in till sig och dela hans middag.

Men efter den middagen blef fyrvaktaren död, och det kom en underlig tystnad öfver byggningarna omkring fyren. Alla dess invånare smögo förbi hvarandra, som om de fruktat

för sina egna lif, och det fanns icke en, som icke visste, att ett brott blifvet begånget. Det fanns icke en, som ej kunnat nämna den brottslige vid namn, och det fanns ingen, som ej brann af detta begär att utlämna honom till straff, hvilket griper alla när en oskyldig blifvit offer för en missgärning.

I båtskjulet vid stranden stod fyrvaktaren lik, och kring bräderna, på hvilka den döde hvilade, hade enbuskarna fått släppa till sina kryddoftande grenar. Hvarje dag gick den gamla modern dit ned och såg till sin son. Den gamla bibeln hade hon med sig, och hvarje gång satt hon där länge. Hon fick också gå många gånger. Ty liket måste blifva ofvan jord, till dess att läkare hann anskaffas för besiktningen.

Den ende, som ej visade något tecken till oro eller förvåning öfver det skedda, var Berglund. Krökt i ryggen och undfallande som alltid gick han sin väg fram, talade lika litet eller lika mycket som vanligt och öfvertog utan att knota den del af vakthållningen vid fyren, som eljes skulle fallit på den aflidnes lott.

Men den dag, då doktorn väntades, var han borta. I gryningen rodde han bort från ön, och han medtog ingenting annat än de kläder, han bar på sig, och några kakor bröd. När man kom in i hans rum, sof den lilla flickan ensam i den utdragna fällbänken.

* * *

Här slutar sagan om detta underliga brott, som en gammal gubbe utan begriplig orsak begick ute på den ensamma ön, där diktaren ville drömma, att friden skulle råda bland förnöjsamma människor. Hur han blef gripen och fick att bekänna, kommer icke denna historia vid. Bekännelsen bröt öfver hans läppar, när lotsen på det fartyg, där han fiskades upp, kände igen honom och kallade honom för mördare. Bekännelsen gick öfver hans läppar och fullbordade hans öde. Men motiven till själfva handlingen höra till dem,

som undandraga sig vår kunskap, liksom brottslingen själf icke kunde förklara sig tydligare.

Men kring ön sjunger vinden sin sång, medan vågorna gå, och den stora tystnaden rufvar tung öfver ensamhetens gåtor. Och stirrar man från ett fartygs reling bort mot denna öde strand, smälter det hemlighetsfulla samman med verkligheten, som när ett mörkt moln kan stiga vid synranden och inom några korta stunder famna både himmel och jord.

Det, som aldrig blef sagdt.

Ett brott var begånget och domen hade fallit. Detta brott var af så särskildt uppseendeväckande beskaffenhet, att det helt naturligt öfverallt väckte den pinsammaste uppmärksamhet. En ung man ur arbetarklassen hade nämligen på öppen gata skjutit ned en person. Därpå slängde han revolvern ifrån sig och lät sig utan motstånd häktas af första tillskyndande poliskonstapel. Blek och behärskad följde han sin vaktare genom den upprörda människomassan, och man sade, att han sett ut, som om han vandrat i en dröm.

Tidningarna hade kommenterat den beklagliga tilldragelsen och på sitt sätt sökt att förklara densamma. Reporters hade gjort besök hos brottslingens hustru och redogjort i spalterna för den uppfattning hon hade af den sorgliga händelsen. Med ett ord — hela Stockholm hade tagit del i familjens olycka, och brottet hade i sällskap med den sista premiären och en skandalös äktenskapshistoria från den högsta societeten gjort sin rond på den sista veckans middagar och supéer. Man fann historien horribel och tröttnade snart att söka lösa den gåta, hvilken historien egentligen gömde.

Denna historia gömde nämligen onekligen på en gåta, och denna gåta låg däruti, att den unge mannen städse gjort sig känd för det mest exemplariska uppförande. Han drack icke. Han lefde icke utsväfvande. Hans hem var ett mönster af trefnad och ordning, och han var bland sina kamrater omtalad för att hysa en sällsynt tillgifvenhet för sin hustru. Hur det var möjligt, att denne person begått ett brott, var och förblef oförklarligt.

Det var också denna gåta, hvilken sysselsatte den unge fångpredikanten, när han låg vaken om nätterna efter den dag, då domen fallit, och fången blifvit förflyttad till cellfängelset. Denna historia hade nämligen allt ifrån början icke blott upprört pastorn, utan äfven sysselsatt hans fantasi,

»Därpå slängde han revolvern ifrån sig.»

och han hade hoppats, att det skulle blifva honom förunnadt att i den nöd, hvilken han här anade, lämna religionens hjälp. Pastorn menade verkligen allvar med denna sin förhoppning, och det var ingen ytlig nyfikenhet, som bestämde hans tankegång. Tvärtom kände han ett djupt medlidande med denne man, hvilken så svårt förbrutit sig både mot mänskliga och gudomliga lagar, och det var med en upp-

riktig broderskänsla han hade närmat sig honom. »Dömer icke, så varden I icke dömde», var ett ord, som betydde mycket i pastorns hela världsåskådning. Det hade kostat honom icke ringa själföfvervinnelse att lyckas få detta ord i så fullkomlig samklang med det lif, han förde, att han själf åtminstone sällan märkte, att någon egentlig brist på dylik öfverensstämmelse fanns. Prästen var nämligen en allvarlig anhängare af nyare riktningar inom teologien. Han tolkade Jesu lära fritt, och han fäste framför allt afseende vid dess djupa, rent humanistiska betydelse. Skolastiska spetsfundigheter och teologisk säkerhet voro honom främmande.

Han visste därför också med sig, att vid de samtal, hvilka han hittills hållit med fången, hade han gått honom till mötes som en broder. Det var en broders hand som han hade räckt honom och en broders ord som han talat till förmaning och tröst. Och dock måste det hafva varit något, som fattats i all denna broderlighet, Ty pastorn kunde icke dölja för sig själf, att under de fyra eller fem samtal, hvilka fången och han haft med hvarandra, kunde ingendera sägas hafva kommit den andre närmare. Fången hade svarat höfligt och allvarligt på alla de frågor pastorn hade riktat till honom. Han hade icke undandragit sig att lemna de upplysningar om sitt eget själstillstånd, som pastorn hade begärt. Men han besvarade genomgående de framställda frågorna kort och knappt, och han undvek sorgfälligt att göra en enda af dessa utförliga berättelser på sidan om själfva frågan, hvilka alltid äro mera värda för själasörjaren än det direkta svaret själf. Ej heller kunde pastorn säga sig hafva kommit så långt som han önskade i fråga om att väcka fångens syndakänsla, än mindre ånger. Det föreföll honom nämligen, som om denna känsla bort ligga så öppen och klar inom denna själ, som en blottad nerv. Han borde reagera vid minsta beröring. Ty mannens skuld ropade mot himlen, och han hade ingen ursäkt för sin synd. Men icke heller i detta fall kunde pastorn märka, att hvad han väntat sig verkligen inträffade. Fången visade ingen motvilja mot de andliga samtalen, och han hade ingen obenägenhet emot att höra guds ord eller att sysselsätta sig med de andliga tingen. Men

pastorn hade icke desto mindre hela tiden den uppfattningen, att den dömde hörde på honom mera af höflighet än af behof. Det föreföll pastorn nästan, som om fången i sitt stilla sinne hade kritiserat själasörjaren, i stället för att det här om någonsin tillkom själasörjaren att vara den öfverlägsne, om också med bibehållande af det broderlighetens ödmjuka sinne, som Kristi lära kräfver af sina bekännare. Det var emelertid nästan, som om fången hörde på hans ord med välvilligt öfverseende och kände sig glad, när han gick.

Icke heller under rättegången hade man lyckats att sprida något ljus öfver motiven till denna sällsamma förbrytelse. Fången svarade på alla de frågor som framställdes till honom, och han gjorde det i en ton, hvilken var foglig och mild, men eget nog icke saknade en viss anstrykning af värdighet. Det var endast i ett fall, som han totalt vägrade att lämna alla slags upplysningar, och det var när han tillfrågades angående motivet till själfva brottet. Den mördade var en handelsresande och han hade helt nyligen kommit till hufvudstaden. Han hade knappast varit där i två dagar, när plötsligt det olycksdiga skottet ändade hans lif. Den tilltalade hade gått fram till mannen, frågat honom, om hans namn var det och det. När den andre svarade ja, drog han upp revolvern och sköt på två stegs afstånd. Han hade alltså aldrig förr sett sin vederdeloman, och han bekräftade detta äfven inför rätten. Men i öfrigt var han komplett halsstarrig och icke ens upplysningen, att kändedomen om de verkliga motiven till gärningen möjligen kunde mildra hans brott, lyckades att öfvervinna hans tystnad.

Mannen var och förblef en gåta i alla afseenden.

Det slags förbehållsamhet som denne man visat, och som låg i hela hans sätt, hade på pastorn under vissa stunder gjort ett pinsamt och nästan förolämpande intryck. Det kändes nedsättande för hans egen värdighet, och ehuru pastorn var alltför sträng mot sig själf för att tillåta en dylik känsla blifva den härskande, kunde han dock icke undgå att af densamma mottaga ett visst intryck, hvilket var ogynnsamt för fången.

Fången var en vacker man på endast omkring tjugufem år, och hans ansikte var blekt. Han hade klara blå ögon och ljusa mustascher öfver en mun, hvars uttryck var melankoliskt, snarare än hårdt. Detta uttryck hade sysselsatt pastorn mycket, ty han kunde icke förlika sig med tanken, att en man, hvilken mördat en människa, ej skulle hafva åtminstone något i sitt yttre, hvilket kunde tyda på att han var förhärdad i brottet. Ännu mindre kunde pastorn förstå uttrycket i fångens ögon. Ty dessa voro blå och irrande och buro på ett uttryck, som om den hjärna, hvars språk de skulle tala, varit försänkt i evigt grubbel. Öfverhufvud måste pastorn säga sig själf, att allt hvad han såg och allt hvad han iakttog, på det bestämdaste stred emot, hvad han skulle ansett vara sannolikt, om han hört historien berättas och sökt bedöma den på afstånd.

Men allra mest förvånade det pastorn, att han icke kunde göra ens det ringaste intryck på fången genom att försöka tala till honom om hans offer. Här hade pastorn trott sig hafva funnit en punkt, som måste vara öm, och han hade därför försökt att vidröra den för att därifrån finna en väg direkt till den brottsliges hjärta. Men just på denna punkt hade fången visat sig vara som allra mest oåtkomlig. Icke med en min förrådde han, att detta samtalsämne var honom ens obehagligt. Medan pastorn talade, satt fången stilla och såg envist bort. Det var pastorn omöjligt att en enda gång fånga hans ögon, hvilka oafåtligt och utan att blinka tycktes stirra in i ett okänt djup. Ett ögonblick hade själsörjaren till och med tyckt sig se, att ett flyktigt leende öfverflög fångens drag, och pastorn frös af ångest. Han fick den förfärliga föreställningen, att fången hänlett åt sitt eget brott. Men i samma nu var uttrycket borta, och envist stirrande mot en punkt, som ingen mer än han själf tycktes kunna skönja, uttryckte fångens drag samma oåtkomliga, rufvande svärmod, som förut trotsat både religionens ord och prästens brodersinne. Öfvergången var så hastig, att pastorn trodde sig hafva sett fel, och att leendet aldrig existerat.

Pastorn såg allt detta, medan han låg vaken i sin bädd, och glömde att läsa vidare i det exemplar af Teologisk Tid-

skrift, som låg viket på täcket. Skenet från stearinljusen bakom den gröna mässingsskärmen föll öfver rummet med dess bokhyllor och kristusbilden af Thorvaldsen, hvilkens utsträckta armar skyntade ur en grupp af blommor och bladväxter. Pastorn kunde se denna bild där han låg, och ur hans hjärta steg en stum bön om upplysning, huru han i denna sak skulle handla.

»Har ni icke hört hvad jag sagt? frågade pastorn.»

Ty han tänkte just på fångens sista ord när de samma afton hade skilts åt, och dessa ord hade inneburit något inom hans egen erfarenhet så nytt, att pastorn ännu ej hunnit sätta sig in i deras egentliga mening. De hade nämligen suttit samman i fångens cell. Emellan dem båda låg bibeln uppslagen på träbordet, och lampan kastade sitt ljus öfver bokens blad och de heliga orden. Pastorn hade nyss slutat en förklaring öfver Jesu liknelse om »Den förlorade sonen»

och han såg upp. Då märkte han, att fången satt, som om han ingenting hade hört och hade detta frånvarande, inåtvända uttryck, som verkade skrämmande liksom från en, hvilken var långt borta.

— Har ni icke hört, hvad jag sagt? frågade pastorn.

För första gången reste fången sitt hufvud upp och såg pastorn i ögonen.

— Nej, svarade han med fast röst.

Och när pastorn ej fann ord för att svara, steg fången upp och stannade framför fängelsets präst, sägande med höjd röst:

— Lägg boken bort, herr pastor! Den hjälper inte mig.

Pastorn hade ämnat svara. Han ville tala till försvar för detta ord, som sedan årtusenden burit lisa och tröst till alla människor. Men han såg åter på mannen framför sig, och det var något hos denne man, som band hans tunga och tvang honom att höra vidare.

— Den hjälper inte mig, upprepade fången.

Och hans röst lät stilla och mild som ett barns.

Utan att kunna hjälpa det, nästan mot sin vilja, följde pastorn fångens tankegång, och utan att kriticera den frågade han endast, fortsättande att spela på samma sträng, brottslingen själf hade anslagit:

— Hvad är det då, som skulle hjälpa er?

Den fångne såg åter bort, och det såg ut, som om han talat till sig själf.

— Ingen kan säga mig något, sade han, som kan vara mig till hjälp. Men jag vill bedja er om en sak.

Pastorn såg upp. Han förstod icke hvart den andre ville hän.

— Hvad då? sade han tonlöst.

Fången sänkte sin blick, och med en plötslig omkastning i sin tankegång fortfor han:

— Säg mig först, om det är sant, att hvad en människa yppar för en präst under biktens insegel, det kan denne icke berätta för någon, emedan hans ämbetsed binder honom? Är detta sant?

Prästen bejakade detta.

— Gäller detta äfven för en . . . dömd man . . . sådan som jag? frågade fången åter.

— Just för honom, svarade prästen ifrigt.

Fången drog ett andetag som af lättnad, och i det han fäste sin blick fast och klar på prästens anlete, sade han sakta:

— Då vill jag säga er, hvarför jag gjort . . . hvad jag gjort.

Han drog åter andan, denna gång som om han haft svårt att få fram orden, och i det han böjde sig fram mot den andre, glänste hans ögon plötsligt som af eld.

— Jag gjorde det af hämnd, sade han.

Det var icke något särskildt tonfall i mannens röst. Orden kommo lugnt och kallt, utan någon understrykning, och dock darrade i denna klara röst ett hat, som var så våldsam, att det kom prästen att rysa genom märg och ben.

— Af hämnd? sade han mekaniskt. Ni hade ju aldrig förr sett mannen?

Pastorn var som sagdt ett tidens barn, och han var icke högkyrklig eller ens fullt ortodox. Men han hyste dock motvilja för många af samtidens idéer, och framför allt fyllde det honom alltid med ett slags upprörd vrede, när han hörde någon förklara ett brott eller en våldsgärning som frukten af en sinnesstämning eller ett sinnestillstånd, hvarunder gärningsmannen ej kunde sägas vara fullt ansvarig. En dylik uppfattning syntes honom på det allra bestämdaste strida mot möjligheten att öfverhufvud räkna med människans ansvar, och han plögade därför skjuta ifrån sig, äfven hvad hans egen erfarenhet härvidlag fört inom hans synkrets. Men denna gång sköt inom honom upp som ett tvifvel. Hämnd? På en obekant människa? Han kastade en nästan skygg blick på fången, som i sin gråa dräkt satt framför honom, och han kände något af den obestämda rysning, som brukar öfverfalla både sunda och nervösa människor, när de stå inför en däre.

Fångens blick hade icke släppt pastorn. Fullföljande sin egen tankegång, satt mannen där, utan att ana, hvad som försiggick inom den unge pastorn med sin tillknäppta svarta rock och det nervösa, rörliga ansiktet.

— Jag gjorde det af hämnd, fortfor han, som om han talat till sig själf. Och jag har länge vetat, att jag skulle göra det. Tror pastorn, att en sådan synd kan vinna förlåtelse?

Pastorn blef liflig och hans stämman varm.

— En uppriktig ånger, började han . . .

Men fången afbröt honom.

— Jag kan icke ångra, sade han.

Åter blef stämman underligt kall och klar, och hatet fyllde den som med glöd.

Det blef en lång tystnad, och den blef pinsam, emedan den tycktes innebära, att en själ var dömd.

Det var åter brottslingen, som talade:

— Vill ni höra mig ändå . . . fast jag icke kan ångra?

Pastorn nickade, och fången vände sig bort. Han talade med ögonen riktade mot väggen och hufvudet mot sin hand. Det var, som om han glömt, att han icke var ensam, och orden föllo snabba och tunga, som om han diktat om sitt eget lif.

— Det är nu många år sedan, började han. Det är så många år sedan, att jag nästan tycker, att hvad som händt icke kan hafva händt mig. Jag var ett barn då, knappast tolf år gammal, och jag hade en syster. Hon var blond och ljus, hade blåa ögon och var städse glad. Hon var den äldsta af oss syskon, och det var fattigt i vårt hem. Det var så fattigt i mina föräldrars hem, att maten ofta tröt, och vi voro två, som skulle ha hela och snygga kläder och gå i skolan, min äldre broder och jag. Det var Signe, som hjälpte oss med våra lexor. Det var Signe, som tröstade oss, när vi gingo hungriga till sängs. Hon var vacker som sitt namn, och det var en klang i hennes stämman, som gaf oss mod och kom oss att blygas öfver vår svaghet, när vi voro nedslagna. Ingen kan veta hur vi dyrkade henne. Hon var oss mer än far och mor, mer än själfva lifvet.

Så kom hon en dag hem och berättade, att hon blifvit förlofvad. Hon var så glad, att hon nästan grät, och hon dansade i gädjen. Nu skulle det också bli bättre för oss, sade hon. Det skulle bli helt annorlunda mot förr. Hennes

fästman var en burgen man. Han förtjänade pengar, och han skulle hjälpa oss, därför att han älskade henne.

Fången vände sig plötsligt om och såg på den unge pastorn.

— Ni måste tro mig, sade han häftigt, Hon var en ren och god kvinna. Hon älskade honom bara allt för mycket. Hon kände icke till svek själf, och därför kunde hon inte tro på något sådant hos andra. Det är icke något märkvärdigt med denna historia, och ingen kan kanske se denna historia och allt hvad som tilldragit sig, med samma ögon som jag. Hon blef emellertid hans, innan han var bunden vid henne med lagens band. Jag minns det, som om det var i går. Hur sorgligt det blef hemma, och hur ondt det kändes! Allt som tiden led, blef hon blekare och mera sjuk. Hon väntade på bref — ifrån honom. Å, hvad jag ännu kan minnas, hur hon väntade. Hon satt tyst och med vidöppna ögon och stirrade ut i den tomma luften, satt så, så ofta vi talade om detta bref — som aldrig kom. Så kom den dag, då hon låg på sjukbädden och födde sitt barn. Sitt och hans. Då kom brefvet. Det stod inte mycket däri, herr pastor. Men det dödade henne. Hon fick feber, och efter en dag var hon död. Hon kom aldrig så pass mycket till medvetande, att hon kände igen oss andra och fick säga oss farväl.

Allt detta är icke mycket att tala om. Det har händt flere än henne. Det vet jag nog. Men aldrig har det händt någon, som mindre förtjänat sitt öde. Och aldrig har någon legat på sin dödsbädd så ren och skär och med en hvitare panna. Ser ni, herr pastor, detta minns jag tydligare än något annat, och detta vill jag berätta er. Där låg hon på bädden, vi hade lagt blommor omkring henne på lakanet, och hennes händer hvilade mot det hvita lärfvet, hvitare än det underlag, på hvilket de lågo. Min bror och jag voro inne i rummet. Han var då femton år och jag var tolf. Vi gräto icke, herr pastor, vi sörjde ej. Men som på en vink af någon annan sträckte vi händerna mot hvarandra, och våra händer hvilade på hennes döda kropp. Han, som var den äldste talade först, och på hans ord svor jag med min

brors hand i min och ögonen riktade på det bleka, kalla ansiktet framför mig: Jag svor en ed, att hvar jag mötte i lifvet denne man, som gjort henne så mycket ondt, skulle jag döda honom eller sätta lifvet till. Min bror har mött honom en gång. Det är nu många år sedan. Han svek sin ed. Han sade, att han hade hustru och barn, och att han icke kunde. Jag har aldrig mött mannen förrän nu — när det skedde. Jag har också hustru och barn. Men jag höll min ed, jag sköt ned honom som en hund, och jag kan inte ångra hvad jag gjort. Säg mig, ni som är präst, om jag icke kan vinna förlåtelse utan ånger.

Det blef tyst i cellen, och prästen torkade sin panna, på hvilken svett droppar pärlade fram. Farhågan att stå inför en abnormitet inom själslifvet hade glidit bort under mannens berättelse, och känslan af det mänskliga i detta öde grep honom starkare, än han ville erkänna för sig själf.

— Svvara mig präst, sade fången. Och det låg förtviflan i hans blick.

Men prästen kunde icke svvara. Undvikande fångens blick, sade han ord, som icke hörde till saken, ord, hvilka förde honom långt bort ifrån den egentliga frågan.

— Hvarför, sade han, skall denna bikt hållas hemlig? Inför mänsklig lag skulle den måhända kunna lindra ert straff, om också icke helt och hållet borttaga det.

Fången såg upp, och det drog sig två skarpa linier kring hans mun.

— Min hemlighet är min, sade han. Min och den dödas. Hvarför svarar ni mig icke?

Men prästen teg fortfarande.

Utan att säga ett ord, reste han sig upp och gick. Och det enda svar han gaf, kom i tårarna, hvilka utan att han märkte det, runno utför hans kinder.

Men detta öde förföljde honom, och han kunde ej blifva det kvitt. Det följde honom i hans tankar, gnagde och oroad honom, ännu när han låg i sin bädd och skenet från stearinljusen bakom den gröna skärmen föll öfver hans örn-gätt. Det fyllede honom med en oro, som om hela hans

väld skulle falla i spillror inför denne mans öde, hvilket af en underlig slump blifvit honom bekant.

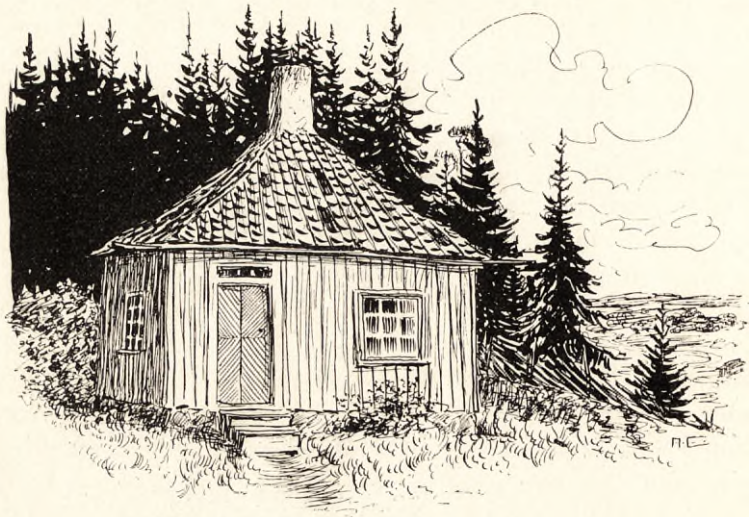
Full af de underligaste tankar, låg prästen vaken, och midt i dessa tankar, hvilka rörde hans ämbetsplikt och hans skyldigheter som människa och broder, hade en dunkel känsla bemäktigat sig honom, en känsla, att det fanns hos denne man, hvilken han trots sitt kristliga sinne och sin uppriktiga gudsfruktan ej kunde tänka på att jämföra med sig själf, ett visst drag af lidandets storhet, som kufvade hans egna tankar och gjorde honom nästan rädd för hvad han hört. Hvarför var han så osäker? Hade fångens tankar så stor kraft, att de nådde honom äfven om natten och tvungo honom att ligga vaken, medan denne mans öde pinade honom, som kunde han se det begynnas och fullbordas inför sina ögon.

Hur var han till mods? Hvad var det dock, som skedde med honom denna natt?

Han låg där stilla i bädden, och innan han visste af det, kommo tårarna tillbaka, och pastorn grät som ett barn. Han sträckte ut sina armar, som om han slutit dem kring ett gudsförgädet, förvilladt hufvud och tryckt det mot sitt bröst. Han såg ånyo scenen i cellen, och han tyckte sig se sig själf hur han gick fram och tog fångens hand, medan ordet broder halkade öfver hans läppar, och i fantasien kände han försmaken af en tillfredsställelsens stora harmoni, sådan som människor aldrig erfara den i lifvet.

Han släckte ut ljusen och somnade in i den illusionen, att när morgondagen kom, skulle han utföra drömmarnas föresats.

Enstöring.

Ingen, som någonsin farit förbi, har kunnat undgå att lägga märke till en underlig byggnad, hvilken ligger i skogs-brynet just på den punkt, där vägen kröker ned öfver slätten. Det är en fyrkantig byggnad, hvars tak reser sig upp till en spets. Ur denna spets höjer sig en skorsten, och när vädret är vackert, kan man ibland se den blå röken ringla fram ur skorstenen. Ser man noga efter, skall man finna, att dörren till den gamla, tämligen förfallna byggnaden ej sällan är stängd och nyckeln urtagen. Man kan iakttaga detta ofta, just när den blåa röken ringlar upp ur den murade skorstenen.

I denna byggnad bodde en besynnerlig enstöring, som hette Per. Ingen människa kallade honom för annat än Per, och ingen tänkte på, att han kunde hafva ett fullständigare namn. Han hade nu bott där i så många år, att man ej heller längre funderade öfver hvarför han egentligen bodde

där. Ensam var han icke. Ty en gammal fattig gumma skötte hans hushåll. Sysslolös var han ej heller. Ty Per var smed, och bönderna plögade hålla vid hans stuga för att få sina hästar skodda. Dessutom hade han sitt eget åkerland och sin egen täppa. Allt detta var ordnad för länge sedan, och det hade växt in i bygdens tankar, att det ej kunde vara på annat sätt.

Hur det hade gått till, att Per blef smed, det visste egentligen ingen, äfven om hvem som helst hade lof att hafva sina gissningar; men att det låg en hemlighet under detta förhållande, det visste hvar man. Ty Per var äldste sonen till en rik bonde, och det var egentligen en orättvisa, att han skulle behöfva sko böndernas hästar och laga stugornas lås.

Men Per hade aldrig förstått att taga vara på sin egen fördel, och han hade varit en underlig kurre, redan när han var en helt ung man, och ingen kunde tänka annat, än att det skulle bli han, som en dag ärfde gården efter fadern. Och att han tidigt var konstig och olik andra barn, kom måhända däraf, att fadern hade slagit honom.

Gamle Lars Olsson, Pers far, hörde till dem, om hvilka omdömet gå, att de äro elaka. Tidigt hade han gift sig, och när Per föddes, var det nästan, som om han varit rasande öfver att sonen kom till. Det händer så ibland med män, hvilka gifta sig mycket unga, och möjligen beror detta på att ett barn, hvilket växer upp, alltid är en sorts påminnelse för fadern, att hans tid snart kan vara förbi. Hur det nu var eller inte var, visst är, att Lars Olsson alltid hade varit hård emot Per, och vid minsta anledning slog han honom. Han slog honom ej heller på det sätt, som en far vanligen agar sitt barn, utan de, som sett det, berättade, att när pojken skulle agas, kom Lars Olsson i en sorts raseri, som var hemskt att åse. Han slog barnet med tillhygge eller med knuten näfve, och han vårdade sig icke om hvar slagen träffade. Efter sådana scener gick pojken med stora valkar både på ben och rygg, och det hände att han hade öppna sår både på hufvud och händer.

Af detta blef Per hvarken hård eller elak, som man kanske kunnat vänta. Han blef bara rädd. Han brukade gå och gömma sig, när han såg fadern komma öfver gården, och när han blifvit mer än vanligt illa slagen, hände det ett par gånger, att gossen sprang till skogs och ej återfanns förrän nästa dag.

Modern vågade icke heller taga honom i försvar. Hon var en liten, blek människa, som gick ur vägen för alla, och

»En gång hade hon gjort det.»

när Lars Olsson slog Per, brukade hon gå ut ur rummet och gråta i ensamhet. Men hon vågade ej lägga sig emellan. En gång hade hon gjort det, och då hade hon trott, att Lars Olsson skulle slå ihjäl gossen på stället. Men hon smekte Per, när de voro ensamma, och grät öfver honom.

Hur det nu kom till, men efter det att Per var född, fingo makarne under många år inga barn. Per var ovän med fadern, och deras förhållande blef icke bättre med åren. Grubblande som Per var af naturen eller blifvit genom om-

ståndigheterna — hvilketdera kan ingen människa afgöra —, så vande han sig småningom vid den tanken, att allting skulle vara sorgligt för honom. Det föreföll honom alldeles naturligt, att han skulle vara knuffad, tillbakasatt, trampad och tillintetgjord. Han var så förtrogen med denna tanke, att när föräldrarna efter tjugo års äktenskap fingo sin andre son, tog Per saken nästan lugnt, när han upptäckte, att denne andre son blef lika afhållen och omhuldad, som hvad han själf blifvit slagen och fått slita ondt. I alla händelser fann han saken naturlig och alldeles som det skulle så vara.

Ensam, som han var med sig själf och sina funderingar, gick Per och såg på, hur allting utvecklades omkring honom, nästan som om han själf varit oberörd däraf. Lars Olsson lekte och smektes med den yngre brodern, som Per aldrig fått leka eller blifvit smekt. När pojken växte upp, fick han gå med på åkern, han, som de andra. Men han var alltid liksom ett stycke husbonde, och det var ingen, som nekade honom att låna hästarna, när han ville, eller att få fridag och fara till sta'n en lördagskväll med fickorna fulla af pengar. Var det slättergille, var det det alltid Karl Johan, som gick först både inför folket och hemma i stugan, och gällde det arbete på åkern eller körslorna om vintern, alltid var det Per som var drängen, och alltid var det brodern, som höll honom — Per — nere.

På så sätt gick det till, att Per, när han var fyrtio år, flyttade ifrån föräldrahemmet. I hans tungsinta, kanske icke alltid så klartänkta hjärna kom den tanken fram, att det inte var lönt att spjärna emot. Karl Johan var redan, så pojke han var, nära nog husbonde på gården. Han och fadern höllo ihop. Hårda och oregerliga voro de bägge, snara att gå till handgripligheter, giriga om sitt och fulla af ondska. Per visste, att de icke önskade högre än att blifva honom kvitt, och då han ej förmådde kämpa emot, kufvad som han var ifrån barndomen, så föredrog han att i tid maka sig undan. Därför gick han i smedslära, och en vacker dag flyttade han in i den fyrkantiga byggnaden, som ligger i skogsbrynet, där landsvägen gick förbi.

Han flyttade på sätt och vis icke alldeles godvilligt. Han flyttade därför att från hans barndom hade alla gjort honom så mycket ondt, att han ej kunde tänka sig annat, än att en vacker dag skulle det yttersta kunna hända. Slagen och misshandlad hade han blifvit som barn, förtryckt och undanskuffad som man. Hela hans lif trängde sig samman till ett fåfängt hvarför, hvilket städse ropade inom honom

Per.

och icke kunde få svar. Han trodde, att man helst ville döda honom, bara tillfället kom, och han flyttade undan för att icke genom sin närvaro gifva näring åt faderns och broderns hat. Han skulle visa, att han var dem för slug. Hihi! Han skulle lura dem, det skulle han. Var han väl borta, trodde Per, att han borde få lugn.

Men så blef långt ifrån händelsen. I stället var det nästan, som om Pers ängslan och osäkerhet blifvit större, sedan han väl kommit i ensamhet. Dag ut och dag in tänkte

han icke på annat än allt ondt, som människor gjort honom genom hela hans lif. Han tänkte icke längre på fadern och brodern. Han tänkte på brodern ensam, och alltmer och mer växte inom honom den tanken, hur brodern bestulit honom på allt, som en gång varit hans. Karl Johan skulle få ärfva gården. Karl Johan skulle bli rik, aktad och ärad, och Per skulle sitta i sin stuga till döddagar, smida hästskor och laga spadar och knappast ha så mycket som ett fattigt potatisland, däri han kunde skörda sin egen potatis. Det gick månader, och det gick år, medan ingenting af allt detta förändrades. Per blef grå i skägget, och hans hy blef allt blekare grå. Och under tiden blef hans fader gammal, och hans yngre broder gick hemma på faderns gård och styrde och ställde, som rådde han om alltsammans.

Under detta blef Per alltmer rädd. Han var till sist icke rädd endast och allenast för brodern, han var skygg för alla människor. Talade han vid någon, kunde han plötsligt bryta af midt inne i samtalet, kasta en misstänksam blick på den, med hvilken han talade, och så tvärtystna, som om han ämnat säga något farligt och tappade modet att tala. Kom någon och sökte honom, kunde det hända, att den besökande fann dörren stängd utifrån med hänglås, och medan han vände om och gick utför gångstigen, syntes Pers stora, skäggiga ansikte betrakta honom genom rutan. Ofta, när bullret af vagnshjul hördes på vägen, gick Per bort öfver slätten, steg öfver gärdesgården och gömde sig i skogen, till dess att vagnen rullat förbi. Folk sade, att han var konstig, men huru han blifvit konstig, hade de flesta för länge sedan glömt. Ty Per var nu femtio år gammal, och hans fader lefde ännu.

Så hände det en sommardag, att Per upptäckte, att han behöfde kupa sin potatis och att han borde köra sten för att fylla ett par hål, som kommit af ålder i byggningens stenläggning. Han stod och stirrade på detta hål i stenläggningen, och han kom att tänka på att han icke hade ens en häst att köra efter några stenar från skogen. På gården fanns godt om hästar, och Karl Johan begagnade dem.

Hur Per fick mod att utföra en sådan handling, är icke godt att säga. Men en dag gick han hem till brodern och bad att få låna hästarna. Han möttes af ett hänskratt, men han försökte att stå på sig och bad brodern en gång till. Det blef ett långt samtal dem emellan, och samtalet slutade med att Per fick gå sin väg med oförrättadt ärende.

Men nu inträffade det allra besynnerligaste af allt. Det var nästan, som om Per i en enda handling velat uttömma all den opposition, som grämelsen födt på botten af hans förskrämda sinne, och en natt stal han broderns hästar för att kupa sin egen åker och köra sin sten. Brodern upptäckte tilltaget, och han lofvade Per alla världens olyckor, om han gjorde om sin bragd. Men när ett par nätter hade förgått, kunde Per ej hålla sig längre. Åter fångade han in broderns hästar i hagen och åter körde han dem svettiga och trötta, till dess att dager vardt ljus.

Så länge natten varade, kände sig Per djärf och kry, och han var till och med stolt öfver sitt dåd, ja, han var stark i känslan af sin rätt. Ty var det icke hans hästar lika mycket som broderns? Per kunde bygga många och långa historier på detta lilla tankeuppslag.

Men när dagen kom, svek honom åter modet, och han började grubbla öfver hvad han gjort; han kände sig med ens så ömklig och så liten, och han visste på nytt, så säkert som han vetat det, under detta långa år, som gått, att han — Per — hade ingenting att hoppas, ingenting att vänta. honom hjälpte ingen; honom hatade alla. Hvar han gick, sjöng det i hans öron som en underlig sång, att han kört med broderns hästar och gjort sig olycklig. Han hade gjort sig olycklig, olycklig, olycklig. Ingen makt på jorden kunde hjälpa honom längre.

Det var en lång historia, hur han kommit in i denna olycka och hur det egentligen kunnat gå så långt. Per kunde icke reda den; på morgonen, när han gick ut, var han blott ännu mera förskrämd än vanligt, och i en dunkel känsla af att något skulle kunna hända honom, satte han hänglåset för dörren. Själf gick han ned på ängen, där han börjat bryta sten. Järnspeppet höll han i handen, och midt i arbetet

stannade han ofta, grubblande öfver de underliga ting, som fyllde hans hjärna.

Då hörde han på afstånd rop af högljudda röster, och han igenkände Karl Johans röst bland de ropande. Han hörde hur de skreko hans namn, och genom den klara morgonluften trängde förbannelser och hot. Därpå hörde han

»Jag skall ge dig för att komma, din hästtjuf!»

buller, som om någon hållit på att med våld bryta sig in i hans hus. Så skar en gäll kvinnostämman igenom det öfriga bullret. Det var den gamla gumman, som ställde med hans hus. Hon tystnade åter, och den lyssnande mannen förnam nu ett annat oväsen, som han i början ej kunde förklara. Det var ljud som af stora stenar, hvilka slog emot hvarandra och krossades sönder. Det var skrapande, rifvande,

smällande och slitande ljud. Och med ens mindes han tegelhögen som låg framom vedboden. Männem kastade med tegelstenar, säkert hoppade de och svuro. Per tyckte sig nästan se dem, och denna mörka skräck, som hopat sig öfver hans lefnad, tycktes samla sig i dessa vilda tjut, hvilka hotade honom till lif och lem.

Hela tiden stod Per stilla och lyddes. Hans förfäran var så ytterlig, att han för intet pris skulle vågat gå sina motståndare till mötes. Han stod endast stilla, medan svett-dropparna trängde fram på hans panna, och rädd som ett skrämmt djur, var han beredd att vända om och smyga sig undan inåt skogen.

Då hörde han plötsligt, huru rösterna ett ögonblick sänkte sig. Det lät, som om de rådgjort om något, som om deras raseri för ett par minuter stillats, och så hörde han tydligt steg, som nalkades. Det låg en kulle mellan hans stuga och den plats, där han stod, så att i början kunde han intet se. Men efter en stund syntes broderns hufvud komma upp öfver kullen. Det följdes af ännu ett, och Karl Johan kom gående mot sin bror, följd af gårdens dräng, en f. d. gardist, som blifvit afskedad för slagsmål och superi, en hård, elak och farlig man, som Per fruktade mera än alla andra.

Som fjättrad vid marken stod Per stilla. Järnspeppet höll han i hand, och instinktligt höjde han det i jämnhöjd med sitt eget hufvud. Han skulle velat ropa på hjälp, men vågade icke. Han skulle velat fly, men kunde icke. Han stod blott stilla och såg brodern med långa, ifriga steg komma allt närmare, och allt blodet frös af ångest i hans kropp. Nu var stunden kommen, då de, som beröfvat honom allt, också skulle taga hans lif, och om Per i denna stund vågat eller kunnat, hade han satt sig ned och gråtit i förtviflan. Men han vågade ej ens det. Han stod blott stilla, med speppet höjdt öfver sitt hufvud, och skrek:

— Kom inte hit! Kom inte!

— Jag ska' ge dig för att komma, din hästjuf, svarade Karl Johan.

— Kom inte hit! sade Per. Det blir en olycka.

Karl Johan svor en lång ed och sprang öfver diket, som skilde dem åt. Med knuten hand gick han fram emot brodern, och vansinnig af rädsla lät Per det tunga spettet falla mot den kommande.

Han hade icke beräknat, att spettet var så tungt, ej heller att slaget skulle träffa midt öfver hjässan. Han stod stilla och såg som i en dröm brodern ramla åt sidan, göra ett par raglande steg, falla ihop som ett döfvadt slaktdjur och tungt digna mot jorden.

Med spettet i handen stod Per och stirrade på brodern, som låg orörlig på marken. Hatten hade fallit af, och det flöt blod ur hans mun.

— Kom upp, Karl Johan, ligg inte där, stönade den olycklige.

Men nu hade drängen hunnit fram och böjde sig ned öfver den liggande. Han sade blott ett enda ord, och i nästa nu låg Per på knä på marken. Hans röst var kvidande som ett barns, när det gjort något illa, och hans händer voro hopknäppta.

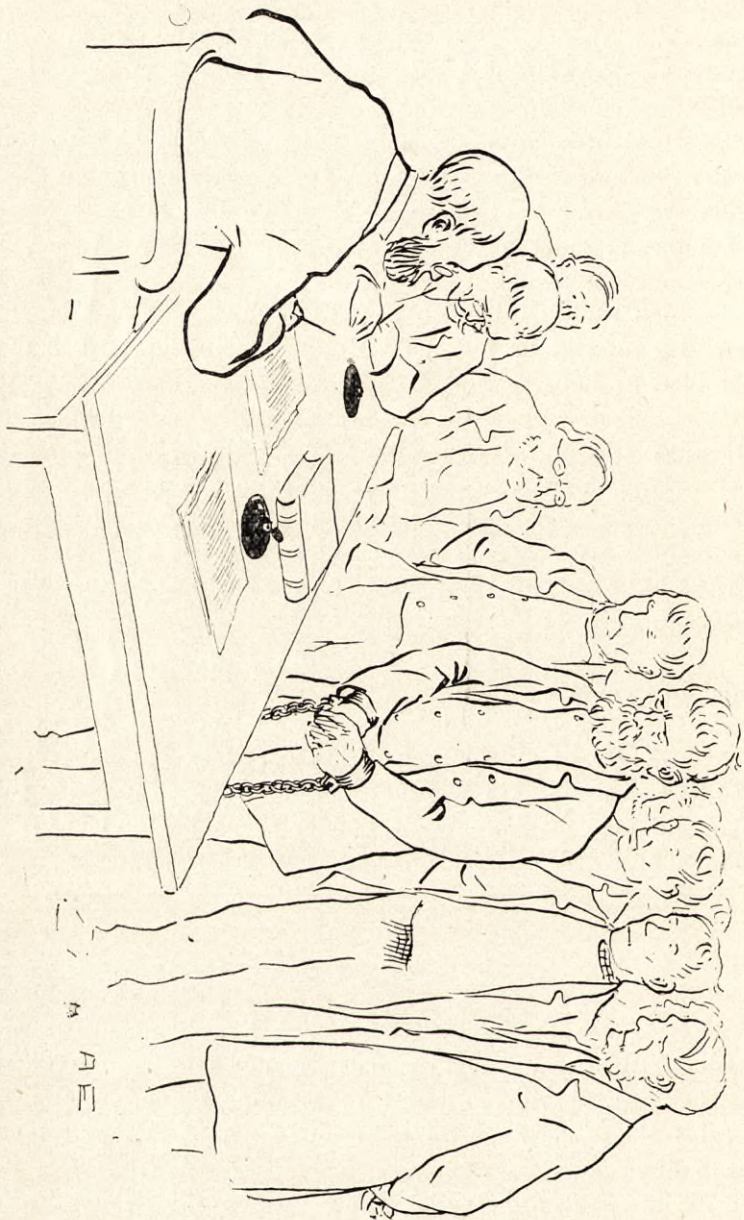
— Min bror, ropade han, min bror. Jag har slagit ihjäl honom.

Gråtande öfverljudt, sjönk han ned hredvid den döde, och som tryckt till marken af sitt eget öde, låg föröfvaren af detta sällsamma brodermord stilla snyftande på knä vid liket, till dess att främmande händer grepo honom och förde honom bort.

* * *

Så passerade händelsen ute på landsbygden, och nu skulle rättvisan taga hand om den farlige mördaren, hvilken på det urtima tinget fördes in framför domarbordet och följdes af alla de ögon, som, fasande för hans brott, fordrade straff öfver mördaren.

Han stod vid bordet och hörde på alla de underliga ord, som sades och hvilka han icke förstod. Vittnen kommo fram, och hans ögon stirrade på de talande, som om han

»Detta hör icke till saken.»

väntat, att någon skulle hafva något att säga till hans försvar. Men målet gick sin gång, och af allt hvad Per kunde fatta, drog han den slutsatsen, att han på förhand var dömd och att ingen skulle få reda på annat, än hvad man kunde se för sina ögon, och det man kunde se var ingenting annat än just det, hvilket Per själf omöjligt kunde fatta: att brodern var död och att han själf hade dödat honom.

Med händerna hopknäppta öfver bröstet stod Per framför domaren. Han visste, att nu var allt sagdt, som sägas kunde, och nu skulle domen falla, domen, som beseglade den olycka, hvilken legat öfver hela hans lif. Han stod och vred sina hopknäppta händer, som om han velat draga dem från hvarandra men inte kunnat, och åter såg han sig om, som om han väntat hjälp från någon, hjälp från Gud eller människor, hjälp, som icke kom.

Då ljöd domarens röst:

— Har den anklagade något mera att säga?

Åter såg Per sig om, och i förtviflan kände han, huru ensam han var. Han tyckte, att här fanns mer än mycket att säga, ty intet af det, som skulle sägas, hade egentligen blifvit sagdt. Och som om han gjort ett försök att för första gången i sitt lif reda ut för sig och andra, hur underligt hela lifvet syntes honom, började Per att tala.

— Detta hör icke till saken, afbröt honom domaren.

Per såg sig rådvill omkring och tystnade. Hans händer fortforo att arbeta, som om han ej kunnat lösgöra dem från hvarandra, och hans blick blef skum, som hade han försökt att se in i sig själf och finna något, som nu kunde duga att yppa för andra.

Tre gånger upprepade domaren sin fråga, om den anklagade hade något mera att tillägga, tre gånger började Per att tala, och för hvarje gång afbröt honom domaren:

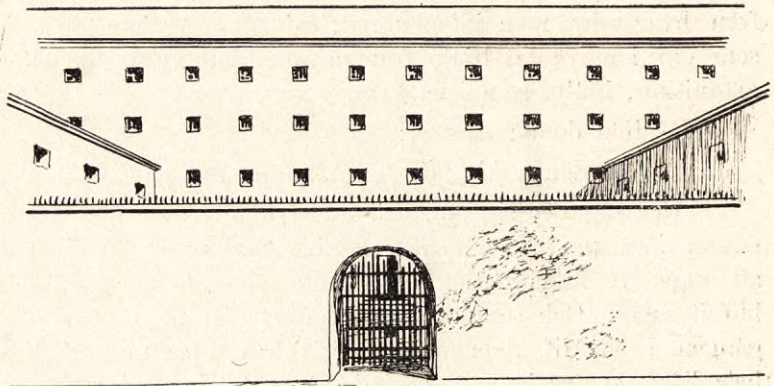
— Detta hör icke till saken.

Då teg Per på fullt allvar, ty han förstod, att nu kunde han ingenting mera säga, och han visste, att hvad han än sade, var det dock ingen, som ville lyssna därpå. Hans öde blef oförklaradt, helt enkelt emedan Per själf ingenting kunde

förklara och ingen annan fanns, som kunde se in i hans förvirrade själ.

Och så föll äntligen domen.

När den var afkunnad, drog Per en djup suck och såg sig omkring. Icke heller nu sade han något. Men med förtviflan märkte han, att hopen vek undan, där han gick fram, och när Per satt på fångkärnan, som rullade bort, gick genom mängden som en suck af tillfredsställelse, att den ensamme mannen fått orätt in i det sista.

Skeppsbrott på Östersjön.

Tungt och osäkert kämpade sig ljuset från den ensamma fyren fram genom snömassorna, hvilka, drifna af den rasande nordosten, piskade ned öfver den vräkande sjön.

Uppe i fyrtornet, som vacklade under stötarna af den ursinniga stormen, sutto två män, den ene ung och den andre gammal. De hade tegat länge. Ty hafvets vilda dån gör

sinnet beklämdt. Men vana som de voro vid ensamheten och det dofva bullret från vreda element, märkte de icke ens tystnaden, utan tiden, som gick sin tröga gång, fängslade deras sinnen i en dyala, hvilken skulle hafva kunnat öfvergå till sömn, om ej faran för att bryta mot reglementet hållit dem vakna.

Den gamle reste sig upp och såg på klockan. Hon var ett. Och under en suck återtog han sin plats, medveten endast om nödvändigheten att sitta stilla och vakta det stora ljuset, som brann för att hindra hafvets vandrare att gå vilse.

Ljudet af den rörelse som den andre hade gjort för att gripa klockan syntes hafva väckt den unge mannen ur hans bedöfnig. Han sträckte på sig, gick fram mot rutan och försökte att se ut. Under dem båda ljödo de skarpa smällarna af vattnet, som forsade omkring klippan och under djupa suckar sköljde foten af fyren, slogo upp omkring trappan, och tycktes knacka på den tunga dörren för att få komma in. Den unge mannen vände sig med en rörelse af vresig medkänsla mot rummet och sade:

— Den syns inte långt i natt.

Den gamle såg upp och svarade entonigt:

— Den kunde lika så gärna vara släckt.

— Ja, återtog den yngre, den brinner för att hålla oss vakna.

Den gamle svarade icke först, utan sjönk åter ned i sin förra ställning.

— Det hjälper inte mycket med fyrar, sade han om en stund. Ty när olyckan skall komma, så kommer den.

Som om han känt eller anat närvaron af andra mänskliga väsen ute i den mörka natten, kom om en stund signalen, att ett fartyg låg därute och sköt efter lots. Det kom som en väckande knall, hvilket störde lugnet på den ensamma ön. Om en stund slet det i dörren, och uppför trappan kom en man i sydvest, oljekläder och sjöstöflar. Han dröp af vatten från topp till tå, emedan vågen slagit öfver honom, när han hukade sig ned för blåsten och steg på den hala klippan. Och han kom för att säga, att han inte tänkte våga sig ut.

De båda andra sågo på hvarandra, men ingendera ville svara.

— Jag kan knappt komma i väg, fortfor lotsen. Vill någon af er följa mig?

»Uppför trappan kom en man i sydvest.»

— Vill? sade den yngre af de båda andra. Man är väl tvungen.

Lotsen genmälde, att han icke kunde se så mycket som komma från land. Han målade upp omöjligheten att slå sig

igenom vågorna, när snöyran piskade i ansiktet, han beskref, hur isen skulle smyga sig omkring tackling, åror och skot, hur omöjligt det var att i mörkret lägga till vid den stora ångarens sida. Och han räknade med sannolikheter. Om ingen lots kom, skulle fartyget hålla ut till hafs. Där var rum sjö och god plats. Där kunde det hålla sig till dagningen, och när dagningen kom, skulle lotsen vara färdig att stiga ombord och göra sin skyldighet. Han slöt med den anmärkningen, att om han också kom ombord så finge han själf göra samma manöver. Ty i snöstorm kunde ingen finna vägen genom skären och ute på öppna sjön var lotsen till intet gagn.

Lotsen var en grof, satt karl, med lifliga rörelser och ett skarpt ansigtsuttryck. Ingen, som såg honom, skulle hafva kommit att tänka på, att denne man kunde vara obestlutsam. Han hade den hvassa, långsynta blick, som kommer af vanan att skåda ut mot öppet vatten och af rådighet i faran. Hans tal var i regeln lika knappt, som hans hand var snabb. Men i dag flöt talet lifligt från hans läppar, kom nästan med häftighet, som om han velat öfvertygat någon annan än dem, till hvilka han talade, skrika högre än en annan, som uppmanade honom att glömma alla förnuftsskäl och blindt lyda signalen, som pligten bjöd. De båda till hvilka han talade, hade under hela tiden icke växlat ett ord. Men när de sågo hur ifrig lotsen blef, utbytte de en snabb blick med hvarandra, som båda utan ett ord förstodo. De hade upptäckt, att lotsen var gripen af den plötsliga skräck för faror, hvilken understundom kan träffa äfven den modigaste och mest härdade: De förstodo, att han var bunden af den försagdhet, som fjättrar handlingen och är starkare än hvarje beslut. Men för att han ej skulle behöfva tala ensam, mera än för att öfvertyga honom, sade ändtligen den gamle:

— Bara det inte blir något ledsamt af det här.

— Då får han skylla sig själf, sade lotsen och satte sig.

Det gick en ström af vatten från dörren och fram till den plats, där lotsen satt. Men ingen gaf akt därpå. När detta beslut väl var fattadt och afgjordt, blef det åter tyst.

Men den tystnad, hvilken nu rådde, var vida olika den, hvilken förut härskat, medan fyrvaktaren och hans biträde ensamma dröjde däruppe, vaktande ljuset i fyrens enorma lampa. Denna tystnad var full af skrämsel, mättad af den underliga, hemska förkänslan af något ondt, hvilken kommer, när man vet, att ute på sjön drifver ett fartyg, som förgäfves ropat till land efter hjälp. Denna skrämsel blandade sig hos de båda fyrkarlarna med en känsla af, att saken icke kom dem vid, att de hade gjort sitt, vakat och sagt, hvad de tänkte. De försökte att hålla sig fast vid denna tanke, stödja sig vid den och med detta stöd återkomma till den tröga likgiltighet, hvilken förut behärskat dem. Men det var icke längre möjligt. Öfver hafvet ljöd ej längre endast stormens dån och vågornas buller. Där fans också ljud som af dofva människoröster, hemlighetsfulla, underbara ljud, hvilka gäfvos syner och satte inbillningen i rörelse. Mot klippan under dem slog ej endast böljorna. Det var som armar, hvilka arbetade för att hålla sig fast, hufvuden, hvilka krossades mot den hårda trappa, som vågorna sköljde, och ofvanför hvilken dörren var stängd. De båda männen sutto ej längre nedsjunkna. De sågo båda ut genom de isiga rutorna, och som om bådast tysta skrämsel haft något af ömsesidig smitta så låg ej längre hafvet framför dem i ökenartad enslighet, upprördt som en stor död massa, hvilken häfdes i gagnlöst raseri. På de skiftande vägar, som målades af glittrande ljus öfver bärg af vågor, bakom hvilka glänste ett mörker som af snön färgades hvitt, skymtade för deras uppjagade inbillning master och tackel, hvilka reste sig ur vattnet, slungades fram och försvunno i obarmhertigt jäsande skum. De fantastiska ljusskiftningarna blefvo till ansigten, hvilka försvunno som såpbubblor, hvilka smattrades sönder mot rutan. Och när vinden tjöt genom fyrens huf ryckte de till, emedan de tyckt sig höra det vansinnigt förstärkta ljudet af ångbåtens sista dödshvissling.

Den ende, som icke såg ut, vår lotsen. Med hufvudet lutadt mot handen satt han framme vid bordet och såg stint mot dörren, genom hvilken han kommit. Och som frukten

af de tankar, hvilka korsat hans hjärna, sade han slutligen endast dessa ord:

— Det gick, som jag tänkte. Han har länge se'n vändt om och gått till sjös.

Men när han sade detta, hade redan en timma gått. Och ingen trodde hans ord, inte ens han själf trodde dem.

Då ljödo genom natten de dofva skott, som berättat att en ångare, ute bland bränningarne fastnat på grund. Och de tre männen störtade upp.

I upphetsning stodo de där öga mot öga: den ene med förbittringens känsla af att hafva haft orätt, att något inträffat, som kastade hans beräkningar öfver ända och gjorde alla hans förnuftsskäl till tomma förevändningar, hvilka ingenting gälla, de båda andra, uppfyllda af den säkra skräck, som kommer, när en aning besannats. Hur härdade de än voro mot anblicken af olyckor och hafvets dystra scener, stodo de dock ett ögonblick stumma, betraktande hvarandra med ett slags fasa, som om de varit medbrottslingar i ett illdåd och denna känsla band deras handlingskraft, som om de varit kvinnor eller barn. Och mellan dem gingo förvirrade ord, som hade de icke vetat, hvad i denna stund var att göra.

Då dånade på nytt, öfverröstande stormens tjut och vågornas smällande dunder, det ordlösa nödroppet från fartyget, som törnat på grund. De tre männen behöfde ej fråga hvarandra, *hvarifrån* nödslottet kom. Riktningen af ljudet var tillräckligt tydligt, de kände alla hvarje sten, hvarje klyfta ofvan och under vattnet på flere mils omkrets, de förstodo af den starka smällen kanonernas kaliber, och de visste, att i mörkret hade en ångare strandat, icke tio minuters rodd ifrån fyren. Det dröjde ej häller länge förrän en båt sattes ut från skäret, och med en man vid hvarje åra och med dubbla reservåror i botten af båten pressades den långsamt fram mellan de vråkande sjöarna. Den nådde en stor engelsk lastångare, en af dessa mörka, tunga kolosser, hvilkas svarta skrof och klumpiga utseende plägar sticka af i skärgården mot smäckra kuttrar och snabbgående passagerarbåtar. Den låg inkilad mellan tvänne klippor, aktern låg djupt

nere, vågorna slogo långt öfver stäfven, och hela den enorma massan af virke knakade i sina fogningar, som skulle den springa i stycken för vattenmassans oerhörda stötar och tryck.

Men trots vågor och mörker nådde den lilla båten sitt mål, alldeles som pilten i sagan lyckades öfvervåldiga den klumpiga jätten och undkomma hans plumpa näfvars obändiga slag. Besättningen blef förd i land, och på morgonen utfördes ett vackert bergningsarbete.

Endast lotsen, hvars pligt det varit att lyda den första signalen som fordrade hans hjälp, deltog icke i arbetet. Undan från de öfrigas blickar hade han krupit i lä bakom sin egen stuga. Se kunde han icke för mörkret, men han hörde, hur båt efter båt lade i land, han hörde röster, som på engelska förklarade, huru allt tillgått, förbannade hans försumlighet och berättade, hur de icke vågat gå till hafs, utan väntat och väntat, att »lotsen» äntligen skulle komma. Han hörde de tunga sjöstöflarnas på en gång hårda och slaskande tramp mot klippan bakom sig, och ju mera han hörde, desto mera sjönk hans mod, uppslukades så att säga af den enda hårda känslan, att denna natt bröt ett helt lifs arbete och energi. Ty det var suspension, som väntade honom, suspension ifrån tjänsten. Om den också ej blef mer än för ett år, och om han också kunde bära den ekonomiska tyngden, så satt dock skammen som ett brännmärke på hans ansigte, och ett lifs arbete skulle icke räcka till att utplåna den.

Han tyckte i detta ögonblick, att det kunde icke vara sant, att han försummat sig. Som om händelsen passerat i förflutna dagar eller händt någon annan, satt han och såg tillbaka på de sista timmarna, grubblande öfver, att det just skulle vara han, som vägrat att gå ut, när kallelsen ljöd. Han hade vaknat på natten och känt som om något hemskt skulle inträffa, och medan han klädde på sig för att gå ut och passa på sin vakt, hade denna känsla följt honom. Den hade fyllt hans själ med en underlig, seg förnimmelse af olust, som han icke blef kvitt. Och när signalen ljöd var det honom, som om just denna signal var den olycka, hvars ankomst bådats genom ett varsel. I hans öra hade främmande röster hviskat: »gå icke, gå icke, gå ickel!» Under

sken af att vilja skydda honom, hade de bragt honom på fall, och olyckan hade kommit, just genom att han sökt undfly den, olyckan, som gjorde honom till en märkt man för lifstiden.

Och nu då lotsen satt där ensam, undvikande människor och människors sällskap, nalkades den sista båten, lastad med människor, klippan. Den lade ut från fartyget, hvars skrof knakade under vågornas sky, och från vanten på styrbord blänkte skenet af en lanterna, hvilken blifvit dit-

»pressades den långsamt mellan de vråkande sjöarne».

hängd för att lysa bergningsbåten på dess väg öfver det vråkande hafvet. Men när båten kommit halfvägs till land, hördes ett väldigt brak, som om en skog af furor bräckts för nordosten, och i samma stund blef det mörkt. Ty lanternan sloknade i det våta mörker, där den väldiga kolossen sjönk, bruten tvärt af på midten af en sjö, som med jättehänder bände den i stycken mot den underjordiska klippans hvassa kam.

Braket hördes ända fram till platsen, där den ensamme mannen satt, och det berättade honom med ens om fartygets

öde. Som lanternans svaga låga dränktes i hafvet, så slocknade också inom honom hvarje försök att dölja eller förminska olyckans vidd. Hans rygg krökte sig som under ett dråpslag, och han stönade högt.

* * *

Men som den ensammes smärta icke aflockar omgifningen annat än en svag glimt af medlidande, och när den kan kallas för själföfvållad, dessutom framkallar en tillsats af förakt, som öfverröstar själfva medkänslan, så gick det också här.

När morgonen grydde, tänkte ingen längre på lotsen, ingen mer än den engelske kaptenen, hvilken beslöt att anmäla honom till välförtjänt straff.

Och som på nattens skräck ofta följer morgonens friska dådlust, så blef också här nattens drama förvandladt till en dagens lefnadslustiga komedi.

Ty fartyget hade varit lastadt med 40,000 säckar hvete-mjöl, och alla dessa säckar flöto nu omkring på vattnet, lockande till bergningsförsök och förvärf. Två man voro hela dagen sysselsatta med att rädda, hvad räddas kunde. Och de bergade massor af säckar, hvilka sjöskadade såldes på auktion för 800 kronor och alltså efter gällande lag och förordning inbringade sina bergare 200 kr. pr man i bergarelön.

Och rästen flöt vida omkring i skärgården. Stormen förde säckarne rundt om till öarna, in i vikar och upp på grund. Saltvattnet trängde igenom säckväfnaden och genomblötte mjölet. Men det trängde aldrig ända till kärnan af säcken. Innerst inne fans alltid en god slump kvar, som icke nåtts af vattnet. Och det som hade blifvit vått, lades ut i tunna lager, torkades i ugnar och blef slutligen icke sämre än annat dåligt mjöl, som står att köpa för den fattige hos både stadens och landets handlande.

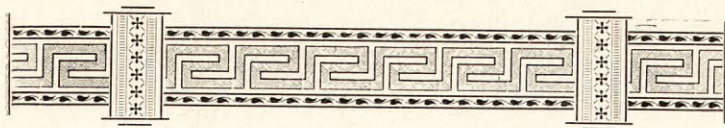
Och långt ute på kobbar och öar i hafsbandet var det ingen, som tog reda på hvem som hittade litet sjöskadadt mjöl. Det fans i alla stugor på många mil, och det var ett

sådant öfverflöd på hvetemjöl, att rågmjölet sjönk i värde. Barnen fingo pannkakor, de stora fingo bröd och korna åto mjölröra öfver hela lotsdistriktet.

Så att genom den olyckan hade »Gud välsignat stranden», Gud — och det engelska sjöförsäkringsbolaget, som fick betala kalaset.

Men lotsen blef prickad för lifstiden. Han hade varit sanndrömd, när han anade olyckan.

Ensam i Stockholm.

I.

Fadern hade varit skomakare och var död. Elin hade intet minne af honom. Han hade dött, när hon var två år gammal, och sedan den tiden hade modern tvättat och strukit, antingen hemma eller borta hos förmöget folk. Och i snart tretton år hade det nu lyckats henne att draga sig fram med sina två flickor, så att en hade fått plats i en butik, och Elin, som ännu gick hemma, hon var bara femton år och nyss konfirmerad.

Det hade sett mörkt ut för madam Söderström, när mannen helt plötsligt dog och lemnade henne ensam med sina två små i ett par rum långt borta på Hornsgatan. I början hade hon trott, att detta skulle hon aldrig kunna öfverleva, och hon visste aldrig, hur hon skulle kunna draga sig fram. Men omsider hade hon lyckats få butiken uthyrd och så hade hon flyttat in i ett litet hus, som låg i hörnet af Hornsgatan och Timmermansbacken. Där hade hon fått ett rum, där det fans spis, och där hade hon bott med sina två barn, till dess att hon tjänat ihop så mycket, att hon kunde hyra ett rum med kök och taga emot tvätt hemma, hvilket betalade sig bättre.

Och så hade det dagliga arbetet skingrat de sorgliga tankarna. Dagen om var hon i rörelse, och när kvällen kom, sof hon efter dagens arbete tungt, och när morgonen grydde, gaf den henne ständigt nytt att tänka på. På det sättet hade hon aldrig fått tid att känna sig ensam, och åren och fram-

gången hade gjort henne duglig, praktisk och arbetskry. När barnen voro lemnade åt sig själfva, såg den äldre systemen efter den yngre, så länge den äldre var kvar i hémmet. När hon kom bort, var Elin redan tolf år. Och så hade åren gått och småningom medfört lättnad i bekymren och hos madam Söderström en längtan att någon gång kunna slå sig i ro och hvila ut från det dagliga och stundliga släpet.

Elin var som sagdt nyss konfirmerad.

Hon hade växt upp i frihet, och som andra barn af hennes klass hade hon sprungit omkring på gatorna, och vid femton år var hon ej als obekant med världen. Hon hade gått i skola, därför att folkskolestadgan ej skulle tillåtit annat, och därför att modern satte sin ära i, att dottern skulle lära sig något, och hon hade gått till sin första nattvardsgång, därför att det skulle så vara, och därför att hon ej kunde få komma i tjänst förr. Hon hade gråtit på gången och vid prestens ord och orgelbruset känt liksom varma vågor från en annan värld genomströmma sitt hjärta. Och när hon gick ur kyrkan, och klädd i den nya korta ylleklädningen, som var knäppt bak, och med den nya salmboken i handen, vid moderns sida tog vägen öfver de kända gatorna, och hade kommit in i det lilla rummet, som varit hennes hem, då visste hon, att nu var hon vuxen och skulle snart få börja att taga sig fram på egen hand. Och det var med en egendomlig skygghet, hon tänkte på sitt blifvande inträde som tjänarinna bland främmande.

När hon tagit af sig kappan, stälde hon sig ett ögonblick framför spegeln. Och hon log ett ljust och friskt leende, när hon såg, hur mjukt och lätt det svarta tyget slöt sig omkring hennes fylliga, utbildade barm och utefter höfterna, och hur den hvita, veckade spetsremsan kring halsen framhäfde ansigtets friska färg, och hur rikt hennes ljusbruna hår låg fram öfver pannan, under hvilka ögonen lyste klara och blinkande blå på båda sidorna om en liten täck, oskön trubbnäsa.

Hon tog ett steg bakåt, berusad af sin egen ungdom, och åter logo de fylliga läpparne ett litet trotsigt leende, medan en rad af starka och hvita framtänder glänste fram.

»Elin såg på modern och följde_tanklöst_hennes_rörelser.»

Och så satte hon sig i soffan och föll i tankar, under det modern hackade köttet, som hon högtiden till ära köpt på torget för att göra biffar af.

Hon hörde på det enformiga hackande ljudet, men kom sig ej för att gå fram och hjälpa modern. Steklukten af smöret, som fräste i pannan, uppfylde rummet. Det var ett hvitt täcke på sängen, och i fönstret stod ett glas med blåsippor. Elin såg på modern och följde tanklöst hennes rörelse, när hon lade biffarna i pannan och flyttade på dem med knifven. Och hennes ögon fingo en fuktig, drömmande glans, och en liten glimt af ett leende flög då och då öfver hennes ansigte.

Och medan Elin satt i soffan, gled blicken från moderns gestalt och bort till fönstret. Hon såg en flik af den blå himlen och topparne af ett par kvistiga popplar, som stodo ute på gården, och där borta ett par svarta tak och ur en skorsten röken, som i tunga tappar trängde sig fram genom den fuktiga vårluften. Där nedanför låg staden, den stora staden, dit hon fått gå ibland, när modern hade skickat henne något ärende, eller när hon eljest kunnat komma ifrån, och där hon brukade stå och betrakta alla de granna sakerna i butikfönstren: halsdukar och klädningstyger och smycken och hattar, där hon brukade se på vaktparaden, när den gick öfver Norrbro, och höra på musiken, som klang så stolt, när det bar af uppför slottsbacken. Där hade hon en gång i sitt lif fått gå på operan och sett riddare i lysande drägter med hvita trikåer och en flicka, som sjöng så vackert om, att hon mördat sitt barn, och som satt vid en spinnrock och spann, och krigare i kyller och kragstöflar och dansande flickor i skärt och hvitt med mjuka, hvita sidenskor och långa fladdrande slöjor af tyll och midt ibland alt detta en rödklädd riddare med ett underligt namn, som hon aldrig kunde komma ihåg. Han var den onde själf, ty han talade så styggt och ville göra alla illa och skrattade så hemskt, medan det gröna skimret blänkte omkring honom.

Och så log hon igen och gungade sakta med den ena foten öfver den andra, när hon kom att tänka på honom, tapetseraregesällen, som bodde midt öfver gatan, som brukade

passa på henne i porten om kvällarna, och som bjudit henne på teatern den där kvällen i julas. Hon tänkte på alt, hvad han talat vid henne om, och hon såg åter alvarsam ut. Fredrik var en underlig kortväxt ung fyr, som bar sitt hufvud för sig och var olik alla andra, tyckte Elin. Han talade inte som andra, han tänkte inte som andra, och Elin visste ej, om hon var rädd för honom eller om hon tyckte om honom. Han hade läst en ohygglig mängd romaner. På lediga stunder gjorde han nästan aldrig annat, och han var på sitt sätt både fantastisk och öfverspänd, en drömmare af det farliga slaget.

Hvad han hade talat vackert med henne om kärlek och alt sådant, som hon ännu inte hört någon annan tala till henne om. Men hon blef alltid så rädd för honom. Ty han var så häftig och så alvarsam.

Och hon var ett gladt, ett friskt och ett lefnadslustigt barn. Fin ville hon vara och njuta ville hon också. Inte hade hon tänkt på att gifta sig inte.

Så underlig han kunde vara.

Han hade gifvit henne sitt porträtt en gång. Det var ljusst i färgen och litet suddigt. Han hade håret ordentligt benadt och kammadt med vatten, så att det låg aldeles slätstruket öfver pannan, kragen satt högt upp, och halsduken var knuten löst och med långa hängande snibbar.

Det gaf han henne, och så sade han, att hon skulle gömma det väl och tänka på honom hvar gång hon såg på det.

— För jag älskar dig, sade han, mer än alting i hela världen. Och jag har så stor kärlek till dig, så jag skulle kunna vara utan alting annat, bara jag hade dig.

Då hade hon sett på porträttet en stund och så hade hon skrattat.

— Hvad skrattar du åt? sade han.

Och hon svarade:

— Jo, jag tycker du ser så lustig ut. Aldrig ser du ut så här annars.

Hon hade inte menat något ondt med det. Men han blef med ens krithvit i ansigtet, ryckte kortet ifrån henne, ref det häftigt i små bitar och gick sin väg.

Men några dagar därefter hade han själf kommit och gifvit henne ett nytt porträtt.

En annan gång hade hon blifvit ordentligt ond på honom för någon småsak. Då hade hon tagit hans porträtt, stuckit ut ögonen på det med en hårnål och skickat till honom det på posten. Under fjorton dagar hade hon då icke sett till honom. Hon ångrade, att hon varit elak emot honom, och nästa gång de träffades, bad hon honom om ett nytt porträtt.

Och så hade han gifvit henne ännu ett.

Hon kände sig alvarlig till mods, nästan rädd, när hon tänkte härpå. Hon förstod honom inte, och hon kunde aldrig vara glad, när hon var med honom.

En dag hade hon stått och pratat på gatan med en handverkarepojke på en aderton år, som hon kände. Då hade Fredrik kommit gående, och han gick förbi dem och stannade ett stycke ifrån och väntade. Hon såg, att han väntade på henne, och hon talade längre med den andre, än hon eljest skulle hafva gjort, för att ej behöfva träffa Fredrik.

Men han höll ut, och när hon kom ensam och tänkte försöka gå förbi honom, gick han fram till henne och följde henne ett långt stycke utan att säga ett ord.

— Hvad har du med den där lymmeln att göra? sade han till sist och hans läppar skälfdde.

Hon såg trotsigt upp:

— Får jag inte tala med folk kanske?

Då bröt han ut i en ström af häftiga ord, han blef eldröd, knöt händerna och slog omkring sig i luften, under det han talade.

— Jag tål inte, att du talar vid någon annan på det där sättet, sade han. Jag vill ha dig för mig. Jag är dum, som är så'n emot dig, som jag är. För du bryr dig ändå inte om mig. Men det är orätt af dig, Elin, när du ser hur jag tycker om dig.

Men då hade hon blifvit ond på alvar och sagt:

— Är emot mig, som du är? Jag undrar, när du är annat än elak vid mig. Jämt ska du gräla på mig och bråka

för ingenting. Jag bryr mig inte om dig als, och jag önskar att jag sluppe se dig. Nu vet du det.

»Får jag inte tala med folk kanske?»

— Finge jag veta, att du höll dig till nå'n annan, då skulle jag skjuta dig, bröt han ut.

— Skjuta mig! Jösses så du talar.

Under tiden hade de kommit fram till huset där Elin bodde, och hon tänkte just säga adjö åt honom och gå upp. Men då kom hon händelsevis att se på hans ansigte. Han var alldeles blek och lugn, men han såg så hjälplöst olycklig ut, att hon tyckte synd om honom.

— Ja, hvarför ska du vara på det där sättet? sade hon.

— Du förstår inte als, huru jag har det, svarade han.

— Och så hade det varit många gånger.

Men efter det samtalet gick Elin i en ständig fruktan, att han skulle göra henne något ondt, och hon var alltid rädd att vara ensam med honom.

Men hvad tjänade det till att tänka på det just i dag? Hon steg upp ur soffan och gick fram till modern, som hade lagt upp biffarne på en talrik och höll på att hålla sås på dem med en sked.

Hon nickade åt dottern och strök med den lediga handen öfver hennes hår.

— Jag ville, att vi skulle ha något godt till middag i dag, barn lilla, sade hon.

Elin tog fram en ren serviett, som hon lade på bordet, talrikar, gafflar och knifvar. Så hemtade hon en butelj öl och stälde den midt på bordet.

Middagen äts under tystnad. Blott då och då kom kort och enstafvigt ett aldeles likgiltigt yttrande. När de hade slutat, sade modern, medan hon satt kvar vid bordet och såg rätt öfver på dottern:

— Jag kan gärna säga dig en sak nu, som jag har gått och tegat med en tid.

— Hvad är det då?

— Kommer du ihåg Johanson, han, som är bonde i Haryd nere i Småland? Han brukade hälsa på far din, när han var i stan.

Elin såg förvånad på modern:

— Nå-å.

— Jo, ser du, det är så, att han har nu länge legat åt mig — han är enkling, du vet — om jag inte ville komma ner till honom och hjälpa honom med alt hvad han står i för den stora gården. Han vill gifta sig med mig ser du

Jag har hela tiden sagt, att han fick lof att vänta, om han hade alvar med det. För först var det din syster, men nu är hon vuxen och reder sig själf. Och se'n var det dig, som jag inte ville lemna ensam här, och några främmande barn vill han inte ha, säger han. Men nu har ju du också gått och läst och kan få en plats, och hur det är, så blir jag gammal till sist och orkar inte med att arbeta som förr. Och en kan aldrig veta, men kommer något på för nå'n af er, så kan det alt vara godt te ha nå'n och vända sig till. Och Johanson har'et bra och står sig godt, så blir jag bara väl hans hustru, så ska det nog räcka till med litet åt er med.

Elin gaf sig till att se på modern. Hon hade aldrig kommit på den idén, att modern kunde komma att gifta om sig.

Madam Söderström var en kvinna på en åtta och tretti år. Hon var liten och fetlagd med ljusgult, slätstruket hår och mattblå ögon, kring hvilka åren dragit ett par lätta rynkor. Hennes ansigte hörde till dem, som åldras sent, och hennes gestalt var ännu fyllig och fast. Arbetet hade ej nedtryckt henne, blott gifvit hennes ansigte ett uttryck af vakenhet och raskhet. Hennes händer voro små och knubbiga, fulla af fina rynkor och med en blaskigt röd färg, som kommer af att alt för mycket handtera våta kläder.

Elin såg bort och rodnade.

— Ska det bli snart? sade hon.

— Ja, vi hade tänkt nu i sommar, ifall jag kunde få nå'n bra plats åt dig.

Elins hufvud sjönk allt längre ned mot bordet. Hon lutade pannan mot händerna och grät tyst.

Modern gick fram till henne, böjde sig sakta ned och tog undan hennes händer.

— Gråt inte, barn lilla, sade hon. Vi ska nog se till, så du får det riktigt bra. Jag gör det ju för er skull, vet jag, barn. Tänk för er te stå aldeles ensamma, om jag faller ifrån och inte kan hjälpa er längre. Det är ingen, som vet, hvad som kan hända. Och om ni också får det bra, så

slipper ni då i alla fall te ha besvär med mig, när jag blir gammal och sjuklig.

Elin torkade bort tårarna och såg upp.

— Ja, och så är han ju så gammal, sade hon.

— Tänk nu inte på det längre. Han är duktig och rask än. Det kan ingen se på honom, att han är nära sextio år.

De hjälptes båda åt att duka af bordet och torka diskarna. Plötsligt sade modern:

— Det är en sak till, som jag nu också ska säga dig. Du tänker väl inte på, att det ska bli något riktigt af mellan dig och Fredrik. För du är ju bara barnet än, och han har ingenting håller, så det blir bara elände af.

Elin höll upp tallriken, som hon var i färd med att torka, framför ansigtet, när hon svarade:

— Åhnej, jag tycker inte just om honom håller.

— Kom ihåg att jag säger dig det, fortfor modern. Du får lof och låta honom veta, hvad han har att rätta sig efter. För han är så konstig till lynnet och inte als lik andra karlar. En vet aldrig hvad han kan ta sig till.

— Ja, tala inte om det, mamma. Inte tänker jag på att gifta mig inte. — —

Elin kände sig mycket underlig till mods efter samtalet med modern. Hon skulle bli lemnad åt sig själf, komma bland främmande, arbeta för att lefva. Ensam, aldeles ensam.

Hela sin barndom hade hon lefvat på söder, på Maria-sidan. Hon kände hvarenda vrå där. Här hade hon brukat åka kälke, och här hade hon gått hvar dag på väg till skolan, utför den branta backen, där hon så ofta fallit omkull, när det var halt, så att böckerna flugit åt ett håll och frukostbrödet åt ett annat. Här på gården under de långa popplarna hade hon brukat leka med en annan flicka, och där hade gossarna i skolan slagit henne med snöboll, så att hon gråtande och andfådd af rädsla hade störtat hem.

Och hon mindes, hur ofta hon om aftnarna stått i porten, när lyktorna tändes, och sett ut öfver den långa, dubbla raden af ljus, som höjde sig utmed de låga husen uppåt Hornskroken och nedåt Götgatan till, där den bågformiga

dubbellinien försvann i vinterkvällens kalla dimma. Och där den slutade, där visste hon, att det lifliga, vackra, glada Stockholm tog vid. Och uppe på Skinnarviksbackarna hade hon stått och sett i den gnistrande vinterkvällen; hur ljuslinierna sträckte sig skimrande fram mellan de mörka raderna af höga bygnader, i bågar, i kvadrater, i långa jämlöpande linier från den mörka Kungsholmen, där gnistorna från ångskorstenarna sållades ut som ett regn af stjärnor i töcknet, bort öfver Ridderholmskyrkans otydliga spets och ända till Ladugårdslandet, där kyrktornet mörkt och stort och ensamt skymtade fram öfver hustaken. Och under henne sträckte sig Mälaren, nästan svart, och sakta och ljudlöst rörde sig en liten ångbåt fram med en röd lykta i förn och en strimma af ljus rök bakom.

Hon hade önskat att få komma dit ned och lefva i all denna härlighet. Och nu skulle hon kanske få det. Men nu gladde hon sig icke däråt.

Ty hon hade aldrig tänkt sig, att modern skulle lemna henne ensam, och hon kände sig så ängslig vid tanken på att komma ut på egen hand. Hon fruktade för sig själf och för hvad det skulle bli af henne. Hon hade hört om så många, som det gått illa för. Hela staden såg för hennes fantasi mörk och hotande ut, och lyktorna lyste med ett osäkert, falskt sken; det hade ingenting lockande med sig längre. Alting var blott främmande och ödsligt och tomt.

Men innerst inom henne föddes småningom en annan känsla. Modern gjorde nog rätt ändå, som gifte sig på gamla da'r. Det gick ej an att visa det goda, som bjöds en, ifrån sig. Ty det kom aldrig igen för andra gången, och det var ingen leksak att icke ha annat i världen än sitt arbete att trygga sig till. — —

Och dagarna gingo, och snart skulle modern resa.

Elin hade fått tjänst hos en porslinshandlande på norr, som fick tillträdas, när modern rest.

Dagarna gingo nästan fortare än vanligt, tyckte hon. En del af det gamla bohaget var såldt på auktion, resten hade syskonen fått. Moderns stora koffert stod packad, och korger och klädbyltet lågo bredvid.

Elin grät hela tiden, medan stadsbudet bar ut sakerna, och så följdes de åt ner till den lilla bangården. Biljetten köptes och sakerna poletterades.

Flere bekanta stodo på perrongen, Elins syster och ett par af grannarne. Elin hängde sig omkring moderns hals och grät igen.

Konduktören kom, och bad de resande taga plats. Så stängdes kupédörrarna, och alla de afskedstagande drogo sig tillbaka från vagnerna.

En hvissling och ett tungt pustande från lokomotivet. Tåget var i gång, och genom tårarna såg Elin ännu på långt håll modrens näsduk vifta genom vagnfönstret. — —

Några dagar förut hade hon talat med Fredrik och ordentligt sagt honom, att det kunde inte blifva något af dem emellan.

* * *

II.

Elins saker voro redan flyttade till det herskap, där hon nu skulle i tjänst. Hon skulle gå dit direkt ifrån bangården, och hennes syster följde henne ett stycke på väg. Så togo de två systrarna hvarandra i hand och skildes åt.

Elin gick långsamt upp för Regeringsgatan, tills hon kom till Smålandsbacken. Där vek hon af, gick förbi ett par hus och in i en mörk portgång. Där stannade hon och drog djupt efter andan. Hennes hjärta bultade, så att hon måste stöda sig mot väggen, och tårarna ville bryta fram igen.

Hon tänkte på modern. Nu hade hon rest. Och på Fredrik. Tänk, hvad han varit underlig, när hon sagt, att hon ej kunde hålla af honom. Han hade bara gått ett par steg ifrån henne, och tungt och hest sade han:

— Ja, det är väl slut då. — Men så hade han med ens sprungit fram till henne, hållit sitt ansigte så nära hen-

nes, att det riktigt värkte i hennes ögon af att bara se på honom, och så hade han höjt sin knutna hand som till en ed och sagt:

— Men jag ska ha reda på, hvems skull det är. Jag ska få veta det. Och honom ska jag . . . Han hade inte fått fram ett ord mer, utan gått sin väg. Han sade henne inte adjö en gång.

Men det var ändå väl, att hon inte behöfde vara rädd för att få se honom på sin väg igen vid hvarje steg, och som hon kom att tänka på det, gick hon fram i porten och såg nyfiket utåt gatan.

Där såg ut som på alla andra gator. En ölkärra med en fet, lunkande häst och en rödbrusig körsven, for förbi. En gammal fru kraflade sig pustande upp för backen, ett par herrar gingo i lifligt samspråk utför den och försvunno bakom hörnet. Åt båda sidorna såg hon två rader af hus, höga, daskigt färgade, enformiga. Det var mulet i luften och vått på gatan. En kall vårbläst svepte omkring henne i portgången. Kanske var det likadant här, som där hon bott förr, bara hon hade varit här litet längre och blifvit van vid det.

Hon kom med ens att tänka på, att nu var hon nere i den gentila delen af staden, dit hon alltid varit så glad att få gå, och hon kände, hur blodet stockade sig omkring hjärtat. Hur skulle det vara, när hon nu kom dit upp i sitt nya hem? Om ändå ett par dagar hade gått, så att hon riktigt visste, hur det var. Skulle hon måntro hållas mycket strängt, så att hon inte fick gå ut någonsin? Skulle hon få mycket att göra? Skulle frun vara snäll emot henne?

Hon satte hatten bättre i ordning och rättade på handskarna. Därpå gick hon skyndsamt uppför trappan och ringde på.

En något mager dam på omkring sextio år med ett sjukligt utseende kom och öppnade.

— Nå, där är du ju, barnet. Kom in. Har din mor rest nu?

Elin neg djupt och blef stående vid dörren i det lilla förmaket, medan frun gick fram och satte sig i soffan.

— Gå nu in till dig, mitt barn, och gör dig i ordning och tag af dig dina kläder. Men först vill jag säga dig en sak. Du skall alltid tala sanning till mig, så ska vi nog blifva goda vänner. Vill du lofva mig det?

Elin var purpurrod. Hon stod och nöp i sina handskar.

— Ja, sade hon hviskande.

— Nå gå du in till dig. Du hittar ju vägen, se'n du var här sist.

— Ja, sade Elin igen.

Och inman hon visste, hur det gått till, hade hon gått genom salen och in i det lilla köket, som skulle vara hennes hem.

Hon såg sig omkring. Ett litet rum med smalt fönster och utsigt öfver en gård. Emellan dörren till förstugan och salsdörren en spis. På ena långväggen en byrå och midt emot den en liggsoffa, som kunde dragas ut. På soffan stodo hennes saker. Väggarna voro tomma, och det kändes kallt därinne.

Hon gick långsamt fram och satte sig på stolen vid fönstret, lade hatten ifrån sig och började mekaniskt taga af sig handskarna

»Nå, där är du ju, barnet.»

och knäppa upp kappan. Hon höll inne och såg sig omkring. En kväfd, darrande snyftning arbetade sig upp genom bröstet, och hon såg en stund alting otydligt genom tårarna. Hon hängde upp kappan på en spik och började taga fram och lägga i ordning sina kläder. Men altsom hon tog upp dem, vände tankarna tillbaka till det lilla hemmet, där det i morse bara fans tomma väggarna kvar. Långsamt lutade hon sig ned öfver den svarta konfirmationsklädningen, som hon höll i handen, och med pannan mot kistans kant grät hon ensamhetens första, riktigt bittra tårar. — —

Det hade gått ett par år, och Elin visste nu aldeles, hurudant det var att bo på norr och att tjäna hos herskapet Sivert.

Det var en gammal hederlig borgarfamilj. Gubben var sextiofyra år gammal och frun bara fyra år yngre.

Gubben stod i boden hela förmiddagen, men när middagen var förbi, lade han sig på soffan med en näsduk öfver ansigtet, sof en timmas middagssömn, medan frun slumrade i gungstolen bredvid honom, och sedan tände han sin pipa och satt antingen hemma med en liten toddy framför sig, eller också gick han ut för att träffa ett par bekanta, som han sade, och då kom han regelbundet hem, när klockan slog tre kvart på tolf, glad och pratsam och röd i ansigtet.

Hans hustru var liten till växten med ett litet ansigte fullt med rynkor. Hennes små skarpa ögon sågo alting. Hon var mycket noga, och det var ej ofta, man kunde göra henne i lag. Men förstod man att rätta sig efter hennes nycker, och kunde man med tålamod fördraga äfven orättvisa tillvitelser, då var hon lätt att vinna, och hennes välvilja visade sig alltid på ett eller annat reelt sätt i handling.

De båda gamla hade ej några barn, och när Elin kom dit, var hon ju bara femton år. »Man kan omöjligt behandla barnet som en vanlig piga», sade frun, och på så sätt, kom Elin snart sagdt att räknas till familjen.

När det ej var främmande, lät hon gärna Elin sitta inne hos sig om kvällarna. Frun satt och stickade eller sydde, gubben satt bredvid med toddyglaset framför sig och Elin läste högt ur någon lånbiblioteksroman. Lampan lyste med ett varmt, gult sken på de tre, som sutto där, och alting var lugnt och tyst. När Elin blef trött, lade gumman bort sitt handarbete, Elin gick efter sin virkning, och nu läste fru Sivert själf, medan Elin lät virknålen löpa och gubben och hon åhörde tillsammans historien om hur den fattiga flickan blef gift med den rike ädlingen, fast hans förnäma släkt satte sig däremot, eller hur den fransyska frun med den bleka hyn och det trötta, förnäma småleendet bedrog sin man och med blixtrande ögon lät sig sjunka mot sin ädle platoniske tillbedjares broderade skjortbröst.

Utom för herskapet skulle hon också städa åt en gammal revisor, som bodde i vindsrummet, och som hyrde af Siverts.

Om somrarna fick hon följa med familjen ut till deras lilla landtställe vid Mälaren, fick vara med på utflykter i vagn eller båt, tilltalades vänligt af främmande och behandlades nästan som barn i familjen. Hon satt med vid bordet,

»Lampan lyste med ett varmt, gult sken på de tre.»

utom när det var gäster, då hon fick gå omkring och passa upp.

Ty hon var ju, som sagdt, bara barnet, när hon kom i tjänst, och så var hon vacker och gladlynt och frisk, rkitigt en solstråle i hemmet för de båda gamla.

Och så gick tiden, tildess Elin hade fyllt sjutton år.

Hon var ovanligt utbildad för sin ålder, ögonen lyste af lefnadsmod, hon sprang oftare än hon gick, och hennes skratt klingade så friskt, och hennes tänder lyste så hvitt och vackert, när hon skrattade.

Hon hade många gånger fått följa med familjen på teatern och sett så många lustiga saker. Ty herrn i huset tyckte mest om operetterna, och frun tyckte också om dem, bara de inte voro altför — hvad hon ville säga — svåra och besynnerliga. Och när hon gick till sina sysslor, hade hon vant sig att gnola lätta och lustiga melodier.

När hon ibland fått lof att gå hem till sin syster, stal hon sig understundom till att vara längre ute, än hon hade lof, och då tog hon gärna om aftnarna, hälst när det var vår eller höst, vägen förbi Blanche i sällskap med systemen eller någon väninna och stod en stund utanför och hörde på tonerna af Boccacciomarschen eller valseu ur Faust. Och omkring henne rörde sig människomassan fram och tillbaka, fina herrar och damer, flickor i blåa lif och skotskt rutade kjolar, med små baretiformade hattar, damer i vida, fotsida kappor och sneda, bredbrättade Rembrandshattar, polisbetjänter med stela ämbetsmannafysionomier, upptågsglada och svärjande gatpojkar, småflickor med apelsinkorgar och oblyga ansigtsuttryck, gamla, hedervärda borgarpar arm i arm och ensamma flickor med höga klackar på skörna, smala lif och vickande höfter, parasolen kastad som ett vapen på sned mot vänstra armen, och djärfva, blanka, utmanande ögonkast.

Hon stod och hörde på alt detta, medan hennes uppmärksamma ögon hela tiden flögo omkring på alting, och ett litet leende satte de små nervösa läpparna i dallring, och när hon så kom hem och skulle sätta sig att läsa högt ur Marie Sophie Schwartz eller Alexandre Dumas père, ringde det som en yster musik för hennes öron, hon satt och trummade mot knät takten till sina egna tankar, och fru Sivert rättade henne alt ibland, när hon läste fel.

— Det är fasligt, barn lilla, hvad du måtte ha mycket att tänka på i dag. Hvad är det du säger? »Folkets likar?» Det står ju »lidande» vet jag.

En dag kom frun in i köket och sade, att hon skulle få en ny herre att passa upp på. Revisorn som bott i vindrummet skulle flytta, och den, som nu kom dit, var en ung man, som gick på karolinska institutet och skulle bli läkare.

— Du ska vara höflig och vänlig mot honom förstås, sade frun. Men du får akta dig för honom också, för så'na där herrar är inte bra för flickorna, inte.

Några dagar senare såg Elin, hur ett stadsbud körde in på gården med en stor packning, ett par koffertar, en boklår, en lång bokhylla och en korgstol. Han kom upp i köket och frågade efter, hvar herr Björling bodde. I det samma kom frun in och sade, att det var en trappa högre upp i vindsrummet på gafveln. Han skulle snart komma efter, och stadsbudet skulle vänta, så han fick säga ifrån själf, hur han ville ha alting.

Elin hörde, hur det gick i trappan. Hon såg ut genom dörren och såg en ung man, som raskt sprang uppför den. Han bar en blå, luddig öfverrock, väl knäppt, gråa handskar och pince-nez, genom hvilken två muntra, klara ögon lyste fram. En låg svart hatt, röda friska kinder, ett par små, ljusbruna mustascher, och en dragning af ett leende vid ena mungipan.

Han stannade ett ögonblick, när han fick se Elin, och det kom en hastig glimt i hans ögon. Han gick liksom obelutsam fram mot dörren, såg henne rätt i ansigtet och skrattade. Elin log igen, rodnade, drog hastigt till dörren och hörde, hur han smågnolande gick uppför trappan till sitt rum. — —

När Elin på aftonen kom upp på hans kammare för att städa, såg hon sig först en stund nyfiket omkring med ljuset i hand. Hennes hjärta bultade oroligt, och hon kände sig rädd, att han skulle komma. Vid fönstret stod ett skrifbord med allahanda böcker på. Hon tittade i ett par, men förstod ingenting af det, som stod i dem. På golfvet stod en till hälften upppackad boklår, på soffan låg en vårdslöst kastad nattrock, och på väggen hängde redan ett par tafflor, en vy öfver Stockholm med slottet och Norrbro och Tofanos »Enfin seuls», de båda nygifta, som lemnats ensamma i stum omfamning midt i denna berusande omgifning, med blomsterträdgårdens palmer och aloë, mjuka mattor och dyrbara möbler. Hon lutar sig utan en rörelse mot hans famn, medan hennes läppar öppnas, och hon känner den vällukt-

mättade, parfymerade luften i sina finaste nerver, och det tunga sidensläpet som en matta breder sig ut öfver bådas fötter.

Förvirrad bäddade hon sängen och bar in vatten i karaffen. När hon hörde, att det gick i trappan, sprang hon in i köket och satt länge på stolen framför fönstret. Hon var het i ansigtet och hennes tinningar bultade. — —

Elin såg herr Björbling ofta. Hon mötte honom i trapporna, eller uppe på hans rum, och han satt ofta inne och pratade hos herskapet, som han var slägt med.

Hon hade aldrig sett något sådant i sitt lif. Det var som sol öfver honom. Ständigt kom han med ett muntert ord, än till frun och än till henne, hans skratt lockade henne att skratta med, och han fick henne att prata och berätta om sin barndom, om hur modern reste ifrån henne, om hur hon hade det, och om allting. Hon gick alltid och tänkte på, om han skulle vara inne, när hon fick lof att gå in i hans rum. Hon hade reda på, när han var borta, och när han var hemma, och hade hon ej fått prata med honom på någon dag, gjorde hon sig gärna ett ärende ut i förstugan, när hon hörde honom komma.

Hon hade lärt sig att känna igen hans steg. Han hade ett eget sätt att skrapa emot med klackarna, när han gick.

Han var håller aldrig näsvis emot henne och sade henne aldrig något, som hon behöfde blygas för. Det var knappt, att han tog henne i hand en gång.

Och i den vägen hade Elin redan pröfvat på åtskilligt. Hennes friskhet lockade männen. När hon ibland blef skickad bort med en lampa ur boden, när hon skulle gå med bud till någon af familjens bekanta, eller om hon tillfälligtvis mötte någon af dem i trappan, var det mången, som hade lagt armen om hennes lif och inte velat släppa henne och frågat, om en så vacker flicka skulle gå lös och ledig utan att ha någon, som hon tyckte om.

Det var särskildt en gammal rik grosshandlare, som hon var rädd för. Han var stadig kund i butiken, och när hon kom till honom med något, som han hade köpt, hörde

hon alltid, hur han sade till pigan, som öppnade: Låt flickan komma in.

Och hon hade ofta haft svårt att värja sig för honom.

Hon visste, att han var gift och hade flere fullvuxna barn, och hon vämjdes vid honom. Men hon skämdes att tala om sådant för herskapet, och han var för resten inte den enda.

»Ja, det vill säga, att det kan jag då inte lofva riktigt.»

Det skulle ha blifvit så mycket att tala om, och det ville hon inte. — —

Det var en dag, hon låg och skurade. Hon bar ett tunt, blårutigt bomullslif. Ärmarna hade hon kaflat upp högt öfver armbågen.

Herr Björling kom i trappan och skulle gå förbi henne. Han stannade, när han fick se henne, tog cigarren ur munnen och smålog.

Hon drog sig undan för att låta honom komma förbi och såg förstulet upp.

De tego båda ett ögonblick och kände båda tystnaden.

Hon såg plötsligt upp igen och märkte att han var alvarsam. Hon urskiljde en liten ryckning i hans ansigte och slog åter ned ögonen.

Då kände hon, hur han böjde sig fram, grep henne om axlarna och kysste henne på pannan.

Hon slet sig lös.

— Nej, men herr Björling. Låt mig vara, ni får inte göra så där.

Han höll henne fast ett ögonblick, och hon kände att hans händer darrade.

Så släppte han henne och skrattade ansträngdt.

— Är Elin ond på mig? Hon drog sig så långt ifrån honom som möjligt.

— Ne-nej.

— Jag ska' inte göra om det mer, sade han.

Och efter ett ögonblicks uppehåll:

— Ja det vill säga, det kan jag då inte lofva riktigt.

Därpå hörde hon, hur han gick utför trappan, och kände ännu den lätta doften af hans cigarr. Men när hon fortsatte med arbetet, förnam hon en besynnerlig, stickande känsla i bröstet, som fylde henne med oro, och som hon aldrig hade känt förr.

Aldrig någonsin för Fredrik. Aldrig på det sättet, aldrig. — —

En dag kom herr Björling och gaf henne två teaterbiljetter och frågade, om hon inte ville gå på teatern och bjuda någon väninna med sig.

Hon visste ej, hvad hon skulle svara, utan tog emot biljetterna och tackade.

Till frun sade hon, att hon blifvit bjuden på teatern af sina släktingar.

Men sedan var gärdet uppgifvet.

Än var det en påse konfekt, än en apelsin, än ett par handskar eller en halsduk, som han förärade henne. Och för hvar present hon fick, måste hon ljuga på nytt. Ty fru

Sivert var en sträng gumma, som inte höll sig för god att titta i hennes byrålådor, och alltid hittade hon på något nytt.

En dag visste Elin ej, hvad hon skulle säga, och då måste hon ut med språket.

Frun hade hittat en påse chokladpraliner.

— Jag har fått dem af herr Björling, sade Elin. Vill frun smaka?

Men då blef den gamla frun med ens alvarsam och sade henne, att hon fick på inga vilkor taga emot sådant. Och hon sade, att Gottfrid var ingen elak karl, men han hade nog narrat flickor förr. Ty det hade alla karlar gjort, och dum vore den, som trodde på dem.

Och Elin hörde på hvad hon sade och teg. Men hon trodde inte, att Gottfrid var sådan. Aldrig i verlden skulle någon få henne att tro det. — —

Och så gingo månaderna. Det blef töväder med bläst och regn. Det gick hål på isen, och stora flakar drefvo i ilande fart utför Norrström, smälte eller hvirflades rundt och jagades långt ut till hafs mellan de björkbevuxna öarna. På gatorna var det moddigt, och vattnet forsade genom ränstenarna. Men uppe mellan husraderna glänste himmelen varmt blå, och en ljum vind med löfte om sol och sommarluft och fågelkvitter viftade smekande omkring stadsbornas kinder och hviskade till de lyckliga, som kunde få komma bort, att de skulle få börja lefva på nytt ute i naturen, vid granskog och hafsluft.

Men midt upp i löftena kom snön tillbaka. Kall och hvit lade den sig öfver gator och tak. Och människorna drogo sig inomhus igen och sade till hvarandra att aldrig mer tro på våren, som ändå aldrig i verlden kom, när den lofvade.

III.

Fru Sivert skickade en dag ut Elin efter frukosten. Därpå vände hon sig till sin man, som satt i soffan och läste Nyheterna.

— Jag förstår aldrig, hvad det är med flickan. Hon är sig inte lik.

— Med flickan? Hvad skulle det vara med flickan!

Herr Sivert fortfor att läsa.

— Låt bli och läsa, säger jag dig, utan hör på, hvad jag säger. Nå, vill du lägga bort den där välsignade tidningen. Tror du, han springer ifrån dig? Jo, jag ska säga dig, att det är något på tok med flickan. Har du inte lagt märke till, hur ofta hon ber att få gå bort om aftnarna, och ett par gånger har hon ju inte kommit hem förrän öfver tolf.

— Ja, men hon har ju varit bjuden till . . .

— Å prat, hvem vet, hvar hon har varit. I går kväll gick jag in i köket, och då var hon borta, fast hatten och kappan hängde kvar inne, och det dröjde en god timme, innan jag hörde henne komma in igen. Har du inte sett, hur fin hon blifvit på sista tiden? Handskar och halsdukar och gud vet inte allt hvad?

— Ja, men kära du, inte kan du väl tro, att barnet . . .

— Prat, säger jag. Du får hjälpa mig med att se opp med den där juvelen Gottfrid, som är din brorson, och som du skaffat hit i huset, fast jag sa', att jag inte ville ha en så'n där herre, som bara skulle ligga efter flickan för mig. Men nu har vi't, som vi har'et, och sanna mina ord, om jag får reda på nå'nting emellan dom, så ska' han ur huset, och det på eviga momangen. Och hon med för resten. Fast henne är det då egentligen synd om. Men man kan inte ha en så'n en i huset. Det är rakt omöjligt. Folk har nog att prata om ändå.

— Ja, men hvad vill du, att jag skall göra?

— Jo, du ska' hålla ögonen uppe, begriper du. Du kan ju t. ex. gå upp på gunstig herrns rum någon gång, när du ser, att flickan inte är inne. Få se, säger jag bara.

Gubben lofvade, att han nog skulle läsa lagen för pojken, och hvad han lofvade, det var säkert som gull. Han hade verkligen fäst sig vid flickan, och han kände en hederlig gammal mans hela förbittring, vid tanken på att någonting sådant skulle kunna hända den lilla vackra oskyldiga flickan, som varit som ett barn för honom nästan, och han började samma dag sin mission som huslig detektiv.

Under ett par dagar märktes ingenting misstänkt. Gubben gick oftare än vanligt i trapporna, tittade utan synbar anledning in i köket, men utan att kunna upptäcka någonting. Han började redan tro, att hans hustru missat sig, och svor öfver, att han ej fått vara i fred, utan i två hela dagar måst gå i en sådan förbannad oro. — —

En morgon var Elin ensam hemma. Hon gick fram och åter på golvet, smålog för sig själf och tänkte på någonting roligt. Ty alt emellanåt stannade hon med händerna knäppta omkring nacken och såg på klockan, medan hon sakta sjöng en melodi, som hon hört på piano och positiv, på Berns och af hvisslande pojkar på gatorna:

Jetzt geht zum Lindenau,
Dort ist der Himmel blau.

Solen gassade in genom fönstret, den varma glada maj-solen, och långt bort öfver taken såg hon några strimor af kungsträdgårdens ljusa grönska midt i ett darrande skimmer af vårliga solstrålar. Ock högt uppe var det blått, bara blått, så långt hon kunde se.

Med ett litet leende såg hon inåt rummet igen, böjde hufvudet, och det kom färg öfver kinderna och glans i ögonen.

Om hon skulle gå upp och hälsa på Gottfrid? Bara ett litet tag. Han hade sagt, att hon aldrig fick göra det, utan att han hade bedt henne om det. Men det var väl inte så farligt. Inte fick någon veta det.

Bara ett litet tag.

Hon gick tyst ut i förstugan och såg sig om. Hon tog i dörren upp till vinden. Den knarrade. Hon stannade igen och lyssnade. Nej, intet ljud. Så gick hon lätt och tyst uppför trappan och öppnade dörren till Gottfrids rum.

Han stod framför spegeln och knöt halsduken, i skjortärmarna, med uppknäppt väst. Hon stannade i dörren, smålog med hela ansigtet.

Han vände sig om.

— Nej, men är du tokig? Tänk om någon kommer hit.

Hon stängde dörren och gick fram emot honom med händerna på ryggen.

— Å, det kommer ingen.

Med ett litet hopp kastade hon sig om hans hals.

— Jag har längtat så förfärligt efter dig.

— Lilla barn.

Han drog henne ner i sitt knä, och hon satt och såg in i hans ansigte, medan hon knäppte ihop händerna om hans hals.

— Jag tycker så mycket om dig. Det fins ingen, som är som du.

Han kände sig smått beklämd och kysste henne för att slippa se henne i ansigtet.

— Å, det ska du inte säga.

Det var bestämdt någon, som tog i låset. Han for upp, och Elin blef stående rådvill midt på golfvet. Hon ville gå till honom, men han drog sig undan och gick ett par steg närmare dörren.

»Ut, skrek han.»

Den gick upp, och gubben Sivert stod på tröskeln. Han kastade en blick öfver rummet, och så steg han in: — Jaså, din sju tusande djäfv!

Han lät dörren stå och pekade på den.

— Ut, skrek han.

Elin lydde utan att säga ett ord. Hon såg på Gottfrid, när hon gick förbi honom. Han bet sig i läppen och såg ned. Hon gick mekaniskt utför trappan och hörde bara, hur dörren där uppe slogs igen med en smäll. — —

Ensam satt hon där nere, hon visste ej hur länge. Hon spratt till vid att höra herr Sivert gå förbi köksdörren och ner i boden. Men han gick ej in till henne, och hon andades åter lättare.

Gottfrid kom icke ner. Hon hörde honom gå uppe på sitt rum fram och tillbaka. Hon skulle så gärna hafva velat gå upp och tala vid honom. Men hon tordes icke.

Hennes hjärta var så fullt. Hon skulle hafva kunnat gråta, men hon fick ej fram en tår. Hon förstod, hvad som skulle komma. Frun skulle tala alvarsamt vid henne, säga att hon ej kunde få stanna kvar längre hos dem, och så skulle hon få packa ihop det hon hade och flytta bort. Hvert? Ja, hvert? Hon hade ingen att komma till. Hon fick lof att börja slå sig fram på egen hand, lära sig något, att sy eller tvätta eller något annat. Hvad som helst!

Å, men Gottfrid skulle nog hjälpa henne. Men . . .

Hennes syster skulle få reda på det. Ja, det förstas, det kunde ju inte hjälpas. Men modern! Det brände i henne, och gråten ville bryta fram.

— Mamma, mamma, åh om hon hade varit här ändå!

Hon sköt undan diskarna, som hon höll på med, och grät.

— Då hade det aldrig, aldrig skett.

Men Gottfrid skulle väl ändå veta någon råd. Han var ju så snäll emot henne, och hon ville ändå inte, att hon inte hade träffat honom. Det andra det var nog tråkigt, men det gick väl öfver.

Hon hörde, hur han gick i trappan, och hon torkade bort tårarna. Blodet stockade sig i bröstet på henne. Hon gick fram till dörren och gläntade på den.

Med nedslagna ögon och gråten i halsen stod hon framför honom.

Han såg upprörd ut och ville först gå förbi henne. Men hon häjdade honom.

Han drog sig undan handen, som hon lagt på hans arm.

— Nå, hvad är det nu?

— Det var mitt fel, sade hon.

Han såg sig om, ifall någon skulle komma.

— Ja, det var förbannadt dumt, sade han.

— Jag får inte stanna kvar, förstås, sade hon, och tårarna trängde fram igen.

Han gjorde en åtbörd af otålighet:

— Ja, gråt nu bara inte.

— Ja, du vet inte, hur jag har det. Du får lof att vara vänlig mot mig.

Han blef plötsligt uppmärksam.

— Du är väl aldrig . . .

— Nej, det var inte det, jag menade. Men jag får inte stanna kvar, och frun blir så ond, och hon har varit så snäll mot mig förut.

— Ja, men hvem har sagt, att du ska stanna? Hör på mig nu, Elin, och var en förständig flicka.

Han lutade sig mot räcket till trappan och drog henne till sig.

— Om nu frun blir ond på dig och säger dig stygga ord, så behöfver du inte stå och höra på det inte, utan säg då bara, att du vill flytta.

— Ja, men . . .

— Nej, hör på mig nu bara. Du kan ju komma bort och få lära dig något, och i början ska jag hjälpa dig och skaffa dig ett rum. Du kan väl förstå, att jag inte vill, att du ska få ledsamheter för min skull. Du skulle ju aldrig få vara i fred, sedan de nu har fått veta det här. Och för resten skulle jag ju aldrig kunna träffa dig mer, om du stannade kvar.

— Nej, det är sant.

— Ja-a. För resten har jag ju alltid sagt dig, att det inte kan räcka för alltid, och vi har ju aldrig tyckt om hvarandra på det sättet.

Hon såg bort och mumlade:

— Ja, inte du, det förstås, men jag.

— Ja, men jag skall hjälpa dig i alla fall, och har du fått lära dig något, så reder du dig mycket bättre än här.

Ett leende för öfver hennes anletsdrag:

— Du öfverger mig nog inte.

Han visste inte, hvad han skulle svara. Han tog hennes hufvud mellan sina händer och klappade henne.

— Gå in nu, sade han. Och låt mig veta sedan, hur det har gått.

Han sprang hastigt utför trapporna, och Elin gick tillbaka in i köket. — —

Det blef inte liten uppståndelse hos Siverts. Gubben var förbittrad och svor på, att unga herrn skulle flytta från och med månadens utgång, och att flickan skulle bort samma dag. Ty man kunde inte ha en sådan person i huset.

Men frun, som verkligen höll af flickan, sade, att hon hade varit aldeles för häftig i början, och att hon rakt inte kunde stå till svars med att släppa den stackars flickan vind för våg utan någon, som tog sig af henne.

Och följdén blef alltså den, att herrn i huset gaf med sig, och det beslöts, att Elin skulle få stanna. Men en duk-tig uppsträckning skulle hon ha, och fick man bara en enda gång till nys om någonting sådant, då var det också slut med nåden, och hon skulle ur huset, så sant som han hette Johan. Det var säkert det.

Fram på förmiddagen ropade frun på Elin att komma in.

Elin kom hastigt, gick några steg framåt golvet och stannade. Hon visste, hvad som skulle komma, och kände sig trotsig och ond.

— Vill frun något?

Den gamla såg på henne:

— Ja, det vet du alt mitt barn. Jag vill veta, hvad det är, som har varit mellan dig och Gottfrid.

— Jaså, herrn har skvallrat, förstås.

— Elin, säg inte på det sättet. Du vet mycket väl, att det inte är många, som nu skulle vara emot dig som jag. De alra flesta skulle inte fråga dig om ett ord, utan bara låta dig gå.

Det flammade till i flickans ögon.

— Ja, det är detsamma, sade hon. För jag ska i alla fall flytta.

Fru Sivert såg förvånad upp.

— Kom hit, mitt barn, och sätt dig, sade hon efter en stund.

Elin lydde långsamt.

— Jaså, du vill flytta. Nå, och hvad skall du då taga dig till?

— Jag ska lära mig att sy skjortor.

Elin hade inte alls tänkt på det förut. Hon hade inte en aning om, hur det gick till att sy skjortor, eller hvar man fick lära sig det. Men tonen i hennes röst var så lugn, som om hon talat om ett länge och moget öfvervägdt beslut.

— Nå, och så ska Gottfrid hjälpa dig, kan jag förstå.

Elin nickade.

— Nå, och se'n? När han har tröttnat på dig?

Elin brast i gråt.

— Jag vill flytta, sade hon. För jag kan ändå inte stanna här, nu se'n herskapet vet det. Jag behöfver inte bli nå'n dålig människa för det. För jag tänker inte gå med nå'n annan.

— Har han sagt, att han tänker gifta sig med dig?

Elin såg ned.

— Nej, sade hon lågt.

— Ja, men hvad tänker du på? utbrast den gamla frun. Hon hade alltid inbillat sig, att en man bragte en fattig flicka på fall genom att lofva henne äktenskap.

— Du vill väl inte säga, att du . . .

Elin rodnade starkt, och gråten satt henne i halsen.

— Jag behöfver inte bli nå'n dålig människa för det, upprepade hon.

— Kära barn, sade den gamla frun och smekte henne, du tror så nu, så länge han ger dig, allt hvad du önskar. Men när han blir trött på dig, slutar han upp med det. Och när du sedan skall arbeta för dig själf, och det inte räcker till att skaffa dig, allt hvad du nu är van vid, nöjen och vackra kläder och annat, som du tycker om, då går det

rakt åt fanders för dig, jag skulle inte så illa säga. Jag vet så många flickor, som det gått illa för, och som börjat som du.

— Det ska inte frun tro, att jag ska bli en så'n flicka inte. Nej, aldrig.

— Nej, jag *vill* inte tro det åtminstone. För jag hade hoppats, att jag en dag skulle få se dig riktigt bra gift med en ordentlig arbetare, och att du skulle bli en lycklig och duglig människa. Det är nog mer än en, som har sett på dig. Inte sant?

— Jaa. Men . . .

— Nåå? Hvad menar du?

— Jag har aldrig kunnat med någon. Di har ett så fänigt sätt, så.

— Hvad menar du med det? Att' di inte har vackra kläder och inte är så rena om händerna och inte kan tala så vackert? Hvasa?

Och den gamla frun talade länge. Hon talade om, hur mycket de hade gjort för Elin, medan hon var där i huset, om farorna, som en ensam flicka utsätter sig för, och hon målade hennes tillkommande lif i så svarta färger, att Elin plötsligt reste sig upp och sade:

— Ja, efter frun tror så illa om mig, så . . .

Och Elin stod fast vid sitt beslut. Hon skulle flytta till lördagen.

Men då blef fru Sivert på alvar ond och bad henne gå, hvart hon ville.

— Men kommer du en gång i elände, så kom inte se'n och bed mig om hjälp. För nu har jag sagt dig, hur det går, och vill du inte tro mig, får du skylla dig själf,

Och därmed hade Elin gått ut. Vid middagen kom hon inte in till bordet. — —

Men på eftermiddagen gick den gamla frun in i köket. Hon fann Elin sysselsatt med att sy fast en hvit remsa på sin svarta klädning.

— Hvart ska du gå?

Elin höll ögonen envist fästade på sitt arbete. I en låg, undertryckt ton, som hon fåfängt sträfvade att göra naturlig, svarade hon:

— Jag tänkte gå till ett ställe, som jag vet om, där di syr skjortor, och fråga, om jag inte kunde få gå där och lära.

— Jaså. Ja, jag ville bara säga dig en sak, jag var kanske litet för sträng vid dig i förmiddags, och jag ville säga dig det, att om du kommer i nöd, så kan du gå till mig. Vill du lofva mig det?

— Jag får tacka frun så mycket, men det ska nog inte bli så illa, hoppas jag.

Den gamla frun skakade på hufvudet och gick sakta tillbaka in i våningen.

*

På Lördagen flyttade Elin. Hon fick bo på Söder hos en fattig gammal fru, som hon kände, och Gottfrid betalade för henne åtta kronor i månaden. Om dagarna gick hon och sydde klädningar hos en sömmerka. Det hade inte funnits någon plats på skjortmagasinet,

När hon vände tillbaka dit upp för backarna till den trakt, där hon bott hela sin barndom, där hon sagt farväl åt sin mor, och som hon flyttat ifrån för att försöka att själf taga sig fram i den stora bullrande världen der nere, då kände hon sig underlig till mods. Hvad hade hon vunnit? Hvad hade det blifvit af henne? Och hur hade hon egentligen kommit att tycka om honom?

Hon funderade och funderade däröfver, och det förekom henne alt mera underligt. Först hade hon tyckt om honom, för att han gaf henne så vackra saker. Hon hade altid tyckt om att gå fint klädd, och hos Siverts hade hon ej haft mer än fem kronor i månaden, och det kan man ej köpa sig mycket för.

Men så hade han kysst henne på pannan. Och sedan en annan gång på munnen. Det var som ett fint bindande nät, som drog mer efter sig. Hon var fången af hans smekningar som med starka band, och om hon ock tusen gånger sade nej, när han bad henne, så måste hon dock till sist gifva vika, därför att hon börjat att göra det. Hon hade aldrig tillåtit någon annan dylikt, hur många som också hade

försökt. Hon tyckte, att hon därigenom hade bundit sig själf vid honom, och att han var hennes herre. Och efter det att han kysst henne, hade han makt öfver henne, hon var i hans våld, och alt hvad hon sedan gaf, var endast litet mer för hvar gång, och nu var hon hans.

Det var för öfrigt sant, det hon sagt till fru Sivert. Hon hade aldrig kunnat med de arbetare, som hon kände, ty hon tyckte, att deras sätt var simpelt. De två åren hos Siverts hade vant henne vid annat, och när hon lemnade sig åt Gottfrid var det därför, att hos honom fann hon något fint, något, som lyfte henne öfver sin egen klass, något, som fylde henne med känslor, hvilka rymde mer, än hon någonsin drömt om.

Aldrig hade hon trott, att hon skulle kunna hålla af någon människa så mycket. Hvad hon var glad, när han talade med henne, och hvilka underbara saker han kunde berätta för henne. Han hade lånat henne böcker, som hon hade läst, och hon hade frågat honom om alting, och han hade sagt henne så mycket, som hon ej visste förut. Hon fick ett begär att veta, som var henne nytt, och som fylde henne med glädje.

Inte skulle han öfvergifva henne. Åtminstone inte för snart. Det var klart, att han inte kunde gifta sig med henne, det förstod hon nog, och någon gång gick han väl och förlofvade sig. Men till dess skulle alting vara, som det nu var. Hon tänkte inte framåt i tiden. Hon arbetade om dagarna, och de aftnar, hon skulle träffa Gottfrid, lekte hon och log och var glad. Och när hon gick ensam hem, tänkte hon på honom och pratade med den gamla, som hon bodde hos, medan hennes klingande skratt lät lika friskt som förr. Hon hade tusen upptåg för sig och tusen muntra infall.

Någon gång kom tanken på följderna, och då kändes det, som om en kall, fuktig hand klämt ihop hennes strupe. Men hon glömde det snart igen.

När en tid hade gått, började dock känslan af oro att alt oftare infinna sig. — —

Hon skulle möta Gottfrid en kväll. Det var ungefär en månad, sedan hon flyttat från sin tjänst.

Hon fick vänta en stund, innan han kom. Till sist såg hon honom framför sig på trottoaren. Han gick lätt och hvisslade på en munter melodi.

Han tog henne under armen, men hon såg ej glad ut som vanligt. Hon stirrade frammåt, och när hon talade, hörde han, att hon hade gråten i halsen.

Han såg på henne och frågade: Hur är det fatt?

— Jo, jag var hos doktorn i går. Du vet, att jag har varit ängslig en tid.

Han svarade ingenting. Han förstod ju så väl, hvad hon skulle säga, och en känsla af alvar och skuld bemäktigade sig honom.

— Kom, så gå vi hem till mig, sade han.

Han hade flyttat och bodde nu i ett af de nybygda husen vid Humlegården.

Det var redan i början af Juni. Kvällen var mild och ljum. De gingo öfver Humlegården, fram under de resliga träden, som slagit ut sin första späda grönska, mellan de finklippta gräsplanerna, där gräset stod ljusgrönt och jämt. Det var tystnad och fred rundt omkring, och ljudlöst gingo de vidare. Utan ett ord nådde de det hus, där Gottfrid bodde, och gingo in.

Han tände ljus och hjälpte henne af med kappan. Hon satte sig i soffan, och han gick en stund fram och åter på golvet.

Plötsligt stannade han framför henne.

— Nå, hvad sade han?

— Doktorn? Ja, det förstår du väl.

Hon lutade sig mot soffkanten och dolde ansigtet i händerna.

Han gick några steg igen. En sällsamt blandad känsla bemäktigade sig honom. Det var ånger för egen del, tanken på ansvar gent emot det lif, som var väckt genom honom, medömkan med henne, som satt där framför honom och grät, en obehaglig, plågsam, irriterande allmän misstämning. Det var ungefär, som om han spelat ett högt hasardspel, förlorat och med grämelse såg följderna för framtiden i förstoradt fantasiperspektiv.

Han gick fram till Elin igen och satte sig bredvid henne i soffan en smula otålig, obeslutsam, utan att veta, hvad han skulle taga sig för, eller hvad han skulle säga henne. Och hans stämning vek för en mild känsla af sympati för henne, som i alla fall höll af honom så oändligt mycket mer än han henne. Han tyckte ett ögonblick, att han älskade henne, just därför att det, som nu förenade dem, var något annat än blotta njutningslystnaden. Det var det gemensamma alvaret och den gemensamma smärtan. Han smekte sakta hennes hår och drog henne till sig, och medan han kysste tårarna bort från hennes kinder, erfor han ett obeskrifligt behof att på något sätt vara henne ett stöd, att låta henne förstå, att hon kunde lita på honom. En fantasi for genom hans hufvud, att han skulle inrätta ett litet hem åt henne, där hon skulle lefva med deras barn, och för hennes skull ville han förblifva ogift, och hon skulle få det riktigt bra och aldrig, som så många andra, behöfva lida för det felsteg, som i alla fall var hans skull mera än hennes.

Han sökte efter något att säga henne, men han fann ingenting annat än detta: Gråt inte, gråt inte. Det ska nog bli bra.

Till sist blef hon lugnare, och äfven Gottfrid började se hela saken i en något olika dager. Det var ju helt naturligt, och det gälde bara att ställa alting så förståndigt som möjligt.

De sutto länge samtalande. Han talade till henne vänligt och lugnt. Han ansträngde sig, för att hon ej skulle tro, att han ville blifva af med henne, efter det som skett. Och när Elin till sist skulle gå hem, och han följde henne hela vägen, var hon nästan mer uppsluppen än hon brukade vara. Hon skämtade själf och skrattade åt hans infall. När han hemma vid hennes port bjöd henne godnatt, smög hon sig intill honom och skrattade litet, medan hon såg upp i hans ansigte med sina glänsande, glada barnaögon.

— Vet du, jag tycker ändå det är så lustigt, att jag skall bli mamma, sade hon.

Han smålog tvunget och sade henne godnatt. Men när han gick hem öfver gatorna, förföljdes han af den tanken,

om han ändå ej på något lättare sätt skulle kunna komma ifrån hela saken. — —

Det underligaste med Elin, både medan Gottfrid var kvar, och sedan han på våren rest ur staden, var, att hon aldrig kunde öfvertyga sig om, att det var sant, att hon verkligen skulle få ett barn.

I början var hon städse sjuk och retlig och hade de alra besynnerligaste infall.

Hon fick en beständig lust efter apelsiner, som var aldeles obetvinglig. Hon kunde gå in i kryddbodar och för sin sista slant köpa ett par stycken, som hon åt, när ingen såg det. Med feberhast svalde hon de saftiga bitarna.

Sent en afton fick hon ett plötsligt begär efter rotmos. Hon brukade eljest icke äta rotmos, och tyckte inte ens, att det var godt. Men nu kunde hon ej tänka på annat. Hon hade ingen ro, och till sist frågade hon frun, som hon bodde hos, om hon inte kunde skaffa henne det.

Den gamla tyckte, det var synd om henne, och förstod, hur hon plågades af att icke få det. Hon skaffade rötter och potatis och höll på till midt i natten med att laga rätten i ordning.

Under tiden sof Elin. När klockan var half ett, var det färdigt, och hon satte sig upp och åt med begärlighet.

Men hon kunde aldrig tro, att det verkligen var sant, att hon skulle få ett barn. Att hon, Elin Söderström, *verkligen* skulle hålla i sitt knä ett litet barn, som var hennes eget. Det syntes henne så underligt och så långt borta.

Hon tänkte mycket på Gottfrid under sommaren. Han skref också så sällan. Midt i natten kunde hon vakna och nästan tycka, att han lifslevande stod framför henne, och om dagarna hände det ofta, att hon lät sitt arbete sjunka ned i knät och satt långa stunder och drömde, att hon lutade sig mot hans bröst och kysste hans läppar.

Och långsamt och enformigt gick sommaren, den trista sommaren i stadens hetta och kvalm. — —

Gottfrid var borta från Stockholm under sommaren. Under den sista månaden skref han blott en gång till Elin, och när han kom tillbaka, var han betydligt förändrad. Han

besökte henne sällan, var stundom ovänlig och hård utan ringaste anledning och blef förargad, om hon visade ringaste förvåning öfver det, som i hans sätt var henne nytt och främmande.

Elin led af detta mer än af något annat. Hon hade fäst sig vid honom som vid något, hon aldrig kunde få äga, och hon hade intet ögonblick trott, att deras kärlek skulle blifva mer än en episod. Men hon hade heller aldrig trott, att han kunde vara elak emot henne. När han en dag kom för att säga, att nu måste det vara slut — och den dagen skulle en gång komma, det visste hon — då hade hon åtminstone hoppats, att han skulle kunna se på henne lika vänligt då, som han gjort förut. Hon skulle gråta, och det skulle kännas svårt, men hon skulle ändå aldrig behöfva minnas annat, än att han varit god emot henne.

Men så var det inte, det förstod hon snart, och hon kände det dubbelt pinsamt, altsom hennes fysiska tillstånd gjorde henne mera retlig.

När han ibland ej hörts af på en fjorton dagar, då kunde hon på aftonen i förtviflan, att han kanske rest och öfvergifvit henne och aldrig tänkte bry sig om henne eller hennes barn, taga sin väninna med sig för att ej behöfva vara ensam ute på gatorna, när det blef sent, och gå och söka honom, där han bodde.

Hon ringde på klockan och frågade efter hr Björling. Det svarades, att han icke var hemma.

Med en suck gick hon utför trapporna till väninnan, som väntade nedanför. Klockan var öfver nio, och nu gingo de båda till ett hörn där teateraffischer voro uppklistrade, och sågo efter, när de olika teatrarna slutade. Därpå gingo de på gatorna omkring Humlegården, där det var jämförelsevis litet folk, och väntade på, att klockan skulle slå tio.

Det var grått i luften och slaskigt på gatorna. Mot den mulna himmelen aftecknade sig de nakna trädens grenar, och mörkt och ensamt låg bibliotekshuset ofvanför den tomma vattencisternen. Borta på esplanaden stodo lyktorna som gula, matta prickar i den disiga luften, den lilla, tvärhuggna spårvagnen, som regelbundet for förbi på väg till ladugårdslandet

och tillbaka igen, hade rutorna aldeles täckta med imma, och spårvagnsklockan fick ett skarpt och ödsligt ljud.

De veko af på en af Humlegårdens gångar och gingo tysta fram och tillbaka på den fuktiga sanden. Alt ibland gick en enstaka vandrare förbi dem och försvann i dunklet.

Klockan slog tre kvart på tio i Ladugårdslands kyrka. De togo vägen nedåt Norrmalmstorg och gingo snabbt utmed Kungsträdgården fram mot dramatiska teatern.

Där var mera folk i rörelse. Ensamma herrar och herrar i större sällskap, bullersamma och rökande, som stannade och sågo efter de två ensamma flickorna. Damer i långa kappor och hattar med vajande plymer eller i tätt åtsittande korta vinterkappor, ensamma eller två och två, som skrattade, när de gingo förbi, eller tillkastade dem grofva ord.

Det var tomt utanför teatern, spektaklet var icke slut än. De måste vänta utanför, och de gingo fram och åter, så långa slag de vågade, fram och tillbaka på trottoaren, ängsliga och tysta, utan att våga se åt sidorna eller bakom sig.

En herre närmade sig och tog af sig hatten.

— Hvert ska ni gå, små flickor?

Med snabba steg ilade de förbi och kommo anfådda tillbaka till teatern, just som dörrarna i förstugan började smälla upp och igen, och människorna strömmade ut.

De stodo stilla på trottoaren och mönstrade alla förbigående. De blefvo knuffade ned på gatan, man stod stilla och såg efter dem, men Elin märkte intet, kände intet. Hon bara stirrade på alla, som gingo förbi, om det inte var Gottfrid, till dess hon väcktes igen af en röst som frågade: »Hvem väntar lilla fröken på?»

Hon spratt till och tog väninnan under armen. Det var tomt framför dem på trottoaren, den sista vagnen rullade hastigt bort. Det kom ingen mer.

Väninnan drog henne med sig, och de gingo hastigt bort till Operan. Samma väntan, samma ängslan och samma resultat.

De gingo förbi mindre teatern och bort till nya, och när ingen kom där häller smögo de sig tysta och uppskrämda omkring utanför kaféerna, vid Berns, Blanchs och Operakaféet, midt ibland alt det herr och fruntimmersslödder, som

nattetid befolkar gatorna. Och när det blef så sent, att de ej vågade gå ute längre, nästan sprungo de öfver Norrbro och utmed Skeppsbron, där gasljusen flämtade matt, och där det såg så hemskt och mörkt ut i de trånga gränderna, hvilka likt djupa diken gräfva sig in i staden och släppa ut och in all den orenlighet, som ej får komma fram vid dagsljus.

En afton hade hon mött honom på Norrbro.

Bortom Gustaf III:s staty stannade de andrutna för att hvila ett ögonblick. Mörkt med glimmande ljusränder låg Norrströms och Saltsjöns förenade vatten framför dem.

De måste smyga sig in i en port för att komma undan en flock herrar, som med händerna i rockfickorna och brinnande cigarrer styrde rätt emot dem.

På Norrbro hade en annan vändt om och en lång stund gått efter dem. Nu dök han åter fram ur mörkret, och dar-

rande af fruktan fortsatte de nästan springande vägen fram till slussen, förbi en polis, hvilken de märkte betraktade dem.

De stannade ej, förrän de kommit långt bort på Hornsgatan, där det var tyst och lugnt. Där lutade Elin pannan mot sin väninnas arm och grät medan de sakta gingo vidare hem, och Elin hela tiden snyftade, som om hennes hjärta velat brista.

— Tänk, om han skulle öfvergifva henne! Tänk, om hon aldrig skulle se honom mer! — —

En afton hade hon mött honom på Norrbro. Han gick i sällskap med några kamrater, som glada och stojande kommo utefter trottoaren.

Elin såg honom rätt i ansigtet, när han gick förbi, och hon märkte, att han kände igen henne. Hon vände sig om för att se, om han ej ens såg sig om efter dem. Nej, han följde med de andra, och hon såg, hur de allesammans sprungo upp på spårvagnen, som gick till Humlegården.

Hon gick vidare hemåt, kämpande med gråten.

— Jag kunde aldrig tro, att han var så elak, sade hon till sist.

Det föll henne in, i synnerhet när skymningen föll på, som en möjlighet, att hon skulle kunna taga lifvet af sig. Då vore hon kvitt altsammans med ens, och hon tänkte sig, hur det skulle gå till. Hon tänkte på, hur hon gick ner till strömmen och kastade sig i. Hon rycktes ned af det ilande vattnet, det blef natt för hennes sinnen, och hon dog, och lifvet var slut. Alting var slut.

Men när dagen kom igen, försvunno dödstankarna. Det var ju ingenting i världen så svårt, att det inte hade en öfvergång, och hon hade ingen lust att dö. Hon hade ju lefvat så kort. — —

När Elin flyttade från sin tjänst, hade hon aldrig alvarsamtt tänkt på, hur hon skulle ställa sitt lif, eller att det öfverhufvud kunde komma i fråga, att man hade något att lefva för eller att uträtta med att lefva. Hon hade flyttat, för att Gottfrid ville det, för att hon skämdes öfver att dagligen lefva på nåder med dessa människor, som visste om henne, hvad de visste, för att hon tyckte det var roligt att

få råda sig själf och kunna få träffa Gottfrid, så ofta hon ville, och för att det fria lifvet på egen hand syntes henne så lockande och nytt och rikt. Hon hade tänkt, att nu skulle Gottfrid tänka för henne, och vidare hade hon inte tänkt als.

Men hon hade dag för dag upptäckt sidor hos Gottfrid, som hon ej känt till eller sett förut. Och så förstod hon, att när hon födt sitt barn, skulle hon aldrig få träffa honom mer. — —

Han hade skrivvit, att hon skulle komma och besöka honom en afton, och när hon kom, bad han henne sitta ned. Hans röst hade en dämpad, torr klang, som gjorde henne helt beklämd. Hon satt i soffan och såg ängsligt på honom, medan han tog plats i gungstolen midt emot.

— Ja, vi skulle väl tala om, hur vi ska ställa det nu . . . med barnet, sade han. Du vet, att jag alltid har sagt att vi förr eller senare skulle skiljas åt. Och när det väl är öfver, så blir det bäst — både för dig och mig, tillade han med en min, som om han talade endast för hennes skull. I vår reser jag bort ifrån Stockholm, och sedan vet jag inte, när jag kommer tillbaka igen.

Hon satt och kramade fingrarna mot hvarandra.

— Du kan väl träffa mig som förut då åtminstone, sade hon. — Du behöfver inte vara rädd, att det ska bli svårt att bli af med mig, fortfor hon dröjande. Bara du säger ett ord, så ska jag aldrig vara dig till besvär.

Han erfor en häftig känsla af misstämning.

— Det menar jag inte håller. Det är inte det, jag är rädd för. Men jag tänker på dig själf också. När det någon gång skall ske, så är det bra mycket bättre, att det sker snart. Ty lefva vi länge tillsammans, då blir det mycket svårare — både för dig och mig.

Det föreföll Elin, som om något vackert hon bygt upp åt sig långt borta, långsamt föll i spillror och lemnade utsigten öfver hennes lifs framtidsväg obegränsadt öde och enformig. Hon såg den ej längre i njutningens ögonblicksskimmer med leende hviloplatser vid hvarje tänkbart uppehåll. Men hon såg sig själf ensam och aftärd gå, ledande vid handen en späd varelse, hvars drag hon ej kunde ur-

skilja. Hon ryste lätt och såg frånvarande upp på honom.

— Hur har du tänkt att göra med barnet? frågade hon.

Det var honom litet svårt att komma fram med svaret. Ty det var just det, som han så länge tänkt öfver på sitt sätt, och den saken hade han fått klar för sig själf, att han ej stod ut med att hafva ett barn på halsen, som han skulle se till och vaka öfver. Det blef kostsamt och svårt på alla sätt och skulle medföra tusen obehagligheter, när han en gång trädde i äktenskap. Det bjöd honom emot att säga henne det. Men han gjorde våld på sig.

— Du får inte bli ledsen, började han. Men jag är inte rik, och jag kan inte göra på annat sätt. Du kan ju hälsa på barnet, så ofta du vill. Men om jag betalar fyra hundra kronor för det genast, så kan vi få in det på barnhuset, och där får det all möjlig vård.

Elin reste sig upp. Hon darrade i hvarje fiber, gick fram till honom och slog sina armar om hans hals.

— Snälla, älskade Gottfrid, gör inte det. Å, gör inte det. Jag ber dig ju inte, att du ska stanna kvar hos mig. Du behöfver aldrig hälsa på gossen, och jag ska aldrig be dig om någonting. Men låt mig behålla honom, och betala pengarna till mig i stället, och du kan lita på mig, att du ska vara lika fri sedan ändå, som om du hade lemnat dem dit.

Det for en misstanke genom honom. En så stor summa hade hon aldrig haft förr, och när hon gjort slut på den, skulle det nog låta på annat sätt. Han blef otålig.

— Ja, men, tänk på dig själf åtminstone, sade han. Du blir ju aldeles bunden på det där sättet. Du kan inte ta tjänst och inte få någon plats als. Hur tror du, det ska gå?

— Jag kan inte låta det lilla lifvet komma bort ibland främmande.

Han slet sig lös ifrån henne och steg häftigt upp.

— Det blir ingenting af utbrast han.

Hon satt stilla, såg inte ens upp och sade lågt:

— Det kan du inte tvinga mig till. Det är orätt af dig. Du ska väl tänka på, att det är ditt barn också.

Det kom ett styggt uttryck af cynism i hans ansigte. Han såg skarpt på henne och svängde sig sedan om på klacken.

— Ja, det var just det, ja. Om det inte vore, som det är, skulle jag aldrig tro dig. För har du gått med mig . . .

— Gottfrid! — Hon brast i gråt och gick fram emot honom. — Gottfrid! Hur *kan* du säga så?

— Ja, ja, gråt nu bara inte. Jag säger ju inte, att det är så. Hvarför ska du ta så illa vid dig för alting också? — —

Hon kände en plötslig förbittring, som kom henne att kväfva tårarna för att åtminstone se lugn ut. Och hon talade icke mer om saken. Hon skulle hafva velat gå sin väg och aldrig se honom mer. Men hon vågade ej. Ty följderna skulle ju ej hafva drabbat henne själf så hårdt som en annan.

Hon lät tiden gå, och hon intalade sig, att han i grund och botten kanske ändå inte menade så illa. Han var förargad, och då säger man så lätt hårda ord. Och dessutom hoppades hon, att när han en dag verkligen fick se sitt barn, så skulle han ej ha hjärta att skicka bort det till främmande, fast han sade så nu.

Men hon hade i stället börjat att tänka öfver, hur hon skulle ställa det för sig själf. Hon tänkte efter och hon fann, att hon skulle kunna stå ut med att vara mindre vackert klädd. Det gick för sig att inte ha roligt och ändå arbeta ensam, fast hon visste, att hon alltid skulle få lof att arbeta.

Bara hon fick behålla sitt barn. Bara han ej ville taga det från henne.

Och hon förnam en slags stilla lycka vid dessa tankar. Friska och unga spirade förhoppningar inom henne, som hon aldrig drömt om förr, midt ibland det, som hon tyckte vara tungt och glädjelöst, såg hon ett rosigt barnaansigte, som en gång skulle tacka henne, för att hon ej skickat bort honom bland främmande, där han kanske skulle få svälta och fara illa. Och innerst inom henne grydde en aning om, att man kunde få något att lefva för i lifvet.

Och dagarna gingo. Elin satt numera mest inne. Det pinade henne, att människor sågo på henne, när hon gick ut. Hon hjälpte frun, som hon bodde hos, att sy hela förmiddagen, och efter middagen höll hon på med arbetet, till dess hon blef trött, och det började skymma. Då lade hon

undan sömnen och kröp en stund upp i soffhörnet med fötterna under sig. Så satt hon och stirrade ut i mörkret och undrade, hur det skulle gå för henne i världen.

Så tände frun lampan och Elin kröp ner ur soffan igen, tog fram arbetet och sydde, till dess att kvällen kom, och hon gick till sängs, trött och tanketom. — —

Snö hade fallit på natten,

Det var dagen före julafton.

Snö hade fallit på natten. Hvit och glänsande bredde den sig öfver hela massan af tak, trappstegsvis utför backarna på söder, fram öfver staden mellan broarna, och där bortom höjde sig åter det hvita, sönderskurna täcket som ett uppåt sluttande plan.

På gatorna foro slädarna med muntert pinglande om hvarandra i den uppkörda snömassan, och på de sopade trottoarerna gingo brådskande människor fram öfver de bara stenarna.

Elin hade gått ut för att göra ett par uppköp. Hon hade ej varit så glad på länge. Gottfrid hade varit hos henne på förmiddagen. Han hade varit vänlig emot henne nästan som förr och frågat, hvad hon önskade sig till julen. Och så hade han gifvit henne pengar till ett nytt klädningstyg som han skrattande försäkrade, att han inte als förstod sig på att köpa.

Hon var glad i alla fall, fast hennes mor skulle komma på förmiddagen, och fast hon visste att hon ej kunde dölja något för henne. Modern skulle sörja så mycket öfver det som skett. Men Elin kunde ej hjälpa det. Hon var i alla fall så glad att få någon, som hon kunde förtro sig åt, och som skulle vara god emot henne, riktigt af hjärtat god. Ju mer hon märkte, att Gottfrid i grund och botten ej brydde sig om henne, dess mer hade hon på sista tiden börjat längta efter modern. Det hade varit henne omöjligt att förtro sig till modern i bref, fast hon ofta tänkt därpå och ofta velat göra det, och hon kände sig som befriad från en tung börda vid tanken på, att nu skulle alt ändå blifva klart, och modern skulle få veta det altsammans.

Det hade blifvit aftaladt mellan systrarna, att Elin ej skulle vara med nere vid tåget. Modern skulle genast se, hur det var fatt, och de ville ej stå och förklara alting midt i folkmassan som trängdes på perrongen. — —

Elin hade varit inne i ett par butiker och gick nu långsamt hemåt för att vara inne, när modern kom. Hon var i en underlig, orofyld spänning, och minnena från forna dagar trängde sig skarpt och lefvande på henne.

Hon kom ihåg en dag, när modern hade varit sjuk. Elin var då bara tolf år. Då hade hon setat ensam vid fönstret och tänkt på, hurudant det skulle vara, om modern dog, och hon vore ensam. Hvad skulle hon då taga sig till? Hur skulle det gå för henne? Och i brådmogen aning, om hvad kommande dagar på annat sätt skulle föra med sig,

hade hon gråtit tyst för sig själf, till dess hon nästan tyckte, att det hade skett, och spratt upp ur sina fantasier vid moderns röst, som bad henne se efter, om de hade ved inne till morgondagen.

Hon mindes, hur hon en dag slagit sönder ett glas, och modern hade bannat henne. Hon såg med nästan hallucinationsartad tydlighet glasbitarna framför sig, och hur hon böjde sig ned för att plocka upp dem, medan modern sade till henne att akta sig, så att hon icke skar sig i fingrarna.

Och när hon kom hem och gick uppför trapporna, såg hon modern framför sig lifslevvande, men hon kunde icke få klart för sig, om hon såg glad eller ledsen ut. Och hon började tänka efter, hvad hon skulle säga henne, och medan hon tog af sig kappan, for det som ett stygn igenom henne, när hon tänkte på, att nu kunde modern komma hvilket ögonblick som helst.

Hon gick fram till fönstret och såg ut. Hon lyssnade efter steg i trappan. Det tog i en dörr i den nedre förstugan, och Elin ryckte häftigt till.

Fram och tillbaka gick hon. Hon kunde inte få någon ro. Så märkte hon, att hon var våt om fötterna, och satte sig ned på golvet för att komma åt att lösa af sig kängorna.

Hon hörde steg utanför i korridoren och spratt till igen. Hon darrade, så att hon ej kunde resa sig upp.

Då hörde hon systemens röst:

— Nu ska inte mamma bli ledsen, när mamma får se Elin.

I detsamma öppnades dörren, och modern kom in. Elin kände, hur hennes kinder brände och hon kunde ej lyfta upp sina ögon, fast hon visste, att modern stod stilla och såg på henne.

Så hörde hon ett buller som skrapandet af en stol och såg upp. Modern satt nere vid dörren med ansigtet i händerna och grät våldsamt, men icke ett ord kom öfver hennes läppar.

Elin kände, hur hennes egna tårar runno, men hon visste icke klart, hvad som hade händt, förrän hon hörde moderns röst, afbruten af snyftningar.

— Det var mitt fel, som lemnade dig kvar här rakt ensam. Herre Gud, hvem kunde också tänka på det?

Och hon reste sig upp och drog flickan till sig.

— Det var då för innerligt väl, att jag ändå fick komma hit.

* * *

IV.

Vinteraftonen hvilade öfver staden, dimmig och kall, flämtande af gasljus och upplyst af bleka, bjärta elektricitetslågor. Bullret domnade bort öfver gatorna, portarna stängdes och det blef mörkt i fönstren. Här och där vandrade långsamt en sömnig poliskonstapel, eller smög sig en ensam nattvandrare med snabba steg fram utmed de sofvande, tillbommade byggnaderna.

I ett litet gafvelfönster på Skinnarviksgatan brann ljus, och inne i själfva rummet såg det pryddigt och rent ut. Det var ett smalt, aflångt rum med endast ett fönster. En liten byrå af furu stod vid den ena långväggen och bredvid den en betsad kommod. Vid fönstret stod en symaskin, vid den andra långväggen en bäddad liggsoffa och bredvid liggsoffan en vagga med ett sofvande barn i.

Elin hade flyttat in där samma dag. Gottfrid hade skaffat henne möblerna och betalt första kvartalet på hyran. Hon hade mödat sig hela dagen med att ställa i ordning, och nu var hon mycket trött. Men hon kunde ej gå till hvila. Det var så mycket, som upptog hennes tankar, och hon kände en sådan ängslan vid tanken på framtiden, när ingen skulle hjälpa henne och ingen tänka för henne. Det hade varit en hvilotid, så länge modern var hos henne men hon var rest för länge sedan, och af henne kunde hon ändå inte få någon hjälp. Ty Elins styffader var väl en rik bonde, men han var hård och snål, och modern vågade aldrig bedja honom om något för sina egna barn.

Inte hade hon heller kunnat förtro sig till modern om alting. På alla hennes frågor, hurudan Gottfrid var, svarade Elin bara, att han var snäll emot henne. Hon kunde inte förmå sig att säga sanningen och göra modern också den sorgen.

Hon var blek och affallen efter sjukdomen, bröstet hade sjunkit ihop, armarna voro magra och kantiga, och det var mörka ränder under ögonen. Men det frågade hon inte efter. Hon var icke så mån om att vara vacker nu längre. Hon tänkte bara på, hur hon skulle få behålla gossen, som nu sof så lugnt med kinden mot den mjuka kudden.

Hon stod en lång stund och såg på honom. Mössan, som omslöt det kala lilla hufvudet, var dragen långt fram i pannan, så att den nästan rörde vid de glesa, ljusa ögonbrynen, han andades jämt, de små mjuka läpparna rörde sig i sömnen, och den ena handen låg domnad på täcket.

Hvilka små fingrar han hade. Naglarna voro genomskinliga. Hon lutade sig fram öfver honom och såg på, hur det ryckte i ögonlocken och lät honom andas på sin kind. Hon kysste honom varsamt på pannan, det kom ett leende på hennes läppar, medan ögonen glänste.

Och när hon gått till sängs, såg hon ännu en gång upp och nickade åt barnet, sedan hon dragit vaggan så nära intill sig, att hon för att nå den endast behöfde räcka ut handen.

— Sof du liten. Du ska inte behöfva komma bort ifrån din mamma. — —

Morgonen därpå steg Elin upp i god tid och städade i rummet, Hon gjorde i ordning soffan, sopade golvet, tor-kade af dammet från möblerna och småsakerna på byrån och lade ved i kakelugnen. Gottfrid hade lofvat att komma och hälsa på gossen, som han inte sett ännu. De skulle göra upp tillsammans, hur de skulle ställa med gossen, och fick han bara se barnet, tänkte Elin, så kunde han inte nännas att taga honom ifrån henne. Det hoppades hon säkert, men hon kände sig ändå beklämd, när hon satt och trampade symaskinen och väntade på, att han skulle komma.

Plötsligt spratt hon upp. Hon hade inte hört honom gå i förstugan utanför, och han hade öppnat dörren utan att knacka på.

Han tog af sig ytterkläderna och gick litet tafatt fram mot vaggan. När han fick se Elin, stannade han ett ögonblick, i det han tog henne i hand.

— Hvad du ser blek ut, sade han.

Hon drog honom fram till gossen, som låg vaken och med sina små vidöppna ögon stirrade på den främmande.

— Ser du, han skriker inte, sade hon och smög sig intill honom. Han är inte rädd för dig.

Och hon tog upp gossen och höll honom blygt fram emot fadern.

Han kände sig plötsligt varm om hjärtat, och medan han tog af sig pincenezen, som blifvit immig af värmen i rummet, tog han en af gossens händer och kysste hans fingrar.

— Är han inte stor och duktig? sade Elin.

En lätt rodnad kom och gick på hennes kinder, och hon rörde sig nervöst, under det hon språkade med den lille och vände på honom för att riktigt visa honom från alla sidor.

Gottfrid erfor en plågsam känsla af obehag. Han hade inte tänkt så mycket på gossen. Det var helt andra tankar, som genom sin massa och sin tyngd hade undanträngt faderskänslan. Det var helt andra saker, han velat säga henne, än smekord, och han kände sig illa till mods. Han visste ej, hur han nu skulle kunna komma fram med, hvad som dock måste sägas. Det kunde skjutas upp, och han kunde gå, som han hade kommit. Men då blef det ändå värre nästa gång. Han beslöt att hugga sönder knuten med ens. Och i det han satte sig i soffan ett stycke ifrån henne, sade han:

— Nå, hur snart har du tänkt att gå bort med honom?

Hon darrade häftigt, lade varsamt ned barnet i vaggan och stälde sig framför den, som ville hon skydda honom.

— Jag tänker inte gå bort med honom, sade hon sakta.

Det ryckte till i honom, men han beherskade sig.

— Jag har lofvat dig att betala fyra hundra kronor för honom i ett för alt, sade han, och dem har jag med mig här. Jag kan inte betala mer, och jag vill inte ge dig mer. Jag har gifvit dig nog mycket ändå. Men det vill jag betala nu, så är jag af med honom en gång för alla.

— Kan du inte ge det åt mig i stället, sade hon skyggt. Jag ska aldrig nå'nsin . . .

— A, utbrast han häftigt. Det där känner man till. Du ska' aldrig nå'n sin! Nej, jag kan tro det. Men när di är slut, då kommer du till mig. Och då blir det jag, som får ta mig af honom igen. Och för resten hvad ska' du ta dig till med honom? Tänk, när du ska' gå på arbete och inte har någon, som kan se efter honom. Ja, bara du skall gå ut.

— Jag behöfver inte gå ut, och för resten blir det min sak.

Det var ett lugnt, fast uttryck i hennes ansigte, och hon såg honom klart i ögonen.

— Jag lofvar dig, fortfor hon, att du ska' aldrig höra af mig. Förr ska' jag göra aldrig det, än jag ska besvära dig mer. Men jag kan inte lemna gossen ifrån mig. Jag kan inte, hör du. Om han kommer ibland främmande, så vet jag ju inte, om han får mat ordentligt en gång. Du behöfver inte bry dig om honom als. Men låt mig bara få behålla honom.

Hon vände bort ansigtet, kämpande med gråten, och med en instinktlik rörelse böjde hon sig ned öfver barnet och såg upp på Gottfrid.

— Och jag släpper honom inte ser du, om du så inte vill ge mig ett öre. Jag har rättighet att behålla honom, om jag vill. För det vet jag.

Gottfrid teg en stund och satt och såg ut genom fönstret. Så reste han sig upp och gick ett par slag på golfvet.

— Du kan ju behålla honom så länge, sade han, så få vi tala om det här, när du har tänkt bättre på saken. Men jag ska säga dig, att jag vill inte, att en, som är lätt på tråden af sig, skall uppfostra min pojke. För han är min också. Kom ihåg det.

Men då sprang hon upp och knöt händerna.

— Det är jag inte, sade hon, darrande af harm. Det är jag inte, för att jag har låtit narra mig en gång. Och det är skam af dig att tala till mig på det sättet. För är jag god nog att få barn med dig, så är jag också god nog att sköta dem.

En stund därefter gick Gottfrid, och frågan uppsköts.

De närmaste veckorna lefde Elin i en oafbruten ångest, och uppgjorde alla möjliga förslag för att få behålla gossen. Men det var henne omöjligt att öfvertala Gottfrid. Han upprepade bara, att det var det enda sätt, som gjorde honom trygg för efterräkningar. Till sist föreslog han henne, att hon själf kunde få amma in gossen, som det heter. Hon skulle anmäla sig som amma och under åtta månader amma två barn, först sitt eget och till en del ett främmande, sedan på samma sätt sköta två främmande, så fick barnet komma in utan någon afgift, och hon kunde själf få behålla inlösningsafgiften.

Hon hörde på honom tyst en stund. Hon förstod, att nu var striden förklarad, och hon måste hålla ut tum för tum, om hon skulle vinna seger.

— Och det tror du, jag står ut med, sade hon slutligen.

— Å prat, sade han. Det är väl inte värre för dig än för andra.

Värre för henne än för andra? Nej, det var det inte, förstås. Elin tänkte och tänkte öfver saken, och hon kom till den slutsatsen, att, om hon antog förslaget, skulle hon åtminstone få behålla gossen den första tiden, och sedan blefve det väl alltid någon råd.

Hon klädde sig en morgon och gick till barnhuset, ringde på en klocka och bad att få tala vid föreståndarinnan. Hon visades in i ett väntrum, och efter en stund inträdde en medelålders dam.

Hon såg förvånad på den unga flickan med det barnsliga utseende och frågade sträft: Hvad vill ni?

Elin såg skyggt upp.

— Jag tänkte anmäla mig som amma.

Föreståndarinnan slog ut med handen.

— Vi vill inte ha några fröknar här, ska' jag säga, med hatt och gränlåter, utan vi vill ha enkla tarfliga landtflickor.

Elin kände, hur blodet steg henne åt hufvudet.

— Jag är ingen fröken, sade hon. Och för att jag har hatt på hufvudet, så kan jag nog vara tarflig.

— Nånå, sade föreståndarinnan lugnande och klappade henne på axeln, kom igen om Lördag då vid mönstringen, så få vi se.

Hon nickade, och Elin neg lätt och gick.

På Lördagen gick hon dit igen och infördes i ett stort rum, der flere unga flickor väntade före henne. På gården och i trapporna hade hon mött flera af de redan antagna ammorna. De voro alla iförda barnhusets uniform, rödrandiga kattunsklädningar, rynkade och ofasonliga med löst sittande vida lif. Elin hade alltid tyckt om vackra kläder, och det ryste i henne, när hon tänkte därpå. Hon kände afsmak för att så der höra till anstalten och drog sig instinktlikt bort i ett hörn för sig själf.

Hur sågo de ut dessa kvinnor. Somliga helt unga flickor med vackra drag och rikt hår, somliga äldre med grofva ansigten. Men hon tyckte, att allesammans buro ett gemensamt drag af trötthet och öfveranstängning. Kinderna sågo infallna ut, och öfver hela ansigtet hvilade en vaxartad blekhet, som sträckte sig från halsen, öfver pannan och ända upp till hårfästet, medan ögonen hade en stark glans. Hon tyckte sig ha sett detta i högre eller lägre grad hos dem alla och hon kom att tänka på, att detta kanske berodde på, huru länge de varit där. Hon kände sig förskräckt och fick lust att springa ifrån altsammans, när en dörr aldeles bredvid henne gick upp, och föreståndarinnan kom in.

Hon kastade en snabb blick omkring sig och vinkade sedan åt Elin.

— Skynda dig och knäpp opp, sade hon, så att doktorn slipper att vänta.

Hon gick hastigt vidare och fram till de öfriga. Elin kastade en skygg blick bortåt fönstret, der de andra stodo. Hon rodnade häftigt och såg sig förvirrad omkring, utan att efterkomma uppmaningen.

I det samma kom doktorn in. Han gick direkt fram till henne, knäppte själf upp klädningen och undersökte hennes bröst.

— Det är bra, sade han. Hon vågade ej se bort åt fönstret till de andra. En känsla af skam kom öfver henne,

och hon var nära att brista i gråt. Som i en dröm märkte hon, hur föreståndarinnan kom och i vänlig ton underrättade henne, att hon var antagen.

Hennes kinder brände, när hon gick ut genom salen, och med snabba steg gick hon framåt gatorna och direkt hem till Gottfrid.

Han reste sig upp, när han fick se henne.

— Jag väntar besök, sade han.

— Ja, bevars, sade hon, jag skall strax gå, Jag skulle bara säga dig, att jag inte vill amma. Jag ser, hur de ser ut, som håller på me't, och jag vill inte låta suga ut mig på det sättet. Då kan jag så gärna arbeta på annat sätt, och förr vill jag arbeta, så jag spottar blod, än jag rakt går och förstör mig. För det där står jag aldrig ut med.

— Det får du göra aldeles som du vill med. Bara du lemnar in barnet snart och inte dröjer för länge.

Elin gick hem. Hon förstod, att det inte var någon annan råd. Hon skulle aldrig slippa honom, förr än det hade skett. Han kom oupphörligt hem till henne och frågade, om hon inte hade satt in barnet än, och han var alltid ond och ovänlig. Han hade gifvit henne pengarne, och hon hade fått skrifva kvitto på, att hon mottagit dem. Inte för att han misstrodde henne, sade han, men det var alltid det ordentligaste i alla fall. Och han förgick sig emot henne. Han tilltalade henne med uttryck, som hon aldrig hört annat än någon gång på gatan. Det var, som om han helt plötsligt blifvit en helt annan människa. Till och med i systemens närvaro kunde han vara så grof emot henne, att denna måste lägga sig emellan.

Och Elin slutade med att gifva vika. Hon lofvade honom, att det skulle bli, som han ville, och en dag utsattes, då barnet skulle aflemnas.

Hela den natten hade hon gråtit, och hennes syster hade varit hos henne, och på morgonen togo de barnet och följdes åt till barnhuset. På gifvet ställe mötte dem Gottfrid, som lät dem taga en droska för att fara dit. Själ f stannade han i närheten för att öfvertyga sig om, att de verkligen lemnade in barnet.

När de kommo tillbaka satt Elin inkrupen längst in i vagnen med näsduken för ansigtet och snyftade högt. Hon såg matt ut. Hela den föregående dagen hade hon ej förmått intaga någon föda, och icke håller denna morgon hade hon ätit något.

Gottfrid kände ett behof att vara vänlig emot henne, och i det han lutade sig fram öfver vagnen, sade han:

— Var inte ledsen nu, utan följ med mig, så far vi ut och äta litet frukost.

— Jag vill inte ha någon frukost, mumlade hon. Jag vill fara hem.

Och när han försökte tala till henne igen, skakade hon bara på hufvudet, och gråten bröt fram på nytt så häftigt, att han förstod, att det var bäst att låta henne vara i fred. Det skulle väl bli bättre. — —

Då tiden var inne för gossens utskrifvande från barnhuset, sökte Elin själf bli fostermor; hon visste inte att Gottfrid anmält gossen under vilkor, att modern själf icke finge uttaga honom.

Att sålunda hindra modern att utfå barnet skulle icke lyckats honom om Elin personligen varit känd på barnhuset, eller vetat att förut styrka sig såsom stadgad och ordentlig.

Ingendera var fallet och hon kunde således icke i eget namn göra det skedda om intet. Fadern, äfven om han aldrig egnar barnet en tanke, kan på detta sätt skilja modern från detsamma, medan denna skulle göra alt, hvad en människa kan göra för en annan, för att det skulle få det bättre i lifvet än dess mor, som icke längre har rätt att vara dess mor.

Elin talade därför vid en vännina, som hon gjort upp att dela rum med, och denna, som var några år äldre, gick till barnhuset och anmälde sig som fostermoder.

Hon fick gå till roteman och skaffa sig intyg på, att hon lefde i de omständigheter att hon kunde försörja barnet. Roteman kom hem till dem och såg, att de hade det snyggt och ordentligt, skref intyget, och på så sätt fick den nya fostermödern ut barnet tillika med föreskrifna klädespersedlar, rättighet att årligen uppbära ett visst penningbelopp samt en bok, hvori det tillkännagafs, att kongl. direktionen öfver

allmänna barnhuset i Stockholm öfverlemnar härmed barnet N:o 1,431 Karl Söderström — — — till vård och uppfostran åt å nästa sida uppgifna fosterföräldrar, mot de skyldigheter och rättigheter, som här nedan vidare stadgas.

Elin hade ej på länge varit så glad, som när hon en förmiddag i Maj kom hembärande med sin gosse.

Det förekom henne, som om nu ändå det värsta vore öfverståndet, och nu måtte det komma hvad som helst. Hon skulle nog stå ut med att arbeta, och hon skulle aldrig behöfva tänka, att hennes barn växt upp ibland främmande, utan att hafva haft någon, som brytt sig om honom och haft honom kär, antingen han var snäll eller elak, vacker eller ful.

* * *

V.

Gottfrid sökte icke upp Elin mera. Hon undrade i början öfver, att han aldrig hördes af, och skref ett par gånger till honom, men när hon ej fick svar, upphörde hon därmed. Dagarne gingo sin enformiga gång med föga mer omväxling än den emellan arbete och hvila, och allt mera bleknade minnena bort från den mellantid i hennes lif, när hon från sin korta, bäfvande kärleksdröm plötsligt vaknat upp, ännu mera ensam än någonsin förut och med ett annat lif att sörja för och vaka öfver.

Elin var ännu blott aderton år gammal, och ändå befann hon sig nästan på den punkt i lifvet, när man upphört att sangviniskt hoppas på, att något nytt och lyftande plötsligt skall dyka fram och bryta af mot sommar- och vinterdagarnes långsamma enahanda. Hon hade föga begär längre, hvarken att kläda sig vackert eller att roa sig, och när hon tänkte på framtiden, tänkte hon sig nästan alltid ensam arbetande för sin gosse, och det föll henne aldrig in att beklaga sig eller känna sig olycklig häröfver.

En brodd af bitterhet fanns dock inom henne emot honom, som hon hade hållit så mycket af, och som, när det kom till stycket, velat tvinga henne att lemna sitt barn i främmandes händer. Under kampen om barnet hade hennes kärleks sista tynande röst dött inom henne, och när hon nu någon gång tog fram hans porträtt och såg på det, eller någon annan händelsevis kom att nämna hans namn, kände hon nästan endast förvåning öfver, att hon någonsin kunnat vara nog tokig att bry sig om honom. Hon hade kastat bort sig, hela sin ungdom, sin fägring och sin hängifvenhet, och det var ingen, som tackade henne därför. Kanske skulle den lilla där en gång tacka henne? Men utan att vilja göra sig reda för möjligheten af det motsatta, kände hon sig ängslig, när hon tänkte härpå.

Men hon tordes ej fundera för mycket på framtiden. Att slippa lemna barnet ifrån sig, det var hennes hopp, och hon såg nu, att det skulle gå. Ofta öfverlemnade hon sig ej håller åt sina tankar, ty hon hade sett att det gagnade henne till ingenting. Det gjorde henne bara tung till sinnet, och hon hade ej tid att så noga öfverväga, om hennes lif var förfeladt eller inte. Arbetet blef hennes läkare, och hon hade mer än tillräckligt att taga vara på för att slippa att alt för mycket behöfva syssla med sig själf. När alt kom omkring, hade hon det ändå bra mycket bättre än många andra.

Under den tid Elin gick borta och lärde sig sy, var det mycket smått för henne. Hon hade varit för stolt för att någonsin skrifva till Gottfrid, och hon skulle aldrig hafva kunnat reda sig, om hon ej ibland hade fått litet hjälp af systemn.

Men på sista tiden, hade det gått bättre. Hon hade fått litet arbete i början, men så småningom hade det blifvit mera. Nu redde hon sig ändå dag från dag, och dessutom voro de ju två om rummet. Den andra flickan arbetade hela dagen borta, och när hon kom hem, och Elin hade slutat för dagen, lagade de sin mat, lekte en stund med gossen, gjorde i ordning för natten och gingo själfva till hvila.

Så gingo dagarne utan afbrott och utan omvexling. När Elin någon gång hade varit ute hos någon bekant eller en enstaka gång på teatern och sedan kom hem, tyckte hon nästan, att hon ändå hade det bättre i hvardagslag.

Om Söndagarne var hon merendels hemma, lagade gossens och sina egna kläder eller sydde något nytt. När det var sommar, tog hon honom ibland med sig till någon plats, där det fanns träd och lät honom leka i sanden, där solen gassade riktigt varmt. — —

Det hade blifvit höst igen, och kall och fuktig blåste septembervinden från Saltsjön, jagande täta molnbärg in öfver staden. Utför backarna på söder rann regnvattnet i strida bäckar ned emot kajen, och de gamla stenhusen vid Skeppsbron sågo kallare, mörkare, däfnaire och kusligare ut än vanligt.

Elin gick hastigt fram öfver trottoaren. I ett paket under armen hade hon en klädning, som skulle profvas.

Klockan ett skulle hon vara hos en fru, som skulle hafva den. Nu slog klockan redan tre kvart, och inom en kvart fick hon lof att hinna till långt bort på Regeringsgatan.

Hon gick raskt, utan att se sig om, hvarken till höger eller venster, hoppade öfver vattenpussarne, som blänkte på trottoaren, och kilade behändigt fram mellan de många gående, som brådskande skyndade sig att komma under tak för regnet, som dref dem i ansigtet, och för blåsten, som pinade

Utför backarne på söder rann regnvattnet i strida bäckar.

tvärs igenom kroppen och vände ut och in på alla paraplyer

Elin märkte, att en karl hade följt efter henne altifrån slussen. Han höll sig en stund bakom henne, så gick han förbi och stannade på något afstånd, till dess hon hade passerat. Derpå följde han efter henne igen.

Han var klädd som en bättre arbetare, och Elin tyckte, att hon hade sett honom förr. Men hon kunde inte erinra sig hvar eller när.

Han följde henne öfver Norrbro och en bit uppåt Regeringsgatan. Ett ögonblick vände hon sig om och såg efter om han ännu gick efter henne.

Han kom närmare och tog tafatt af sig hatten.

— God dag, Elin, sade han.

Det var Fredrik. Elin hade ej känt igen honom genast. Hon betraktade honom. Hans hufvud var rundt, hans käkar lika breda, hans ögon lika mörkt glansfulla och hans hår lika okammadt som förr. Hon kände igen omkring läpparne de små bruna mustacherna och det drag, hvilket förr gjort henne så rädd. Och hon undrade, om hon skulle få se den ljungande brungrå blixten i hans ögon, som hon sett så många gånger.

Men han var sig inte lik riktigt. Han såg lugnare eller slappare ut. För resten hade han fått skägg, och lyn hade blifvit mörkare.

De följdes åt en stund utan att säga ett ord. Till sist frågade han: Nå, hur har du det nu för tiden?

— Jo, jag har det nog bra. Jag syr.

— Jaså.

Han teg en stund.

— Det var länge sedan vi två sågo hvarandra.

— Ja, det är det.

— Det har händt mycket på den tiden.

Elin nickade. Visste han något om det med Gottfrid? Hon kände sig ängslig och gick fortare för att komma förr fram.

— Jag har aldrig glömt bort dig, fortfor han.

Elin stannade framför en mörk port med bruna ekdörrar.

— Jag ska' opp här, sade hon utan att se på honom. Jag får lof att skynda mig.

— Hvar bor du? sade han. Jag kunde väl få helsa på dig någon gång.

Utan att tänka närmare på det, nämde hon husnumret och beskref, hur han skulle gå.

— Adjö, sade hon och drog hastigt handen till sig. Hon kände, att han stod stilla och såg efter henne, när hon sprang uppför trappan. — —

— Samma afton, när de båda flickorna sutto ensamma hemma, medan gossen redan sof, knackade det på dörren.

Hilma, väninnan gick fram till dörren.

— Hvem är det? sade hon, i det hon öppnade.

Hon kände inte igen honom och hade aldrig hört Elin tala om honom heller. Han sade sitt namn, och flickan såg villrådig inåt rummet.

Elin kom också ut.

— Kors, är det du, Fredrik? Så sent?

— Ja, jag tänkte bara att få komma in på en stund.

Han gick in i rummet och satte sig på en stol, utan att aftaga öfverrocken. Han såg sig omkring och fick syn på det sofvande barnet, såg från den ena af flickorna till den andra, till dess att Elin rodnade och i sin förlägenhet gick fram till vaggan och stälde sig att se på barnet.

— Jaså, undslapp det honom.

Det blef en paus.

— Jag trodde, du visste det, sade Elin till sist.

— Nej, såde han. Det visste jag inte. Nå'n gentil herre, förstås. Hva?

— Hvarför skall du säga på det där sättet? sade Elin.

— Ja, jag kunde tro det, fortfor han bittert. Du har alltid varit så fin af dig, du. Nå, och nu har han gett dig på båten och frågar inte efter hvarken dig eller barnet? Hvasa? Det hade alt sett ut på annat sätt för dig, om du hade hört på mig, du. Men nu är det som det är.

— Är det för att säga mig det här, som du har kommit hit, så kunde du gärna ha legat härifrån.

— Ånej, det var det då inte håller. Jag vet inte egentligen, hur det kom till.

— Nå, hur har det varit för dig, Fredrik, under den här tiden? sade Elin om en stund för att säga något.

— Jag, sade han och lyfte upp hufvudet. Jo, jag har gift mig, jag, och har barn. Två stycken ska' du veta.

— Jaså, det har jag inte hört något om.

— Nej, vi ha ju inte sett hvarandra stort på de här tre eller fyra åren. Det gick för resten i en handvänning.

-- Hvad menar du med det? I en handvändning?

— Ja, jag ska' tala om det för dig altsammans. Jag tror mest, att det var för att få göra det, som jag kom hit, fast jag glömde bort det, när jag fick se den här.

— Han nickade bort åt vaggan till.

— Ser du, när en människa inte får det, som hon vill, så blir en oregerlig till en tid, fast det se'n går öfver. Och jag hade då börjat gå mycket i huset hos Jonssons, du vet, garfvarenkan, och där fans tre ogifta döttrar i huset, och det kom mycket ungdom dit. Nå, jag brukade gå der, för jag var nedslagen på den tiden, som du vet, att jag brukade alltid tala om dig, om hur mycket jag hade hållit af dig, och att jag aldrig skulle kunna hålla af någon annan på det sättet. Nå, nu var där en af döttrarne, hon hette Ida, som var stillsam och snäll, den som alltid brukade höra på mig. De andra ville gärna skoja med mig för det där förstås. Och jag tror visst, att hon tyckte om mig också. För vi kom att träffas ofta, och en dag märkte vi att hon var med barn. Det var, för att jag rakt inte brydde mig om, hvad jag gjorde då, ser du. Och min svärmor, som hon nu är, tog mig i enrum och sa' mig, att om jag inte tyckte om flickan, så behöfde jag inte gifta mig med henne. För hon hade ju hört, alt hvad jag hade gått och talat om dig. De skulle nog veta råd för barnet, och det var mycket bättre, som det var, än att vi skulle gå och göra oss olyckliga för hela lifvet, ifall vi gifte oss och se'n inte kunde lida hvarandra.

Elin hade hört på honom uppmärksamt, utan att afbryta berättelsen med ett ord. Nu nickade hon bara, medan hennes ögon lyste.

— Det var rätt sagdt, sade hon.

— Åja, det var det kanske, fortfor han långsamt och betänksamt, likasom om han i hvarje ord gjorde upp räkningen med det förflutna. Men då tänkte jag inte på det viset. Jag brydde mig inte om, hur det gick med mig eller nå'nting. Ogift kunde jag ju inte lefva för jämnan, och när jag inte kunde få dig, som jag ville ha, då var det ju så godt, att jag gifte mig med henne och gjorde alting godt

igen. Så jag höll på mitt, att jag ville göra som hederlig karl emot henne. Och på det sättet var det, jag blef gift.

Han höll upp och såg sig än en gång omkring i rummet, där lampan genom det nedsotade glaset spred ett svagt otillräckligt ljus.

Efter en stund sade han:

— För du hade väl inte velat ha mig nu häller?

Elin steg upp.

— Det är inte värdt att tala om det nu, sade hon. Och för resten nu har jag ju . . .

Hon böjde sig ned öfver det sofvande barnet, och det föll som en skugga öfver hennes anletsdrag.

— Jag skulle ha tagit dig, om du så haft tre barn, for han ut, och hans ögon glimmade underligt i halfmörkret, där han satt.

— Du får inte tala på det där sättet nu, när du är gift. Jag vill det inte. Jag har ju sagt dig, att jag inte kan tycka om dig i alla fall.

Elin vände honom ryggen och sysslade med att stoppa täcket omkring gossen, som oroligt vred sig i sömnen.

Hilma hade somnat, där hon satt i soffhörnet, på sätt och vis utanför hela samtalet. Hennes andedrag ljödo regelbundna och jämna. Eljest var det aldeles tyst.

Fredrik reste sig upp.

— Det är visst sent, sade han.

— Ja, klockan är öfver elfva.

Han gick fram och tog henne i hand.

— Jag får väl gå då.

Hon lyste honom utför trappan och stängde häftigt igen dörren efter honom.

— Det var då för väl, att han gick nå'n gång, utbrast hon.

Men hon var förvirrad och orolig, och på natten låg hon länge vaken. Hon såg hela sitt förgångna lif som ett långt åskådligt panorama. Som hon låg och med öppna ögon stirrade ut i mörkret såg hon den ena gestalten efter den andra glida sig förbi, till dess ögonen alt mer föllo ihop, bilderna blefvo otydligare, tankarne slappades, hon såg fram-

för sig som ett stort violett, guldglänsande öga — och insomnade. — —

Elin hade sagt sant, när hon sade, att hon inte skulle hafva kunnat tycka om honom i alla fall ens nu, äfven om han varit fri, och han oaktadt barnet velat gifta sig med henne. Hon trodde honom, att han skulle ha velat det. Hon erfor en mild känsla af tacksamhet, när hon tänkte på honom, och hon kände sig stolt och smickrad af att vara föremål för en kärlek sådan som denna. Hon visste, att hade hon bara velat, hade hon bara sagt ett ord . . . Men hon ryggade tillbaka vid blotta tanken på, att han skulle vidröra henne, och hon såg ovilkorligen hans bild för sig, så snart hennes tankar gingo åt det hållet. Hans kläder voro grofva hans hals var otvättad, händerna orena och valkiga. Och när han började tala, jämförde hon honom ovilkorligen i tankarne med en annan, som innan han blef hård och elak emot henne, talat till henne på helt annat sätt, och hvars röst ännu kunde ljuda i hennes öron med en klang, som kom hennes hjärta att klappa hårdare och blodet att rinna häftigare i hennes ådror.

Nej, hon skulle aldrig kunna låta bli att jämföra.

Ty det värsta, en man sådan som Gottfrid kan göra en fattig flicka, är icke att förföra henne. Den som fallit kan resa sig igen, och människolifvet är outtömligt på tillgångar.

Men att hafva älskat någon, än hvilken alt hvad lifvet sedan har att bjuda, synes ringare, det är förbannelse. Har han trängt in i hennes fantasi, har han gjort sig till herre öfver hennes långtans hetaste drömmar, har han fångat i sin hand trådarne till den fina känslöäfnad, som genomtränger hela hennes varelse, och har han fångat dem så starkt, att äfven sedan han släppt sitt tag, blotta påminnelsen om honom, kommer dem att genomdallras som af en elektrisk ström, då har han stulit mer än hennes ära. Han har stulit hela hennes framtida lif. Han har för en nyck ryckt henne upp till en andligen förfinad verld, der hon aldrig kunnat stanna och där hon drömt bort kraften af att vara lycklig i en annan.

Och det är förbannelse. En utsökt, långsamt tärande, raffinerad förbannelse.

Det dröjde emellertid ej många dagar, förrän Fredrik kom igen. Han satt alltid kvar länge, alltid talade han om sin kärlek till Elin, och det hjälpte ej, att hon afvisade honom och bad honom tänka på sin hustru och sina barn. Han kom ständigt tillbaka till samma ämne, och ständigt uppehöll han sig längre därvid, och för hvar dag, som gick, blef han alt underligare.

För att få någon anledning att komma där oftare, erbjöd han sig att tapetsera om rummet åt henne. Det såg så illa ut, påstod han.

Men han gjorde icke mycket vid arbetet. Han satt långa stunder tyst, försänkt i drömmar, och det kom något hemskt och dystert i hans ansigte, som gjorde Elin rädd för att vara ensam med honom.

När han då till sist började tala, var det alltid samma sak, han vände tillbaka till, och samma tankar, som han upprepade.

En afton — det var i Oktober — kom han senare än vanligt, Hilma hade redan kommit hem från sitt arbete och satt vid lampan och hjälpte Elin med hennes sömnad.

Han var ovanligt blek, genast när han kom in, och hade ett underligt frånvarande uttryck, som om han tänkte på något.

Elin var glad, att hon ej var ensam med honom.

Han hade klistrat fast en våd af tapeten, när han plötsligt frågade om Elin inte ville gå med honom ut och gå ett slag. Det var så länge sedan.

— Nej det var omöjligt. Hon hade inte tid. Hon fick lof att få färdig den här våden på klädningen.

Men han var enträgen. — Det var så vackert mån-sken också.

Elin var villrådig en stund, men bestämde sig slutligen för att följa med. På en liten stund åtminstone.

De gingo ned åt slussen. Saltsjön låg glittrande i det gula månljuset, och långt borta skymtade stränder och öar fram i dimmiga fantastiska konturer.

Om de skulle fara med spårvagnen till Djurgården? Det gick snart. På en timma eller något kunde de vara tillbaka.

Elin kände sig ängslig, när de kommit upp i spårvagnen. Han hade varit så besynnerlig hela tiden, så fåordig, och hans ögon lyste så märkvärdigt. Hon såg det tydligt nu vid ljusskenet.

De bytte om vagn vid Norrmalmstorg och stego ur vid Djurgårdsbron. Så togo de vägen utmed viken, som lyste i månens glans, medan björkarna otydligt skimrande aftecknade sig i djupet, och de fuktiga bladen, som täckande lagt sig öfver vägen, prasslade under deras fötter.

Hela marken var öfverkorsad af trädens mörka skuggor med glimmande hvitt emellan.

Vid en liten brygga stannade han. En båt låg där, lätt fastbunden i en järnring.

— Ska vi ro ett litet tag? sade han.

Hans röst skälfdde och han såg icke på Elin.

Hon kände sig rädd på nytt. En oförklarlig beklämmande ångest grep henne.

— Nej, sade hon, och hennes röst lät, som om hon andats med svårighet. Nej, tänk om någon skulle få se oss. Hvad skulle di säga? Det går inte an.

Han bad henne flere gånger, och åter kände hon en ångest, som om något ondt hotade henne. Hon vågade icke säga nej håller.

De stego i båten och rodde ett litet stycke ifrån land. Rundt omkring låg viken lugn och månbelyst, begränsad af de halfskumma stränderna, och långt borta åt staden till ringde spårvagnsklockan.

Fredrik släppte årorna och satte sig bredvid Elin. Hon var som förlamad och gaf honom tigande plats på brädet bredvid sig.

Han tog upp ur fickan en näsduk, som han band fast i knapphållet på sin rock. Därpå knäppte han upp hennes kappa och knöt med ett par starka knutar fast ändarne i hennes knapphål.

Elin försökte att skratta.

— Hvad tar du dig till? sade hon.

Han reste sig upp och tvang henne att följa sig. Så sade han långsamt:

— Ska vi dö nu?

Hon var nära att skrika högt, men hon betvang sig.

— Hvad är det du säger? Du ska' inte skämta på det där sättet.

Han grep hårdt tag i hennes arm.

»Ska vi dö nu?» frågade han.

— Tror du, jag drömmer? skrek han. Har jag något att lefva för kanske? Har jag något, som jag bryr mig om att lefva för?

Hon drog sig ifrån honom, så långt hon kunde.

— Ska du tala på det sättet? Har du ingenting att lefva för, du som har både hustru och barn? Har du ingenting att lefva för? . . .

— Tala inte om det nu, bröt han ut. Kom inte fram med det där igen.

Elin kände, hur hennes sinnen omtöcknades af rädsla. Hon lade båda armarna omkring honom och höll honom med hela sin styrka tillbaka. Och i feberhast strömmade orden från hennes läppar.

— Gör inte på det sättet, sade hon häftigt och lågt, och med en plötslig kvinlig fint tillade hon: Vi kan ju bli förenade än. Om din hustru dör en gång, så kan du ju få mig.

Han satte ena foten på båt-kanten, så att båten nästan välte.

— Har du något att lefva för? ropade han vildt. Jag har ingenting.

Hon skrek högt af förskräckelse, och i förtviflan utbrast hon:

— Ja, det här jag. Jag har ett barn. Jag har ett barn. Och det *vill* jag inte dö ifrån.

Han steg tillbaka ned i båten, och hans muskler slappades. Han nästan föll ned på akterbrädan, och under en våldsam gråt, som skakade hela hans kropp, snyftade han:

— Jag ser att du är rädd för mig. Gud i himmelen hvad jag är olycklig.

Snabbt som tanken löste Elin upp knutarne, satte sig själf vid årorna och rodde båten i land.

Hon gick hela vägen hem i ilande fart, utan att se hvarken till höger eller till venster. Hennes ben vacklade under henne, och hon kände oupphörligt som frossilningar utefter hela ryggen.

Fredrik följde henne utan att säga ett ord. Men när de kommo fram till hennes port, räckte han med en famlande rörelse ut handen och grep efter hennes.

— Jag ser att du är rädd för mig, sade han igen. Jag tänker inte göra dig något ondt.

Hon drog tillbaka handen och sprang utan att kunna svara uppför trappan.

När hon kom in, tog hon med feberaktig brådska af sig kappan, satte sig på en stol midt framför vänninan, som hade hennes gosse i knät, försökte säga något och brast i gråt.

Den andra blef förskräckt.

— Men hvad är det, Elin? Herre Jessus, hvad är det?

Elin skakade på hufvudet utan att svara. En lång stund satt hon stilla och bara vaggade fram och tillbaka. Så gaf hon sig till att berätta, utförligt och noggrant, kom ihåg hvarje småsak. Hon talade med feberaktig brådska, hennes läppar darrade, och gång på gång måste hon kämpa mot snyftningarne, som ville bryta fram igen.

När hon slutat, tog hon gossen i knät och kysste hans mun och kinder. Hon hade endast en tanke, endast en känsla, den, att hon ännu fick lefva kvar hos gossen. Och hon ville ej dö ifrån honom. Hon ville lefva och arbeta, lida och sträfva för honom. Hon ville vara, där han var, och hon skulle aldrig med vett och vilja lemna honom ensam, som hon hade blifvit lemnad ensam själf. Hvad skulle det blifva af honom utan henne?

Och när spänningen gifvit vika, kom eftertanken i stället, och hon grubblade och grubblade öfver, hvad hon skulle taga sig till. Men hon fann ingen utväg. Hvad hon än tänkte på, stod hela scenen på sjön i ohygglig liflighet för hennes ögon, och hon tyckte ännu, att hon hörde Fredriks röst, när han ropade till henne: Ska' vi dö nu?

Det hade legat en frestelse i den tanken, en farlig frestelse. Hon hade tänkt på det själf — förr. Men det *var* öfver nu. Det *var* öfver. Och hon visste, att hurudant hennes lif också blef, skulle hon ändå lefva det för hans skull, som inte hade någon annan i vida verlden att trygga sig till.

VI.

Dag för dag tänkte Elin på, om hon ej kunde finna något sätt att blifva af med Fredriks besök. När ett par dagar hade gått, hade han kommit aldeles som förut. Han kom mera sällan, och han stannade icke kvar så länge som förr. Men han kom ändå, fast ingen bad honom därom, och Elin alltid var fåordig, ibland, som hon själf tyckte, rent af ohöflig. Han satt på stolen nere vid kakelungnen och talade om sig själf och sin kärlek till Elin, om sin hustru och sina små barn, om sitt arbete och sina inkomster. Men ständigt vände han tillbaka till detta samma, hur bra de kunde ha haft det, om han varit fri nu, när hon kanske eljest skulle hafva tagit honom. Och Elin satt mest och hörde på. Hon var trött på att motsäga honom, och hon kände sig innerligt belåten, när han gått sin väg. Och gång efter gång beslöt hon, att när han kom härnäst, skulle hon säga ifrån, att han ej fick komma dit mera. Det gick icke an. Grannarne hade redan börjat tala om det. Gång efter annan uppsköt hon det. Och för hvarje gång blef henne också ett afgörande alt svårare.

Elin vaknade en natt vid 12-tiden af, att någon slog ett häftigt slag på dörren.

Hon reste sig yrvaken upp i sängen och försökte ruska lif i sin sängkamrat.

— Hvem är det?

Hon hörde en stark knackning på dörren igen.

— Det är jag.

— Herre Jesus, Hilma, vakna då? Det är Fredrik, vet jag.

Bultningarne fortforo, och på rösten hörde hon, att han var drucken.

— Öppna, säger jag. Elin du, öppna.

Emellertid hade Hilda också vaknat.

— Öppna inte för all del.

— Ja, men grannarne. Han väcker ju upp hela huset.

Elin sprang upp och började kläda på sig.

— Vänta litet då. Jag kommer.

Hon slog en sjal omkring sig, gick till dörren och läste upp.

— Herre Gud, hvad vill du här midt i natten?

Han sköt henne åt sidan och gick in. Han var tydligen mycket drucken. Han tog falska steg, när han gick öfver golvet, håret var i oordning, halsduken upprifven, och han talade oredigt och högt eller mumlade ohörbara obegripliga ord.

Han satte sig på sin vanliga stol och kastade med ett ryck hatten bort i ett hörn af rummet, drog därpå af sig manchetterna och kastade dem samma väg. Därpå skrattade han, nickade åt Elin och såg sig omkring.

— God dag flickor. Nu är jag här igen.

Elin visste ej, hvad hon skulle taga sig till med honom.

— Nej, men snälla Fredrik, gå din väg nu hör du, när jag ber dig. Du kan ju komma igen i morgon i stället.

— Nej, nu vill ja-ag sta-anna här. Ja, det vill jag. Jag vill sta-anna, säger jag.

— Ja, men det kan du väl förstå, att inte det går an. Tänk, om din hustru fick veta det.

— Det rör mig inte. Gå-år det i-inte an, inte? Hvad? Går det i-inte an, sa' du? Å, det är väl inte så noga med dig inte. Det har varit andra före mig. Ja. Fast jag inte är en gentil karl, så . . .

Elin gick emot honom, och hela hennes lilla gestalt darrade.

— Hvad säger du?

Hans hufvud hade sjunkit ned på bröstet och han stirrade slött på henne.

— Jag ska' sta-anna, säger jag.

Elin var gråtfärdig. Hon gick fram till den andra flickan, hvilken lika rädd som hon låg och stirrade på uppträdet.

— Kan du inte hjälpa mig?

Det hördes steg ute i korridoren, och en dörr öppnades. Elin gick fram till karlen och skakade på honom.

— Fredrik, hör du inte? Det kommer någon.

Han såg på henne, och det kom en glimt af medvetande i hans ögon. Hon såg det, och i ångest ropade hon igen. Hör du inte? Det kommer någon.

Han reste sig slött upp. Elin sprang efter hans hatt och satte den på honom.

Därpå öppnade hon dörren och nästan skuffade honom ut genom den, medan i det samma en karlröst ur mörkret frågade:

— Hvad är det för ett förbannadt lif midt i natten?

— Herre Gud, han är full, och han vill inte gå sin väg. Var snäll och hjälp oss, så att vi blir af med honom.

Elin stängde dörren och lyssnade ängsligt. Hon hörde några häftiga, skrapande steg och ljudet af de två, som gingo utför trappan. Så kom den andre upp igen och gick in till sig.

Men dagen därpå kom Elin öfverens med sin rums-kamrat, att det här måste ha ett slut.

Hon hade aldrig varit fästad vid Fredrik. Hon hade låtit honom gå och komma, därför att hon inte visste, hur hon skulle bli af med honom, därför att hon var rädd för honom, kanske också för att hon ändå tyckte, det var bra, att han hjälpte henne tapetsera. Men nu fick det ändå lof att ha ett slut.

Och sedan de talat en stund om saken, tog Elin på sig kappan, gick direkt till Fredriks svärmor, som hon kände litet, och omtalade hela saken från början till slut.

— För jag vill inte, att ni ska' tro något illa om mig för hans skull, sade hon. Jag rår inte för, att det är, som det är.

På aftonen var Elin ängslig, att han skulle komma, och hon hade bedt väninnan att komma hem tidigt. Men det hördes ingen af.

På morgonen, just som Hilma hade gått, knackade det på dörren. Det var Fredrik.

Han steg in utan att hälsa och stannade midt på golvet.

— Jo, det är tacken, utbrast han.

— Tacken? sade Elin förargad, tacken? Jag undrar just, hvad det är, jag ska' tacka dig för. Att du hängt efter mig, som om du varit galen, och hållit på att ta' lifvet af mig, och varit här midt i natten och ställt till ett spektakel, så att det hördes öfver hela huset. Tacken? Jag orkar inte höra så'nt där en gång.

— Hör du, Elin — han såg henne rakt i ansigtet — har jag nå'nsin velat dig annat än väl. Att jag var full nu, här om kvällen, det kan du väl förlåta mig. Och den där andra kvällen, den har jag nog tänkt på själf. Men jag har grundat ut, att det var bara, för att jag håller dig så kär, som jag alltid har gjort, och för att jag inte kan tåla, hvarken att du har nå'n annan, eller att jag själf ska' ha en annan hustru än dig. Men du kan väl inte säga annat, än att jag alltid har velat dig väl, och nu har jag ju gått här och arbetat för att göra det treffigt för dig, och så ställer du till på det där viset för mig. Det var ett lif där hemma, som om jag hade gjort nå'n riktig ogärning, och nu får jag aldrig fred för kvinfolkena efter det här inte.

— Jag har inte bedt dig hjälpa mig med nå'nting. Han stampade i golfvet af förbittring.

— Tag hit verktygena.

— Ja bevars.

Elin gick efter dem och gaf honom dem. Han samlade ihop dem och gick mot dörren. Men där stannade han, och det kom ett underligt svärmiskt och vekt uttryck i hans ansigte. Han skakade på hufvudet och förde handen öfver ögonen, som om han velat väcka sig själf ur en ohygglig dröm.

— Nej, jag kan inte gå ifrån dig på det här sättet, sade han. För jag har ändå hållit så mycket af dig.

— Börja nu inte på med det där igen, afbröt hon honom otåligt.

— Nej, jag ska' inte det. — Han hade med ens blifvit stilla och medgörlig som ett lam. — Men jag kan ändå inte låta bli att tänka på, hur det kunde ha varit, om jag inte hade varit gift. Jag skulle ha tagit dig ändå. Och om du hade hört på mig ifrån början, så hade du aldrig...

Elin lade undan syarbetet, som hon höll i knät.

— Ja, men nu *är* du gift, sade hon. Och nu *har* du hustru och barn. Och jag *har* min gosse där, och det andra får vara, hur det vill, jag är ändå glad åt honom. Det kan inte bli på annat sätt och då är det väl inte lönt att tala om det håller.

Han stod stilla en stund.

— Nej, det är väl inte det.

Så såg han upp till henne igen, och han tog ett steg framåt, i det han mumlade:

— Men jag kan inte tåla och tänka på, att du en dag kanske ska' bli en så'n der dålig kvinna, som det alltid går, när di börjat på den vägen.

Elin blef inte als ond. Hon hade så ofta själf tänkt därpå och varit rädd därför, och det var henne så klart, att andra skulle tro det om henne. Hon skakade bara på hufvudet och svarade stillsamt:

— Nej, det ska' jag säga dig, du må tro mig eller inte, att det blir jag aldrig.

— Ja, jag tror dig nog, sade han och tog henne i handen. Och nu skall jag aldrig gå öfver den här tröskeln annat än en gång som enkling, tillade han.

Elin nickade.

— Adjö, sade han i dörren utan att se sig om.

— Adjö.

Men när han gått, gick Elin fram till gossen, som låg och kröp omkring på golfvet, satte sig på huk ned bredvid honom, tog honom i famn och kysste honom gång på gång, medan hon hela tiden mumlade, som om hon talat till en, som kunde förstå henne.

— Nej, pysen min, så illa ska' det inte gå. Mamma ska' inte glömma bort dig.

Så satte hon nu barnet på golfvet igen, gick fram till fönstret och tog fatt på sitt arbete. Och medan hon flitigt trampade på maskinen, sken höstsolen in genom fönstret, där solstrålarne flyttade sig från hennes axlar och hår, bildande som en bred väg fram öfver golfvet, och stannade vid nyckelhålet på dörren, där de glittrade mot luftens damkorn i ett regnbågsaktigt ovisst skimmer. — —

Stackars litet barn! Hon hade inte pröfvat på ännu, hur det var, när de svåra dagarne kommo, när arbetet tröt, och när nöden stod på lur som de närmaste dagarnes säkra hvardagsgäst. Hon visste ej ännu hvad det vill säga att arbeta för att lefva, när man måste hålla sig uppe själf eller hjälplöst sjunka till botten.

Stackars litet barn! Hon hade ett långt lif för sig, och det kan ske mycket under ett lif.

Petter med ögat.

Den stora statbygningen, som låg nedanför backen, där vägen under björkarna svänger upp till herrgården, var aldeles full med folk. Från grundstenen och ända upp till takåsen var den bebodd, och på sandplanen utanför trappan lekse så många barnungar, att det såg ut, som om de aldrig skulle kunna få rum, ens i en statbygning. Den var lång, bred, rödmålad med hvita knutar och fönsterposter, på hvilka färgen börjat att gå af, så att det gamla timret syntes igenom med en färg, hvilken åren och rågnen kommit att skifta i grått. Därför var hela bygnaden icke olik en kolossal lada, som hade blifvit inredd till en Noarks ark för människor, och med sina två våningar, omskuggad af gamla hängande björkar, bildade den jämte den nybygda ladugården, hvilken låg på andra sidan landsvägen, liksom en förstad till den hvita bygnaden med sina två gammalmodiga fiyglar, som skyntade fram genom det tjocka löfvärket, hvilket i yppig grönska täckte hela den dominerande kullen.

Det fans olika boningar i den rymliga statbyggnaden, där det bodde hushåll vid hushåll, dörr vid dörr och rum intill rum genom hela det stora huset. För större familjer, där mannen var en duktig arbetare, var det ett stort kök, bredvid hvilket låg en mindre kammare. Denna var då gärna pryddlig och snygg, med duk på bordet, fotografier och porslinsaker på byrån, blomkrukor i fönstret, gångmattor mellan dörren och sängen och hvita gardiner för fönstren. Det såg ut som ett rum, hvilket man har stående för främmande eller för att vistas i om helgdagarna, och dörren mellan detta rum och köket var oftast stängd.

Men det fans också andra slags bostäder — för de mindre familjerna, de yngre, söm icke hade mer än två eller tre barn. Dessa bestodo af ett enda rum, som var familjens sofrum och barnens lekstuga, matsal, hvardagsrum, tvättstuga, sjukrum och kök.

Och det hände ibland, när det fans ondt om plats, när ingen på länge hade flyttat, eller när döden inte hade kommit emellan och ställt det bra för enrums-statarna, så att de kunde få öfvertaga en af de större lägenheterna, att en familj, hvilken tjänat på gården i sina tio till femton år, under hela denna tid kunde få bo i ett rum, utan att någon förändring var möjlig.

I ett sådant rum hade Bergens Petter blifvit född. Och där hade han också lefvat, ända tills han hade gått och läst för presten och ett helt år efteråt.

Han var en småväxt, tyst och stillsam pojke, som aldrig hade gjort mycket väsen af sig. Men de andra i statbyggningen gjorde i stället så mycket mer väsen af honom. Ty han var så ful, att han väckte uppseende, och därför hade han hela sitt lif haft den tvetydiga lyckan att föra munterhet med sig, hvart han kom.

Genom en oförsigtighet vid skötseln förlorade han tidigt synen på det ena ögat, så att han aldrig vetat, hvad det ville säga att se med mer än ett. Och det seende ögat, som var mörkt, bredvid det andra, hvilket inte kunde ta några intryck, utan tittade ljust och vattnigt på sned ut i rymden, gaf åt hela hans ansigte något bakvändt och tafatt, hvilket aldrig

förfelade att åstadkomma sin inverkan på andras skrattmuskler. För öfrigt hade han ett vanligt ansigte, som icke skulle ha förskaffat honom någon ryktbarhet. Hans hår var tjockt, hans kinder runda, och hans mun hade ett simpelt och sorgmodigt drag. Näsan stod ut som på de flesta människor, och pannan var jämn, hvarken hög eller låg.

Men det ena ögat förstörde hela ansigtet. Om han

»För öfrigt hade han ett vanligt ansigte»

hade kunnat lära sig blunda på det ena ögat, skulle han ha gjort det. Men det lyckades honom aldrig. Så fort han försökte det, förvred sig bara hela ansigtet i de underligaste grimaser. Men det bleka ögat, i hvilket pupillen var utplånad, tittade lika snedt som vanligt ut på den obarmhertiga världen, och under de underliga grimaserna tog det sig ännu

mera kostligt ut. Bergens Petter var förtviflad, när han tänkte på sitt olycksaliga öga. Och det kan ingen förtänka honom.

Ty altifrån det han var så liten, att han jämt och rätt kunde titta, hade han hört, hur folk talade om det där ögat. Modern suckade när hon tvättade honom om nosen, såg på

»Själftva patron brukade skratta»

honom och undrade, hvarför just hennes barn inte skulle kunna se ut som annat folk. Bara han kom i trappan eller ned på gården, där hela den svärm af ungar, som inte tycktes få rum i den stora bikupan, lekte i sanden eller på den nedtrampade gräsmattan under björkarna, vips var det en

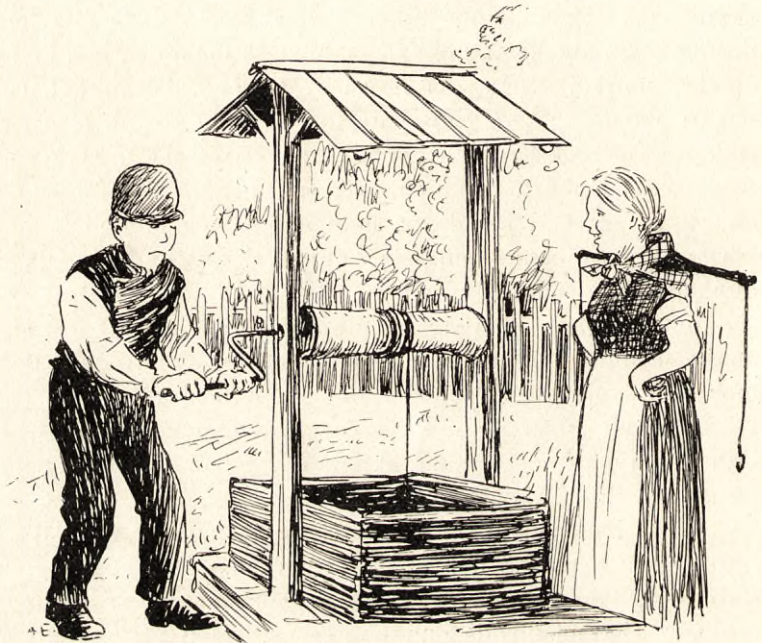
klippsk pojke eller flicka, som var färdig att ropa: »Där kommer Petter med ögat». Själftva patron brukade skratta, när Petter mötte honom på landsvägen och tog af sig mössan så djupt och så höfligt, som han nå'nsin kunde. Och när han gick och läste, märkte han alltid, hur presten satt och såg ned, för att han inte skulle bli narrad till skratt, under det Petter läste Guds ord med det ena ögat och tittade i nordvest med det andra.

Det där uttrycket »titta i nordvest», var det värsta skymford, någon kunde säga Petter. Det visste folk, och därför fick han också höra det. Men sa' nå'n det, blef Petter aldeles mörk i synen, det friska ögat blef rödstrimmigt, och hakan darrade. Det var bara det skymfede ögat, som satt stelt och uttryckslöst och gaf ansigtet ett otäckt uttryck, som nästan var hemskt. När en pojke sa' honom det, hände det en gång, att han rusade på honom och slog omkull honom borta vid brunnen. Och se'n Petter väl fått omkull pojken, dunkade han hans hufvud mot brunnskanten, utan att bry sig om hvarken sparkar eller nödrop, till dess att det blef en hel samling af hurrande ungar omkring dem, och Petters mor kom springande och bar in honom med våld. Då fick Petter stryk, men han var så arg, att han kände det icke. Och han tyckte, det lät karlaktigt, när folk sa' att han hållit på att slå ihjäl Andersonskans Kalle.

Det hade nämligen varit så, att en gång var det en främmande herre på besök på herrgården. Han kom gående förbi statbygningen med patron. Då stod Petter där och bockade sig ibland de andra ungarna. Men när den främmande herrn, som var klädd i hög hatt och binockel på näsan, fick se Petter, så började han skratta och sade åt patron »Se på den där! Han tittar ju i nordvest.»

Alla pojkarne hörde det. Och se'n var det afgjort, att Petter tittade i nordvest. Ingen visste egentligen, hvad det kunde betyda. Men alla tyckte, att det var kvickt. Och Petter själf föreföll det som det värsta öknamn, han någonsin hade hört, just därför att de andra tyckte, att det var så roligt.

Värst var det i alla fall, när flickorna sade något åt honom. Ibland blef Petter arg och tog igen. Men ibland gick han upp på skullen och grät för sig själf, när han tänkte på sitt öga, som aldrig kunde se rätt på världen, ja, som inte en gång kunde se nå'nting als. Ty Petter hade själf lust att säga både ett och annat åt flickorna. Men han torde aldrig. Så fort han tänkte säga något, såg han genast sitt fula öga i tankarna och då domnade orden bort på hans

hjälpte henne med att vefva upp ämbaret

läppar. Andra kunde säga sin mening med ögonen, så att för dem var det alltid lättare. Men det kunde inte Petter, och därför fick han behålla sina funderingar för sig själf.

I all tysthet hade Petter emellertid som man säger, kastat sina ögon på Klara, en duktig, blond jänta, hvilken tjänade hos rättarn. Rättarns bodde i en stuga för sig, som låg bakom statbygningen. Men de begagnade samma brunn, samma sophög och samma vedbacke som de andra statarna.

Därför hade Petter många tillfällen att titta på Klara, och han försökte alltid laga så, att han kunde få se henne, åtminstone ett par gånger hvar dag.

Han tyckte, att Klara var utmärkt vacker. Hon hade så'na pigga, trefliga ögon, tyckte Petter, och när hon skratade och vickade på sina starka höfter, förekom det honom, som om han aldrig i sitt lif skulle kunnat få erfara en större glädje, än om han fick ta henne om lifvet och sätta henne i sitt knä och kyssa henne, just när hon skrattade. Men det tordes han aldrig tala om, fast han nog såg, både att de andra pojkarne brukade tillåta sig dylika friheter, och att Klara å sin sida ej håller tycktes upptaga det illa. I stället brukade han alltid passa på, när Klara skulle gå och hämta vatten. Då gick han efter henne och hjälpte henne med att vefva upp ämbaren. Och han tyckte, att Klara, som nog begrep, hvarför han gjorde det, gärna kunde ha hjälpt honom litet på trafven. Men när hon inte gjorde det, så var det väl för det fula ögats skull, tänkte Petter och suckade.

Brunnen låg annars så bra till. Den var gräfd bakom vedboden, framför sig hade man bara stora åkern, som vanligen var tom, bakom stod den rödmålade väggen som ett skydd mot alla nyfikna blickar, och på gafveln låg vedbacken, så att om någon kom, hörde man genast, hur det knastrade i spånorna. Ensamheten hade nog frestat Petter, men han kunde inte komma sig för att göra ens det lindrigaste försök till ett närmande. Ty om Klara blefve stött, så kunde hon gå och tala om det för de andra. Och då skulle det nog bara bli samma låt som vanligt. Alla skulle tala om Petters öga, och så skulle de skratta åt honom igen. Och det var Petter lika nöjd om.

Men en dag, när han gick uppför trappan, hörde han en af karlarne säga:

— Det fins ingen karl så dålig, så han inte kan bli gift.

— Nej, nej, svarade en kvinlig röst. Det kan nog så vara det. Man vill ju gärna ha sitt. Och därför gifter sig människan. Men det är inte sagdt, att kärleken kommer, för att man gifter sig.

Resten hörde inte Petter. Men det han hade hört, hade redan gjort honom fundersam. Att Klara hade haft sina fästmän, det behöfde han inte misstänka, för det visste han. Men han trodde inte, att någon af dem skulle gifta sig med henne. Ty Klara hade haft väl många fästmän, och då kunna karlarne nog vara kärvänliga, men de gifta sig inte. Petter visste egentligen inte, hvarför det var på det viset. Men att det var så, det visste han. Honom gjorde det detsamma, hur många Klara hade varit fästmö åt, bara han fick ha henne för sig efteråt. Därför började han fundera på, om det ändå inte skulle kunna vara möjligt, att han fick Klara till sist. Och han föresatte sig till en början, att han skulle arbeta som en karl, när han gjorde dagsvärken, så kunde det kanske hända, att patron, om det bar till, rent af betrodde honom ett torp i framtiden.

Emellertid gick han ned till brunnen, när det började kvällas, och satte sig på karet, väntande på, att Klara skulle komma. Det dröjde heller inte länge, förrän han hörde hennes steg i spånorna och gnisslingen af handtaget, när ämbaret svängde tomt. Men när Klara kom fram förbi knuten, gick han inte fram för att hjälpa henne som vanligt, utan han satt kvar på karet och såg stint på henne med sitt ena öga.

— Goddag, hälsade Klara. Ska' han inte komma och hjälpa mig?

Petter försökte att se så illmarig ut, han kunde, och svarade:

— Jo, men jag vill ha något annat först.

— Hvad vill han då ha för en dans? svarade Klara, hvilken aldrig hade betraktat Petter som en af de vanliga pojkarna.

— Jo, svarade Petter och reste sig, Klara får alt ge mig en kyss först. Något för något.

— Jag tror, han är galen, svarade Klara och skrattade, så att det skar i Petter. Hvem tror han, vill kyssa honom?

Och i det hon sprang fram bortom knuten, ropade hon med full hals:

— Anders, var snäll och kom hit och hjälp mig med ämbaret.

En lång, ljushårig dräng kom fram bakom knuten Han skrattade, när han fick se Klara, och svarade:

— Hvad får jag för det, då?

— Konstra inte nu, Anders utan kom hit och ta i, sade Klara. Men Petter såg, att hon blef litet röd och skrattade, när hon vände bort hufvudet.

Och Anders började också att skratta. Men han låtsade bara, som om hon inte hade sagt något als, tog henne om lifvet och började söka efter hennes läppar. Så kysste han henne två gånger midt på mun, utan att bry sig ett tecken om, att Petter stod och såg på. När han det hade gjort, skrattade de båda två och hjälptes helt fredligt åt att vefva upp ämbaret, och när Klara gick med sitt ämbar, vände hon sig om och såg på Petter igen och skrattade.

Petter tyckte, att han alldeles sjönk ned i stöfvelskaffena, när han stod bredvid brunnskaret och tittade bortåt knuten, där Klara hade försvunnit. »Så skulle jag ha gjort», tänkte han. Men han hade aldrig kunnat tro, att det gick an, och att hon inte brydde sig mer om honom, än att hon lät andra kyssa sig, medan han såg på, det retade honom. Han beslöt, att det skulle alt bli någon annan än Petter Berg, som fick hjälpa rättarns Klara med att hinka upp vatten.

Men dagen därpå, när han såg henne komma med ämbaret och gå nedåt brunnen, så var han genast färdig att gå efter henne igen. Han lunkade med, utan att säga ett ord, medan han hela tiden tuggade på ett grässtrå, som han hade i munnen. Klara såg på honom ett par gånger och försökte att skratta, för att försona honom. Men Petter såg det inte. Ty han hade vändt sitt seende öga åt ett annat håll. Han drog opp ämbaret, tyst och surmulen, utan att säga ett ord och följde henne sedan tillbaka,

precis som han hade kommit, hela tiden tuggande på det långa strået, som han inte ville släppa. Och ett par dagar därefter var det, som om ingenting hade passerat. Petter kom hvar kväll till brunnen, och han var lika tålig och återhållsam som någonsin.

Men en sak hade han inte glömt. Och det var tanken på torpet. Han hade sett tillräckligt, hur det var med hans

Petter gick dit ibland om söndagarna.

far, som var fem och femtio år gammal och inte hade kommit längre än till ett enda rum, för att han skulle kunna tänka sig, att han också skulle sitta hela sitt lif i en enda kammare, där han bodde vägg om vägg med andra för hela lifvet. Nej, det ville han inte, inte en gång om Klara ville bo där med honom. Det var gräl med graunnarna från morgon till kväll, trängsel i trapporna, barnskrik och väsen, så

man knappast kunde sofva i fred, om man var aldrig så trött. Ingenting hade man, som var ens eget, och om man så trälade från morgon till kväll, så kom man ändå inte längre än till att bo i andras rum och kanske få litet hjälp af patron, om det blef sjukt i familjen, eller om nå'n af barnen skulle gifta sig. Nej, det ville han inte. Något för mer än farsgubben skulle han bli. Inte för att han hade något emot gubben. Men det var ändå ett elände att gå och tjäna som dräng, när man hade hustru och barn.

Det låg ett litet torp borta i skogen. Där fans bete till en ko och jord att sätta potatis och skog till bränsle. Petter gick dit ibland om söndagarna, när han tänkte på Klara. Och då tyckte han, att det riktigt skulle passa för dem. Ett kök och en kammare, godt vatten, vedbod och ladugård. Och inte nå'n Anders, som behöfde komma och störa dem. Det sista, tyckte Petter var nästan det viktigaste. Ty om han också blef gift med Klara, skulle han ändå aldrig få ha henne för sig själf, om de bodde i statbygningen. —

Det hade gått ett halft år, och Petter hade börjat komma med på dagsverkena. Han gjorde dem samvetsgrant och ordentligt, och då han var en stark pojke, lyckades han i allmänhet bra, så att han hade rykte om sig att kunna bli en duglig arbetare. Men när det led mot den tid, när han visste, att Klara gick efter vatten, blef han alltid orolig. Och kunde han komma ifrån, så gick han gärna dit för att få hjälpa henne.

Klara brydde sig inte om honom ett tecken. Men hon tyckte, att ville han hjälpa henne med att hissa opp det tunga ämbaret, så kunde han gärna få det, och om någon af hennes fästemen ibland var svartsjuk, så var det åtminstone aldrig på Petter.

En lördagskväll i oktober satt Petter igen som vanligt nere vid brunnen och väntade. Och aldeles som den andra gången, frågade Klara honom, om han inte skulle komma och hjälpa henne.

— Jo, svarade Petter beslutsamt. Det ska jag nog göra. Men först vill jag ha något annat.

— Börjar han nu igen, sade Klara.

— Ja, menade Petter. Jag gör nog det. Jag har tjänat i sju år för Rachel och fått Lea. Men nu kan det vara min tur också.

Därmed gick han fram till Klara och tog henne om lifvet. Det kom så plötsligt, att Klara inte kom sig för att sätta sig till motvärn, och den gången fans det händelsevis ingen Anders att ropa på. Hon kastade en hastig blick på hans ansigte, och i mörkret såg hon inte riktigt, hur ful han var.

— Låt bli mig, säger jag, sade hon af gammal vana.

Men han lät sig inte bekomma, utan kysste henne flere gånger. Klara kände, hur han darrade.

— Nu kan det vara nog, sade hon och slet sig lös.

— Nej, svarade han och grep tag i henne igen. Klara ska kyssa mig tillbaka.

Hon kunde inte låta bli att skratta och sade med ett slags groft koketteri:

— Hvarför det då?

— Jo, för annars är det ingenting, förklarade Petter.

Klara vände sig om för att öfvertyga sig om, att ingen kunde se dem. »Det gör ju detsamma», tänkte hon. »Och efter han har hjälpt mig så länge, kan jag ju gärna kyssa honom.» Och när han böjde sig ned öfver hennes ansigte, rörde hon svagt på läpparna, när de mötte Petters.

Men sedan kysste Petter Klara, så ofta han hjälpte henne med ämbaret. Och det blef en vana, som emellertid ingen mer än Petter fäste någon vidare vikt vid.

* * *

När våren kom, reste Anders till Amerika, och någon tid därefter fick Klara ett barn.

Händelsen väckte icke något vidare uppseende. Pojken blef utackorderad till en torpare, och hennes nåd skickade efter Klara och talade vackert vid henne, att hon skulle akta sig för framtiden. Men Klara skötte sina sysslor hos rättarn, aldeles som om ingenting hade passerat, och hela historien var snart glömd — utom af Petter.

Han hade visserligen aldrig trott så strängt på, att det var något ordentligt mellan honom och Klara. Men hon lät honom ju i alla fall kyssa sig, och när hon var vid riktigt godt lynne och ingen såg det, kysste hon honom tillbaka. Så att något var det väl i alla fall. Att hon hade sina vänner bland de andra pojkarne också, det visste han nog. Och det brydde han sig inte om. För det hade de andra flickorna också. Och något roligt ska man ha, när man är ung. Men att det där skulle hända just nu, när han var så glad i henne, det grämde honom. Och han kom öfverens med sig själf, att han skulle lägga bort att tänka på Klara.

Men när han så fick se henne igen — hon kom öfver gården i solskenet med hufvudduken hängande löst om halsen och småskrattade för sig själf, i det hon såg, att Petter tittade ondt på henne — då tyckte han, att hon var ändå vackrare än förut. Och när hon hade försvunnit bakom statbyggningens knut, följde han efter henne, troget, som en piskad hund följer efter sin herre. Och han hann upp henne på kökstrappan till rättarns stuga.

— Hvad vill Petter ha för en dans? sade Klara och vände sig om, som hon brukade.

— Det var så länge se'n jag såg Klara, sade Petter och tittade så vänligt han kunde med sitt ena öga.

Klara skrattade och gick in i köket. Men Petter gick efter, och eftersom Klara var ensam där inne, tog han henne om lifvet och kysste henne två gånger på mun, utan att säga ett ord. Sedan gick han sin väg, lika tyst som han hade kommit. Och Klara såg för första gången litet fundersam efter Petter, när han stängde dörren efter sig. —

När höbärgningen var slut, skulle det bli dans på logen. Petter hade varit i sta'n och köpt sig en brokig väst och en grann halsduk. Han hade själf snyggat opp sina kläder, borstat stöflarna och strukit olja i håret. Och när han hörde fiolen och handklaveret, som lät långt ut öfver åkern, tog han mod till sig och gick öfver backen bort till logen, där det stod fullt med folk i den öppna dörren.

Petter hade nu blifvit så pass karl, att det inte var någon, som skrattade, när han gick förbi. Patron nickade

alltid vänligt åt honom, och rättarn tog honom i hand, när de möttes om hälgdagarna. Ty Petter hade blifvit en duktig arbetare, som gjorde nytta på gården. Söp, gjorde han inte,

Det var länge sedan jag såg Klara, sade Petter.

och inte häller var han opålitlig på andra sätt. Ögat hade man vant sig vid, och det var sällan, att någon talade om det. Men Petter hade ännu en känsla af fruktan för det där ögat, när han kom ibland folk. Han tänkte som så, att

hvad som inte kom fram i dag, kunde mycket väl därför bli sagdt i morgon, och han visste alldeles säkert, att när folk talade om honom, så kallade de honom alltid för Petter med ögat.

När han nu kom fram till logdörren, så var dansen redan börjad. Det var bara några par af de vanaste, som svängde på golfvet, inspektorn, rättarn och kusken med hvar sin flicka och så ett par af de säkraste drängarna, som visste med sig, att de alltid brukade få beröm för sin dans.

Ty patron och hennes nåd, informatorn på herrgården och alla barnen hade kommit ned för att se på dansen. De sutto på stolar inne i ett hörn af logen och tittade på, pratade med somliga och uppmanade andra att dansa. Men de flesta höllo sig tillbaka och väntade, till dess herrskapet hade gått, och det blef mera luft i luckan.

Petter beslöt, att han också skulle vänta, till dess att det blef flere, som dansade, så att ingen behöfde se på honom. Men då skulle han dansa med Klara, och sedan skulle han försöka att få henne ut en stund på backen, så att han kunde få tala med henne, medan de hvilade sig.

Klara var ibland de få, som dansade. Hennes ljusa hår hängde ostyrigt ned öfver hennes svettiga ansigte, hon slöt sig nära intill den hon dansade med, och såg hela tiden på sina fötter, medan ett leende af välbehag hvilade öfver hennes ansigte.

Hon tycker väl om honom också, tänkte Petter och suckade.

Det var en liten satt bonddräng som kommit på besök från grannsocknen. Han hade mössan på nacken och höll armen i sidan, medan han dansade. Ett stubbigt skägg täckte hans ansigte, munnen sköt han ut, och ögonen blickade framåt med aldrig tröttnande alvar.

— Det dröjer nog, innan jag får ha Klara för mig själf, tänkte Petter. I kväll blir det nog inte något vidare mellan henne och mig. Och blir det råd för en enda liten dans, så mer blir det inte. Men hon rår nog inte för det, tänkte han vidare. Hon har aldrig lofvat mig något, så jag

har egentligen inte något att säga. Men det är underligt ändå. När hon inte har någon annan, då håller hon till godo med mig. Men så fort det fins andra, så ser hon inte åt-mig en gång.

Det var en liten satt bonddräng.

Petter tyckte ändå, att det var bra, att Klara brydde sig om honom, åtminstone när hon ingen annan hade. Det låg som en liten förhoppning i den tanken. Den förhoppningen var inte stor. Ty Petter trodde egentligen aldrig att Klara skulle få ondt om fästmän, så vacker som hon var.

Men han tänkte i alla fall, att den dagen kanske kunde komma en gång. Och då beslöt han, att han skulle hålla sig framme. Han var ju så ung, så han kunde gärna vänta. Och Klara behöfde inte bli så fasligt gammal hon håller. Men kvinnan var nog underlig, och det var säkert inte Klara, som var ensam om det. Det var bara Petter, som för sin del inte brukade tänka på de andra.

Emellertid gick dans efter dans. Det var vals och polka, scottish och bondpolska. Hennes nåd dansade själf ett par hvarf med rättaren, och informatorn hade kastat sig in i dansen och svängde om med den ena flickan efter den andra. Men Klara dansade hela tiden med den korta bonddrängen, som sköt ut med mun och höll handen i sidan. Hon såg ned på fötterna, hufvudduken hade glidit ned omkring halsen, och hon log hela tiden med ett uttryck, som göt eld i Petters tröga blod, när han såg det. Han begrep inte, hur hon kunde le på det sättet, så att alla sågo det. Inte var det väl värdt att tala om för hela världen, att hon blifvit galen i den där drängen, som hon aldrig sett åt förr. Och Petter tyckte, att hvarenda människa skulle bemärka henne, just så som han gjorde det.

Med ens blef det en förfärlig trängsel, och dansen stannade. Herrskapet hade börjat att säga ajö och närmade sig dörren. Men efter gammal god sed skulle folket hissa husbondfolket till tack för rolighet och välfägnaden, som bjöds ute på backen. En stol skaffades fram. Patronen sattes på stolen och lyftes högt upp under ljudliga hurrarop. Sedan kom turen till hennes nåd. Efter henne sattes alla barnen den ena efter den andra upp på stolen, och till sist hissades också informatorn, för att ingen orättvisa skulle bli begången. Och genom trängseln af alla dessa karlar och kvinnor, som svängde med hattarna, nego och hurrade, försvann herrskapet och promenerade långsamt tillbaka till herrgården i den stilla sommarkvällen.

På logen blef det tyst för en stund, och man hvilade sig i känslan af, att nu först skulle det riktigt begynna. Men så strök spelman till med ett tag öfver alla fyra strängarna, handklaveret satte i med sitt gälla, omelodiska lockande och

i en vild röra trängdes på golfvet alla dessa par, som hållit sig tillbaka, bredvid dem, hvilka förut dansat som på parad och nu ville ta igen skadan.

I trängseln hade Petter fått syn på Klara, som blifvit skild från sin kavaljer, och ensam stod utanför dörrn och fläktade sitt upphettade ansigte med en hvit bomullsnäsdruk. Med hufvudet på sned för att kunna se bättre med det riktiga ögat, armbågade han sig fram, trängde sig emellan de dansande paren och kom ut i det fria. Där gick han genast fram till Klara och hälsade.

Hon såg på honom och skrattade som hon alltid brukade. Men Petter tyckte inte så bra om skrattet som vanligt.

— Det var fasligt, hvad han har gjort sig fin, sade hon.

— Jag tänkte få dansa med dig, sade han. Han brukade eljest undvika att dua henne.

Klara märkte det, och van som hon var att leka med manfolken, duade hon honom genast tillbaka.

— Inte behöfde du väl göra dig så fin för det, sade hon.

Petter kände sig med ens så rak, som om han hade dansat med henne hela kvällen.

— Kom nu, sade han och försökte att ta henne om lifvet.

Men i detsamma kom den andre, som hela tiden hade dansat med Klara. Han hade fått sig en sup af kusken, och ögonen blinkade under håret, som fallit honom i pannan.

— Klara ska dansa med mig, sade han och sköt undan Petter.

Men Petter var inte hågad att ge tapt, utan han höll kvar Klara om lifvet och försökte draga henne ifrån den andre, som också hade tagit sitt tag.

— Jag har bjudit upp henne först, menade Petter. Och hans sneda öga tittade upp emot logväggen.

— Har du? sade den andre. Jag har bjudet upp henne för hela kvällen. Och flickan är min.

— Är hon din? sade Petter högröstadt och lyfte armen för att slå till.

Man hade börjat betrakta rivalerna, några amatörer af tvekamp stälde sig omkring dem, och Klara, som icke tyckte om att det skulle bli slagsmål om hennes person, beslöt att

göra slag i saken. Hon slet sig lös från Petters tag och sade högt, i det hon tog den andre under armen.

Är det din? sade Petter.

— Jag dansar, med hvem jag vill.

Och när Petter ändå ville rusa fram för att hejda dem, tillade hon, i det hon sköt sin kavaljer framför sig i trängseln:

— Hvem tror du, vill dansa med dig, som tittar i nordvest?

Petter stod stilla och såg efter paret, tills det blef alldeles svart för hans ena öga. Han tyckte som alltid, när han försökt närma sig Klara, att han krympte ihop i sina kläder och blef så liten och obetydlig och ful som den sämsta mask på jorden. Men så usel och fattig hade han aldrig känt sig. Att hon, som han alltid hade varit snäll emot, hon, som han hade hjälpt och trälät för, burit ved och vatten åt, fast han aldrig fått så mycket som tack, hon, som ändå brukade kyssa honom, när de voro ensamma, och som kunde vara vänlig mot honom också, att hon skulle säga åt honom, så att folk hörde det till på köpet, att han tittade i nordvest!

Att hon inte brydde sig om honom, det var hennes sak, och det kunde ingen människa hjälpa. Att hon hade andra fästmän, fast hon visste att han höll mer af henne än de andra, det förlät han henne gärna. Det var väl, för att han var så ful, och det hade hon kanske svårt att vänja sig vid. Att hon hade fått ett barn med en annan, var häller inte en så stor skam, så att det gjorde något. Men att hon hade kunnat säga åt honom, att han tittade i nordvest, det tyckte Petter, var det värsta, som kunnat hända honom.

Torpet och ladugården och skogen omkring stugan, dricksvattnet och kon och täppan att sätta potatis på — allihop tyckte Petter var borta och förbi. Och om flickorna voro sådana, så var han glad, att han inte hade mer än ett öga att se på dem med. Hade man två, fick man nog se, det som var ännu värre.

Och medan tonerna från fiolen och handklaveret, gnisslande och ljudande, blandade med ljudet af starkt trampande fötter, fylde hans öron, vände han sig om och gick långsamt tillbaka öfver backen.

Det var ingen hemma, det visste han. Ty alla voro på logen. Det var bara de minsta barnen, som sofvo i den stora syskonbädden. Och i spiseln satt katten och spann.

Han stälde sig midt på golfvet och började taga af kläderna. Nog skulle han ha kunnat stanna kvar där uppe

för att visa Klara, att han inte brydde sig om henne. Men det tjänade ingenting till. Ty så som han hade varit emot henne, så skulle hon i alla händelser inte tro det. Supa sig full kunde han också ha gjort. Nog fanns det de, som hade bränvin. Och sedan kunde han ha slagits med drängen och

Hon kan gå hvart fan hon vill för mig.

gifvit honom på hans bägge ögon, som inte tittade i nord-vest. Men det brydde Petter sig heller inte om. I fall han också slog in ögonen på den där korta drängen, så skulle Klara ändå se vänligare på honom än förut. Det var ju klart, att han skulle dansa med henne, när hon ville det. Och Petter hade inga ovänliga känslor mot honom för det.

Men han kände sig olycklig och förbi, och han trodde, att det skulle bli bättre, om han bara fick sofva.

Rocken hängde han emellertid ordentligt opp på sin spik. Men västen och den granna halsduken, dem tog han och vek ihop och lade dem försigtigt ned på botten af kistan, där han hade sina gräJOR. Längst ner i botten lade han grannlåten, och när han fått lägga skjortorna och strumporna öfver dem och läst igen locket, tyckte han, att han kände sig lättare och bättre till mods.

Han kröp ner på sin plats i bädden bredvid de små syskonen och vände sig mot väggen för att sofva. Men innan han somnade, så lofvade han sig själf, att nu skulle alt Klara få se, att han inte var en karl, som först tog emot kyssar och kärvänligheter och sedan lät henne öknämna sig som en annan hund.

Det gick också ett par dagar, under hvilka han icke tycktes se åt Klara.

Men en dag, när hon kom med ämbaret, och han stod på trappan och hvilade sig efter arbetet, ropade Klara åt honom:

— God dag, Petter! Ska han inte följa med till brunnen i dag?

Petter kände, hur det ryckte i hans lemmar, och det var inte långt ifrån, att han hade rört på benen och surmulet lunkat efter. Men så kom han ihåg sig. Och i det han såg på henne med sitt ena öga, spottade han och svarade:

— Hon kan gå, hvart fan hon vill för mig. Inte ska jag chikanera henne, det kan hon lita på. Inte så länge jag tittar i nordvest.

Klara slog knyck på nacken och gick ensam bakom vedskjulet.

Men när Petter hörde, hur hon själf stod och vefvade på den tunga kedjan, som gnislade och skramlade, då kände han, att han var karl för sin hatt. Och han begrep inte, hur han hade kunnat hitta på att svara något så bra.

Det blef häller aldrig riktigt, som det hade varit förr mellan Petter och Klara. Klara hade sina fästemän, och Petter gick för sig själf och molade, arbetade och släpade, blef stark och grof, duktig att ligga i och pålitlig, när det gälde.

Hans ena öga hjälpte honom bra igenom lifvet. Men på flickor tittade han inte. Så fort han fick sådana tankar,

— när han följde med kamraterna och skulle mönstra.

behöfde han bara säga åt sig själf, att han inte skulle titta i nordvest. Och då kom han ihåg sig och aktade sig. När han höll på med arbetet, behöfde han åtminstone inte höra talas om ögat.

En gång hade rättarn sagt åt honom:

— Petter ser, förbanna mig, bättre med sitt ena öga, än de andra gör med två.

Och det tyckte Petter var riktigt sagdt. Så att den betydningen sårade honom inte.

Men tankarna på torpet hade han börjat få igen för egen del. Om han nu också inte skulle få Klara med sig, så var det ändå inte något skäl, hvarför han inte kunde ta torpet ensam. Hemma var det trångt om sängplatserna, och sedan den sista lillen kommit till, kunde det nog behöfvas, att det åtminstone blef en mindre i rummet. Själf ville han inte gå som en stackare, ända tills han dog. Och ville Klara hållre lefva, som hon gjorde, än hålla sig till honom, som menade henne väl, då kunde han lika gärna ha torpet ensam, som han gick hos patron och arbetade för dagspenning och ändå inte fick något för sig själf. —

Då hände det, att Petter var i den åldern, att han skulle gå och exercera beväring. Tanken härpå hade länge oroat honom. Och han kände sig inte glad, när han följde med kamraterna och skulle mönstras. Ty de andra drängarna påstodo, att han, som bara hade ett öga, nödvändigt skulle bli kock. Och att bli kock var något, som Petter ansåg för en ännu större skam än att bli kronvrak.

När han nu stod och väntade tillsammans med de andra, skämdes han, värre än han någonsin hade gjort förr. Det där förfärliga ögat, som han inte en gång kunde lära att titta rätt, brände honom, som om han haft en stor böld midt i ansigtet. Och när han skulle fram, hörde han, hur det gick en fnissning genom hela rummet.

Länsmannen var en stor, fryntlig karl med ett godmodigt ansigte, som han försökte lägga i de barskaste rynkor för att ingifva respekt, och en godmodig själ, som innerligt njöt af detta årligen återkommande uppträde, då han riktigt kunde få följa sin hjärtans lust att rejsa med de satans bassarna.

När han såg upp och fick se den olyckliga fysionomi, som Petter vände emot honom, där det ena ögat stirrade framåt och det andra såg rätt upp i taket, och som blef ännu olyckligare under Petters ängsliga bemödanden att titta lika med båda ögonen, bröt ett leende igenom den barska minen, och i det han vände sig till doktorn, sade han godlynt:

— Det var mig en fan att se ut.

Petter tyckte, att han kunde sjunka genom jorden. Men doktorn bara såg på honom med en mönstrande min och yttrade kallt och likgiltigt:

— Kasserad.

Petter stod kvar och glodde i olika synvinklar. Han förstod inte, hvad som menades med att vara kasserad, och han väcktes ur sina funderingar af länsman, som ropade:

— Adjö med dig, min gosse. Hör du inte, att doktorn säger, att du slipper exercisen. Gå hem och var glad. Stig upp om mornarna och öfva dig, så kanske du lär dig att titta rätt till en annan gång.

Petter gick sin väg, medan han hörde, hur skrattet genljöd omkring honom. Och då han inte var angelägen om sällskap, beslöt han att gå ensam hem, efter han ändå var den enda på gården, som hade blifvit kasserad. Ty nu visste han, hvad det var.

Men han tyckte ändå, det var underligt, att ingen hade frågat mer efter hans öga. Det var aldeles, som om det inte anginge nå'n människa. Helt lugnt, utan att bry sig om honom, utan att så mycket som se förvånad ut, hade doktorn affärdat honom. Och han kunde gå, hvart han ville, med sina olika ögon.

Men en sak var han glad öfver. Och det var, att han sluppit att bli kock. Ty hade han det blifvit, så anade han, att han hade fått höra talas om det där ögat igen, mer än hvad han tyckte var roligt.

Den sommaren gick emellertid Petter omkring och kände sig ledsen. Så länge han hade haft Klara att tänka på, hade det ändå varit något. Men nu hade han bara sig själf och torpet, som låg honom i tankarna. Och utkomsten kan nog vara bra, tyckte Petter. Men är den inte dess bättre, så är det inte roligt att vara ensam om den håller. Och i alla fall är det nog treffigare att vara två.

Klara hade gått och stält det illa för sig igen. Om det hade händt med den där drängen, som sköt ut mun, när han dansade, eller om det var med någon annan, det visste inte Petter. Och det kunde för rästen göra honom detsamma.

Men nog var det underligt ändå med människor, och ändå underligare var det med kvinfolken. Ty dem, som bara nojsade med dem och inte menade alvar, dem sprungo de efter, som om de voro galna. Men den, som inte velat annat än det, som var redligt och bra, den ville de inte så mycket som se åt en gång.

Det var en gåta, som Petter ofta funderade öfver. Men han kom alltid till det resultatet, att den ena människan var si och den andra så, och att ingen kunde göra något vid den saken. Och för sig själf sade han som så: »Ja! Klara kunde ha haft mig, om hon hade velat. Men nu får hon alt se sig om. Och det kan ingen göra något vid det håller.»

Men så började han komma underfund med, att folk pratade om Klara. Att få *ett* barn, det kan så vara, för då kan det åtminstone bli godt och väl igen, sade folk. Och Anders, som var i Amerika, hade ju tänkt att skicka henne respängar, så att hon kunde komma efter. Men har hon fått ett till med en annan karl, då är det ingen heder med kvinfolket.

Petter fick också veta, att hennes nåd haft bud på Klara en gång till, och det måtte ha fallit hårda ord. Ty det talades om, att Klara skulle flytta till hösten. Så hade hon åtminstone sagt. Och nu berodde det på, om patron ville lägga ett godt ord för henne. Ty patron var inte riktigt så sträng i det kapitlet.

Men det märkvärdigaste var, att när någon talade illa om Klara, så var det alltid Petter, som tog henne i försvar. Han höll på sitt, att den ena människan var si och den andra så. Och det kunde ingen göra något vid den saken. Och hjälpte inte det, så sa han bara, att de kunde passa sina kvinfolk själfva. Klara hade inte haft någon, som passade sig. Och därför var det hennes sak, mente han.

Själf började han tänka på Klara igen aldeles som i gamla dagar. Han såg henne, hur hon gick öfver gården, med vattenbyttan eller mjölkspannen i hand, vickande med höfterna och småskrattande för sig själf, medan hufvuddu-

ken fallit ned omkring den bruna halsen, så att hufvudet var bart. Och hon sjöng på en gammal visa:

»Ängen var grön,
Och flickan var skön,
Och gossen var fuller af falskhet.»

Det var lögn, tänkte Petter. Och han kunde aldrig begripa, hvarför hon sjöng den visan. Men tänkte på henne gjorde han i alla fall. Han såg, hur hon brukade skratta, med hufvudet på sned och hakan tryckt intill den fylliga halsen, och han kom ihåg, hur han brukat få kyssa henne, när de voro ensamma. Han mindes hennes läppars värma, och hennes ögons glans. Som om ingenting hade händt under mellantiden, började hans tankar att gå sin gamla gång mellan torpet och Klara. Och han tyckte, att han varit dum, som kunnat låta bli att så mycket som tala till henne under hela denna långa tid.

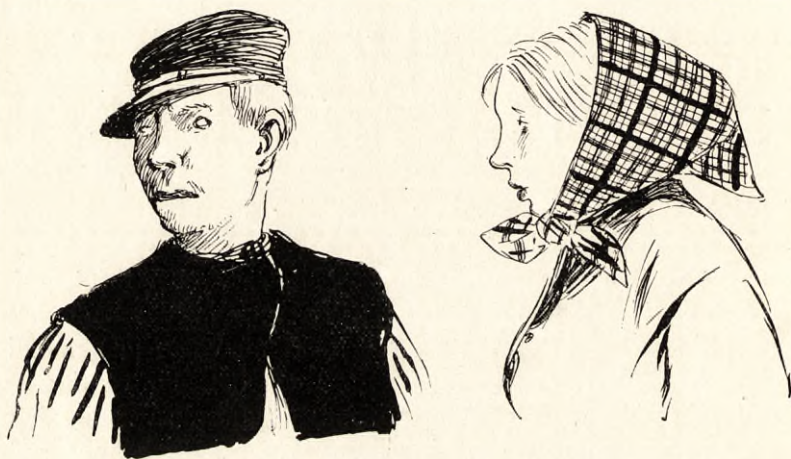
Hon var inte sämre nu, än hon hade varit förut. Inte ett tecken! Att hon var lätt på tråden, nåja, det hade han ju alltid vetat. Det var bara det, att nu visste alla menniskor det. Men det var väl i grund och botten ingenting att fästa sig vid. Fick han henne bara en gång, så skulle han alt försöka, om han ändå inte kunde få behålla henne. Och lyckades det inte ändå! Ja, då skulle han slå henne. — Men han visste med sig själf, att det skulle han aldrig göra.

Det var bara en sak, som han inte ville tänka på. Och det var det der stygga ordet, som hon hade sagt. Men han slog bort det, så fort det ville tränga sig in i hans tankar. Att han var så ful, det var olyckan, och det var det, som hade vållat altsammans. Men nu skrämde det honom inte längre. Ty nu, när alla talade ondt om Klara, nu hade hon ingen annan att ty sig till. Och nu kunde det allt hända, att han väntat länge nog, och att det kanske lönade sig att tala till sist.

En kväll gick han ner till brunnen igen vid den tid, när han visste, att hon brukade komma, och satte sig på karet och väntade. Det var så länge sedan, att det föreföll honom riktigt besynnerligt.

Men när hon kom, kände han genast igen stegen, och det klack till i honom, när han hörde, hur ämbaret gnisslade tomt, och spånorna knastrade under hennes fötter.

Klara blef helt förvånad, när hon fick se Petter. Men hon fann sig genast, och med ett litet skratt, som Petter tyckte var mindre muntert än vanligt, bad hon honom komma och hjälpa sig.

Du tycker att jag är ful förstås.

— Jag hade tänkt det, sade Petter. Och hans ögon stirrade åt olika väderstreck. Men först ville jag allt tala om något annat.

Klara såg ännu mer förvånad på honom. Hans röst lät så konstig, att hon satte ner spannen och väntade på, hvad som skulle komma.

— Jo, jag menar, fortfor Petter, att det har liksom varit litet väl mellan Klara och mig förr i tiden.

Hon slog på nacken, och munnen drog sig till ett leende.

— Det var väl inget att tala om, svarade hon.

— Nej, jag vet nog det, sade Petter och flyttade sig, där han satt på brunnskaret, så att hans ena öga lyste rätt emot Klara. För Klara var det ingenting. Men för mig var det något. Och därför ville jag tala med henne.

— Det är, som det är, nu, sade Klara kärft, och ville lyfta upp ämbaret igen.

— Nej, nej, sade Petter och reste sig. Vänta nu litet. Klara har aldrig brytt sig om mig, det vet jag nog. Men om jag nu kan få ett torp till våren, vill inte då Klara flytta med mig? Det vore väl ändå bättre än att gå här och släpa.

Hon såg på honom, förvånad, som hon aldrig varit i sitt lif. Och hon skulle nästan ha känt sig skamsen, om det inte hade varit Petter. Men fast hon förstod, hur ärligt han menade, och fast hon lika klart insåg, att det var det enda, som nu kunde hjälpa henne, så såg hon bara, hur ful han var. Och hon kunde inte undertrycka ett leende.

Petter märkte det och blef aldeles röd. I det han såg bort öfver vedbodens tak, sade han:

— Du tycker, att jag är ful, förstås.

Klara visste inte, hvad hon skulle svara. Och för att hon inte skulle behöfva stå och se på honom längre, gick hon fram och tog Petter i hand. Petter hade tyckt bättre om, ifall hon svarat något. Men när hon inte gjorde det, tog han henne i stället om lifvet och kysste henne, aldeles som i gamla dagar. Men nu gjorde han det på annat vis än förr. Ty nu visste han, att han skulle få henne.

Men när han sedan vefvat upp ämbaret åt Klara, blef hon alvarsam, såg på Petter och sade:

— Hvad tänker du, vi ska' göra med barnen?

Petter såg bort igen. Han tyckte, det var hårdt, att han skulle sörja för andras barn. Men så är det alltid här i världen, tänkte han. Den ena har nöjet, och den andra får besväret. Men han hade tänkt på saken förut, och därför svarade han:

— Det blir bäst, att vi tar hem dem. Att akordera bort dem kostar för mycket.

— Det vill jag inte håller, sade Klara.

— Nej visst, svarade Petter och suckade.

Han följde henne tillbaka öfver vedbacken, under björkarna och fram till rättarns trappa. Men när hon skulle gå in, sade han eftertänksamt:

— Och så är det en sak till.

— Hvad då? frågade Klara och blef litet röd. Hon tänkte på helt andra saker.

— Jo, sade Petter långsamt, och hans ögon stretade förtvifladt för att komma rätt. Du får aldrig säga om det där, som du sa' åt mig en gång, du mins?

— Hvilket då? upprepade hon förvånad.

Petter blef eldröd och svarade häftigt:

— Att jag tittar i nordvest, sade han.

Klara stod aldeles mållös. Hon kom rakt inte ihåg, att hon hade sagt någonting.

— För då slår jag dig, tillade han hårdt. Och han kände mig själf, att den gången skulle han hålla ord.

Han vände sig hastigt om och gick utan att säga adjö.

* * *

Nästa söndag klädde Petter sig fin. Han tog fram den brokiga västen och den granna halsduken, som lågo på botten af kistan. Och vid middagstiden gick han upp till herrgården och bad att få tala vid patron.

Han insläpptes i ett stort rum med kartor och bokhyllor rundt omkring väggarna, och han stod en lång stund med mössan i hand och bockade sig nere vid dörren, oroad af en stor hund, som morrande nosade omkring hans ben.

— Gå och lägg dig, Rappo, sade patron, som kom ut från ett inre rum. God dag, Petter. Hvad vill du?

— Jo, jag skulle så gärna vilja be patron om en sak.

— Hvad är det då? sade patronen välvilligt. Ty han tyckte bra om Petter.

— Jo, svarade Petter och lät ögonen löpa omkring, hvar på sitt håll. Jag hade tänkt att söka mig om efter ett torp.

— Du, sade patronen öfverraskad. Du är ju bara tju-
guett år. --- Tänker du gifta dig? tillade han leende.

— Ja, svarade Petter och såg ned.

— Med hvem då? frågade patronen.

Tänker du gifta dig?

Petter såg åt alla möjliga väderstreck, innan han svarade.

— Med Klara hos rättarns, sade han till sist, med en röst, som om han sagt något opassande.

— Med Klara hos rättarns upprepade patronen förvånad. Är du alldeles tokig?

Men som slagen af en plötslig tanke, tillade han:

— Var det ditt, hennes sista barn?

— Nej, svarade Petter och blef röd.

Patronen kunde inte begripa, hvad som kom åt pojken där nere vid dörren. Han var bara tjuguet år, och han ville gifta sig med en flicka, som hade två barn med olika män. Det är klart att pojken är lurad, tänkte han. Och utan att tillägga något mera, svarade han bara:

— Det tycker jag alt, att du borde fundera på litet först.

— Jag har nog så gjort, menade Petter. Men jag kan inte låta bli. Det människan önskar, det gör hon också. Och jag har tänkt på henne länge.

— Ja, men kära Petter, sade patronen, som tyckte det var synd om pojken. Inte bryr hon sig om dig. Hon har ju varit fästemo åt gud och hela världen.

— Det vet jag, sade Petter envist.

— Ja, men tänk på barnen. Du kan väl inte åtaga dig andras barn.

— Jo, menade Petter. Jag tycker det är bra, att hon har de barnen.

— Är det bra? utbrast patronen förbluffad. Han gick fram och tillbaka i hettan. Kan du påstå, att det är bra?

— Ja, svarade Petter lugnt. För annars hade jag inte fått henne.

— Hvad i Herrans namn menar du? Kunde du inte ha fått henne?

— Nej, svarade Petter, och hans ena öga började blinka. Hon tyckte, att jag var för ful.

Det gick aldeles rundt för patronen. Mycket hade han sett i världen, både bland sitt folk och annorstädes. Men maken hade han aldrig råkat ut för. Han gjorde ett sista försök att skaka Petters tankegång, och i det han stälde sig midt framför honom, sade han i lugnare ton:

— Hur kan du ha nå'n glädje af att gifta dig med en människa, som tar dig, bara därför att ingen annan vill ha henne?

Det var för fint för Petter. Han begrep det inte riktigt, utan han svarade en gång till, långsamt och säkert, som när han gick och läste för prästen:

— Om någon annan velat ha henne, så hade jag inte fått henne.

Han skrek och domderade.

Patronen funderade en stund till. Han tyckte nästan, att han stod inför ett patologiskt fall, och han insåg, att han icke kunde uträtta något med förnuftsskäl. Om Klara blef gift, så var det i det hela taget den lyckligaste lösning

på den frågan, som han kunde tänka sig. Hon började bli besvärlig, och patronen hade erfarenhet af dylika historier.

— Du vet väl, att det blir ett torp ledigt till våren? sade han till sist.

— Jo, det visste Petter.

— Och du vill hellre ta ett torp än bli statare?

— Se, ska jag bo i statbyggnaden, får jag aldrig ha henne i fred, menade Petter.

Patronen funderade en stund till, och sade sedan:

— Du ska få svar om ett par dagar.

Petter fubblade med mössan, tittade i nordvest, bockade sig och gick sin väg, så lycklig, som om han redan hade fått torpet.

Ett par dagar därefter frågade patronen Petter om han höll fast vid sin anhållan.

— Jo, mente Petter. Nu skulle han nog inte ångra sig. Och så fick han löfte om torpet.

* * *

Det blef en uppståndelse i statbyggnaden, när det blef bekant, att Petter skulle gifta sig med rättarns Klara. Kvinnorna beskärmade sig, karlarne skrattade, och alla voro de ense om, att den, som hade två riktiga ögon i skallen skulle aldrig burit sig åt på det viset.

Allra värst var Petters far. Han skrek och domderade och höll långa tal för alla, som vill höra honom. Klara kallade han för allt möjligt, som nå'n människa kan hitta på. Och mötte han henne på gården, så var det knappt, att han hälsade på henne.

Men Petter lät dem hållas. Nu gjorde det honom det samma, om de skälde på Klara, nu när han ändå visste, att han skulle få henne. Och han plockade fram några sedlar, som han hade liggande på kistbotten. Nu behöfde han pluringarna. Torpet skulle bli ledigt till våren, och till våren skulle han och Klara gifta sig och flytta dit.

Men under hela vintern gick Petter där borta vid torpet och arbetade och stälde, så att det skulle bli riktigt fint,

när han tog emot Klara. Han tog bort sten och röjde af sophögen, dikade opp bredvid gödselstacken och lagade taket på ladugården. Skorstenen ref han ner och gjorde en ny af riktiga tegelstenar, så att det skulle se propert och snyggt ut. Och inne i stugan botade han spiseln, lade nya plankor

Han drog en kälke efter sig på gångstigen.

i golvet, och i hörnet, där stora liggsoffan skulle stå, där bonade han om på alla kanter, tätade golvet och stoppade ny mossa mellan timmerstockarna i väggen, så att Klara inte skulle behöfva frysa.

När alting inom huset var färdigt, och snön föll, så att han inte kunde arbeta ute, hvarken med att gräfva i jorden eller rödja på backarna, då gick han dit ändå, så ofta han hade tid. Han drog en kälke efter sig på gångstigen

i snön, och på kälken hade han den ena saken efter den andra, som han köpt och stälde in. Ty när Klara kom, skulle alt åtminstone vara så, att han inte behöfde skämmas för att be henne stiga in. Det var kopparkittel och bleckkärl, bakspade och vattenhinkar, krokar att slå i väggen för kläderna och gångmattor att lägga på golvet inne i kam-maren. För fönsterna skulle hänga hvita jalousier, och till sist kom han dragande med fyra blomkrukor, som han bundit omkring med stora skynken. Det var en nerium, en geranium, en liten sned kaktus och en myrten. Hustrun efter den torparen, som blifvit död, bodde kvar i stugan öfver vintern, och hon skulle sköta blommorna åt Petter, eftersom han ändå hade lofvat att öfvertaga möblerna.

Klara var inte vänligare mot Petter under den här vintern, än hon hade varit förut. Att hon, som haft så många fästmän, inte kunnat behålla en enda, utan var tvungen att gifta sig till sist med Petter med ögat, det var hon inte glad åt, och det förstod Petter. Men han hade inte väntat sig annat, och han var nöjd i tanken, att han ändå rädde om henne. Dessutom trodde han, att det skulle ge sig, när hon inte såg någon annan. Att hon inte var att lita på håller, när han var borta och stälde med torpet, det begrep han nog. Och modern hade en gång försökt att säga det åt honom.

Men då svarade Petter bara:

— Hon har fått den där vanan här, där det fins så många. Men bara hon kommer bort i ensamheten, ska' jag nog få ha henne i fred.

På våren gifte han sig också, och han och Klara flyttade in i torpet borta i skogen. Klaras barn hade de med sig.

Ären gingo, och alt var egentligen som förut. Det var bara två saker, som hade blifvit olika för Petter. I skogen var, det ingen, som brydde sig om hans öga, och så hade han Klara.

Det förstås, det var inte så aldeles lätt att få ha henne i fred, som Petter hade trott. Ty ibland kom det en och annan och hälsade på, som Petter inte kunde begripa, hvad

han hade där att göra. Och Klara hade ofta sina ärenden neråt herrgården, då Petter tyckte, att hon blef borta längre, än hon kunde behöfva.

Men det sa' han aldrig något om, utan tröstade sig så godt han kunde, med sitt gamla vanliga, att den ena människans är si och den andra så. Och det kan ingen göra något vid den saken. Bara en gång hade han sagt något åt henne, och det var, när Klara kom hem en gång och var vid dåligt lynne. Då snäste hon Petter och sade åt honom, att han tittade i nordvest.

Men då höll Petter ord. Han tog kvastkäppen och randade om henne, så länge han orkade, så att hon skrek, och barnen började skrika, och han själf kände, hur svett-dropparna perlade utför pannan. Sedan dess sade Klara aldrig om det ordet, och allt annat förlät henne Petter.

Men ingen kan bo så långt borta i skogen, att inte folk får något att prata om. Och i statbygningen gick det mycket tal om Klara, och en del var nog också sant.

Det grämde Petters far, och fast han var gammal, och sonen nu var gift och skötte sig själf, så tog gubben en söndag mod till sig och gick upp till torpet för att tala förstånd vid sonen.

Men när Petter märkte, hvartåt det lutade, blef han mörk, så att gubben så när hade kommit af sig. Men han höll på i alla fall och talade om för Petter, hvad folk sade om Klara.

De sutto på hvar sin sida om bordet inne i stugan, och när fadern väl börjat, lät Petter honom tala till punkt.

Men då såg han stint på gubben och slog näfven i bordet:

— Det där skulle I inte ha lagt er i, far, sade han. Det där vet jag althop, och det är min sak. Om jag ville ha Klara, fast hon hade två barn med andra, så är det min sak. Om jag vill ha henne ändå, fast jag vet, att jag aldrig får ha henne i fred, så är det också min sak. När människan får det hon önskar, så är hon nöjd. Det har jag fått, när jag fick Klara. Och om hon gör aldrig det, så är jag nöjd ändå, så länge jag i alla fall har henne. Kom ihåg det, far. Och hälsa dem det där hemma, är I snäll.

Det var ett långt tal för att komma ifrån Petter. Men då han aldrig ville vara elak, och han förstod, att gubben hade menat det väl, tog han fram en sup ur skåpet och bjöd fadern. Och när Petter slog i ur flaskan, for det någonting som ett trubbigt leende öfver hans runda ansigte, och han tillade:

Och när Petter slog i ur flaskan,

— Hon räcker alt till för mig med, kan jag tala om. Han skålade med fadern, och hans ena öga stirrade betänksamt i väggen, medan han drack.

Men när fadern gick hem, tänkte han, att det varit bättre för Petter, om han varit blind på bägge ögonen.

Men den, som inte tänkte det, det var Petter. Ty han tyckte själf, att han hade det bra, och hurudan Klara också var, så var han glad åt henne.

Familjen på Skogerum.

Midt i skogen ligger den stora bondgården, omgifven af lador och uthus. Den är ursprungligen rödmålad, men färgen har slagit in, nöts af rägnet, och de hvita fönsterkarmarna och dörrbrädet behöfva stark sol, för att den egentliga färgen skall sticka betraktaren i ögonen.

Rundt omkring gården vidgar sig en stor öppen plan, en hel liten slätt med trädgårdssängar, åkrar och sädesfält, och kring fälten svänger sig i en vid krets skogen, som gifvit stället dess namn. Den är lägre åt norr, men i söder, öster och vester resa sig riktiga jätteträd, väldiga furor med höga, bara stammar och krokiga starka toppgrenar, kring hvilka aftonsolen gjuter ett hjärt, rött skimmer, hvilket glimmar i skogen som eld! Vældiga, resliga granar, hvars slokande, jämnslyttande grenar omgifvas af ett tunt, glänsande blåaktigt flor, när i middagshettan solens strålar falla öfver den tysta skogen.

Det är kväll. Och i den milda aftondagern, belyst af de sneda strålarna från den nedgående solen, hvars halfva skifva lyser öfver skogstopparna, kör ett väldigt hölass, skakande på den steniga vägen, in mellan stenmurarna och fram öfver gården.

— kör ett väldigt hölöss, skakande på den steniga vägen.

Sven Ersson själf sitter på lasset och håller tömmarna. Det är en småväxt gubbe, i hvars hår och små stubbade polisonger åren färgat många strån hvita. Hans lifliga ögon lysa fram under buskiga ögonbryn, och munnen har ett godmodigt och vänligt drag, som understundom kan lysa upp hela det något tungsinta ansigtet. Medan han rycker i tömmarna för att mana på hästarna, skjuter ur de små gråblå ögonen en pröfvande blick mot vester, där en ljus rodnad täcker hela horisonten, och de öfversta skogstopparna glimma med en gyllene glans. Han kniper belåtet ihop munnen. Ty han vet, att denna solnedgång bådär vackert väder. Och det vackra vädret lofvar honom, att hela skörden af torrt och godt hö nästa kväll skall ligga i godt förvar på kullar och i lador.

Men när sista lasset för aftonen är inbärgadt, och han sedan med trötta, säfliga steg går öfver gården, försigtigt undvikande den stora paddan, som efter solnedgången alltid ligger och krälar i gräset framför grinden, får hans ansigte ett missnöjdt uttryck, och han ser sig upprepade gånger omkring, liksom sökte han någon med blicken. Han går öfver förstugubron och lutar sig af gammal vana, när han stiger genom dörren, går in i köket, där hustrun står vid spiseln, och maten väntar, och utan att hälsa frågar han, i det han slår sig ned öfverst vid bordändan:

— Hvar är Gustaf?

Hustrun kommer fram till bordet, med ett fat mjölgröt, som hon ställer framför Sven Ersson. Hon är smal om lifvet, och en liten krökning på ryggen emellan axlarna skvallrar om ålder och arbete. Munnen är något hopfallen, men ögonen lysa blanka och kloka fram under ett hår, som ligger slätt och mörkt under en smutsad hufvudduk.

— Han är väl inte hemma än, säger hon och går sakta tillbaka till spiseln för att inte framkalla en ordväxling.

Och uttrycket i Sven Erssons ansigte blir mörkare. Han biter ihop tänderna och suckar, ta'r tag i skeden, men lägger den af gammal vana ifrån sig igen, och med ett bistert uttryck i sitt ansigte och rynkade ögonbryn, läser han numlande en kort bön, innan han stillar sin hunger.

Det är så tyst i rummet, att man kan höra hur katten spinner. Uppkrupen i spiseln ligger han som en grå boll, och hans ögon lysa. Mätt och belåten i spiselvärmens, kurrar han med det egendomliga ljud, som erinrar om en spinnrocks aflägsna surrande. Folket kommer in och tar plats, pigan och drängen längst ner vid bordet, döttrarna närmast fadern, de, som för tillfället äro legda för skörden, mellan döttrarne och tjänstfolket. De gå tysta som i ett likrum, där ingen vågar störa stillheten. Utan att tala gripa de ske-

»Hustrun kommer fram till bordet med ett fat mjölgröt.»

dar och bröd, och tigande mumla de ohörbara ord, innan de gripa i fatet. Borta vid spiseln sätter sig hustrun, Katrina, på en stol och äter långsamt och ljudlöst sin gröt ur en tallrik, som stått på hällen.

Klockan som har sin plats i ett hörn på golvet, slår nio, och de skorrande, långsläpiga slagen verka som ett befriande ljud i den oroliga tystnaden.

Strax därefter gick dörren opp, och en pojke på sjutton år trädde in i stugan. Han var solbränd och axelbred,

bar bössa i handen och hade en hel knippa sjöfågel dinglande i ett snöre på ryggen.

Sven Ersson såg icke opp från sin tallrik, men alla, som sutto i stugan, höllo andan i afvaktan på, hvad som skulle komma.

— Hvar har du varit? kom det ändtligen i stillsam ton från husfaderns plats. Det låg vrede i tonen; pojken vid dörren såg trotsigt opp och slängde hatten ifrån sig.

— På sjön, sade han hånfullt. Jag har allt dragit till huset, kan jag tala om.

— Låt det vara godt nu, far, bad Katrina vid spisen.

Den gamle reste sig.

— Låt det vara godt, upprepade han. Låta det vara godt, ja. Så låter det alltid. Jaså, du har dragit till huset, du. Nej, dragit ifrån huset har du, allt från det du kunde röra dig själf. Har jag inte fått lega dräng för dig kanske? Sa' jag dig inte, att du skulle vara med och köra in hö't i dag? Och så ger sig den förbannade pojklymmeln till att ränna åt skogen, innan nå'n annan fått opp ögonen en gång.

Sven Ersson hade rest sig opp och gick fram emot sonen.

— Vet du, hvad jag borde göra med dig? skrek han. Stryk skulle du ha, så gammal du är, stryk så du skall minnas en annan gång, hvem som är far din.

Och han lyfte handen, medan hans knän darrade af sinnesrörelse.

Alla som sutto vid bordet, hade rest sig upp, katten sprang skrämnd under sängen, och Katrina började gråta borta vid spisen.

— Stilla dig far, bad hon igen. Stilla dig för Guds i himmelen skull.

— Slå till! sade gossen. Slå till! Men så min själ, slår jag inte igen.

Sven Ersson gaf till ett utrop. Det lät som ett rytande af smärta, han fattade sonen i strupen och slog honom blindt med högra handen i hufvudet. Gustaf vrålade af smärta och vrede, han var eldröd i ansigtet och hade redan höjt

armen. Men i blinken fattade en stark hand bakifrån hans, och en kvinlig röst skrek gällt:

— Jesus, Gustaf, ska' du slå far?

Pojken såg sig om och lät armen sjunka. Den storväxta systemen släppte sitt tag.

— Han är en satan, sade Gustaf, gick fram till spiseln, satte sig där och föll i gråt som ett barn.

* * *

Ingen hade någonsin förr sett Sven Ersson slå sin son. Och när han gjorde det, var det icke af ovilja, snarare tvärtom. Det var hans egna förhoppningar, som han dag för dag såg förstöras och tillintetgöras i denne son, hvilken var hans alt. Och det var de känslor, hvilka växt upp ur denna tanke, som behöfde ett utlopp.

Sven Ersson hörde till dem, hvilka, som man säger, haft lyckan med sig i lifvet. Hans far var torpare söderut i Melböda. Han hade kommit som dräng i huset hos gamle Matts Larsson och slutat med att få hans enda dotter till hustru. Hur det hade gått till, visste ingen med bestämdhet. Visst är, att gamle Matts från början varit mot partiet, och därför trodde somliga, att giftermålet varit nödvändigt. Men andra sade, att Sven Ersson vetat ett och annat om gamle Matts, som denne ej varit alltför belåten med, om det kommit fram vid tinget.

Gamle Matts var med ibland dem, som i gamla dagar hade betraktat kronans skog, hvilken miltals omkring betäcker norra Öland, som sin personliga egendom. Ingen människa tviflade på, att så var. Bönderna hade sågbockar ute på skogen, fälde mastträd och timmer, forslade dem till sjön och skeppade ut dem inför allas ögon, sålde och blefvo rika som herrar på kuppen. De hade visserligen hört talas om, att det skulle vara straff på sådant, strängt straff till och med. Men det var så länge sedan, något dylikt blifvit tillämpadt, att lagen hade fallit i glömska, och fruktan för följderna var inte större, än när barn plocka smultron på patrons skogshyggen.

— Ni stjal allihop, så ni borde halshuggas, sade jägmästarn på den tiden till gamle Matts.

— Åh, svarade bonden illmarigt. Ni kan fäll inte göra trakten öde på folk.

Och han tillade godmodigt:

»Ni stjal allihopa så Ni borde halshuggas.»

— Om så jägmästarn vill vakta själf en enda tall, så ska' jag ta' på mig att hugga'n och köra bort en, utan att nå'n ser'et. För nå'n gång ska' jägmästarn sofva, och nå'n gång ska han äta. Och då är jag framme och ta'r tallen.

Det stals okristligt. Men det fans också så godt om skog, så att ingen kunde se det på den. Ty bönderna höggo

inte precis, så att det blef öppna platser i storskogen. De bara skattade den här och där, så att skogen ändå skulle se ut som skog. Och det var godt om platser att välja på.

Men så blef det en vacker dag en ny kronofogde. Han var ung och nitisk, som unga kronofogdar ofta äro. Och han for opp till norra ändan af Öland, sammankallade bönderna och förklarade att han tänkte göra slut på baggböleriet. Men det tyckte bönderna var ett ingrepp i deras uråldriga fri- och rättigheter. De hade själfva gjort sig besvär med att fälla timret, kvista och kanthugga det. Stora, granna mastträäd lågo färdiga på alla möjliga ställen, som bara de visste om. Ja, somliga hade sågat både bräder och plank. Och så kom det en kronofogde, som ingen människa kände till, och ville vara klokare än den gamle, som aldrig hade brytt sig om'et. Nej. Det var för mycket för bönderna. De bad' honom ryka och dra', så långt vägen räckte. Och hans dräng, som ett par af dem träffade på ett undangömdt och säkert ställe, gáfvo de helt enkelt ett ärligt kok stryk, för att åtminstone inte han skulle få lust att komma tillbaka i brådkastet. De tänkte som så, att när kronofogden ser, att han har att göra med reelt folk, som veta, hvad de vilja, så far han nog hem och låter udda vara jämt, bara han hinner fundera på saken. Ty han har fått liksom en liten vink om, att det kan bli smörj för honom också, fast det den här gången bara gick ut öfver drängen.

Bönderna voro nog sluga. Men den gången hade de ändå missräknat sig. Och när de fingo höra, att den nye kronofogden midt i mars månad tagit sig öfver med en segel-skuta till Kalmar, började de att dra öronen åt sig och tänkte att det var bäst, om de kunde rädda, hvad räddas kunde. De klokaste togo bort sågbockarna och gjorde rent efter sig i skogen, gömde undan timret på säkra ställen eller forslade bort det i största hemlighet. De mindre förtänksamma tänkte: det är väl inte så farligt. Och öfver dem bröt som vanligt ovädret löst.

Ty i april kom det militär öfver till Öland. Hundra man soldater forslades på skjutskärror från Borgholm upp- efter landsvägarna. De bildade jägarkedja i skogen, snokade

opp så mycket som snokas kunde, och på allt hvad de funno af fälda träd eller virke, gjordes tvärt beslag. I Skogerum förlades hufvudkvarteret, dit sammankallades bönderna, och där hölls ting. Kronofogden var också med. Han hade sin galonerade mössa på hufvudet, och när han nu stod midt i ringen af soldaterna, som med gevär för fot och bajonetterna påskrufvade stodo och skyltade rundt omkring de förskrämda bönderna, då var det ingen, som bad honom resa åt helvete längre. Och till och med drängen kunde få gå i fred, hvart han ville, utan att behöfva frukta för stryk.

Bönderna stodo med mössan i hand och tänkte på, hur de skulle reda sig, och hvad de skulle svara. Somliga hade knallat sig af till Amerika, och det var inte fritt, att de flesta af de närvarande skulle önskat, att de hade rest samma väg. Ty de kände sig inte rätt säkra på, att inte gevären skulle lyftas från marken och skotten brinna af rätt ibland dem, så att de skulle stupa som hundar i en hög, den ena öfver den andra. Men häraf vardt lyckligtvis ingenting. Det blef räfst och förhör och ting som vanligt, och det var en hel hop med bönder, drängar och torpare, som fingo utbyta skogs-handteringen mot fängelset eller straffarbetet.

Bönderna böjde sig. De flesta af dem upphörde med sin gamla näring, och respekten för k. befallningshafvande var etablerad på den grund, som kallas krigsmakten till lands. Men de gamla begreppen om allas äganderätt till skogen var icke allestädes utrotad, och det var många af de gamla skogs-sköflarna, som ingen fick reda på. De sålde sitt timmer och sina plank i hemlighet och under hand och afstodo i all stillhet från handteringen, hoppandes på bättre tider. Det var de kloka, de, som förstätt att draga sig undan i tid. Och till dem hörde gamle Matts på Skogerum.

Han var en mycket klok gubbe, som kände världen och visste, hur man där bör ställa sig. Men en gång hade han varit mindre klok. Det var, när han en gång i ett upp-rymdt ögonblick lät sin dräng, som då bara kallades Sven, titta för djupt i sina affärer. Och det sades af mången, att denna kunskap hade underlättat frieriet för torparesonen, när han ville gifta sig till en rik bondgård.

Men hur det också var med detta, så hade Sven Ersson haft lyckan med sig i världen. Han var nu bonden på Skogorum, åren hade gått, och ingen människa tänkte längre på, att han från början bara hade varit en fattig torparepojke.

Han hade tur med sig, också när han gifte sig. Ty svärmodern var död förut, och gamle Matts, som hade tagit undantag, dog strax efter bröllopet. Det hann aldrig bli några slitningar mellan gubben, som lämnat ifrån sig sitt, och de unga, som hade fått ärfva, innan ägaren dött. Det blef icke något gräl hvarken om brödfödan, fläsket, kofodret eller de kontanta penningarna. Ty en vacker dag sjuknade gamle Matts, blef lagd i den stora sängen inne i kammaren och dog där en rågnig oktoberkväll, när blåsten suckade i skogen.

Folk sade, att det kom an på den stora paddan.

Den satt och hoppade på ett ställe i gräset bredvid grinden, hvarenda kväll sedan solen gått ned, från tidigt på sommaren till sent på hösten. Hon satt där bara och glodde med sina stora trinda ögon, som stodo ut ur hufvudet och hon rörde på det gråa knottriga skinnet, så att hela hennes feta kropp gick som i vågor. Under de ljusa sommarkvällarna kunde man se, hur hon långsamt flyttade sig i det låga gräset, ständigt på samma fläck, som om ingen annan plats hade dugt för en padda att lefva på än just här, där folk skulle gå fram. Och kom man så gående en kväll, när det var skumt, och skögen rundtomkring liksom tycktes klämma ihop mörkret omkring det lilla fältet, som var fritt från träd, då kunde man vara säker på, att hur försiktigt man också gick, så spratt man ändå till för något mjukt och klabbigt, som foten trampade på och som kved och gaf efter under skosulan, så att det kändes otäckt i hela kroppen.

— Den djäfla paddan, svuro drängarna.

— Det är för svårt med det otäcka kräket, sade Katrina.

Men ingen tordes röra henne. Ty det ska inte vara bra att röra paddor.

Den, som svor värst öfver paddan, var gamle Matts. Han hade blifvit stel i benen och långsam i gången på gamla da'r. När han i skymningen under de mörka höstaftnarna

kom att röra vid paddan, höll han på att ramla omkull för hvar gång han skulle flytta foten för att inte trampa ihjäl kräket. Då stapplade han och hoppade på sina dåliga ben och svor, så att han hickade, när han sökte efter tillräckligt

Hon satt där bara och glodde med sina stora trinda ögon.

kraftiga uttryck. Han skälfde i benen af skrämself och mumlade i ilskan omöjliga förbannelser, under det han darrande af förargelse och rädsla kraflade sig uppför den låga trappan och in i sin vrå mellan stora klockan och väfstolen.

Men en septemberkväll, när gubben flere gånger måst gå ut och in genom grinden, blef vreden honom öfvermäktig.

Det var ännu full dager, men gubben såg illa och kunde ej urskilja paddan från det mörka gräset. Oupphörligt snafvade han öfver det klibbiga djuret, och till sist tog han paddan i det ena bakbenet och bar henne svärjande in i skogen, där han kastade henne i en myrstack och lät myrorna göra kål på henne.

Det dröjde emellertid inte många veckor, så låg gamle Matts till sängs, och han dog en rägnig oktoberkväll, när blåsten suckade ute i skogen. Och det berodde på, att han hade dödat paddan. Ty drängen, som följt med in i skogen och sett, hur paddan vred sig, när myrorna slet i hennes kött, han stod bredvid gubbens säng, när denne dog. Och han sade, att när gamle Matts låg i dödsryckningarna, bar han sig åt, alldeles som paddan förut hade gjort i myrstacken.

Nästa vår satt också en ny padda, alldeles lik den förra, på den gamlas plats, och därför gick hvar och en för sigtigt genom grinden för att inte komma i olycka genom att trampa på paddan.

Men hur han nu också hade dött, säkert är, att gamle Matts dog i god tid, innan han sett sina barnbarn. Och hvarken dotter eller måg hade någonsin haft något besvär af honom. Sven Érsson satt ensam på gården, och hans lif var fylld af det lugn, som kommer af medvetandet att äga något.

Men han var ändå inte nöjd. Hans hustru födde honom under de första åtta åren af deras äktenskap två döttrar, men ingen son, och detta grämde honom, grämde honom ända in i själen, ty han önskade sig en son, som kunde ta gården efter honom och behålla den, så att den stannade inom släkten.

Hos denne torpareson hade utbildat sig en kärlek till torfvan, som var af helt annat slag än den, hvilken närts utaf att generation efter generation ha varit i besittning af jordens goda. Han glömde aldrig, att han var af en annan stam än de gamle bondslägterna. Han hade sett sin far stå med mössan i hand och be bonden om en månads anstånd med arrendet, när det var knappt med födan, och den ena

kon hade dött. När fadern sedan dog, hade han sett, hur modern gått omkring i gårdarna för att få sig en brödbit här och ett halfstop mjölk där. Nu satt han själf på eget hemman. Allt som fans på gården, hörde honom till. Han hade aldrig nappat på kroken och tagit lån hos hypoteksbankerna, som sögo näringen ur jorden och utarmade bonden, hvilken tecknade sitt namn på papper, hvars betydelse han inte förstod, fick penningar i hand, köpte sig ett par plogar och ett tröskverk och lefde som herreman på rästen. Huset rådde han om, kreaturen voro hans, grödan, som stod på åkern, bohaget, som fylde rummen — allt var hans egen- dom, till hvilken han med guds hjälp blifvit herre. Men hans far hade icke haft någonting, när han dog, hans farfar icke häller. Hvem som varit hans farfars far, det hade Sven Ersson aldrig ens kommit att fråga om. Så långt hade han ej haft anledning att tänka sig tillbaka i tiden för egen del.

Men nu slet det och ref i honom, när han tänkte på att allt detta skulle gå ur släkten efter honom, att han skulle vara den enda i hela sin familj, som någonsin egt något, inkastad som en utböling på en gård, där han börjat med att tråla för andra, och som han, när han dog en gång, skulle lämna i främmandes hand. När han såg den mogna säden böja sig för sommarvinden öfver dessa åkrar, som buro så rikt på kalkgrunden och lågo så skyddade för alla vindar genom skogen, hvilken slagit ring om fälten, då vände sig hans ögon bort från allt detta, och han såg ned i mar- ken, medan han med en suck tänkte på, hur kort tid han skulle vara herre däröfver. Det föreföll honom, som om han ägde detta för evigt, bara han hade en son, som kunde taga husbondetömmarna den dag, då gamle Sven Ersson inte längre orkade att hålla dem själf.

Och när han då äntligen blef fader till en son, då tyckte Sven Ersson, att nu hade han äntligen fått det, som han ville, och nu kunde han säga, att han hade haft lyckan med sig allt igenom.

Men ju äldre sonen blef, desto tydligare märkte fadern, att Gustaf inte var en son efter hans sinne.

Så fort han kunde komma åt, sprang Gustaf till skogs och blef borta, om det gälde, både dagen och natten. Han skaffade sig en hund, som han lärde gå på både hare och fågel, och Sven Ersson brukade säga, att »pojken är lika god på kronans skog, som hans morfar var före honom.» Utan vildt kom han aldrig hem. Än var det en hare, än en skogsfågel, han hade med sig. Och tidigt på våarna och sent på höstarna låg han ute på sjön och sköt ejder och annan sjöfågel. Det blef kuddar af det skyttet, fina, mjuka kuddar, som ingen låg på, men som förvarades uppe på öfre våningen, där kronofogden eller prosten brukade ligga, ifall någon af dem skulle tillbringa natten på Skogerum. Men allra säkrast var pojken att locka orre eller tjäder. Han var god för att gå ut midt i natten och sätta sig vid ett fälle eller bakom ett bärg och locka. Först härmade han hönan, då hon lockar på tuppen. Med utspänd stjärt och ruggiga ryggfjädrar kom tuppen, slog sig ned i en gran och såg sig skrockande omkring. Gustaf sköt och stoppade den stora fågeln bakom sig. Så härmade han tuppens klara lock, när han väntar på hönar. Morgonsolen föll klart och snedt mellan de slokiga trädens grenar, tindrade i daggen, på mossa och strån, och hela luften ångade af doften från de fuktiga granarna. Då kom hönan, steg ned och sträckte kokett på halsen för att se in mellan de skuggiga grenarna. När han skjutit henne, började pojken helt lugnt att locka, som när hönan lockar på ungarna. Och på så sätt kunde Gustaf sitta i skogen och plocka ner en hel fågelfamilj, lika lätt som han, när han var pojke, klef upp i tallarna för att plundra kråkorna på ungar och ägg.

Det var bättre än att gå i åkern, tyckte Gustaf, och när han kom hem, var han hungrig och åt som en varg, glad, så att han satte lif i hela stugan. För rästen hade han ju mat med sig hem, fin mat, som räckte i flere da'r, när det inte var tillfälle att föra bort villebrådet och sälja det i staden eller åt någon skeppare.

Men när han då väl var hemma och hade ätit sig mätt, tog han fram handklaveret, som han köpt för sina skottpängar på en marknad i Borgholm. Och då spelade han både sorgsna och lustiga visor om hvarandra. Alt hvad han hade hört spelas eller sjungas, var han karl för att ta' efter, om det var polskor och slängdanser, valser och fransäser eller stora marscher och konstiga musikstycken, som

Det var faen till pojke!

regementsmusiken blåste på ångbåten, när den gick lusttur till sta'n. Sven Ersson skrattade alltid, när han hörde Gustaf spela. »Det var faen till pojke», tyckte han. Men Katrina, som fick gå i köket och höra honom timvis, sa' ibland, att hon blef alldeles galen i hufve't af den evinnerliga musiken.

Det var egentligen det märkvärdiga med Gustaf, att hvad han än gjorde, så tyckte hela huset hvar på sitt sätt,

att det var »faen till pojke». Fadern var den, som sade det först. Ty allt hvad sonen gjorde, beundrade fadern. Fast han såg, att pojken inte kunde hållas till ett ordentligt arbete på gården, kunde han ändå inte låta bli att tycka om honom. Pojken gick sin egen väg och brydde sig tusan om, ifall han roade andra med det eller icke. Men det var en sådan fart i honom, att allt hvad han gjorde, tog sig bra ut och passade honom, och därför glömde Sven Ersson sin förargelse öfver sonens snedsprång och sade oupphörligt: »Det är ändå faen till pojke». Och om de också inte sade detsamma, så tänkte ändå alla på hela gården detsamma, som gubben hade sagt, både Katrina, drängen och pigan och därtill båda systrarna.

När Gustaf tog i med nånting, så gick det också med mera fart för honom än för någon annan. Om han satte sin hand vid plogen, gick det som en dans för honom att plöja igenom ett åkerfält, där det växte aldrig så mycket gräs och tistlar. Gräfdde han dike, kom han framåt så fort, att ingen kunde begripa, hur han bar sig åt. Sprängde han sten, kom han till botten med borren med en hastighet, som var oupphinnelig, och han sköt, så att stenarna dansade om honom i luften. Men allra märkvärdigast var det, när han körde hästarna. Man skulle kunnat svära på, att de kände hans hand. Ty tog han bara tömmarna, så sprungo de små pigga djuren, så att träden susade förbi, som om de sprungit i kapp baklänges, och ville de inte genast, tog han blott ett ryck med tömmarna och smälde med piskan, och det bar i väg som med herrskapsskjuts.

Kort sagdt — Gustaf var lifvet i hela gården, och om han kanske inte brydde sig så mycket om andra, så brydde andra sig i stället så mycket mer om honom. Och det var kanske däri hemligheten med det välde, han utöfvade, bestod.

Gustaf kunde också berätta historier, och det var inte fritt för, att han ljög.

När han återvände ifrån skogen, var han bäst i farten, och då kom gärna någon af systrarna och frågade honom,

om han inte hade sett något märkvärdigt, eller om det inte hade händt honom något.

Gustaf var genast färdig. Jo, hvad det hade händt honom, bara han ville tala om det.

Och systrarna knuffade honom i ryggen och bådo honom, och gumman mor kom till och frågade: — Nå, hvad har du sett i skogen i dag?

— Jo, jag har sett en hög, svarade Gustaf.

— Hahaha! En hög? Hvem har inte sett en hög?

— Ja, men det här var ingen vanlig hög, svarade Gustaf. Han hade bo i en gran högt oppe, och jag klättrade dit, fast han och honan slog mig med vingarna omkring öronen, så det susade, som när väderkvarnarna går.

— Men hvarför sköt du inte?

— Sköt? När jag hade ställt bössan där nere! Jag klättrade på, jag. För jag ville ha' ungarna. De låg och hväste och skrek inne i boet och slogs om en kråkunge, som de hackade i, så att blodet och fjädrarne stod om dem. Och ju högre opp jag kom, dess värre hväste ungarna och dess ettrigare slog de stora med vingarna. De klöste åt ögonen på mig också.

— Men du slog igen?

— Det var en sak det. Jag klippte till dem med knytnäfven den ena gången efter den andra, så jag tydligt såg, hur de vinglade långt ut i luften. Och så kom jag opp i bo't. Där låg ungarna och hväste emot mig, arga som bin och med ögon, som var alldeles gulgröna.

— Jässus så otäckt, sa' systrarna.

— Åh skräp, sa' Gustaf. Det var inte farligt. Jag tog dem bara den ena efter den andra i vingabenet och kastade dem i backen, så det sa' smack om dem. Honan sköt ner som en pil förstås för att se efter hur ungarna mådde. Men då skulle ni ha' sett på stora höken. Han gjorde ett slag rätt opp i luften med ett hvisslande som från ett lokomotiv, han for opp så högt, så han syntes bara som en liten prick, där vände han, och jag såg, hur han blef större och större. Rätt ner på mig flög han, och jag tänkte: »Nu gäller det Gustaf Ersson. Nu tänker han hacka ögon ur dig.» Jag

tog säkert tag med venstra hand i en gren och höll den högra färdig, och som han kommer sättande — det var rakt obegripligt, hvad han såg stor ut — så hugger jag tag om ena benet på'n och svänger om'en.

— Nej, hör du Gustaf, sade systrarna.

— Tror ni mig inte? Men då blef det så besynnerligt. Jag tyckte mest, att jag inte stod kvar i trä't.

— Han flög väl bort med dig, kan jag tro?

— Nej, det gjorde han inte. Ingen hök flyger bort med mig. Men lyfte mig ett tag, det gjorde han. Och då tänkte jag som så: »Jaså, du är illmarig, tänkte jag. Jaså, du tänker flyga opp med mig, så jag ska' slå ihjäl mig emot backen, tänkte jag. Låt gå då! Sak samma, hur en kommer ner. Det här går kanske vigare än att klösa ner utför en gammal gran.» Jag såg hela skogen rätt under mig, grenar och mossor och stora stenar! De stod upp öfver marken, lagoma att slå ihjäl sig på, och stora bara grenar titade ut mellan barrena rätt inunder mig, precis som de ville spetsa mig. Höken, han ville till väders. Men jag ville ner. Och jag drog och drog. Men han stretade emot och flaxade. »Vänta, din lilla satan», tänkte jag, »du vill åt himlen, men det vill inte jag än åtminstone.» Och så tog jag ett tag till. Och så kände jag, att jag sjönk neråt. Grantopparna reste sig öfver oss, och ett par buskiga grenar slog mig i ansigtet. Då skrek han och tog tag med vingarna. Men så slaknade han, och pang — låg vi i backen.

— Jässus, men slog du dig inte?

— Jag?! Nej. Jag satt på ändan, kan jag tala om. Men höken hade visst slagit sig, för han var så lugn och beskedlig och glodde stort, när han fick se honan, som blef rädd för oss och flög till väders, så att det skrapade mellan kvistar och ris. Men jag slog höken i en sten, så han blef ett mos. Och där ligger han nu med hela familjen.

— Kunde det vara en hök, Gustaf? Var det inte en örn? sade Katrina fundersamt.

— Det kan nog hända, att det var en örn, menade Gustaf. För stor var han och stark, och flyga, det kunde han. Och fan i mig är det inte sant hvart eviga ord.

Det är oafgjort, om man trodde honom. Men roligt att höra på, var det, och därför blef Gustaf utfrågad, och han var aldrig ledsen, när det gälde att hitta på nytt. En gång hade han till och med slagits med en björn, och en annan gång rott, så att det forsade om båten för att hinna en hvalfisk. Men när Sven Ersson kom i närheten, afbröt

En gång hade han till och med slagits med en björn.

alltid Gustaf sina historier och sa' som så:

— Råsten får ni höra en annan gång. För nu har jag glömt det.

Ty historierna tyckte Sven Ersson inte om. »Det lät för skojaraktigt», menade han.

Gustaf gick emellertid sin väg för sig och brydde sig i hvardagslag inte om, hvad de andra hade för sig på gården. Men aldrig hade han förr vågat sig på att bli borta när

hö't skulle bärgas in. Det tyckte också Sven Ersson gick för långt, och det var därför, han kom att slå sonen.

Men om Gustaf icke brydde sig stort om landtbruket, så var det i stället en annan, som gjorde det så mycket mer. Och det var den äldsta dottern, Johanna, en storväxt, stark jänta på närmare trettio år. Som en karl — och värre än en karl, brukade de säga — låg hon i med arbetet från morgon till kväll. Hon sparade in en dräng åt Sven Ersson, det sade han själf. Ty hon kunde plöja och så, föra lien och packa ett hölass, rida hästarne i bet, köra timmer och gräfva i jorden. Allt det tyngsta arbete kunde hon göra. Aldrig blef hon trött, och aldrig var hon ledsen.

Hon var större än brodern, eller såg åtminstone större ut, och hon hade hela hans lifliga, friska lynne, utan att äga något af hans obeständighet och lust för dagdrifveri. Hon var af dessa människor, hvilka synas liksom födda för det hårdaste arbete, och som växa starkare och skjuta kraftigare växt under ansträngningar. Hennes bröst stodo fylliga under de kraftiga axlarna, och ur det runda ansigtet med dess starka haka, något stora näsa och bestämda mun lyste under ett yfvigt hårfäste ett par ögon, hvilka sågo ut, som om de icke kunde låta sig förbryllas af något i världen. När hon kom genom skogen med kjolarna oppdragna, bara armar och sjaletten löst knuten under hakan, hördes hennes sång som ett eko af skogens stora hälsa, och när hon ropat in korna och föste dem framför sig, såg det ut, som om hon varit vän med dem allesammans, där de i oordnad flock och med stinna jufver lunkade fram genom skogen och bölade framför grinden, hvilken stängde vägen in till gården. Och hon var också vän med dem allihop, bara därför att allting, som lefde omkring henne, älskade hon.

Hon var Sven Erssons hjälp på gården, och därför hade han häller icke varit angelägen att mista henne. Friare hade nog funnits. Ty Sven Erssons dotter behöfde inte komma barskrpad i boet till någon karl. Men Johanna hade afvisat dem. Ty hon menade som så, att hemma kunde hon ändå inte undvaras. Och för rästen hade hon inte sett någon gosse, vid hvilken hon fäst sig mera än vid alla de andra.

Det förstås, det fans nog en. Han var bondson i trakten, och Johanna visste, att honom skulle föräldrarna inte afvisa. Och när han hade kommit och dansat med henne eller följt henne hem genom skogen en vacker söndagskväll med armen om hennes lif och till afsked fått en kyss eller tagit den, då hade Johanna nog ibland haft sina tankar och funderat öfver, om det inte snart kunde vara på tiden, att hon började lefva för egen del, innan hon blef för gammal. Men när han ingenting sade, slog Johanna bort tankarna och antog, att han inte menade allvar. Och i så fall var det kanske på det hela taget bäst, som det var.

* * *

Sent en afton gingo Sven Ersson och hans äldsta dotter österut genom skogen. Det hade länge varit hetta och solrök i luften. Röd som ett brinnande klot gick solen hvarje morgon opp öfver horisonten och i en dimma af rök försvann hon hvarje afton vid den vestra synranden. Hela dagen satt solen som en stor glödande massa utan strålar midt i en rödviolett dimma, hvilken förkortade utsigten på sjön och som en ångande färgton sänkte sig omkring skogen på afstånd.

Det var torrt i skogen och kvistar och ris knastrade under de gåendes fötter med ett skört ljud. Den hvita mossan stod spröd och stel på de upphettade stenarna, öfver hvilka granarnes grenar hängde lätta och torra, utan att så mycket som en droppa dagg tyngde deras mörkgröna barr. Det var så torrt, att alla vattenpölar voro försvunna, alla kärr ursinade. Man gick torrskodd på mossan, hvilken vek sig under vandrarens fot, utan att fukta den, och i den varma ånga, som solen under dagen hettat upp under de stora granarna, surrade tusentals insekter, flugor, bromsar och mygg, medan bland den massa af gamla, gulnade barr, som år efter år skakats ned och kilat in sig mellan trädens väldiga rötter, myrorna sprungo fram och åter, lifliga och arbetsföra i det långvariga solskenet.

Bäst de gingo, stannade Sven Ersson, och hans näsborrar rörde sig.

En svag doft af rök trängde fram genom granarna, Han spejade och spejade genom grenarnas dunkel. Johanna sprang opp på en bärgknalle och såg sig omkring.

Skogen låg dunkel och tyst. En sakta vindfläkt rörde sig genom de gamla träden, så att grenarne rasslade emot hvarandra som torrt ris. Genom tystnaden hördes vingslagen af en tjäder, som skrämnd af de gående spratt upp ur ett snår.

Icke en skymt af rök kunde urskiljas. Men lukten fylde luften, och de båda vandrarna betraktade hvarandra med förfärade blickar.

— Skogen brinner! sade Sven Ersson. Hans rygg liksom böjde sig af fruktan, och han kastade en ängslig blick åt sidan för att utforska Johannas tankar.

Far och dotter påskyndade sina steg mot hemmet.

När de kommit ett stycke längre fram, gingo de båda långsammare, och en suck af lättnad undslapp Sven Ersson. Rökluften hade försvunnit och luften, som de inandades var åter ren.

— Det är inte hemma, sade Sven Ersson. Och något liknande en tacksägelse rörde sig inom honom.

— Spring till jägmästaren! sade han sedan. Det kan hända, att ingen har märkt'et.

Johanna vände om inåt skogen och försvann på en biväg, som krökte in mellan granarna.

Men när Sven Ersson kom hem, hade underrättelsen redan hunnit till Skogerum. Det gick ridande ilbud omkring i gårdarna, män och kvinnor skulle samlas vid jägmästarbostället.

Skogen brann norrut.

Det fins ingen panik, som är värre än den skräck, hvilken griper skogsborna, när budskapet går från gård till gård, att skogen brinner. Ingen vet säkert, hvar det brinner. Hvar och en fruktar för sitt. Elden kan räcka i veckor, lika väl som i dagar. Den kan förstöra fälten och byggnaderna, förhärja grödan och bränna opp bostäderna, göra

årtiondens arbete om intet och förvandla besutna hemmansägare till fattighjon.

Skogen brinner.

Som en löpeld spridde sig nyheten öfver hela trakten, och i dagningen såg det ut, som om hela skogen blifvit lefvande. Åkande gående och ridande färdades fram på vägarna. De medförde spadar, hackor, spett och matsäckar, som syntes beräknade för dagar. Åt ett enda håll gick färden — norrut. Och den tysta skogen genljöd af hofslag, vagnsbuller och människoröster, medan, allt som man kom

»Skogen brann Norrut».

stället närmare, hästarna, hvilka vädrade röken, spetsade öronen och utstötte ängsliga gnäggningar.

När man kom nära eldstället, började en tjock rök hvirfla fram genom skogen, och långt borta hördes ett enformigt knastrande, som hade på en gång något stort och förskräckande. Skogen tycktes vara öde på djur. Icke en fågel syntes till. Endast här och där försvann mellan sterna en uppskrämd hare, hvilken utan att bry sig om hvarken människor eller vagnar sprang öfver vägen midt för hästarnes fötter. Och när man kom närmare, höjde sig ur röken, hvilken som stora skymassor hvirflade upp efter tallarnas nakna stammar och i flagor splittrades mellan granarnas tätare grenar, ett rött obestämdt sken, hvilket dök genom rökmolnen, försvann för en stund, och med väldiga eldtungor slickade trädens bark, som redan börjat att svartna.

Man hade bildat kedja omkring elden. En ofantlig yta med skog var kringgårdad af människor, och rundt om höggos träd och gräfdes diken för att hindra elden att gripa vidare omkring sig. Nedrökta, svettiga och ihärdiga rörde sig skepnader i den rökfyllda skogen, öfver hvilken solen kastade sina röda, glittrande strålar, och yxornas dofva ljud, när de trängde in i det hårda virket, blandades med ljuden af spadar och hackor och af rasslet af stora granruskor, med hvilka svettiga händer piskade den brinnande jorden för att kväfva elden och hindra den att gå vidare.

Genom röken började lågorna att stiga uppåt, ett enda haf af lågor, som slöt sig omkring trädens grenlösa stammar, ofvanför hvilka kronorna syntes, som om de sväfvat i luften på ett täcke af skyar i brand. En rishög, som fattade eld, kastade pelare af flammor och rök högt upp i vädret, och det började brinna i kronorna. En hvirfvel af lågor fylde hela fältet, och i denna hvirfvel föllo de stolta träden tillsammans med starka brak, medan skyar af gnistor och rök slog ihop öfver de nedstörtande stammarna. Under jorden kröp elden vidare för att suga sig uppefter nya stammar, hvilka åter i sin tur skulle störta omkull i den stora glödmassan eller med svedda, kolnade lemmar sticka upp ur den ofantliga brasan, som hemska, stående jättelik. Vid middagstiden tog blåsten i, och som vågor vältrades lågor och moln om hvarandra. Från de brinnande topparna slungades flammor, liknande breda blixtrar, flere famnar bort öfver hufvudena på de släckande, hvilka bildat kedja. Förfärade sprungo människorna tillbaka, medan öfver dem elden sprakade i nyligen antända kronor, och stora grenar rasslande föllo ned öfver de springandes hufvuden, kastande ett rägn af gnistor öfver den torra mossan.

Allt längre utvidgades kedjan, och arbetet med hackor och spadar började på nytt, under det att åter granruskorna rasslande slogos mot marken för att på nya sträckor dämpa den framilande elden

Vidare och vidare trängde sig kretsen af människor utåt. Hettan blef odräglig, lågorna hotade att slå de släckande i ansigtena. Elden hoppade öfver diken och skogs-

gator, tog ny fart och sträckte sig längre och längre in öfver skogen, öfver hvilken redan dallrade sommaraftonens milda dager.

Då hördes plötsligt en susning bland träden, en stark vindpust gick fram genom skogen, rök och lågor böljade åt vester, och ifrån hafvet steg upp ett mörkt moln, hvars yttersta kant lyste af den nedgående solens strålar. Det drog ihop sig och växte, och under den mulnande himmelen fördubblades de arbetandes krafter. Ty omslaget i vädret gaf nya krafter och nya förhoppningar. Det började rägna. Stora, tunga droppar föllo öfver den upphettade marken, och snart piskade ett stridt regn ner öfver det böljande eldhafvet, som i mörkret tog fantastiska former och förvandlade trakten till ett enda virrvarr af skyar och eld. Men vattenmassorna fortforo att vräka ned, och när regnet strömmade öfver de brinnande träden och marken, där allt bränbart sakta kolade bort, då ljöd genom rägnets smatter och eldens knastrande ett fräsande ljud, som blef allt starkare. Röken tjocknade genom vattenångorna, och i de tätnade rökmolnen sjönko eldslågorna tynande ihop och försvunno till sist, liksom kväfda i det svartnande mörkret. Endast då och då höjde sig en ensam rökpelare, hvilken liksom maktlös föll ner i de vältrande skyarna, hvilka hemskt och tyst fortforo att stiga, spridande en frän lukt.

Rägnen varade i flere timmar. Men så upptorkad var jorden, och så stark elden, att när solen nästa morgon sken upp, var branden väl begränsad inom den yta, den förut beherskat, men den låg ännu och pyrde och gräfdde mellan de torra rötterna. Allt ibland steg en hvirvel upp ur den sotblandade röken, som sakta höjde sig från ödemarken, hvilken låg kolad och svart midt i den resliga skogen.

I sex dagar måste folket hålla vakt omkring det härjade fältet. Men en skräck, som försvunnit, gör alltid människorna lätta om hjärtat.

Genom hela denna människoskara gick en känsla af glädje, därför att branden var öfver, och ingen skada var skedd. Det förstås — en hel hop af kronans skog hade brunnit upp. Och ännu låg elden och pyrde i jorden bland

rötter och mossor. Men af kronans skog kunde gärna litet få brinna, tyckte folket. Där fans nog att ta' af för hundratals år, och ingen hade blifvit lidande på den branden. Rundt omkring det stora brandstället gingo människorna och hade litet att göra. Ty att hålla den nu aftagande elden inom tillbörliga gränser, det var ett latmansarbete, som hvem som helst kunde utföra, utan att behöfva anstränga sig. Skaran af arbetande drogo andan af lättnad, och när de sågo

Allt i bland steg en hvirfvel upp.

ut öfver den stora, svarta marken, som låg öde midt i skogens grönska, skakade gubbarna på hufvudet och tackade gud, som bevarat deras egna hemman.

Men pojkarne skrattade af trots mot den öfvervunna faran.

— Kronan kan tåla litet afbränning, menade de.

Och de ekonomiska talangerna påstodo, att hade man fått hugga undan litet här och där som i gamla dagar, så skulle inte så mycket ha gått åt för branden. Träden hade då ej stått så tätt, förklarade dessa.

Plötsligt ljud genom den varma eftermiddagsluften ett ljud, som klingade lustigt och klart genom skogen. Det var ljudet af ett dragspel, som satte i med en vals. Ljudet kom från en stenhäll, hvilken med svartnade sidor höjde sig

— högst uppe på stenen satt Gustaf.

öfver den kolnade marken, och högst uppe på stenen satt Gustaf och spelade.

Ingen visste, hur han i en hast hade fått dit handklavret, och ingen hade tänkt på, att den stora branden skulle sluta med lek. Men platsen omkring stenen var vid och jämn, och danslusten grep hela denna skara af ungdom, som för några dagar slitit sig lös från lien och ladugården.

Ta i, pojkar, skrek Gustaf. Han log med hela ansigtet, och hans klackar sparkade takten mot stenväggen.

Betänketiden blef häller icke lång. Par efter par svängde ut, och midt i kolstybben, med det rykande fältet strax bredvid sig, dansade hela skaran af ungdom, svettiga, glada och lätta om hjärtat. Solen sken varmt öfver den stora glädje, som gick genom skogen, och gubbar och gummor deltog i glädjedansen, öfver att branden var släckt, och skogen ännu stod hög och grön, bara med en liten fläck afbränd midt i hjärtat af dess kraftiga växtlighet.

Dansen fortgick i timmar, det ljöd munterhet och sång på denna underliga dansplats, starka manliga stämmor blandade sig med klingande, kittlande flickröster, och från dansen försvann då och då ett ensamt par. De gingo bort med armarna om hvarandras lif, och skogen gömde dem i sin stora stillhet.

Johanna gick ensam på en skogsstig, som ledde nedåt östra kusten, yr i hufvudet och varm efter dansen. På två nätter hade hon inte sofvit, bara tagit sig fritt så pass, att hon kunnat lägga sig en stund på mossan och sofva bort den värsta sömnlusten. Som vanligt hade hon arbetat ibland de ifrigaste. Hon hade brutit ruskor, gräft och hackat upp jorden, sprungit midt in i elden och trampat på den, när den ville tränga utom kedjans rämärken. Nu hade hon dansat utan hvila, och utan att veta hvarför, smög hon ensam bort mellan trädens stammar, och med makliga steg följde hon den smala vägen, som leder åt öster.

En mattighet, som hon icke kunde få bugt med, förlamade hela hennes kropp. Hon gick långsamt och såg sig om efter ett ställe, där hon kunde lägga sig ned. Hon tänkte på, om hon inte skulle gå och bada. Det var inte långt till sjön. Men hon kunde inte fatta ett beslut. Hon bara gick sakta fram på den släta skogsvägen, som krökte sig mellan träden, och hon njöt af den friska barrdoften, af friheten från röklukt, af aftonsolen, som färgade strimmor i mossan under de stora, raka tallarna och göt ett rött sken kring stammarnas släta bark och de underliga, vridna grenarna. På afstånd hördes ett entonigt skvalpande, som kom

från sjön, och smälte samman med det lugnande suset i skogen.

Hon gick längre och längre in, tog grässtrån vid vägkanten, som hon tuggade utan att tänka på det, och sköt undan sjaletten, så att hufvudet blef bart, och den svala vinden fritt kunde kyla hennes upphettade kinder.

— Johanna! hördes plötsligt en röst bakom henne.

Hon hade icke hört stegen, men kände genast igen rösten. Hon log, som om hon väntat sig höra just denna röst afbryta tystnaden, men rodnade icke. Och hon fortfor att gå med hufvudet litet nedböjdt och ett stilla, skälmaktigt leende öfver läpparna.

Men han hann upp henne.

— Johanna, upprepade han. Hörde du inte?

Hon gick som förut, och leendet låg kvar öfver hennes ansigte.

— Joo, svarade hon stillsamt. Nog hörde jag.

— Hvarför stanna' du inte?

Hon skrattade till med ett kort, mjukt litet skratt, hvilket icke tycktes passa till denna stora, kraftiga gestalt.

— Hvarför skulle jag stanna? sade hon.

Karlen såg ut, som om han inte vetat hvad han skulle svara. Det var en ljuslett ung man, med kort skägg och ett godmodigt, något lättsinnigt uttryck i sitt solbrända ansigte. Han följde henne sida vid sida utan att säga ett ord. Och när han tyckte, att han gått där nog länge, lade han sin arm om hennes lif.

Johanna lät det ske, utan att ens se på honom. Hon bara gick vägen framåt i samma takt som förut, och hennes arm gled som af sig själf ned bakom hans rygg.

Så gingo de länge utan att tala. Skogen susade öfver deras hufvuden, som böjde sig allt tätare in mot hvarandra, och öfver mossan framför deras fötter dansade solfläckarna, när vinden satte trädens kvistar i rörelse.

De kommo uppför en liten backe, och framför deras ögon utbredde sig Östersjön, stilla, lugn, med sakta, rullande dyningar, hvilka tyst och mjukt slogo mot stranden. Men där skogen slutade, sträckte sig ett bälte af lös, fin sand

ända ned mot sjön. När stormen låg på, kunde denna sand hvirfla som ett skarpt, rasslande hagel in emot skogen, lägga sig lager efter lager upp emot träden och förkväfva de ofullgångna telningarna i deras brodd. Den kunde piska som isbitar mot ansigtet, tränga in i ögon och näsa, och obunden hade den farliga flygsanden i gamla dagar insvept hela skogar i sitt förrädiska hölje och begraft resliga träd i omätliga sandvågor, som aldrig sjönko tillbaka. Nu föll aftondagern mild på den lilla bugten, som i en mjuk båglinie sträckte sig ut åt båda sidor, liksom famnande sjön, hvilken täckt af en blåaktig dis vällustigt vaggande sina genomskinliga vågor in öfver den jämmspolade sanden. Och rundt kring hela bugten, där vattnet genom den mjuka, jämna sanden, hvilken täckte hela dess botten, fått en underbar, skiftande, dallrande, liksom smekande, ljusblå färg, hvilken drogs i grått och violett, sträckte sig som en fortsättning på hafsbotten denna hvita, jämna sand. Lik en stelnad våg låg sanden längs utmed bugten, och mot denna sandvåg välde böljorna sakta opp, lämnande kvar, när de drogo sig tillbaka, en smal, långsträckt strimma af slam.

Det låg en sådan underlig, ljus dager öfver detta klara vatten och denna hvita sand, det var en sådan kontrast mot skogens milda skymning i detta glittrande, hvita ljus, hvilket tycktes samladt öfverallt i vattnet, i luften, i marken, att de båda vandrarna stannade, liksom bländade.

Den starka flickans hufvud sjönk ned mot mannens axel, hennes bröst flämtade. Betagen af denna naturens bröllopsro, lät hon honom kyssa sig på mun och hals. Han drog henne ned på den mjuka sanden, som gled undan deras fötter. hon följde honom viljelöst. Och när månans halfva skifva såg ned från det djupa blå och speglade sig i det dunkla vattnet, som sakta vätte den lösa sanden, fann den dem båda, halfrusiga, glömska af allt, öfverlyckliga i en lång omfamning.

Öfver skogen, som är tyst och mörk, och där daggen efter rägnet stilla droppar från grenarnas barr, hvilat Augustinattens månglänsande skymning.

Det var en mörk afton i slutet af November. Till Skogerum hade kommit underrättelsen, att den bondson, som varit Johannas fästman, utan att någon vetat af det på förhand, sagt adjö hemma och rest till Amerika. Det var slut med Johannas kärleksdrömmar. Den starka flickan satt nedböjd på sängkanten och grät. Katrina gick stilla och sysslade i stugan utan att tala.

Modern hade icke hjärta att tala till dottern. Sedan veckor tillbaka förstod hon, hur allt var fatt, men när dottern ingenting sade, hade också hon tegat. Och när slaget nu kom, stod hon rådlös.

— Mor, kom det till sist bortifrån sängen.

Det stack till i den gamla. Hon ville så gärna säga något, men hon visste, att ingenting ändå kunde lätta. Och hon hade ingenting annat att svara än:

— Hvad vill du?

— Mor, sade rösten igen. Hvad ska' far säga?

Just det hade den gamla tänkt på. Hela tiden hade hon grubblat på detta, tänkt öfver, om det ej kunde uppskjutas, bråkat sin hjärna hit och dit med skäl, tröstegrunder och föreställningar. Men nu när dottern sade det, visste hon med ens, att det inte fans något uppskof, och med förskräckelse förstod hon, att om en liten stund skulle han vara inne, och då skulle han få veta allt. Hon föresatte sig bara en sak: han skulle inte få slå dottern. Och med lugn röst, som om hon talat om något helt alldagligt, svarade hon:

— Det blir inte bättre, för att han blir ond.

Johanna talade inte mer. Hon bara steg opp och knäppte ihop kläderna om sig. Hon gjorde ett par rörelser med kroppen, som om hon frös, satte sig i en vrå bakom spiseln och stirrade på elden.

— Du ska' inte sitta så där, sade modern. Kanske skrifver han till dig, att han kommer hem, eller att du får komma efter, när det är öfver. Då kan ju allt bli bra.

— Det gör han inte, svarade flickan. Han har varit så underlig på sista tiden.

— Hur då? sade modern och såg opp.

— Det har varit, som om han rakt inte brytt sig om mig.

Hon teg en stund, som om hon hämtat andan.

— Jag har vetat det en hel månad, kom det till sist.

— Hvilket?

— Att han skulle resa.

Hon sjönk ihop igen och brast i gråt.

Den gamla modern greps af medlidande. Hon hade själf födt sina barn med heder, och det gjorde henne så innerligt ondt, att hennes älsta dotter skulle sitta där som en fattig torparetös, rådlös och öfvergifven, med ett barn, som ännu inte sett världen, och som aldrig skulle få se en far.

— Stackars barn, sade hon. Du har inte haft'et bra.

Hon gick bort och klappade dottern på axeln, medan tårarna rullade utför hennes infallna kinder.

— Man ska' inte vara för godtrogen, sade hon.

Och då hon inte kunde hitta på något annat att säga, upprepade hon för sig själf, aldeles som om det hade inneburit en tröst:

— Nej, man ska' inte vara för godtrogen.

Hon började på nytt att pyssla i stugan, stilla och tyst, för att inte störa dottern.

När Sven Ersson kom in, gick han bort och satte sig för sig själf. De båda kvinnorna sågo på hvarandra och förstodo båda, att han visste det. Det var som en lättnad. Ty då behöfde man inte börja med att berätta.

— Är det nå't galet fatt? sade Sven Ersson till sist. I tiger så underligt.

— Ja, du vet väl . . . började Katrina.

— Jansson har rest, ja, sade mannen. Det vet jag. Men det är väl aldrig något mer?

Det kom intet svar. Elden blossade upp en stund och kastade ett skarpt, rödaktigt sken framåt det mörka golfvet.

— Är det något mer? säger jag.

Sven Ersson reste sig.

— Var lugn nu, far, började Katrina, medlande som vanligt.

Sven Ersson gick fram mot Johanna.

— Du är väl aldrig . . .

Han fick inte fram ordet.

Johanna såg upp och hennes blick mötte faderns. Hon såg honom rätt in i ögonen och nickade.

— Visste han det? sade Sven Ersson, och hans läpp darrade.

— Ja, sade Johanna sakta och såg ned igen.

»Fortfor bara att gå opp och ned på golvet»

Fadern vände om och gick ett slag utåt golvet. Han gick fram och åter, tuggade på något, han ville säga, men kom icke fram med det. Ibland knöt han händerna, som om han velat slå någon, men han sade intet, fortfor bara att gå opp och ner på golvet, ända till dess att maten stod på bordet, och folket kom in till kvällsvarden.

Då satte han sig på sin plats som vanligt och åt med de andra, för att inte drängen och pigan skulle få något att tala om.

Det skulle ha' grämt Johanna mindre, om fadern verkligen slagit henne. Att se honom gå där, förbittrad och utom sig, utan att säga ett ord af förebråelse, gjorde att hon kände sig som en brottsling, hvilken icke ens fått försona sitt fel genom att lida straffet. Och hon var dubbelt nedtygd af faderns grämselse och sin egen sorg.

Det som mest grämde Sven Ersson, var kanske tanken på, att hans dotter blifvit bedragen, hållen för narr. Skammen var en sak. Att hon hade litet svårt att bli gift efter detta, var en annan. Men att hon var bedragen, så skamligt bedragen, det var, som om icke blott hon blifvit det, utan han — Sven Ersson — och hela hans släkt hade blifvit dragna vid näsan och hållna för narrar af bondpojken och hans slägtingar. De hade varit i kompani om den här Amerikaresan, både gamla Jan Jansson och hans hustru, det var Sven Ersson bärgsäker på. Han stal skog, den där Jansson, både natt och dag. Sven Ersson hade själf kommit på honom, när han körde bort tre de grannaste masttimmer, och sedan den tiden hatade Jansson honom. Han var en rackargubbe, det var, hvad han var. Och hans kärning var en satkärning. Men han, Sven Ersson, skulle ge dem, bara han träffade dem. Fan nådigt anamma, skulle han inte det.

Han retade upp sig mera för hvar dag. Jansson var den värsta skurk, som fans. Alltid hade han varit med om tjufknep och satanstyg, och hur han hade fått ihop sina myckna pengar, det visste nog litet hvar, fastän ingen talade om'et. Sven Ersson svor på, att var sonen undsluppen, så skulle han åtminstone träffa fadern, och han skulle få både för sina och pojkens synder, och det så han skulle komma ihåg'et. Be' honom skrifva efter sonen för att komma hem, det ville Sven Ersson inte. Ty hade pojken inte bättre vett, än att han reste från fästekvinnan, när hon var med barn, då var den mågen inte mycket att mista. Det var nu Ers

son säker på. Men träffade han gubben, så skulle det bli andra bullar, och träffa honom skulle han.

Sven Ersson var så rasande, så att han i många da'r gick och dref på de vägar, där han trodde sig kunna träffa gamla Jansson. Det dröjde ända till lördagsmorgonen, förrän han fick se honom.

Jansson kom, liten och tjock, med stora silfverkedjan dinglande på magen, nål i ylleduken om halsen och stor knölpåk i hand.

— God dag, du, Jansson, tyckte Sven Ersson. Hur lefver världen med dig?

— Tackar som frågar, Sven Ersson, hur har du't själf?

Gubbarna skakade hand och sågo blidt på hvarandra.

— Det är ensamt nu, se'n son har rest åt Amerika't, sade Sven Ersson.

Jansson sneglade åt sidan och söp litet efter andan.

— Ja-a, sa' han. Jo-o. Nog är det det.

— Kan undra, hvad pojken skulle i Amerika't? Han har ju gård och grund hemma, fortfor Sven Ersson.

— Ja, det har han förstås, genmälte Jansson.

— Då var det väl ingen nödvändighet då, återtog Sven Ersson, det var väl något annat, som gjorde, att han ville dit.

— Det talte han inte om, svarade Jansson.

Det började koka i Sven Ersson, fast han försökte hålla sig lugn för att få öfvertaget. Och därför svarade han i en ton, som var beherskad, säfflig och oskyldig, som om han inte menat något ondt alls:

— Ja, se de kan fara åt Amerika utaf många orsaker.

Jansson såg uppåt luften ett tag.

— De kan så, sade han.

— Se, de kan fara åt Amerika't, när det är något skojaraktigt, de vill komma ifrån, fortfor Sven Ersson.

— Det kan de, sade Jansson. Till par exempel flickor, som vill narra sig på dem.

Det blef dock Sven Ersson för mycket.

— Jaså, sade han och knöt näfven inför den gamle storbonden. Det säger du åt mig. Men jag ska' säga dig en sak, om du inte vet'et förut, att hade du inte varit, din ärke gamle skojare, så hade son din inte rest ifrån en flicka, som han lofvat gifta sig med, som en tjuf rymmer ifrån fängelset.

— Tjuf, sa' du, skrek Jansson. Sa' du tjuf?

— Ja, jag sa' tjuf, svarade Sven Ersson, som nu blef alldeles utom sig. Har du inte varit en tjuf i alla dina da'r? Och rätt så stor och väldig du är, så törs jag säga dig det, att en tjuf är du, och som tjuf har du lefvat, så länge jag har sett dig. Har du inte huggit i skogen kanske, och vet inte alla människor det? Du skulle sitta på fästning, skulle du, om rätt vore rätt. Mins jag inte själf, hur jag mötte dig, när du kom körandes på lördagskvällen med tre stora mastträn på flakvagnen, och du satt själf på lasset och grinade ledt, när du fick se mig? Men det fins de, som får gå lösa och ha körkehätt på söndagarna och dingla med klockkedja på isterbuken, fast de borde sitta, där hvarken sol eller måne kan lysa.

— Jaja, det är bäst du står stilla och hör på, hvad jag har att säga dig, fortfor Sven Ersson, mera och mera häftigt. För en gång, ska' du ha i dig, hvad du är för en. Och du kan tala om för hvem du vill, att det var jag, som sa't. Jag ska inte neka.

Härmed rann sinnet på Sven Ersson och han slog den andre en örfil, så att hatten ramlade af, och han sprang tillbaka mot en tall.

— Är du galen, Sven Ersson, ska' du slå mig, för hvad pojken har gjort?

Han var blodröd i ansigtet och höjde knölpåken.

— Ja, det ska' jag, skrek Sven Ersson. För pojken har jag inte tag i, men dig har jag. Och vill du ge honom, hvad han ska' ha, så kan du resa efter'n till Amerika't och leta rätt på'n.

Undvikande käppen rusade Sven Ersson på sin vederdeloman, och det föll ordentliga slag å ömse sidor. Gubbarna pryglade hvarandra tätt och eftertryckligt, tysta, upp-

hettade och ängsliga, att någon skulle komma vägen fram och få se dem. Jansson hade käppen, men den andre var honom så tätt på lifvet, att han kunde icke bruka den. Dessutom var han tjock och ovig, så att Sven Ersson fick omkull honom. När han slagit sig trött på den liggande, slängde Sven Ersson käppen långt bort i skogen och gick utan att säga ajö.

Den andre kraflade sig opp, och darrande af förbittring, skrek han:

Ska du slå mig för hvad pojken har gjort?

— Din dotter är ändå, hvad hon är. Det kan du hälsa henne.

Sven Ersson vände sig om.

— Hon är lika god som förut, sa' han. Och barnet ska' inte lida nå'n nöd, det lofvar jag.

När han kom hem, gick Sven Ersson direkt och sökte opp dottern.

— Nu ska' du inte vara ledsen, sa' han. För jag träffa' gamla Jansson, och jag gaf honom allt, så mycket han tål vid.

— Jessus, far, sade Johanna. I har väl inte slagit honom.

Gubben smålog illmarigt och knöt näfven.

— Jo, jag har det, sade han.

Johanna förstod inte riktigt, hvarför Sven Ersson hade behöft slå gubben Jansson, men från den stunden visste hon, att hon inte behöfde vara rädd för fadern.

Till sist kom emellertid hennes stund, och en dag i Maj gick hon hem från gårdet och lades till sängs i stora sängen inne i kammaren. Dagen därpå låg hon stilla och undrade på allting, som var så nytt och så underligt. Men andra dagen gick hon med oket öfver axlarne för att hämta vatten ur brunnen, och den tredje var hon åter som förut, bara litet blek och smalare.

Den gamla trävaggan, i hvilken alla syskonen legat, den ena efter den andra, var nu nedtagen från vinden, och i den låg en liten gosse, som var röd i hela ansigtet och visade en stor, duktig mun, när han gapade. Morföräldrarna tyckte det var underligt att höra barnskrik i stugan på gamla da'r, och när det kom någon främmande till gården, talade man inte om barnet. Af granlagenhet låtsade sig ingen höra honom, när han skrek. Johanna eller mormodern gick bara i all stillhet in och pysslade om honom.

SjälF bar Johanna gossen till kyrkan, och syskonen stodo fadder. Det gick allt, som det skulle gå, både med välsignelsen och trosbekännelsen. Alla sade, att de aldrig sett ett barn vara så tyst under dopet, och när allt var förbi, och gossen fått namn, smög Johanna sig ut med lille Sven i famnen och bar honom ensam hem genom skogen. Han var lätt att bära och sof så godt i hennes armar. Johanna tyckte att hon skulle kunna bära honom huru långt som hälst. Men ännu var hon nöjdast, när ingen såg henne med barnet, och i kyrkan tyckte hon, att alla tittade så underligt på henne. Det var bäst i skogen, där majsolen sken, och granarna stodo kyrkvakt på båda sidor om vägen.

När gudstjänsten var slut, och Sven Ersson kom med sin gumma utför kyrkbacken, mötte han Jansson. De kommo midt emot hvarandra i trängseln, och rundt omkring riktades ögon på dem för att se, om de skulle säga något. De kände det båda och stannade därför och hälsade.

— Han är döpt nu, sade Jansson och blinkade.

— Ja, han är det, svarade Sven Ersson enstafvigt, fast det kokade i honom. Gubbarna skildes, och Sven Ersson satte sig med Katrina i kyrkvagnen.

Men när de körde hem genom skogen, lät Sven Ersson, sedan de åkt en bit, hästen gå långsamt och sade till hustrun:

— Vi får allt se till, så vi får den andra flickan gift nu snart. Annars kanske det går henne på samma vis.

Katrina suckade och nickade bifall. Sven Ersson ryckte i tömmarna och lät hästen löpa på skogsvägen.

* * *

Ären gingo, och Sven Ersson började få tur med sig igen. Gustaf sprang i skogen, som han alltid hade gjort, men Johanna var duktig i arbetet, kanske mer än hon någonsin hade varit. Der var nästan, som om hon velat visa, att hon nu mera kunde göra skäl för två. Och lill-Sven var snart stora pojken. Han sprang omkring på backarna med lingult hår och stora blå ögon och sade mormor och mor och allt möjligt. Men Sven Ersson kallade han för far, och ingen kunde någonsin få honom att säga annat. Gubben skrattade, för hvar gång han hörde det, och han blef så van vid att heta far, att han var lika nöjd om att heta något annat.

Men det bästa var, att den yngsta dottern hade blifvit gift. Och så bra gift som hon blef se'n. Enda sonen till en rik bonde, som hade mycket mer än Sven Ersson, hade friat till henne, och det blef bröllop på hösten, stort kronbröllop med prosten och prostinnan bredvid brudfolket och ett stort hästskobord dukadt inne i stugan. Fin mat var det på bröllopet; pastejer med sviskonfyllning, á la dauber

på ål och risgrynspudding med skinka, bringa, tunga och korf, vinsoppa och gåsstek med äpplen i, blåbärskrämm med bakelser och tårtor af alla slag. Bränvin och öl och vin hade gästerna fått dricka, och efter det brölloppet behöfde ingen, som inte ville det, gå nykter och lägga sig. Efter måltiden tackade prosten för maten och talade för brudgum och brud samt uppmanade de närvarande att tänka på de nygifva. I skålen framför honom lades både silfverbägare och skedar, pängar och allt som tänkas kunde. Och på tallriken, som stod bredvid, kom det många slantar åt de fattiga,

Sedan dansades kronan af bruden, och innan hon åkte hem till sitt, tog hon af sig den svarta sidenklädningen och tog på sig en tarfligare, för att inte sidenet skulle fara illa. Och som välbestäld ungmor for hon till sitt nya hem och tog sitt i besittning.

Sedan var Johanna ensam flicka på gården, och det var uppgjort så, att Gustaf skulle lösa ut systrarna med 1,000 kronor hvar, och sedan skulle han ega gården, när de gamla en gång föllo ifrån. Den yngsta systemen hade fått utstyrsel också, men så hade föräldrarna födt och klädt Johannas pojke, och det ena gick opp mot det andra. —

Mycket folk reste på den tiden från Öland till Amerika. De fattiga klagade öfver, att lönerna voro så små, och de rika, att jorden inte ville gifva något. De nya bankerna hade nog gifvit bonden medel att få penningar, men de hade också genom att gifva honom penningar i hand, gjort honom böjd för att lefva bättre än förut och så länge lånet räckte, var det inte många, som tänkte på att det fans räntor, som skulle erläggas, och amorteringar, som skulle betalas. Så kommo gårdarne på obestånd, och då den, som förut setat på egen gård och grund, inte ville ta tjänst hos andra, så foro hela familjer öfver till det stora landet i vester, där de kunde slå sig fram hur som helst, därför att ingen kände dem. Mellan denna ö, som här kallas stor, men som i förhållande till den stora världen bara är en liten prick af jordytan, och det unga landet på andra sidan hafvet, mot hvilket hela Europa är litet, började en liflig beröring att äga rum. Den märktes knappt där, men på den svenska

ön satte den sinnena i rörelse. Det var inte många, som ej hade en bror, en syster, en son, en dotter, eller åtminstone en släkting i Amerika, kanske också en fästman eller man. Från alla dessa kommo bref. De gingo ur hand i hand, lästes och utlades. Och dessa bref väckte många och underliga tankar hos dem, hvilka i hela sitt lif ej sett annat än den stora skogen eller alfvaren, där väderkvarnarnas stora vingar i enformig rörelse gå emot blåsten.

När handen höll plogen, och ögonen föllo på en liten åkertäppa, där fåra vid fåra låg jämn och slät, och kråkorna kraxande hackade i den uppluckrade mullen, då flögo tankarna vida omkring, och bondpojken, som gick opp och ner i fåran och bara skulle se på hästryggarna och på jorden, som plogen vräkt opp, tänkte underliga tankar om det stora landet, där det gick så lätt för mången att bli rik, och där jorden bar skördar, som gáfvo ända till hundrade kornet och därutöfver. Och hans ögon sågo andra syner än fädernejordens torfva. Då föddes tankar om att samla ihop den smula, som behöfdes för öfverfarten, och så låta gud och lyckan råda för rästen. Där kommo tankar på själfva resan, hvilken lockade med förväntningarnes och äfventyrlustans hela outredda makt, och vid dess mål vinkade de stora städerna med sitt okända mångahanda, som ingen ännu hade sett, sin prakt, sin rikedom, sina outtömliga möjligheter.

Fantastiska förväntningar om rikedom och ett annat lif växte upp sida vid sida med drömmen om andra förhållanden, som skulle göra människan lyckligare. Och efter tanken på resan kom en annan tanke: den på återkomsten. Att komma hem igen, efter att ha sett världen, med fina kläder på kroppen och mynt i fickan, kunna köpa sig ett hemman, lefva där oberoende, få hustru, som kunde göra lifvet ljust och godt, och barn, som kunde taga i arf det stora landets pängar, när den, som förtjänat dem, en gång lade ihop sina ögon. Det var kanske denna hemkomst som lockade mest, och de flesta tänkte icke öfver, hvarför så få af alla dem, hvilka nog en gång tänkt detsamma, aldrig kommo åter.

Under dessa tankar blef fädernegården liten och usel, dess tak lågt, födan smakade bitter, och stugan blef trång. Grödan, som växte, gaf ingen glädje, skogens sus väckte endast drömmar och tungsinnhet, åsynen af hafvet gaf längtan och göt oro i blodet, och af oron kom leda, en leda vid allt, en håglöshet, som gjorde arbetet till en plåga och fylde hvilans timmar med vreda och sorgmodiga tankar.

Värst var det, när vintern kom, och snön låg tung öfver skogen eller höljde de vida fälten, där skogen tog slut, med sitt hvita iskalla täcke. Då kom mörkret under de långa eftermiddagarna, arbetet afstannade, och när allt låg som i dyala, blefvo tankarna på ett annat lif till en brodd, som gnagde sinnet och medförde den själens krankhet, som blifvit kallad Amerika-sjuka. Ty vintern är lång och dagarna korta, och i mörkret trifvas alla drömmar, hvilka förtaga lust och sundhet att lefva.

De, som gripits af denna feber, drogo bort, och på främmande jord tillfrisknade de flesta. Som sjöfågeln dyker med lust i det skummande vattnet, medan kråkorna gå och påta i jorden och lojt betrakta hans dristiga lek, så kastade sig landets bästa ungdom ut i det stora lifvet, som lockade. De blefvo män därute, härdade, kraftiga män, som bröto sig bana och skrefvo bref hem, om hvilken ny väg som skapat deras öden. Men hvarje bref som kom väckte nya drömmar och drogo andra efter sig. Och för dem, som sutto kvar, blef lifvet tyngre, ty de, som voro borta, saknades.

Gustaf Ersson var en af dem, som gripits af febern. Han var fullväxt nu, tjugutvå år fyllda, stark och duktig som få, men han kunde icke få lust till arbetet. Så sorglös och glad, som han såg ut, skämdes han i grunden för sig själf, och han visste aldrig, hvad han skulle svara, när fadern talade om, att han en dag skulle ärfva gården. Det grämde honom att se, att han egentligen var öfverflödig. Ty i allt, som rörde landtbruket, litade sig Sven Ersson till dottern. Och Gustaf måste säga sig själf, att det var hans eget fel. Han skulle lösa ut systrarna med 1,000 kronor hvar, och sedan skulle han äga gården, med allt hvad där fans, ja. Men det syntes honom ett magert lif att spara

i årtal, gnida, försaka och arbeta för att få ihop dessa styf-
rar, hvilka en gång skulle göra honom fri. Nej, hållre då
bort! Arbeta ihop dessa pängar på ett par år. Underligare
saker hade man sett. Komma igen, ge hvar och en sitt, och
sedan sitta som sin egen herre. Kanske skulle det gå lättare
då att ligga i och arbeta, när blodet fått rasa ut, och den

»Stirrande från ett bärg ner på granskogen.»

stora världen därute icke längre bara var obekant och loc-
kande. Eller också — kanske stanna för alltid. Det kunde
hända, att det stälde sig så för honom, att han var lika glad,
om han hade en gård hemma på Öland eller ej.

När han gick ensam i skogen, kommo dessa tankar
mest öfver honom. Han kunde stå stilla med bössan i hand,
stirrande från ett bärg ner på granskogen, hela detta virrvarr
af grenar och bark, hvilket tycktes fortsätta djupt, djupt in i
dunklet, där alla spår upphörde, och hvarje framfärd var

omöjlig. Grenarnas rassel, och det lugna underliga ljud, hvilket går igenom skogen, lät som en enda oändlig suck, hvilken gjorde honom vek om hjärtat som ett litet barn. Eller också kunde han drifva omkring i skogen, tills han kom ut till hafsstranden. Där lade han sig ned på andra sidan vägen, hvilken öfver norra landborgen leder fram till fyren. På ett kalkstensblock låg han, det var stort och slätt som ett golf och fullsatt med underliga afbildningar af djur, som med sina skal fastnat i kalken och legat där inkapslade i tusentals år. Gustaf hade hört en herre, som han skjutsade förklara det för sig. Han tyckte, att han själf var som ett af dessa djur, hvilka skulle bindas fast vid stranden, till dess de stelnade och sedan begrafdes för evigt. I terasser gingo de stora stenarne ned mot sjön, sänkte sig under vattnet, hvilket i långa vågor slog öfver dem. Långt ut i hafvet gingo dessa flata, ofantliga block, och alla voro de fulla med otaliga djur, som dött och växt fast, och som aldrig skulle väckas af solljuset.

Och under dessa vandringar, från hvilka han ständigt kom hem utan villebråd, och efter hvilka handklaveret låg tyst och dammig uppe på hyllen, mognade hos Gustaf beslutet, att han skulle resa. Hans enda bekymmer var, att fadern inte skulle gifva honom lof. Ty nekade han pengar, så visste Gustaf inte, hur han skulle komma i väg.

— Undras, hvad det är med pojken, sade Katrina till Sven Ersson. Inte spelar han längre, och ingenting har han med sig från skogen.

— Måntro, om det kan vara nå'n flicka, menade Sven Ersson.

Men ännu större blef förvåningen, när Gustaf upphörde med jagten och utan att säga något deltog i alla gårdens arbeten. Det skedde för att stämma fadern till hans förmån, när Gustaf en gång skulle rycka fram med sin begäran. Men Sven Ersson anade ingenting, utan när han såg, att sonen var med om allt och förstod allt, tyckte han, att nu hade han ingenting mer att önska på jorden.

Det var en afton vid jultiden. Sven Ersson och Katrina sutto ensamma inne i köket och hade eld i spiseln.

Gubben hade varit skraltig på sista tiden. Han hade haft en svimning, som före jul lagt honom i sängen för flere dagar. Han kände, att han började blifva gammal, och han talade ofta om, att han behöfde hvila sig.

— Det är för väl, att Gustaf har börjat ligga i med gården, nu se'n du inte orkar så mycket, sade Katrina.

— Ja, sade Sven Ersson och såg in i elden, som han satt nära för värmens skull.

Han sade ingenting mer på en stund. Men Katrina teg, ty hon märkte på hans sätt, att han ville säga något.

Till sist nickade han ett par gånger och strök sig med handen öfver ögonen.

— Jag har haft lyckan med mig i allting, sade han. Herren har välsignat mig med åker och gröda; boskap och pänningar har jag också, goda barn har jag haft, och på sistone kan jag dö lugn, därför att jag inte behöfver frukta för min ende son.

Sven Ersson läste inte ofta i bibeln, men när han tänkte högtidligt på sitt lif, hände det ibland, att han lånade skrif- tens uttryckssätt för att tydliggöra, hvad han kände. För honom hade hans son varit det största, kring hvilket hans lif hade samlat alla sina ansträngningar. Och han knäppte sakta ihop sina händer, när han sade de sista orden.

— Måntro om de inte komma snart? sade Katrina om en stund. De skulle bara ta' hem ett lass ved, innan det blef för mörkt.

— Det är månsken ute, sade Sven Ersson. De ser nog.

Och det blef åter tyst i stugan, i hvars ena hörn lill- Sven hade somnat mot sofflocket.

Om en stund lyssnade Katrina igen.

— Nu åker det, sade hon, ja, nu åker det bestämdt. Därmed satte hon på kaffepannan och började raka undan och blåsa opp i elden.

Det dröjde inte länge, förrän knarrande stöflar hördes ute i den tilltrampade snön, och Gustaf trädde in.

— Hvar är Johanna? sade Katrina.

Sonen dröjde en stund med svaret.

— Hon kommer nog snart, svarade han.

Hans röst lät lite osäkert, och sedan han hälsat, slog han sig ner.

— Det är så, att jag har något att tala vid far om, började han slutligen.

Sven Ersson nickade och vände sig litet om, så att lågan från spiseln lyste på hans gråa hår, som i eldskenet blef nästan hvitt. Han såg på sonen, som satt där orolig och röd i ansigtet, sökande efter orden.

— Jag hade tänkt, att det vore bäst, om jag kunde komma bort på en tid, började sonen.

— Bort, sade gubben, hvart då?

— I ska' inte bli rädd, far, fortfor Gustaf lugnare. För jag kommer nog igen. Men jag vill till Amerika.

Sven Ersson sjönk ihop, en trötthet, som han inte orkade kämpa emot, kom öfver honom. Han gjorde en rörelse med händerna, som om han fruktat att falla från stolen, höjde så hufvudet och såg åter på sonen.

— Har du det inte bra här? sade han.

— En kan ha' det bättre, menade Gustaf.

Men när han blef varse, hur fadern såg ut, talade han inte mer om det. I stället började han förklara, hur han hade tänkt sig framtiden. Han skulle resa på våren, vara borta ett par år, högst tre, sedan skulle han komma igen, och då skulle han ha' förtjänt, så att han kunde lösa ut systrarna och en gång taga gården efter fadern.

Gustaf talade så länge, att han glömde allt omkring sig, såg ingenting, hörde intet, förrän han spratt opp vid, att dörren öppnades och Johanna kom in.

— Jässes, Gustaf, du ta'r lifvet af far, skrek flickan och sprang fram till den gamle.

När Gustaf började att tala, satte sig Katrina ner och gömde ansigtet i sitt förkläde. Hon grät, utan att höra på, ty hon förstod på förhand, hur allt skulle komma. Slaget var så oförberedt, så nytt, att modern bara grät under känslan af den tunga tid, som skulle följa. Inte håller hon hade sett på Sven Ersson. Med slutna ögon satt han hop-sjunken på stolen och talade icke.

— Jag sa' dig ju det. Han bryr sig inte om någon annan än dig, sade Johanna. Och det låg bitterhet i hennes röst. De hjälptes åt att föra gubben i säng, och det föll en tyngd öfver allas sinnen, som när en stor olycka inträffat.

Det hade aldrig fallit Gustaf in, att fadern skulle kunna ta det så hårdt, och det rörde honom. Men med ungdomens lust att lefva sitt eget lif kände han sig ändå glad, att det var sagdt. Ty när isen väl var bruten, visste han, att han var öfver det värsta.

Sven Ersson låg sjuk en hel dag och åt inte. När han steg upp igen, såg han gammal och förbi ut, och sonen vågade inte tilltala honom. Det gick flere dagar, under hvilka fader och son icke bytte ett ord. Men när han trodde, att ingen lade märke till honom, kunde Sven Ersson sitta och se på sonen med en lång blick, följa hans minsta rörelser, och det låg i denna blick en undran, som om han inte kunnat fatta, att detta allt kunnat finnas till hos denne pojke, hvilken han kunde minnas, hur han burit som ett barn på sin arm.

Det låg bitterhet också i Sven Erssons tankar. Ty allt hvad han ägde, hade han gifvit denne son och fått intet tillbaka. Och det fins intet så hårdt för den gamle som att märka, att han behöfver sin son, men att sonen icke behöfver honom.

— När vill du resa? sade Sven Ersson en dag.

— I vår hade jag tänkt, svarade Gustaf.

Sven Ersson sade inte mer. Han gick bara in i kammaren och slog opp chiffonieren. Där tog han fram gamla sedlar och räknade. Ty utan pengar skulle han ändå inte skicka sin son ut i världen.

Sedan den dagen var det bestämdt. Och Gustaf fick nytt mod. Det lyste om honom, som om han fått all världens härlighet. Han tog bössa och hund och gick åt skogen, kom hem med fågel och harar, och när han satt hemma och ätit sig mätt, tog han fram handklaveret, och polskor och glada visor spelade genom stugan liksom lyckliga ungdomstankar, hvilka skratta åt lifvets sorg.

Ty allt hvad han ville, hade pojken fått, rästen skulle han skaffa sig själf. Och det fins intet, som gör den unge så kry, som när han vet, att han flyger fri ur boet och inte längre behöfver de gamla.

* * *

En tidig morgon hade Sven Ersson följt sonen på väg. Han skulle fara till Kalmar för att gå ombord på ångbåten,

»Där tog han fram gamla sedlar och räknade»

som gick till Göteborg. En hel flock af emigranter stodo i grupper på fördäcket. Det var kvinnor med barn på armen, karlar och pojkar, tjänsteflickor och barn, alla i tarfliga söndagskläder, karlarna hade hattar och kvinnorna sjaletter. De viftade med näsdukar och somliga gräto.

Midt ibland flokken såg Sven Ersson en gammal gubbe och gumma. De voro känningar till honom, hemma på Öland, och i fyrtio år hade Sven Ersson hälsat på dem, när han for förbi deras stuga, som låg på alfvaren. De foro ut

till en son, som varit borta i tjugo år och nu skickat efter dem. Men fast de visste, att de foro en sorgfri ålderdom till mötes, sågo de nedslagna och bekymrade ut. Gubben såg sig oupphörligt omkring, som om han varit rädd att han var i vägen, och gumman grät hela tiden. Ingen hade följt ned till kajen för att säga dem farväl.

Ångbåten var midt ute i hamnen. Det hördes ett hurrarop från strand från alla dem, som trängdes om hvarandra för att uppfånga en sista skymt af de sina. Sven Ersson sköt sig fram i trängseln. Han ville se sonen en gång till.

Gustaf stod längst framme vid relingen och tog af sig hatten. Sven Ersson gjorde på samma sätt. Men i det samma svängde ångbåten långsamt, en tjock rök slog fram från den höga skorstenen, maskinen gjorde några kraftiga stötar och bakom kommandobryggan försvunno de viftande.

När båten för full fart svängde söderut i sundet, syntes deras hattar och näsdukar som svarta och hvita prickar mot den blå vårhimmelen.

Sven Ersson gick ut i staden. Han hade uträttningar att besörja, och utan att glömma något, köpte han, hvad köpas skulle. Men hela tiden kunde han ej få ur tankarna de båda gamla, som han sett på fördäcket. De stodo för honom som spöken, och han tänkte sig ovilkorligen, hur det skulle vara, om hans son en dag skref till honom: »jag vill inte komma hem, utan I och mor får komma öfver till mig.»

Och när han var på hemvägen, såg han ännu den gamle backstugusittaren, som stod främmande på däcket, främmande för alla dessa, hvilka reste ut för att söka sin lycka, och gumman, som grät af ängslan att aldrig komma hem igen.

Sven Ersson tänkte vidare. Det var kanske inte något att gråta för. Kanske fingo de det bra på gamla da'r, blefvo omhuldade och fägnade på mångahanda vis. Men han var ingen backstugusittare. Han behöfde inte taga nådegåfvor. Nej. Men någon likhet var det i alla fall. Och Sven Ersson fann likheten däri, att hans son kanske inte skulle komma tillbaka han håller.

När han kört in på den smala skogsvägen, som ledde hemåt, såg Sven Ersson någon komma långsamt gående emot sig. Han körde i skridt öfver stenar och rötter, som lågo öfver vägen, och det dröjde en stund, innan han såg, hvem det var.

Jan Jansson var det. Med klockkedjan dinglande på den stora magen och stödjande sig på knölpåken, kom han långsamt utåt vägen. Han var tjock och rödbrusig som förut, men han såg äldre ut och gick sämre.

Sven Ersson tog åt sig tömmarna och ville köra förbi. Men den andra hejdade honom.

Det var sex år sedan det stora nappataget, och på mellantiden hade gubbarna inte talats vid, utom den enda gången på kyrkbacken.

Sven Ersson höll in sina små hästar och hälsade.

— Det ser ut att bli godt vårväder, sade Jan Jansson.

— Det gör så, svarade Sven Ersson.

— Jag gick förbi hemma till dig, fortfor Jan Jansson.

Höstrågen står vacker.

— Ja—a gudskelof, det gör den, sade Sven Ersson.

Jan Jansson pustade. Så såg han inåt skogen och yttrade:

— Jag såg en liten pojke, när jag gick förbi gård'n. Var det . . . han det?

Sven Ersson tittade opp och blef förvånad.

— Joo, det var din sonson det, sade han.

Jan Jansson stod en stund stilla och stack med kappen i marken.

— Du har väl varit och följt din son, kan jag tänka, sade han till sist.

— Jag har så gjort, svarade Sven Ersson.

Den andre suckade.

— Jag gjorde det, jag ock, sade han. Men min pojke kom aldrig tillbaka.

— Ne—nej, menade Sven Ersson. Han hade sina orsaker.

Men på hemvägen undrade han, hvad det kommit åt gamle Jansson. Hade han tänkt att göra det gamla godt igen? Eller var han bara pratsjuk? Sven Ersson trodde just hvarken det ena eller det andra. Men det föll honom in, att man kanske mjuknar en smula, när man går ensam hemma och väntar på sin son. Det gjorde honom riktigt godt att tänka på, att Jan Jansson inte hade det bättre än han.

När han stannade hemma under vagnstaket, kom lill-Sven springande och ropade:

— Far! far är hemma!

Det stack till i Sven Ersson först, och han svarade:

— Morfar ska' du säga, pojke.

Den lille stod och tittade och undrade. Han begrep inte, hvarför det skulle vara på annat sätt nu. Och han hade hela tiden gått och väntat på, om inte far skulle ha något med sig åt honom ifrån sta'n.

Men när Sven Ersson såg pojkens frågande min, ångrade han sig.

— Säg du far, sade han och lyfte honom opp på ena hästen, som stod lös och väntade utanför staldörren. Du förstår inte bättre.

Men inom sig fick han en underlig tanke, att hur det nu också gick, så *en* pojke hade han i alla händelser. Och han tänkte för sig själf, — att i den delen var han rikare än rika Jan Jansson.

* * *

Åter gingo två år, och på Skogerum hade lifvet återtagit sin gilla gång med arbete om sommarna och hvila under den värsta vintern.

Gustaf skref jämt, mest hvarannan vecka. Men gick det en månad, utan att bref kom, då blef det sorgmodigt i stugan, och Sven Ersson gaf sig ut i gårdarna för att fråga andra, som väntade bref, om de inte hade hört något om sonen.

Fick han då intet veta, kom han missmodig hem, och det blef långa orons dagar, innan bref kom. En gång uteblefvo brefven alldeles under ett halft år, och då var allting som dödt på Skogerum. Ute i bygden fick Sven Ersson veta, att sonen hade haft det svårt. Men det bref, som äntligen kom, berättade intet om detta.

Gustaf hade blifvit som en saga i hemmet. Nu när han var borta, var allting, som han hade gjort, bra. Hans jagter och äfventyr berättades för dem, som kommo på besök. Hans äfventyr mindes och erinrades. Hvad han hade sagt då och gjort då, togs fram, berättades, gömdes och berättades igen, och hans minne var glädjen och solljuset, mot hvilket alla logo, och vid hvilket alla värmdes sig. Hans bössor hängde på väggen, som han hade lemnat dem, och handklaveret stod orördt på sin hylla. Om aftnarna tog Katrina ibland ned det och torkade bort dammet. Det väckte alltid något minne, men det hände ibland, att Sven Ersson suckade vid minnet.

Han var gammal och svag, orkade inte att arbeta som förr, och han hängde fast vid tanken på att få återse sonen som vid det enda, lifvet hade att bjuda honom. Men fast han alltid talade om sonens återkomst som om en afgjord sak, så trodde han innerst aldrig, att han skulle uppnå den dagen, och han skref inte ett bref till Gustaf, utan att fråga, när han tänkte sig hem.

Sven Ersson fick bref med pengar, som skulle afsättas för att en gång lösa in gården. Men på frågorna, när han skulle komma hem, svarade Gustaf aldrig, och hvart bref, som kom, lade gamle Sven Ersson därför bort med en suck och satt länge sedan han läst det, och stirrade tyst framför sig. Ty för hvarje gång hoppades han, att nu skulle det kanske stå någonting om detta, hvilket han först och sist ville veta, och för hvar gång sveks hans förhoppning. Men för hvarje gång detta skedde, flyttades också den efterlångtade dagen bort. Och till sist var den så långt borta, att Sven Ersson inte längre kunde se den.

Och då började han helt oförmärkt att fästa sina tankar på annat och närmare håll. Det fans en liten pojke på

gården, den pojken hade lingult hår, snälla, blå ögon och kallade Sven Ersson för far. Han var mild till lynnet och veknade för den minsta aga. Allt hvad man satte honom

»Han tog honom med sig ut i skogen.»

till, gjorde han flinkt och villigt, ränsade potatis i källaren, bar mat till grisen och sopade förstugubron med kvasten. Satte man honom till att vakta hönsen, gick han tåligt och

snällt och molade för sig själf hela dagen ute på gården, lekte och hittade på allt möjligt, men glömde ändå inte, hvad han hade för händer.

Ju svagare Sven Ersson blef, desto mera fäste han sig vid pojken. Han tog honom med sig ut i skogen, pratade och förklarade för honom, aldeles som om han var en stor människa, och när han blef ensam med honom, klappade han honom på hufvudet och kallade honom för sin son med ett så underligt, frånvarande uttryck i sitt ansigte, att pojken blef ängslig och tyckte, att han var satt till att vakta morfar. Ty att han nu var morfar och inte far, började gossen så småningom att begripa.

Men i Sven Erssons sinne sammanblandades känslorna, så att tanken på den bortavarande blefvo liksom till ett eller flyttades öfver på den, han såg inför sina ögon. Och en gång hade han till och med låtit undfalla sig ett yttrande om, hvem som skulle få gården, ifall Gustaf till sist ändå ville stanna i Amerika.

Johanna såg detta, och hon fick tankar, som hon inte torde tänka till slut. Nu mer än någonsin var hon gårdens herre. Hon styrde och stälde utomhus, brukade jorden och planerade för framtiden. Hon hade åldrats. Hennes ansigte var icke så finhyllt som förr, det hade fallit ihop och rodanden hade försvunnit, efterlämnande den obestämda ansigtsfärg, som kommer med åren.

Axlarna hade blifvit bredare och bröstet flatare. Hon såg ut som en välbestäld bondhustru, och händerna voro seniga som på en karl. Men sitt lynne hade hon kvar, hon var den enda på gården, som ännu sjöng, när hon arbetade, och hon var inte längre rädd att tala om sitt barn. Ty hon visste, att hon hade gjort skäl för gossen.

Att Gustaf skulle komma hem, det hoppades hon som de andra. Det var så tyst på gården, tyckte hon, när han var borta. Far var så olycklig, mor så nedslagen. Och med bonddotterns inrotade föreställning om, att det är sonen, som skall ärfva faderns gård, sköt hon bort alla tankar på, hvad som skulle kunna hända, ifall han ej återvände. Hon tog

dagen, som den kom, och litade tryggt på, att nog skulle hon slå sig fram i lifvet.

Men när Sven Ersson började tala om, att Gustaf kanske ändå inte skulle komma hem, då började hon nästan hoppas, att hon under alla dessa år inte arbetat alldeles förgäfvets, och hon tyckte som så, att om *hon* fick lösa ut gården från syskonen, hon som ändå gjort det mesta där, allt sedan fadern blef svag, så låge det ingen orättvisa däri. Och när hon tänkte på, att den dag kanske skulle komma, när hon fick lämna en stor, välskött gård åt lill-Sven, då gick det alldeles rundt för henne. Det var inte långt ifrån, att hon tyckte, det skulle vara nästan förmer, än om hon blifvit gift, som ämnadt var, och pojken kanske fått en hoper syskon, som han fått dela med.

Men Johanna fick ingen visshet om, hur det en gång skulle bli efter faderns död. Ty dagarna gingo under väntan och oro, och ju mer det led emot höstens tid, och ju längre dagarna blefvo, desto tyngre blef lynnet på de gamla, som båda längtade och grämde sig, hvar på sitt vis. Det var nu på tredje året, som Gustaf varit borta, och ännu hade han inte skrifvit något om, när han en gång skulle komma hem.

En dag fick Sven Ersson en svimning igen, och blef lagd i den stora sängen inne i kammaren, där alla i Katri-nas slägt brukat att dö. Efter den dagen steg han aldrig opp mera.

Han kvicknade till och blef vaken, men han var ore-dig i sina tankar, låg mest stilla och grubblade, men talade inte.

Den enda, han brydde sig om, var lill-Sven. Honom skulle han jämt ha vid sängen, och han blef misslynt, när barnet ville gå ifrån honom. Tålig som alltid, gick gossen omkring i det tysta rummet, och när morfadern ropade honom till sig, kom han fram till sängen och såg på den sjuke med stora, undrande barnaögon.

Det blef morgon och kväll, kväll och morgon, och ännu låg den sjuke orörlig som förut och talade nästan aldrig.

En morgon rätade Sven Ersson plötsligt upp sig och frågade, om inte Gustaf var hemma.

— Han har drömt, sade mor Katrina till dottern och gick fram till bädden.

— Nej, sade hon, lugnande som till ett barn.

— Jag tyckte bestämdt, att jag hörde handklaveret, sade Sven Ersson. Det lät bara så underligt tyst, som om det hade varit långt borta.

Han lade sig ner igen, och det såg ut, som om han lyddes.

— Nu hör jag det igen, sade han.

Johanna gick in i kammaren, och mor Katrina stängde dörren. De förstodo båda, att den gamles stund var kommen, och tysta satte de sig utmed sängen och bådo lill-Sven sluta upp med att leka.

Sven Ersson låg länge stilla med slutna ögon, och när han såg upp, drog han ett långt andedrag.

— Hur är det far? frågade Katrina.

— Nu hör jag det inte längre, sade den gamle.

Hans blick var matt, och han såg oroligt omkring sig, tills han fick syn på lill-Sven. Då vinkade han honom till sig, tog han lillas bruna hand i sin grofva näfve, och han började tala om allt möjligt, som ingen förstod. Han sade, att han haft en son, som var död och borta, och han hade gått ensam och sörjt, till dess att han trott, att en människa kunde sörja lifvet ur sig. Sonen var i en annan värld, sade han, i en värld, där han själf tyckte, det var godt att vara.

— Men han har stått upp igen, sade Sven Ersson, stått upp från de döda och kommit tillbaka till gamla far. Han är mycket mindre nu, än han var förr, hans ögon, som förr var bruna, har nu blifvit blå. Men det gör ingenting, för det är ändå samma pojke, och liten blir nog stor. Men när han blir stor ska han låta bössan hänga och inte skjuta djuren ute i skogen. För annars vill han bort igen, och gården får förfalla och allting blir öde och tomt.

Så började han tala om den förlorade sonen, som for bort i främmande land och förtärde sina ägodelar.

— Och sedan han allt förslösat hade, sade Sven Ersson, vardt en stor hunger i det landet, och han begynte lida nöd.

Den sjuke talade tyst och med ansträngning. Men ingen af kvinnorna vågade störa honom. Lill-Sven lät sin hand ligga kvar i gubbens och grät ej, såg bara på morfadern med samma stora, undrande blick.

— Ja ja, fortfor Sven Ersson, han begynte lida nöd, och sedan fick han vakta svinen. Men det var väl ingen skam att vakta svin. Det hade han gjort förr. Och det är inte slut än. Ty sedan sade han, att han ville stå opp och gå till sin fader. Och fadern steg opp och lopp emot honom. Men jag kan inte stiga opp. Jag kommer aldrig opp. Och han hinner inte hem. Men han lät slagta den gödda kalfven och skjuta med bössor och spela på handklaver...

Sven Ersson tystnade, och när han såg opp, var hans blick klar. Vid sängen sutto kvinnorna och gräto, och när lill-Sven såg de andra gråta, började också hans tårar att rinna, och han torkade dem med den lediga handen, så att det blef stora ränder på hans röda kinder.

— Har jag sagt något? sade Sven Ersson.

Han nickade åt sin hustru, som om han velat säga något mer. Så drog han undan sin hand från gossens, knäppte ihop båda händerna öfver bröstet och sade med låg, tydlig röst:

— En får aldrig, det man önskar i lifvet. Nej, aldrig!

Så dog gamle Sven Ersson på Skogerum, som alltid hade haft lyckan med sig. Och dagen därpå skref Johanna ett långt bref till brodern och talade om, att fadern hade fått sluta.

Fram mot julen kom svar, att Gustaf skulle komma hem och öfvertaga gården. Han hade träffat en svensk flicka, som ville följa med honom tillbaka, och med henne tänkte han gifta sig.

Johanna grubblade litet öfver detta. Hon hade arbetat mycket och aldrig tänkt på att begära lön. När hon nu visste, att Gustaf kom hem, böjde sig hennes tankar för verkligheten, och hon begärde ingenting, som hon visste vara omöjligt. Af allt som hände, var hon van att taga det bästa, och det föll henne aldrig in att grubbla öfver, hur det kunde ha' varit. Hon tyckte det var rätt, att gården stannade i

släkten. Och för rästen hade brodern bedt henne att blifva i huset som förut. Blef lill-Sven en gång stor, så räckte väl världen till för honom också, och räckte det inte till här hemma, så kunde han få hennes tusen riksdaler, och i Amerika skulle väl han kunna ta' sig fram lika väl som så många andra.

Så fick ändå Sven Ersson till sist, hvad han ville i lifvet. Men när det skedde, hade gräset redan börjat gro på hans graf.

Mor Lenas pojke.

Gamla mor Lena bodde på en liten holme i skärgården, som hette så mycket som Rågholmen. Hvarför den egentligen hette Rågholmen, det visste ingen människa. Ty så långt som någon kunde minnas tillbaka, hade det aldrig växt något annat matnyttigt på holmen än så pass mycket potatis, som fick rum i ett par kappar. Men Rågholmen hade den alltid hetat, och Rågholmen heter den än i dag.

Inte häller var det någon, som visste, hvad gamla mor Lena lefde på. Men så mycket visste folk, att, komma när man ville, så stod alltid kaffepannan på spiseln, och socker fans det alltid i huset. Ville det sig riktigt väl, så kunde det hända, att gumman tog fram en tår grädde också. Och mor Lena hade ändå ingen ko.

Det enda folk visste, var, att mor Lena var god vän med alt herrskapsfolk, som fans i trakten. Hos prestens var hon som barn i huset, på herrgården kunde hon komma och gå, när hon ville, och när villorna började växa upp omkring stränderna, och herrskaperna från Stockholm flyttade ut och bodde där öfver somrarna, då kom den ena finmålade rodd- eller segelsnipan efter den andra och lade till vid ön. Och alltid stod mor Lena på strand och neg och förfasade sig öfver, att hon hade fått så rart främmande.

Mor Lena var enka och hade en enda pojke, som hette Karl Johan. Utom när han gick i skolan, hade han alltid bott ensam med modern ute på den lilla ön, och utom herrskapsfolket, som hälsade på, hade han sällan sett någon annan människa. Ty det var just ingen, som ofta steg i land på Rågholmen. Mor Lena var nog vänlig, och på kaffe bjöd hon alltid. Men det var ändå ingen, som vidare brydde sig om att fara dit, i stället var det mången, som såg snedt på mor Lena för de många fina bekantskapernas skull.

Karl Johan gick för sig själf och stälde på backarna. Han bar in vatten och ved, metade fisk och låg ute på sjön och kånkade med den gamla skötekan, som fadern brukade ro i, medan han lefde. När han fick se folk, sprang han och gömde sig bland buskarna som en liten vilde. Och när de rodde bort igen, stod han bakom ett träd på strand och såg efter dem, undrande, hvart alla båtar, som rodde omkring på vattnet, kunde ta vägen. Skolan gick han igenom, och läste fram sig för prästen, gjorde han. Och ändå var det knappt, att han kände till mer af världen än stugan och potatistäppan, grandungen, som växte på ön, klippan, där han brukade meta aborrar med en knappnål till krok, och fjärden, som han var rädd för, när det blåste hvita vågor.

Katekesen hade han aldrig varit styf i. Han kunde aldrig lära sig hvarken att läsa utantill eller svara på förståndsfrågor, och hade inte mor Lena varit hos prästen och gråtit och bedt, så var det många som sade, att han inte hade fått gå fram. Fram kom han emellertid, och det var det enda Karl Johan brydde sig om. Ty en sak kunde han i alla fall, och det var räkningen. Det hade skolmästarn själf sagt honom. Och därför tyckte Karl Johan mer om skolmästarn än om prästen.

Karl Johan kom mycket väl ihåg, när fadern dog. Det var just vid den tiden, när de hade börjat bygga så mycket villor i trakten. Han mindes, hur karlarna rodde bort med kistan, och att modern grät, så att tårarna runno omkring hennes spetsiga näsa, när de båda efteråt sutto ensamma i stugan. Då började han också att gråta, men på kvällen, när de gingo till sängs, såg han, hur modern låg vaken och

effertänksamt stirrade ut i skymningen, till dess att han somnade ifrån både modern och sorgerna.

Ett par dagar därefter satte modern på honom hans sämsta kläder och tog honom med sig i båten. De rodde öfver sjön och stego i land vid badortens brygga. Sedan gingo de omkring bland de fina villorna, och Karl Johan spärrade upp ögonen, för alt hvad han såg. På somliga ställen gick modern in. Ibland lät hon Karl Johan stanna utanför, och ibland tog hon honom med sig.

Men när han fick komma med in, kände han rakt inte igen modern. Det kom alltid något fint fruntimmer emot dem och bad dem sitta ner. Och modern satte sig längst nere vid dörr'n och höll Karl Johan bredvid sig. Där satt hon stilla och slog ned ögonen och vaggade med kroppen och svarade på fruns frågor. Och när hon det hade gjort, började hon att tala själf. Hon berättade om, hur fadern alltid hade varit så klen i bröstet, och hur han till sist hade dött. Nu var hon ensam och öfvergifven, det var ingen, som ville ge henne arbete, fara på sjön kunde hon inte, så länge Karl Johan inte var så stor, så han kunde hjälpa henne, någon ko hade de inte, och vedpinnarna var det inte godt att skrapa ihop där ute på ön, där det fans så litet skog, till på köpet när de inte hade lof att hugga af det lilla, som fans. Altihop berättade hon och mycket mer, som Karl Johan inte kunde komma ihåg, och hennes röst var så len och mild, att Karl Johan tyckte, det var, som om en annan människa hade talat. Hon bad aldrig om någonting. Men när hon gick, hade hon alltid med sig ett och annat, några kakor bröd, ett par sillar, en pannkaka, ett stop mjölk eller kläder och annat smått, som de rika kunde undvara. Och ville det sig riktigt väl, hände det, att en krona eller par följde med på köpet. Då tackade mor Lena så många gånger, grät och bad gud välsigna herrskapet, som tänkte på en fattig i hennes elände. Så neg hon och försvann med hvad hon hade fått, men innan hon gick på ett annat ställe, bar hon först alltid ned det andra och gömde det under tofterna i båten.

Karl Johan förstod det där småningom, så att när det fattades något i huset, och mor Lena gick och såg nedslagen ut, då kom pojken och sa' som så:

— Ta fram påsen, mor, så far vi ut och hälsar på.

Och när han då vände sitt magra ansigte, där näsan

Ta fram påsen, mor, så far vi ut och hälsar på.

också höll på att bli spetsig, upp mot modern, då liknade de båda hvarandra som ett par bär, och mor Lena kunde knappt hålla sig för skratt. Så glad var hon, att pojken, så liten han var, hade så mycket förstånd.

En gång när de sågo en båt komma fram mot ön, mindes Karl Johan, att modern hade klädt af honom och lagt honom i den stora liggsoffan längst in i den mörkaste

delen af stugan. Där skulle han ligga och vara tyst. Men när herskapet kom in i stugan, grät mor Lena och sa', att Karl Johan hade blifvit så sjuk. Och när båten lade ut igen, hade hon fått pengar både till doktorn och apoteket.

Under de sista åren Karl Johan var hemma, hade modern blifvit som litet konstig. Hon snålade på alting, om det så gälde, att han skalade potatisen för groft; och kaffe fans aldrig i huset. Ibland såg Karl Johan också ett och annat, som han aldrig tordes fråga om.

Men när Karl Johan blef sjutton år, tyckte mor Lena, att hon inte kunde ha honom hemma längre, och en vacker dag tog hon ensam den gamla båten och rodde till prästen. När hon kom igen, sa' hon, att nu skulle Karl Johan få komma i handel. Prästen hade lofvat att skaffa honom plats, efter han kunde räkna så bra.

Gumman grät en vers, när han skulle i väg. Men Karl Johan tyckte, det var bra, att han slapp gå hemma längre, äta dålig mat och hänga modern i kjolarna.

Patron Jönsson var en stor grof karl, som var ensam handlande på trakten. Han hade förtjänat pengar på att lura bönderna, sade folk, och Karl Johan betraktade alltid med en blandning af fruktan och beundran hans feta ansigte med de breda knotorna, där munnen på ett besynnerligt vis satt på sned, och de skarpa illmariga ögonen, hvilka blänkte fram under gråa buskiga ögonbryn. Ty från det han hade varit så liten, som han kunde minnas, hade Karl Johan varit med om att lura herrskapsfolk, Det hade alltid varit på småsaker, och ehuru han visste, att gumman hade gamla strumpor med hvarjehanda gömda här och där i stugan, så kunde det ändå inte vara annat än småsaker. Men handlanden Jönsson han hade till och med lurat bönder i hela sitt lif, hvilket är mycket svårare. Och dessutom hade han lurat dem så grundligt, att han hade blifvit rik på kuppen, och det tyckte Karl Johan ändå var ett strå hvassare. Ty att vara rik, var det förnämsta, Karl Johan kunde tänka sig.

I tre år gick han där nere i den lilla butiken vid bryggan och var boddräng åt gubben. Stor blef han aldrig,

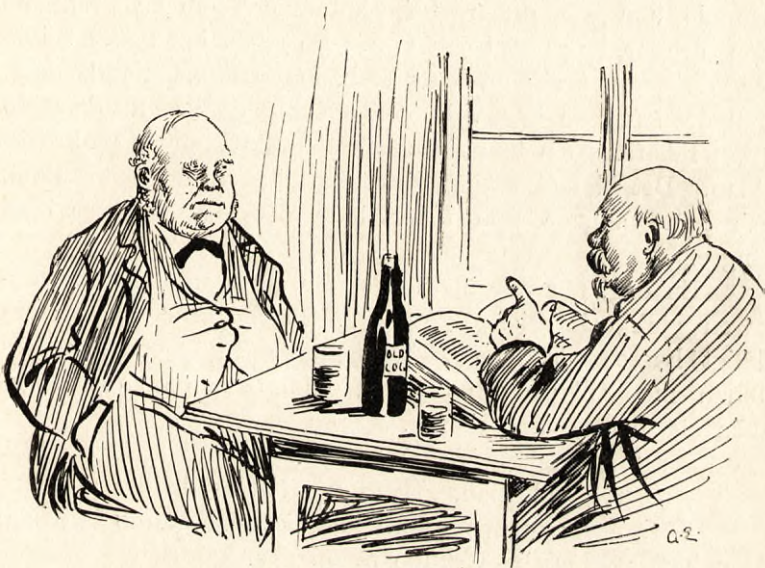
men han var satt och senig och låg i från morgon till kväll. Alting hade han reda på, och hvad som fans i butiken, visste han på sina fem fingrar, antingen det låg på hyllorna inne i butiken, i lådorna eller på vinden, om det fans i magasinet eller blifvit uppstapladt bland tunnor och skräp, som belamrade bakgården.

När han stod en lördagskväll inne i butiken, som var full med folk, gummor, gubbar och barn, rika bönder och fattiga fiskare eller ibland dem någon af bygdens herremän, för hvilken förrådet ifrån staden tillfälligtvis tagit slut, då kände han sig nästan högtidligt stämd. Dukar vecklades upp, profvades och lades å sido. Skintröjor vändes och beskådades. Ankartåg och fiskredskap, sill och mjöl, amerikanskt fläsk, gryn, kaffe och socker, stora, brokiga halsdukar af ull, hattar af halm och burkar med konserver, som stodo och blänkte på hyllorna för att locka badgäster — alt detta, som han såg i rörelse, packas in, försvinna, och lämna pängar i utbyte, smutsiga sedlar, klingande silfver eller nötta kopparslantar, — alt detta fylde honom med en rysning af nöje, som om boden varit hans, och han själf fått stå vid kassan på kvällen och räkna ihop, hvad som flutit in.

Och sådana dagar var han mer än vanligt rapp i benen. Som en pil äntrade han uppför stegen, tände lyktan och försvann i den mörka källartrappan bakom disken eller kilade uppför stegen till vinden och kom tillbaka med någon af de härligheter, som funnos på förlaget.

Där trufdes han bäst. Här lågo alla dessa saker, instufvade eller upphängda på spikar under taket, och alt detta, som här var hopadt, och som oupphörligt ersattes med nytt, så ofta någon del af förrådet var uttömdt, det tyckte Karl Johan var själfva rikedomens källa, där ingen mer än den invigde fick sticka sin näsa. När han smög där uppe mellan lårar och tunnor, balar af kaffe och packor af fina tyger, då njöt han i fulla drag. Och när han såg på en lapp eller ett märke, hvad patron betalt för det, och sedan visste, hvad han tog ute i boden, då kände Karl Johan en rysning af förtjusning genomströmma hela sin kropp, och han sade till sig själf: »Gack du och gör sammaledes.»

Men när han kom ner i boden igen, var han smal mellan axlarna som vanligt och undergifven i hela sitt sätt, aldeles som modern, när hon talade om sina olyckor. Och han lämnade fram varorna till husbonden med en min, som som om altihop inte det ringaste anginge honom. Han såg ut som en dresserad råtta, hvilken kilade omkring i hela huset, men aldrig kom att tänka på att gnaga på så mycket som en tappad sockerbit.

»Och en konjaksflaska på bordet för att sätta lif i affärerna.»

Det tyckte Jönsson om, att han sa' till hvem som ville höra det, att en bättre boddräng kunde han aldrig få.

Emellertid var patron själf inte vidare skicklig i att föra böcker. Det var en gammal fanjunkare i trakten, som brukade hjälpa honom en gång i månaden, och när han kom, stängde gubbarne in sig i patrons rum, som kallades för kontoret, med de stora böckerna uppslagna framför sig och en konjaksflaska på bordet för att sätta lif i affärerna.

Det var Karl Johans värsta dagar. Ty han gaf sig den och den på, att han, som räknade så bra, att patron brukade fråga honom, så ofta det var något, som skulle gå fort, han skulle nog kunna lära sig att sköta de där böckerna med både Debet och Kredit och Saldo och hela kallaset. För Jönsson, som var gammal, var det en annan sak. Men han, Karl Johan, skulle nog vara karl att reda ut svårigheterna lika bra som en gammal fanjunkare. Och Karl Johan brann af begär att få se siffrorna, räkna ut på öret denna vinst, hvilken han anade kolossal. Om nätterna drömde han om siffror, hela kolumner, som han räknade upp och ned och ned och upp. De stodo i led som soldater, de rättade sig på hans vink, han kommenderade dem, flyttade dem som han ville, och ordnade dem så, att de stodo ännu rakare. Och han såg sväfvande slutsummor på kredit-sidan. Det blef så många siffror, att han inte kunde räkna, och han vaknade upp i förtviffan öfver att icke se dem längre.

En dag, när räkningarna skulle göras upp, var fanjunkaren sjuk och skickade återbud. Patron svor och var vid dåligt lynne hela dagen. Men på eftermiddagen tog Karl Johan mod till sig och frågade, om inte han kunde få försöka att se igenom böckerna.

Jönsson bara glodde på honom.

— Du?! sade han. Hvad fan förstår du dig på?

Karl Johan menade, att han kanske kunde lära sig. Han bad, att han bara skulle få försöka.

Och efter en stunds talande fram och tillbaka, under hvilket Karl Johan blef allt mer och mer ödmjuk, fick han verkligen lof att låna böckerna på kvällen, sedan boden var stängd.

Det svindlade för Karl Johan, när han på kvällen satt på sin kammare, som låg på vinden i Jönssons bygnad, och försökte att sätta sig in i tecknenas betydelse. Hans fingrar darrade, så att han knappt kunde vända bladen. Men då gick det med ens upp för honom, att skulle han någon gång kunna göra sin lycka, så var det just nu. Och med ens såg han alt ing nyktert. Siffrorna blefvo siffror, han glömde att

tänka på rikedom eller vinst. Med den spetsiga näsan lutad öfver boken och de smala läpparna hårdt slutna, följde han kolumnerna sida efter sida, läste och läste om, tänkte och grubblade, jämförde och undersökte. Han satt uppe hela natten, och två gånger måste han ta lyktan och på strumpfötterna smyga sig ned i boden efter mera olja på lampan. Men när morgonen kom, voro böckerna klara, och blek, lugn och undergifven som vanligt lämnade Karl Johan dem tillbaka till patron och bad honom se på dem.

Dagen gick som alla andra dagar, och Karl Johan låtsade inte om någonting. Men på kvällen sade patron åt honom:

— Kom upp, när Andersson har stängt, så får jag tala vid honom.

Det klack till i Karl Johan. Patron hade aldrig förr kallat honom för Andersson, och han kände på sig, att något måste det betyda.

När han kom upp, satt Jönsson vid pulpeten och hade boken framför sig.

— När har Andersson lärt sig det här? sade han skarpt.

— Jag vet inte, jag, sade Karl Johan. Räkna kunde jag i skolan. Jag har ju varit nu i tre år hos patron. Patron har ju själf lärt mig att föra kladden, tillade han listigt.

— Kladden, ja, men böckerna! Hur har Andersson lärt sig att föra böckerna?

— Jag vet inte, sade Karl Johan och såg hastigt upp. Jag har öfvat mig för mig själf. Och det har väl gått så småningom.

— Det var fan, sade Jönsson.

Han trodde honom uppenbarligen inte.

— Är det rätt? sade Karl Johan efter en paus.

— Ja, svarade patronen och slog med sin flata hand i den öppna boken. Det är just, hvad det är. Hvad vore det annars för märkvärdigt?

Karl Johan kände, hur glädjen började röra sig inom honom, men han tänkte, det var bäst att inte säga någön-

ting. Och därför teg han. Han brydde sig inte om att påskynda patronen, men det låg något i luften, som sade, att en fördel väntade honom.

— Jag börjar bli gammal, sade Jönsson om en stund, och jag har nog tänkt på, om inte Andersson skulle kunna hjälpa mig litet både med att se efter boden och med böckerna. Om vi nu skaffar en annan boddräng, vill Andersson då bli min bokhållare?

Karl Johan bara stirrade på patronen. Han tog sig om sitt skägglösa ansigte, och för en stund förlorade han fattningen. Men så fann han sig, tackade, och saken var klar.

Det första Karl Johan gjorde, sedan han börjat sin befattning som bokhållare, var, att han köpte sig en blå halsduk och ändrade namn. Han skref sig inte längre Karl Johan Andersson, utan tog bort Andersson och satte dit Hög-lund i stället. Han skref det rakt, med stora prydliga bokstäfver och en stor, säker släng rundt omkring hela namnet. Det hade han lärt sig af en handlande från sta'n, som hade affärer med Jönsson.

Första söndagen visste han inte, hvad han skulle ta sig till. Något särskildt tyckte han, att det borde bli, någonting, som han inte hade gjort alla de andra söndagarna, men han kunde bara inte begripa, hvori detta skulle bestå. Han hade satt på sig den blåa halsduken, en hvit krage, söndagshatten och resårskorna. I den kostymen gick han med händerna i fickorna nere på bryggan, aldeles som Jönsson själf brukade göra, och såg på sjön. Det var tidigt på hösten, och sommargästerna hade börjat flytta in. Därför var det folktomt vid den lilla badorten, och att fira dagen med att gå upp på källaren och ta sig ett glas öl, föll honom inte in. Det var för dyrt. Det skulle han vänta med, tills han förtjänat pengar.

Mulet var det i luften. Fjärden låg mörk och grå med hela raden af skogklädda klippor som en grof, dystur mur, hvilken stängde utsigten. Bredvid bryggan lågo båtarna i rad och ryckte i tågstuparna, som bundo dem fast, stötte mot hvarandras sidor och skrapade emot bryggan.

Men ingen människa syntes till. Och bokhållarn började ha tråkigt i sina fina kläder.

Då såg han en båt, som kom ifrån andra land och styrde mot bryggan. Den rodde hastigt och taktfast, och tre skärgårdsflickor sutto vid årorna. Den som satt i fören, rodde med två åror, och de båda andra sutto bredvid hvar-

»Alldeles som Jönsson själf brukade göra»

andra på samma toft och rodde med hvar sin. Båten kom rätt emot bryggan, där Karl Johan stod, och öfver sjön ljöd sång och skratt, så att denne kände sig helt beklämd.

Hade det varit en annan dag, hade han bestämdt gått sin väg. Ty Karl Johan hade inte mycken erfarenhet af att umgås med kvinfolk. Men i dag tyckte han, att han borde

stanna kvar. Dels var han bokhållare nu och behöfde inte gå ifrån bryggan för ett par flickor, som sjöngo, dels hade han sin blåa halsduk på sig, och den hade han väl inte tagit på sig för inte.

När flickorna kommo nära intill bron, tystnade sången, och Karl Johan såg, hur de lutade hufvudena till hvarandra och fnissade. De, som sutto på akterbrädan, knuffade hvarandra i sidorna, så att de kommo i ett våldsamt skratt, och i detsamma stötte båten mot bryggan med en stöt, så att alla tre skreko till, och den, som satt vid förårorna, började gräla på de andra. Den ena af dem vände sig då om och såg uppåt bryggan. Karl Johann hann bara att se ett par blåa ögon, en gul lugg och ett par röda, mjälla kinder. Ty som hon fick syn på honom, började hon skratta igen. Hon skrattade, så att hon måste huka sig ned. Hufvudduken gled ned öfver ansigtet, och som hon satt, bortvänd och nedludad, skakad af ett tyst fnittrande, såg Karl Johan, att hon var aldeles röd öfver hela halsen.

Han tänkte gå fram och hjälpa dem att lägga fast båten och ville just börja ett samtal, som skulle innebära ett närmande. Men den stera flickan, som satt vid förårorna, hade redan gjort fast fånglinan, och innan Karl Johan hann säga mera än god dag, hade alla tre hoppat upp ur båten, och trängande sig tätt intill hvarandra, som en fårskock på en landsväg, med hufvudena nedlutade och kämpande med ett skratt, som hotade att bryta löst, rusade de förbi honom upp på bryggan, fram öfver vägen, och vid grinden vände sig alla tre om och skrattade högt, innan de försvunno.

Det klack till i Karl Johan. Ty att det var något som gälde honom, det begrep han: I detsamma började solen att titta fram, och den gråa färgen gled bort ifrån fjärden, som började glittra i höstens energiskt blåa ton, medan barrträden och de gulskiftande björkarna lystes upp och färgades af solens strålar, som kämpade sig fram mellan skuggande moln. Karl Johan kände sig modig och fick en rasande lust att få tag i de där flickorna igen för att få höra, hvad de hade skrattat åt. Men de voro som bortblåsta. Hela dagen gick han och sökte dem, på strandvägen, uppe

vid värdshuset, inne i skogen och borta i ängen. Han gaf sig knappt tid att äta middag en gång. Men hur han gick och gick, fick han reda på dem. Och mot aftonen fattade han det kloka beslutet att vänta ut dem på bryggan. Ty utan båt kunde de ändå inte komma därifrån.

I mörkningen satte han sig på en upp- och nedvänd lår och väntade. Högtiden till ära, hade han tagit en cigarr ur boden, som han blossade på. Det var skumt borta vid stränderna, och solen hade gått ned. Öfver vassen steg en låg, kall dimma, hvilken sakta bredde sig som ett flor öfver vattnet.

Då såg han, hur en ensam flicka med dröjande steg kom fram öfver sandgången och närmade sig bryggan. Hon såg sig omkring åt alla sidor och stannade ibland, som om hon lyssnade.

Karl Johan tog beslutsamt cigarren ur mun och gick emot henne. När han kom närmare, kände han igen henne. Det var rika Pehr Ohlssons dotter, och Karl Johan kände sig genast till mods, som om här vore något att förtjäna. Förut hade han varit upprörd. Ty han trodde, att det var frågan om att leka med flickorna. Men var det hon, då var det ingen lek längre.

— God dag, Sophie, hälsade han och lyfte på hatten.

Så fort flickan fick se Karl Johan, dök hufvudet ner, och hon började skratta igen. Karl Johan frågade, hvarför hon skrattade. Men då svarade hon naturligtvis inte, utan skrattade bara ändå värre. Och när Karl Johan det hörde, visste han inte, hvad han skulle ta sig till, och i ren förlägenhet gick han fram och tog henne om lifvet och ville kyssa henne. Ty fast hon var en rik bonddotter, hade han hört, att hon inte var så noga i det kapitlet. Men Sophie värjde sig, och då frågade han, hvarför hon hade skrattat, när hon fick se honom, och hvarför hon skrattade nu. Då svarade Sophie, att det kunde hon inte säga. Och när Karl Johan bad henne säga det ändå, så skakade hon på hufvudet. Då kysste han henne ett par gånger, och strax därefter kommo de andra flickorna springande, så att Karl Johan fick ingenting veta. Men han fick hjälpa dem att lägga från

land, och när båten lade ut, togo de adjö af hvarandra som gamla bekanta. —

Dagen därpå började Karl Johan den nya veckan som bokhållare, och snart var alting vid det gamla. Det var bara den skilnaden, att nu fick han vara mera ensam i boden, och så hade han en annan under sig, som han fick kommendera.

Så kysste han henne ett par gånger.

Och det tyckte Karl Johan om.

Men han var lika ödmjuk som förut och förstod alltid att göra sig så liten som möjligt, så att han aldrig stod någon i vägen. Tyst och stilla gick han fram och tillbaka mellan lådorna och disken. Han vägde peppar och mätte upp sirap, langade fram ankarstockar och hælde i fotogen

lika fermt och villigt, som han förut hade gjort. Ingen människa kunde säga om honom, att han hade blifvit stursk öfver sin nya ställning. Var det någon, som kallade honom för herr Höglund, så kittlade det Karl Johan. Men han låtsade inte om det, bara lyfte på mössan lika stillsamt och alvarligt, som han gjorde mot alla människor. Och var det någon, som underlät denna höflighet, så var Karl Johan lika vänlig ändå, endast liksom litet mera tillbakadragen.

Men det var en, som började känna sig smått orolig öfver den nya förändringen, och det var patron Jönsson själf. Hur undfallande och ödmjuk den andre också var, så tyckte han ändå, att de små gråa ögonen nästan tittade snedt på honom, när han kom in i sin egen bod. Och den där smala näsan, som satt midt i det skägglösa ansigtet, lade sig i alting på ett sätt, som Jönsson inte tyckte om. Det skedde aldrig så, att principalen hade något att säga. Men det var ändå så, att nu var det Karl Johan, som skötte boden, och inte Jönsson. Och fast han själf hade velat hvilas sig efter alt sitt arbete, och själf gjort pojken till bokhållare, så tyckte gubben ändå inte om det.

Det förargade också patronen, att pojken hade gått och bytt om namn och kallat sig för Höglund i stället för Andersson. Hette inte han själf Jönsson, fastän han rådde om hela boden och gården och hade pengar på banken! Skulle det då inte gå an för en så'n där pojkdrummel, som knapast var torr bakom öronen en gång, att behålla sitt ärliga namn. Och Jönsson sade ibland Andersson liksom af miss-tag. Ty han trodde, att det retade Karl Johan.

Men Karl Johan var lika lugn och säker för det. Han svarade höfligt och undfallande som alltid. Men när Jönsson vände sig bort, sköt Karl Johans öfverläpp fram, och han såg på den breda ryggen framför honom med en blick, så dolsk och hatfull, att hade Jönsson sett den, skulle han ha blifvit mörkrädd om kvällarna.

Men Karl Johan själf kände sig uppe. Han hade stigit från dräng till herre, och han var klar med sig själf, att han skulle aldrig göra steget tillbaka från herre till dräng. Men den som står, skall se till, att han icke faller, och för-

denskull blef han ödmjukare än förr, undfallande mer än någonsin, smalare mellan axlarna, böjligare, ännu mera stillsam, vänlig, höflig och mjuk. Ty Herren Gud står emot de högmodiga, men de ödmjuka gifver Han nåd.

Det hände honom i själfva verket, att han någon gång inblandade ett bibelspråk eller en from vändning i sitt tal, så att Jönsson en dag förvånad utbrast:

— Hvad fan nu då? Har Höglund blifvit läsare?

Karl Johan såg förnumstigt upp från disken, och hans smala ögon blinkade.

— Nej, sade han långsamt. Läsare är jag inte. Men det är nog bäst, att människan inte glömmes Gud i lifvet.

Utan att någonsin tala om det, hade han verkligen börjat att läsa bibeln om aftnarne, när han blef ensam på sitt rum. Om det var den dåliga kristendomskunskapen, han ville komplettera, eller det var af verkligt behof, är osäkert. Men läste i bibeln, gjorde Karl Johan. Han läste historien om Josef, som Gud underligen frälste ur hans bröders hand, som fick makt och ägodelar och blef en herre i Egypti land med många magasin och stora jordegendomar, Faraos vän och sitt folks hjälpare, endast därför att han varit ödmjuk inför Gud och icke syndat inför Herren. Historien om David brukade han också läsa, David, som syndade emot Herren sju resor, men som Herren för hvar gång förlät och gjorde väldigare än förr, därför att han ödmjukade sig inför Herren och bekände sina synders tal. Men allra hälst läste han historien om Jakob, hvilken ärligen köpte förstfödsrätten af sin broder Esau för en grynvälling — det ryste i Karl Johan, när han tänkte på en så god affär — och som sedan, när Esau kom efter honom för att i vrede slå honom ihjäl, bugade sig sju resor inför sin broder och på så sätt blidkade hans häftiga sinne. Jakob, tyckte Karl Johan, var en underbar man. Han blef rik, bara genom att barka käppar och lägga dem framför nöten, så att calfvarne blefvo brokiga. Herren Gud var hans vän, brottades med honom om natten och blef öfvervunnen, förty Jakob var den listigaste jude, som funnits på jorden. Därför blef han också en mäktig man, rik på gods och guld, hjordar och ägodelar

och stamfader åt ett stort folk, öfver hvilket hvilade Herrens särskilda nåd och välsignelse. Men detta skedde, därför att han, ehuru en klok man och en stor man, ödmjukade sig inför Gud och människor, under det att Esau måste fly bort ensam i främmande land, därför att han var stolt och själf-rådlig och aldrig kunde böja sitt hårda sinne.

Och liksom Gud underligen hade hjälpt Josef och Jakob, så tyckte också Karl Johan, att Han underligen hade hjälpt honom till att blifva bokhållare hos Jönsson, och han ville ställa sig så, att Gud också alt framgent skulle kunna hjälpa honom. Därför läste Karl Johan hvar dag ett kapitel ur bibeln och om söndagarne läste han historien om Josef i Egypti land, eller om den patriarken Jakob.

Men han försummade häller ingenting om hvardagarna. När han kom åt, och ingen mer än han var inne i boden, hände det, att han på ett och annat tog en litet större avance, än hvad Jönsson behöfde veta om. Eller också hände det, att någon vara hade blifvit skadad, så att han plötsligen behöfde sälja den billigare. Och Karl Johan tog vara på dessa små inkomster. Ty han hade gjort sig ett särskildt ord-språk, som lydde så, att den, som inte tar vara på en knapp-nål, får aldrig en silfverskål. Det sade han fromt och andäktigt, som om det hade varit ett stycke ur historien om Jakob.

Men när Karl Johan på det viset genom flit, sparsamhet och omtanke äfven utom sin lön, hade lyckats att lägga af en liten sparpennning, så gjorde han sig en annan affär, hvilken var ännu mera vinstgifvande. Ty om det var en fattig torpare eller fiskare, som inte kunde få kredit hos Jönsson, då var Karl Johan genast färdig och erbjöd sig att hjälpa honom. Han lade ut pängarna för köpet, så att varorna blefvo betalda. Men sedan tog han likvid själf, och det fans folk, som påstodo, att han tog ända till två och tre procent i månaden för besväret. Och när han det gjorde, tänkte han på Jakob, som barkade käpparna och lade dem framför nöten.

Sin gamla mor såg han inte ofta till. Af alla dem, som ibland hjälpte henne, var det ingen, inför hvilka mor

Lena hade så svårt att antaga en lidande uppsyn, som inför sin son. Ty en gång hade hon nog försökt. Men det hade slagit illa ut.

Hon kom in i boden en måndagsmorgon, när den var tom, och Karl Johan stod ensam bakom disken.

Mor Lena hälsade och satte sig på en stol, som stod vid dörren.

Karl Johan låtsade om ingenting.

— Håhåjaja, sade mor Lena och suckade.

Karl Johan låtsade om ingenting, han stod och redde ut en bundt segelgarn, och när han trodde, att gumman tittade bort, kastade han en snabb blick på hennes ansigte.

Hon satt i samma ställning som hon förr i världen brukat sitta vid dörren i herrskapsrummena, när han stod vid hennes knä och höll mössan i handen. Händerna, med

näsduken emellan, höll hon i knät, sjaletten satt löst på hufvudet, öfverkroppen vaggade fram och tillbaka och ögonen stodo fulla med tårar.

— Håhåjaja, Karl Johan, sade mor Lena än en gång, och nu började tårarna verkligen att rinna.

Karl Johan lade undan segelgarnsbundten, och lutande sig fram öfver disken, betraktade han modern med uppspärade ögon, som om han hade sett en syn. Det var absolut, som om han kunnat drömma sig tillbaka i tiden, och han tyckte nästan, det var besynnerligt, att han själf stod bakom disken och inte med mössan i hand bredvid moderns knän. En besynnerlig känsla rörde sig inom honom. Det var som att läsa en bok, där man är nyfiken på upplösningen. Det var nästan roligt, och med intresse väntade Karl Johan på, hvad som skulle komma.

Mor Lena torkade sina tårar med näsduken, och när hon det hade gjort, tog hon fram rösten, så att den klart och tydligt hördes mellan snyftningarna.

— Det är inte godt för en gammal människa, började hon.

Och så kom hela historien. Skogen, där hon inte fick hugga ved, holmen, där det knappt växte mer än ett par kappar potatis, fisken, som hon inte orkade ta upp ur sjön, därför att hon var ensam och gammal, och kon, som hon aldrig hade haft råd att köpa sig.

Karl Johan stirrade på henne hela tiden. Öfver henne hängde ett hamptåg och ett par spadar, bakom henne reste sig en hel hög af tyger, som lågo på disken. Men där hon satt i skymningen och talade om hela denna historia, som han hört så många gånger förr, förekom det honom, som om det blef ett stort fint rum rundt omkring gumman, och han själf var en rik man, som satt i en stol och hörde på.

Men när gumman slutat, försvann illusionen, och med en röst, som lät torr, sade han:

— I har glömt en sak, mor! I brukar alltid vara sjuk i bröstet också.

Mor Lena såg upp, och hennes tårar slutade att rinna.

— Hvad menar du? frågade hon med en gäll röst, som var hennes vanliga.

Så förstod hon, och med en rasande åtbörd gick hon fram emot disken där Karl Johan stod.

Men han hejdade henne, innan hon hann att säga något mer, och med en stämman, som icke hade hans vanliga undfallande tonfall, sade han skarpt:

— Gå hem I mor, och leta i strumpsockarna, som ligger bakom spiseln och i springorna. Där har I alt, hyad I behöfver till döddagar och mer till.

Mor Lena började darra i hela kroppen.

— Det är lögn, pojke, var det enda hon fick fram.

Hennes magra ansigte fick ett uttryck, som nästan skrämde Karl Johan, ett uttryck af ångest, förvåning, ondska och girighet, hvilket lyste ur de hvassa ögonen, gräfdde få rorna djupa på hennes kinder och kom munnen att skälfvva i vanmäktig förskräckelse.

— Det går inte, sade Karl Johan lugnt. Jag låg vaken en gång när I trodde, att jag sof, och då såg jag, hur I stoppade något in i väggen. Och jag hörde hur det skramlade. Det vore bättre, att I toge fram de smulorna, så kunde vi sätta upp en bod tillsammans och konkurrera med Jönsson. Då hade I gjort en god gärning på gamla da'r, och Gud skulle vara er nådig på det sista.

Mor Lena såg bara på Karl Johan i mållös förbittring. Hela hennes lifs hemlighet var i en annans händer, och hon visste, att denne andre, som var hennes son, icke skulle ha någon barmhertighet.

— Tjuf mumlade hon, darrande af vrede och skräck, i det hon gick mot dörren. Och öppnande den, gick hon baklänges ut och fick icke fram mer än detta ord, som hon upprepade, medan tänderna skallrade i hennes mun.

— Tjuf!

Karl Johan höll på att gå efter henne. En svag rodnad färgade hans kinder. Men han beherskade sig, och utan att darra på handen, började han skrifva in gårdagens siffror i patronens bok.

Men mor Lena rodde direkt hem. Utan att se hvarken till höger eller venster, rodde hon den kända vägen förbi kobbar och grund med samma säkerhet, som en annan utan

att känna sig för skulle ha gått i mörkret genom sina egna rum. Och när ekan skrapade emot sanden vid bryggan, drog hon in årorna, gjorde med skälfvande händer fast fånglinan vid albuskarna och gick in i stugan.

Där tog hon fram påsar och strumpsockor ur halmen i sängen, bakom spiseln, under en bräda i golfvet och ur ett hål i väggen. Med osäkra fingrar och ögon lysande af lystnad, började hon räkna sina skatter. Stycke efter stycke

»Hon tyckte att det var någon som låg vaken borta i ett hörn.»

fingrade hon de glänsande silfverkronorna, som hon lade i små högar på bordet, sedel efter sedel ordnade hon, vände på, synade och räknade. Oron försvann från hennes ansigte, och ett uttryck af girig och trygg glädje kom i stället.

Men när hon fann, att allt var i ordning, och att ingenting fattades, bröt hon lös en ny plankan ur golfvet, tog bort en sten ur spiseln, sprättade upp bolstern och sökte reda på

ett annat hål i väggen. På de nya gömställena lade hon sina skatter, och när hon det hade gjort, satte hon på kaffepannan och beredde sig en styrkedryck för att lugna sina oroliga tankar.

Men efter den dagen for mor Lena aldrig bort, utan att stänga dörren och sätta hänglåset för. Och om nätterna sof hon oroligt. Ty hon tyckte, att det var någon, som låg vaken borta i ett hörn och stirrade på stenen i spiseln, på den lösbrutna plankan, på hålet i väggen och på bolstern, som hon låg på. Och när hon tittade upp, var det Karl Johan, som var där inne, och som ville bestjåla henne.

* * *

Men Karl Johan hade fått annat att tänka på än mor Lenas slantar.

En dag träffade han den stora flickan, som på söndagsmorgon hade setat vid förårorna, när rika Pehr Ohlsons Sophie skrattade åt honom. Hon kom in i boden och skulle köpa såpa. Och då passade Karl Johan på, medan han var ensam med henne, och frågade, hvad det hade varit åt Sophie.

Ja, i början ville hon inte fram med det naturligtvis. Men Karl Johan blef envis. Och till sist kom det i dagen, att Sophie hade drömt på natten, att hon såg sin fästman, och det hade hon talat om för de andra. När då båten kom framåt bryggan, fingo flickorna se, att där stod någon. Genast började de andra säga åt Sophie, att där stod hennes fästman, och därför hade alla tre skrattat, men Sophie allra mäst.

Aldrig hade Karl Johan kommit att tänka på något sådant. Men ju mer han tänkte på det, desto mera naturligt föreföll det honom, att Gud, som hade hjälpt honom till att blifva bokhållare, också skulle kunna hjälpa honom till att bli gift med Sophie. Det svindlade för Karl Johan, när han tänkte på detta. Han skulle skaffa sig egen bod i någon trakt af skärgården, där det inte fans någon handel. Och han skulle inte nöja sig med bara boden. Fisk skulle han köpa upp och sälja i Stockholm. Skog skulle han köpa och

kanske sälja timmer på utlandet. Skutor och storbåtar skulle han bygga, och Höglunds affärer skulle bli sådana, att de voro kända i hela skärgården och kanske ännu längre.

Gumman på Rågholmen kunde gärna få ha sina styfvar i strumpsockorna.

En söndag klädde Karl Johan sig fin och rodde öfver till Nämö, där Pehr Ohlsson bodde. Han gjorde sig ett ärende upp på gården och träffade Sophie.

Så fort han fick se henne, gick han fram och hälsade. Och när de hade talat en stund, sade han till henne, att nu visste han, hvarför Sophie hade skrattat den andra söndagen.

Nu var händelsen den, att på Sophies lättrörliga sinne, hvilket gömde almogens vanliga anlag för vidskepelse, hade det gjort ett djupt intryck, att hon, just som hon talat om den där drömmen, skulle få se Karl Johan Höglund. Och när han sedan ville kyssa henne, lät hon det ske nästan motståndslöst, som om hon tyckt, att det ändå inte lönade sig att kämpa emot. Det var förut bestämdt, tyckte hon, och alt sedan dess hade hon haft litet hjärtklappning, för hvar gång hon tänkte på Karl Johan.

När han nu kom och sade henne, att han visste om altihop, hvarför hon skrattat, drömmen och hennes lönlige tankar, då tyckte hon, att hon nästan var i hans våld. Och medan rødnaden spred sig öfver hela hennes ansigte, stod hon och såg på honom i ett slags tyst förundran, som om hon velat betrakta och genomskåda den, hvilken genom ödets outgrundliga skickelse en gång skulle bli hennes man.

— Hvem har talat om det? sade hon till sist.

Karl Johan skrattade småslugt och svarade, att det ville han inte säga. Men om hon ville gå med honom ner till båten, skulle han tala om det.

Det ville Sophie i början på inga vilkor. Men hur det var, följde hon ändå med honom. Och när de kommo ned till båten, skulle Karl Johan tala om det. Men det ville han inte, förrän han hade fått kyssa henne igen. Det skulle han håller inte få. Men det gjorde han på eget bevåg. Och när han hade gjort det, talade han om, hvem det var. Sophie

svarade, att hon hade alltid misstänkt långa Anna för att springa med skvaller. Men nu kunde ingen människa hjälpa det. Och det var inte värdt att vara ledsen för småsaker.

Det blef en hel hop, de båda hade att säga hvarandra nere vid båten. En hel timme dröjde det, innan Karl Johan rodde tillbaka. Och när de skildes, hade de kommit öfverens om, att kalla hvarandra för du, då ingen kunde höra dem. —

Under den vintern träffades Karl Johan och Sophie, så ofta det kunde bära till. Men när våren kom, och marsso-len sken blank öfver smältande drifvor och drifis, när skogen stod våt och grön, och det droppade från björkarnas slokiga grenar, då kom Sophie ofta öfver och handlade i Jönssons bod, och om söndagarna hade de sina ställen, där de träffades. Ty i skogen fans det stenar att sitta på, där snön smält undan, och stenhällar, där de kunde smekas och prata, medan de mörka träden susade omkring dem af lättad, att vintern var förbi.

Men till sist, när det blef fråga om giftermål, då grät Sophie sina modiga tårar. Ty hon tänkte på fadern, som aldrig skulle gå in på, att den rika bonddottern gifte sig med den fattige bokhållaren, hvilken till på köpet bara var son till gamla mor Lena på Rågholmen. Men Karl Johan tröstade henne och sade, att han skulle nog försöka. Ty när han satte sig något i hufvudet, så brukade han ockå vara karl för att drifva det igenom. Och när Karl Johan sade så, då tyckte Sophie också, att det lät möjligt. Ty skulle någon kunna få makt med fadern, så var det då Karl Johan.

Rike Per Ohlsson satt på en stor gård, som rymde många hemman, och från far till son hade den gått i arf genom släkten i öfver hundra år. Många nyheter hade kommit in i socknen, medan han lefde. Men Ohlsson tyckte inte om dem, och han skötte sin gård och sin familj, som hans far hade gjort före honom, och som han ville, att hans son en gång skulle göra, när han var död. Sträng var gubben, men reel i alt, hvad han företog sig, envis som synden, tog icke skäl och gaf icke häller. Hans vilja var nog, och

när han hade sagt den, så vek han icke en tum. Fick han inte, hvad han ville ha för sin säd eller för potatisen, så var han karl för att låta den ligga osåld. Och han var den ende, som låtit sin skog stå, när vedpriserna rundt omkring stego, och bönderna tjänade stora pengar på att hugga ned sina skogar och segla veden till sta'n. Frågade någon, hvar

»Han kom in och fick se gubben sitta vid bordet.»

för han gjorde så, då svarade gubben bara, att han hade råd till det.

Till honom skulle Karl Johan gå en söndags förmiddag och fria till hans dotter, och när Karl Johan stod i förstugan och frågade, om Pehr Ohlsson var hemma, då var han inte så stark i tron, som när han hade talat med Sophie. Och när han kom in och fick se gubben sitta vid bordet, stor och bred i skjortärmarna, med glasögonen på näsan och läsande i en stor handskrifven bok, då glömde

han både Jakob och David och alla andra män, som Gud underligen hulptit, och han kände på sig, att han bara var backstugupojken Karl Johan, bokhållare hos Jönsson och son till gamla mor Lena på Rågholmen.

Han bugade sig förlägen och nästan sjönk ihop inför det myndiga, rakade ansigtet med små gråa polisonger under öronen och en stark näsa öfver en befallande öfverläpp. Från ansigtet lyste ett par trygga ögon emot honom, och den fråga, som låg i dessa ögon, tyckte han sig sakna mod att besvara.

Han hälsade emellertid och slog sig ned. Och efter en stund frågade Pehr Ohlsson, hvad han ville.

Då tog Karl Johan på sig sin allra mest undfallande min. Han gjorde sig så liten, han kunde, och med hufvudet nedböjdt, så att det ljusa håret föll honom öfver pannan, och ögonen stelt riktade på stöflarna, började han tala.

Gubben lät honom tala till slut. Men när han slutat, satt Pehr Ohlsson kvar i stolen, som om ingenting hade händt, och Karl Johan såg, hur han småskrattade för sig själf. När den andre ingenting svarade, började Karl Johan igen. Han talade en lång stund, vred sig på stolen och såg upp på Pehr Ohlsson. Men när han hade slutat, satt Pehr Ohlsson som förut. Ögonen voro alvarsamma, men munnen såg ut, som om den skrattade åt honom.

Karl Johan blef förvirrad. Han ville börja en gång till, men rösten svek honom, och tyst, utan att kunna få fram ett ljud, satt han bara och såg på det orörliga ansigtet på andra sidan bordsändan med en känsla som om han skulle få stryk.

Till sist sade Pehr Ohlsson:

— Jaså, han trodde verkligen, att det där skulle gå.

Karl Johan började tala om Sophie.

— Jaså, hon är verkligen så galen, så att hon vill, afbröt gubben.

— Ja, sade Karl Johan darrande.

— Ja, men jag vill det inte, sade Pehr Ohlsson och reste sig. Hälsa och säg henne det.

— Flickan blir olycklig, försökte Karl Johan.

— För att hon inte får honom, sade Pehr Ohlsson. Det tror jag, fan ta mig inte. Och är hon så dum, så rör det mig inte. — Nu kan han gå, tillade gubben och satte sig i stolen igen, i det han återtog läsnngen.

Karl Johan försvann tyst genom dörren. Men när han kom ut igen, öfverfölls han af en känsla af hat, så stark, att han blef nästan rädd för sig själf, och han knöt sina långa, magra fingrar, medan han tänkte på den dag, då också han skulle kunna sitta på sin stol och med ett ord trampa på andra. Han lofvade sig själf, att då skulle han inte spara dem, som han rådde på.

Det var öfverenskommet, att Sophie skulle vara borta, därför att hon fruktade fadern. Och Karl Johan rodde ensam hem, medan tanken på hämd fylde hans sinne med en känsla af njutning, som om han med sin svaga hand kunnat böja den styfva gubben i stoftet.

Men när han kom hem, stängde han in sig i sin lilla kammare och började tänka. Alt som han tänkte, blef han lugnare, och han började förstå, att det fans intet annat sätt än att som patriarken i bibeln hjälpa sig fram med list. I hans hjärna spirade en tanke, som gjorde honom vild. Det var en tanke, som inte var så aldeles ny, men som ändå inte alla vågade att sätta i verket, en tanke, som kom hans blod att sjuda och ögonen att glänsa af en segerviss eld. Ty på det sättet måste han lyckas. Han kunde ej släppa det tag, han hade i rikedomen, detta tag, som med ens skulle lyfta honom upp, utan att han behöfde underkasta sig en lång och mödosam väg. Sophie tyckte han om. Det var inte frågan om det. Han kunde förstås lika gärna ha kommit att tycka om en annan, och flickor fans det alltid godt om. Men att hitta någon, som var lika rik, och som också tyckte om honom, det var en annan sak. Och Karl Johan visste, att för hans skull kunde Sophie göra hvad som helst.

Hon hade också gått i en ångest hela dagen, när Karl Johan hade varit på besök hos Pehr Ohlsson. Och hon kunde inte förstå, hvarför han inte kom och träffade henne,

som de hade aftalat. Nog borde väl han veta, hur ängslig hon var. Men när hon kom hem, såg hon själf, hur det hade gått. Fadern sade inte ett ord, men hon förstod ändå, att Karl Johan hade varit där. Och Sophie gick ut för sig själf i skogen och grät bittra tårar, öfver att hon och Karl Johan aldrig skulle få hvarandra. Men mest grät hon, för att han inte kunnat komma själf och tala om det för henne.

Ty altsedan Sophie hade börjat tro, att det var förutbestämmt, att hon och Karl Johan skulle bli ett par, hade hon fått en känsla för honom, som om han vore inbegreppet af allt, hvad hon önskat sig hos en man. Han hade talat vid henne om sina planer och sina tankar. Hur underligt Gud hade hjälpt honom, hade han också förtrott henne, och till sist hade han kommit fram med sina tankar om patriarken Jakob. På Sophie hade han lyckats öfverflytta sina egna idéer om sig själf, så att när hon tänkte på Karl Johan, var han inte längre för henne bara Jönssons bokhållare, som vägde ut sirap och gryn, och som ville ha sig en egen bod och godt om pengar, utan han var något för mer än andra människor. Och om han fick pengar med henne, tyckte Sophie, att det inte var mer än rättvist.

Karl Johan å sin sida gick och väntade. Efter samtalet med Pehr Ohlsson hade han varit för mycket upptagen af sina egna framtids tankar för att ens komma ihåg, att han lofvat träffa Sophie. Under veckan kunde han aldrig komma ifrån boden förrän sent på kvällarna, och när de icke hade aftalat något, så visste han ej, hvar han skulle träffa henne. Dessutom var han inte angelägen att råka Pehr Ohlsson igen — än så länge. Men han väntade, att Sophie skulle komma. Och en morgon, innan Karl Johan ännu hunnit öppna boden, gick hon också på bryggan och väntade honom.

Hon var förgråten och såg utvakad ut. Det syntes mörka ränder under ögonen, och hela hennes ansigte var så sorgmodigt, att Karl Johan blef riktigt rörd.

Han försvarade sig så godt han kunde, för att han inte hade kommit. Han sade, att han då varit så ledsen, att han inte kunnat se henne en gång, talade om, att han gråtit, när han kommit hem, och tillade, att han bort förstå hela

tiden, att det skulle så gå. Sophie trodde honom, och han såg så olycklig ut, när han talade, att det blef hon, som måste trösta honom. Och i det hon ansträngde sig för att lifva upp honom, slog hon också bort sina egna tankar.

— Vi får vänta och se tiden an, sade hon till sist.

Karl Johan hade följt med henne ner i ängen. Genom den kom man ned till en liten vik, och där låg båten gömd bakom udden. Det var knoppar på hasseln, fjorårets blad prasslade under deras fötter, och vårsolen lyste blidt och varmt ned öfver blåsipporna, som växte upp ur det torra gräset. I ekarna kvittrade småfåglarna, medan de drogo ihop till sommarbo, och långt borta i skogen skrek grön gölingen.

De gingo båda tysta en stund, Sophie höll Karl Johan i hand, och hennes ansigte hade fått ett gladare uttryck.

— Jag tar ändå aldrig nå'n annan än dig, sade hon.

Då stannade Karl Johan och såg stint på henne.

— Är det säkert? sade han.

— Det vet du väl, svarade flickan.

— Då fins det bara ett sätt, sade Karl Johan beslutamt och tog hennes arm, medan de gingo vidare. Han såg rätt framför sig, rädd, att ögonen skulle förråda hans tankar.

Sophie förstod honom och blef röd. Men hon drog inte undan sin arm, och när de skiljts åt, och Karl Johan blef ensam, var han så glad, att han hvisslade för sig själf, medan han skyndsamt följde gångstigen hemåt.

Men det var inga kärleksdrömmar, som uppfylde honom. Han tänkte på, när han nästa gång skulle tala med Pehr Ohlsson. Och om aftnarna tog Karl Johan ofta båten och rodde öfver till Nämdö.

Karl Johan gick och tittade på Sophie, så ofta de träffades, så att Sophie blef ond och slog efter honom och sa, att han var otäck. Men det var bara för roskull, tyckte Karl Johan. Och se på henne, måtte han väl åtminstone få. Det kunde inte en gång Pehr Ohlsson neka honom. Karl Johan var i det hela vid ett utmärkt humör hela sommaren. Han var lika glad, antingen solen sken, eller det rägnade, och när han stod vid disken, skämtade han med

gummor och flickor, så att ingen människa kunde tro, att det var samme Karl Johan, som förut hade stått där så smal i ryggen och alvarlig i mungiporna. Men den, som var allra mest förvånad det var Jönsson.

»Jag tror pojken har fått ett arf.»

— Jag tror pojken har fått ett arf, sade han för sig själf och sköt läpparna öfver hvarandra, i det han sneglade på Karl Johan.

Och det var inte fritt, att Karl Johan hade blifvit lik-som litet rakare i ryggen och litet mindre ödmjuk. Det kom sig af, att han började känna sig säker både emot Gud och

människor. Därför hade han också glömt bort att läsa i Skriften, och han blandade inte längre in några bibelspråk i sitt tal.

Men den, som inte var glad, det var Sophie. Hon gick hela sommaren omkring som en strykrädd hund, hvilken kryper för alla människor. Skygg hade hon alltid varit och rädd för folks prat. Men hvad hon nu gjort, syntes henne så oföväget, att det aldrig kunde föra godt med sig. Och hade det inte varit för Karl Johans skull, hade hon önskat sig döden många gånger. Inte hade hon behöft vara så ängslig annars, ty ett barn kunde nog fadern förlåta henne. Det skulle ha blifvit bröllop och vigsel för henne som för andra, och hur snart det sedan blef barnsöl i huset, det angick ingen människa. Men det här var värre. Ty det var gjort för att trotsa fadern. Och Sophie sade ofta till Karl Johan, att hon hade onda aningar.

— Puh! sade Karl Johan och skrattade. Hvad kan han göra dig? Nu är det han, som får tacka till, att jag vill gifta mig med dig.

— Det var vackert sagdt, menade Sophie.

Men Karl Johan svarade bara, det det var inte värdt att låta illa för ett skämt. Hon måtte väl känna sin Karl Johan. Han var karl att greja värre saker än så, och Gud skulle nog underligen hjälpa honom den här gången, som han hade gjort så ofta förut. Nu var det så godt att tala med gubben, när höbärgningen var öfver. Ty nu var det färdigt! Och det som var gjordt, kunde hvarken döljas eller ändras.

Och så blef det utsatt en ny söndag, när Karl Johan andra gången skulle tala vid Pehr Ohlsson.

Det var en vacker sommarmorgon med frisk blåst. En strykande sydvest låg in öfver fjärden och dref de mörkblåa vågorna med sina hvita kammar lifligt jagande hvarandra fram mot strandens stenar, där de krossades och i sugande gungning slogs tillbaka mot närmaste våg, emot bryggans pålar, där de brötos och plaskade under det vattendränkta timret. Båtarna, som lågo och höggo med fören, satte de i en gungande rörelse, och i segelbåtarnas hvita dukar fläktade

vinden. Öfver hela sjön sjöng det af lif, och fiskmåsarna kretsade i solskenet öfver det klarglittrande vattnet.

Karl Johan kände sig nu litet annorlunda till mods, än när han första gången skulle gå på besök till Pehr Ohlsson. Nu tog han på sig helgdagskläderna med en viss långsam högtidlighet, och det förekom honom, som om han beredde sig till sin lefnads stora dag, då det en gång skulle visa sig, hvad Karl Johan var för en karl. Han tyckte, att han själf hade varit nästan kvickare än till och med patriarken, när han skalade käpparna, och hade någon lurat bönder förr, så inte var han den sämsta.

När han kom öfver till Nämö, tog han fram fickspegeleln och gjorde toalett på bryggan, Håret jämnades, så att det skägglösa ansigtet såg ännu slätare ut, halsduken knöts i lediga veck, och när han satt på sig rocken, kräppte han den långsamt och ordentligt. Det gaf honom utseende af en man, som kom i alvarsamma ärenden.

Karl Johan skrattade för sig själf, när han stod i förstugan och knackade på Pehr Olssons dörr. »Stig in», ropade en röst. Och läggande ansigtet i prydliga, alvarliga veck, steg han in i rummet.

Karl Johan var så viss på sin sak, så att han gick ända fram till bordet och tog gubben i hand.

— Goddag, Pehr Ohlsson, hälsade han och slog sig sedan ned, som om han varit hemma hos sig.

Ja, Pehr Ohlsson tog den där smala spelevinkern i hand och lät honom sätta sig också. Han tyckte nog att karlen var litet fräck, men han lät honom hållas och tänkte som så: »I dag är det väl något annat, efter han är så säker.

Karl Johan satt och småskrattade, när han såg på Pehr Ohlsson. De utbytte ett par ord om årsväxten, och sedan blef det en stunds tystnad. Pehr Ohlsson började nästan tro, att den andre kom för att köpa något af honom. Ty Karl Johan satt med det ena benet kastadt öfver det andra och såg så vänlig ut, som om han velat göra Pehr Ohlsson en tjänst.

— Det har varit bra väder med höbärgningen, sade Karl Johan en gång till. Han var så upptagen af sina egna

tankar, så att han aldeles glömde bort, att han sagt detsamma en gång förr. Han kände, att han hade rika Pehr Ohlsson i sin hand, och det riktigt kittlade i honom att få visa det. Men han kunde ändå inte komma sig för att kalla honom för svärfar med detsamma, och därför satt han och funderade på, hur han skulle lägga sina ord för att riktigt snärja gubben.

— Ja, gudskelof, vädret har nog varit bra, sade Pehr Ohlsson för andra gången. Han började bli otålig, och han kunde rakt inte begripa, hvad den andre ville. Ty frågan om dottern ansåg han ha blifvit slutbehandlad en gång för alla, och att det gälde henne, det föll honom inte in.

— Nå, fortfor Karl Johan i ogenerad ton, och det kom ett uttryck af skadeglädje i hans ögon, som gjorde Pehr Ohlsson litet orolig. Då kanske nämndeman är liksom mera benägen att tala något om vår gamla affär.

— Jag vet inte om nå'n affär oss emellan, afbröt Pehr Ohlsson.

— Tänk efter ändå, menade Karl Johan och lade hatten ifrån sig. Det är alt något, som vi har otaldt med hvarandra.

— Inte jag åtminstone, sade nämndemannen tvärt. Han började få en aning om, att samtalet skulle få samma vändning som sist. Men detta föreföll honom som något så oerhördt, att han i det längsta ändå ville låtsas, som om han ingenting begrep.

— Nämndeman var inte riktigt vänlig mot mig sist, fortfor Karl Johan. Men det kom väl af, att då fans det inte något skäl för mig att få Sophie. Men se, då tänkte jag, att det kunde alt bli så också, att Pehr Ohlsson kunde få säga ja till sist och ändå vara glad, om jag tog henne.

Pehr Ohlsson sprang upp och slog näfven i bordet. Han var aldeles röd i ansigtet, och ådrorna svälde på den seniga halsen, hvilken syntes öfver den öppna skjortan.

— Hvad fan skulle det vara för ett skäl? röt han.

Karl Johan satt stilla och njöt af den andres vrede. Han kände, hur han hade honom i sin makt, och han visste på förhand, att bara sanningen kom fram, skulle gubben vara tvungen att ge med sig.

— Det skulle alt kunna finnas ändå, sade han lugnt, och han smålog mot den retade bondmagnaten.

Pehr Ohlsson gick fram mot den lilla skägglösa pojken, som satt på stolen framför honom, och när hans stora kropp rörde sig framåt mot Karl Johan, såg det ut, som om den skulle kunna bryta sönder hela hans spensliga gestalt. Men Karl Johan lät sig inte bekomma. Han satt kvar på stolen och såg stint upp mot den andre.

— Hvad menar du? skrek Pehr Ohlsson. Säg ut, hvad du menar, din djäfla rackare! Säg ut! Eller jag svarar inte för, hvad jag gör.

— Hon är med barn! sade Karl Johan lugnt. Men det gör ingenting. För jag tänker gifta mig med henne.

Pehr Ohlsson höjde armen, som för att slå till. Ansigtet skiftade färg, så att han blef aldeles hvit, och det kom blått på läpparna. Men han vände sig om, slet upp dörren och skrek, så att det skallade genom hela huset:

— Sophie!

Det blef buller utanför, röster som ropade, fötter, som trampade.

— Säg åt dotter min, att hon kommer in.

Pehr Ohlsson ref upp skjortan, så att det gråa håret lyste fram genom öppningen, och började med starka steg gå fram och åter i rummet.

— Det lägger sig väl, när han får veta, att det är sanning, tänkte Karl Johan.

Bakom honom öppnades sakta dörren och Sophie kom in. Gråtande gick hon fram emot fadern, men Karl Johan nickade emot henne, att hon skulle vara vid godt mod.

Pehr Ohlsson stannade i sin gång och stod bredbent och ursinnig midt framför henne.

— Är det sant? röt han. Är det sant, som den där uslingen säger?

— Far, kom det från Sophie. Hon skälfde i hela kroppen och tordes inte se upp.

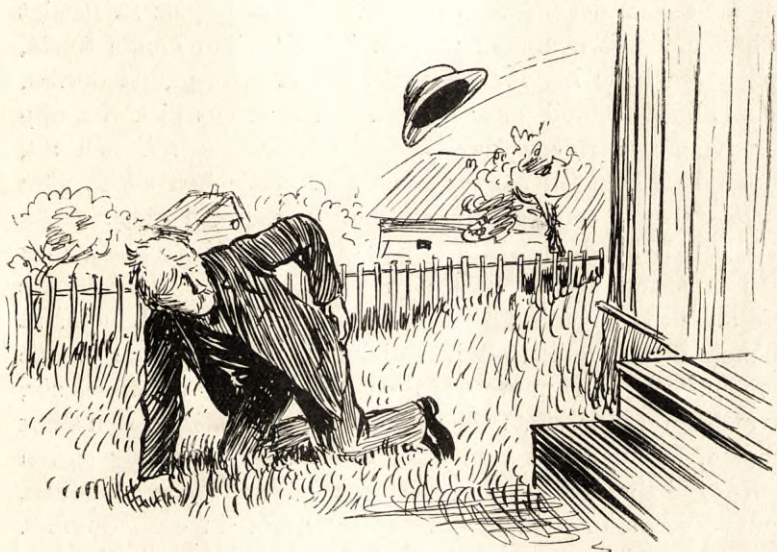
Då hördes plötsligt ett ljud, som knappast tycktes komma från ett mänskligt bröst. Det var på en gång rytande,

svordom och gråt, och Pehr Ohlsson slog dottern med knuten hand, så att hon kvidande föll till golfvet.

— Hvad gör I? skrek Karl Johan och sprang upp. Hans knän darrade, men han var så öfvertygad, att han räknat rätt, att han tillade: Det är ingen skada skedd. Jag vill ju gifta mig med henne.

Men mer fick han inte sagdt,

— Jaså, du vill gifta dig med henne, röt gubben, grep

»Och han befann sig ute på gården.»

honom i kragen och skakade honom, som om han varit ett barn. Ja, det tror jag förbannadt väl, att du vill. Men om ni så hade tio barn, så är jag karl för att ta hand om både dem och min dotter, utan att du behöfver lägga din näsa i blöt för det. Dra nu åt helvete och titta inte hit en gång till, din eländige usling!

Och innan Karl Johan hann att betänka sig, kände han sig sväfva i luften, en spark gaf honom fart, och han

befann sig ute på gården, med hans hatt, slungad af en kraftig hand, rullade efter honom.

När Pehr Ohlsson blef ensam med sin dotter böjde han sig ned och såg efter, om han gjort henne illa. Det ångrade honom, att den andre skulle ha sett, när han slog henne. Och på starka armar lyfte han henne upp och lade henne på soffan.

— Gråt inte, sade han kärft. Du ska' nog bli gift utan den där pojkraken. — —

Men Karl Johan stod ensam på gården och borstade andfädd dammet af sina kläder. Alt hade gått så hastigt och kommit så oväntadt, att han i början inte kunde förstå, hvad som hade händt. Han stirrade på trappan, på dörren, som blifvit stängd efter honom, och med ens gick det upp för honom, att han hade spelat den svages rol, och att, innan han kom till pengar och makt, skulle han alt få göra många strutar och väga upp åtskilliga skålpund gryn.

Med händerna i fickorna och lutande i kroppen, gick han långsamt nedåt vägen, som ledde till sjön. Han tänkte på alt och ingenting, känslorna myllrade inom honom, så många och så olika, att han ej kunde reda dem, de pinade honom, som om man vridit en törnkäpp i ett öppet sår, hvart han vände sig, tyckte han, att det var något, som stack honom, och när han kom utför backen, satte han sig ensam och förbi bredvid vägen och grät af vrede och hämdlust, grät öfver sina svikna förhoppningar och sin egen dumhet.

Så usel var han altså, bara för att han var en backstugusittares son, att Pehr Ohlsson kunde sparka ut honom som en hund och hällre lät dottern sitta där med skammen, än att han skulle gifta sig med henne. Så långt stod han under andra, att han var som ett skabbigt djur, hvilket ingen vill komma nära, för att inte otäckheten skall smitta af sig. Han hade trott, att han var uppe, och nu — utkastad, trampad tryckt ner i sin egen låga ställning, utan möjlighet att komma längre, led han alla den gäckande äregirighetens och den sårade fåfångans bittraste kval.

Han tänkte på sin barndom. Han såg modern den natt, då hon trodde, att han sof, och han i mörkret urskilde hen-

nes gestalt, hvilken böjde sig mot väggen och i ett hål, som han sedan aldrig kunnat återfinna, stöppade in något, som skramlade. Han tänkte på, när han lefvat på potatis och hårdt bröd och tagit en salt strömming till, för att han skulle kunna få ned det andra. Modern stod för hans fantasi och räckte honom det torra brödet och strömmingen. Men i väggen fans det pängar, som skramlade. Han tyckte, att vid all denna uselhet var han bunden fast med osynliga band. Modern och han voro ett, huggna ur samma stycke, formade af samma lera, samma egenskaper, samma möjligheter, samma lif. Han hade försökt att med ett språng kasta sig öfver den afgrund, som skilde honom från andra människor. Men det gick inte. Ödmjukt och undfallande, på krokvägar måste han slingra sig omkring branten, hvilken han aldrig kunde komma öfver.

Strömming och bröd! Och så smutsiga, sparda, hemliga slantar, där ingen kunde se dem.

Gråten hade lugnat honom, och med jämna steg gick han ned till stranden, tog båten och sköt ut ifrån land. Han lät båten glida för vinden, tills han nalkades Jönssons brygga. Då såg han sig försigtigt om, ifall någon bemärkte honom, och sedan han kommit i land, smög han sig i ett begär att gömma sig upp på sitt rum. Han höll sig tyst, så att ingen skulle tro, att han var hemma, låg stilla på sängen och kände, hur hans tankar långsamt återtogo den gamla väg, som de brukat gå, innan han träffade Sophie. Först när det blef mörkt, reste han sig upp och gick ned för att få litet mat.

Då var han åter undfallande som förr, den utmanande glädtheten var borta, och hans ansigte var slätt och jämt, när han läste bordsbönen och långsamt och tyst lät maten smaka sig. Med en ödmjuk bugning för patron Jönsson med fru lämnade han rummet.

När han kom upp på kvällen, tände han lampan, fast det var midt i sommaren, och med raka sirliga bokstäfver skref han till Sophie.

Granbäret den 18 Juli.

Till min fordoms älskade

Dygdädla Jungfrun Sophie Ohlsson

i Nämö.

Det hafver händt underliga saker, när jag nu fattar pennan för att skrifva dig till och säga dig farväl. Icke hade jag trott det, och icke hade du trott det, när vi sist träffades och i kärlek sutto hand i hand i den tysta skogen. Din fader har icke uppfört sig rätt emot mig. Såsom en sann israelit, i hvilken intet svek är, kom jag till honom för att försona ungdomens öfverilningar och i tukt och ära bedja dig till min trogna maka genom lifvet. Men med hugg och slag och hårda ord mottog han mig, och med vrede jagade han mig bort. Ty han såg icke till min goda vilja, utan till min ringa person, att jag icke är annat än en fattig backstugusittares son, hvilken förtjänar sitt bröd genom att sälja för andra och intet afseende hafver ibland människonem. Jag vill dock berätta dig, att hans anfall icke hafver skadat mig hvarken till lif eller lem, utan att jag Gudi vare lofvad både kunde gå hem och själf rodde mig öfver till Granbäret. Min svarta rock blef något nött på den ena ärmen. Men jag aktar detta för intet och vill ej göra fordran på någon ersättning. Ty jag är en ärlig man och vill icke genom konstner och pock tilltvinga mig fördelar af dem orättfärdigom.

Ensam får jag nu gå min stig, och på Sophie får jag ej mera tänka i denna världen, som är full af sorg och bekymmer för dem, som redligen vilja lefva. Din fader hafver visat mig ut ur sitt hus, och ensam sitter jag nu på min kammare och skrifer dig till för sista gången. Ty aldrig får jag se dig mer och när du får ditt eget, så glömmet du snart, att du någonsin tänkt på fattiga backstugusittares son Karl Johan Andersson, eller som han nu skrifer sig, Höglund. Genom mycken sorg och arbete går vårt lif, men jag misströstar icke, ty såsom Herren underligen hjälpte den patriarken Josef, hvilken kom till stor lycka i världen och

blef en herre i hela Egypti land, fastän hans bröder tänkte ondt emot honom, så kan det kanske också gå med fattiga Karl Johan, hvilken din fader med hugg och slag drifvit ur sitt hus. Men du skall glömma mig, fast jag aldrig kan glömma dig. Och när jag kan, flyttar jag ifrån denna orten. Men så länge min gamla mor lefver, vill jag inte göra henne den sorgen.

Och nu säger jag dig med många suckar farväl för evigt, tecknar

Din in i döden älskade

Karl Johan Höglund.

Karl Johan gjorde den stora slängen kring sitt namn. Men sedan han läst igenom det två gånger, tillade han följande *post scriptum*:

»Jag hoppas och tror, att din faders onda afsigt icke gick i fullbordan, utan att du ännu lefver och har hälsan.

D. S.»

Sedan han förseglat detta bref och skrivit adressen, gick han till sängs och sof den rättfärdiges sömn.

* * *

Det dröjde emellertid inte många dagar, förrän Karl Johan observerade, att det var flere än Pehr Ohlsson, som hade reda på hans och Sophies kärlekshistoria. Och ännu värre blef det, när det blef bekant i bygden, att rika Ohlssons Sophie skulle gifva sig med en bondson från fastlandet.

Det var Jönsson, som talade om det för Karl Johan. De stodo ensamma i boden en eftermiddag.

— Har Höglund hört det? sade Jönsson och grinade.

Men Karl Johan bara tittade på handelsman och skakade på hufvudet. Han rodnade öfver hufvud taget aldrig.

— Männtro hon får så mycket, som folk säger, ytttrade han.

Jönsson nickade menande, men inom sig tänkte han, att den, som kunde hålla god min så bra som Karl Johan, den hade nog en framtid för sig.

Och Karl Johan förrådde sig icke för någon människa. Han arbetade och tänkte för sig själf, var höflig och rapp i boden och lät ingen komma på sig med någon anmärkning. Men inom honom växte planerna, som när små envisa skott skjuta upp efter afhuggna aspstubbar. Ju mer man hugger, desto kvickare skjuta de raska telningarna i vädret, raka, gröna, snabba i växten och med ödmjukt darrande blad. —

Då hände det en dag, att en gumma, som kom in i boden, frågade Karl Johan, om han visste, att det stod illa till med moran på Rågholmen. Karl Johan tackade för underrättelsen, gick genast till Jönsson och bad om lof att få fara öfver och se till sin gamla mor, som var illa sjuk.

Ty ju mer han hade börjat att göra upp planer för sin egen framtid, och ju mer han hade känt, att skulle någon hjälpa honom, så skulle han göra det själf, desto mer hade hans tankar börjat syssla med, hur mycket det kunde vara, som modern skrapat ihop och stoppat i strumpsockorna, som hon gömde i väggen. Det var det, han hade tänkt på, när han skref till Sophie, att han inte kunde lämna orten, så länge hans gamla mor lefde. Det var dessa pengar, som i hans planer på sista tiden alltid hade spelat rollen af räddning, när han tänkte på framtiden, dessa pengar, som skulle gifva honom, hvad hans arbete icke kunde gifva på många år: oberoende.

Därför rodde han öfver till Rågholmen med en fart, som om det gäلت lifvet. Och han hade bara en enda tanke: att modern kanske kunde dö, innan hon sagt honom, hvar pengarna funnos.

Det var vid middagstiden en höstdag. Hela dagen hade vinden svängt kompassen rundt, till dess att sjön hade lagt sig i dödsstillhet mellan öarna, med denna genomskinliga gröngråa färg, som vattnet får, när det är halfklart i luften, och solen är borta, men himlen ändå icke är mulen. Och i det lugna vattnet, som icke krusades af en enda fläkt, plöjde båten en fåra, hvilken stod som en bred rand efter den lilla farkosten ända bort till stranden, där den skrapade upp med fören mellan stenarna, där tången lyste grön under det gungande vattnet.

Karl Johan gick hastigt i land. Alting var som vanligt. Den gamla båten låg uppdragen invid bryggan och fastbunden vid albuskarna. Granriset låg framför trappan, och en tvättbalja med vatten stod utanför fönstret. Men intet lefvande syntes till. Fönstren voro lästa, och när Karl Johan kände på dörren, var den stängd inifrån.

En vild känsla af förskräckelse genomflög honom. Med båda händerna grep han i låset och skakade dörren, som om han velat bryta sig in. Det knakade i det ruttna trävirket, och Karl Johan lyssnade.

Då hörde han en röst, som skrek gällt af ångest. Det var moderns röst, men han kände inte igen den. Så hemsk och förtviflad lät den, att Karl Johan kände kallsvetten tränga sig fram genom alla porer. Det var, som om han hört ett spöke. Blek af förfäran klättrade han upp, hållande sig med darrande fingrar i fönsterkarmen, och såg in genom fönstret.

Då såg han modern, som satt upprätt i sängen och höll något bakom ryggen, som om hon velat gömma det. När hon fick se sonens ansigte genom rutan, skrek hon till igen, vildt och förfäradt som förut, och hennes hand höjde sig, som om hon hotat honom. Som när hon besökte honom i boden, tyckte han sig höra henne ropa: »tjuf, tjuf!» Men så blef det tyst, och Karl Johan såg, hur modern föll tillbaka i bädden, så att hennes ansigte blef som borta i stugans skymning.

Då släppte han sig ned igen, och ett ögonblick kände han sig så hemsk till mods, att han funderade på att ro efter hjälp för att slippa att vara där ensam. Men det kom för honom, att modern kanske inte var död, och gripande en spade, började han bryta och bräcka för att få upp den tillbommade dörren.

Det suckade och knackade i det gamla virket, som i år efter år varit utsatt för ränn och snö. I tystnaden lät det så besynnerligt. Karl Johan tyckte nästan, att han höll på att tränga sig in i en graf. Men med ansträngande af alla sina krafter bröt han upp en bräda, kastade bort spa-

den, tog i med händerna, slet undan ett par till och kröp in, lämnande mössan, som han tappat, kvar ute på trappan.

Våt af svett och rädd, som om han fruktat ett bak-håll, steg Karl Johan in i moderns stuga. Hon låg på sängen, hufvudet var tillbakalutadt, och ögonen stirrade. Med händerna hade hon krampaktigt rifvit åt sig täcket, som om

»Och hennes hand höjde sig.»

hon velat veckla ihop det om något föremål. Men täcket hade glidit åt sidan, och framför hennes kropp lågo i den upprifna bädden två påsar och två gamla strumpor, fyllda med något tungt.

Karl Johan stannade och såg på alltsammans, men han vågade icke röra sig.

När mor Lena kände att döden nalkades, hade hon stängt dörren. Sedan hade hon sökt fram sina skatter och burit dem bort i bädden. En sten var utbruten ur spiseln, en bräda i golvet var upprifven, och i väggen var ett tomt hål, hvilket såg ut, som om det gapade. Sedan hade hon lagt sig ned och väntat på döden.

Men när hon hörde bullret på dörren och sedan såg sonens bleka ansigte, som stirrade emot rutan, hade hennes gamla syner kommit igen, och hon hade dött af skrämsel, att sonen skulle bestjåla henne.

Karl Johan såg altsammans, och han förstod, att hon varit rädd för honom. Svetten perlade utför hans panna, och med darrande händer tog han påsarna, den ena efter den andra, drog dem nästan med våld fram undan den dödas stelnade fingrar, och bar ut dem på trappan. Där satte han sig, skar af knutarna och började räkna.

Det tog lång tid. Ty ett par gånger måste han gå in, för att se efter, om han hört fel. Han tyckte nästan, att den gamla rörde på sig och ropade honom. Men när han räknat igenom altsammans två gånger och var säker på, att han räknat rätt, lade han undan påsarna och gick åter in i stugan.

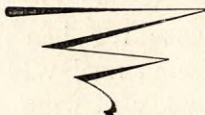
Mor Lenas ögon stirrade ännu vidöppna mot taket, och Karl Johan tillslöt dem. Han kände något, som liknade ömhet mot den gamla, nu när hon låg där och hade dött bort från tiggeri, bekymmer och gömda ägodelar. Ett par rena lakan tog han fram. Det ena bredde han öfver modern, och det andra hängde han upp framför fönstret. Och sedan han det gjort, stod han stilla en stund och knäppte ihop händerna framför den döda.

Hur det nu hade varit dem emellan, så hade hon ändå arbetat ihop och sparat för sonen. Och därför ville han tacka henne — henne och Gud, som nu för andra gången underligen hade hulptit honom.

Men när mor Lena blifvit begrafven, började Karl Johan att dra in på de smälån, som han hade utestående i socknen. På våren sade han upp sin plats hos Jönsson, och

några månader efter Sophies giftermål flyttade han till en annan trakt af skärgården, där han öppnade en liten bod.

Folk tror, att han skall bli en rik man. Och när han någon gång är drucken, hvilket är sällsynt, talar han om patriarkerna Jakob och Josef, hvilka han sammanblandar och synes betrakta som samma person.

Tidnings-Kalle.

Han hette Kalle Englund och bodde på vind i ett hus, som var beläget mellan broarna.

Det var åtskilliga som bodde i samma rum som Kalle. Det var far och mor samt fyra yngre syskon. Och då detta tillsammans utgör sju personer, kan man ej påstå, att Kalle bodde ensam. För resten var hela huset fullt af folk. Vägg i vägg bodde en gammal skräddare med sin hustru. I de två närmaste våningarna inunder bodde tvenne murarfamiljer. I den ena slog hustrun mannen, och i den andra pryg-

lade mannen hustrun. Kom man ännu en trappa ner, bodde där en änka, som gick borta och strök, och hos henne logerade en skomakaregesäll, hvilken tillhörde de arbetslöses förening och bodde inne. Bredvid henne bodde en snickargesäll, som var gift på stockholmska. Och en trappa upp innehades lägenheten af en för detta månglerska, som hyrde ut rum och tog emot om nätterna för femti öre. Detta var den enda lägenhet i hela huset, som kunde betala hyra. Och på nedra botten var krog.

Frågade man Kalle: »Hvad är far din?» så svarade han ögonblickligen: »Han är arbetslös.» Och frågade man honom: »Hvad är mor din?» så svarade han: »Hon är brödlös.» Det ena var en följd af det andra, tyckte Kalle, Och han tog ingenting sentimentalt. Ty han var tidigt härdad.

Han skulle inte hafva passat till modell för en målare, hvilken önskade göra en rörande bild af ett fattigt, hungerande barn. Han var sådan som nöden i verkligheten gör en pojke: fräck, känslolös, företagsam och fullständigt oberörd af katekesen.

Om dagarna roade han sig och födde sig, så godt han kunde. Om aftnarna och tidigt på morgnarna arbetade han. Det vill säga han sålde tidningar.

Fadern var ute hela dagen för att söka arbete, och modern tiggde. Det vill säga, hon gick icke från dörr till dörr och klagade sin nöd eller sålde vispar. Dylikt är nämligen förbjudet, och polisen lägger sig i detta slags näringsfång. Men hon gick till barmhärtighetsinrättningarna och fick poletter, hon sökte upp enskilda personer, som hade åtagit sig att utdela mat, strumpor poletter och biblar, och genom att ställa sig fattig, som hon var, och gudfruktig, som hon icke var, väckte hon medlidande, och detta medlidande renderade henne mer, än hvad arbete skulle kunnat göra.

Hennes man, som var grofarbetare och socialist, förstod hennes knep och föraktade henne.

När han kom hem och var så hungrig, att han med möda kunde hålla sig upprätt, och hustrun då satte för honom en skål välling eller en talrik potatis, kunde det hända,

att han i en hånfull ton frågade henne, om hon fått detta af välgörenheten.

»Tror du, att jag har stulit det?» sade hans äkta hälft och slängde talriken eller skålen framför honom.

»Det vore ta mig fan bättre,» svarade mannen och slog näfven i bordet.

»Låt bli att äta det, det går nog åt,» genmålde hustrun.

Och inför denna logik försvunno den hungrige mannens betänkligheter. Han åt under tystnad. Men när han väl var mätt, slängde han sig på soffan och förbannade de rika, som kasta smulorna af sitt öfverflöd åt den fattige för att narra honom att glömma sin rätt.

* * *

Men arbetslösheten grep omkring sig. Som en ohygglig pest, hvilken fortplantas genom smitta, utbredde den sig i de fattigas bostäder, alstrande ett ännu värre elände, en större förtviflan, än om en verklig pest brutit ut. Ty pesten ger blott död och ångest för döden. Arbetslösheten dödar icke, men den ger ångest för lifvet. Och den släcker den sista gnistan af själfänsla hos dem, som af förtviflan tvingas att lefva på nåd.

Och under vintern stegrades nöden ännu ytterligare. Den blef det hotande moln, som höjde sig vid horisonten bakom affärslif, societet och politik; den var fruktad af affärsmännen, omhuldad af societeten, försummad af politici, insedd af alla — både de, som trodde sig kunna bota eländet, och de öfriga.

Stockholm var sig under den allmänna nöden likt. Hvarje morgon strömmade affärsmännen till sina kontor, där kronornas omsättning räknades i tusental, och ämbetsmännen till sina verk, där massor af papper fullskrefvos af flitiga händer, hvilkas hjärnor voro förbjudna att tänka högt. Teateraffischerna smetades upp bredvid och öfver hvarandra, bjudande på dagens sista nyheter, som lofvade prakt för sinnena eller en oemotståndlig *succés de rire*. På söndagarna vimlade promenaderna af högtidsklädda människor af alla

klasser. Vaktparaden gick öfver Karl XIII:s torg, och dess förtrupp var lika liflig och tog sig lika lustig ut i vinter-solens strålar, som om dess fria garde varit oberördt af dagarnas hunger och nätternas köld. Butikerna bredde ut sina frestande varor, och nutida lyxartiklar af alla slag omväxlade med utställningar af prima matvaror och rusdrycker, hvilka bjödo på glömska och lycksalighet.

Och när skymningen kom, och gasens gulaktiga sken bröts mot elektricitetens blåhvita glans, då strömmade människorna i skaror fram mot förlustselokalerna, och guldkrogarna fylldes. Musiken spelade upp, och människorna läto tankarna spela i kapp med den glada musiken.

Men under allt detta gingo hopar af män och kvinnor fram öfver Stockholms gator. De visade sig i flockar för att tyst eller högt berätta, att de saknade bröd. Polisen följde dem som eskort, och de högljudda stängdes inne. Ty det skulle hållas tyst. Ingen ville höras talas om, hvad det glada Stockholms glädje egentligen kostade.

Barmhärtiga människor förenade sig om att söka lindra den värsta nöden, och skarpsinniga hufvuden uttömde sig i förklaringar öfver dess orsaker och förslag angående medlen för dess radikala aflägsnande. Men de barmhärtigas barmhärtighet räckte icke till, och de klokas klokhet bortjagade icke nöden. Hvarken opinionsyttringar eller folkmöten förmodade bjuda den farlige fienden spetsen.

Nöden grep fortfarande omkring sig, och den lilla familjen uppe på vinden hade dag för dag nya påminnelser om den allmänna. Den enda af familjens medlemmar, som höll hufvudet uppe, var tidningspojken Kalle.

Det finnes som vi veta, teorier, hvilka fördöma de altruistiska känslorna, och vissa förfäktare af dessa teorier påstå, att man bör gå sin egen väg och vara glad för allt, som man kan roffa åt sig i lifvet. Så gjorde Napoleon, så gjorde Cæsar, Alexander och Bismarck. De gingo genom lifvet, obekymrade om andras lidanden, och det var deras storhet. De voro öfvermänniskor och togo alla lifvets häfvor utan att fråga efter hvarifrån de kommo. De togo bara — med öfvermänniskans rätt.

Precis på samma sätt betedde sig också tidningspojken Kalle Englund, fastän han icke kunde resonnera så vackert, och fastän han öfverhufvud icke resonerade alls. Han hade svält betydligt under denna vinter, och detta hade utvecklat honom till en säker världsborgare, som förstod att taga sig fram i lifvets vanskligheter. Och det gjorde han också, utan att någon behöfde gifva honom någon särskild fingervisning. Ty han var en född fiffikus.

När fadern pratade om, att han icke ville äta den mat, som modern tiggat ihop, då föraktade Kalle fadern. Han tordes ingenting säga, ty då fick han stryk. Men han föraktade honom i hemlighet, och åt tyst och mycket, så ofta han kunde komma åt. Han föraktade också modern. Ty att gnälla och ljuga för att få mat, det tyckte Kalle gick för sig. Men att inte kunna vara med om att efteråt förbanna de rika, det begrep han inte. Själf hatade han dem vid sina tolf år, brådmoget och af instinkt, mer än något annat på jorden — utom polisen.

Ty den hatade han på ett alldeles särskildt sätt, emedan han ansåg polisen som det enda verkliga hindret i kampen för tillvaron, åtminstone i den kamp, hvilken han — Kalle — dagligen förde. Någon annan brydde sig den förståndige gossen alls icke om.

Kalle hade nämligen under ett par år varit tidningspojke, och då han som sådan var den enda i familjen, hvilken under bekymmersamma tider egentligen förtjänade något, ökade detta tidigt hans själfkänsla och gjorde honom företagsam. Han var aldrig arbetslös. Vare sig han fick sälja något eller icke, var han aldrig utan sysselsättning. Ty gick det klennt med förtjänsten på vanlig väg, uppfann han ständigt nya inkomstkällor, som voro både gifvande och angenäma.

Att taga på sig en ömklig min och säga, att han inte ätit på åtta dagar, samt att han hade elfva syskon, hvilka alla voro yngre än han, det var en barnlek för Kalle. Han såg då så eländig och trovärdig ut, att han rörde alla godhjärtade människor, innan han sagt ett ord. Och när han stoppade de förvärfvade slantarna i fickan, såg han sig alltid

om med en slug och försiktig min, innan han vågade attackera något nytt offer.

Gick det icke med att tigga, kastade han sig framstupa i snön och grät, så att han kunnat röra en sten. Det dröjde naturligtvis icke länge, förrän en välvillig herre eller ett ömhjärtadt fruntimmer böjde sig ned öfver det staccars barnet och frågade honom hvarför han grät.

»Jag har tappat tio öre,» tjöt pojken, »och nu får jag stryk, när jag kommer hem.»

Det faller af sig själf, att den välvillige herrn eller det ömhjärtade fruntimret tog upp sin portmonnä och gaf honom igen den förlorade tioöringen, ej sällan med ränta. Att han då genast upphörde att gråta, föreföll endast naturligt. Men när vederbörande försvunnit ur synhåll, låg Kalle framstupa i snön på nytt och tjöt ännu ursinnigare än någonsin.

Det kunde ju hända, att han under dessa experiment någon gång blef ertappad och äfven genompryglad. Men detta bekom honom icke det ringaste. Ty vid stryk var han van, och ovett var honom mer en likgiltigt. Det roade honom i stället, emedan han efter långvarig öfning visste, att han kunde gifva svar på tal.

Till hans extra nöjen hörde det att åka gratis på dro-skor eller spårvagnar, och när ej allvarligare sysselsättningar upptogo hans tid, ägnade han sig med ifver åt denna sport. Han var habituè på cirkus och på teatrarnas galleri, kände bakvägarna upp till teatervinden på operan och köpte sig till och med ibland en biljett. Att gnissla med kork på fönsterrutorna för att skrämma vettet af gamla ensamma fruntimmer; att hitta små hundar, som han gömde en half dag och sedan bar hem under förklaring, att han funnit dem vid Ålkistan eller på andra sidan Galgberget; att i förbigående reta en stor hund på sig, så att han blef biten och fick skadeersättning; att humla päron på Munkbron eller stoppa på sig en apelsin, medan han växlade fem öre i kryddboden; att åka gratis på ångslupar och kila i land, innan båten lagt till; att tigga cigaretter i butikerna och mat i hotellernas kök; att stå kapprak och med händerna

i sina byxfickor i rännan på ett fem våningars hus samt från denna höjd spotta på dem, som gingo på gatan; — detta var hans dagliga lif. Och som det synes, var det icke bara förtjänsten, som lockade honom. Själfva äfventyret hade också sitt behag, så mycket mer som farorna af ofvan angifna skäl voro honom likgiltiga.

När man kom in i början af februari — eller vid den tid, då den ohemula hundskatten bör vara erlagd — fick Kalle en period, då han var särskildt sysselsatt. Ingen polisman kunde nämligen med större ifver å ämbetets vägnar anställa razzia bland stadens hundar, än hvad Kalle gjorde å sina egna.

När han var ute på de expeditioner, hvilka vid denna årstid voro hans bästa inkomstkälla, behöfde han bara med tidningspacken under armen gå utefter en ej alltför folkrik gata. Och när han då mötte en hund, låtsade han, som om han känt sig manad att smeka hunden. Ifall den fyrfota individen vid detta tillfälle morrade, så lät Kalle honom passera. Men morrade han inte, så stannade Kalle, tog upp en sten från gatan, spottade på den och kastade den framför sig. I vanliga fall sprang hunden icke efter stenen, men han stannade för att inleda bekantskap. Kalle låtsade om ingenting, klappade hunden ett par gånger på hufvudet, såg efter, om han hade skattemärke, samt afgjorde i en handvändning halsbandets soliditet och sannolika värde, upphäufde sedan några hvisslingar, som äro högst obehagliga för människor, men som utöfva en underbar inverkan på hundar, samt slängde därefter fram utefter trottoiren, uppreparande sitt vanliga:

»Söta, beskedliga herrn, köp en tidning! Det står om sista mordet och bankskandalen.»

Att han så där midt på dagen högst sällan kunde få sälja en tidning, det visste han mycket väl. Han upprepade sin läxa endast med hänsyn till en poliskonstapel, hvilken nyss kommit fram bakom ett gathörn, och sedan han med en obesvärad uppsyn lyckligen passerat denna hotande fara och i ensamheten roat sig med att räcka ut tungan bakom hans rygg, knuffade han till en käring, som bar på en korg,

bad henne »gå på h—e och inte på orätt trottoir», samt hvisslade därefter ännu en gång.

Hunden kunde naturligtvis inte begripa, att den, som nyss klappat honom och velat narra honom att springa, efter en sten, så plötsligt tycktes vara okunnig om hans existens. När hvisslingen kom, sprang han därför efter Kalle samt nappade lekfullt i hans rockskört, hvarefter denne började springa så mycket han orkade, alldeles som om han varit rädd för hunden. Emellertid uppmuntrade han det lekfulla djuret genom att tilldela denne skämtsamma daskar på nosen och ryck i öronen; men när de kommo till en enslig plats, stannade Kalle plötsligt, tog upp en sockerbit, som han bjöd hunden, och undersökte halsbandet med kännaremin.

Därpå tog han upp en tång ur fickan, knep ett säkert tag om det fina hänglåset, som vanligen genast sprang sönder, smekte under tiden hunden, för att han skulle stå stilla, aftog halsbandet och stoppade det slutligen med en van rörelse i rockfickan.

Hunden stod då med hängande öron och bedröffig min, som om han anat, att ej allt var, som det skulle vara. Men när han åter kände sig fri, viftade han på svansen och syntes benägen att fortsätta leken.

Kalle, som emellertid ej tyckte om komprometterande sällskap, gaf honom då en välriktad spark, där reffbenen slutade, och när hunden stannade på vederbörligt afstånd och såg ut, som om han inte förstod, hvarför han blifvit sparkad, började Kalle kasta sten med en träffsäkerhet som kom hunden att med det snaraste undfly människors sällskap.

Därefter återvände Kalle en annan väg, än han kommit, och stolt i känslan af den förvärfvade skatten utbytte han sin vanliga läxa mot den mera direkta:

»Å, hör nu herrn, köp en tidning!»

De halsband, för hvilka Kalle intresserade sig, voro alltid försedda med skattemärken. Hans intressen gingo, som förut nämnts, alltid stiek i stäf mot polisens.

Det finns snälla tidningsgossar, hvilka lämna förtjänsten af sitt arbete till sin fattiga mor, för att hon skall få köpa mat åt deras små syskon. Ja, det finns tidnings-Kallar,

hvilka till god del försörja de sina, sätta in på sparbanken och sluta som ryktbara män.

Kalle hörde ej till detta slag af tidningsgossar. Ehuru han aldrig hört talas om öfvermänniskor, var han stolt, när

Kalle tyckte om bränvin.

han kallades »öfverdjäfvul» eller rätt och slätt »djäfvul». I synnerhet var han tillfredsställd, öfver att en sjöman en gång hade sagt:

»Det var mig en djäfvul att supa.»

Ty Kalle tyckte om brännvin, han ansåg sig inte för minderårig, och han visste, hvar han kunde få sig en sup. Ännu mera tyckte han om, när han bedrifter erkändes. Och den förvåning, hvarmed en äldre kvinnsperson betraktade honom, när han utan att blinka sväljde »en slät och lurfvig» i köket på vissa traktörsställen, glädde honom mera än alla dryckesvaror på jorden. Och för att tillfredsställa denna ärelystnad offrade Kalle många af sina besparingar.

Men litet var han ju ändå tvungen att hafva med sig, när han kom hem. Eljes blef morsan odorfvig och gnällde. Och Kalle tyckte icke om kvinnogråt.

En afton var det snöyra, och Kalle var pank.

Det hade varit ondt om förtjänsten hela dan. Han hade gråtit och tiggat, legat i snön och letat efter obefintliga slantar, haltat på ena foten och sagt, att han blifvit fördärfvad på fabriken. Men ingenting hade hjälpt. Alla människor gingo förbi, som om de inte sett honom. Det var nämligen så kallt, att ingen ville knäppa upp rocken för att taga upp portmonnän.

Detta förstod Kalle, och därför kröp han vid tolf tiden in i en portgång, där han satt i för lä för blåsten. Ty han visste af erfarenhet, att herrar, som komma sent hem och druckit mycket punsch, ofta äro både gifmilda och mindre känsliga för kyla.

Han höll en bunt af sin mest lättsålda tidning, »Stockholms Nyheter», under armen, och han väntade.

Den ena efter den andra gick honom förbi, och snön yrde upp öfver hans ben.

»Stackars barn, som skall sitta ute i snön,» sade de förbigående.

Kalle hörde det, och han svor öfver polisen, hvilken kunde komma hvilket ögonblick som helst och köra hem honom. Ty bland andra obehag, som samhället beredt Kalle, var också förbudet för minderåriga att nattetid sälja tidningar, ett förbud hvilket han ansåg som en af polisens vanliga kitsligheter.

Emellertid yrde snön upp öfver hans ben, och Kalle hjälpte till genom att ösa på sig litet själf.

Då kom en herre med uppslagen öfverrockskrage, hög hatt samt käppen under armen och skulle just gå förbi Kalle.

»Huhuhu!» huttrade den förhoppningsfulle ynglingen.

»Hvarför sitter du här mitt stackas barn?» sade herrn vänligt.

»Jag har inte fått sålt några tidningar,» svarade det stackars barnet.

»Får du stryk, när du kommer hem, om du har några kvar?» frågade den vänliga herrn, som trodde, att han kände Stockholm.

»Ja-a,» svarade Kalle, förtjust öfver att ha blifvit hjälpt på trafven.

»Hur många tidningar har du kvar?» frågade herrn och tog upp portmonnän.

»Åtta,» svarade Kalle sanningsenligt.

»Hvad kosta de?»

»Två öre stycket,» svarade Kalle surmulet.

Den vänlige herrn letade i sin portmonnä, fann jämt sexton öre och räckte dem åt pojken, i känslan af att han gjorde en god gärning.

»Nå, här har du sexton öre! Vill du inte ge mig tidningarna.

Men Kalle satt alldeles stilla och bara stirrade framför sig.

»Nåå?» upprepade herrn otåligt. »Vill du inte ge mig tidningarna?»

Kalle makade upp litet snö, som fallit ned från hans högra ben, och svarade bredt och tvärsäkert:

»Ne-*ej*.»

Och när den vänlige herrn med betydlig förvåning frågade hvarför, svarade pojken:

»Jag väntar allt, tills det kommer någon som ger mig mer.»

Den vänlige herrn blef ursinnig, därför att hans goda gärning inte blifvit uppskattad, samt därför att kylan oroade hans reumatism, och han tilltalade den förhärdade gossen strängt och moraliskt, innan han gick.

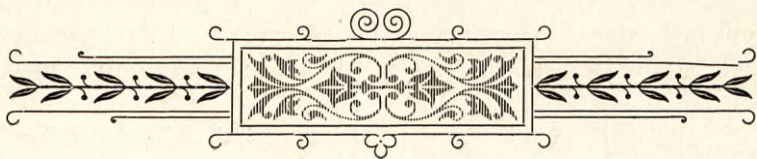
Men detta invercade inte på Kalle. Ty när han väntat ännu en stund, och snön stod honom upp på magen, kom det en mycket ung herre, som gick vägen fram. Han fick höra samma historia, och då han ej hade småmynt på sig, gaf han Kalle femtio öre samt lät honom behålla tidningarna.

Hvarpå Kalle ruskade snön af sig och traskade hem.

* * *

Det är för resten osäkert, om den äldre herrn vid detta tillfälle hade något egentligt skäl ett vara sträng och moralisk. Ty om vi erinra oss, huru vi i allmänhet försumma våra egna barn, är det ej så underligt, om moralen blir något vårdslösad, när sju personer bo tillsammans i oeldadt rum på en vind. Hade Kalle svultit mindre, hade han varit mindre fräck. Men hade han varit mindre fräck, skulle han å andra sidan under nuvarande förhållanden hafva svultit ännu oftare.

Det finns många, hvilka öppet hyllat samma principer som Kalle samt ej mindre öppet lefvat därefter, och som ändå hafva stenhus i Stockholm och pengar på banken. Jag försvarar inte Kalles karakter, men jag finner den naturlig, och jag lämnar åt de sakkunnige att afgöra, huruvida han erhållit sin lifsuppfattning af fadern, som var socialist, af modern, som var en lögnaktig tiggerska, eller kanske tillägnat sig den på egen hand, när omständigheterna drogo igen svångremmen kring hans tomma mage.

I snön.

Det var idel ungdom, som samlat sig på isen nere vid stranden. De voro tre par, raska skärgårdspojkar och duktiga flickor, och dessutom en sjutton års pojke, hvilken hela aftonen önskat att få sig en flicka, men icke fått någon.

De kommo från stugan, hvars fönster lyste svagt genom den yrande snön, och där dansen gått hela aftonen vid ljudet af fiol, handklaver och triangel. Framför dem låg isen öfveryrd af oerhörda snömassor, och luften var tjock af snö, så att intet öga kunde se från det ena landet till det andra. De hvita drifvorna tycktes vältra ned genom mörkret, och blåsten hven med ett skärande ljud genom alarna, hvilkas spröda kvistar skafde emot isen.

Genom mörkret hördes från stugan en röst af någon som nalkades.

— Gå inte! ropade rösten. Vänta till i morgon. Ni ta er aldrig öfver till andra land!

Rösten kom närmare, och en gubbe kom ned till ungdomen, mödosamt arbetande sig fram genom drifvorna.

Men när de unga fingo se honom, och han började upprepa sina ord, var det, som om en motsägelens anda gripit dem alla. Gossar och flickor försäkrade om hvarandra, att det var ingen konst att hitta öfver fjärden, och till och med sjuttonårspojken, som gick i ullvantar och hade fars sälskinnsmössa neddragen öfver halfva ansiktet, förklarade att det var den lättaste sak i världen.

— Om vi gå rätt fram, sade en stor, grofväxt yngling, med sydvest och sjöstöflar, så ha vi vinden rakt på venster, Och rätt så ifrån alarna har jag landmärke på våran brygga, när jag rör

Därmed vadade han ut i snön, hållande sin flicka i hand, och de andra följde honom. Gubben ropade efter dem men ljudet af hans röst förtogs af blåsten, hvilken strök fram genom sundet.

Det såg ut att blifva en munter färd. Ty det finns ingenting härligare, när man är ung och stark, än att arbeta sig fram genom blåst och drifvor. Själfva motståndet eggas, svårigheterna höja lifsandarne, och ynglingens krafter mångdubblas, när en flicka stöder sig på hans hand. Kring det ungdomliga sällskapet hven nordanvinden, och mörkret och snöyran dolde det ena paret för det andra. Skratt och rop ljödo genom stormens buller, och när det blef tyst, växlades i mörkret mången hemlig kyss, medan de djärfva paren sträfvade fram genom blåst och drifvor. Endast den ensamme sjuttonåringen önskade ännu sig en flicka, där han sist i tåget kafvade fram i de äldres spår.

Svettiga och andtrutna, stannade de gående omsider för att pusta ut.

— Än kunna vi inte se land, sade en undersätzig yngling, hvars ögon knappast syntes under en yllemössa, som neddragen täckte hela ansigtet.

Han aftog en vante och höll upp handen i blåsten.

— Där är land, sade han och pekade.

De andra nickade, och tåget satte sig åter i rörelse.

Men om en stund sade en af flickorna:

— Det är märkvärdigt, att vi inte komma i land!

Ingen svarade. Det var, som om dessa ord inneburit en hemlig känsla af skräck, hvilken alla delat, men ingen velat uttala.

Den länge med sydvesten aftog sin yllevante, höll upp handen och pekade.

— Där är land, sade äfven han. Vi gå rätt.

Och tåget fortsatte sin färd genom snöyra och mörker. Men de unga gingo ej längre så raskt som förut. Männen

hade släppt kvinnornas händer, i en lång rad gingo de alla i hvar andras spår, och den ensamme sjuttonåringen hade länge sedan glömt att han önskat sig en flicka på hemvägen. Kvinnorna klagade, att den hvassa snön sårade deras bara ben under kläderna, och för att ej händerna skulle stelfrysa, måste de upprepade gånger stanna och slå i hop armarne öfver bröstet. Men på samma gång dröp deras hår af svett, och bröstet häfdes af den oerhörda ansträngningen att vada fram genom snön. Samtalen afstannade. Ingen hade längre ett skämtsamt ord eller ett uppmuntrande tillrop för sin närmaste kamrat. Tysta gingo de fram, medan blåsten piskade dem från venster, och snön lade sig i små högar öfver axlar och hufvud, skägg, ögonbryn eller hår. De gingo envist och i säfligt tramp, städse vidare. Den muntra leken med elementerna hade förvandlats till ett segt, ihärdigt arbete för att nå land, och det fanns icke en, som icke kände, att de arbetade för lifvet.

Till sist stannade skaran' och en af männen framtog sin klocka. Med svårighet lyckades man genom att tränga sig tillsammans och bilda skydd mot vinden och få eld på en stryksticka. Vid skenet af denna såg urets egare, huru länge de gått. Och hans röst lät tjock, när han svarade på de andras frågor.

— Klockan är snart tre, sade han. Vi ha gått i mycket mera än två timmar.

Med förtviflans visshet förstodo alla att de gått vilse. En förfärlig skräck bemäktigade sig dem. De stodo hopkrupna i en ring, med ryggarna vända utåt, som när hästar flocka sig tillsammans i ångest, då åskans buller väcker fasan för döden i deras blod. En af kvinnorna satte sig ned i snön. Hon slog schalen om ansigtet och grät högt.

— Jag orkar icke gå längre, sade hon.

En af männen lutade sig ned öfver henne.

— Gråt inte, sade han. Det tjänar ingenting till!

Hon lutade sitt hufvud mot den talandes knä, och utan att se upp, sade hon lågt:

— Du vet, hur det är med mig!

Det blef ett ögonblicks tystnad, hvilken bröts af ynglingen.

— Vi tänkte gifta oss till våren, sade han som en förklaring.

Det kom intet hånande ord eller skämt ens från de båda andra flickorna, vid denna bekännelse. Men hennes närmaste och en annan af karlarne lyfte henne opp.

— Vi måste gå, sade de. Annars förfrysa vi.

Och de gingo vidare med vinden på venstra sidan i det envisa hoppet att finna land.

Land, så att man kunde leta sig till, hvar man var. Land, så att åtminstone ett träd eller en nedsnöad buske, en sten, som de kände igen, eller en backe, hvars rundning var dem bekant, kunde gifva dem förnyade krafter att gå vidare. Men de funno ingenting. Ingenting annat än djup snö, där hvarje steg tog bort den sista resten af deras krafter och där hvarje nytt ras, som störtades ned af den vilda stormen, skvallrade om den graf, som med förtviflans visshet skulle nedbädda dem alla.

Och som människor, hvilka kämpa lifvets förtviflade kamp, utbröto männen i förbannelser och kvinnorna i jemer. Männen förbannade den stund, då de tagit kvinnorna med sig, och kvinnorna klagade att de förlitat sig på männen. Den ensamme sjuttonåringen grät som ett barn, ur stånd att förstå det vilda raseri, som utbrutit omkring honom.

Hvem var felet? Hvem hade narrat dem ut på denna farliga färd? Hädelser och vilda ord ljödo genom stormen, som oupphörligt fullföljde sitt verk och slungade ned snömassor, som om den egt ett osynligt haf att ösa dem ur.

Och medan de vilsegångna gingo vidare, städse i samma riktning, tystnade de vilda orden på deras läppar. De glömde bort, att förbittringen öfver deras öde lagt onda ord på deras tungor, och när den stora tröttheten kom och de signade ned i snön, sökte paren åter hvarandra, och den olyckligaste kvinnan af dem alla lade armarne om den långväxte ynglingens hals, som om de vid sommartid suttit allena ute i den gröna hagen.

Då ljud i tystnaden den ensamme sjuttonåringens röst, och alla tystnade. Ty de hörde att gossen bad:

— Fader vår, som är i himmelen!

Långsamt och entonigt läste han den gamla bönen, vid hvars ord generationers smärta söfts till ro. Han satt med mössan i hand midt i blåsten, och han kände ej, huru drifvorna hopade sig öfver hans hufvud och lade sig som ett kyligt, allt utjemnande täcke öfver dessa unga, som aldrig skulle finna det land, mot hvilket de gått.

* * *

När morgonen kom, fann man dem alla öfversnöade och döda. De lågo nära en mil ut till hafs. Ty de hade gått efter blåsten, men medan de sökte efter land, slog den förrädiska vinden om och förde dem steg för steg allt längre bort från räddningen och hemmet.

SLUT PÅ FÖRSTA DELEN.

FÖRSTA DELENS INNEHÅLL.

Hur Lars Anders och Jan Anders byggde gårdsgård.	Sid.	7
Undantagsgumman.....	»	23
Förbrytare	»	46
Snövinter	»	69
En förolyckad.....	»	95
Ute i skären	»	122
En mörderska	»	167
Ensamhetens gåtor	»	176
Det som aldrig blef sagdt.	»	190
Enstöring	»	202
Skeppsbrott på Östersjön	»	215
Ensam i Stockholm	»	225
Petter med ögat	»	299
Familjen på Skogerum.....	»	337
Mor Lenas pojke.	»	395
Tidnings Kalle	»	439
I Snön.	»	451

GERNANDTS FOLKBIBLIOTEK
II

SAMLADE
ALLMOGEBERÄTTELSE

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM

ANDRA DELEN

ILLUSTRERADE AF

KNUT STANGENBERG

OCH

C. A. OLAUSSON

STOCKHOLM

C. & E. GERNANDTS FÖRLAGS AKTIEBOLAG

DEPARTMENT OF COMMERCE

ALL INFORMATION CONTAINED

STOCKHOLM
KÖERSNERS BOTKRYCKERI-AKTIEBOLAG 1899.

Karin.

Det var våren år 1825. Den hade kommit sent, och i veckor hade man redan gått och väntat på den dag, när landtmannen skulle få sätta plogen i jorden. Men kalla och regndigra hade molnen skockat sig öfver slätten, gång på gång hade de skakat massor af snö ned öfver jorden, och gång på gång hade dikena frusit igen, och snömörjan hade lagt sig tjock i skogarna, där vattnet hade välvt upp efter det strida vårflödet och stod högt öfver körvägar och gångstigar, medan porsen i kärran var krökt af snöslasket, och vattnet hade stigit öfver isstyckena, som sugit sig fast vid säl- och albuskarnas nedre grenar.

Det var den vidsträckta, tunga, melankoliska slätten. Så långt ögat nådde syntes ej annat än den flata ytan af åker och jord, afbruten af otaliga, hvarandra korsande gårdesgårdar, här och där en sträcka osmält snö bakom en halm-dös eller i skuggan af någon hög dikesren. Längst bort höjde sig, ensamt och svårmodigt öfver de jämna taken, kyrkornet i den lilla staden som låg midt på slätten, och på andra sidan sträckte sig i en tung kroklinie den mörka gran-skogen, där enstaka björkar stucko fram och bröto den enformiga ringen af mörkgrönt barr.

Och öfver denna tafla hängde en mörk, tung himmel, och den kalla blåsten från norr pinade fram omkring knutarna på stora Högby, som låg i skogskanten, som om det velat krypa i lä för de häftiga vindkasterna, hvilka hade fritt spelrum ute på slätten. Blåsten ruskade om me fönster

och dörrar, kastade nedbrutna kvistar och fjorårets affallna löf rundt omkring. Stora moln drog den med sig, tunga kalla moln, som öppnade sig med snö och regn om hvartannat, medan slätten låg liflös och stel under de första Majdagarna, och björkarna, ute i hagen slogo omkring sig med sina smidiga, nakna spön, som om aldrig knoppar eller blad skulle komma, och ekarna kala, knotiga och oberörda af blåsten stodo i högar af halfruttnade blad, som under årens lopp fallit af och myllats ned vid deras fötter.

Det såg dystert ut på gården och dystert utanför, kallt, kusligt och vinterligt. Och i ladugård och kök drefvo karlarna sysslolösa omkring, och kreaturen stodo inne och tuggade undergifvet på resten af fjorårets unkna halm.

Då kom en dag en stark, varm vind från söder, som pustade på isarna och smälte snön. Befrielseverket var länge sedan påbörjadt midt ute i kärret, hvilket låg som i en vik nere på slätten. Det var bara närmast vid kanterna och i små, trånga hålor, som vintern ännu rådde. Men sunnavinden kom, spolade vatten öfver isflakarna och stötte håll på dem underifrån, kastade dem öfver hvarandra och förde dem i stora stycken, långsamt ut på vattenytan, medan den borrhade små hål rundt omkring vassrören, som började räta på sig och rycka sig loss. Så kom solen och hjälpte till. Den smälte snön, mjukade upp marken och hjälpte fjorårets gräs och säd att resa sina leder igen, som styfnat af den långa vinterns frost. Hvad som var gammalt och odugligt, brände den bort, och den unga grödan spirade upp, fint, friskt och förhoppningsfullt.

Lärkorna hade kommit. I solskenet högt öfver åkrarna hörde man ett lifligt kvittrande ljud. Man såg ditåt med fara att titta sig blind mot solen, och man upptäckte till sist en liten brun tingest, som stod stilla på en punkt i det blå och såg ut, som om den bestod af idel flaxande vingar. Svalorna kommo, sökte upp sina gamla bon igen och flögo i tvära bugter omkring, medan de sökte efter ny bosättningsapparat för årets sommarnöje. Skrakar och änder slogo sig ned ute i träsket för att hvila eller för att stanna kvar. Alt emellanåt strök en stor kilformad massa af grågäss förbi på

sin kosa mot norden, och en och annan förnäm långhalsad svan sökte sig väg på flygt öfver den vida slätten.

På stora Högby var det några dagar senare lif och rörelse. Korna skulle släppas ut på bete för att ej komma in, förr än vintern kom igen. Madam Berg själf var ute på trappan och såg med ett förnöjdt småleende på, hur hennes sexton kor förutom några ungtjurar och kvigor gingo öfver den omgärdade ladugården ut emot inkörsporten. Tjänstflickan Karin, en ungmö på något öfver tjugo år, madamens älsste son, en ung karl om några och tjugu, hvilken gick som dräng på gården, samt hennes tolfåriga pojke följde efter för att mota dem ut i hagarna eller ned åt det stora kärret, där de skulle tillbringa våren, sommaren och en god del af hösten.

Det är en glädjedag i en bondgård, när korna kunna drifvas ut på bete. Man slipper besväret med att fodra dem inomhus och göra rent i ladugården. Och dessutom, när korna släppas ut, då vet man, att sommaren kommer snart, och att aftnarna blifva ljusa och långa. Den mörka vintern är förbi, när de enformiga aftnarna som börja klockan fyra skulle nötas bort inomhus, med hvad man för tillfället kunde hafva till hands af arbete, med kaffedrickning, prat eller sömn, och nu fick man gå ute i arbete. Det var kanske ofta tyngre. Men det var muntrare, friskare och roligare, hälst när lördagsaftonen kom efteråt med dans, dryckjom och kärastelek.

Madam Berg är en amper kvinna och en dugtig kvinna, med breda skuldror och höfter, ett på en gång gladt och något stolt leende. Hon är kommen ett godt stycke in på fyrtiltalet, är fet och satt, med stora, grofva händer, ansigtet något rynkigt. Ett par små påsar på båda sidor om munnen skvallra om vällefnad och smak för god mat. Hon mönstrar kreaturen, alt efter som de gå henne förbi, en och en, räknar dem i tankarna för att njuta af antalet och ropar åt pojken, som visar benägenhet att med ett spö sätta korna i språngmarsch: »Låt bli det där, Jonas. Hvad skall det vara till? Slå korna. Kan inte de få vara? Spring inte

Nå, Karin, ska vi munnas nu?

med dem, säger jag. Vålsignad pojke, som inte hör, hvad en säger. Hvad ska' du vara så där djäklig för?».

Jonas svarade ingenting, han tog ett tag i byxlinningen och gick långsammare, öfvervägande möjligheten att få se korna springa, när han kommit ut på landsvägen. När kreaturen kommit ut, såg madam Berg ännu en gång ut öfver himlen för att se, om vädret stod sig, och gick därefter tillbaka in i stugan, medan Karin och Jan Nils stannade kvar för att stänga porten.

— Nå, Karin, ska' vi munnas nu? sade Jan Nils, när de stodo ensamma därute. Han var en lång karl med ett litet i förtid gammalt ansigte, bredt öfver käkbenet, med ett par vackra ljusblå ögon, ett kort, tunt skägg omkring en godsint leende mun och ljust slätt hår öfver en välbildad panna, hvilken redan fårats af ett par jämnlöpande linier.

— Ja, försök, sade Karin, och stälde sig i position. Läppen höjde sig en smula, och det kom en liten trotsig rynka mellan ögonbrynen.

Jan Nils sprang genast fram och grep flickan om lifvet. Hon värjde ifrån sig med all makt, slingrade sig som en orm i hans armar, kastade hufvudet än åt den ena, än åt den andra sidan och passade till sist i en hastig vändning på att slå af honom mössan. Han såg åt sidan och grep instinktmässigt efter mössan, som redan låg på marken. Med ens vred Karin sig lös, gaf honom ännu ett slag i nacken och sprang bakom en stolpe. Med ett »ja djäveln» tog han upp mössan, satte på den igen och sprang efter henne, rundt omkring stolpen, stannade, vände, försökte taga fast henne, i det han lutade sig tvärt öfver den. Men hon vek undan för honom och höll sig hela tiden i skydd. Till sist fick han fatt i hennes arm. Hon gaf till ett litet skrik och slog honom med den lediga handen midt i ansigtet. Han andades kort af ansträngningen, men log invertedes hela tiden. Det var ju skämt och lek, och en kyss var hvarken förbudet eller ovanligt. Hon hade kysst honom många gånger, och hon höll ju så innerligt af honom. Men hon ville inte kyssa honom. Nej, hon ville inte. Det var så roligt att visa honom, att han inte fick allt hvad han ville, och när han ville.

— Usch, hvad du är led, Jan, sade hon. Han lutade sig nu intill henne, och hon kände hans läppar på sin kind.

Då slet hon sig lös igen och stannade ett stycke ifrån honom. Bröstatet flämtade, och ögonen glänste.

— Du är den elakaste, jag vet, sade hon.

— Ja, men jag kysste dig ändå, jag, sade han.

— Å, sade hon muntert och strök med handen öfver den fläck, där hans läppar rört vid henne. Det tog bara på kindbenet.

Jonas hade emellertid lyckats att få korna i firsprång framåt vägen. Till sist hade han tröttnat att jaga dem och gick nu helt trankilt efter, i det han alt ibland satte i med ett hojtande, som ljomade långt bort åt skogen.

Uppe vid en backe försvann han snart på andra sidan grindstolparna, så att Jan Nils och Karin, som i sakta mak följt efter, blefvo ensamma. De gingo en lång stund småleende sida vid sida. Alt ibland såg Jan åt sidan och mötte hennes blick, som glänsande hvilade på honom. Det var en lukt i luften af våt jord och friska björkknoppar, och högt öfver deras hufvuden drillade lärkorna i solskenet. Och de sågo sig förnöjdt omkring och inandades den ljumma vårluften, medan Karin sakta gick framåt bredvid honom med långsamma och vaggande steg, och långa stunder stannade hon och såg sig omkring. Hon sjöng hela tiden:

»Om alla buskar vore spickemat
Och alla bäckar vore soppa,
Då skulle jag ta ett bröd i hand
Och sätta mig till att doppa.»

När hon stannade, stod äfven han stilla och såg alvarligt och betänksamt ut öfver slätten, som hvilade i solljusets varma, vårliga, entoniga färg.

Han gick henne alt närmare och närmare. Till sist lade han armen om hennes lif och drog henne sakta till sig. Hon lät det ske och lutade ibland ett kort ögonblick hufvudet mot hans axel, i det hon slöt ögonen. Om en stund såg hon upp i hans ansigte och smålog. Han böjde sig ned och kysste henne flere gånger.

— Jag får väl kyssa dig ändå, sade han.

Hon svarade ingenting, nickade bara med hufvudet och smög sig närmare intill honom.

De hade kommit upp på backen och sågo nu Jonas på afstånd framför sig. Karin kastade armen om Jans hals, kysste honom igen med ett leende på läpparna och vred sig sakta undan hans arm.

— Pojken kan få se oss, sade hon.

Och med ett hopp knuffade hon till honom och började springa utåt vägen. Han sprang efter, och i full fart hunno de upp kreaturen och gingo sedan vidare i sakta lunk, varma och andtrutna, medan koskällorna pinglade, och den lilla bäcken nere i dällden med ett porlande ilade fram öfver stenar och granrötter.

Karin hade varit på gården i sex år, och de hade alla gått, som om de varit ett, lyckligt och snabbt, som tiden går, när man själf är ung, lycklig och arbetsmunter, och alla dessa åren hade varit som en varm kärleksdröm, först aflägsen och omedveten, sedan närmare, verkligare och fullare, när Jan själf började tala till henne och säga henne, att han höll af henne, och att de nog en gång skall sätta bo tillsammans, fast han var en rik bondson, och hon bara en fattig torparedotter.

Och arbetsdagarna gingo hvarken tyst eller sturigt. Flickorna togo sina spinnrockar och flyttade sig in i stugan till gamla moster, matmoderns mor, och så gammal hon var, sjöng hon för dem dagen i ända om Rosendal, som var borta i sju långa år och kom igen till sin brud, som varit honom trogen, eller om vallflickan, som kvad visan för kungen, så att han själf satte henne gullkronan på, eller om Hertig Fröjdenborg och fröken Adelin:

De lade de liken alt uppå en bår,
Och fruar och jungfrur de krusa deras hår.

De lade de liken alt uti en graf,
Där sofva de sött till domedag.

Det växte en lind uppå bägge deras graf,
Hon står där grön till domedag.

Den linden hon växte öfver kyrkokam —
För allt hvad som kärt är i världen —
Det ena bladet tager det andra i famn.
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

Eller också sjöng hon sorgliga kärleksvisor, korta sorgliga visor:

Din kärlek liknas vid en snö
Som föll uti April.
När den går bort jag måste dö
Och mer ej vara till.

Du tänker dig att svika mig,
Det har du i ditt sinn?
Du gör blott hvad behagar dig,
Men sorgen den blir min.

Och där lärde sig Karin att sjunga många visor.

Eller också berättade gamla moster sagor, muntra och käcka sagor om fan, som blef lurad, om fattig Per och rike Per, och hur vår herre gick omkring på jorden och om sankte Per och broder Lustig, men först och sist berättade hon om prinsessan, som satt fången i bärget och grät dag och natt, för att den stygge bärgakungen ville göra henne till brud, och om den fattige askepilten, som alla skrattade åt, därför att han vågat titta så högt, men som ändå drog ut i världen och vann prinsessan och det halfva kungariket på köpet.

Det berättade hon om, medan spinnrockarna surrade och flickorna sutto och tänkte underliga tankar under arbetet.

Och vid jul och midsommar var det dans och lekstuga och all slags rolighet ur hus och i hus, och då dansade de nigaredansen och »det kommo två gubbar från skogen» och »Simon i Sälle» och »flickan hon går i dansen» och mycket annat, som nu mestadels är bortglömdt och förbi. Och då dansade Karin med Jan Nils, och hon var glad från morgon till kväll, och de hade alltid så mycket att säga hvarandra.

När våren kom, och solen lockade fram blommor och gröna blad i hagarna, då träffades de därute, och om som-

maraftnarna sökte han upp henne, när hon mjölkade, eller också möttes de ändå. Och de talade tillsammans och smektes och lekte och hon sjöng visor för honom, om dem, som hade dött för hvarandra och, om kärlek. Det var i synnerhet visan om herr Rosendal, som hon brukade sjunga för honom.

Och Rosendal han seglar till det främmande land,
Han säger till sin flicka vara trogen som ett lam
Under tiden.

När Rosendal var bortrest, kom där en annan vän
Han ville med flickan trolofva sig igen
Under tiden.

Har du din vän på böljorna, sätt aldrig lit till den,
Ty han har varit falsker och svikit har sin vän
Under tiden.

Och har du varit falsker och svikit har din vän,
Nog får du din belöning af Gud i himmelen
Under tiden.

Och bröllopet varade i dagarna tre,
Men inte ville bruden på sin brudegumme se
Under tiden.

Haf tack min hjärtans flicka för din oppriktighet.
För nu så har jag seglat sjutusen milars väg
Under tiden.

Och jungfrun hon somnade i Rosendals famn,
Så att hon inte vaknade förrän i Engeland
Under tiden.

Och han grät, och hon grät, hvar gång hon sjöng den sista versen, och de svuro hvarandra tusen eder, och de logo genom tårarna.

Men mor Berg kunde icke se med blida ögon, att hennes Jan Nils skulle ha en fattig flicka, och när hon därför tyckte att förhållandet varat nog länge för att kunna blifva vådligt, så sade hon till en vacker dag, att Karin skulle flytta. Och så kom Karin hem igen till sin mor, som bodde

i torpet på andra sidan skogen. Hennes far hade dött under den tid hon tjänade hos Bergens.

Karin sörjde emellertid inte för det. Hon var så viss, att Jan skulle vara henne trogen, och om sommaraftnarna träffades de alltid vid den stora stenen som låg under de höga granarna midt emellan hennes och Jans hem, Ty hem till henne var han rädd för att komma. Det kunde snart spörjas ut öfver bygden, och så kunde det ryktas om det, så att hans mor också fick höra det, och det var han rädd för.

Karin hade märkt på en tid, att Jan såg modstulen ut, och hon förstod, att det kom sig af, att de voro elaka vid honom i hemmet, och det gjorde henne så ondt, men hon kunde ej göra annat än att vara dubbelt kärlig vid honom i stället. Och hon bad honom många gånger, att han skulle inte tänka på henne, men då svarade han alltid, att han blef olycklig för hela sitt lif, om han inte fick henne.

Så var det en söndag. De hade tagit af ny råg och bakat lördagen förut, och hon var ensam i kyrkan. Och när hon kom ut i solskenet på kyrkbacken, hörde hon, i det hon gick genom folkhopen, som långsamt skred utför de skrofliga stentrapporna ned mot vägen, en bondficka, som i hviskande ton sade till en annan, att Jan Nilses fästmö skulle komma från socken bredvid i nästa vecka med sin mor för att se sig före, och att giftet var så godt som afslutadt.

Hon kunde inte få tala vid Nils, för han hölls med att sela på hästarna. Men när han fick se henne, lät han hästarna stå och gick fram till henne och bad henne möta sig vid stenen nästa morgon. Och så gick han ifrån henne igen, och hon gick hem. Men hon tänkte inte als på det hon hade hört, och när morgonen kom, kände hon sig inte ens ängslig till mods.

Det luktade så friskt i skogen, fåglarna kvittrade lifligt och daggen låg solbeglänst och glittrande klar öfver gräs och barr. Hon gick lätt fram på den smala skogstigen, där det var så godt för fötterna att gå, och det sjöng inom henne på tusen klara, kvittrande melodier.

Men när hon kom fram till stenen, brände det till i henne så häftigt, att hon blef knäsvag. Hon hörde någon,

som grät, och när hon kom fram, såg hon, att det var Jan Nils som låg framstupa i gräset och snyftade, så att han skälfdde. Och utan att våga gå fram satte hon sig ned ett stycke ifrån honom och underliga tankar runno henne i hågen. Han måste vara mycket olycklig, när han grät så stridt, så han inte hörde henne komma. Det var nog sant, tänkte hon, och han gråter för att han skall komma i strid med sin mor för min skull. — För inte öfverger han mig — det var inte tänkbart. — Vi ha ju varit glada åt hvarandra i så många år och lofvat hvarandra att vara trofasta — å nej.

Men det var nog en svår strid för honom också att vara olydig mot sin mor, tänkte hon vidare, och det kunde aldrig bli nå'n lycka af, det förstod hon. Det kunde aldrig bli nå'n lycka för honom, som var så vek till sinnes, och han skulle aldrig kunna sätta sin vilja igenom, utan det skulle bara bli kif och split, och han skulle bli en kastekäpp mellan alla kvinfolken i huset, och han skulle lida af, att de voro elaka vid henne, och ändå inte kunna försvara henne mot dem.

Hon hade alt tänkt på det förut också, fast hon aldrig hade sagt något. Men nu stod det för henne så klart, som om det vore tryckt, hur altihop skulle bli, nu medan han låg där och grät, och hon satt och satt och inte kom sig för att gå fram till honom en gång.

Till sist reste hon sig upp, och han fick se henne. Han blef först röd i ansigtet, och så tog han till att gråta igen.

— Jag vill inte ha nå'n annan än dig, mumlade han. Och fästnön har mor min skickat på mig mot min vilje. Men jag vill inte ha nå'n annan än dig.

Karin satt och såg ned framför sig. Nu såg hon upp, och med onaturligt torr stämma sade hon:

— Ja, det får vara som det vill. Men nu har jag kommit för att säga dig besked, att du ska' inte bry dig om mig, utan lyda mor din.

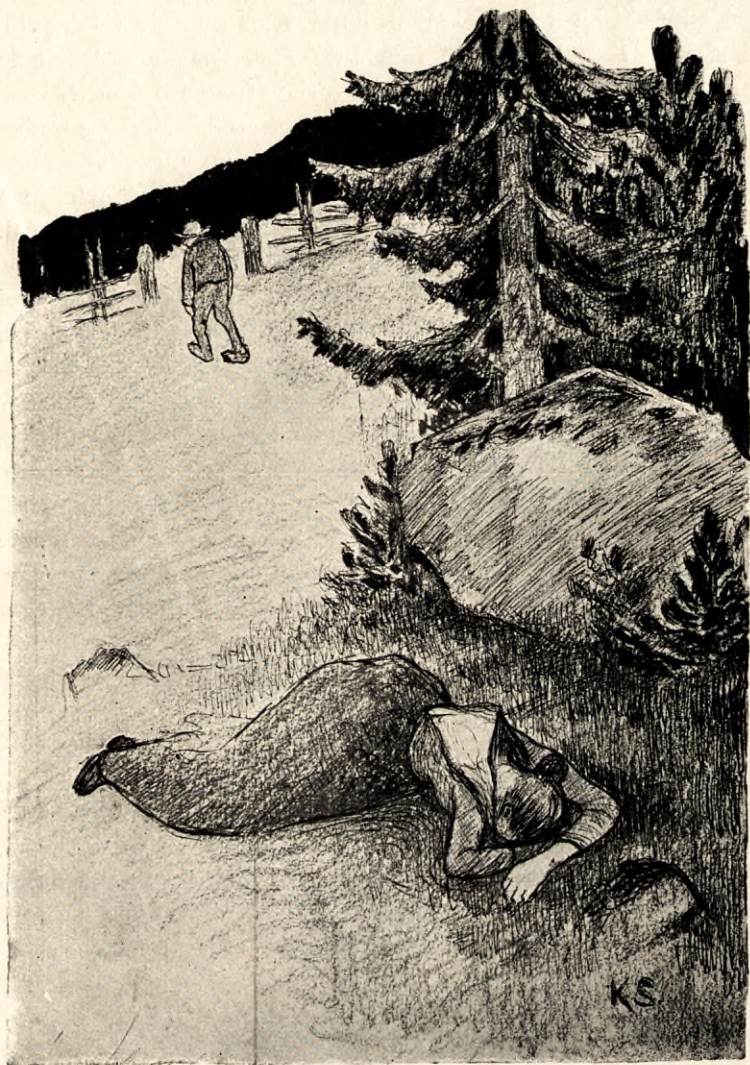
Hon fick inte säga mer, för Jan han grät, och hon tyckte, det var så svårt att se hans bekymmer, så att hon bara ville trösta honom, och talade om, att alt skulle bli bra igen, bara det hade gått någon tid.

Och till sist gick han, och Karin satt ensam kvar och såg efter honom.

Men då brände det till i henne igen, att han kunnat gå sin väg så och inte säga ett ord en gång om, att han ville försöka att vända modrens sinne. Och med ens kände hon sig så aldeles öfvergifven, att hon lade sig ned i gräset, där han legat nyss och grät, som om hennes hjärta velat brista. Hon visste ej, hur länge hon låg där. Hon visste bara, att han gått ifrån henne och aldrig skulle komma igen. Och när hon reste sig upp stod solen högt på himmelen, och daggen var borta från gräs och barr, och fåglarna hade tystnat, och det doftade icke längre af granarna. Hon gick som i sömnen i många dagar, och hon trodde aldrig hon skulle lefva länge. Men tiden gick, och hon lefde i alla fall, och hon vände sig vid smärtan, och hon lärde sig att arbeta utan att vara glad och utan att sjunga.

Ty det fins ingen tidpunkt i lifvet, som är så smärtsam och så pröfvande, som när man upphör att hoppas på, att lifvet skall bjuda en något nytt, och när man med en hjärtat sammankrympande säkerhet gör klart för sig, att man måste nöjas med det som är, och inte hoppas på ett grand derutöfver. Den fattige — när han icke förfaller till slöhet eller elände — har inte tid att beklaga sig öfver ett förfeladt lif eller sörja öfver ett brustet hjärta. När den ena dagen kräfver, att han skall sörja för den nästa måste han lyda det krafvet, om det också svider aldrig så hårdt, och det är sällan hans lif unnar honom en hviloplats, från hvilken han i ro kan öfverskåda det förflutna och slå broar öfver till framtiden. Stilla och tyst dör hans lefnads lycka, och tomheten tvingar honom icke till uppror eller förtviflan. Ty vanan att umbära betyder så mycket, när det gäller att göra en människa undergifven, och det är så nyttigt att ej få lof att tänka på sig själf, när det gäller att tysta en hjärtesorg.

Karin lärde sig det under långa år, och det blef hennes ensamma lifs historia.

Hon visste ej hur länge hon låg där.

Hon talade inte med många om sin sorg. Modern sade inte något till henne heller. Hon visste, att sådant skall hafva sin tid, och att när den tiden gått, så går det öfver af sig själf. Och någon annan hade Karin inte att tala vid. Flickorna i trakten ville hon inte förtro sig åt. De hade bara gjort narr af henne och varit afundsjuka på henne, när de trodde, att hon skulle få Jan Nils. Men hon gick modern till handa hemma och hjälpte de yngre syskonen med deras kläder och annat. Karl Johan var så svår med att rifva sönder sig. Hon såg om ladugården med kon och hönsen, och om vårarna var det hon, som gräfdde upp potatistlandet och satte potatisen. Modern hade blifvit gammal också och orkade inte så mycket som förr. Men mången sommarmorgon, när hon gått upp tidigare än de andra, och när hon stod ensam på förstugukvisten och såg ut öfver backen med den lilla potatistäppan med gärdesgården omkring och såg solen lysa öfver stugutaket och på skogen framför henne, då rann det henne i sinnet en liten underlig visa, som hon aldrig hade förstått förr, men som hon nu tyckte var den sannaste och bästa af dem allesammans, mycket sannare och bättre än visorna om Hertig Fröjdenborg eller Rosendal:

Och liten Karin stod i kvarnen och mol.
Där yppa hon en visa, förrän hanen han gol.
För ekelöf och lindelöfven gröna.

Ja, i kvarnen skulle hon få gå i alla sina lifsdagar, och hon skulle heller aldrig hafva någon annan att yppa sin visa för. Och ibland tyckte hon, att det kunde aldrig i verlden vara rätt, och Gud kunde inte vilja, att det skulle vara så för henne.

När några år hade gått, föll modern en dag ned från loftet och bröt sig illa i ryggen. I tolf års tid låg hon till sängs, utan att kunna hjälpa sig själf, under de tio första åren hade hon inte varit ute under bar himmel, men de sista åren kunde hon krafla sig fram till tröskeln, när det var sommar och varmt, och där satt hon då och såg ut öfver backen och potatistäppan och njöt af det ljumma sol-

skenet. Och under alla dessa år fick Karin gå i huset och ensam sköta modern, sedan syskonen flyttat hemifrån, gift sig eller fått plats ute i socknen. Det var ofta smått både med maten och annat, och det var herskapet på herrgården, de hade att tacka för, att de fingo bo kvar på torpet utan att betala arrendet, så länge modern var så sjuk. Karin hade blifvit hvitare i hyn, och klädningen hängde lösare omkring hennes lif och höfter. Men hon klagade aldrig, och det låg ofta ett vänligt och ljust leende på hennes läppar, som det gjorde folk godt att se på.

Jan Nils hade blifvit gift under tiden, men det sades, att hans mor, som hade styrt till giftermålet, inte hade någon glädje af det. Ty de två makarna lefde illa, och Jan blef alt mera vek till sinnes och lät hustrun styra och ställa, som hon ville. Och Karin grät många gånger för hans skull.

På sista tiden hade han slagit sig på att dricka. Han dog tidigt, och Karin kände sig nästan lätt om hjärtat, när hon fick höra det.

* * *

En dag — det var i Augusti — var modern sämre än vanligt. Och en afton i kvällningen dog hon, medan Karin satt bredvid sängen och läste högt för henne ur Lukas evangelium.

Karin satt den aftonen länge i tankar. Hon tänkte på de goda dagarna, när hon och Jan Nils möttes, hon tänkte på alla hans goda ord, och på hur de hade sjungit och lekt tillsammans. Det gjorde ondt i henne som efter hvassa taggar, när hon mindes de gamla melodierna. Och hon tackade Gud, att han hade fått gå bort i tid, sedan det hade blifvit så sorgmodigt för honom i världen.

Och så tänkte hon på, hur det var, när hon låg ensam kvar i skogen och grät, sedan han hade gått ifrån henne. Hon hade aldrig gråtit på det sättet sedan den dagen, och hon tyckte, att det kunde ej hända henne något riktigt svårt nu längre. Men hon mindes så grant, hur alt hade varit den dagen. Bredvid där hon låg, var en flat sten med röda

ränder i. Hon kunde se den för sig, när hon ville, bara hon slöt ögonen. Och hon tänkte på, att det gått nära tjugu år sedan dess, och att hon nu var gammal, och hon kunde ej skilja i tankarna det ena året från det andra. Hon kom bara ihåg den dagen, när modern föll ned och bröt sig förderfvad i ryggen, och så när systemn och den yngste brodern togo tjänst, och den äldste gifte sig.

Hon satt med knäppta händer och såg på moderns kropp, som låg stel och orörlig framför henne, och hon kom att tänka på, att hon ej hade något i huset, och att hon inte en gång visste, hvad hon skulle svepa modern i.

Hon gick hela den följande morgonen och tänkte på detta, till dess att hon fram på förmiddagen beslöt sig för att gå upp till herrgården och fråga frun, om hon ej hade något, som hon kunde gifva henne.

Karin klädde sig snygg och begaf sig på väg i den svarta söndagsklädningen och sidensjaletten samt med en grå ullsjal på armen. Frun kom själf ut i köket för att tala vid henne.

Frun var ung och glad, vacker som en dag och hade ej tänkt mycket på andra människor, hvarken fattiga eller andra.

— Jaså, är Karins mor död nu? sade hon. Stackars gumma, det var allt väl, hon fick sluta. Hon har ju varit sjuk så länge..

Och den vackra fruns ögon glänste af tårar.

— Ja, det var nog väl, att Gud hade tagit henne till sig, sade Karin. Och så kom hon fram med sin begäran om svepningen.

Den unga frun funderade litet och gick upp till sig en stund och sökte i sina gömmor. Hon kunde ej få tag i något annat än en gammal hvit tarlatansklädning. Och den tog hon med sig och gaf den åt Karin. Hon menade ingenting ondt därmed, men hon kunde ej undertrycka ett litet leende, när hon kom med den. Hon tyckte att det var en så kostlig idè, att Karin skulle svepa gumman i tarlatansklädningen.

Och den tog hon med sig och gaf den åt Karin.

Karin kunde inte glömma det där leendet. Hon såg det, och det gjorde henne så ondt, ty hon kunde ej förstå, hvad det var att skratta åt, och hon tänkte på det hela tiden, medan hon sprättade våderna i kjolen från hvarandra för att få dem att passa till svepningen, och det kom för henne också, när alting var i ordning, och hon med knäppta händer satt och såg på modern, som låg i sin hvita dräkt med händerna hopknäppta öfver bröstet.

När modern var begrafven, flyttade Karin till sin bror, som var gift och bodde i en annan socken. Han hade varit ofärdig en tid, och hans hustru hade blifvit blind, så att nu fick Karin sköta om alla hans många barn, under det åren gingo, och de växte upp.

Och Karin förblef ogift, fast hon hade många goda tillbud. Men hon tyckte alltid, att det var bättre att vara så fattig, som hon var, än att komma, om det så skulle vara till en fullgårdsbonde, utan kärlek i hjärtat,

Några år därefter dog svägerskan, och när barnen då voro ute på egen hand, så flyttade Anders och hon in i en liten grå backstuga, som låg i skogskanten, och där man såg ut öfver den vidsträckta, enformiga slätten.

Och där lefde de i många år af det lilla Karin kunde förtjäna, och af hvad goda människor skänkte dem. Under de sista åren hade Anders mest legat till sängs.

* * *

Det var på senhösten. Middagssolen sken öfver slätten och gaf glans åt åkrarna där rågstubben stod kvar, åt ekbackarna, där ekarnas blad ännu voro mörkt gröna, åt de gnistrande björkbackarna, som blänkte i gult och rödt, och åt den alvarliga randen af granar och tallar, som tog vid, där björkarna slutade, och i en kärf båge sträckte sig vidare längs ut med slätten.

Det är så underliga tankar, som komma öfver en en sådan höstdag, när man är ensam ute och går, när det ser ut, som om solen gjorde allt för att förvillia ögat och förgylla

den svunna sommarens falnade fågning, när det är varmt i luften och himlen är blå, som om det vore vår, medan trädens grenar stå till hälften kala, och foten i hvarje ögonblick trampar på vissna blad.

Jag gick in genom granskogen, fram öfver ett svedjeland med torkade höga stubbar och små frodiga granskott som ville spira upp och växa sig stora innan också de skulle huggas af eller brännas ner. Det låg en fuktig glans öfver de mossiga stenarna och de lingonklädda tufvorna. Jag följde gångstigen, som svängde in igenom skogen och stod snart vid början af slätten, som vidsträckt låg framför mig bländande solbeglänst.

Ett stycke ifrån mig låg Karins och Anders' stuga med den höga skorstenen, som satt på sned på taket, och de lappade rutorna, hvilka glänste som såpbubblor i solskenet.

Karin stod på gården, sysselsatt med att röra ihop murbruk att bota skorstenen med. Vi hälsade vänligt på hvarandra, ty Karin och jag hade sedan länge varit goda vänner. Jag bad henne om ett glas vatten samt steg in i stugan.

Det såg fattigt ut därinne, men där var renligt och prydligt, och som alla andra backstugor hade också denna sin spisel, sitt enrisströdda golf, sitt röda, storrosiga hörnskåp, med initialer till Karins föräldrars namn i hvitt och årtalet för deras giftermål 1797, ett brunmåladt slagbord, en träbänk och en säng, där Anders låg och sof.

Jag hade varit här många gånger, och Karin hade småningom berättat mig, alt hvad jag förut omtalat om hennes lif. Nu satte jag mig en stund på bänken och frågade, hur det stod till.

Jo, det raskade af för henne en dag i sänder, gudske-lof, men med Anders var det alt skralt. Han fick lof att vara vid sängen och mäktade inte gå till kyrkan en gång; men läsa det såg han och var lika glad åt böcker som förr och läste och utlade för henne.

— Det är nog svårt förstås, slöt hon, men gud hjälper, också när det ingen utväg syns för människor, och så länge jag får ha hälsan, går det nog. Jag är bara så rädd, att jag ska' dö före honom. För han kan inte reda sig utan mig

Och så började vi igen, som vi gjort så många gånger förr, att tala om, hur Karins lif hade gått och om hennes kärlek, och hur Jan hade öfvergifvit henne. Anders hade vaknat under tiden och låg och hörde på samtalet, medan han då och då nickade med hufvudet.

Jag såg på Karin. Hon såg ej bitter ut. Ansigtet var fåradt, men ögonen voro ljusa och vänliga, och munnen var slutet med ett mildt och sorgmodigt drag.

Jag kunde ej låta bli att fråga:

— Tänker Karin aldrig på, hur mycket bättre det kunde ha varit?

— Åjo, svarade hon. Åjo, ibland. Men för det mesta har jag ju inte haft tid till det. Men jag tror, att det var utsett, att jag inte skulle gifta mig, för hvem hade då mor min och syskonen haft för sig? Men nog har jag haft ledsamt i min da'r, och när jag sitter här i ensligheten, så grunnar jag nog ibland öfver hur det kommer till, att somliga ska' ha så'na bekymmer. Men Anders utlägger för mig Guds ord så bra, så om han var helfärdig, så kunde han förkunna Guds ord för oss alla här, och han har fått före, att Gud har en mening med dem, som han lägger sådana kors på. Och det tycker jag, jag förstår så godt.

Hon teg en stund och såg ned på sina händer, som hon höll hopknäppta i skötet. Så lyfte hon upp ögonen igen och sade stilla:

— Det kom nog också för mig förr, hur nycket bättre det kunde ha varit, om jag hade fått bli gift som jag tänkte't då. Men nu när jag är så gammal, så ser jag mina da'r bakom mig, så förstår jag nog, att som han va' så hade han blifvit. För där trädet faller, där blir det liggande, och när inte kärleken mäktade göra honom till karl, när det behöfdes, inte hade han blifvit det sedan. — Jag är så lugn för altting nu, för snart är det slut, och när bekymmerna kommer, och vi få svälta och frysa och har ondt om kläder, så tänker jag, att det är inte långt igen. För det stundar till våren. —

Jag steg upp och sade farväl för att gå. Karin följde mig till grinden.

— Det är en för vacker årsens tid det här, Brittsommar di kallar't, sade Karin. Det är en välsignadt vacker höst.

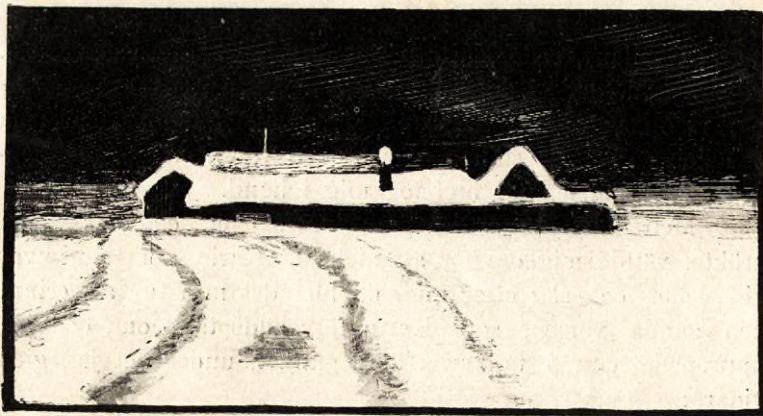
— Ja, det är det.

Hon såg sig omkring på de färgskiftande björkbackarna och den solbelysta slätten, där gröden var afmejad, och hennes ögon glänste, när hon tog mig i hand.

Men när jag sedan gick inåt skogen, och där vägen krökte, vände mig om för att nicka åt Karin, som stod kvar vid ledet och såg efter mig, då blef det min tur att erinra den gamla versen, som Karin förr hade talat om, och jag upprepade den i tankarna flere gånger, under det jag gick vidare:

»Och liten Karin stod vid kvarnen och mol.»

Fadermord.

I.

På den stora gården, hvilken efter öländsk sed var inbygd, så att boningshuset stod midt emöt inkörporten och uthusen i fyrkant omkring, låg högt med snö, och stora ispiggar hängde ned omkring takskäggen. Mellan de täta drifvorna voro smala gångar upptrampade fram till brunnen och ladugården, och genom porten, som stod öppen, syntes i vinterdagens skymning de breda slädspåren, hvilka förde upp till stora landsvägen, som strök tätt förbi gården.

Olof Larsson gick ensam i ladugården och sköt med en grepe undan smutsen, hvilken såg ut, som om den legat kvar länge.

Han var en undersätsig, groflemmad karl på 48 år med ett godsint, alldagligt utseende. Klädd i skinntröja och storstöflar, yllehalsduk och stor mössa af fårskins, skulle man ha kunnat taga honom för en sjöman, om icke hans lutande

gång och långsamma, säfliga rörelser hade tillkännagifvit landtmannen. Under mössan syntes ett brunt, rakt hår, som var tätklippt i nacken, ett stubbadt helskägg täckte nedre delen af ansigtet, och ögonen voro små och vänliga. Öfver hela ansigtet låg något på en gång godtroget och förtryckt, som om han känt sig illa tillfreds öfver sin ställning i allmänhet och ej vetat, hur han skulle reda sig.

Sedan han gjort rent i ladugården, lade han strö åt korna och gaf dem vatten. Därpå lät han ladugårdsdörren stå på glänt och gick långsamt och likgiltigt öfver gården.

Han steg in i köket och såg sig omkring. Det såg oordentligt ut därinne. Sängarna voro oredda, golfvet var fullt med sopor, de båda yngsta barnen sprungo halfklädda på golfvet och jagade en katt, som med förskrämda rörelser hoppade omkring i det skumma rummet och ref ifrån sig med klorna, när någon af hans plågoandar kommo honom för nära. Vid spiseln stod en femton års flicka och rörde gröt. Hon skrek, när dörren öppnades, åt syskonen att de skulle låta bli katten.

— Det är ett väsen, så man blir hufvudyr, sade hon med ett lillgammalt tonfall.

— Låt bli katten, barn, sade Olof Larsson, och hör, hvad Hanna säger.

Vid faderns inträde hade barnen redan upphört med leken. Den minsta, en liten linhårig pojke, som sprang omkring i bara skjortan och strumporna, gömde inne i handen en tapp hår, som han dragit af katten, och kröp bort i en vrå för att i fred få njuta af bytet.

Olof Larsson gick fram till spiseln och tog slevven ur dotterns hand.

— Du får gå ner och mjölka, sade han. Jag ska nog göra i ordning till kvällen.

Flickan gick, och Olof Larsson tog af sig tröjan för att vara ledigare. Därefter lade han på mera ved, stälde sig vid grytan och rörde i gröten. Det syntes på handlaget, att han inte var ovan.

Det var på nyåret 1844, och på den tiden gick det hårdt till vid de stora julkalasen. Där dansades, åts och

dracks, och när bränvinet, som ännu lönbrygdes i stugorna, gjort sinnena eldfångda, var det inte långt till knifven.

De äldsta sönerna hade varit borta i två dygn. De hade farit på kalas, och när de inte kommo hem, visste Olof Larsson af gammalt, hur det var fatt. Ur gård i gård foro de, och när bränvinet var slut i gårdarna, hittade de alltid vägen till någon af de hemliga eller öppna krogar, som höllos vid landsvägarna. Så länge pängarna räckte, fördes där ett vildt lefverne med drickande, kortspel och jäntor. Och när de äntligen återvände till hemmet, voro de fulla och trötta, sofvo i dagar, och Olof Larsson hade ingen hand med dem.

Det var modern som gifvit dem pängar, och som höll dem ryggen fri, när fadern gjorde invändningar mot deras regellösa lefnadssätt.

För rästen hade också Ingrid, hans hustru, sina vägar för sig, och Olof Larsson var van vid, att hon var borta. Hvar hon var, gissade han nästan, men det var en sak, som inte stod att ändra, och han suckade bara vid tanken på att ha fått en hustru, som inte kunde hållas hemma, utan sprang bygden omkring med gud vet hvilka karlar.

Olof Larsson tänkte på mycket, där han stod och rörde i gröten. Men det var inte tid att låta tankarna alltför otämnda löpa omkring. Ty gröten var färdig, och han satte fram den på bordet och bjöd barnen äta. Själ f slog han sig också ner vid bordet, och när Hanna kom in med mjölken, satte hon sig hos de andra och åt maten, som fadern hade lagat.

När måltiden var slutad, hjälptes fadern och Hanna åt att göra i ordning i bäddarna, så pass att man kunde lägga sig, och sedan kröpo alla tre syskonen ned i sin utdragssoffa, där de efter en stunds strid om platserna slutligen dukade under för sömnen.

Så snart allt var tyst, klädde Olof Larsson också af sig och lade sig ensam i sin äktenskapliga bädd.

Mot vanan kunde han inte sofva. I spiseln glödde med skarpt, rödt sken några ännu icke slocknade kol. De sågo ut som jätteögon, hvilka stirrade ut i det mörka rummet, genom hvars ena fönster, som saknade gardin, han kunde

se stjärnorna, hvilka från den kalla vinterhimmelen glänste med ett klart, blinkande ljus.

Olof Larsson blef mörkrädd, och hade han inte skämts för sig själf, skulle han ha stigit upp och tändt på ljus. Han hörde katten prassla borta i spiseln och såg dess ögon lysa som eldkolen, fast grönare och mera skrämmande. Nu kom ett pyrande ljud från eldstaden, och ett af kolen släcktes, lämnande efter sig som ett tomrum af mörker på en fläck af golfvet. Två kol lyste ännu, och skenet föll öfver den stora springan midt på golfvet.

Olof Larsson stirrade på denna springa, som om dagen var svart och bred af allt det smuts och dam, som under åratals samlat sig i den. Nu lyste det på den, och Olof Larsson tyckte, att det röda fick en otäck färg, som gjorde honom hemsk till sinnes. Ty det såg ut som blod, och han tyckte, att det lefrade sig. Han var glad, så länge kolen glänste, och med ett slags nyfiken spänning låg han och väntade på, hur det skulle se ut, när de släcktes, och mörkret blef enväldsherskande. Plötsligt glimtade det till i det ena kolet, och därefter slocknade båda på en gång. Det blef alldeles svart i rummet, och stjärnorna, som han kunde se genom fönstrets öfre ruta, gåfvo ingen dager, bara lyste och lyste med en glans, som om någon sett på honom.

Plötsligt spratt Olof Larsson till. Han såg ett ansigte, som tryckte sig tätt emot rutan och tycktes stirra in. Drager kunde han icke urskilja, hufvudet endast skyntade fram genom mörkret. Han gjorde våld på sig och sökte inbilla sig, att det var en synvilla. Men snart började hufvudet röra sig, det vände sig åt sidan och tycktes meddela sig med någon annan som Olof Larsson icke kunde se. Det nickade tydligt två gånger, och i detsamma utskilde den liggande, som spände hvarje nerv för att kunna uppfatta möjliga ljud, en tydlig hviskning. Han spratt upp och gick darrande af ängslan fram till fönstret, men i samma ögonblick försvann hufvudet, och hur mycket än Olof Larsson ansträngde sig för att se, kunde han ej urskilja annat än snön och ladutaken, hvilka syntes nästan smälta till ett med den ogenomträngliga luften.

Han frös och tänkte just gå och lägga sig, då någon bultade på dörren. Olof Larsson stod stilla en stund och drog efter andan. Han tordes icke svara.

»Hvad glør du på», sade en stark röst.

— Låt upp, hördes en röst, som han kände igen.
Och med en känsla, som var ett slags besynnerlig blandning af skräck och lättnad, gick mannen och tog af haken.

Det var hustrun, som inträdde. Hon tog en sja af hufvudet och stampade snön från fötterna. Men Olof Larsson vek icke ur stället. Hustruns hemkomst vid denna tid på dygnet var något i hans lif alldagligt, men fantasierna och mörkrädslan hade i den grad makt öfver honom, att han ännu stod stilla och stirrade, som om han sett en syn.

— Hvad glör du på? sade en stark röst. Känner du mig inte? Kan du inte få eld på ett ljus, så en kan se?

Olof Larsson tog på spiselkanten efter svafvelstickorna och en liten svafvelluktande låga glänste blått genom mörkret. Han tände stillatigande på talgljuset, som stod bredvid och efter att ha kastat en blick på hustrun, gick han tillbaka till bädden.

Ingrid tog långsamt af sig ytterplaggen, hvilka hon försigtigt lade öfver hvarandra på en stol. Hon var en storväxt, välskapad kvinna, som ännu icke fyllt fyrtio år. Arbetet hade icke beröfvat hennes kropp den rundning och smidighet, något som eljest är vanligt hos den arbetande klassens hustrur. Kanske berodde detta på, att hon egentligen alltid undvikit strängt arbete. Hennes hals och axlar voro fylliga, bröstet höga och starka som på en kvinna, hvilken utan möda födt barn. Ansigtet bar ännu rodnad, och munnen, hade svälta läppar, omkring hvilka ett eget leende spelade. I hennes drag fans något vällustigt, något af glupande begär, och ögonen sågo ut, som om de ständigt sökt efter ny mättnad. När hon var ensam, kunde hela ansigtet få ett dolskt och inbundet uttryck, och hennes ögon en glans, som var fosforns.

Hela tiden medan hon klädde af sig, log hon på det sätt, som när en människa ser sina hemligaste tankar och njuter af dem. Det låg något förrädiskt och på samma gång något lockande i detta leende, hvilket syntes stå i samband med hvarje klädesplagg, som aftogs eller föll, och denna kropp, hvilken tycktes sträfva efter att göra sig ledig till omfamningar.

När hon endast hade kvar det korta linnet, som räckte till knäna, gick hon fram till ljuset och släckte det med fingrarna. När lågan slocknade, såg Olof Larsson på golfvet,

hur de breda skuggorna af hennes ben liksom vidgade sig och försvunno i mörkret. Sedan kände han hennes kalla fötter, som snuddade mot hans kropp, när hon steg under täcket, hörde, hur hon ryste till, när hon kröp ihop i bädden, och tyckte sig urskilja ett tyst skratt, som hon kväfde med täcket.

Strax därefter ljödo lugna, jämna andedrag, som tillkännagåfvo, att Ingrid sof.

Olof Larsson erfor en känsla af vämjelse. Närheten af denna mjuka, stora kvinnokropp, hvilken ännu syntes honom varm af en annans omfamning, uppfylde honom med en känsla af obehag, så stark, att han trots sin trötthet icke håller nu kunde somna.

Han låg länge vaken och stirrade utåt rummet. Mörkrädslan hade försvunnit, och i stället började han tänka, tänka på allt möjligt, som gjort hans lif till hvad det nu var.

När han gifte sig med Ingrid, hade folk afrådt honom. Själf hade han ej varit säker på, hvad han tänkte om henne. Om hon hade haft älskare före honom, det visste han inte. Han hvarken trodde det eller inte trodde det. Möjligt föreföll det i alla händelser. Men han visste intet och skulle håller aldrig få veta något. Ty så fort han försökt fråga henne om detta, skrattade hon bara, och hon skrattade på ett sätt, som kom hans blod att koka af lidelse. Hvarför hade han gift sig med henne? Ja. Han ville äga henne. En morgon vaknade han och var gift. Det var hela saken. Prästen hade själf läst välsignelsen öfver dem.

Det gick bra till en tid. Barnen kommo, och Ingrid skötte sitt hem, gladdes åt de små och var mor för dem. Ibland var hon litet ojämn, slog dem och skrämde dem. Men det gick snart öfver, och Olof Larsson tänkte alltid, att litet konstiga är alla kvinfolk. Man kan just aldrig bli rätt klok på dem.

Men när det tredje barnet skulle komma till världen, då blef Ingrid som förändrad. Det bröt ut en dag, när Olof Larsson kom hem ifrån sta'n. Hon satt ensam i stugan och grät, så att tårarna trillade, och när Larsson kom in, skrek hon, att hon var olycklig, som skulle få ett barn igen. Hon var så rädd, så hon kunde dö, och hon sa', att hon skulle

gå i sjön. Olof Larsson lugnade henne och trodde, att det skulle gå öfver och alt bli som i forna dagar.

Men det gick inte öfver. Tidtals var hon som förr, och alt var bra. Olof Larsson gick till sina sysslor med lugnt sinne, kom igen till målena och sof hvar natt godt i utdragssoffan, där vaggan stod bredvid, för att modern skulle nå den lilla flickan om nätterna. Men så blef det galet igen. Det första Olof Larsson kom inom dörren, kunde han se, om det nya humöret hade kommit på henne. Hon var som en annan människa, orolig, sjuk till sinnes, försummade sina göromål, lät alt gå vind för våg. Barnen lämnade hon ensam, och om mannen lade sig i det, snäste hon honom, så att Olof Larsson för husfridens skull oftast teg. Hon hade alla möjliga påhitt, for till staden och var borta i flere dagar, utan att Olof Larsson fick veta, hvar hon var, eller hvad hon gjorde. När hon kom hem, var hon uppsluppen och glad, men på ett sätt, som skrämde mannen. Innan hon kom hem, gick han och längtade efter henne, så att han kände sig sjuk, men när hon kom, var det värre än förut, och det hjälpte ingenting annat än att vara tålig och låta alt gå, som det gick.

Ibland låg hon också till sängs och ville inte stiga upp. Hon kunde ligga till sängs i flere dagar och grät oupphörligt, ville inte äta, föll af och blef blek. När Olof Larsson frågade henne, hur det var fatt, sade hon, att det visste hon inte. Hon var visst sjuk. Och hennes sinlighet var så krampaktig, att Olof Larsson skämdes för sig själf vid minnet.

Under uppväxtåren sprungo de älsta pojkarna halfvilda omkring och gjorde alt slags ofog, kastade sten på dem, som foro förbi, slogos med hvarandra, stulo i huset och pinade djur, när de kunde komma åt. Fadern försökte ofta att aga dem, men modern lade sig alltid emellan. När hon hade sina onda dagar, skrattade hon, som om hon varit sinnessjuk åt alt, hvad de togo sig till, kokade kaffe åt dem, och ibland gaf hon dem bränvin. Pojkarna hyllade sig till modern, och mellan dem och henne utvecklade sig ett tyst förbund, i hvilket de höllo ihop mot fadern. Så gingo åren, och Olof Larsson hade för mycket att göra med att sköta

gården, för att han skulle få tid att ta' i tu med, hvad som försiggick i hans hus. Han förstod det inte, och han skämdes att tala därom med andra. Många hade han håller inte att tala med. Ty Olof Larssons hus hade med tiden fått dåligt rykte i orten. Själ'f hade han ett godt namn om sig bland alla. Men alt som hustruns lif blef mera kändt, började hans gamla bekanta liksom att hålla sig undan ifrån honom. Ingrid släpade hem till gården allahanda personer, som Olof Larsson icke förstod sig på, lösa karlar med obestämdt arbete och kvinnor, som voro kända på krogarna i trakten. Ännu värre blef det, när sönerna växte upp och på sitt håll lefde samma lif som modern. Olof Larsson blef ensam midt i sin fäderneby, och han skämdes att tränga sig på andra, som han såg undveko beröringen med honom.

Men ibland hade han onda aningar. Ty sedan de två sista barnen kommit till världen, hade hustruns svåra mellantider blifvit alt tätare och återkommo alt oftare. De voro fyllda med infall och handlingar, som skrämde mannen, så att han gick i en ständig oro, för hvad hvarje ny dag skulle föra med sig. Att hans hustru var otrogen, visste Olof Larsson bestämdt, och på sista tiden hade han för barnens skull aldrig velat hålla sig med dräng. Han sade, att han inte behöfde det nu, sedan sönerna blifvit stora. När hustrun ville bort, lät han det ske, och han skulle håller icke ha kunnat hindra henne. Hon gick som i sömnen, utan att låta sig hindras af något. Om det var aldrig så mycket att göra hemma, om barnen voro sjuka, om det låg alnshögt med snö, alt gjorde henne detsamma. Hon var så orolig, att hon inte kunde sitta stilla, hennes hud var brännande het, som om hon haft feber, och hennes ögon blickade glanslösa omkring sig. Så försvann hon i dagar eller veckor, och när hon kom åter var hon lugn igen, sig lik som hon varit förr, och hon log för sig själf, som om hon varit lycklig. En gång såg Olof Larsson midt på hennes arm ett ankare, som var inbrändt med krut, och frågade, hvar hon fått det. Hon skrattade och sade, att det var en sjöman i Kalmar, som hade gjort det. »Det gjorde inte ondt als», sade hon. »Det kändes inte en gång.» Olof Larsson brusade

upp och slog henne. Då kröp hon som en piskad hund och svor vid gud, att hon var oskyldig till allt, hvad elaka människor sade om henne.

Ibland undrade Olof Larsson, om hon var besatt af en ond makt. Ty det såg ut, som om hon ej kunnat styra sig, när det var något hon ville. Det låg en häftighet i hennes rörelser, en vildhet i hennes blick och en glupskhet i hela hennes ansigte, som förstummade hvarje invändning, och hvad hon ej fick, tog hon med samma naturliga djärfhet som om hon varit ett barn. Det var detsamma, om det gälde att ta hästarna ur stallet eller pängarna ur byrån. Hon bara tog, hvad hon önskade och gick, dit hon ville, och om någon försökte hindra henne, smög hon sig ut i mörkret och sprang, som om det gäلت hennes lif. Oroligt kretsade Olof Larssons tankar omkring dessa gamla kända saker, som gjort hans lif så underligt, att han själf tyckte sig lefva annorlunda, än hvad alla andra människor gjorde. Det föreföll honom, som om i allt detta tillika låg något hemskt, som en gång kunde bli farligt för honom själf. Han låg stilla i bädden för att icke oroa hustrun, och omsider blefvo tankarna tyngre.

Han insomnade med pannan lutad mot soffans karm. När han vaknade var hustrun redan uppe, stod vid spiseln och kokade kaffe.

— Det är kallt i dag med, sade Ingrid lugnt, som om hon stigit upp efter en välförtjänt hvila.

— Ja, det är väl det, svarade Olof Larsson och såg på rutorna, hvilka voro betäckta af en tjock is.

Olof Larsson kom att tänka på, hur det var möjligt, att han kvällen förut kunnat se något ansigte genom rutan. Först nu erinrade han sig, att den varit isbelagd. Stjärnorna hade han kunnat se genom det öfversta glaset, dit isskorpan inte räckte. Men ansigtet! Medan han klädde sig, gick han oupphörligt fram till fönstret, som var aldeles bakom soffkarmen. Då upptäckte han liksom ett rundt, stort hål, där isen var tunnare, och det ryste i honom. Ty han förstod, att den, som stått där, måtte ha stått aldeles intill rutan och andats på den utifrån för att få den varm, så att isen skulle

bli tunnare. Men den, som hade gjort det, måste ha stått där länge och gjort sig mycket besvär, ty det ta'r tid att värma upp en ruta utifrån med andedräkten. Det var altså

»Jag tänkte du ville ha något varmt.»

någon som nödvändigt hade velat se på honom, medan han sof, men hvarför? Det ryste i mannen, och han kastade en snabb och misstänksam blick på hustrun.

Ingrid stod vid spiselbelyst af den flammande brasan. Hon såg ungdomlig och glad ut, ögonen lyste vänligt, och hon höll en rykande kaffekopp i handen.

— Jag tänkte, du ville ha något varmt, sade hon.

Olof Larsson blef icke förvånad. Han kände hennes vänlighet, dagen efter sedan hon kommit hem. Det var alltid på samma vis. Hennes sätt och väsen växlade som i ny och nedan, och genom långvarig vana hade han lärt sig att känna igen väderlekens skiftningar, utan att erfara förvåning.

Han tog koppen, men kom i detsamma att åter rikta sina ögon på fönstret, och upptagen af sina tankar, satte han koppen oförsigtigt ifrån sig. Den föll omkull på fällbordet, och hela innehållet rann utåt golvet.

Katten sprang fram och ville slicka upp kaffet, men Ingrid gaf honom en spark, så att han jämrande kröp under sängen, och i samma ögonblick fick Olof Larsson se sin hustrus ansigte. Ingrid var likblek, hon stod alldeles stel och kippade efter andan, liksom någon, hvilken lyckligen undgått en stor fara.

Om Olof Larsson i detta ögonblick rusat på henne och kallat henne giftblanderska, skulle hon ha fallit på knä och bekämt allt, sagt, att hon inte vetat, hvad hon gjorde, att hon ångrade sig, och att hon aldrig skulle göra om det.

Men han väntade en minut. Han ville inte tro sina egna ögon. Och denna minut gaf henne rådrum. Barnen sofvo ännu i fällbänken, krupna tätt intill hvarandra, under träsoffan satt katten och slickade sin pels efter slaget. Olof Larsson tänkte på den, som hade sett in genom fönstret, på kaffet och på hustruns uppsyn. Och han tvekade. Men vreden blef honom till sist öfvermäktig. Han gick fram till hustrun, grep henne hårdt om båda axlarna och skakade henne af all makt.

— Bekänn dina synder, hväste han. Och all den afsky, som denna kvinna i årtal ingifvit honom steg fram i detta våldsamma utbrott. På knä, kvinna, och bekänn!

Ingrid vred sig lös med ett fräckt skratt.

— Du är tokig, sade hon kallt.

Olof Larsson ryggade tillbaka. Hennes säkerhet gjorde honom villrådig. Och full af fasa grep han sin mössa och gick för att slippa se henne.

Ingrid stod en stund stilla och drog efter andan. Så tog hon en trasa, torkade försigtigt upp kaffet från golvet slog sönder koppen och kastade trasan på elden.

II.

En stund efter det att Olof Larsson försvunnit, hördes steg och röster ute på den mörka gården. Dörren öppnades på nytt, och två unga karlar stego öfver tröskeln. De hälsade vårdslöst på Ingrid och begärde genast kaffe. Därefter satte de sig på hvar sin sida om fällbordet och väntade.

De sågo upphetsade ut, voro svettiga, rödbrusiga och orakade. Håret låg vått och i stripor ned öfver deras fuktiga pannor, och ögonen blickade slött ut öfver rummet. Det var tydligt, att de kommo hem efter ett långvarigt rummel, och deras andedrägt luktade starkt af tobak och bränvin.

Ingrid betraktade dem förstulet, under det hon gjorde i ordning kaffet.

— Har I mött gubben? sade hon till sist.

Den äldste af bröderna såg opp. Det var en storväxt yngling på tjuguet år med en blandning af fräckhet och tungsintethet i sitt ansigtsuttryck. Han hade klumpfot och haltade därför, när han gick. Men när han satt, visade sig hans kroppsstyrka i själfva den hopsjunkna ställning, hvori hans gestalt hvilade mot stolen.

— Nej, sade han. Vi har inte mött nå'n. Har han gått ut re'n?

— Ja, han har det, gemälte modern.

Hon satte fram kaffet åt dem och fortfor med lägre röst, i det hon med en blick öfvertygade sig om att barnen fortfarande sofvo:

— Han ville slå mig nu igen. Det är, som om han vore galen.

Hennes röst, lät så naturlig, som om hon verkligen varit vred öfver en förolämpning.

— I går kväll, när jag kom hem, gick han oppe och spökade, och han sa' inte så mycket som goddag åt mig. Och i dag när jag är oppe före honom och gör mig till och

kokar kaffe, så flyger han på mig och vill slås och skriker, att jag lagt gift i kaffet.

Den yngre sonen reste sig opp och skrattade. Han var mindre starkt bygd än brodern, hade ljust hår och ljusa ögon, aldeles som han. Men han var välväxt, och hans ansigtsuttryck saknade broderns tungsinthet. Öfver ögonen snodde sig ett par underligt tecknade ögonbryn. De voro mörkare än håret, breda, och slutade i två inåtböjda krokur, hvilka, när pannan rynkades, förenade sig i en hvass vinkel. För öfrigt liknade båda modern.

— Han är galen, sade Petter till sist, altjämt skratande. Ta mig fan, tror jag inte, att han är galen.

Ingrid gick i skåpet och tog fram en flaska, som hon stälde på bordet.

I ska väl ha' bränvin med, kan jag tänka, sade hon. Det är kallt på morgonen.

Och efter en stund tillade hon, som om hon stått i sina egna tankar och talat för sig själf:

— Det är väl, att han inte är hemma nu och får se't.

I detsamma hördes ett par rörelser borta från sängen, där barnen lågo. Det lät, som om någon af dem höll på att vakna.

Ingrid gick på tå fram till bordet och böjde sig ned mellan sönerna, som sutto lutade öfver kaffet.

— Han är en olycka för oss allihop, sade hon. Han har aldrig varit som en far för någon af er. Unnar han er kanske att ha så mycket som litet roligt ibland? Är det inte lif och trätor och spektakel för hvar enda dag, och sitter vi inte, som om vi sutte inför länsman och presten, så fort han är inne i stugan. Mig slår han, så jag inte törs öppna mun, och jag får inte gå utom dörrn. För då vet jag, hur det blir, när jag kommer tillbaka. Jag tror, att han är galen, och väl vore, om det bröte ut riktigt. För då kunde en åtminstone få något håll på honom.

Det hördes röster ifrån bädden, där de tre barnen lågo, och sömndruckna ögon riktades emot gruppen vid bordet.

Utän att vända sig om, tog Ingrid ett steg tillbaka och sade med hög röst:

— Har du talat med honom om, att du vill gifta dig, Erland?

Den äldste sonen reste på sig och gaf stolen en spark, i det han haltade bort öfver rummet.

— Det vet I mor, svarade han vresigt.

— Nå, hvad sa' han? återtog Ingrid hånfullt.

— Det vet I också, svarade sonen i samma ton.

— Han sa nej, ja, fortfor modern och gaf den yngre sonen en blick. Hvarför gjorde han det? För han är snål, den rackarn, och tycker, att det är billigare att ha dig i huse för intet, än att först ge dig ditt och se'n lega dräng. Och det tål du, och så låter du flickan gå där.

— Hon får väl vänta, hon som jag, sade Erland, gäspande. Han hade lagt sig rak lång i soffan, som föräldrarna lämnat.

Modern skrattade högt.

— Och det tror du hon gör?

Erland satte sig opp igen och hans ansigte var blodrodt.

— Hvarför skulle hon inte det? utbrast han.

— På min tid väntade inte flickorna längre än de ville, svarade Ingrid cyniskt.

— Det var väl du det, som inte väntade, gemälde sonen hvast och lade sig igen.

Icke en skiftning i Ingrids anletsdrag förrådde, att hon känt sig sårad af förolämpningen.

— Får hon vänta för länge, kanske hon märker klumpfoten, sade modern kort.

Från bädden kom blott ett doft brummande af vrede, men intet svar. Och snart ljödo snarkningar, hårda och regelbundna, som berättade, att sömnen varit starkare än förbittringen.

Erland sof tungt, och brodern anmärkte:

— När han vaknar, tänker han nog på saken.

— Du skulle inte tåla det, sade Ingrid med en glimt i ögat.

— Nej, svarade Petter trotsigt. Det skulle jag inte.

Och hans ögonbryn vred sig i en underlig rynka emot hvarandra.

Modern såg på honom, som om hon värderat hans kraft, och i hennes ögon kom ett uttryck, som nästan liknade ömhet.

När Petter också insomnat, tog Ingrid på sig sin klädning och gjorde sig i ordning att gå ut. Hon såg sig försiktigt om på gården, innan hon lämnade den, och stannade en stund i porten för att se på båda sidor utåt landsvägen. Den gick fram mellan byns bygnader, hvilka gråa och snötäckta lågo på båda sidor om vägen, och åt höger vände den ut öfver alfwaren, som liknade en enda snöslätt, öfver hvilken den tunga vinterhimlen hängde lågt med skyar, som sakta drefvo för vinden.

Det var dager, och Ingrid gick med raska steg genom byn, medan hennes ögon ideligen vände sig åt sidorna för att se, om hon var bemärkt.

När hon kom till kyrkan, såg hon sig ännu ett par gånger försiktigt omkring och tog sedan af på en väg, som gick utmed kyrkogårdsmuren. Den var smal och obanad, så att hon måste gå långsamt. Fötterna sjönko ofta ned genom snön, och ibland stannade hon för att draga andan.

Öfver henne reste sig kyrkan med sitt spetsiga snötäckta tak och tornet, hvars spira pekade upp mot de drifvande skyarna. Framför henne sträckte sig hela den ofantliga slätten med snö, så långt ögat kunde nå, och på en fjärdingsvägs afstånd hördes ljudet af Östersjöns vågor, hvilka slog opp emot landisen. Men på andra sidan kyrkogården låg prestgården. Omgifven af en liten trädgård med buskar och låga träd, skyttade dess röda bygnad fram ur snön. I ett par af rummen voro gardinerna ännu nedrullade, och bakom dem brann ljus.

Ingrid såg alltsammans. Hon var egentligen icke uppskakad, men morgonens upptråde hade gjort henne rädd, och det föll henne in, att hennes man nu kanske stod innanför dessa nedrullade gardiner och anklagade henne för mordförsök. En känsla af skam bemäktigade sig henne, men blygseln gälde, att hon hade varit så dum, och utan att känna ens en rysning öfvertänkte hon med kallt blod de möjliga följderna.

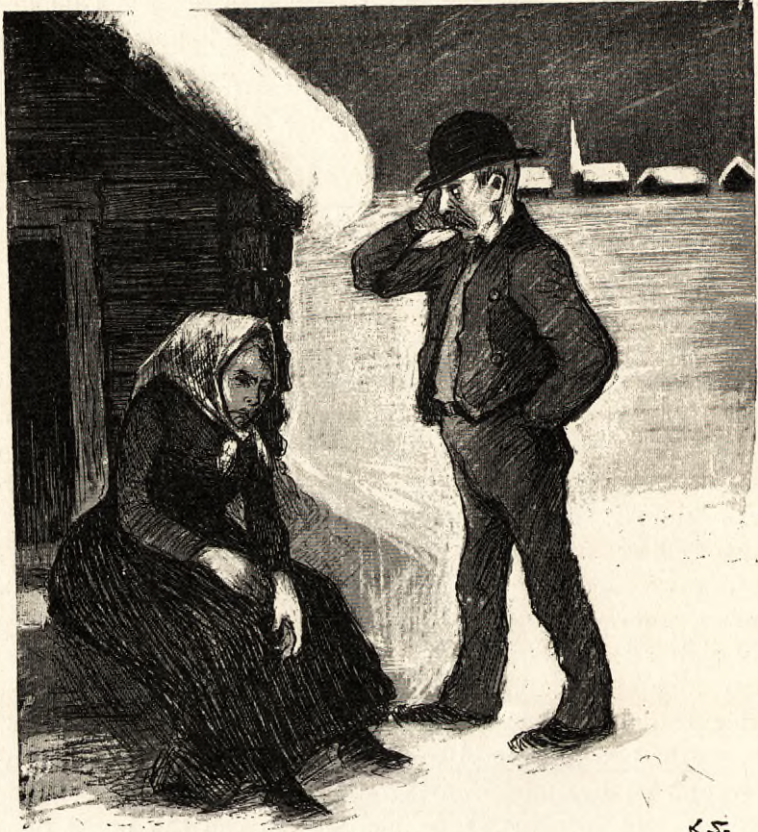
Länge hade den tanken legat och grott hos henne, att hon skulle taga mannen af daga. Hvad hon kunde vinna därvid eller förlora, beräknade hon icke. Tanken hade sprungit upp midt i det kaos af lidelser och drifter, hvori intet mänskligt öga kan se sitt eget sammanhang. Den hade lurat inom henne som något oundvikligt, som något, hvilket en gång skulle komma. När sjömannen brände in ankaret i hennes arm, hade hon tänkt därpå och leende bedt honom att bränna en knif på den andra armen. Han hade frågat hvarför och skakat på hufvudet, sagt nej och sett betänksam ut, men hon kunde sedan dess aldrig se sin nakna arm, utan att tycka, att knifven borde sitta där. Ingen människa hade hon anförtrott denna tanke, förrän . . . Hon tänkte på gårdagen och påskyndande sina steg gick hon vidare på vägen, som nu låg högt mellan stenmurarna och var hårdt tilltrampad, så att snön bar.

Hur hon kommit sig till med gärningen just i dag, visste hon inte. Hon visste bara, att den legat henne i blodet och stått för hennes inbillning dag ifrån dag, år efter år. Om-sider hade hon blifvit förtrogen med denna tanke, och den hade bitit sig in i hennes själ, som om den hört dit och icke kunnat slitas bort, med mindre än att hennes eget lif uppoffrades. Som en blixtnedslag hade det ljungat genom hennes inre, att nu skulle det ske, och hon hade handlat snabbt och säkert, som om hon gått i sömnen. Hon dref icke längre sig själf att handla. Det var gärningen, som tvingade henne, hon mindes ingenting, förrän hon såg sig själf med koppen i hand, lugn, segerviss, nyfiken på, hvad som skulle inträffa.

När hon gick förbi prestgården, hade hon sett in i fönstret på en bygning, som låg strax nedanför denna och gifvit ett tecken. Nu vände hon sig om och såg uppåt byn, som om hon väntade någon, gick sedan ända ned till stranden och steg fram till en liten sjöbod, som var tom, och hvars dörr stod på glänt. Där satte hon sig på det låga trappsteget.

När hon väntat där en stund, kom en man med hastiga steg på vägen, som ledde från byn. Han var lång och groft bygd, af ett sorglöst och lättsinnigt utseende, en af dessa,

hvilka taga lifvet, som det kommer, som själfva icke finna på något ondt, men som en kvinna kan vefva om sitt finger, när passionen fått makt med dem. Hans hår var rödt och hans ögon blågråa, öfver hela hans ansigte låg ett leende af belåtenhet, när han upptäckte Ingrid.

»Hvad är det med dig.»

Men när hon inte reste sig och kom honom till mötes, mulnade han, och när hon, äfven sedan han kommit fram till henne, blef sittande och betraktade honom med ett underligt, förstördt uttryck i sitt ansigte, blef han orolig och stannade framför henne.

— Hvad är det med dig? sade han och strök upp det röda, yfviga håret, som blifvit fuktigt under hans hastiga gång.

— Jag har försökt det, sade hon.

— Hvilket? utbrast mannen och tog ett steg baklänges.

— Det jag talade om i går kväll, sade hon hastigt och skarpt.

Mannen funderade. Så erinrade han sig hastigt, hur de båda stått utanför Olof Larssons fönster. Ingrid hade omfamnat och kysst honom, som om hon aldrig velat sluta, och under tiden hade hon sagt, att de skulle göra sig fria, berättat, huru hon grubblat och tänkt på att beröfva Olof Larsson lifvet. Hon hade framställt alltsammans som något så lätt och naturligt, att älskaren låtit sig ryckas med. Och så hade hon andats på rutan så länge, tills de båda hade sett in, och hon hade inte tystnat, förrän Olof Larsson skrämde dem genom att se ut genom fönstret.

Men aldrig ett ögonblick hade det fallit honom in, att det var alvar. Han hade tyckt, att hon berättat en historia för honom, och snärjd som han var af henne, betagen af ett sinnesrus, hvilket varat i månader, alltsedan han träffat henne på en stadsresa, hade, hvad hon sade, tyckts honom som en dröm, hvilken aldrig kunde bli verklighet, men som lekte för hans fantasi.

Han förstod henne inte. Det var omöjligt, att fatta, att en människa så lungt kunde omtala, att hon planlagt och försökt ett mord, och han upprepade sin fråga.

— Du är en stackare, Jonas Persson, sade Ingrid. Det är väl jag, som har gjort det och icke du.

Och hon berättade, hvad som passerat, utan att glömma en detalj. När hon kom till, hur hon sparkat katten under sängen och sedan torkat opp kaffet, drog han ett andetag af lättnad.

— Det fins alltså inga bevis, sade han.

— Är det allt, hvad du bryr dig om? sade Ingrid.

Jonas Persson svarade icke. Han stod stilla i tankar, och en sak blef honom klar. Utan att veta det, var han medskyldig i ett mordförsök. Det skulle kanske komma till ransakning, hans förhållande till Ingrid kände hela byn, han

skulle bli stämd för tinget, inte kunna hålla god min, bli öfverbevisad och komma på slottet. Han tänkte på sin hustru och sina barn, och ett ögonblick föreföll honom denna kvinna, hvilken lockat honom från hans hem och tagit hans kärlek, som en ond ande, hvilken ville narra honom i förderfvet. En kall svett betäckte hans lemmar, en känsla af fasa pressade sig samman omkring hjärtat, han kunde inte tala. En snyftning skakade hela hans starka, ungdomliga kropp, och med pannan lutad mot sjöbodens vägg brast han i häftig gråt.

Ingrid såg på honom med förakt. Hon sade ingenting, bara satt stilla och betraktade denne starke man, hvars smärta var henne obegriplig, och kände endast förvåning öfver detta måttlösa utbrott. Hon hade gått för att finna hjälp, och hon fann ett barn, som hon själf måste stödja. Hon tyckte det var lönlöst: allt hvad hon ville göra för honom, fann hon utan värde och tomt. Men i hennes hjärna satt tanken på mordet som en fix idé, den gaf henne ingen ro, och hon väntade på, att detta utbrott skulle gå öfver, endast för att åter få ordet.

Men Jonas Persson ville inte lugna sig. Han grät länge och när gråten saktat sig, sade han henne hur han uppfattat saken. Hon hörde på honom med ett frånvarande främmande leende och motsade honom icke.

Men när han gråtit ut, lade hon sin arm på hans och drog honom in i sjöboden. —

När de följdes åt tillbaka, hade Jonas Persson lofvat att vara henne behjälplig med att rödja Olof Larsson ur vägen. Och när han frågade henne, hvem som skulle göra det, nickade hon bara och svarade:

— Pojkarna. —

Det var ännu skymning, när Olof Larsson på morgonen hade gått hemifrån. Han var matt af skräck, och han hade bara en tanke: att gå till prosten eller länsman och tala om alltsammans.

Men det var ännu för tidigt på morgonen och han gick därför utåt vägen, för att tiden skulle gå. Upptäckten var så plötslig, så oförberedd, att den alldeles förlamat honom.

Han bara gick och gick, och han kände sig rädd ensam ute på vägen, där skymningen låg tung, och han öfverallt såg bara snö, som blef borta i mörkret.

Som en tyst, snöhöljd jätte reste sig bredvid vägen en stor väderkvarn, hvars stretande vingar stodo stilla. Den nedersta gick rätt ned i snön. Den tillhörde Olof Larsson, och sedan han en stund stått och sett på den, steg han långsamt uppför den knarrande trappan, där han för hvarje steg måste sparka undan snön, tog en knif ur fickan och försökte att dyrka opp det rostiga låset. Det gaf vika, och Olof Larsson steg in, lämnande dörren öppen efter sig.

Han satte sig på en tom lår och väntade att det skulle bli dager.

Om en stund hörde han ljudet af hästhofvar på den tilltrampade landsvägen. Han såg ut och varseblef två lösa hästar, hvilka sprungo utefter vägen. När de kommo fram till väderkvarnen, stannade de och vädrade. Olof Larsson såg, att det var hans egna hästar, sto't med hvita bläsen i pannan och unghästen. Efter seden på Öland voro de utsläppta äfven under vintern, och de små, hårdiga djuren stodo ut med detta stränga lefnadssätt. När snön inte var allt för djup, skrapade de undan den med hofvarna och betade alfwarens torra gräs, så länge som möjligt. Eljest kommo de hem och nosade omkring gödselstacken, och när vintern blef alltför svår, fick man sticka åt dem en tapp hö eller par.

Hästarna stodo stilla och vädrade. De förstodo, att någon var uppe i kvarnen, framför hvilken de så ofta stått stilla med stegkärnan, och lukten af mjöl, som trängde genom den öppna dörren, höll dem kvar. Olof Larsson gick och trefvade inne i den mörka kvarnen för att se, om han ej skulle hitta en näfve mjöl eller korn, som han kunde ge dem. Men han fann intet, och han satte sig ned igen, irriterad af dessa djur, som fordrade, att han skulle tänka på dem. Han tog en käpp, som låg där och kastade på den närmaste hästen. Den gjorde ett kast åt sidan och sprang i traf inåt byn, medan den andre följde efter.

Detta lilla uppträde verkade emellertid lugnande, och när nu Olof Larsson tänkte på morgonens uppträde, skedde

Hästarne stodo stilla och vädrade.

Karl Svanberg.

det på ett mera kallblodigt sätt. Det föreföll honom inte längre hvarken på nytt eller oväntadt, att hustrun gjort ett försök mot hans lif. Han tänkte tillbaka på små händelser dem emellan, hvilka han kunde erinra sig, och han kom underfund med, att just detta hade han länge fruktat. Hade han inte tänkt på detta, när han låg vaken på natten, först innan hon kom hem och sedan, när hon lagt sig bredvid honom i bädden? Hade han inte sett det på hennes miner, på hennes sätt, hennes ögonkast? Olof Larsson erinrade sig i en hast en mängd saker, som han förut icke fästat någon vikt vid. Och han började tänka på, hvad han skulle säga åt prosten.

Det började ljusna, icke som när solen träder fram och i öster målar en strimma af rödt, öfver hvilken dess klot höjer sig och kommer med ljus. Det dagades endast sakta och omärkligt, utan att en stråle trängde genom det tjocka sky-lagret. Det blef en kall dager, genom hvilken man kunde se. Det var allt. Och Olof Larsson kraflade sig ned för stegen och gick fram mot prestgården.

Han gick samma väg som hustrun nyss hade gått. Men han såg ingen, och när han kom in på gården, stannade han en stund och betänkte sig.

— Hvad skulle han säga prosten?

Med ens öfverfölls han af en känsla af blygsel. Han skulle stå därinne med mössan i hand, prosten skulle komma emot honom i pipa och nattrock, bjuda honom sitta ned och fråga honom, hvad han hade på hjärtat. Då skulle han sitta där och berätta hela sin skam, hustruns stygga lif och gärningar, hela det elände, som rådde i hans hem. Hon var brottslig, elak och farlig. Men hon var i alla fall hans hustru, och Olof Larsson skämdes att gå till främmande människor och begära hjälp mot sin kvinna. Han skulle tala om hela uppträdet, som hade varit på morgonen, och han skulle beskylla henne för öfverlagdt mordförsök.

Då skulle prosten se på honom med stora ögon och fråga:

— Hvad har Olof Larsson för bevis på det här?

Och han hade inga bevis, bara att hon inte velat låta katten slicka opp det. Det kunde vara af elakhet. Men hon hade ju aldrig brukat vara elak emot djur.

Han hade ett bevis till: det ansigte, hon visat honom, där brottet stod skrifvet, tydligare än på något papper, detta bleka, förstenade, fasansfulla ansigte, som förföljde honom, hvar han gick, och gjorde honom mörkrädd på ljusa dagen.

Men detta ansigte kunde han icke visa för någon människa. Det skulle ingen få se, ingen, utom han, som *hade* sett det.

Och Olof Larsson vände om, gömde sin skam hos sig själf och gick med tunga steg och hopkrymt af fruktan vägen tillbaka.

III.

Vintern gick, och snön föll Öfver den vida alfwaren föll snön allt tätare och tätare. Den bredde sig ut öfver den stora slätten, så att stenmurarna försvunno, och det flata landet gick i ett med hafvet, där isen band böljorna och själf bar massor af snö på sin blanka yta, som hvilade öfver vågen. Byarna lågo som hvita kullar på den snöiga slätten, och öfver dem alla reste sig kyrkornas vänliga torn, också de hvita, men med mörka hufvar. Snöhöljda reste sig väderkvarnarna ur den djupa massan. Liksom dubbla stegrader stretade deras tjärade vingar ut ifrån hvarandra, och kring den nedersta, som fastnat mot jorden, klängde sig snön, liksom sugande sig opp i ett tätt omhölje.

Vintern var sträng, och de små hästarna, som lupo ute gnäggade hungrigt utanför hemmets knutar. Öfver sundet, som skiljer Öland från fasta landet, lade sig tjock, körbar is; endast i midten gick Kalmarråken öppen och svart.

Långsamt släpade sig vinterdagarna fram hemma i Bägby, medan hvar och en gick i sina egna tankar, och ingen brydde sig om, hvad den andre ville eller gjorde. Det var någonting i rörelse midt i denna dofva stillhet, som växte omkring husbonden själf. Han kände det, men han visste inte, hvad han skulle göra för att spränga denna ring, hvilken osynlig slöts omkring honom.

Ingen hade han talat med, och hvad som försiggick inne på Bägby, visste ingen i den stora by, i hvars utkant den isolerade gården låg.

Olof Larsson hade blifvit grubblande, tyckte, att alla hade ondt i sinnet emot honom, och han vägrade ofta att äta under förevändning, att han inte var hungrig. På en vind hade han gömt matvaror, hvilka han köpt på en stadsresa, och när ingen såg honom, smög han dit opp och åt ett bastant mål. Underlig och tyst var han till lynnet, talade sällan och, när han gjorde det, aldrig mer än, hvad som

var strängt nödvändigt. Hustrun påträffade honom än här och än där, lyssnande bakom dörrar och seende in genom fönster. Han blef ond för det minsta, och när vreden kom öfver honom, fick han ett sådant utseende, att till och med Ingrid blef rädd.

Olof Larsson var aldrig rätt glad, utom när han kunde komma åt att vara borta. Därför började äfven han att finna på förevändningar att komma hemifrån. Och kom han väl bort, blef han som en annan människa. Han drack och sjöng och var glad. Och till sist började han att ta' hem bränvin, som han gömde och drack ensam. När han druckit, blef han modigare, och han somnade in utan förskräckelse.

Men att tala vid någon, om hvad han hade sett, det var en gång för alla uppgifvet. Olof Larsson gömde på sin hemlighet, den aggade och pinade honom, för hvarje dag som gick, och ju längre han burit den ensam, desto omöjligare blef det honom också att anförtro den åt någon. Han såg, att han gick med öppna ögon in i något ondt, men han kunde ej undvika det. Det var, som om hans tunga varit lam, och ej ens när han var drucken, antydde han denna hemlighet för någon. Men han drack aldrig kaffe. Han påstod, att han hade märkt, att det inte var bra.

Ingrid å sin sida kände en obestämd fruktan för sin man, och om hon också, alltsom dagarna gingo, insåg, att hade han ännu icke anklagat henne, skulle han aldrig göra det, så lefde dock denna fruktan inom henne, och hennes hat mot mannen växte när hon trott sig inse, att han med ett ord hade hennes lif i sin makt.

Djupt inom henne glödde en eld, hvilken aldrig kunde slockna, så länge denna gärning var ogjord, för hvilken hon en gång varit beredd att våga allt. Med styrkan hos en otyglad drift, som är omöjlig att tillfredsställa, plågade henne denna tanke natt och dag. All hennes oro, alla hennes underliga tilltag, hennes gråt utan orsak, hennes häftiga begär, denna åtrå, som dref henne från hemmet utan synbar orsak, denna omätliga lust efter ombyte, som fört henne ur mannens famn och i andras — allt detta syntes henne samlas en enda lidelse att veta mannen död. Det låg lugn för

henne i denna tanke, lugn, som om efter detta ingen oro mera kunde plåga henne. Skulle hon också brinna i evigheters evighet i helvetets förtärande eld, skulle det dock skänka henne lugn att veta detta dåd fullgjordt.

Hon var i ett förfärligt tillstånd. Ty tanken frestade henne med styrkan af ett djuriskt begär. Den var stark som en våldsam hunger. Den brände i hennes blod och tankarna frossade på den, utan att få lindring. Men det försök, som hon hade gjort, hade gifvit henne en fasa för att handla själf, som om hon vetat honom beskyddad af en okänd makt, hvilken skulle krossa henne i samma ögonblick som hon höjde sin hand mot detta lif, hvars blotta tillvaro var hennes kval. Hon var förlamad. Hon såg hans ansigte framför sig, i samma ögonblick som han anade giftet i den dryck, hon bjudit honom, och denna syn gjorde henne stel af skräck. Så ofta hennes tankar kretsade kring dådet, kom denna syn tillbaka, och hon sjönk ihop i sin egen maktlöshet. En gång hade hon misslyckats, och hon trodde så visst, att ett nytt försök skulle aflöpa på samma sätt, att hon föll i förtviflan. Det var en vidskepelse som beherskade henne, en vidskepelse, mot hvilken hennes lidelses böljor brutna slungades tillbaka som mot en klippa, hvilken bryter bränningarna i sjön.

Men med vissheten, att hon ej kunde göra det själf, föddes beslutet att värfva någon annan, och hon vände sina tankar på sönerna, ej blott för att få hjälp, utan för att få hämd genom sitt eget kött och blod.

Länge hade hon underblåst den ovilja mot fadern, hvilken funnits hos dessa söner, alltsedan deras egna viljor vaknade, och de stötte på motstånd hos fadern. Ej af direkt beräkning, utan af ett slags instinkt, att hon en gång kunde behöfva hjälp, hade hon närt denna ovilja, hvilken lefde och bröt fram vid den minsta anledning. Hon hade sett dem en gång gemensamt kasta sig öfver och misshandla fadern. Med ett underligt uttryck i ögonen och en rysning af njutning hade hon följt detta uppträde. Och det skar i henne af vrede och förakt, när hon såg, att ännu var fadern den starkare, som kunde slå båda ifrån sig. Det var länge

sedan nu. Men Ingrid hade aldrig glömt detta. Nu dropade hon försigtigt droppe efter droppe i den hatets bägare, som redan var fylld, viss att den en gång skulle rinna öfver. Men hon hade blifvit slug. Hon ville ej blottställa sig ännu en gång, och hon gick försigtigt till väga, I förblommerade ordalag visade hon sönerna fördelarna, om fadern komme undan, talade om hur bra de kunde ha det, ifall han ej ginge och vaktade dem, lät undfalla sig vinkar om, att hon skulle draga sig tillbaka, så att sönerna ensamma finge styra gården. Och när de talade om, hvad det skulle bli af henne svarade hon hemlighetsfullt, att för henne blefve det nog någon råd.

Det kom som en åtrådd förevändning, att Olof Larsson ibland drack. Hon kunde beklaga sig öfver detta och brista i gråt. Han söp opp, allt hvad de ägde och hade, sade hon. Han var ju tokig. Hon visade på hans lyssnande vid dörrar och fönster, läto sönerna se honom, när han trodde sig obemärkt, och frågade dem, hvad hon skulle taga sig till. Det var inte riktigt, att han gick omkring på det sättet. Och hon lät undfalla sig vinkar om, att han hade ondt i sinnet, och att hon var rädd för att vara ensam med honom och barnen, när sönerna voro borta.

Jonas Persson träffade hon som förut, och med honom talade hon öppet. Hon snärjde alla dessa män, så att hennes egna tankar gingo igen i deras hjärnor, växte och fingo makt öfver dem alla. Det var en smitta, hvilken hon utbredde, en feber, som meddelade sig, och det behöfdes blott, att ordet blef uttaladt, för att det skulle slå ut och omsättas i gärning. Hon drog dem alla som med hexeri in i sin egen hätskhets trollring, och hon berusade sin älskare ända därhän, att tanken på Olof Larsson hos honom förband sig med planer mot hans egen hustru, en stillsam, förtryckt liten människa, som födt honom fyra barn och grät ensam, för att mannen öfvergifvit henne. —

Olof Larsson hade farit bort en afton, och Ingrid var ensam i stugan. Hon hade låtit elden slockna i spiseln och tändt ljus. Det brann med hög veke, utan att hon brydde

sig om att taga af den, och alla föremål i rummet finga en större form vid den matta belysningen.

Ingrid satt framåtlutad på en stol, vaggande sig fram och åter som i största vända. Febern hade kommit öfver henne igen. Hade det varit som i forna dagar, skulle hon gått hemifrån, varit borta en vecka och kommit åter, som om ingenting händt. Men nu visste hon, att ingenting kunde bota henne, ingenting, utom detta enda, som hon icke förmodade utföra. Hon hatade denne man, hon tyckte, att hon hatat honom, sedan första gången hon som sjuttonårs flicka känt hans kyss på sina läppar. Hennes kval kändes som fysiska smärtor, hon kunde icke sitta stilla, och kvidande började hon gå fram och åter på golfvet, medan hon vred sina händer och piskade sitt ansigte med de knutna fingrarna. Hon slet håret af sig, och i vanmäktig vrede grep hon med händerna i sina fylliga bröst, som om hon i raseri velat slita bort dessa kvinlighetens yppiga märken.

Då föll hennes blick på ett föremål i spiseln. Det var katten, som satt bredvid den nyss slocknade brasan, och spann i värmen. Hon spratt till och stannade. Hennes ögon stirrade på detta djur, hvilket syntes henne sitta där som ett hån mot henne själf. Detta djur var skulden till, att hon gick här i denna ångest, hvilken brände henne som helvetets eld. Och med ett steg var hon framme vid spiseln, grep det förskrämda djuret med båda händerna och stoppade det som en rasande ned i ett fullt vattenämbar. Hennes bröst häfdes, och ansigtet darrade. Men fast katten sparkade för lifvet, så att vattnet blötte hennes klädningslif, och ref henne, så att blodet sprack fram på båda armarna, höll hon honom flämtande nere, tills hans rörelser upphört, och när han låg stilla och kväfd, lyfte hon honom högt opp och öppnande dörren, slängde hon honom ut i snön med en stolt åtbörd, som om hon utfört en bragd.

Med läpparna stämde hon blodet, som sipprade fram på hennes bara skinn, och däfvon af svett sjönk hon ned på en stol, där hon brast i gråt efter den öfverståndna sinnesrörelsen.

En stund därefter kom Erland in, Ingrid frågade efter Petter, men sonen svarade bara, att brodern gått bort. Erland skrattade och tillade, att han trodde, han skulle bli borta litet.

Ingrid reste sig opp och gick fram till kammaren, där hon stängt inne barnen, öppnade dörren för att se, om de voro kvar, och stängde den åter i lås.

— Jag ville tala med dig, sade hon till sonen.

Och i hennes röst låg en beslutsamhet, som kom Erland att se opp.

Han rodnade, när han mötte moderns blick, och de tego en stund båda, som om de hvar för sig vetat, hvad samtalet skulle gälla. Det var, som om hon setat och väntat på honom, och han anat, hvad hon skulle säga, innan han kom in.

— Du vet, hvad jag vill, sade Ingrid till sist. Men hon vågade ännu ej se på sonen.

Han svarade ej, satt endast och förde den friska foten fram och tillbaka, medan ansigtet fick ett trotsigt, eftersinnande uttryck.

Ingrid började med början och vädjade till hans egen nytta. Till det giftermål, som fadern motsatte sig nu, skulle han aldrig i lifvet med godo gifva sitt bifall. Hon blef vältalig. Hon skildrade deras lycka, deras lugna lif, när Olof Larsson en gång vore borta, Hon blef uppfinningsrik, gaf skäl för sina tankar och bad sonen, bad honom till sist med en kraft, som om hon bedt honom rädda sitt eget lif.

Erland hörde på och skakade på hufvudet. Hans tvära ansigte fick ett hårdt, oåtkomligt uttryck, och han värjde sig med sin tystnad.

Då slog Ingrid om. Och hon berättade honom sitt eget förhållande till Jonas Persson. Utan att göra sig reda hvarför, blottade hon hela sitt skändliga lif för sonen. Hon kände ingen blygsel. Hon berättade, hur hon i femton års tid bedragit sin man, sina resor, sin bortovaro från hemmet, hela denna väfnad af ogärningar och smuts, hvaraf hennes lif bestod. Hon inbillade honom, att hon inte rådde för det. Hon framställde det, som om mannen varit skuld till alltsammans.

Hon diktade sagor om, att han hade bedragit henne och tvingat henne till otrohet genom sin köld, drog fram skamliga detaljer, hvilka hon berättade bredt och brutalt, med en köld, som om de rört en annan, och hänsynslöst trampande på sitt eget lif, gjorde hon sonen till sin förtrogna i all denna otukt, hvilken hon inte längre kände som en skam.

Men Erland satt som förut, utan att svara. Han hade rest sig i stolen, och hans ögon stirrade på modern, som om hon förtalt honom sagor. Han sträckte sig fram mot ljuset, nöp med sin hårda hand bort den långa, afbrända vecken, som om han velat se bättre, och såg på henne igen.

Ingrid blef ifrig.

— Hvad säger du? sade hon. Hvad säger du?

— Gör det själf! sade han kort. Hvarför blandar du mig in i det här?

Ingrid ryckte till och vred händerna i förtviflan. Hon jämrade sig nästan, men i ett ögonblick rusade blodet till hennes ansigte, och i det hon lade handen hårdt på bordet, utbrast hon:

— Jag har försökt. Men det gick inte. Tror du, att jag annars skulle komma till dig? Jag kan inte göra det en gång till.

Erland ryggade tillbaka. En rysning öfverföll honom, och med förskräckelse stirrade han på denna stora kvinna, som var hans mor. Men hennes lidelse smittade honom. Nu som alltid gingo hennes ord öfver i hans själ och tände begär, som han ej visste, om de voro hans egna, eller om han fått dem af henne. Han böjde sig fram, och hans läppar skälfdde.

— När? hviskade han. När?

Och Ingrid berättade. I korta flämtande meningar berättade hon om sitt försök, och hur det misslyckats. Hon tog med sin ena hand sonen om handlofven och droppade hela det rysliga uppträdet scen för scen i hans öra.

Erland satt andlös. Just innan han kom in, hade det skett. Strax innan han öppnade dörren, hade modern sträckt ut sin hand med giftet, och fadern hade rusat ut för att fly sitt hem. Han kände en kall svett öfver hela sin kropp,

en osynlig makt fjättrade honom, den skulle föra honom, dit han inte ville, bestämma öfver hans lif och handlingar, böja honom i sitt våld, pina och förinta honom. Det var, som om denna makt legat i moderns tag om hans hand. Han ryckte sig lös och sprang opp, darrande i hela kroppen, och han höll ifrån sig med båda händerna, som om han velat skjuta ifrån sig en fara.

— Tyst, skrek han, tyst. Jag kan inte. Det är ju min far.

Och sökande sin tillflykt i en ed, skrek han igen:

— För alla djäffar, det är ju min far.

Ingrid kände sig till mods, som om hon brottats för lifvet. Det var en tvekamp, där hon ville vara den starkaste. Hon steg opp och gick till kammardörren för att se, om den var stängd. Där vände hon sig om och såg åter på sonen.

— Petter skulle göra det, sade hon hånfullt.

— Petter, ja. Han är hård, sade Erland i samma ton som förut.

Äfven han kände, att det var en tvekamp, som utkämpades. Hans blod var trögare än moderns, men det hade nu kommit i svallning, och han fruktade att gå längre. Denna kamp skulle afgöra hans lif, det förstod han dunkelt. Och han värjde sig som en drunkuande mot denna kvinna, som tycktes ha makt öfver alla.

Då gick Ingrid fram till bordet. Hon stod hög med armarna hängande, gjorde inte en rörelse, såg honom bara rätt i ansigtet.

— Men om han nu inte vore din far, sade hon långsamt, och hennes ögon höllo sonen fast, så att han icke kunde se bort.

Erland ryggade. En aning bemäktigade sig honom. Han föll ihop som under ett slag.

— Ja då . . . , sade han.

Mer fick han icke sagdt. Triumfen steg inom Ingrid. Hon förstod, det intryck hon gjort, och med öppen blick fortsatte hon:

— Jag bar dig, när vi gifte oss. Larsson visste ingenting om, och ingen annan vet det håller.

Det träffade som en blix. Skammens rodnad betäckte ynglingens kinder, skammen öfver att vara oäkta född och ändå stå under kommando af en annan. Han sprang opp, och hans klumpfot slog hårdt mot golfvet, när han rörde sig.

— Svär på, att det är sant och så sant jag lefver ska gubben dö, skrek han.

Ingrid höjde sin högra arm, på hvilken ännu ett par långa röda strimmor aftecknade sig mot det fasta hullet.

— Må Gud slå mig död på stället, om det inte är sant, sade hon.

Hon ljög, och meneden flöt öfver hennes läppar så lätt som en hädelse. Hon ljög ett nytt brott till alla, hon hade begått, och hennes tunga stammade icke på målet. Som befriad från en stor tyngd, reste hon sig i hela sin längd och svor en falsk ed, hvilken skulle göra hennes son till mördare.

Ljuset brann i staken, och ett spökligt skimmer föll öfver det stora rummet. Erland såg henne länge i ansigtet, men hon uthärdade hans blick, och öfvervåldigad sjönk han ned framför bordet och stirrade mot ljuset, som brann med allt mattare sken.

Ingrid stod rak som förut, och ett leende krusade hennes läppar.

Ingrid stod rak som förut, och ett leende krusade hennes läppar.

IV.

Erland blef den, som vidtalade brodern, och Petter tyekade icke. Han var en af dessa egendomliga naturer, hvilka tyckas förut bestämda att begå brott, hård och otillgänglig, full af lidelse, ohågad för ordnad arbete. Han hade redan en gång varit tilltalad för stöld, men af brist på bevis blifvit frikänd, och fruktade icke domstolen.

Moderns bekännelse om hans oäkta börd berättade Erland emellertid icke, och modern hade lofvat honom att tiga därmed, för att han icke skulle blifva lidande vid ett blifvande arfskifte.

Jonas Persson började däremot draga sig tillbaka. Ju mer tiden framskred, och ingenting annat tycktes återstå än att öfverföra beslutet i handling, desto flera förevändningar fann Jonas Persson till uppskof. Ingrid försökte alla medel för att stålsätta hans mod, men hon misslyckades ständigt. Hennes öfvertalningsförsök strandade mot en envishet, hvilken fylde henne med förbittring. Hal som en ål, vred sig den förälskade mannen undan alla uppmaningar att deltaga i en handling, af hvilken han själf ville skörda vinsten. Och en dag förklarade han rent ut, att han väl kunde vara med om, att sedan dådet var fullgjordt, skaffa gubben ur vägen. Men han tålde ej att se blod. Han blef sjuk, bara han tänkte på det. Om han lyfte sin hand mot en annan, skulle han svimna. Och han stod fast vid sitt beslut med en bestämdhet, som icke var möjlig att rubba.

Jonas Persson var en uppkomling i socknen. Han hade tjänat som gift dräng i prestgården, och när prosten blef gammal, fick han på goda vilkor öfvertaga prestgårdsjorden som arrende. Hans vilkor stälde honom därför öfver en torpare, fastän under en bonde, men han förstod att skrapa åt sig, och det sades, att han skaffat sig större förmåner af arrendet, än hvad som till följd af öfverenskommelsen egentligen tillkom honom.

Erland och Petter talade mycket om, hvad som kunde vara orsaken till Jon Perssons vacklande hållning. Sins emellan kommo de öfverens om, att hela saken var den, att Jonas Persson var rädd, och de beslöto, att han skulle få plikta för detta förräderi, när en gång tider blef att tänka på honom.

Men orsaken till Jonas Perssons vägran var icke alldeles den, som bröderna förmodade.

En dag, när Ingrid och Jonas Persson voro ensamma, återkom hon som vanligt till sin fordran, att Jonas skulle medverka.

— Du vill ju inte göra det själf, sade han slutligen.

Ingrid vände sig bort.

— Du vet hvarför, mumlade hon. Jag kan inte. Inte för andra gången. Jag skulle förstöra alltsammans.

— Jag kan inte håller, menade Jon Persson och drog på mun.

Hon såg på honom.

— Kan inte du? sade hon förvånad.

Jon Persson bemödade sig att se likgiltig ut och svarade:

— Nej. Det är bättre för oss, om hvarken du eller jag är med. Det kan bli upptäckt.

En besynnerlig känsla, som hon icke kunde förklara, öfverföll Ingrid. Hon förstod icke denna halfhet i brottet. Med hela sin själ hade hon kastat sig öfver denna plan, och om hon tvekade, var det icke af fruktan för upptäckt. Denna låghet var henne främmande. När hon en gång hade gifvit denna förfärliga tanke, som i årtal marterat henne, luft, hade hon icke ett ögonblick reflekterat öfver, hvad som skulle följa. Men när hon vid förgiftningsförsöket blef upptäckt, hade hon blifvit vanmäktig, som om någon slagit hennes arm lam, och nu dref hon blott på de andra, för att gärningen skulle bli gjord, och hon själf få ro. Denne man satt här helt kallt och beräknade, att om andra utförde dådet, skulle han själf ifall det blefve upptäckt, åtminstone icke mista hufvudet. Hon vämjdes vid honom och visste icke, hvad hon skulle svara.

Jon Persson trodde, att hon inte förstod honom, och trygg i känslan af att tala till en, som icke hyste några betänkligheter, yttrade han:

— Blir det upptäckt, är det ändå pojkarna, som har gjort'et. Och både du och jag slipper åtminstone att svara för hans död.

Nu förstod Ingrid. Han trodde, att hon hade räknat ut det på detta sätt, och att han bara följde hennes exempel, när han drog sig tillbaka.

— Jag är inte rädd, sade hon förtrytsamt.

— Men det är jag, svarade Jon Persson och hvisslade.

Ingrid mätte hans starka lemmar med en lång blick af förakt,

— Du skulle inte ha sagt det, sade hon. — —

I ett torp på vestra kusten bodde som inhyses en fattig dräng, som hette Karl Axelsson. Det var en starkt bygd karl med bruna ögon och mörkt hår, med ett utseende, som ej liknade de andra. Hans börd var obekant, och hans hufvud var icke det bästa. En besynnerlig enfald lyste ur hans grofva ansigte, och han hade inte mycket reda på, hvad godt och ondt var. Hans kristendomskunskap var så ytterligt bristfällig, att han ej en gång hade kunnat få gå till skrift, hvilket han dock velat göra, därför att han såg alla andra göra det. Skrifva kunde han icke, ej ens sitt namn, och stafva sig fram i en bok var en ansträngning, som frampressade stora svett-droppar på hans panna. Att man ej hade rätt att taga en människas lif, betydde för honom detsamma, som att man borde akta sig för att komma på slottet, och till att tänka-ut en plan var han lika oförmögen som att motstå lockelsen att vara med om ett brott, ifall frestaren endast förstod att taga honom.

Han var fattig, hade gift sig ung och försörjde sig och familjen med dags-

Karl Axelsson.

verken, hvilka han utförde än här, än där hos de kringboende bönderna.

Honom hade Jon Persson nämt som en lämplig hjälpare i sitt ställe samt åtagit sig att betala honom. Tanken på att värfva en medhjälpare tilltalade både Erland och Petter. Det gaf större säkerhet för att lyckas, och det förjagade hos båda en känsla af fruktan, från hvilken de ej kunde frigöra sig, att nämligen Olof Larsson, när allt kom omkring, ännu möjligen kunde gå som segrare ur den slutliga striden. Men vid alla förslag, som Jon Persson gjort drängen att hjälpa sig med en ovän, som han ville bli kvitt, svarade Karl Axelsson envist nej. Han sade nej med samma ihärdighet, som när en istadig häst vägrar att gå ur stället, gaf inga skäl, inlät sig icke på förklaringar, endast vägrade. Dock åhörde han, utan att afbryta, den andras utläggningar om saken. En gång hade äfven Ingrid gjort honom ett besök. —

Det var en tisdag i slutet af mars, när en släde höll utanför torpet, där Karl Axelsson bodde. Det var tidigt en morgon, och dörren till stugan var stängd.

Jon Persson lät hästen stå på vägen och gick opp till stugan och bultade på. En liten stund därefter följdes de båda männen åt tillbaka och satte sig i slädan.

— Hvart kör du? menade Karl Axelsson.

— Jag kör till krogen, gemälte Jonas Persson. Det är kallt, och vi kan behöfva något att stärka oss med.

Karl Axelsson sneglade då och då försigtigt på sin reskamrat. Jon Persson såg ut att vara vid godt lynne. Han lät hästen springa duktiga tag och manade på honom med tömmarna. Solen gick opp, och det gnistrade kallt på den hvita snön, medan medarna gnisslade mot den hårda vägen. Karl Axelsson hade följt med, när Jonas Persson bad honom. Han var van att följa och hoppades alltid, att det skulle vara någon skilling att förtjäna. Det var ondt om det vintertid. I början hade han känt sig ängslig, att det farliga ämnet skulle komma på tal. Men när Jon Persson icke ens gjorde en antydning därom, kände han sig snart lugnare och undrade bara, hvart de skulle fara.

När de kommo fram till krogen, tog Jon Persson fram en liten träkagge. Ögonen plirade under hans röda lugg, han blinkade åt Karl Axelsson och gick in i krogen samt återkom efter en stund med kaggen fylld. De båda karlarna togo sig ett par starka supar i den klara morgonluften och foro vid godt mod norrut.

Då talade Jon Persson om, hvart de skulle fara. Det skulle vara auktion på skog, sade han, vid Rälla Tall. Det var hans och andras skog, som gick. Och Karl Axelsson skulle köpa skog, han också.

Det glimmade till i drängens bruna ögon. Han såg stort på sin sidoman och undrade, hvar han skulle få pengar till det. Men suparna hade gjort honom medgörlig, och han följde, hvart det bar, viss, att på auktionen skulle det åtminstone bli god förplägning, hvilket också besannade sig.

Ty på auktionen gick det muntert till. Där trakterades med mat och bränvin dagen lång, för att det skulle bli lif i köpet. Karl Axelsson fick sig en hel massa supar, blef oregerlig och kom i slagsmål, men nyktrade sedan till och förtjänade femti öre på att bära bräder. Efter detta var han inte ovillig att följa Jon Persson hem, där de båda karlarna lade sig i köket för att sofva. Jon Persson tog liggplats på soffan, som stod alldeles under fönstret.

På kvällen innan de hunnit somna, hördes en knackning på rutan. Jon Persson reste sig och gick ut, men Karl Axelsson tänkte inte på någonting, utan beredde sig att somna. Strax därefter kom den andre in igen och stängde försigtigt dörren.

— Vi skulle ha varit litet borta i kväll, sade han. Men det bär sig inte. Vi får vänta till i morgon kväll. Bondrackarn tänker fara åt Kalmar med ett lass halm.

Därmed lade sig Jon Persson att sofva, och Karl Axelsson somnade också.

När han vaknade, hade han en oredig uppfattning af att han mot sin vilja höll på att komma in i något farligt. Han funderade länge på, hvad det kunde vara, och hans efter gårdagens dryckjom omtöcknade hjärna erinrade sig slutligen Jon Perssons mystiska yttrande, när han kom in

och lade sig. Men han kunde inte begripa, hvarför denne ingenting sagt. De hade ätit och druckit och varit på auktion. Men inte ett ord hade blifvit taladt om »bonden». Karl Axelsson hade nu en aning om, hvilken som åsyftades. Han började lägga ihop: Ingrid's besök, Jon Perssons föregående antydningar och löften, gårdagens resa, knackningen på fönstret samt först och sist Jon Perssons ord om, att »de skulle varit ute litet». Han kunde inte få någon reda i alltsammans, men han kände sig rädd och låg och grubblade på, hur han skulle kunna komma hem till hustrun med femti-öringen.

Jon Persson låtsade inte om någonting. Han steg bara opp och satte på kaffepannan samt berättade, att medan de ännu sofvo, hade hans hustru och dräng åkt in till Borgholm. Sedan slog han brännvin i kaffet, och när de hade druckit, sade han, att de skulle gå till Bägby, emedan pojkarne väntade dem.

Jon Persson ville inte följa med honom, utan lofvade komma efter. Han sade, att det inte var värdt, att folk såg dem tillsammans.

Kalle tyckte inte det var lönt att säga emot. Han gjorde, som Jon Persson bad honom, och på förmiddagen trädde han ensam in på Olof Larssons gård, där han varit en gång förr.

Så fort Karl Axelsson var inne på gården, kom Petter ut från byggningen, alldeles som om han setat och väntat. Han var barhufvad, och det ryckte i de underliga krokarna på hans skarpa ögonbryn.

— Goddag, Kalle, sade han, och välkommen.

Därmed drog han honom in i stugan. Där satt Erland och väntade, han också. Och när han hade hälsat, skickade han Hanna bort för att köpa ål. Petter gick ut och kom tillbaka med en brännvinskutting.

— Det var hin, anmärkte Erland. Var du i stånd att ta rätt på den?

— Jo, tyckte Petter, jag passade honom i dag, när han reste bort, så jag fick väder af, hvar han hade'n under log-

golfvet. Och nu har han hafvit den i sina händer, så mycket som han får.

— Det har han, instämde Erland.

Han var barhufvad, och det ryckte . . .

Kalle började tycka, att det var otäckt, och sade därför:
— Hvarför säger I således? Det är väl eran far, kan jag förstå?

— Jo, gemälte Erland. För det är en satans gubbe. Han har aldrig varit som en far för oss.

Kalle svarade inte. Han ville inte bryta för tvärt, ty bränvinskuttingen lockade.

— Jonas Persson har väl talt åt dig om nå'nting, Kalle började Erland.

— Det har han, sade Kalle fundersamt. Men sådant vill jag ej gå in på.

Det talades inte mer om saken, förrän Jonas Persson kom. Då sattes ålen fram, och måltiden började.

— Han I talt vid Kalle, att han ska hjälpa Er i kväll, sade Jon Persson efter en stund.

Bröderna sågo på hvarandra, och Karl Axelsson ryckte till.

— I kväll, sade han häpen.

Han började att förstå sammanhanget i alla de händelser, öfver hvilka han förut grubblat.

— I kväll!

Faran ryckte honom med ens så nära, att han tyckte sig ej kunna undkomma den. Men sedan han hämtat sig, svarade han envist som förut:

— Nej, jag vill ej befatta mig med det.

Petter tog nu till ordet.

— Är du så otäckt dum, så du tror, du ska få lida något för det, sade han.

Och Jon Persson tillade:

— Nej, det vore båd' synd och skam.

— Vi kan inte göra't själfva, sade Erland. Han är inte så slaker håller. Skjuta kunde vi väl, men det smäller och hörs vida omkring. Men du ska få se, hur vi hade tänkt ut det.

Karl Axelsson satt, där han satt, och tordes inte gå sin väg. Han tänkte, att om han gick, kunde de göra honom något illa, och han lät det vara, som det var, i förhoppning att han till sist alltid skulle kunna smyga sig undan.

Sedan de ätit, togo de andra Kalle med sig ut på gården och gingo in i fähuset.

— Här ska du stå, förklarade Petter, och när han kommer in, behöfver du bara slå till honom, så han faller,

eller skuffa omkull honom och hålla honom, så ska vi nog göra rästen.

Erland nickade och tillade:

— Vi ställer en yxa här åt dig.

Och sedan detta skett, ställdes en yxa äfven utanför ladugårdsdörren.

Sedan gick Jonas Persson i förväg och bad Karl Axelson komma efter hem till sig. Han ville inte, att de skulle bli sedda i sällskap, sade han.

När Kalle sedan ville gå, tog Petter tag i honom och sade:

— Jag ser, att du är i två tankar om det här. Men du är väl inte så galen och går din väg, utan går till Jonas och blir där. För så mycket ska du ha, så du har födan för all din da'r och inte behöfver göra något dagsverke.

Så fort Kalle kom utanför porten, stängde han den efter sig och tänkte gå raka vägen hem. Han tummade på femtiöringen, som låg i fickan, och som gumman skulle ha, och han var så rädd, att han skalf. Men de två dagarnas ovana drickande hade gjort honom oklar. Om han gick hem, fruktade han, att han skulle få igen det. Och gick han till Jonas Persson, fruktade han för faran, som hotade, den obestämnda faran, hvilken lurat på honom hela dygnet. Han var ängslig att möta någon, förvirrad och obeslutsam, och i sin ångest gick han hem till Jon Persson för att be honom att slippa ifrån alltsammans.

Men när han kom dit, satt han där, utan att kunna få fram ett ord. Om någon hade bedt honom gå i sjön eller klättra opp i tornet och ringa, skulle han ha' gjort det. I sin enfald visste han hvarken ut eller in, och van som han var att låta befalla sig af andra, var han så viljelös, att han ej ens kunde tänka på att gå ut på egen hand.

Så gick solen ner, och det blef mörkt. Kyrkogården syntes från fönstret, där Kalle satt, och i mörkret skymtade de svarta korsen mot den hvita snön. Kalle satt med hopknäppta händer och mumlade böner, men han kunde inte ens Fader vår ordentligt, och hjälplös stirrade han på Jonas Persson, hvilken kom och gick inne i stugan.

En släde stannade på gården. Det var Jon Perssons hustru, som kommit hem från sta'n. När hon fick syn på Karl Axelsson, blef hon misslynt, och när mannen inte var inne, passade hon på och sade åt Kalle, att han gärna kunde gå hem. Hon sade det inte ovänligt, men i en bestämd ton, som ögonblickligen öfvertygade Kalle. Han tog sin mössa och gick med lätta steg framåt vägen, som ledde till byn.

Karl Axelsson hade inte varit så glad på länge. Han kunde inte begripa, hvad det var, som hållit honom kvar, när han ändå så gärna ville gå. Nu kände han ingen osäkerhet längre. Hemåt skulle han, hem till hustru och barn. Det var mörkt ute, och genom mörkret lyste ljus från stugorna på slätten. Långt hade han att gå, och trött var han.

Men faran var öfver. Han kunde inte rå för, att mor Persson hade kört ut honom. Ingen kunde säga något åt honom för det. Och hände det något, skulle han nog hålla sin mun för alla människor, det var då säkert. Han var inte rädd för kyrkogården en gång, och kom han bara ut på vägen, skulle han springa, tills han kom ut ut byn.

Så tänkte Karl Axelsson, och han gick på med stora steg, glad och nöjd, som han inte hade känt sig på länge.

Men just som han skulle vika ut på stora landsvägen, mötte han någon i mörkret.

Det klack till i Kalle. Han frös öfver hela kroppen och kände sig ertappad som en rymd förbrytare.

— Kommer du, och kommer inte Jonas? sade Petter.

Han talade kort och knappt, som om han lidit af andnöd.

Kalle tog mod till sig.

— Jag ska gå hem, menade han. Och Jonas sade ej, om han kommer.

Men då tog Petter honom i armen och drog honom med sig.

— Jonas kommer efter, sade han. Vi ska bara ta' oss en sup.

Och innan Karl Axelsson hann betänka sig, hade den andre fått hans ben i gång. Gårdsporten var öppen, och där inne stod Erland, färdig att taga emot dem.

Han öppnade dörren till ladugården. Kalle visste inte hur han kom in, men i ett ögonblick stod han där och trefvade i mörkret efter yxan.

Därpå hörde han Erlands röst:

— Fan ska ta dig, om du är rädder! Slå bara på med friskt mod! För nu gå vi efter honom.

Därpå stängdes dörren, och stegen aflägsnade sig öfver gården.

Karl Axelsson stod ensam i mörkret med yxan i hand. Han kunde inte komma ut. Han kunde inte röra sig. Han såg inga syner. Allting var bara svart. Men för hans svaga förstånd syntes det, som om han nu var tvungen att göra det. Ett raseri bemäktigade sig honom. När hvarje försök till flykt var stängd, försvann hans fruktan, och det myckna bränvinet började återtaga sin verkan. Han var alldeles redo, och ett begär att slå vaknade inom honom, en lust att klämma till, lika mycket hvem.

En oändligt lång fjärdedels timme förgick, men till sist hörde Karl Axelsson åter steg ute på gården, och dessa steg närmade sig den plats, där han stod. Han höjde yxan och tyckte, att det blef ännu mera svart för hans ögon. En röst hördes utanför. Det var Olof Larssons. Kalle kände igen den.

— Är ladugården stängd? sade rösten.

I detsamma öppnades dörren, och Karl Axelsson slog med all makt yxhammaren mot den gestalt, som steg öfver tröskeln.

V.

När Olof Larsson kom hem på aftonen, hade han genast satt sig till bords. Han var trött och nedslagen. Hustrun hade åter varit borta några dagar, och ehuru han icke väntat, att hon redan skulle ha kommit tillbaka, blef han likväl misslynt, när han fann huset fortfarande tomt. Tanken på hustruns försök mot hans lif sysselsatte honom icke längre. Tiden, som gått, hade gjort honom van att tänka på detta såsom på något redan passeradt, och den skräck, hvilken under de första dagarna uppfyllt honom, hade gifvit vika för en sorgmodig tungsintethet, som gjorde honom slö för det dagliga lifvets obehag.

Nu satt han till bords och åt långsamt, uttröttad af den långa resan. Det hade varit en kall dag, och måten återgaf värmen åt hans kylda lemmar, som pålagdt bränsle värmer en ugn. Dottern hade satt fram ål åt honom, och det var hans älsklingsmat. Men det föll honom plötsligt in, att så vidt han visste, hade det inte funnits ål i huset, när han reste bort. Han blef misstänksam, vände bitarna, luktade på dem, och minnet af den förfärliga morgonen, då hustrun stått inför honom som en upptäckt förbryterska vaknade ånyo. Men efter en stund lugnade han sig vid tanken på, att hustrun inte var hemma, och han åt vidare med god smak, utan att tänka och utan att oroa sig.

Då öppnades dörren, och Hanna kom in.

— Far, ropade hon, far! En ko har blifvit sjuk i lad'gård'n. Hon ligger ikull och ger sig så fasligt.

Olof Larsson lade ifrån sig knif och gaffel.

— Hvem har sagt det? frågade han.

— Erland sa' det, svarade flickan. Han ville, att I skulle komma ut.

Olof Larsson reste sig från bordet, tog mössan och gick.

Ute på trappan stannade han ett ögonblick. Ljusskenet därinne hade bländat honom, och han såg icke trapp-

stegen. I mörkret hörde han sönernas röster, som kallade honom från ladugården. Han blef förvånad öfver att finna dem ute på gården, samt öfver att dörren till ladugården var stängd, och han frågade dem också om orsaken. I detsamma gick Olof Larsson öfver tröskeln, och träffad i bröstet af ett våldsamt slag, steg han med ena foten baklänges ut på gården. I detsamma kände han sig kullknuffad gå golfvet, och hans ögon, som vant sig vid mörkret, upptäckte en främmande gestalt, som böjde sig ned öfver honom.

— Tag hit yxan, ropade Petter.

Den främmande tog hårdt om Olof Larssons knän, och i detsamma började sönerna slå honom med yxor.

Bunden vid golfvet, med ett krossår i bröstet, förmådde Olof Larsson icke kämpa emot. Slagen träffade honom i axlar och hufvud, han vältrade sig i smärta, och huggen föllo med dofva slag mot hans breda rygg. Olof Larsson kände, att hans sista stund var kommen. Men det var något så gräsligt, att han ej ville tro det. De måste släppa honom; dessa söner kunde icke föra en så ohygglig synd öfver sina hufvuden som att mörda sin far.

— Herre Jesus, hjälp mig, ropade han gång efter gång.

— Vi ska hjälpa dig, din djäfvil, svarade Erland.

Då ljud ett skrik från den främmande, ett vildt skrik af fasa, och hans tag slappnade:

— Hvad i Jesu namn gör ni? Slår ni mig?

Ett hugg hade träffat honom, och han ragglade tillbaka mot väggen.

Med en ed stötte Petter till honom och fick honom på benen.

— Du blir nog läkt, sade han. Ut i porten med dig och se efter, om det fins folk.

Den främmande försvann, och dörren stängdes. Olof Larsson var ensam med sina söner.

Han öppnade munnen för att tala, han ville bedja dem låta honom dö i frid, ensam härinne. Han skulle aldrig göra dem något mera ondt. Men som en katt kastade sig Petter öfver honom och tryckte handen mot hans mun för att förtaga hvarje ljud, som kunde förråda deras gärning.

»Den främmande tog hårdt om Olof Larssons knän.»

KAMMERBERG 1893.

Olof Larsson vred sig som en mask. Han samlade alla sina krafter och bet sonen i fingret, bet som ett vildt djur, hvilket huggar ifrån sig i dödsångest.

Petter ryggade tillbaka. Han uppgaf ett dämpadt ljud, midt emellan en ed och ett skrik.

Huggen föllo igen, och Olof Larsson sjönk tillsammans. Hans motståndskraft var slut, lifvet rann bort, och hans muskler slappnade. Hans fruktan hade försvunnit, han ville inte ens kämpa emot längre, och inom honom kom vissheten om dödens närhet och kväfde hvarje tanke på att lefva.

Han kände ett hugg, hvilket med ett krossande ljud föll mot hans tinning, och andedräkten slocknade.

Flämtande, fulla af fasa stodo de båda bröderna med yxor i händerna lutade öfver den döda kroppen. Deras händer darrade af sinnesrörelse, och de lyssnade efter ett ljud. Men lifvet var borta, och deras ögon möttes.

De kunde ej taga ett steg. De sågo hvarandra i ansigtet och inom båda flammade begäret att hugga in på hvarandra, fortsätta mördandet och döda hvarje vittne, som kunde uppenbara, hvad som skett.

— Gå ut, skrek Erland till sist, gå ut och se efter hvart Kalle tagit vägen.

Petter kastade upp dörren och rusade ut. Han höll yxan i handen, och när han kom till porten, fann han Karl Axelsson, som stod lutad mot portens stängda halfva. När Petter kom närmare, blef han rädd. Den andre rörde sig icke, stod endast hoptryckt mot porten och skalf.

— Kom med, sade Petter. Vi får gå efter Jonas Persson. Erland blef ensam hos fadern.

Han gick in i stugan och såg sig försigtigt omkring. Elden brann i spiseln, och i utdragssoffan lågo de tre syskonen, försänkta i djupaste sömn. Han gick fram till bordet, där fadern nyss suttit och ätit, och skälfvande i hela kroppen, satte han sig vid bordet och åt, som om han tillfredsställt en glupande hunger.

Men han kunde ej sitta stilla. Oupphörligt flögo hans ögon mot dörren, och han svor tysta eder öfver Jonas Persson, som lämnat dem i sticket, öfver Petter och Karl Axelsson,

som gått bort och låtit honom vara ensam, samt öfver sig själf, som icke kunde äta i ro.

I hans öron rasslade besynnerliga ljud. Han hörde hugg och skrik, ett knastrande, krossande ljud, som när ben knäckas. Medan han åt, satt han och härmade ljuden med läpparna, tystnade och lyddes, frös i hela kroppen och frambragte å nyo samma ljud. Hans hörsel var skärpt till det yttersta. En släde, som med klingande bjällror körde förbi, kom honom att spritta opp, och se ut genom fönstret, om den hade kört in på gården. Han hörde skrik: Herre Jesus, hjälp mig, ropade det. Och skriket växte inom honom. Det blef till ljud, ljud, som han hörde, klart, tydligt och genomträngande.

Han reste sig opp, och darrande i alla leder gick han öfver gården mot ladugården. Det föll honom in, att fadern kanske ändå icke var riktigt död. Då såg han, att dörren ut till vägen stod öppen. Petter hade glömt att stänga den.

Med en förbannelse slog Erland igen porten, och med ojämma steg gick han på nytt fram mot ladugården. Han tog yxan i hand, och som om han fruktat en farlig fiende, steg han försigtigt öfver tröskeln och närmade sig stället, där fadern låg. Han var alldeles viss på, att kroppen skulle ha flyttat sig, eller kanske sitta upprätt och stirra emot honom i mörkret. I yttersta ångest lyfte han yxan, färdig att hugga till.

— Hvar är du? sade han högt.

Orden dogo bort i en tystnad, som isade honom ända till benen, och ansträngande sina ögon till det yttersta, upptäckte han faderns kropp i samma ställning, som han lämnat honom. På hufvud och bröst urskilde han något mörkt. Det måste vara blod. Och hans ångest fördubblades.

Hvad var det han hade hört? Tydligt och klart hade han urskiljt rösten, som ropade: »Herre Jesus, hjälp mig!» Det var ingen, som svarade, och öfver den stora gården låg tystnaden och mörkret. Men om icke fadern ropat, så måste någon annan ha gjort det. Om någon ropat, måste någon annan ha hört det. Om någon hört det, sprang denne andre

nu omkring i byn och väckte de sofvande ur deras bäddar med ropet: »Olof Larsson ligger slagen i fähuset.»

Eller kanske fadern verkligen hade skrikit? Kanske han låg stilla och låtsade sig död och väntade på sin befriare? Dörren hade stått öppen. Någon kunde ha varit inne, sett allt och rusat sin väg.

Som en vansinnig störtade Erland in i köket och tände en lykta. Han lyste på den döde och han tyckte, att hans näsborrar rörde sig. Erland tordes icke röra vid liket. Med den friska foten sparkade han till det, men han var icke längre sig själf mäktig. Han snafvade på klumpfoten, och med ett skri af fasa tumlade han omkull bredvid liket och låg där länge, hållande lyktan i luften öfver sitt hufvud.

Då hörde han det förfärliga skriket igen, och öfvertygad om, att någon var inne i ladugården, sprang han upp och började med lyktan undersöka hvarje vrå af det mörka rummet. Han sparkade upp korna, som lågo och idislade på den orena halmen, lyste i deras krubbor och bakom häckarna. Han klättrade upp på skullen och började söka i halmen samt stannade slutligen utmattad ute på vägen, där han med lyktan i hand spanade åt båda sidor.

Ensamheten blef honom olidlig. Han vände om och gick in igen. Där inne hade elden slocknat, Erland satte lyktan på bordet och försökte sluta sin måltid. Men det gick inte. Maten kväljde honom, och när det rysliga skriket ånyo trängde till hans öron, erinrade han sig plötsligt, att han åt med samma knif, som fadern för en liten stund sedan hade begagnat.

Han högg den i bordet, så att bladet brast, och kastade stumparna bortåt golfvet. Därefter tog han maten i fingrarna och slukade den som ett djur. Mot väggen flyttade han stolen för att inte behöfva vända sig. Han kunde icke öfvervinna denna känsla. Det var, som om någon böjt sig öfver honom och lyft sin hand mot honom bakifrån. En stor, mörk skugga var det, en skugga, som växte och rörde sig, och denna skugga kunde han inte bli kvitt. Den trängde mellan stolen och väggen, och dess stora, svarta hand hängde

öfver hans hufvud, så att han kände den bakom sig som en fläkt, hvilken snuddade håret i hans nacke.

— Djäfvul, sade han. Djäfvul! Det var inte min far. — —

Petter och Karl Axelson hade begifvit sig raka vägen hem till Jonas Persson.

Petter fick uppbjuda all sin myndighet. Ty den andre ville inte gå förbi kyrkogården. Han kröp ihop af rädsla och såg hvita spöken vid hvarje steg.

Petter var ursinnig. Han var själf icke säker på sig, men den andres rädsla gjorde honom modig. Själf fruktade han inga andar, men väl människor, och när de kommo nära prestgården, stannade han och sade:

— Vi får byta mössor.

Karl Axelsson blickade opp med en dum min.

— Så har folk inte så lätt att känna oss. Begriper du inte det? sade Petter otåligt.

Karl Axelsson gaf lydigt ifrån sig sin mössa och tog i stället på sig Petters hatt. Detta barnsliga försigtighetsmått lugnade honom. Det föreföll honom, som om han i denna förklädnad var alldeles säker, och den gaf honom en ännu högre tanke om Petters förslagenhet.

Denne bultade på det vanliga fönstret, och båda kröpo bakom arrendatorsbyggningen för att icke bli sedda af någon obehörig.

Jon Persson kom ut, svärjande öfver att icke få sofva.

— Hvad är det med dig? sade Petter. Ska' du inte vara med om att skaffa bort gubben?

— Han är slut nu, tillade han, då han såg, att den andre tänkte fråga något.

— Jaså, han är död nu, sade Jon Persson.

— Javisst, menade Petter. Kom nu! Det duger inte, att han ligger för länge.

— Kan ni inte göra det själfva? menade Jonas Persson. Jag tål inte se det. Jag svimmar.

Men Petter svor vid allt mellan himmel och jord, att han inte gick ur stället, förrän den andra följde med.

— Du är nog inte så ömskinnad, som du ställer dig, sade han.

Jon Persson var som förändrad. Sedan han fått veta, att Olof Larsson var död, tog han på sig en min, som om han hela tiden hade afrådt från illgärningen. Och när han kom fram och fick se liket, knäppte han ihop händerna.

Petter betraktade honom med den mest oförstälda förvåning. Den andre stod som om han mumlat böner.

— Gamle Olof Larsson är död, sade han gång på gång. Herre gud, att han är död.

Petter gaf till ett skratt.

— Det är inte tid att prata nu, sade han.

Inne i stugan funno de Erland. Han satt ännu kvar vid väggen, och ljuset i lyktan brann med en lång veke.

— Hvad fan gör du här? sade Petter.

— Hvar har ni varit så länge? Jag trodde ni var tagna, svarade Erland.

— Vi som inte har varit borta i en kvarts timme, svarade Petter och såg forskande på brodern. Hvad är det åt dig?

Erland reste sig opp men svarade icke och alla tre följdes åt ut på gården.

VI.

Det bruna stot med den hvita bläsen stod i selen framför den långa flata skrindan, och på botten af densamma låg mot ett gammalt nött hästtäckte hennes förre husbondes lik. Hästen vädrade ängsligt och otåligt, som om hon anat någon fara, och hennes små, lifliga öron klippte oupphörligt, i det hon vände nosen bakåt. På andra sidan vägen väntade Jon Perssons skjuts, som denne emellertid hade hämtat. Det var en stor grå häst, spänd för en skrinda, hvilken hade ett lejon till kuskbock.

Det var postdag, och då bönderna i tur brukade skjutsa posten, kom det händelsevis så, att turen just denna dag, fallit på Bägby gård. Aftonen förut hade postsäcken kommit, och då den skulle skjutas till Stora Rör, som ligger vid Kalmar sund, beslöts det, att liket skulle sänkas i sundet och ej som förut ämnadt var, köras utanför östra kusten, som låg närmare.

När Erland icke längre var ensam, blef han åter kallblodig. Han skämdes för sin föregående rädsla, och angelägen att ingen skulle märka något, blef han i stället dubbelt fräck. Det uppstod tvist om, hvilka som skulle åka på den ena eller den andra skjutsen, och hvem som skulle stanna hemma. Petter ville köra med liket och föreslog, att brodern skulle stanna. Men Karl Axelsson kröp ihop och sade, att han ville inte åka med liket. Han skyllde på sin ömma skuldra, som fått ett slag af yxhammaren, och ville gå hem till sitt.

Men när Erland hörde talas om, att han åter skulle bli lemnad ensam, vaknade minnet af den skräck, han utstått, och i det han grep tömmar och piska, svände han sig opp i slädan och satte sig grensle öfver faderns döda kropp.

Det blef tyst på gården, och alla våldsverkarna ryggade tillbaka. Denna handling syntes dem innebära en råhet så fasaväckande, att till och med dessa naturer, som icke tvekat inför själfva mordet, nu ryggade tillbaka inför trotset.

Erland satt trygg, nöjd med det intryck han gjort.

— Jag far, sade han kort.

Han höjde piskan, och hästen satte i gång med ett ryck, drog släden genom portgången och stannade för en ny dragning i tömmarna ute på vägen.

Så körde Jon Persson fram sin skjuts. Postsäcken lades i skrandan, och Karl Axelsson steg lydig som alltid opp

och satte sig grensle öfver faderns döda kropp.

och satte sig på säcken. Grensle öfver det klumpigt tillyxade lejonet satte sig Jon Persson. Och de båda skjutsarna satte sig i gång. Erland åkte främst.

I porten stod Petter och såg efter följet.

Det var nedan, och stjärnorna gáfvo blott så pass mycket sken, att de körande jämt och nått kunde skönja vägen. Den var smal och hade djupa rännor, i hvilka medarna sjönko ned. Men de villiga hästarna hittade vägen genom

mörkret, och i skarpt traf sprungo de fram genom snön, som i kölden knarrade under slädarnas medar.

De togo af på häradsvägen; som leder midt öfver Ölands alfvar. En kylig vestanvind svepte emot dem, stack i ansigtet och händer och satte frost i deras skägg.

Erlands fruktan var försvunnen. Ansigte mot ansigte med något verkligt, var han kallblodig, men vidskepelsen betog honom genast både lugnet och eftertanken. Nu kände han sig likväl underlig till mods. Det ångrade honom, att han satt sig opp på faderns döda kropp. Det var ett hån mot de okända makter, som beherskade honom, när han var ensam, och ehuru han nu var lugn, fruktade han, att de efteråt skulle taga sin skada igen och hämnas. Men han skämdes att visa sig rädd nu, när han förut varit öfvermodig, och därför satt han kvar och uppmuntrade sig själf genom att smälla med piskan. Men beröringen med denna döda kropp, hvilken tycktes stelna under honom och frysa till, isade honom. Hans lugn började rubbas, och han tyckte, att han inte längre satt så säkert. Liket kunde ej röra sig, det var han viss om; men den svarta handen kunde växa ut ur mörkret, som omgaf honom, och lägga sig tung på hans nacke, kanske fatta honom om strupen och kväfva honom. Han blef rädd, att hans egna tankar skulle vakna upp igen och försigtigt vändande sig om, spejade han i mörkret efter den andra skjutsen. Pinglorna hördes med ett klart, kallt ljud genom mörkret, men hur mycket han än ansträngde sina ögon, kunde han icke upptäcka något af åkdonet, endast ett stycke af den grå hästens hufvud och bog. Rästen syntes icke. Och viss, att de andra icke håller skulle kunna se honom, makade sig Erland Olofsson sakta undan och satte sig på den öppna slädans kant med båda benen hängande åt ena sidan.

Han drog ett andetag af lättnad, ett dystert lugn kom öfver honom. I början hade han oupphörligt fruktat att möta människor, och vid hvarje höjning eller sänkning af vägen inbillade han sig se en skepnad, som nalkades. Men allt som de kommo närmare Stora Rör, försvann hans ängslan. Icke ett lefvande väsen syntes till, och när vägen dök

in mellan snöhöljd småskog och dungar, som växa nedanför landtborgen, hade Erland försjunkit i ett dystert lugn. Han höll handen på sin faders kropp, för att sitta beqvämare, och han intalade sig själf, att allt som skett icke hade kunnat vara annorlunda.

Så gick Olof Larssons graftåg fram i den mörka natten. Klädd i hvardagsdrägt och svept i tvänne hårtäcken, låg han i skindan, och den som körde honom till den eviga hvilan, var hans älsste son, hvilken själf gifvit honom banehugget.

När slädarna körde ner på isen, ändrade Erland oförmärkt ställning och satte sig på sin förra plats, grensle öfver den döda kroppen.

De foro länge omkring på isen för att finna en plats, där de kunde få opp en vak. Men utan sågar och spett, som de voro, yppade sig snart svårigheter.

De gjorde ett försök, när de kommit ungefär en half fjärdingsväg ut på sjön. Slädarna stannades, och försedda med yxor, började de tre männen hugga lös på isen, så att bitarna flögo omkring dem.

Men det visade sig snart, att isen var för tjock. Att med yxor hugga en vak i dessa isblock, som legat tillfrusna i månader, skulle draga ut i timmar. Och de stannade snart och betraktade hvarandra.

Mörkret hade minskats något, men det var ännu skumt. Hvar och en var rädd att läsa i den andres drag sin egen förfäran. Där stodo de med liket midt ute på isen. Om några timmar skulle det vara dager, och de tänkte alla på möjligheten att på ljusan dag tvingas att återvända med detta lik som ett vittne om brottslighet, liggande midt i ett öppet åkdon. En gemensam skräck grep dem alla, en skräck, som icke sökte sig ord, men som smittade och genom smittan växte till en fasa, hvilken var värre än ensamhetens tankar. De stodo rådvilla, och deras blickar uttryckte hat mot hvarandra, ett hat, som ej hade tillfälle till utbrott.

— Vi få försöka längre bort, sade Jon Persson lågt.

De upprepade samma ansträngningar. Återigen bortskrapades snön, och yxorna började sitt hårda arbete.

Men omöjligheten att lyckas var alldeles för påtaglig. Jättebilor skulle icke förslå mot denna is, hvilken kunde buri arméer, och de arbetandes armar sjönko maktlösa ned.

Själftva naturen tycktes motsätta sig framgången af deras plan. Som en mur reste den ett obetvingligt öde mot deras ansträngningar, och vidskepliga, gripna af en dödsfruktan, som gjorde dem blekare än liket, hvilket låg aftäckt i den skumma dagern, satte de sig ned på slädarna och vred händerna af förtviflan.

— Gud bättre oss, sade Jon Persson, hvar ska' vi göra af honom?

Karl Axelsson kved som ett barn, och de andra måste vakta honom, för att han ej skulle springa sin väg. Erland satt tyst och hackade mekaniskt med yxhammaren mot den bara isen.

Den döde hade plötsligt blifvit en farlig man. Han var icke längre ett oskadligt lik, han var en fruktansvärd fiende. Hade de i lifvet önskat hans död, så önskade de honom nu bort. Med ond vilja hade de kastat sig öfver honom, och utan misskund tagit hans lif, men där han nu låg, kall och orörlig, med i kölden redan stelnade lemmar och ansigtet betäckt af fruset blod, ur hvilket det ena ögat glasaktigt stirrade fram, tog han hämd på sina mördare, en omedveten fasaväckande hämd, hvars marter voro värre än dödens.

Gripen af en vanvettig fruktan, gick Karl Axelsson fram och höljde öfver den flick af täcket, som, när Erland sprang af lasset fallit undan.

Då reste sig Erland opp och pekade utan att säga ett ord mot norr. Genom skymningen syntes liksom täta moln, hvilka närmade sig, springande öfver den snötäckta isen. De vältrade sig öfver hvarandra, tornade upp sig och smälte bort i mörkret i en halfcirkel. Men de närmade sig oafslätligt. Vinden hade vändt, och tjockan rusade in ifrån hafvet.

De tre männen blefvo åter modiga. Denna tjocka, hvilken skulle fördröja dagningen ännu ett par timmar, kom, som om ödet beslutat att hjälpa dem helbregda hem. De

satte sig åter upp på slädarna, och i det han svängde med piskan, ropade Erland:

— Vi häfver honom utmed en sjöbod.

De funno en smal väg i snön som de följde. I halft sken gick det öfver isen. Piskorna hveño, och de små hästarna ilade frustande framåt. Omkring dem tätnade dimman, och bakom dem syntes den redan aflägsna sig, betäckande nya vidder med sitt ogenomträngliga dunkel.

Det var en färd för lifvet. Det knakade i de långa träslädarna, och mera än en gång törnade en släde mot snöns kant och hotade att välta. Men framåt gick det i samma fart, ännu fortare. Ansträngande hvarje nerv, sträckte de tåliga djuren ut i galopp, och som rasande slog de körande med sina korta piskor.

Där vägen svängde upp mot land, stannade de vid en liten sjöbod. Halft begrafven i snön låg den ett stycke undan från vägen, dess dörr stod öppen och fylld med snö, på månader hade ingen mänsklig fot trampat dessa drifvor, som hopat sig famnshögt.

Utmed denna sjöbod lade de liket i sjön. De togo bort täckena, och barhufvad, klädd i sin vanliga dräkt, hvilade Olof Larssons misshandlade kropp i den lösa snön, hvilken som en kall, hvit våg sjönk undan för tyngden. Med ett bräde ur vagnen öste Erland snö öfver den döde, och sedan de, så godt sig göra lät, utplånat spåren, körde de åter ut på sjön för att i förbifarten inlämna posten vid Stora Rör.

När de åkt en stund, märkte de, att Karl Axelsson var borta. De höllo inne hästarna och ropade. Men intet svar kom, och i dimman var hvarje letande fruktlöst. Den lättnad, som de känt efter den dödes undanskaffande, försvann, och åter smög sig förskräckelsen öfver de båda männen, hvilka åkte ensamma i de tomma skindorna.

Karl Axelsson hade hoppat af den bakersta slädan, så fort de åter kommit i gång. De löften, han fått om penningar och säd, hade icke förmått lugna honom. Bränvinet hade under denna förfärliga natt dunstat bort, och de scener, han upplefvat, spökade nu skarpt och skrämmande i hans

svaga tankar. Hela tiden hade han tänkt att hoppa af för att blifva kvitt dessa män, hvilka ledt honom som ett viljelöst djur. Men lydig som alltid, hade han följt dem, till dess att kroppen var gömd. Då klack det till i honom som ett plötsligt beslut, och utan att låtsas om det för någon, gled han sakta ned utmed slädans kant och försvann i mörkret. Ångern grep honom, och med grofva, ovana fingrar strök han undan de stora tårar, som föllo utför hans orena kinder. Han gick upp i land, så långt bort från sjöboden som möjligt, och med ängsliga steg gick han vägen, som ledde till stugan, där han bodde. Hustrun var väl rädd; att det hade händt något, tänkte han, och hvad hon och barnen hade att äta, visste han inte. Men han kände på femtioöringen, som låg kvar i fickan. Den var ett försvar för honom, tyckte han, och hardt nära en tröst.

Erland och Jon Persson körde vilse i tjockan. I två timmar foro de i ring ute på den vida isen. Deras lemmar värkte af trötthet, hästarna drupo af svett, och rundt omkring dem växte mörkret, hopande sig öfver dem, som om det velat behålla dem för evigt, liksom osaliga andar, irrande omkring på denna oändliga slätt af snö.

Jon Persson trodde, att den döde förgjort dem. På fullt allvar framkastade han denna tanke, och Erland sade emot honom. Men inom sig trodde han detsamma, och sägnera om onda andar, som fara i luften, kommo på deras läppar och utalades i härresande fabler, hvilkas källa var deras egen ångest. Äfven dimman, som nyss gifvit dem mod, blef nu en fiende, värre än någon af de föregående. Ty den kom, när deras krafter voro uttömda, och all spänstighet var försvunnen.

Icke ett ögonblick vågade de hålla stilla. Öfverallt fruktade de vakar i denna is, hvilken de nyss med anlitande af gemensamma krafter icke mäktat genomhugga. Men icke desto mindre manade de på sina uttröttade djur, förtviflade öfver att icke nå ett slut på denna färd, under hvilken den döde förföljde dem, tagande till hjälp alla vattnets och luftens osynliga andar.

När dimman ändtligen skingrades, hade de åkt i en cirkel, och solens första strålar föllo på en liten sjöbod, bredvid hvars ena långvägg var uppgräfd en hög med snö, som liknade en grafkulle.

De båda männen vände på en gång hästarna och foro i snabbt traf därifrån. —

När Erland kom hem och träffade Petter, var hans första fråga den, hvad brodern företagit sig.

— Jag har sofvit förstås, sade Petter lugnt.

Erland kastade en misstänksam blick på Petter för att se, om han ljög, för att utröna, om icke samma förfärliga ångest, som förföljt honom själf, äfven marterat brodern. Men icke ett drag i Petters ansigte förrådde, att han känt ensamheten tryckande. Han höll opp den venstra handen, på hvilken pekfingret var ombundet med en klut, och yttrade:

— Om någon märker det här, så har du klämt mig i en dörr, begriper du.

Erland betraktade brodern med en blandning af förvåning och afund.

Samma afton togo båda bröderna åter det bläsiga stot och hämtade faderns kropp, som de körde ända ut till Kalmar-råken.

Denna gång hade de medfört järnspett, och sedan de huggit ett stort hål på isen, bundo de in en sten i ett hästtäcke, snodde rep omkring och surrade detta omkring faderns ena ben. Därefter släppte bröderna honom med förenade krafter ned i vaken. Kroppen sjönk med ett doft plumsande, och vattnet svallade svart upp öfver snön.

— Nu kommer han aldrig opp igen, sade Petter.

Erland kände för första gången ett lugn, som han icke på länge vetat, hvad det ville säga. Bröderna foro hem och sofvo både en tung, drömlös sömn.

Tidigt följande morgon foro de ut i bygden för att visa sig bland människor och själfva berätta att fadern hade försvunnit. —

Ingrid hade under dessa stormiga dagar ej varit hemma. Hon hade uppehållit sig hos bekanta söderut, och först sent på aftonen dagen efter mordet begaf hon sig på hemvägen.

När man bildligt talar om afgrunder i människans själ, sker det väl närmast för att antyda, att det fins djup, som man hissnar, när man ser ner i, och som därför människoögon ej utan fara kunna skåda. Men liksom en man, hvars yrke är att vistas på höjder, måste söka bortarbete den känsla af svindel, hvilken skulle förstöra hans arbetsduglighet eller kanske till och med störta honom i förderf, så måste ock den, som vill förstå en människas själ, vänja sitt öga vid att se ner i *dess* afgrunder för att upptäcka, hvad där verkligen fins, utan att hissna inför det skrämmande mörkret. Det är det häpnadsväckande med brottet, att det i lika hög grad kan fylla en människas existens som någonsin begäret efter det goda och nyttiga. Det kan i den grad utplåna allt, hvad vi vanligen kalla för mänsklig känsla, att ett misslyckande, af den individ, hvilken lefver endast för detta brott, kan uppfattas som en olycka lika djup, som om en annan människa mister något af det, hon anser som sin dyrbaraste egendom i lifvet. Detta är något af det mest fasaväckande, lifvet äger, och det faller egenkärleken tungt att kalla dessa själens förvridna drag för mänskliga.

Ingrid hade väl vetat, både att och när dådet skulle försiggå, men hon vågade likväl ej tro på den lyckan, att det verkligen skulle vara fullbordadt. Sväfvande mellan hopp och fruktan, vandrade hon dagen efter mordet framåt vägen, som ledde till Bägby. En kvinna, hvilken befarar att vid hemkomsten mötas af underrättelsen om en älskad makes död, kunde ej vara mera upprörd än denna kvinna, hvilken gick och gladdes vid tanken på, att hennes man nu låg som ett blodigt lik, sänkt i hafvet. Detta hopp betog henne andedrägten, så att hon liksom en rusig måste stanna och hvila sig, i tanke att sedan kunna gå säkrare. I den grad hade alla naturliga böjelser hos henne liksom skiftat plats, att denna mordgärning i hennes själ hade karaktären af det högsta, det oupphinneliga, det, öfver hvilket intet mera kan tänkas. Och hon marterades endast af en tanke: den, att hon vid hemkomsten skulle kunna möta sin man lifslevande. Blotta tanken därpå gjorde henne sjuk. Hon led själskval vid denna föreställning, och hon såg oupphörigen den synen,

för sig, att när hon kom in i stugan, satt mannen på sin vanliga plats och betraktade henne med den underliga, forskande blick, som hon på en gång fruktade och afskydde. Om hon öfverhufvud taget hade brukat bedja, skulle hon i denna stund hafva bedt till Gud, och det fans blott en bön, som skulle hafva gått från hjärtat.

När hon kom in på hemmets gård, var det redan mörkt. Och Ingrid stod länge stilla, innan hon kunde besluta sig för, hvad hon borde göra. Hennes hjärta klappade hörbart, och hon såg sig spanande omkring. Genom fönstret lyste ljus, och skuggor rörde sig därinne. Men hon vågade icke se in. Hon var så viss att få se, hvad hon fruktade, att vissheten förlamade henne. I tjugutvå långa år tyckte hon, att denna fyrkant inneslutit henne som ett fångelse, och med något af den nordiska sagans starka hämdlust hade dessa år gifvit henne blott en enda mordtanke i behållning. Hon gick sakta framåt trappan, men vågade ändå icke gå in.

På gården var det sig alldeles likt. Snön låg tung mellan de rödstrukna bygnaderna, mellan drifvorna voro djupa vägar upptrampade, och stora ispiggjar hängde ned från takskäggen. Men snön hade blifvit hopsjunken och mörk, som när den legat kvar länge. Den knarrade kallt under hennes fötter, på taket svängde vindflöjeln med ett gnisslande ljud, och stjärnorna lyste klart på den djupblå himmelen.

Hon stod länge stilla, och inom henne kämpade stridiga tankar. Blott ett enda litet steg, och hon skulle få visshet. Men hon vågade icke taga detta steg, hon kände, att en missräkning voro döden. Hon vände om och smög sig med långsamma steg, in i ladan, hvars dörr hon drog igen efter sig. Där uppsökte hon sig en plats, bäddade ned sig i höet och afvaktade fullt vaken morgondagen.

Hon hörde en släde komma körande, men hon vågade icke se ut. Hon hörde, hur hästen spändes ifrån, steg, som gingo öfver gården och försvunno uppför trappan till böningshuset. Hennes skärpta sinnen förnummo hvarje ljud i vinternattens djupa stillhet, men hon vågade ej taga ett steg, för att icke förråda sig. Ej ett ord blef taladt. Icke ens

rösterna kunde gifva henne den vägledning, hon önskade. Hon satt endast stilla och väntade, tills ljuden försvunnit.

Modern stod och såg på dem.

Det blef alldeles tyst, och nattens timmar förflöto så långsamt, som när hvarje sekund är fylld med kval. Hvarför hon satt där, visste hon icke. När det blef morgon, skulle hon ju få veta allt, och dessa väntans timmar voro blott en förlängning af hennes elände. Hon var ju så viss på, att ingenting hade händt, att hon blott tyckte sig sitta och vänta

på, att det blef dager, så att hon kunde gå bort för att aldrig mera vända tillbaka.

Till sist somnade hon och sof tungt med oroliga drömmar. När hon vaknade, sken dagern in genom springorna på det gamla lidret, och hon satte sig opp, i samma minut erindrande sig allt. Hon frös, och långsamt resande sig, gick hon med trötta steg som en lifstrött, orkeslös kvinna öfver gården. Hon såg icke opp, tog endast som en sömngångare vägen, hvilken ledde ut genom porten.

Då hörde hon röster bakom sig.

— Mor, mor! ropade det.

Det var de tre yngsta barnen, som sett henne och kommit ut. Den yngsta grät, och alla sågo förskrämda och olyckliga ut. Något i dessa dagars händelser hade gjort dem rädda, och de kommo nu efter modern för att slippa vara ensamma.

Modern stod och såg på dem, men hennes tankar voro långt borta.

— Far har inte kommit hem, sade ändtligen den femtonåriga.

Hennes barnsliga ansigte såg förvirradt ut, och hon betraktade forskande modern, som om hon väntat en förklaring.

Ingrid kunde ingenting svara. Hon vågade ej med en min förråda, hvad som försiggick inom henne. Hon betraktade dem endast med en kall blick och svarade sträfft:

— Han kommer väl.

Med högburet hufvud gick hon stolt före dem uppför trappan.

Inne i stugan mottogs hon af sönerna.

VII.

När Ingrid setat inne en stund, började hon bli orolig. Hon såg sig omkring, som om hon väntat något, och till sist bad hon Hanna gå in i kammaren med de två yngsta barnen. Hon sade sig hafva något att tala vid sönerna.

De tre barnen gingo lugnt ut, och Ingrid stängde själf dörren.

Hastigt vände hon sig om till sönerna.

— Är han död? sade hon kort.

Petter nickade. Erland betraktade modern med en tungsint min och mumlade ett jakande.

— Sänkt i sjön? fortsatte hon andlöst.

— Jo, han var sänkt i sjön.

— Så han aldrig kan flyta opp?

— Aldrig.

Det blef en lång tystnad.

— Vore jag bara inte så gammal! sade Ingrid till sist. Sönerna skrattade.

— Då skulle vi heller inte ha kunnat hjälpa till, anmärkte Petter.

— Det är nog sant, medgaf Ingrid.

Hon ville höra detaljer, och dessa tre, som nu hörde tillsammans, satte sig ner.

Erland berättade. Han var den, som hade bäst målföre af bröderna. Långsamt och noga uppreparde hvarje detalj, berättade han den hemska bragden och dess efterspel.

Ingrid hörde noga på. Då och då gjorde hon en fråga. Hon sporde, om de mötte någon, om alla spår blifvit utplånade, om någon sett dem, när de körde hem.

Sedan allt var omtaladt, bad hon sönerna visa sig stället, där allt hade hänt. De följdes åt ned i ladugården, och här upprepades berättelsen. Så stod Karl Axelsson, här steg fadern baklänges ut genom dörren, här föll han för att aldrig resa sig mera.

Därefter besågos slädan och gården. Ingrid märkte en stor fläck på brädet i skrindans botten. Hon nämde ingenting till sönerna därom, men på eftermiddagen, när det blef mörkt, gick hon ensam dit och strök slädans botten med tjära.

Det fans icke mera ett spår af den döde. Allt var bortsopadt, öfverstruket. Själf låg han bunden på hafvets botten och skulle aldrig komma opp.

Men det lugn, som gärningsmännen hoppats af mordet, kom icke. I själfva det ögonblick, då de visste, att dådet var gjordt, hade de fattats af en ro, hvilken kändes som en välgärning. Målet var uppnådt, den starka spänningen borta. De första dagarna gingo därför också så lätt, som om allt vore väl bestådt och ingen olycka längre att frukta. —

Ute i byn väckte Olof Larssons försvinnande genast misstankar. Men dessa misstankar kommo ej till gärningsmannens öron. När någon frågade efter den försvunne, svarade både Ingrid och sönerna i början, att de väntade honom dagligen, och sedan att de trodde, han råkat ut för elaka människor. Det var ingen, som motsade dessa förmodanden, och de misstänksamma blickar, som de alla tre både märkte och förstodo, skrämde på sin höjd endast Erland.

Dock fans det ett något, som saknades. Lifvet ville liksom icke komma i fart. Det hade tappat sin äggelse. Gamla intressen förlorade sin makt öfver deras sinnen, hvilka tycktes hafva fäst sig så starkt vid det förgångna, att det nuvarande icke hade något tag i dem.

Hvarken Petter eller Erland funno längre någon lockelse i det vilda lif, som de förut fört. Att fara ut i bygden, dricka och spela kort, komma hem efter dagars bortovaro, sofva sig krya igen för att åter börja samma tygellösa uppträden, där knifvar drogos, och där svartsjukan satte blodet i rörelse för eröfrandet af en natts älskog — detta hade varit deras lif. Och när beslutet föddes att döda fadern, hade begäret att få lefva detta lif i fred, utan någon, som förbrådde dem eller lade hinder i vägen för deras böjelser, varit en af de starkaste driffjädrarna. Men sedan dådet var fullbordadt, tycktes detta lif för dem ha förlorat sin lockelse.

De ville ej gå ut ibland folk. De skydde sitt forna umgänge och drogo sig undan från krogar och samkväm. Visserligen måste de i början hålla sig hemma för att spela de sörjande sönerna. Men deras lif hade varit så tygellöst, att återhållsamheten i detta fall snarare stärkte misstankarna än undanröjde dem. Förgäfves förestälde dem Ingrid, att det var nödvändigt, att de visade sig ute för att icke gifva fart åt folkets prat. Deras energi räckte ej till för att uppehålla skenet. Liknöjda och håglösa, gingo de hemma dagarna i ända, utförde de sysslor, som voro nödvändiga för gårdens skötsel, och lade sig, sedan de ätit, på hvar sin bädd. De långa eftermiddagarna kunde de sofva, till dess att kvällsvarden sattes på bordet, och de stego upp för att äta. Och när aprilsolen kom, ändrade detta intet i deras vanor. De arbetade ute i åkern, på ängarna eller i kvarnen, men när arbetet var slut, höllo de sig ständigt hemma.

Ingrid var förtviflad och försökte allt för att stålsätta dem.

— Ska' du inte tala vid flickan om giftermålet? sade hon en dag till Erland.

Den unge mannen ryckte på axlarna och såg förargad ut.

— Det är mig ett och detsamma, svarade han liknöjdt. Jag har tröttnat på flickan för rästen.

SjälF var Ingrid emellertid i detta fall alldeles lik sönerna. Hon hade dragit sig tillbaka från Jonas Persson, och det såg ut, som om hon rent af glömt, att ändamålet med mannens mord varit, att hon skulle bli förenad med honom.

Han kom som förut och ville mötas med henne. Hon följde honom i början af vana, men hon sökte honom icke. Det var, som om hennes lidelse blifvit uttömd i och med mannens död, som om det funnits ett hemlighetsfullt samband hos denna våldsamma kvinna mellan mordlusten och sinligheten.

Jonas Persson talade en dag om, att när en tid gått, kunde det vara skäl att tänka på hans hustru också.

Ingrid såg på honom och blef förvånad. Denna fortsättning på gärningen hade hon alldeles glömt, och hon stirrade häpen på den andres lystna ansigte.

— Hvarför ska' du göra den stackars människan illa? sade hon.

Jon Persson förstod henne inte.

— Hvarför? upprepade han. För att få dig.

Ingrid skrattade hårdt.

— Mig får du aldrig, sade hon med en ton, som ej kunde missförstås.

Och när hon märkte den andres missträkning, tillade hon med ett slags kattlik smeksamhet i rösten:

— Jag vill inte göra detsamma mot dig.

Jon Persson förskräcktes. Men han ville ej afstå, utan upprepade endast:

— Mot mig?

Ingrid satt orörlig, och hennes ögon lyste.

— Jag skulle alltid göra om det, ifall jag gifte mig, sade hon.

Sedan den dagen höll sig Jon Persson borta från Ingrid, och han grämde sig öfver detta förräderi, hvarigenom han så meningslöst narrats att deltaga i ett mord.

Ingrid kände själf, att under alla dessa år var det mordet, hon åtrått. I alla hennes utsväfningar hade detta legat på botten af hennes vilda begär, och sedan denna åtrå var tillfredsstäld, hade hennes lidelser domnat. Att de skulle vakna upp igen, betviflade hon icke. Men hon njöt af det lugn, hon så länge umburit, och hon var glad, så länge det icke stördes.

Icke en gnista af ånger fans i hennes själ. Man kunde hafva dödat henne, utan att dödsminuten skulle ha frampressat ens en tanke på, att hon velat ha något ogjordt. Lidelsen ägde i denna natur, icke blott den våldsamhet, hvilken förjagar hvarje annan böjelse, utan äfven den tyngd, som beherskar hela sinnet och förtager hvarje rörelse. Den yngste sonen bråddes på modern. Han var lika lugn efter mordet som förut, och dagarna, som gingo, hade väl gjort honom liknöjd, men icke ens en fruktan för upptäckt hade upprört hans på en gång lidelsefyllda och känslolösa natur.

Med Erland var förhållandet ett annat. Han skydde icke blott främmande, utan drog sig alltmera undan från de

båda andra. Det föreföll ibland, som om han fruktat eller afskytt dem, kanske bådadera. Han blef allt mera fåordig, och det kom rynkor i hans ansigte af den inbundenhet, i hvilken han lefde.

På hans själ gnagde ångern. Alla de förutsättningar, hvilka föregått hans deltagande i brottet, förmådde han väl icke utreda, men han grubblade natt och dag på, hvarför han gjort det. Han tänkte på Olof Larsson, sådan han hade gått och stått ibland dem. Gubben hade nog inte haft för roligt. Hela dagar hade han kunnat gå tyst och knoga med sitt arbete, utan att någon hjälpte honom. Hustrun hade sitt för sig. Han såg henne komma och gå, hus och hem gick vind för våg, och ingenting kunde han göra åt det. Sönerna lemnade honom också ensam. Hvad skulle han ta sig till? Sällan sade han något. Men om han någon gång sade ifrån, var det underligt? Hvad hade han annat gjort? Ingenting.

Erland tänkte och tänkte öfver, hvarför han hade hatat sin far. I den labyrint af minnen, som dagligen vaknade inom honom, kunde han ej finna reda. Så länge han kunde minnas tillbaka, hade han hatat fadern. Men hvarifrån kunde detta hat ha kommit? Eller när Olof Larsson inte var hans far, kunde det vara möjligt, att han — sonen — haft som en känsla af detta och därför hatat honom?

Erland försjönk i grubbel. Allt mer och mer började han tänka högt om fadern, samtidigt med att han föraktade sina medhjälpare och sig själf. Och en tyst ovilja vaknade inom honom mot denna mor, som födt honom i liderlighet endast för att få locka honom till ett brott, som skulle förderfva hela hans lif.

Den svarta handen förföljde honom beständigt. Gick han ensam på gården, eller satt han i stugan tillsammans med de öfriga, kunde han plötsligt vända sig om och stirra bakom sig med en blick, hvilken tycktes skåda andar från afgrunden. Han vred sig oroligt i sömnen, utstötte djupa suckar och vaknade ofta plötsligt, sittande upprätt i sängen och mumlande i drömmen obegripliga ord.

Den syn, som oftast framträdde för hans minne, var en svart vak, i hvilken ett lik sjönk i upprätt ställning, medan kallt isvatten svallade svart upp öfver snön. Denna vak stirrade emot honom som ett stort, mörkt öga. Böljor krusade dess yta, det bubblade och fräste som i en stor hexkittel, och slutligen delades vattnet. Något mörkt syntes höja sig därur. Det var ett människohufvud, som hade tinningsbenet inslaget och ansigtet betäckt med lefradt blod. Dess ögon lyste som eld genom mörkret, och dessa ögon riktades mot Erland. Det såg ut, som om de ville säga: »Var ej för trygg, mördare! Vi komma igen. Än en gång skola vi synas på jorden, vi skola vittna mot ogärningsmannen, och med förbannelse skola vi stirra dig till mötes i din yttersta stund.»

När denna dröm väckte honom, fans det blott en tanke, som var honom fullt redig och klar. Han hatade sina medbrottslingar. Deras kallblodighet och själsstyrka, deras oböjliga mod och förbrytarmessiga liknöjdhet för, hvad som komma kunde, fylde honom med en afsky, i hvilken en icke ringa portion afund blandade sig.

En afton sutto modern och Petter efter sin vana och samtalade om dådet. De upprepade detaljerna med samma njutning, som när kannibaler kring en lägerplats berätta bragderna om mördade och uppätta fiender. Erland satt tyst bredvid. Hans ögon stirrade ut i mörkret, och med ens såg han faderns ögon kallt och klart lysa emot sig från sängen, som stod längst bort i rummet. En hand höjde sig bredvid detta bleka ansigte, och handen vinkade, som om den bedt honom följa sig. Erland blef alldeles blek, och ur stånd att beherska sig, afbröt han de smädelser, hvilka de andra hopade öfver den döde och sade med kärf röst:

— Han var ändå mycket likare än nå'n utaf oss.

Erland såg ännu handen, som vinkade. För att försona detta bleka ansigte, hade han velat säga ett godt ord om fadern, låta den döde höra, att denne, som kanske inte ens var hans son, försvarade honom inför de andra, bad honom i sitt hjärta om misskund. Och ansigtet upplöste sig i mörkret och försvann, som om det blott varit denna för-

soningsgård, på hvilken anden väntade. Men ännu syntes handen. Erland stirrade på den ännu en stund.

— Ja, ja, mumlade han. Jag kommer. Jag kommer.

Handen försvann, och Erland sjönk ihop med ansigtet lutadt i sina händer.

Ingrid och Petter utbytte en blick. Ett hånfullt löje drog öfver Petters drag, och hans ögonbryn slöto sig samman.

— Han ser syner, sade han föraktligt.

Men från denna stund växte spänningen mellan Erland och de andra. De förföljde honom med bittra ord och hånfulla anmärkningar, han å sin sida försvarade sig, så godt han kunde, och när ingenting annat hjälpte, hotade han med knytnäfvarna.

En dag gingo Petter och Erland ensamma ute på vägen.

— Du Petter, sade Erland. Säg mig något, du! Hvarför slog vi egentligen far?

— Jo, sade Petter, för det var en satan.

— Ja, gemälte Erland, men det fins många, som är det, och vi slår dem inte ändå.

— Det skulle väl så gå, sade Petter enstafvigt.

Honom var detta likgiltigt. Han hade varit med om att slå gubben, nu var den saken förbi, och nu tänkte han inte vidare på den.

— Ja, men om vi nu skulle tänka ut det här, började Erland igen. Han hade inte gjort oss nånting. Han slog oss inte, han trätte nära på aldrig. Mor har han håller intet ondt gjort, det är då snarare hon, som har gjort honom. Men ändå gick vi och önskade lifvet ur honom, och till sist slog vi honom. Och nu när han är borta, nu har vi inte vunnit något med det. Inte har vi blifvit gladare, inte har vi fått det bättre på något vis. Nu få vi arbeta på gården i stället, och vi har inte ett öre mer, än vi hade innan dess. Vill vi nu ha något, får vi skaffa det själfva. Vi har ingen, som vi kan be om någon hjälp, hvarken till det ena eller andra. Roligare än förut har vi inte. Vi har inte vunnit nånting.

Men Petter var envis och menade, att en sak hade de alltid vunnit.

— Vi har bli't af med gubben, sade han.

— Tycker du, det är bättre för det då? frågade Erland.

— Ja, *jag* tycker det, genmälte Petter.

Det låg alltså något slags tillfredsställelse i detta medvetande, eftersom Petter tyckte det. Men Erland fattade det ej, och emedan han ej kunde fatta det, var det ingen tillfredsställelse för honom.

Liksom Olof Larsson förut hade varit det svarta fåret, som alla hade hackat på, så blef det nu Erlands tur. En hemlig fejd började, som yppade sig i tusen småsaker, och den gick snart öfver i en öppen.

Ingrid greps af ett begär att hämnas på denne äldste son, hvilken gick ibland dem som den dödes försvarare, därför att han störde den endrägt, som kamratskapet förut förlänat dem. Något af hennes gamla oro började komma igen, och Ingrid visste själf, hvart denna oro kunde leda henne. Hon såg, att sonen plågades, förstod dunkelt, att han hade samvetskval, och denna aning gaf henne ett vapen i hand, hvilket hon ej försummade att begagna. Ju mer denna känsla var främmande för henne själf, desto lättare hade hon att använda den emot en annan. Friden hade knappt varat en vecka, när alla band på nytt voro sönderslitna, och moder och son stodo nu mot hvarandra med något af den bitterhet, som förut rådt mellan henne och mannen.

Ingrid kom in en morgon och fann Erland sitta ensam vid bordet, med hufvudet stödt i handen. Han var gråblek i ansigtet och hade icke velat äta vid frukosten.

Hon förstod, hur det var fatt, och gick fram till honom.

— Ser du något nu igen? sade hon.

Erland svarade icke, han såg icke opp en gång, utan skakade bara på hufvudet, som om han icke velat bli störd.

— Du går här och grubblar och tänker, fortfor Ingrid. Du ser ut, så du kan skrämman folk, och finge nå'n se dig, så skulle det inte vilja mycket till för att förstå, att något är galet. Ryck opp dig och var karl. Hvad som en gång är skedt, kan inte hjälpas.

I gamla dagar skulle ett ord af modern ha varit nog att stålsätta Erland. Men hennes makt öfver honom var

slut. Hon ägde icke längre något medel att sätta hans tunga natur i fart, och hennes ord gledo honom förbi, som om de talats till den tomma luften.

Han svarade lågt och klanglöst:

— Hvarför slog vi honom?

Detta var den fråga, som dag ut och dag in marterade honom. Hade han kunnat finna ens skuggan af skäl till denna gärning, skulle han kanske till sist ha kunnat gifva sig till freds. Men hur han också sökte, fann han intet, och med hårdnackad envishet höll han fast vid denna fråga, som han icke kunde få besvarad.

— Hvarför slog vi honom?

Ingrid blef honom svaret skyldig. Växt ur djupet af hennes själ, som detta mord hade varit, behöfde hon icke något hvarför för att bringa det i verkställighet, och när det var gjort, drömde hon icke om att gifva ett skäl.

— Man äter, när man är hungrig, sade hon till sist. Sofver, när man är trött; dricker, när man är törstig.

— När du är kärlekssjuk, söker du efter en kvinna, tillade hon cyniskt.

Erland darrade i alla lemmar, hans händer knötos.

— Var det så? sade han.

Och i det han flämtande af ångest, böjde sig fram öfver bordet, tillade han:

— Jag ser honom hvar natt. Han kommer med blodigt hufvud, och allting fryser omkring honom. Han dyker opp ur vaken och vinkar åt mig, tills stenen drar ner honom. Det var dumt, att vi inte band hans händer. Vi skulle ha gjort det. Då hade han inte kunnat vinka mig. Ibland är handen svart, och ibland är han hvit. Hvarför är han det?

Han tystnade och såg länge framför sig. Slutligen såg han opp, hans ögon mätte moderns hela gestalt, som orörd af år och sinnesrörelser ännu hade kvar något af ungdomens mjukhet, och hans blick stannade på hennes ansigte, som var brynt af väder och vind, men friskt och utan rynkor.

— Är du aldrig rädd? sade han.

— Jag?! svarade Ingrid och rätade opp sig. Inte nu. När han lefde, var jag det. Men inte nu längre.

Erland fortfor med låg röst:

— Och ändå vet jag, att han inte var min far.

Det flög ett leende öfver Ingrid's ansigte, ett elakt, hånfullt leende, och ett begär att straffa sonen bröt fram, ett ondskefullt hätskt begär att än en gång låta honom känna

utan ett ljud störtade han i kramplika ryckningar till golvet.

sin makt. Hon lade handen på hans axel och tvang honom att se sig i ansigtet.

— Jag ljög den gången, när jag svor på, att du inte var hans son, sade hon.

Erland rusade opp. Ådrorna svälde i hans panna, och ansigtet blef blodrött.

— Du ljuger, skrek han. Du ljuger som en djäfvil. Du ljög då, eller du ljuger nu. Säg, att det är en lögn.

Ingrid gick ett steg baklänges. Nu hade hon träffat honom i hjärtat, nu tyckte hon, att hon åter hade honom i sitt våld.

— Hvarför ber du mig inte svära den här gången? sade hon.

Erland förstod sanningen, och i blindt raseri såg han sig om efter något vapen för att hugga till modern. Då han intet kunde upptäcka, tog han ett steg framåt som för att strypa henne med sina händer, men stannade som förlamad. Han vacklade, ögonen vredo sig glasaktigt uppåt, och utan ett ljud störtade han i kramplika ryckningar till golvet, medan hvit fradga göt sig ut omkring munnen.

VIII.

Aprilsolen kom och tinade upp snön, som låg öfver alfwaren, smälte den, så att stora bara fläckar bröto upp ur dess hvita täcke. I strömmar rann vattnet utför landborgen och forsade ut öfver den bara isen, där snövattnet låg högt, så att det gick i små krusiga täta vågor för den blåsande lenvädersvinden.

Och när snön smälte, bröt också isen upp. Med brak och dån lossnade den från stränderna, rämnade i stora, breda sprickor, hvilka sträckte sig från det ena landet till det andra, och till sist kom stormen och fullbordade solens verk. Stora, skimrande isblock seglade i solglittret öfver de blåa, fria, böljande vågorna.

Men när solen kom, och människorna väcktes ur vinterdvalan, gick samtidigt ett rykte öfver nejden, ett rykte, som skrämde upp hela trakten. Ryktet talade med tusen tungor, och det gick öfver hela ön, som befriad från vinterns hölje tycktes sträcka sin väldiga kropp i solskenet, och detta rykte berättade, att medan naturen sof sin långa vinternattsdröm, hade ett brott blifvit begånget, ett brott, som fylde alla sinnen med onämnbar fasa.

Det är en egendomlig stämning, som hvilar öfver en nejd, när människorna ana, att ett brott blifvit föröfvadt i deras omedelbara närhet eller midt ibland dem. Den fasa, som detta väcker, har något besynnerligt smittande. Det ser nästan ut, som om den stode i samband med någon hemlig fruktan, hvilken ligger djupt i de flesta individer, att äfven han eller hon, som i dag rysa öfver en annans gärning, en gång kanske skall stå med fläckade händer. Men samtidigt vaknar ett begär att se brottet hämnadt. Den gamla satsen: öga för öga och tand för tand, hvilken stiftat barbarernas lagar, är icke död, därför att en stor man en gång uttalat sin sublima förkastelsedom öfver lidelsen.

Djupt i människornas hjärtan sitter denna tanke, den är stark som en drift, oresonlig som den, och menige man känner ingen annan rättvisa, än att den brottslige skall lida.

Men på samma gång finnes hos denne samme menige man en djupt rotad misstro, mot lagens handhafvare och utöfvare. Länsmannen är ännu för de flesta den naturlige, gemensamme fienden, och att angifva en annan gör man sällan. Man är rädd att komma inför domstolen, sak samma om man föres dit som anklagad eller som vittne. Det fins så många underliga ting i lagen, hvilka den olärde icke förstår, och det fins många, hvars okunnighet gjort honom brottslig, utan att han tänkt på något ondt. Därför rädes menige man för lagen, och brotten, som begås, gömmas djupt bland det breda lager af »folket», hvilket försvarar de sina mot hvarje anfall, som kommer ofvanefter.

Olof Larsson var emellertid en aktad man, och hans försvinnande kunde ej hållas hemligt. Längre hade ryktena gått och med ett slags instinkt utpekade de skyldiga, och när veckor förflöto utan att Olof Larsson kom tillbaka, och intet tvifvel således längre kunde finnas om, att han verkligen var död, förvandlades hviskningarna till högt uttalade beskyllningar. Och när vårsolen kom, syntes det, som om den icke blott förjagade hela nordens vinter, utan också kastade sina strålar på den lilla fläck af jorden, som bar Olof Larssons gamla gård och grund, och berättade, att ingen längre kunde gå säker i mörkret.

De tre, som lefde där inne i tvedrägt och split, syntes hafva glömt, att någon upptäckt längre var möjlig. Knappt tre veckor hade förflutit, sedan dådet föröfvades, och redan hade hvar dag, som gått, förlänat dem ny säkerhet. Trygga i att ingen hade sett dem, glömde de, att det fans andra bevis än dem ögat skänker, och med den brist på planmessighet, som ofta utmärker brottslingars tankegång, lefde de i den tron, att de själfva genom kloka åtgärder förebyggt hvarje fara. Endast Erland hyste betänkligheter och fruktade ännu en upptäckt. Men han var för upprörd att kunna handla, och de öfriga fäste intet afseende vid hans ord, hvilka de tillskrefvo feighet.

Utbrottet af fallandesot, som ingen hade anat, att den fans i släkten, hade äfven gjort, att de båda medbrottslingarna börjat behandla Erland med det slags öfverseende, som man använder mot sjuklingar. Den vidskepliga fruktan, som denna sjukdom. ingjuter hos almogen, gjorde också sitt till. De andra gingo ur vägen för hans infall för att icke framkalla ett nytt utbrott, och modern hade mer än en gång framkastat den tanken för Petter, att den, som bar på denna sjukdom, ändå inte kunde lefva så särdeles länge.

Då kom en dag underrättelsen, att kronofogden ämnade sig till byn för att företaga förberedande undersökningar.

Som en blixst slog detta budskap ned bland dessa människor, hvilka redan andades ut och på nytt börjat taga lifvet, sådant det var. Och med ens slog dem den tanken, att en hade de glömt. Och denne ende var Karl Axelsson.

Ingrid var den, som först erinrade sig honom. Han vore i stånd att bekänna allt. Ty enfaldig och lättledd som han var, skulle hans fruktan förråda honom vid första försök att locka fram sanningen.

Petter sadlade en häst och red direkt till hans stuga.

Karl Axelsson påträffades i en ynkelig sinnesförfattning. Han stod ute på gården och plockade ihop en hög torr spillning, som han samlat till bränsle. När han fick se Petter, blef han så rädd, att han kröp ihop.

Petter uppmuntrade honom med en tioriksdaler, hvilket för den fattige mannen förestälde en hel summa.

Kalle stod och vände sedeln i sina grofva fingrar.

— Hvad fan tänker du på, sade Petter, stoppa du på dig pängarna. Du har ärligt förtjänt dem.

— Jo, mente Kalle, ännu dröjande. Jag tänker på, om de ska komma och ta' mig.

— Ja, tyckte Petter, det kan det ju hända, att de gör. För nu är det rapps kall efter far, så mycket vet jag. Men ta'r de dig, så svär dig bara fri. Det var ingen som hvarken hörde eller såg oss. Gubben ligger, där han ligger, och han kommer nog inte upp så lätt.

Petter såg, att Karl Axelsson ändå inte var fullt säker på sig själf, och han tillade därför:

— Hvad fan gör det dig, om dú får ligga på slottet ett halft år eller ett helt. Du lider ingen nöd, så länge du är där.

— Men om de fäller mig ändå, envisades Karl Axelsson.

— Du är dum, Kalle, svarade Petter. Inte kan de fälla dig, om du inte bekänner. Men hvad du gör, så häpna inte och låt inte förstå, att du är rädder. För då går det galet för oss alla.

Karl Axelsson lofvade, att han skulle göra så godt han kunde. Och med detta besked red Petter Olofsson hem igen. —

I själfva verket var det inte stort bevändt med Karl Axelssons vare sig mod eller rådighet. Den hemska gärrningen hade förföljt honom under alla dessa dagar, och han hade inte haft en lugn stund, sedan han lånade sin hand till dådet. Mer än en gång hade han tänkt, att han skulle gå till kronofogden och bekänna alltsammans eller åtminstone tala om det för sin hustru. Om han bara fick tala om det med någon människa, tyckte Karl Axelsson, att det skulle bli liksom bättre för honom. Men tröghörd, som han var, kom han sig inte för, och så gingo dagarna, till dess att kronofogdens vagn höll utanför Karl Axelssons stuga.

Utan att tänka på, hvarken att gömma sig undan, eller göra undanflykter, satte Karl Axelsson på sig mössa och rock och luukade ut på gården, färdig att följa med, om det så vore direkt till afrättsplatsen. Innan dess sade han emellertid farväl åt hustrun. Hon såg stort på honom och frågade, hvart han skulle gå.

— Du får nog veta om det, menade Karl Axelsson.

Han stod och trefvade efter något i fickan och fick fram tioriksdalern.

— Här har du emellertid, så ni inte behöfver lida nöd för det första, sade han.

Och innan gumman hann besinna sig, var Karl Axelsson ute genom dörren. Det var första gången, hustrun hade sett honom vara så kvick i vändningarna.

Kronofogden var en ung, rask karl med örnäsa och ett på samma gång skarpt och godlynt utseende.

— Hvert ska' du gå, sade han, när han mötte den man, han sökte, innan han ens hunnit komma inom dörren

— Jag tänkte kronofogden sökte mig, svarade Karl Axelsson stillsamt.

Kronofogden betraktade en stund detta underliga exemplar af en brottsling. Så vände han sig barskt om klacken.

— Sätt dig upp och följ med, sade han.

Och utan ett ord till invändning klef Karl Axelsson upp och satte sig bakpå trillan, där han hela tiden blef sittande tyst, försjunken i tankar.

Det var ute med honom nu, det visste han. Han kände icke till några ursäkter, försökte icke att försvara sig ens för sig själf. För honom existerade ingenting annat, än att han hade slagit Olof Larsson, och därför skulle han nu säkert bli dömd och halshuggen. Karl Axelsson tyckte, det var rättvist, och han var så olycklig, att han bara var nöjd att få dö. Han kände sig endast blyg för den stund, när han skulle sitta ensam med kronofogden och, enfaldig som han var, reda ut hela den här saken. Ty det visste han med sig, att han inte kunde. Det lämnade han åt de lagkloka och åt dem, som voro kunnigare än han. Att han hade slagit Olof Larsson, det visste han, och det ville han också bekänna. Sedan skulle det bli bättre med honom, och han skulle få lugn. Om han skulle mista lifvet för detta, så var det väl så orneradt för honom.

För rätten var han nöjd och kände sig nära nog lätt om hjärtat. Hustrun hade fått de tio kronorna, och hvarken hon eller barnen behöfde lida nöd på länge. —

Ryktet om, att Karl Axelsson hade bekänt, kom aldrig till Bägby. Fast hela byn visste om saken, var det ingen, som berättade det.

Men känslan af fara fans där, ty att Karl Axelsson blifvit gripnen, visste de alla. Och denna känsla hade åter utjämnat alla stridigheter och gjort förbrytarna till vänner och bundsförvandter. Liknöjdheten, som i olika grad hvilat öfver dem alla, var borta, och energin väcktes af själf-upphållelsedriften.

Erland undergick en total förändring genom denna nya fara, hvilken plötsligt dök upp, liksom när ett moln midt under stiltje bådär den annalkande stormen. Hans drömmar och syner upphörde och med dem ångern. Den sjuklighet, af hvilken han efter det häftiga anfallet visat sig lida, gick tillbaka på ett par dagar, och hans ansigte återfick sitt vanliga uttryck af hård kraft, parad med en viss tungsinthet. Hela den tankegång, hvilken en gång äggat honom till mordet, återtog sitt välde öfver honom. Han slöt sig öppet och oförståndt till de båda andra, och ingen var mera energisk än han i löften att neka i det sista om också, Karl Axelsson skulle bekänna. Han svor öfver, att drängen nu mera var oåtkomlig, och sade, att han aldrig borde ha fått lefva. Det hade just varit lagom, påstod han, om de doppat ner honom i vaken efter fadern.

En dyster beslutsamhet beherskade honom, och han lofvade högt och dyrt, att skulle länsman få veta något, inte skulle det bli genom honom.

Lagens handhafvare infunno sig emellertid förr, än de skyldige hade väntat. Två dagar efter det Karl Axelsson blifvit gripen, inträdde kronofogden i stugan. Karlar stodo posterade ute på gården, och hela porten fylles i en handvändning med människor.

När kronofogden inträdde, satt hela familjen vid fällbordet och åt frukost.

Ingrid och sönerna reste sig samtidigt. De stodo kvar på sina platser och betraktade den inträdande utan att hälsa. Ingen gjorde en min af fruktan, deras ansigten uttryckte antingen liknöjdhet eller förvåning öfver det tidiga besöket.

Erland kastade en blick ut genom fönstret och såg den nyfikna skara, som fylde porten.

— Kronofogden kommer med stort följe, anmärkte han.

Kronofogden stod midt på golfvet. Han var klädd i grå kavaj och storstöflar, och ögonen blickade skarpt fram ur det ungdomliga, slätrakade ansigtet.

— Jag kommer in ensam, sade han myndigt.

Han lät sina ögon än en gång sväfvä från den enes ansigte till den andres. Därpå sade han:

— I lagens namn uppmanar jag dig Ingrid Olofsdotter samt eder Erland och Petter Olofssöner att följa mig.

En tystnad följde på dessa ord. Barnen började gråta, men Ingrid tystade dem.

— Hvad skriker ni för? sade hon kort.

Och i det hon vände sig till kronofogden, frågade hon:

— Ska' vi komma, som vi går och står, eller får vi ömsa först?

Hon pekade på arbetskjolen, som under den rutiga koftan hängde kring hennes kraftiga höfter.

— Ni får en kvart på er, svarade kronofogden och gick ut.

Han skickade två karlar att bevaka fönstret, som vette ut åt gårdet.

Under den fjärdedelstimma, som förgick, innan de anklagade visade sig på tröskeln, växte folksamlingen utanför på vägen. Mödrar kommo med sina barn på armen, karlarna lämnade hästarna ute på gårdet, drängar och pigor lupo ifrån sina sysslor, och alla byns barn hade bildat grupp uppe på stenmurarna för att få se pojkarna, som slagit ihjäl sin far.

Det rådde en hotfull tystnad bland denna mängd, hvilken oupphörligt ökade sig och fylde den af vårrägnets uppblötta vägen i en tätt sammanpackad massa. Och när de väntade dröjde, öfvergick hotet till mummel.

— De ha nog knallat sig af.

— Kanske de ta'r lifvet af hvarandra därinne?

-- Fram med dem!

Folkmassan var i upphetsning. Hvar och en ville visa sin afsky för dessa skurkar, som voro hela byns skam. Hvar och en ville gifva dem ett ord med på vägen, hvilket skulle svida som hugget af ett rättvist slag. De ville själfva öfva rättvisa, lagens arm syntes dem lam, till och med en dödsdom skulle icke ha tillfredsstält dem, och dessa människor, af hvilka de flesta, om de dagen förut hade mött en af de fruktade gärningsmännen på vägen, tyst skulle ha gått dem förbi och ej ens vågat underlåta en hälsning, de kände

nu, när de stodo församlade i klump, att de skulle haft mod att begå ett nytt brott för att få hämnas det gamla.

Det fans dock en, som ej delade hopens stämning. Det var Jonas Persson, som kronofogden redan varit och hämtat. Hopkrupen i baksätet på den bakersta af de två långvagnar, hvilka stodo förspända framför porten, satt han med hufvudet neddraget i sin uppfällda rockkrage, med ansigtet nedlutadt och ögonen riktade mot vagnens botten.

Han kände hvarje anlete i den krets, som omgaf honom, och han vågade icke se opp, viss att öfverallt möta blickar, hvilka han fruktade. Mot honom riktade sig också de kringståendes anmärkningar. Hånfulla anspelningar på det skämliga förhållande, i hvilket han lefvat till Ingrid, uttalades med en oförbehållsamhet, hvilken äggade till vidare angrepp. Tanken på detta kärleksförhållande mellan den gifte mannen och hustrun, som redan var till åren, framlockade en skämtsamt stämning hos alla dessa män och kvinnor, hvilka icke rodnade för de kraftigaste ord, skämten haglade, och uppe från stenvuren på andra sidan vägen besvarades de af skrattande barnaröster.

Men när barnen skrattade, vaknade också de äldres munterhet. Dessa medvetna löjen från det uppväxande släktet narrade dem också att skratta, och från folkhopen steg en skrattsalfva, hvilken klingade vida omkring i den klara vårluften, där lärkorna redan slog sina kvittrande drillar.

Plötsligt förstummades skrattet, och människomassan trängde sig fram emot porthvalfvet. Det blef tyst som vid en begrafning, och öfver hvarje ansigte smög sig ett mörkt allvar, som om alla ångrat sin föregående uppsluppenhet. De närmast stående hade längst in på gården genom porten sett, hur dörren till boningshuset öppnades.

Kraftig och rak, klädd i helgdagssjalen och med sidenhalsduken knuten om hufvudet, trädde Ingrid ut på trappan. Hennes ansigte förrådde ingen rörelse, djärft, nästan stolt, mötte hon alla de blickar, som riktades emot henne. Efter henne gingo sönerna, likaledes helgdagsklädda, sida vid sida.

Allas ögon riktades på dessa tre. Men hvad mängden icke såg, det var de tre par barnaögon, hvilka från fönstret

»Efter henne gingo sönerna.»

bredvid trappan, skrämnda följde det sällsamma tåget. De tvenne minsta förstodo icke det hela. Men den femtonåriga flickan, Hanna, började att förstå. Och med vidöppna ögon stirrade hon ut mot all denna skam, som föll öfver hennes oskyldiga lif.

Med en vink skingrade kronofogden skaran, som stod närmast omkring vagnarna, och alla satte sig opp. Det gick ett mummel af hot genom församlingen, och många händer knötos i vrede.

I denna stund kände Ingrid ett trots, hvilket skänkte henne njutning. När hon satt där, medveten om ett brott, som jagade skräck i hela denna massa af människor, hvilkas minsta öden hon kände, för hvilkas elaka tungor hon aldrig böjt sig, dessa människor, hvilka förtalat, svärtat och skymfat henne, förföljt henne med stumma blickar och giftiga ord, då rätade hon opp sig, och ett föraktfullt leende krökte hennes läpp.

Mängden såg detta leende, och ett ursinnigt rop skallade emot henne.

Men hon förändrade icke en min. Bredvid sin älsste son satt hon bakom kronofogden, som själf körde den främsta vagnen, och en vanvettig stolthet grep henne. Hon tyckte, att hon stod öfver dem alla och hon skulle komma tillbaka för att visa dem, hvem hon var. Det föraktfulla leendet rubbades icke på hennes läppar, och när vagnarna körde bort genom folkmassan, som gaf rum åt båda sidor, hälsade hon fräckt på en bondhustru, hvilken hon ofta brukat besöka.

Ingrid och Petter sattes i förvar tills vidare, men Erland tog kronofogden med sig hem.

Att det gjordes ett undantag för honom, förvirrade ynglingen. Och hans mod sjönk, ju mer de nalkades kronofogdens boställe. Förlägen gick han upp för den breda stentrappan och följde mekaniskt anvisningen att stiga upp och stanna på ett vindsrum.

Mat bars upp till honom, för öfrigt lämnades han hela dagen ensam. Inne i rummet var en säng bäddad och på golfvet fans en färdig liggplats. Erland trodde, att den ena

bädden var afsedd för någon, som skulle vakta honom, och dagen förflöt långsamt i tysta tankar.

När det redan länge varit mörkt, hörde Erland knarande steg i trappan, och kronofogden själf trädde in med ett ljus i handen.

— Jag trodde, du låg, anmärkte kronofogden.

Erland lydde stum den tillsägelse, som låg i dessa ord, samt började kläda af sig för att gå till sängs. Under tiden frågade kronofogden ut honom angående fadern, sporde, om han ej hade sig något bekant, hvar han fans.

Men Erland nekade. Med säker, liknöjd ton svarade han, att fadern hade försvunnit och sedan ej låtit höra af sig. Erland fruktade, att han hade blifvit rånad af elaka människor.

Kronofogden frågade icke längre, utan gick själf till sängs, sade godnatt och släckte ljuset.

Detta mod gjorde ett starkt intryck på ynglingen. Han visste, att han var misstänkt för att ha mördat sin egen far. Och ändå lät denne man honom sofva i sitt eget rum. Det var inte tre alnar mellan de båda bäddarna. Kronofogden hade intet vapen, vinden därutanför var tom, han hade inte ens låtit undersöka, om Erland bar en knif i fickan. Hvad skulle hindra, att den, som mördat fadern, också kunde stiga opp och i nattens mörker stöta en knif i den sofvande? Ty han sof verkligen. Lugna, djupa andedrag hördes från sängen, och medan Erland låg och lyssnade på dessa trygga ljud, började han själf känna sig orolig.

Som genom ett underverk återvände hans tankar i sin gamla, trista kretsgång, och en kall svett betäckte hans lemmar. Mörkret var ogenomträngligt, det band honom fast vid samma fläck, där han blifvit befald att lägga sig. Han ville stiga opp, springa sin väg. Men benen nekade honom sin tjänst. Han låg som förlamad, vågade ej ens vända på sig, af fruktan att väcka den sofvande, hvilken tryckte honom med sin närvaro och skrämde honom som ett ondt öde, hvilket han ej kunde undkomma. Med öppna ögon låg han och stirrade ut i mörkret.

Då erfor han med en rysning, som isade hela hans kropp, den plågsamma känslan i nacken. Det kändes, som om något kallt närmat sig honom bakifrån, och Erland visste, att det var den svarta handen, som vidrörde honom. Han vågade icke vända sig om, icke ge ett ljud ifrån sig. I tyst ångest blickade hans ögon ut i mörkret, och hans hjärta klap-pade hörbart.

Men när denna tysta ångest varat en stund, som icke kan mätas i minuter, började hans ögon urskilja ett föremål i mörkret. Det var en öppen vak i isen, ur denna vak dök ett blodigt hufvud opp, och ur detta hufvud stirrade ett par ögon emot honom. Det sjönk ej längre tillbaka som förr, ej håller höjdes en hand, som vinkade. Det stod stilla med vått, drypande hår, och det nickade.

Erland förmådde ej längre ligga tyst. Han uppgaf en suck, hvilken lät som ett stönande, så ännu en, han vred sig i bädden och jämrade, som om osynliga knifvar skurit i hans kött.

Med ens reste han sig upp på armbågen och såg sig omkring. Ljuset brann på bordet, och kronofogden satt upprätt i sängen.

— Du sofver inte godt, sade han. Kanske sofver du bättre, när du fått bekänna uppriktigt, hvad det är, du har på hjärtat.

Erland var bruten. Med hopknäppta händer och låg röst berättade han brottets hela förlopp. Endast när han tillfrågades, om modern uppmanat honom till gärningen, nekade han. Hvarför han gjort det, visste han icke, men trodde att djäfvulen ingifvit honom denna tanke. Kronofogden skref opp hans bekännelse och lät Erland underteckna.

Ransakningen gick sin gilla gång och domen föll. Den lydde på, att alla fem i brottet delaktiga skulle genom hals-hugning lifvet sitt mista.

Hofrätten mildrade denna dom för de öfriga. Endast för Erland och Petter Olofssöner stadfästades dödsdomen. Ingrid dömdes till tio års tukthus och tog utan rörelse afsked från sina söner.

Bröderna halshöggos på samma gång ute på ortens gamla galgbacke. Erland var förkrossad och erhöi af presten syndernas förlåtelse. Liket hade blifvit hittadt, och djupare än något annat hade detta gripit den förkrossade ynglingen. Hans syner hade lofvat honom straff, och detta löfte gick med ödets oblidkelighet i fullbordan. Men Petter Olofsson gick med oböjdt sinne till döden, han såg sig trotsigt omkring på den täta människomassa, hvilken i fasansfull tystnad omgaf afrättsplatsen, det berättades, att bödeln fick hugga två gånger för att skilja hans starka nacke från kroppen, och äfven efter det andra hugget vände sig hela kroppen som genom en onaturlig kraftansträngning ett halft hvarf omkring.

Domen hade gått i verkställighet, rättvisan hade fått sitt, och i den by, där händelsen timat, lugnade sig åter sinnena. Men folket knotade öfver, att det hårdaste straffet icke drabbade Ingrid.

IX.

När Ingrid Olofsdotter hade setat sin strafftid ut, hade man redan upphört att tala om henne och hennes brott. Historien var gammal, ehuru därför icke alldeles glömd, och förbryterskan, som återvände från tukthuset, var en främling i sin egen fänerneby. Men hon var känd af alla, och när hon gick på vägen, var det ej ondt om ögon, som sågo efter mörderskan.

Hanna var gift, och hennes man hade öfvertagit gården samt lämnat de minderåriga underhåll. Ingrid hade gått dit en gång, men den tystnad, som uppstod, när hon inträdde, var för värtalig, för att hon än en gång skulle utsätta sig för den.

Hon bodde ensam i en stuga, hvilken låg i en utkant af byn, och det fans ej många, som bytte ord med Ingrid Olofsdotter. Hennes blotta närvaro spred förskräckelse, och det fans ingen, som gärna ville vara ensam med henne. Barnbarnen såg hon aldrig.

Ingrid hade blifvit gammal, håret var grått, och det förr så friska ansigtet var fullt med rynkor. Munnen hade sjunkit ihop och fått ett drag af inbiten hätskhet, som gaf hennes ansigte ett bittert och på samma gång farligt utseende. Hon såg trött ut, och ögonen voro glanslösa.

När hon någon gång talade med en eller annan, beklagade hon sig aldrig. Tyst och krökt, gick hon sin väg för sig själf, begärde aldrig hjälp och gaf aldrig. Endast när hon gick förbi någon gammal bekant, kunde ögonen ibland skjuta en hvass blick åt sidan, hvilken fylde den mötande med skrämsel. Om vintern låg snön i hela dagar kvar öfver hennes förstugutrappa och högt uppåt fönsterna. Hade icke

röken sakta ringlat upp öfver skorstenen, skulle man hafva trott, att hon låg död därinne.

I själfva verket var Ingrid död. Hennes brott hade omgärdat henne med en mur af enslighet, hvilken afskar möjligheten för hvarje mänsklig känslas uppvaknande. Denna ensamhet, i hvilken hon lefde, berodde icke på, att andra drogo sig undan för henne. Hade hvarje famn stått henne öppen, skulle hon ändå ha dragit sig undan i sin ensamhet, ungefär som ett elakt djur, hvilket stumt gnages af sin egen ondska. Troligen led hon ej af sin ställning. Människor af hennes art känna ej på samma sätt som andra. Säkert är, att tukthuset ej hade förbättrat henne.

En mörk höstafton kom Ingrid gående från staden, där hon varit för att göra några inköp. En gammal gumma, som bodde i den närmast belägna byn, hade kommit att göra henne sällskap. Det var en ensam kvinna, liksom Ingrid, ett gammalt fattighjon, som bodde i en eländig koja strax bredvid stora landsvägen.

Att de hade kunnat få sällskap, gick så till, att de kommo från samma håll och hade samma väg. Ingrid, som gick fortare, hade gått i fått gumman, och sedan hade de en stund gått sida vid sida, utan att säga något. Men i ren förskräckelse öfver att vara ensam med Ingrid midt ute på alfwaren, hade gumman börjat tala för att ställa sig in. Och på så sätt kommo de båda kvinnorna att följas åt.

När de gått en stund, vek Ingrid af på en biväg. Den andra stannade och såg häpen på henne.

— Går I den vägen? undslapp det henne.

— Den är genare, svarade Ingrid.

Vägen gick öfver samma galgbacke, där Ingrids båda söner för tio år sedan lidit döden.

De båda kvinnorna gingo tysta framåt, följande den smala stigen, som slingrade sig fram genom alfwarens korta gräs. Långt bort på slätten lyste stugornas ljus som tindrande, fallna stjärnor.

Men ju längre de gingo, desto hemskare till mods kände sig den gamla gumman. När hon kom opp på galgbacken,

en låg kulle, hvilken i sakta stigning höjde sig öfver den öde slätten, hackade hon tänderna af rädsla och måste vända sig om för att hämta andan. Ingrid stannade också och frågade, hvarför den andra dröjde.

Då kunde gumman icke längre hålla sig tyst, utan darrande af sinnesrörelse, sade hon Ingrid, hvarför hon var rädd.

Ingrid stannade också och frågade hvarför den andra dröjde.

— Tycker I inte, det är underligt att gå här? slöt hon. Ingrid stod stilla och såg sig omkring. Ett stort träskelett, likt en lösbruten port, tecknade sig dunkelt i mörkret mot den stjärnklara himmlen.

Hon skakade på hufvudet.

— Nej, sade hon. Jag tycker aldrig, att något är underligt.

— Det var ju era barn, mumlade den gamla.

— Det var så länge se'n svarade Ingrid. Jag har glömt det.

De gingo vidare, och när isen en gång var bruten, talade den gamla gumman mera. Det var en godhjärtad gammal gumma. och hon ville säga något, som kunde göra den andra godt. Därför talade hon om Gud och hans nåd, som är stor mot en syndare, hvilken sig bättrar.

— Ja, Gud! sade Ingrid dröjande. Hvad kan han hjälpa mig?

— Han kan hjälpa alla, sade den gamla med visshet.

— Kan han? sade Ingrid hvasst. Hvarför gör han det då inte? Han hjälper de ena och stjälper de andra. Det är min tro.

— Gud hjälper alla, sade gumman andäktigt som förut. Hon såg opp i Ingrids ansigte, som om hon gifvit henne en tröst mot all jämmer på jorden.

Ingrid svarade icke. Med fasta steg gick hon vägen fram, men när de skulle skiljas, vände hon sig mot gumman och tog henne i hand.

— I kan gå hem nu och tala om, att I har sett en, som Gud aldrig har hulpit, sade hon.

Något mer än ett år därefter afled Ingrid Olofsdotter. Hon dog ensam, och när man under några dagar inte sett, att någon rök kom ur den höga skorstenen, gingo främmande in i stugan och funno henne död i sängen.

Den gamla gumman, som följt henne öfver alfwaren, bad till Gud, att han skulle förbarma sig öfver Ingrid Olofsdotters syndiga själ.

Sista resan.

Den gamla barken låg för ankar inne i hamnen och såg förfärlig ut. Det var en ren skam för en ordentlig sjöman att segla på ett sådant fartyg. Masterna voro lappade med bleckbitar, som sutto kors och tvärs öfver bräckliga ställen. Och att de inte flögo af, när vinden tog i, det sade folk berodde därpå, att seglen voro så nötta och tunna, att vinden pep tvärt igenom i stället för att fylla ut dukarna och komma dem att svälla med kraft. Lappade voro seglen, skiftande i alla möjliga färger, hvori grått kan skifta. Ty något hvitt kunde ingen människa upptäcka, och af de ursprungliga seglen fans knappast en klut kvar. Alltihop var bara nya lappar, och detta hade gifvit seglen en form, så att rormännen på skutorna föllo i satiriska betraktelser och läto sina egna fartyg lofva upp i vind, när den gamla barken var ute på sjön, komisk och ovig som en åldrig häst, när han med krokig rygg och tungfotade hofvar försöker trampa åstad i galopp.

Men värst af allt var skrofvat, som var lappadt af alla möjliga sorter från stycken af bruna och gula utländska träslag ända till simplaste svenskt furu. Däcket var så ruttet och skört, att skepparen kunde stampa igenom, när han blef ond och med fötterna ville betona ett svärjande sjömanskommando.

Nu låg den i hamnen och red för ankarketting. Så fort en våg höjde eller sänkte det gamla skrofvat, suckade det med ett skarpt knarrande ljud, och när vinden blåste genom dess nakna rår och vanter, gnisslade det i den klara sommarluften, som om höstvindarna börjat sitt arbete och gjort sjön osäker. Masterna pekade tafatt uppåt, och hela skeppet såg så anlupet ut, som om det hade legat i hamn i många år och aldrig skulle kunna komma ut igen.

Det var ingen, som höll på den gamla barken, ingen, utom ägaren, som var rik och snål, men inte förstod sig ett tecken på sjöfart. Och en vacker dag gick skepparen in på kontoret för att tala förstånd vid redaren.

Redaren var en gammal bonde, som slagit sig på sjöaffärer och hade åtskilliga skutor, barkar och briggar, hvilka seglade med frakt rundt omkring i Östersjön. Han satt i ett litet mörkt kontor, som vette åt en bakgård, och hade på pulpeten framför sig några böcker, fullklottrade med besynnerliga tecken och bokstäfver, som ingen annan än redaren själf kunde förstå. När skepparen kom in, satt han just fördjupad i beräkningar. Han såg inte upp, utan antydde med en nick åt den andre att taga plats.

Efter en stund tog han en sanddosa, som låg framför honom på bordet, slog ut en duktig hög i boken, där han ritat sina tecken, hælde alltsammans försigtigt tillbaka i dosan och lade boken ifrån sig.

— God dag, kapten, sade han.

Han kallade nämligen alla sina skeppare för kapten, dels för att uppehålla vänskapen, dels för att stärka sin egen själfkänsla. Ty det smickrade honom att få kommendera kaptener.

»Kapten» var en lång, mager karl, klädd i skinntröja och sjöstöflar. Han hade en lång, senig hals, på hvilken ett

litet hufvud satt som knoppen på en flaggstång. En bred mun var dragen som ett tjockt streck tvärs öfver en brun, kraftig haka, och under ett svart, stripigt hår tittade ett par vakna, sjövana ögon skarpt fram.

— God dag, patron, sade han, i det han reste sig upp till hela sin längd. Jag har kommit för att tala om Karolina.

— Jaså, sade den andre vresigt, är det något som ska' lagas nu igen?

Skepparen gjorde en rörelse på sina smala, raka axlar, som skulle betyda förakt för den andres brist på sjömansförstånd och hostade.

— Hon duger inte att lagas, patron, sade han.

— Duger hon inte att lagas?

— Nej, hon gör inte det. Däcket håller inte att stampa på, och det är anfakta mig spliss på hvartenda skot.

— Nå, så sätt dit nya skot då.

— Duger inte. Det är slut med likena också.

— Nå, så för hundra gubbar, sätt dit nya lik då.

— Det hjälper inte. Hela skutan är upprutten. Jag kan ju slå hål på borden med bara näfvarna.

Redaren vred på sig som en fången björn, när man retar honom med käppen. Han flyttade sig flere gånger på stolen för att slippa ifrån den afgörande frågan. Men skepparen stod där, lång och rak och obeveklig. Och slutligen kom det med en ansträngning, som var storartad:

— Hvad i helvete vill kapten, att vi ska' göra då?

— Vi ska' inte göra nå'nting. Om jag bjöd guld, kunde jag inte få folk med på en ny resa. Vi ha fått stå vid pumpen i två da'r och hade inte vädret varit godt, hade vi aldrig kommit i hamn.

»Kaptenen».

Gubben reste sig upp och såg en stund alldeles mållös på skepparen, som fortfarande stod där lika säker och rak.

— Vill kapten, att jag ska' hugga sönder skutan och sälja den till ved, röt han.

Skepparen log ett illmarigt leende, och strök sig med handen öfver sitt grofva ansigte.

— Ånej, sa' han. Hvad tror patron, att de vill betala för några genomruttna träbitar? Det blir allt för dyrt att kosta på huggnigen.

Redaren satte sig igen. Med häftighet kunde han ingenting uträtta, det förstod han, och han började nästan att känna sig rädd för den länge skepparen, hvilken liksom tog hans egendom ifrån honom med förnuftskäl.

— Nå, än seglena då, sade han försigtigt. Och järnet — Skepparen hvisslade.

— Seglena äro som nettelduk, sade han föraktligt. Och de äro för smutsiga att blöta och lägga ikring gammal ost. Hvarenda järnbit är rostig, så han går knappt att slå lös.

— Ja, men ankaret åtminstone.

— Ja, *det* kan man väl använda.

Det kom nästan som en tröst. Redarens själ kände det som en balsam, att han åtminstone fick behålla ankaret, och hans ton var mindre bitter, när han svarade:

— Jag ska' väl ut själf och titta på henne.

Så blef det också. Samma dag gick gubben ombord på den gamla barken. Den undersöktes både utan och innan. Seglen fälades ut, och taljorna profvades, tågen undersöktes, rårna hissades ned och synades. Hela däcket, kabyssen, underdäck, mellandäck och lastrum genomgingos. Redaren var tyst och melankolisk, och när de kommo i land, yttrade skepparen med antagen likgiltighet:

— Nå, hvad säger patron?

Redaren såg misstänksamt på honom för att utröna, om det låg någon dold skadeglädje under frågan, och svarade sedan barskt:

— Tag skutan och segla henne upp på ett grund, så sjön får slå sönder henne, och jag blir af med skräpet.

Därmed gick han inåt staden. Men när han gått ett par steg, vände han sig om och ropade häftigt efter skepparen, som redan vändt ryggen till:

— Kapten! Hvad han gör, så kom ihåg, att han bär gar ankaret.

Den gamla barken var dödsdömd. Det fans ingen, som höll på den längre. — icke ens redaren, som rådde om den.

Och dock hade den också haft sin stormaktstid, när den inte seglade bara på Östersjön.

När den nybygd och nyriggad löpte ut ur hamnen, hade dess första resa gått Marseille. Den hade passerat Nordsjön, trotsat Engelska kanalens stormar och sökt hamn i Bordeaux. Där hade den legat stilla och reparerat i tre dagars tid. Och de svenska skärgårdspojkarne hade roat sig med att äta körsbär i Maj, flanera i hamnen i stora, gula halmhattar som de köpt i små glada, franska butiker, och druckit det fina, sura vinet, som herrarna hemma betalade med dyra priser och ändå inte voro säkra på att få dricka oförfalskad. Därefter hade barken lyftat ankar och gått söderut genom Gibraltar sund, där den mäktiga fästningen ligger på den oätkomliga klippan, och där vattnet blir så blått, som inte ens himmelen kan bli hemma i nord. I Marseille hade de sedan legat stilla och lastat in ny frakt, sedan bräderna blifvit sålda. Och därifrån hade skärgårdspojkarne haft underliga saker att berätta, om hur hvitt solen lyser, och hur lustigt det går till i de små sjömanskrogarna, där det fans hvitt och rödt vin, som var billigare än brännvin, och där småväxta, lifliga flickor med mörkt hår och mörka ögon hade haft kärlekshistorier med de linhåriga sjömännen.

Men barkens stora händelse var resan till Rio Janerio, som varade ett helt år, och när ekvatorn passerades, när man i månader inte såg annat än himmel och vatten, och när hajarna i solskenet under hela dagar följde fartyget, så att man såg, hur deras svarta fenor höjde sig och försvunno i det grönskimrande vattnet, som under solens lodräta strålar brände i hetta, då hade underliga händelser timat, och skärgårdspojkarne hade sett både glada och hemska syner. En skeppspojke hade fallit öfver bord, och hajarna sletos om

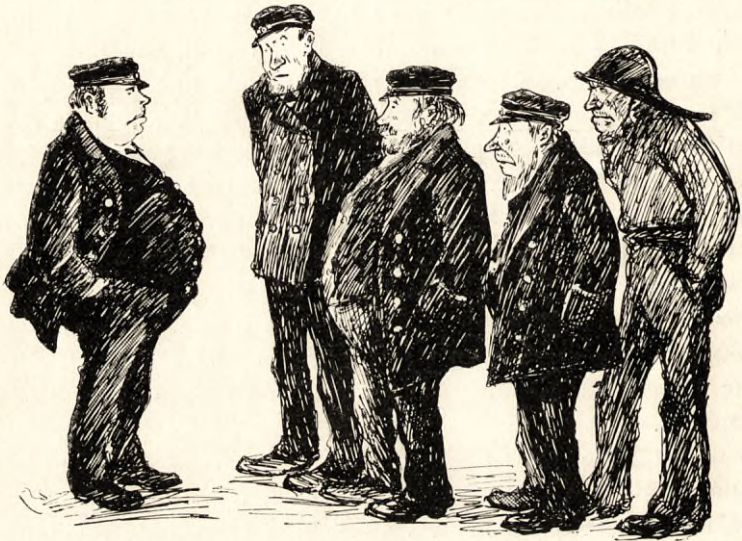
honom, till dess att endast en blodfläck på vattnet visade, hvar hans kropp hade försvunnit. Men vidare gick färden, och från den resan gingo sägnerna mångfaldigade och förstörde rundt omkring i skärgården. Det var fåglar med fjädrar, som glänste liffigare än påfågeln's stjärt, hvalfiskar, som sprutade vatten högre än masttopparna, och som stjälppte en båt lika lätt, som en karl vänder en skottkärra. Där fans fiskar, som hoppade upp ur vattnet, högt upp, så att solen lyste på deras glänsande kroppar, snäckor, kolossala och skiftande i alla perlemorens mest förledande färger, vilda djur, som lurade i buskarna, när man kom i land, och blommor, så stora, doftande och brokiga, att man knappast trodde, att man längre var på jorden. Skärgårdspojkarne hade fångat humrar, så stora, att icke den hungrigaste kunde äta dem ensam. De hade ätit drufvor som lingon och druckit mjölk, söt som mandel, hvilken rann ur skalet på nötter, stora som barnhufvuden. De hade ätit bananer och sett enorma kaktus växa på bärg. Och de kunde aldrig glömma, hur de mörkbruna flickorna, hvilkas språk de icke förstodo, kunde dansa med endast ett hvitt skynke bundet om lifvet, eller hur deras hvita tänder glänste bakom de tjocka, korallröda läpparna.

Det hade barken varit med om. Och mången vild kanal hade hållits på dess gamla däck, när det tröga nordiska blodet blifvit upphettadt af söderns brännande sol, glöd-gadt af dess eldiga drycker, som lifva i stället för att slappa, berusadt af hela denna söderns rikedom, hvilken på nordbons sinne verkar, som om hela sagolandets öppnade skatter bjudits honom af naturens gifmilda hand.

Det var i den gamla goda tiden, när intet fartyg med lång skorsten och hvirflande propeller eller hjul hade tagit ångan till drifkraft, kufvat vågorna med det upphettade vattnets makt, försmått vindarnas hjälp och tuktat deras nyckfullhet. Nu hade tiderna förändrats, den gamla barken hade blifvit hänvisad till kortare resor på mindre vatten, och nu låg den, gammal och murken, i hamnen, bestämd att seglas upp på ett skär, där vågorna skulle få fullborda det förstörelseverk, som tiden och åren hade påbörjat.

Det blef lif och rörelse i hamnen, när det blef bekant att gamla Karolina skulle göra den sista resan.

Pettersson, som var tullvaktmästare, och i årtal spenderat sina bästa kvickheter, så ofta barken lyft segel och fällt ankar, stod bred i ryggen och säker i knävecken på bryggan och solade sig. Han berättade det för de andra tullvaktmästarna. Själf hade han hört det af skepparen. Och tullvaktmästarna berättade det för lotsarna, lotsarna be-

Han berättade det för de andra tullvaktmästarna.

rättade det på de andra fartygena, dessas besättning förde ryktet vidare in öfver den lilla staden, som med sina krokiga gator och gamla hus klättrade uppför branten, hvilken lutade ned mot sjön, och som en löpeld spred det sig i staden, att gamla Karolina äntligen skulle gå all världens väg, och att redaren själf hade bestämdt, att hon skulle sättas på grund.

Och det tyckte alla var roligt. Ty redaren var afundad, för att han var rik, och hatad, för att han var snål. Och därför glädde sig alla, som om de kunnat taga något ifrån honom.

Men det fans en människa, som inte kände sig belåten med Karolinas öde. Och det var gamla Pelle Ljungberg, båtsman och rorgångare på barken, sjöman till profession och gammal bekant med hvarannan innevånare i den lilla staden, där Karolina hörde hemma.

Han hade seglat på barken i fem och trettio år, och han tyckte som så, att hade hon seglat undan så länge, så skulle hon allt kunna hålla sig öfver vattnet än i några år. Och han svor och förbannade sig på, att det var den största orättvisa, som människor kunde hitta på. Ty han, Pelle Ljungberg, var för gammal att byta om båt, och nog kunde gamla Karolina flyta på vattnet, så länge hans eget skrof höll ihop, och han var karl för att vända ratten.

Men när ingen ville höra på det örat, afstannade småningom Pelle Ljungbergs raseri. Han resignerade, som alla människor bruka göra, när de inte kunna få sin vilja fram. Och dagen innan Karolina skulle sättas på grund, spred sig bland besättningen det ryktet, att Pelle Ljungberg hade lofvat, att den natten skulle han bjuda på bränvin.

Själ f hade Pelle Ljungberg bara sagt till åt skepparen och ett par af de äldre kamraterna, men en af dem hade skvallrat ur skolan, och i förhoppning att få vara med, hade alla, intill den yngsta skeppspojken, samlat sig på däck och sutto tåligt väntande, på hvad som komma skulle. De inbjudna hade församlat sig omkring hytten, medan de andra slagit sig ned fram i fören. Ty i händelse gamla Pelle inte ville bestå öfver lag, så var det inte värdt, att man visade sig alltför angelägen och sedan fick stå där med skammen.

Pelle Ljungberg hade sagt, att han skulle komma sent. Ty den sista natten tänkte han ändå inte sofva. Och han lät också vänta på sig. Klockan var nära elfva, när en båt syntes närma sig fartyget.

Det var alldeles tyst ombord, när Pelle Ljungberg lade till vid långsidan och antrade uppför relingen. Men i det klara julimånskenet såg han genast både gamlingarna vid akterhytten och ungdomarna fram i fören.

Utan att säga ett ord, hifvade han en kutting öfver relingen och dök sedan ned i båten igen, där han hämtade

en ny kutting, hvilken på samma sätt forslades upp. Sedan steg gubben själf upp på däckets och såg sig buttert omkring.

— Det var fan med folk, yttrade han.

Det var ingen, som svarade. Ty den riktiga inbjudningen var ännu inte kommen.

— Jaså, ni vill vara med om att supa för gamla Karolina, fortfor Pelle Ljungberg, i det han sköt sydvesten ur pannan och såg sig omkring.

Det blef mummel och rörelse framme i fören, och ett par af de modigaste vågade sig närmare.

— Ned med er och langa upp ölet och maten, skrek gubben godmodigt. I dag är det jag, som bjuder. Och fan ska' ta' den, som inte blir full.

Hurrah! skrek ungdomen framme i fören. Och snart kommo matvarorna i dagen. Det var bröd och fläsk, en bytta smör och ett stort stycke ost.

Skepparen tyckte, att det var för mycket för Pelle Ljungberg, men Pelle Ljungberg svor och lefde och skrek, att skulle det bli begrafning, så skulle det supas också. Och har ingen annan råd att bestå kalaset, så ska' Pelle Ljungberg göra det.

— För gamla Karolina ska' hedras, och vi ska' hurra för gamla flickan och supa, tills det blir ljusan dag.

Månen hade gått bakom ett moln, och hela hamnen insveptes i ett halfmörker, som gaf något fantastiskt åt denna utsigt af master och riggar, som omgaf dem. Vattnet var mörkt, endast en silande ränna af ljus från den del af månen, hvilken skymtade genom molnet, sträckte sig från det gamla fartygets bog och långt bort öfver vågbrytaren, som ljus och blank skar igenom skymningen. Och upp öfver branten, på hvilken staden var bygd, lågo de gamla byggnaderna som hoppyttrade i halfmörkret och tornade upp sig till en vägg af dunkel, öfver hvilken den ljusa himmelen hvälfde sig med matt tindrande stjärnor.

Men på barken började dryckeslaget. Pelle Ljungberg förde an. De sjöngo för helan och de sjöngo för halfvan. Glada sjömanspojkar höllo hvarandra om halsen och dansade rundt på det murkna däckets, och öfver alla de andra hördes

skepparens röst, gäll och entonig, skarp som tonen från en gammal sjöfågel.

Gubben Ljungberg var med hela tiden. Han satt på relingen och tog sina supar med lugn, strök den yfviga kran- sen af sitt skägg, hvilket från ena örat till det andra växte som ram åt hans väderbitna ansigte, sydvesten hade han i nacken, och hans ögon tindrade af godmodig belåtenhet, medan han uppmanade pojarna att »supa för gamla Karolina». Men när ruset började blifva allmänt och munterheten högljudd fick hans ansigte ett betänksamt uttryck. Han spot- tade ut i sjön och såg uppåt himlen, där månen kommit fram under molnet och stor och rund glänste genom under- ligt formade molntappar, som skingrade gledo för nattbrisen. Hans ögon foro med ett eftersinnande uttryck omkring tack- lingen, som stod belyst af månljuset. Och när bullret blef för vildt, reste sig Pelle Ljungberg, klef bredbent och med svaj i gången fram till hytten och tog af sig hatten.

— Tyst, röt gubben och slog näfven i kajuttaket, så att det knarrade i det gamla virket. Tyst, för nu ska' jag hålla tal.

Det blef stilla på däck, och i en underlig grupp stod besättningen omkring gamle Pelle. Skepparen och de båda gamlingarna stodo närmast honom, och ungdomen stod i halfbåge framför honom.

Pelle Ljungberg såg ut, som om han inte skulle kunna tala. Ansigtet gjorde väldiga grimaser, och ögonen plirade. De öfriga betraktade hvarandra, men ingen sade något.

— Ni tror, att jag är full, sade gubben till sist. Fast det är jag inte, men nu vill jag säga något till vårt gamla fartygs heder, och nu ska ni höra på.

— Ni äter och super och lefver galna. Men det är ingen mer än jag, som tänker på, hvarför vi super. Och därför tänker jag tala om det. Ty gamla Karolina har gått på sjön länge, innan dom flesta af er har paltat på landbac- ken. För fartyget är bygdt i Luleå, och jag har inte varit med på alla resor. Men på några har jag ändå varit med. Jag har följt med skutan på Kanalen och Nordsjön, och jag var med, när hon var borta ett helt år till Rio, och när hon

se'n kom tillbaks, var hon skral och fick stanna i Ostersjön. Se'n blef hon köpt utaf honom, som nu har henne. Men gamle Ljungberg fick följa med. Och därför tycker han, det är synd, att gamla skutan ska' seglas i kvaf. Men nu ska' ni hjälpa mig att hedra henne, och nu tar jag kommandot.

— Hissa flaggen på halft, gossar, skrek han och svängde med sydvesten. Hissa flaggen.

Pelle Ljungberg hostade och fuktade sin tunga ur glas-
set. Nedanför gaffeln svajade den slitna flaggan för natt-
vinden.

— Af med mössorna, röt gubben. Och hans kommando följdes af en undrande skara, hos hvilken en besynnerlig känsla af högtidlighet efterträdt stojet. — Af med mössorna! För nu håller vi graföl öfver gamla Karolina. Hon flaggar på halft för sig själf. Och vi flaggar med mössorna. För ska' hon gå samma väg, som vi alla en gång kommer att gå, då vill jag ändå säga det, att hon har sett bättre dagar. Och hvar och en, som hör på mig, ska' göra som jag.

Härmed tog Pelle Ljungberg sitt glas och hælde dess innehåll ut öfver relingen. Tigande följde de andra hans exempel.

— Nu har vi offrat åt sjön, sade Pelle Ljungberg. Och nu går Karolina all världens väg, men med heder.

Därpå satte han sig med en förnöjd min på relingen igen, slog i en ny sup och sade, i det han plirade med ögonen:

— Sup nu, pojkar!

Och det dryckeslaget varade, till dess att månen hade försvunnit och solen runnit upp. Af besättningen var det ingen, som sof den natten. — —

Ett stycke från staden reser sig en brant kalkstensklippa öfver en sandig strand. När solen lyser på klippan, får den en krithvit glans, som blänker långt öfver det mörkblåa vattnet, hvilket rullar in emot sanden, och hvars obrutna yta, leende i solljuset, sträcker sig längre, än ögat kan nå. Utanför stranden ligger ett långt ref, som är doldt af vattnet. I lugnt väder synes endast en lång, brun rand, som visar

hvar grundet hotar. Och när blåsten slår sjön emot land, skumma vågorna hvitt omkring den osynliga klippan. Men sjömännen, som känna farvattnet, veta, att på midten är klippan delad i två hälfter, mellan delarna går en fördjupning, och seglar ett fartyg in där, ligger det fast och stilla, uppkastadt på grundet, till dess att vågorna på hösten slår det i bitar. Där skulle Karolina seglas på grund, och tidigt på morgonen var hela hamnen full af folk, som skulle åskåda affärden.

Det var en klar solskensdag och vinden låg emot strand. Den gamla barken bogserades utanför hamnen, och seglen släpptes lösa, hissades upp och utvecklade sina nötta klutar i solskenet. Ett sorl af njutning gick genom mängden, som åsåg skådespelet.

— Ta' vackert i lapparna, ropade en röst

— Det fladdrar i kjolarna på gamla flickan, ropade en annan.

En dånande skrattsalva belönade kvickheten. Man trängdes, sprang om hvarandra, reste sig på tå för att se bättre.

Ty nu skulle barken göras klar till att släppas ut på egen hand. Den skulle lofva upp i vind, så att den sedan kunde ta fart och styra rätt ned på grundet. Det tog tid, och det gnisslade i det gamla tågverket, det gnisslade, så att det hördes ända bort till stranden, där detta svaghetstecken mottogs med nya bifallsrop. Och när barken ändtligen lade sig på sidan och ovigt stampande lofvade upp mot de skvalpande sjöarna med de tre masterna, som syntes i en sned, gungande linie, och seglen, som hängde snedt och osäkert på master och rår, då steg ifrån stranden ett enda dånande hurrarop och de mest företagssamma skyndade i förväg för att få stå på stranden och bevittna, hur det gamla fartyget rusade in mellan klipporna och hängde upp sitt skrof på grundet, hvilket låg gömdt under det böljande vattnet.

Då märkte plötsligt någon, att ankaret saknades. I det tillstånd af rus. hvori hela besättningen befann sig, hade ingen gifvit akt på dem, som skulle hala det upp. Kedjan hade glidit undan, och utan att brottslingarna yppade det, hade både kedja och ankare försvunnit i djupet.

Kapten grälade och svor, lofvande alla underjordens marter åt gärningsmännen. Men Pelle Ljungberg blef för-
tjust, och han, som hela tiden stått tyst, upphäufde ett hurra-
rop, som upprepades af de djärfvaste.

— Det var rätt, sa' han. Det var förbannadt rätt! För
ville de inte ha skutan, så kunde ankaret gärna ligga där
det låg. Hurrah!

Och framåt gick det. Att vända om tjänade ju ändå
ingenting till.

Ute på barken var det fullt med folk. Det var skep-
paren, som mager och lång, med mössan på nacken, och den
blåa halsduken viftande för vinden stod vid rodret och kom-
menderade och skrek, som om han velat använda den korta
tid, som var kvar, till att för sista gången vara herre på
däck. Ty Pelle Ljungberg hade sagt ifrån, att han inte ville
låna sin hand till att styra skutan på grund. Det kunde den
göra, som ville, men inte han. Och därför stod han ensam
i aktern rätt under flaggan, rasande öfver jublet i land, som
om massans hån hade gällt honom.

Där var fjorton man, som utgjorde barkens besättning,
fördelade på sina olika poster, vid förmasten, vid mesanmasten,
vid storseglet och framme vid focken, alla glada och i spänning,
äntrande i vanter och tåg, med risk att slita det murkna
tågverket och falla i däck, men jublande och hurrande för
hvarje stampning, skeppet gjorde, när vågorna plaskade hår-
dare mot lovarts bog, eller det fladdrade till i förseglen, så
ofta barken, som ibland tycktes ha sin egen vilja för sig,
lofvade upp emot vinden, och skepparen måste använda hela
sin kraft för att få ned den igen.

Där funnos också andra ombord, glada sjömän och
unga pojkar, som hade bedt om lof att få vara med och se
på spektaklet. De stodo rundt omkring på däck, öfverallt
där de kunde stå, utan att vara i vägen. De sprungo fram
och tillbaka, tittade i lä och tittade i lovart, hjälpte till, där
det inte behöfdes, och ropade »halloj» och »ta i», när de
andra arbetade.

Men framme under storseglet strax bredvid skepparen
själf stod tullvaktmästaren bred i ryggen, händerna i fickorna,

mössan djupt nedtryckt i nacken och sjösättning i kroppen. Han visste, hur man skulle stå på ett däck, och han ville visa sig sjöman, därför att han inte var det. Men han njöt obeskrifligt af hela spektaktet, och hans små plirande ögon hade gömt sig långt nere i hans stora, feta ansigte, öfver hvilket munnen spred ett enda bredt leende af lycksalighet.

Honom hatade Pelle Ljungberg värre än någon annan, och han koncentrerade sina känslor i ett välmänt och energiskt:

— Landtkrabba.

Efter barken följde på släp i långa linor två stora båtar, bestämda att efter katastrofen landsätta sällskapet.

Nu syntes den hvita klippan rätt i lä om barken. På stranden urskiljde man människorna som små pygmeer, hvilka kilade om hvarandra för att hinna i tid.

— Fall, skrek skepparen åt sig själf, i det han lät seglet löpa ut och vände på rodret.

— Fall, var de ja, skrek besättningen i korus, och seglen svälde ut, medan barken långsamt och segt med ett låte af gistnadt trä, som knakar under en tyngd, vände in emot land.

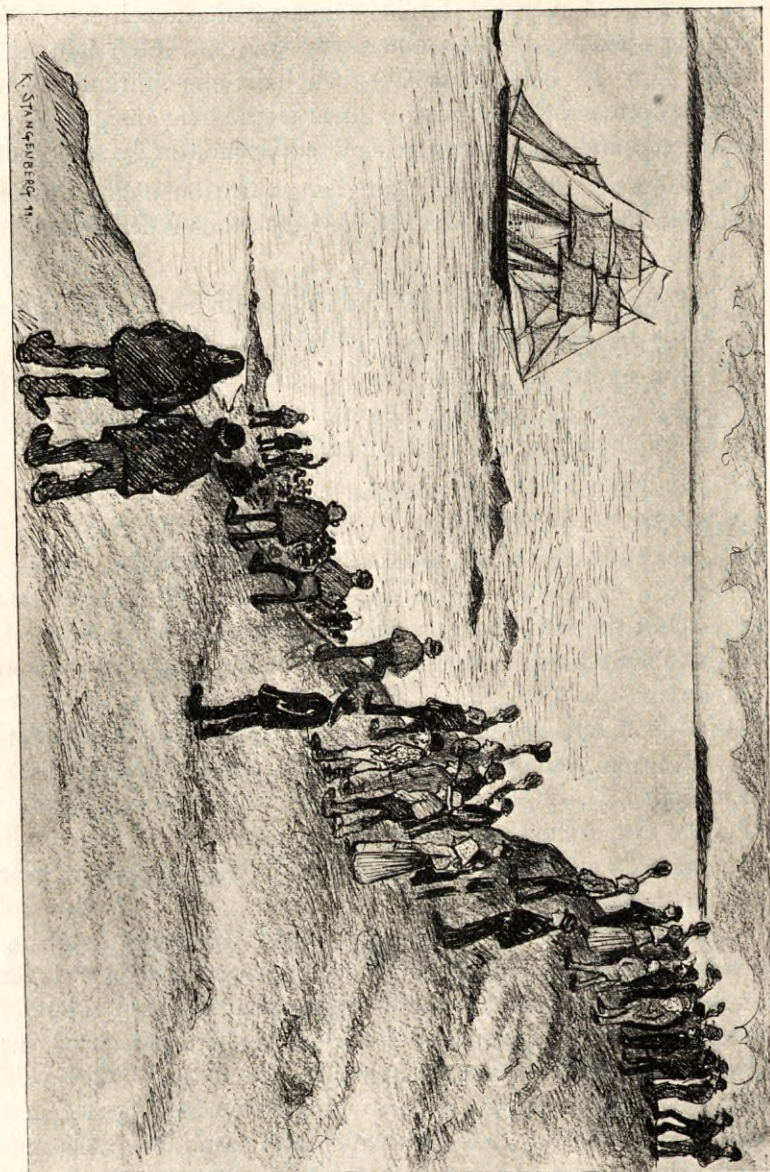
— Fall, skrek Pettersson, som om han själf varit kapten på skutan.

Och med ett enda naturljud gifvande ord åt den för-tjusning, som genomströmmade honom, utbrast han ur hjärtats djup:

— Nu, djäflar anamma!

Pelle Ljungberg knöt näfven för sig själf och svor mellan tänderna.

Det kritiska ögonblicket var nära. En stark spänning herskade ombord. En kittlande rörelse, som när man flyger för högt i slänggunga, kom dem alla att darra som inför en fara. Skepparen stod framåtlutad, med hvarje nerv i sitt ansigte koncentrerad på att upptäcka det riktiga stället. Ty körde han barken upp på en af klipporna och inte rätt in i öppningen emellan dem, så skulle hela fartyget vräkas omkull och krossas i en handvändning. Båtarna skulle slås sönder och allesammans kastas i vattnet. ett mål för hela strandens obarmhertiga löje.

Nu synes den hvita klippan rätt i lä om barken.

Men med spänningen blandade sig förstörelseraseriet, som nu kunde gifva sig luft mot denna gamla båt, hvilken inte var värd den plats, där den kastade ankar. Det kostade ingenting att få förstöra, slå sönder, krossa, tillintetgöra. Och med barnets instinkt, som slår sönder sina leksaker, utan att veta hvarför, darrade hela denna flock af vuxna människor af en inre glädje, som frossade i förstörelsen, hvari de själfva togo del. Somliga stampade af otålighet och spungo fram i fören för att se efter, hur långt det var kvar. Andra stodo stilla på sina platser, lutade emot reling eller master, med en inre skakning af njutning, som ökades, ju närmare barken kom land, och det spännande ögonblicket nalkades.

— Giga! röt kaptenens röst, farten blir för stark.

Ett allmänt mummel hördes. Dessa vana, härdade sjömän, som kände faran och förstod vigten af hvarje manöver, voro så gripna af denna mani att krossa, slå sönder, splittra och tillintetgöra, att de i detta ögonblick skulle ha önskat en hel storm i stället för en lätt sommarbris för att med farten af en ångbåt störta upp på grundet, äfven med fara för lemmar och lif. Det liksom brände i deras öron efter att få höra detta krossande dån af den stora, murkna träkolossen, som kastades upp mellan klipporna och i ett enda nu splittrades under deras fötter.

— Giga! röt skepparen på nytt.

En lång hvirfvel, som betecknade grundet, syntes rätt framför fören.

Det blef en kort och häftig strid mellan manskap och befäl. Lydnaden fans inte längre, den var bortblåst, som om barkens sista resa på vattnet, nu, när den skulle dränkas i sjön, hade tagit bort den sista rest af förnuft hos dessa människor, hvilka brunno af begär att höra detta knakande under sina fötter, hvilket i årtal varit de stormiga nätternas skräck, när de kryssat sig fram i mörker och storm, och som de nu jublade öfver att kunna höra och trotsa på samma gång.

— Giga, eller jag lofvar och håller ut igen, röt skepparen. Han var eldröd i ansigtet, och ådrorna på den långa halsen svälde som snören.

Mumlande lydde karlarna, toppseglen föllo ned, och storseglet drogs in till hälften på gaffeln. Det var ett ögonblick, som om någonting hade stört den vilda fröjden.

Men nu syntes människorna, som stodo på land. Man kunde redan urskilja ansigtet. Öfver barken reste sig den hvita kalkklippan, som blänkte med ett bländande sken i solen. Och grundet syntes som en lång brun strimma framför bogen.

Spänningen kom tillbaka, retningen, vildheten, förstörelseglädjen, som när soldater vid en stormning slå sönder alt, som faller i deras händer, bryta ned och förinta, liksom gripna af en outredd naturmakt, hvilken tvingar dem.

Bland den människomassa, som fylde stranden, liksom bland dem, som stodo på däck fans det något af samma känsla som fyller massan vid en tjurfäktning, när den vilda besten råmande störtar in på arenan, och picadoren behandigt med ett vigt språng hoppar öfver barieren för att undvika hans horn. Eller som när en gapande mängd njuter af, hur en lindansare, hvars konturer knappt kunna urskiljas på det oerhörda afståndet, går på en lina, som är spänd mellan ett par torn, och midt på linan gör en låtsad rörelse, som om han vore nära att falla. Eller som när publiken på en akrobatföreställning i rysande spänning ser på, hur en liten smidig kvinnokropp från svängande trapez kastar sig öfver en svindlande höjd för att i nästa ögonblick triumferande hänga i en annan.

Det var intet af alt detta. Men det var något beslågadt, som tog sig luft i det växande skri, hvilket darrande af jubel, råhet och njutning steg från alla dessa munnar, ju närmare barken nalkades klippan.

Pelle Ljungberg stod ensam med sina känslor. Han var så arg, att han kunnat mörda.

— Det är ändå svinaktigt, sade han.

Det var bara en kabellängd kvar, men sekunderna blefvo långa som minuter. Alla hattar flögo af, skepparen lade om rodret med ögat spändt på öppningen mellan kliporna, hvilken syntes genom det klara vattnet, Pettersson tog händerna ur fickorna, ryckte mössan af hufvudet, svängde

den som en besatt, men i samma nu blef det tyst för ett ögonblick.

Barken hade törnat upp på grund. Alla föllo omkull eller raglade åt sidan af stöten. Så kom ännu en stöt, svagare än den förra. Ett väldigt brak hördes i det gamla skeppet, som hade det rämnat från för till akter. Och nu stod det fast mellan klipporna, medan vågsvallet sköljde dess skrof i långa, sugande dyningar.

Det blef tyst för ett ögonblick, som om en känsla af medlidande smugit sig öfver mängden. Men snart bröt ett väldigt hurrarop lös ifrån land, det besvarades från barken, och skepparen stod svettig och röd uppe på hytten, torkade sitt våta ansigte, och bockade sig åt alla sidor, som om han varit en aktör och stått bugande inför en applåderande publik.

Alt hvad som kunde medföras, plockades nu bort, stufvades in och togs med. Men ankaret det var och blef borta.

Den sista, som lämnade fartyget för att gå ned i båten, var Pelle Ljungberg. Han stod kvar på däck och såg sig omkring, som om han mätt förödelsens styggelse med ögonen. Men när skepparen ropade honom, steg han ned i båten, och med sydvesten neddragen i pannan, så att ingen kunde se hans ansigte, satte han sig i fören och lät de andra ro, bäst de gitte.

Båtarna lämnade fartyget och rodde med taktfasta årtag in mot hamnen, medan mängden skingrade sig och gruppvis vandrade tillbaka till staden. — —

Där stod nu den gamla barken ensam ute på sjön, inklämd mellan ett par klippor. Med sina nakna master och rår, mellan hvilka vinden spelade fritt, såg den ut som ett aflöfvadt gammalt träd, hvilket midt i den grönskande skogen står vissnadt och torrt. Vågorna spolade omkring den, och hvarje våg, som kom, kilade den säkrare fast mellan de skarpa klippspetsarna, som gräft sig in i dess murknade sidor.

Men småpojkarne i staden hade upptäckt en ny lekstuga. Och så ofta vädret var vackert, och de kunde få låna en båt, rodde de dit ut och lekte, att de seglade långt bort i främmande land, harpunerade hvalar och fångade

rysliga hajar, som i vild dödsångest piskade däcket med sina väldiga fenor. De hade gämsällen i hytterna och under däck, där de samlade snäckor och sten. Det var varorna, som de skulle föra med sig hem och sälja i sta'n och få mycket pengar för. De ropade »brassa» och »håll styft upp i vind». Och en hel vecka lågo de stilla och lastade i Rio Janeiro.

Den sommaren gjorde barken sin gamla resa för sista gången.

Hösten kom, och stormarna började sitt långa, dödande arbete. Vintern kom med is och snö, och isen gräfdde sig in i springor och hål. Men när nästa sommaren kom, då var barken verkligen borta. Endast kölen satt kvar. Och de stora spanterna, hvilka sträckte sig upp ur vattnet, som sköljde kring klipporna, liknade refbenen på ett dödadt djur, som legat och multnat i skogen.

Fem kronor.

Stranden var öde. Icke ett träd, så långt ögat kunde nå. Kort gräs växte på den magra, sandiga grunden. Himlen var grå med stora, drifvande skyar, och hafvet välte i tunga slag in mot stranden.

Huset var litet, grått och förfallet med två fönster och alla rutorna skiftande i grönt och blått. Skorstenen satt på sned, och staketet kring trädgårdstäppan var prydt med messingsbitar, minnen af ett strandadt fartyg, hvilkét Lars Anders varit med om att rädda. Två barn lekte på gården med kalkstenar, som de krossade i bitar och bygde ladugård af.

»Tror du far kommer hem?» sade flickan och såg upp mot brodern.

Pojken stötte mössan opp i pannan, spottade långt ut, som han sett fiskarna göra, och såg bort åt hafvet: »Ja vars, hvad han gör. Han kan sköta en båt, han».

Två mil öster om Öland ligger ett grund, där befolkningen fiskar sill. I godt väder kan en karl segla dit ensam

och till och med ligga ute där öfver natten. Men mot hösten är det alt godt att vara två. Då kastar stormen vågorna alldeles lergula upp mot den långgrundna stranden. Det fins ej en fläck utom hus, där man är skyddad för blåsten, och en natt behöfver man aldrig tillbringa därute. Ty man seglar ut på en timme och lika fort tillbaka igen.

Lars hade rest för två dagar sedan med god vind och lugnt haf, och nu satt hustrun och väntade på honom. Den som är van att vänta, oroar sig ej i onödan. Men stormen hade nu varat ett dygn. Den hade redan börjat mojna af, och ännu hade ingen Lars kommit tillbaka.

Hustrun gick ifrån spiseln, där hon nyss gjort upp eld, gick fram till fönstret, torkade af rutan och såg ut. Hafvet låg framför henne svart och grått med hvita kammar och en lysande grön skiftning. Det häfde sig i lugna, starka dyningar. Längst bort skönjdes en blå rand, och in i stugan hörde hon de egendomliga smällarna af vågorna, som stötte mot stranden.

Två karlar kommo långsamt uppför gångstigen från sjön. Ingen af dem var Lars. Hon bemannade sig och gick ut på trappan till barnen, just som karlarna kommo fram till grinden. Hon såg på dem och förstod alt, men kunde ej få fram frågan.

»Hvar är Lars?» sade hon till sist.

»Han är borta», svarade den ene efter en stund. »Vi såg' båten drifva omvänd en mil till sjös.»

Hustrun satte sig på trappan. Hon grät ej högt, men hon krökte sig under slaget.

Barnen sprungo till, en på hvar sida, men hon märkte dem ej. Karlarna stodo tysta och sågo på scenen framför dem. Ingen talade. Man hörde blott hafvets tunga dyningar, som långsamt gräfdde sig in i sanden.

Slutligen gjorde den ene af karlarna en rörelse för att gå. Den andre såg sig om som i ovisshet. Så gick han fram, lade handen på kvinnans skuldra och sade: »Det var en bra karl. Gud fröjde honom.»

Hon satt alldeles stilla. »Det var han», mumlade hon, »det var han.»

Karlarna gingo, och hustrun satt där ensam med sina barn. De små greto och hon hörde det ej. Men alt som kvällen kom, blef hon vekare. Hon gick in för att få barnen i säng. Men då tog smärtan henne, och hon föll i en häftig gråt. Barnen hade gråtit sig till sömns utan kvällsvard, och hon satt där ännu på sängkanten med händerna i knät. Så kom natten och med den hvilan. Dagar kommo, år kommo och med dem glömskan.

Så gick han fram, lade handen på kvinnans skuldra . . .

Det blef ingen begrafning, ty hafvet hade sørjt för det alt sammans. Det hade vaggat honom genom lifvet, burit honom i sin famn, när han var ett barn, gifvit honom hans uppehälle, när han blef man, och nu gungade det hans döda kropp på vågorna, tills den sjönk i djupet eller kastades opp på en strand eller ett grund.

Han var borta.

Men det var ej tid att sørja, om det också sved en smula i hjärtat. Här vore tre lif att uppehålla. Här var arbete att göra, och änkan tog ärligt i tu med saken.

Först måste hon köpa en stuga. Den gamla var torp, och hon kunde ej betala arrendet eller fullgöra dagsverkena. En visste hon om, som var till salu för trettio riksdaler. Hon hade blott fem, men hon bad att få utbetala rästen så småningom, och det skulle hon få.

Strax därefter flek hon höra om en annan, som såldes för femton. Den var sämre, det förstås. Där var kallt om vintern och hett om sommaren. Men den, som blott har fem, är glad att ej behöfva vara skyldig mer än tio, och hon gick till bonden och bad, att köpet skulle få gå om.

Det blef ett långt samtal.

Tiderna voro svåra. Om man skulle göra så med alla! Han kunde ej vara säker att få den såld igen. De fem kronorna kunde hon i alla händelser ej få tillbaka. Alldeles omöjligt. Något för något.

Och hon gaf med sig. Fast nog grämde det henne alltid. Han skulle ha kunnat undvara dem bra mycket bättre än hon.

Men åren gingo, och hon drog sig fram. Hon spann, hon stickade strumpor, hon gick på dagsverken, och hon sparade. När barnen blefvo äldre, sattes de i skola, och när sonen blifvit konfirmerad, visste hon utväg för att utrusta honom, så att han kom till sjös. Ty till sjös ville han, och hon ville det ock. Hans far hade velat det.

Och så lefde hon sitt lif på den kala stranden, där hon aldrig såg ett träd, där blåsten pinade igenom mosstoppningen på väggen, och där snön om vintern stängde henne inne ensam. Ty sonen hade med tiden satt eget bo, och dottern var ute i annans tjänst.

Våren kom ju dock till sist och smälte snön, så att vägarna blefvo farbara, snön isfri, marken torr och vindarna ljumma.

* * *

När jag såg den gamla, var hon inne i staden för att sälja garn, som hon spunnit.

Dagen var solig, trottoarerna utan skugga, luften fylld med dam och hettan kväfvande.

Hela dagen hade hon gått ur hus och i hus, och nu var klockan fyra på eftermiddagen. Hon hade gått, som man går i hettan, tills lemmarna styfna, och fötterna blifva ömma.

Hon hade varit inne i köket och fått sig mat. Nu satt hon på stentrappan utanför och hvilade sig. Den sista garnhärfvan hade hon blifvit af med, och om en stund skulle hon vända tillbaka med den lilla ångbåten.

Vi stodo omkring och försökte komma i språk med henne. Hon var krokig och grå, med detta på en gång trötta och forceradt vakna uttryck, som kommer af närings-sorger. Näsan var böjd mot hakan, munnen infallen och ansigtet rynkigt.

Men alt som hon kryade till sig, blef hon meddelsam. Hon svarade på frågor och berättade vidt och bredt med ett eget tungt uttryck och i platta, hvardagliga vändningar, hur hon hade det.

»Svårt var det i vintras, förstås», sade hon. »På tre veckor kunde jag inte komma ut för snö. Det var det att jag hade sillen, och mjöl hade jag också. Men till sist tröt bränslet. Och då fick jag gräfva mig igenom snön själf och fram till vedbo'n»

Och sist kom hennes historia eller de bitar däraf, som jag berättat här. Det kom lungt och simpelt. Det som hade händt, det hade händt. Och nu var det förbi.

Men ju längre tillbaka den gamla kom i sina minnen, dess mer förmörkades hennes ansigte. Munnen kneps skarpare samman, och ögonen fingo ett hvasst, pinsamt uttryck. Hon berättade om sitt släp, om tider, när hon ej visste, hvar hon skulle få brödbiten ifrån, om dagar af arbete, när hon om kvällen af trötthet ej förstod, hur hon dagen därpå skulle komma upp ur sängen. Därpå berättade hon om mannens död och om alt det andra.

Jag kände mig helt beklämd, där jag stod. Var det att lefva detta, att dag ifrån dag, år ifrån år ej hinna med mer än att hålla hungern och kölden på afstånd? Jag tyckte

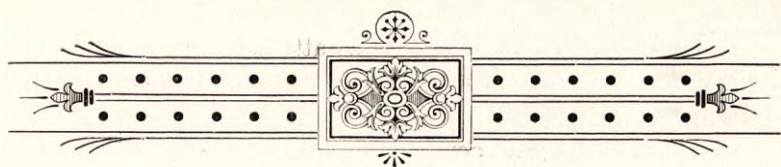
mig se slägte efter slägte födas och dö utan att hafva hunnit mer. Och ännu skulle millioner ryggar krökas, millioner hjässor blifva grå, millioner anleten fåras, utan att de i lifvet ens kunnat sträfva efter ett annat mål än det att hålla lifvet vid makt.

Men är det ett mål?

Så såg jag åter på gumman. Hon höll de knotiga händerna sammanknäppta och nickade sakta med hufvudet.

»Jag kan inte hjälpa det», sade hon. »Men det grämer mig, när jag tänker på de där fem kronorna.»

Ett resultat.

Om torsdag skulle han komma hem, och Ingrid gick och väntade.

Nils Gustaf hade varit ute till sjös, och nu sade de, att han arbetat på varf någonstädes i Amerika, och att han var en storkarl riktigt, nu när han kom hem. Bref hade hon ej fått mer än en gång, men hälsningar hade han skickat, att han var frisk och hade det bra. En gång hade en liten ask följt med hälsningarna. En ring låg däri af guld, liten och slät. Den passade blott till venstra handens lillfinger. Därför lade hon den tillbaka i asken igen och gömde asken längst in i sin öfversta byrålåda.

Brefvet hade ej varit långt. Där stod om, hvad han sett, hvilka skepp han rest med, hurudant befälet varit och hurudan födan, hur mycket han sparat ihop, samt hur han kommit på varfvet. Där stod ock, att ute i den stora världen aktade man en arbetare som en annan människa. Det sista förstod hon knappt, men hon tyckte, att det var något hon längtade efter, när hon hörde det. Och sist stod det, att han höll af henne och skulle komma tillbaka.

Nu var brefvet utnött och nästan söndertrasadt, men på torsdagen skulle han komma.

* * *

På fredagen fick Ingrid veta, att han hade kommit, och hon tyckte hela dagen, att det var underligt att allt var som vanligt.

På aftonen gick hon ner åt ängen, som går fram mot fyren till, den gröna fläcken på Ölands stora öde alfvar. Där hade de mötts förr, när hon var en sjutton års flicka och aldrig varit ute i världen. Nu hade hon varit i tjänst i två år och tyckte, att hon kände lifvet.

Det var skymning och kallt. Grönskan var mörk, med gult och rött mellan bladen. Ekarna stodo ännu gröna, men björkarna hade börjat falla. En lätt dimma steg opp öfver kärren, och full tystnad rådde. Som en sista pust af lif gick genom skogen, och långt borta hördes hafvet som ett oredigt sorl. Det var en kväll i September med klara stjärnor.

Hon satte sig på den gamla bänken mellan två träd och väntade. Om en stund kom han verkligen. När ingen på gården visste hvar hon var, hade han gått hit.

Nils hade lagt ut, såg starkare ut, hyn var mörkare, och skägget hade växt. Han satte sig på bänken och drog Ingrid till sig. Hon stödde sig mot hans bröst, och de talade om allt, som händt under dessa åren, Om Ingrids far, som hade dött, om hans far, som ännu bodde i den gråa stugan ned åt sjön till, om hur fisket gick för gubben och om gamla tider.

Men skymningen föll allt mera, och orden dogo.

Ingrid kände, hur hennes puls gick fortare. Hon nästan kväfdes under hans famntag, men hon tänkte intet, fruktade intet. Hon var blott lycklig.

Så lade Nils sin hand på hennes kind: »Vill du tro mig, Ingrid? Till Julen kan jag gifta mig.»

Hon kysste honom till svar, och så kom det tyst, staccato: »Det gör ingen ting.»

»Hvad menar du?» stammade hon och ville resa sig. Han drog henne ned igen: »Säg icke, att du icke förstår.»

Men Ingrid reste sig. »Jag får lof att gå hem,» sade hon.

Nils Gustaf följde, med armen om hennes lif. Så gingo de fram till den lilla hvita byggnaden, där Ingrids husbond-folk bodde.

Det var tyst på gården. Alla ljus voro släckta i fönstren. Månen kastade en skarp glans öfver midten af planen, men rundt omkring var det djup skugga under delumiga träden. Blott en och annan strimma lyste med ett matt, gulaktigt sken igenom det tjocka löfverket. De gingo alt långsammare, ju mer de nalkades trappan. Alt oftare sökte deras läppar hvar andra. De stannade i en lång omfamning. Så gingo de vidare igen, hårdt prässade mot hvar andra.

De kommo fram till trappan.

»Godnatt», sade Ingrid och kastade armarna om hans hals. Han omfamnade henne ännu häftigare, men sade intet. Den ena handen hade han prässat mot hennes bröst. Han höll henne så, när de gingo upp för trappan.

Nils öppnade dörren.

»Du får inte», hviskade Ingrid. »Gå Nils.»

»Tro mig», sade han på samma sätt. »Säg icke nej. Till jul kunna vi sätta bo.»

»Jag törs ej Nils», hviskade hon. Men han drog henne till sig. Ingrid lutade sin panna mot hans hals och följde honom sakta in.

Så stängde Nils förstugudörren varsamt, utan ett ljud.

* * *

Några dagar därefter var det nordostlig stickande storm med svår sjö. Nils' far hade fiskdonen ute en half mil till hafs. Det var alt hvad han ägde, och på morgonen seglade Nils ut med fadern för att bärga dem.

På Söndagen fick Ingrid veta, att de ännu ej kommit åter. Då hade emellertid stormen stillat af, och sju båtar sattes under segel för att söka dem. Vid middagstiden återvände dessa. De hade funnit båten drifvande med kölen uppvänd, men fiskredskapen voro borttagna. Antagligen hade båten varit för hårdt lastad och kantrat på hemvägen. Liken och redskapen måste af stormen ha blifvit drifna söderut.

Ingrid lutade sin panna mot hans hals och följde honom sakta in.

Ingrid var nere vid stranden, när karlarna kommo tillbaka. Hon gick därifrån som i feber.

Det blåste kallt ifrån sjön. Tunga skyar hängde öfver den gråa alfvaren.

Ingrid hade ingen redig känsla. Det syntes henne vara så tröstlöst mörkt all ting, och så visste hon, att hon nu var alldeles ensam. Hon hade ju varit så lycklig dessa dagarna. »Han är död», mumlade hon för sig själf, när hon gick framåt väggkanten, »död». Det låg något så hårdt och tillika så underbart i det ordet. Död!

Hon satte sig ned på dikesrenen och grät länge.

När hon reste sig upp var det skymning. Hon var trött och gick med långsamma, vacklande steg hem till sina sysslor.

Tiden gick enformigt, tungt, glädjelöst. Om dagarna arbetade hon, och om nätterna grät hon, sof, vaknade, grät igen, och somnade på nytt i en orolig, drömfyld slummer. Fann hon om dagen en stund ledig, gick hon upp på vinden. Där satte hon sig på en bjälke vid takfoten, prässade hufvudet i sina händer och önskade, att hon vore död. Om-sider kom en slags slö likgiltighet öfver henne. Hon gick till sina sysslor som till en förströelse. När hon höll på med dem, var hon lugnare.

Så förgick ett halft år. Ingrid hade länge vetat, att hon bar på ett barn, Nils' och hennes.

En dag i början af Mars kallades hon in till sin matmoder, och fick det besked att hon skulle flytta i April. In-tet skäl blef nämndt, men Ingrid hade på sista tiden lagt märke till, att man såg på henne, när hon gick. Hon blef också ej ens förvånad. Det kunde ju ej vara annorlunda.

Ingrids mor hade dött, när dottern ännu var ett litet barn, och när flyttningsdagen kom, stod denna därför helt allena. Hela trakten visste om hennes olycka, det såg hon på människornas sätt mot henne.

På morgonen tog hon ett litet knyte i handen och vandrade bort åt landsvägen. Hvert hon skulle gå, visste hon ej egentligen. Blott ett stod som en fix idé för henne — att hon skulle gå ut och söka sig en plats.

Det var en kall Aprilmorgon med sydvästlig blåst. Våren kom sent detta år. Töväder och snöyra hade aflöst hvarandra oupphörligt. Snön låg tätt öfver marken igen, vinden var bitande kall, lärkorna, som kommit, hade tystnat, och Tussilagon, som börjat skjuta upp sin fjälliga stjälk, vissnade. Isen låg kvar utmed stränderna, och luften var hård att andas. Det var vinter igen.

Ingrid gick åt norr utmed den vestra kusten. För hvart steg hon tog, sjönk hon ner öfver hela foten. Hvert hon såg, syntes blott den en tum djupa, nyfallna snön, hvilken låg som en Jätt matta öfver den gamla. Vägen hade yrt igen under natten. Skyarna hängde lågt. Tungt, kallt och ödsligt låg landskapet framför henne.

Hon hade blott gått en half mil, när hon kände huru krafterna sveko henne. Bredvid vägen låg en bondgård, men hon var känd där och ville ej gå in. Hon stod vid grinden, villrådig och ängslig. Hon frös, och hon var trött. Hennes fötter voro våta och ömma, och för hvarje steg hon tagit hade de sjunkit ned i den lösa snön.

Ingrid lade handen på låset. Hon kunde ju dock försöka.

I stugan satt bondhustrun med ett barn i knät.

»God dag», hälsade Ingrid och stannade vid dörren.

»God dag», sade hustrun.

Därpå blef det tyst.

»Kunde jag få stanna här en stund?»

Ingen af dem fick ett samtal i gång, och ingen försökte det egentligen håller. Hustrun gaf barnet di, småpratade vid det och vaggade det i knät. Ingrid satt tyst kvar vid dörren. Hon hade velat smeka barnet, men hon vågade ej, ty hon trodde, att hon ej skulle få det.

Slutligen reste hon sig upp: »Jag får väl gå nu.»

Ingrid stod där en stund.

»Ja, du får väl det.»

»Adjö.»

Hon lade handen på låset.

»Hvart skall du gå.»

»Jag vet inte.»

Ingrid öppnade dörren långsamt, dröjande.

»Ja, adjö då.»

»Adjö.»

Och hon läste dörren efter sig.

Hon kastade på hufvudet i ett slags trots och gick bortåt vägen. Hon kände kraft och lust att hjälpa sig själf. Så kommo tårarna ymnigt och häftigt. Hvart skulle hon gå? Hvart i vida världen skulle hon gå?

Efter ett par timmar gnagde hungern henne. Hon försökte att få köpa mat, men hon fick det icke. Hennes tankar voro ej rediga längre. Som af instinkt såg hon nedåt sjön, och tog af på en väg, som ledde ditåt. Hon frös ej mera, hon var het i hela kroppen. Ådrorna brände som eld. Och så var det så tungt att gå, så oerhördt tungt. Hon fick stanna för att draga andan. Fullkomligt mekaniskt strök hon håret åt sidorna och rättade på hufvudklädet.

Då hörde hon det egendomliga, skrapande ljudet af vågorna, som sköljde upp mot landisen. Hon spratt till och såg sig skyggt omkring. Hon kom ihåg, hur det var, när hon var mörkrädd som barn och sprang utan att veta för hvem, men sprang med flämtande bröst och rysande af fruktan.

Hon kastade knytet ifrån sig satte händerna för ögonen och sprang framåt, stannade för att draga andan, skakade snön af kjolarna och sprang igen, altjämt ned mot sjön.

Hon tyckte sig dyka ned i det kalla vattnet för att söka rätt på Nils. Och han var där nere. Han tog emot henne med öppna armar och kysste henne. Men hon tyckte att hans mun var så kall och hans famn så ohyggligt liflös. Och hon talade vid honom om deras barn, som hon bar under sitt hjärta, och så kände hon sig sjunka ned, alt djupare och djupare.

Det svartnade för hennes ögon, och hon föll sanslös i snön.

* * *

När hon vaknade, låg hon i ett litet tarfligt rum i en varm säng. Hon såg sig om en stund, lutade kinden mot den hvita kudden och insommade ånyo.

Det bodde en rik bondänka där i stugan. Gumman var liten och tunn med ett magert, skarpt anlete. Hon hade varit änka i tjugu år och haft många friare, dem hon alla afspisat. Och säkert är, att icke ens det kyskaste hjärta skulle haft något att invända mot renheten af mor Anna Lisas änkostånd.

Hit var det som Ingrid hade kommit. Gårdsdrängen hade funnit henne afsvimmad på stranden och burit henne in.

Gumman hade genast förstått, hvar skon klände.

»Men fast hon är ett stycke, kan man väl ej låta henne dö för det», sade hon. Och så fick Ingrid stanna.

Efter en veckas sjukdom fick Ingrid ett barn. Den själsspänning, hon lefvat i, jämte öfveransträngning hade väl påskyndat hans födsel. Det var en gosse. Han var ovanligt späd, lemmarna voro spensliga och bröstet infallet. Han såg ej ut att lefva länge.

Men Ingrid blef kryare med hvar dag. Hon gaf själf den lille di och kunde ligga långa stunder och se på honom med tårar i ögonen.

»Du är lik Nils», hviskade hon i barnets öra. Hon ville ej säga det högt.

Men barnet blef ej friskare. Det tynade långsamt af, och en morgon, när Ingrid vaknade, låg det dött bredvid henne.

När Anna Lisa kom in i rummet, låg Ingrid framstupa med hufvudet gömdt i kuddarna och grät. Gumman försökte fåfängt att få henne att tala och måste slutligen själf lyfta undan barnet.

Då reste hon sig upp med en våldsam åtbörd, men när hon fick syn på det liflösa anletet, brast hon ut i en högljudd snyftning och föll alldeles handlöst tillbaka mot kuddarna.

Alt som dagarna gingo, blef emellertid Ingrid mera stilla. Kanske var grämelsen ej mindre bitter för det, men i det yttre var hon dock lugn. Och så kom ju begrafningen.

Den hade Anna Lisa styrt om. Ingrid hade stannat hemma.

Samtidigt hade gumman talat till kyrkoherden, om hvad de skulle göra med Ingrid. Hon frågade, om han ej visste

Kyrkoherden talade länge med henne...

någon utväg att skaffa flickan plats som amma. Då vore hon åtminstone försörjd. Och kyrkoherden lofvade att tänka på saken.

Nu visste kyrkoherden om en handlande i köpingen, hvars hustru nyss hade fått ett barn. Frun hade varit mycket sjuk. Kanske kunde det vara något för Ingrid?

Kyrkoherden funderade på saken och gick slutligen till Ingrid. Hon såg blek ut och hade mörka ränder under de ljusa blå ögonen.

Kyrkoherden talade länge med henne i enrum, förestälde henne hennes synd, och hur mycket hon hade att ångra. Ingrid hörde på tyst och med nedslagna ögon. Flere gånger färgade en rodnad de hvita kinderna. Till sist bröto tårarna fram, och under snyftningar mumlade hon tidt och ofta! »Nils är ju död. Jag kan ej rå för, att han är död.»

Men när kyrkoherden började att tala med henne om den plats, han ville skaffa henne, då torkade hon tårarna och hörde allvarsamt på. Han förklarade fördelarna för henne, att hon fick komma i ett aktningvärdt hus, och hur svårt det skulle vara för henne att taga sig fram på egen hand. Och när han gick, tog hon honom i hand och tackade honom. »Det är godt att slippa ligga andra till last», sade hon.

När kyrkoherden kom hem, skref han till handlanden ett långt och sirligt bref, där han ordade om, mänskligt att tala, förmildrande omständigheter.

* * *

För Ingrid blef det en tung tid, som nu följde. Hon hade nog haft sin lilla dröm om lycka, Hon hade önskat sig ett hem, där hon kunde få bo med Nils, vänta på honom, när han var borta, och taga emot honom, när han kom hem. Smått kanske det blef, men det skulle dock ha varit hennes eget. Och ett barn hade hon tänkt att få vagga på sitt knä, sköta och se växa opp. Men i stället låg hennes barn i en vrå af kyrkogården, och hon skulle aldrig kunna tala till människorna därom utan att rodna.

Från handelsman — patron som han kallades — hade kommit jakande svar. Och Ingrid skulle nu bort till andra.

Hennes tid skulle tillhöra andra, hennes arbete andra, och det barn, hon gaf di, skulle aldrig kalla henne för mor.

Ingrid flyttade dit. Och hon fick pröfva, hvad det vill säga att återvinna aktningen i verdens ögon, när man en gång förlorat den.

Hon stannade där i fem år, och man behandlade henne allmänt med vänlighet. Hon stannade där i tio och fick rang af trotjänarinna. Hvarför hon kom dit, hade man väl reda på, men man hade tröttnat att tala därom längre. Det var så länge sedan.

Och då tackade Ingrid Gud, att hon ej behöfde slå ned sina ögon för människorna längre. Men det sved i henne också, ty hon hade ju intet i världen, som var hennes, mer än kläderna hon gick i, blommorna i fönstret och Nils Gustafs ring, som ännu låg i sin ask innerst i hennes byrålåda.

Hennes gamle husbonde dog, och sonen efterträdde honom i affären, men Ingrid blef kvar, fast hennes hår var grått och hennes rygg krökt.

Nu mera hade hon föga arbete. Man uppdrog åt henne blott en viss tillsyn öfver tjänarna, mest som förevändning att få gifva henne lön. Barnen, patrons barn, gamla patrons barnbarn, brukade springa in till henne. Hon sjöng visor för dem och gaf dem socker.

Om sig själf talade hon sällan, men desto mer om herskapet. Hur hon kommit dit, hur snälla gamla frun och patron hade varit, hur de hade dött, hur unga patron hade blifvit gift, samt hur hans bror, just den hon ammat, drunknade, blef fiskad opp och begrafven på köpingens kyrkogård.

Hennes rum låg på nedre botten och vette åt torget. Utsigten var ej mycket att tala om. Torget var litet och öde. Magra trän, med stängsel omkring till skydd för kreaturen, växte där i en fyrkant. De voro böjda af blåsten, allesammans åt ett håll, och öfver hela planen växte gräs mellan stenläggningen.

Om vintern var där hvitt af snö med stora drifvor. Gångstigarna voro smala, och få vågade sig ut i onödan. Men i fönstret bakom geranierna och pelargonierna satt gumman med sin stickstrumpa och då och då ett rosigt

barnaansigte bredvid sig, som låg emot rutan och försökte andas därpå för att få bort isen.

Utanföör hade hon en liten rabatt, tre alnar lång och två alnar bred. Där växte bland balsaminer och krasse en »provinsch», som var hennes stolthet, och hvar gång den blommade, bröt hon af rosorna, alt som de kommo fram, och bar dem till en liten graf med ett svart kors på, där patrons gosse var begrafven.

Till sitt eget barns graf, som låg en mil därifrån, hade hon ej kommit på trettio år.

För att lära sig något.

Madam Ström stack tidigt på morgonen ut hufvudet genom förstugudörren och ropade sedan in till sin man: »Det är förskräckligt, hvad det snöar, Ström, inte kan vi låta barnen gå i skolan i dag».

Det var öfver en fjärdingsväg till skolan, och då skulle man ändå gå en genväg öfver skogen, där det inte var vidare banadt. Eljest var det dubbelt så långt, godt.

Men Ström, som var kusk, hade varit dräng hos en major, som låg ute på möten och därför visste ett och annat om sättet att hålla husdisciplinen vid makt, han hade för princip att aldrig hålla med sin hustru och svarade därför, medan han med ena benet klef öfver sängkanten: »Det får di lof och lära sig. Inte duger det för fattig folks barn te inte kunna tåla snö».

Madam Ström visste af erfarenhet, att det inte lönade sig att tala emot, och som hon var en klok kvinna och ej ville, att barnen skulle höra, att föräldrarna voro oeniga, nöjde hon sig med att stoppa in litet mer och bättre mat-

säck än vanligt samt bad dem därefter se sig väl för på hemvägen och inte sätta sig någonstädes och hvila. När de hade gått, var hon litet orolig. Men den som ständigt har arbete, tänker ej i onödan på olycka, och dessutom

Det var en pojke och en flicka.

sade Ström, när han hade fått i sig kaffetären och gick ut för att se till stallet: »Se, barnen får lof att lära sig något. Om jag hade fått det, så hade jag inte behöft gå här och lanka inte».

Det var en pojke och en flicka, de som nu begåfvo sig i väg. Gossen var åtta år och flickan nio. Hon hette helt enkelt Hilda, men gossen hade blifvit döpt till Gottschalk, ty det hette majoren, som Ström hade tjänat hos, och det var den gentilaste karl, han kände.

Snön föll i täta flingor. Den lade sig mjukt öfver barren på granarna, smög sig fast i de fina öppningarna dem emellan och bildade som en liten ås med skarp kant, hvilken gick ända ut i grenarnas yttersta spetsar, och när man tittade uppåt, underifrån, låg den tätast utåt, glesare invid stammen, och högst upp i toppen gjorde den nästan all grönska osynlig. Och på vägarna föll den mjukt och lätt, lager för lager. Den gjorde de små gångstigarna i skogen osynliga. Blott för den, som gått där många gånger, syntes de som smala fåror, litet lägre än den öfriga snön, som bländande hvit låg öfver marken, så långt man kunde se, in under granarnas djupa skuggor, öfver gärdesgårdarna, borta där gärdet började, och som ett oändligt fält af bara hvitt öfver slätten, där skogsstigen ett ögonblick krökte ut ur skogen och gaf ögat synvidd. Luften var full af de där stora stjärnlika flingorna. Såg man upp, gjorde det ordentligt ondt i ögonen, och de små måste oupphörligt torka sig i ögonen med yllevantarna för att kunna se.

Men nu voro vantarna också tämligen våta, och därför blefvo de små röda kinderna ej torrare, för att de blifvit torkade på vantarna. Och tungt var det att gå. Ty snön gick öfver fotknölarna, och de snafvade oupphörligt på de våta trädrötterna, lönhalt som det var. Men de knogade på med böckerna i matvätskan för att ej väta ner dem, sade inte ett ord, ty äfven barn tiga hälst, när de gå och flåsa. De bara knogade på, och så turade de om att bära väskan.

Till sist stannade Gottschalk, eller Schalken, som folkhumorn Gud vet af hvilken anledning döpt om honom till, och pustade.

»Du får lof och skynda dig», menade Hilda, »Mamsell blir så ond, om vi komma för sent.»

»Det bryr jag mig inte om», sade Schalken, som kände sig modig, därför att han hade långt kvar. »Hon skulle gå själf, finge hon se, hur godt det är.»

Men Hilda bad honom så vackert, att han skulle gå, att han till sist gaf sig i väg. Och så kommo de då fram.

Skolsalen var ett stort rum, ödsligt och kallt med hvita kalkrappade väggar, långa bänkrader, kartor och planscher öfver växter och djur på väggarna, framme vid ena kortväggen lärarinnans bord och stolen med skinnsits, till vänster kartställare och till höger en stor, svart tafla, linierad med rödt.

Det hjälpte inte stort, att det var eld i kakelugnen. Lärarinnan frös, och barnen fröso. De små sutto inte och blåste i fingrarna eller trätte på kölden. Ty de voro inte vana vid bättre. Men nog hade det varit förmånligare, om de varit mindre våta om fötterna. Och nog hade de frusit mindre, om de, när de kommo fram, varit mindre upphettade af att vada i snön.

Psalmen lät inte vidare vackert, när de sjöngo den. Men sjöngo gjorde de ändå af alla krafter, så att ett par gummor, som just gingo förbi, måste stanna och lyssna andaktsfullt på, hur barnen ansträngde sig med »Min gärning nådigt skåda».

Sedan lästes bön och så skulle man läsa katekes.

Lilla Schalken satt och svettades. Hilda kunde alltid bra, och mamsell brukade säga, att han skulle följa sin systers exempel. Han hade läst på, tio gånger hemma och en gång i skolan. Men han kunde ändå aldrig, när han fick frågan. Det visste han, och det gjorde honom inte djärfvare.

»Fjärde bönen, Gottschalk», sade lärarinnan.

»Vårt dagliga bröd gif oss i dag», sade Schalken utan att stappla. Ty han fick alltid läsa fader vår, innan han somnade om kvällarna, så att bönerna kunde han.

»Luthers förklaring», fortsatte lärarinnan. Efter att man börjat fästa vederbörlig uppmärksamhet på, att Guds ord ej finge förvandlas till en utanlexa, sade hon aldrig: »Hvad är det?», utan i stället alltid »Luthers förklaring». I början var det nog litet konstigt för barnen, men de hade så små-

ningom vant sig vid det också, så att nu visste de, hvad de skulle svara.

Schalken började: »Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd. . .»

Nej, nu stod det fast.

»Åt, åt», försökte lärarinnan.

»Åt, åt», sade Schalken. Och så blef det tyst en stund igen.

»Ja, hvem är det, Gud ger bröd åt?» frågade lärarinnan alldeles utom boken. Ty hon hade studerat pedagogik och kände till, att man borde uppmuntra barn att begagna sitt förstånd.

Schalken funderade. Några flickor räckte upp fingrarne, Hilda skämdes, en och annan lade hufvudet på sned och satte handen för mun.

»Nå, min gosse, hur blir det? Hvem är det Gud ger bröd åt? Ger han bröd åt alla människor?»

Lärarinnan undvek med flit den negativa formen på frågan, som här varit naturligast.

»Nej», sade Schalken tvärsäkert, »inte åt tiggare.»

»Ger han inte bröd åt tiggare? Har du sett någon tiggare, som inte fått bröd?» Nej, det hade Schalken inte sett. Han hade hört talas om dem, som svultit ihjäl. Men det tordes han inte säga. Han teg.

»Sätt dig ner och läs öfver bättre tyst för dig själf», sade lärarinnan. »Nå, svara då, Hilda. Du kan, det vet jag då.»

»Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd åt alla människor, jämväl de onda, men vi bedje i denna bön» etc.

Hon läste fort, säkert och utan att resonnera. Det lät, som när man drar en barnvagn på ett kvistigt trägolf.

»Det var snält, min flicka», sade lärarinnan. »Nå, Ida, vidare, huru går *det* till?» — Af samma skäl som ofvan begagnade hon icke uttrycket: »Huru sker det?»

Och så gick det vidare.

Men Schalken satt tyst och stafvade för sig själf på, att Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd åt alla människor. Han tyckte, att han kunde ha fått litet mer, när han

gick hemifrån. Nog fick han det dagligen, alltid. Men det vore alt skönt om det räckte till litet bättre. Han kände sig just nu bra hungrig. Och så läste han vidare om alla de sköna saker, som allsammans bara är dagligt bröd, såsom gods, åker, bohag, god och trogen öfverhet, from maka och fromma barn m. m. som de flesta aldrig ha sett en gång, men som Gud ändå ger åt alla människor, jämväl de onda. Det förstod han sig emellertid inte på ännu. Och kanske skulle han aldrig lära sig begripa det.

Men timmarna gingo. Efter katekesen var det räkning, och efter räkningen skrefvo de välskrifning en timme, under hvilken lärarinnan roade sig med att elda och sköta om brasan. Så blef det middagsrast med efterföljande geografi och innanläsning. Och så skulle de nu gå hem.

Där ute hade det upphört att snöa. I skogen fans det ingen skottad väg, endast spår af ett par människor, som hade gått där förut, så mycket att man kunde hitta vägen. Det hade börjat frysa på, men det var nedan och mörkt redan på skolgården, litet ljusare ute på landsvägen på slätten, men i skogen, där Hilda och Schalken fingo gå ensamma, var det mörkt, mörkare blef det, ju längre in de kommo, men allra mörkast var det vid det lilla kärret, som låg långt ner i däliden med stenbackarna omkring. Där tog alltid Schalken hårdt tag i Hildas hand, och deras små fötter gingo mycket fort, tills de kommo upp på backen på andra sidan.

Där stannade de en stund för att pusta ut. Nu voro de bra trötta, och ängsligt och mörkt var det också. Men de hade ju gått vägen så många gånger. Inte gick det an nu att springa hela vägen och gråta, som de gjort första gången.

Men det var kallt, och det gjorde rysligt ondt i fötterna, som blifvit stela af att strumporna fått sitta på våta. Det gjorde förfärligt ondt. Och tungt var det att gå. Dessutom blir man så trött af att lyfta fötterna högt upp för hvar steg i djup snö. Schalken ville gå in i stugorna där det lyste, men Hilda höll fast hans hand. »Vi äro snart hemma nu», sade hon.

Men det var nog en bra bit hem, och Schalken började gråta.

»Hvad gråter du för?» sade Hilda.

»Det gör så ondt i fötterna».

Det gjorde ondt på Hilda också. Men hon tordes inte gråta, ty hon skulle trösta lille bror. Hon kände sig så gammal emot honom och trodde, att han aldrig skulle taga sig hem ensam. Det kom en sådan besynnerlig ångest öfver henne, en brådmogen känsla af ansvar, hon fick ett smärtamt vaket uttryck, som man ofta kan iakttaga hos en nio års flicka af arbetsklassen. Barnet inom en dör, när man får lof att liksom andligen förlyfta sig.

Hon gick framåt, pratade för att hålla brodern vid godt mod. Det värkte i hennes händer och fötter. Men hon kände det ej, hon skulle hafva kunnat skrika af rädsla för, att brodern skulle sätta sig ned i snön och ej orka gå vidare, men hon pratade oupphörligt om skolan och mamsellen, om patrons barn och kvällsvarden, som mor hade färdig.

Men när de kommo in på gården, och hon ej behöfde vara rädd längre, då började hon gråta med tunga, häftiga snyftningar, så att Schalken blef rädd och tystnade. Och när modern frågade henne, hvad hon grät för, svarade hon, att hon var så rädd. Och så grät hon igen borta i vrån mellan spiseln och dörren, där hon stod och värmdde händerna, medan modern kokade gröten, och Schalken redan börjat retas med lilla syster.

Ännu när hon hade ätit och skulle läsa på lexorna till andra dagen, sutto snyftningarna kvar i halsen på henne, stämman slog öfver ett par gånger, när hon försökte läsa öfver sin lexa högt, och sedan hon hade lagt sig, och madam Ström kom för att stoppa täcket omkring henne, såg hon på modern med vidöppna, stirrande ögon.

»Är det lika mycket snö i morgon?» sade hon.

Fadern, som hade varit en ökänd dryckesbroder och slagskämpe, blef ihjälslagen på ett gille i grannsocknen, och modern, som just då var hafvande, blef, när dödsbudet kom, sjuk och satte lifvet till, då hon bragte ett dödfödt barn till världen. Emma Pehrson skulle, när hon var tre år gammal, stått utan huld och skydd, om icke moderns syster, som var gift med en rik bonde, tagit henne om hand och fostrat henne upp som eget barn.

Hon trufdes bra hos mostern. Ty madam Olson var nog en kvinna, som hade skinn på näsan, när det gälde, men hon hade ett eget godt och varmt hjärtelag, som skymtade fram vid högtidliga tillfällen. Och sådant förstå barn sig på.

Föräldrarna kunde hon ej egentligen sörja öfver, emedan minnet af dem var för svagt för att uppväcka längtan eller sorg, och för att vara föräldralös hade hon det bra på alla sätt. Mostern vande henne tidigt vid arbete. Från det hon var så pass stor, att hon orkade bära en spann, fick hon hjälpa till att bära vatten ifrån källan. Hon fick vara med om att mjölka korna, att rifva upp ogräs, skura pannorna och ge hönsen mat. Och när hon hade ledigt, lekte

hon med byns pojkar, med hunden, med katten, eller också satt hon tyst i en vrå, och hennes blåa, drömmande ögon stirrade utan mål rätt fram i den tomma luften eller mot kvällens skymning, som tung bredde sig ut öfver åkrarnas yta liksom öfver stugans golf.

Emma hörde ej till dem, som jämt voro glada, och hon tog allting så djupt. Om mostern gaf henne snubbor, kunde hon en lång stund efteråt stå och se på henne med fuktiga, stora ögon, och hon gaf sig ingen ro, förrän hon gjort allt godt igen. Ofta gick hon som barn ensam i den lilla trädgården med syrénhäckarna och de båda höga oxlarna, de små äppleträden och de stora potatislanden och stälde med något, som hon själf hittat på, och som ingen fick veta hvad det var. Det kallade hon för att gå i hagen. Och då såg hon alltid allvarsam ut, och hennes lilla mun snörptes ihop. När hon var glad, kom själfva glädjen på sitt underliga, stillsamma sätt. Hon var aldrig högljudd, men hela hennes ansigte lyste, och ögonen glänste tindrande varmt.

Hon var olik sina jämnåriga, ty hon tog allting så allvarsamt.

När hon konfirmerades, gick hon icke till lek och dans med de andra, utan hon gick mest för sig själf och grubblade. Sysslorna skötte hon som förr, och hon var hela tiden mild och blid mot alla. På storförhöret lade folk märke till, att hon icke grät, utan med höjd panna och utan att darra på rösten svarade ja på prestens frågor. Och det tyckte folk var underligt. Ty Emma Pehrson brukade eljest taga allting så djupt. Och när hon gått fram första gången, gick hon efteråt hem och började, utan att någon bad henne derom, att lugnt hjälpa till med middagen. Hon var med om allting och gjorde allting ordentligt, men mostern tyckte ändå, att hon såg ut på ögonen, som om hon varit flere mil borta.

På eftermiddagen var hon ensam ute och gick på vägen, som går fram under de gamla pilarna djupt ner mellan två stenmurar. När man kommit fram genom dem, nådde man en punkt, från hvilken man fritt kunde se ut

öfver hafvet, hvilket i aftonsolen som en mörkblå ring slöt sig utmed det låga, flacka landet. — —

I norra ändan af byn, hvilken, som bruket är på Öland, lång och smal sträckte sig på båda sidor om landsvägen, bodde en sjöman, som hette Knut. Af sin far hade han ärft en liten gård, och där bodde modern mest ensam, medan sonen var ute på färdvägar. Han hade varit borta i många år, och det sades, att när han sist reste, hade det skett i sorg öfver, att han ej fått den flicka han tyckte om. Och det sades också, att den flickan var just Emmas moster, som nu blifvit madam Ingrid Olson. Ty de två hade på den tiden följts åt på dansestugorna och i höbergningen, de hade gått samman om sommarkvällarna, när ledigheten från arbete förde ungdomen i byn ut på rolighet, och de hade brukat mötas ensamma, när vintermörkret föll på, och ingen såg, hur ömt de smektes utanför porten, där hennes föräldrar bodde.

Men så kom Olson och friade, medan Knut var borta. Och då gaf Ingrid honom sitt ja, därför att hon ej torde annat. Ty hon lefde på den tiden, när barn i allt lydde sina föräldrar. Hon skref till Knut, och efter det brevet hade han ej varit hemma mer än en gång på ett litet ryck, och när han då kom hem, gick han aldrig fram till byn, utan han höll till i en af grannbyarna, och där hade hans mor helsat på honom. Gumman var gammal och skral, och ingen hade tänkt, att hon skulle kunna lefva, till dess att sonen kom igen. Men man sade också, att han hade haft andra skäl, hvarför han bott i den byn, och att när han inte kom tillbaka, fans där en öfvergifven flicka med ett barn som väntade på honom.

Det kan väl hända, att han varit något lättsinnig. Men han var ung och ståtlig, frisk och stark. Det låg en glädje öfver honom, när han var uppsluppen, och en kraft, när han tog i med ett arbete, som allä tyckte om. Aldrig var han sniken eller trög. Alltid talade han gladt eller sjöng. Och det var det, som en gång hade gripit Ingrid så starkt. Men nu var han borta, och hon var gift. Om han tänkte på

henne, det kunde hon inte veta, och det frågade hon heller aldrig om. Till det allra mesta hade hon glömt honom.

Men när de skulle skiljas, sved det i dem båda, och det kändes, som om ingenting på jorden kunde blifva som förr.

En vacker dag hade Olsons far kommit öfver till hennes föräldrar och friat för sin son, som skulle ha gården efter honom, när han en gång var död. Till dess skulle sonen bo gift hemma och sköta om gården. Det var gudske-
lof god plats, och gubben Olson själf började känna sig gammal.

Mellan de båda kontrahenternas föräldrar hade detta länge varit en afgjord sak. Men när nu frieriet på allvar framställdes för Ingrid, då måste sanningen fram. Hon tog mod till sig och talade vid modern, grät och bad, men det hjälpte inte. Modern svarade henne, att hon inte förstod sitt eget bästa, hvilket hennes föräldrar, som lefvat mycket längre, förstodo vida bättre. Inte var det värdt att gifta sig med den där, som inte hade något. Bara hon blefve gift med Olson, och finge en gård att sköta om, så skulle hon nog glömma den andre. Och så talade modern om, att när hon var ung, hade hon också haft ett sådant där tycke för en pojke, som tjänat i granngården, men hon var glad, att hon lydt sina föräldrar, för sen hade han slagit sig på att supa bränvin, gift var han också sedan flere år tillbaka, och hon hade själf varit i hans stuga och sett, hur de hade det. Och med hans hustru ville hon då rakt inte byta.

Men dottern hade ej velat gifva med sig. Hon sade, att det kan gå öfver för en, men det är inte sagdt, att det är lika så för en annan. Hon förklarade rent ut, att hon ville aldrig gifta sig med Olson. Det skulle aldrig ske. Förr ville hon gå i sjön. Hon grät och talade för sig och ville ej höra på modern.

Men då kom fadern till och sade henne, att om hon tredskades, kunde hon gå, hvart hon ville, med sin juvel till fästman. Men till fadern var det inte värdt, att hon kom. Inte en skilling skulle hon få hos honom, och då fick hon

väl se, hur hon skulle få det med honom, som var bara pojken och inte hade något att lefva af.

Senare på kvällen kom modern och talade vackert vid henne, bad henne att inte göra sina gamla föräldrar sorg och sade, att allting nog skulle blifva bra.

Och hur det nu var, antingen hennes kärlek ej egt så särdeles djupa rötter, eller det var en följd af vår naturs märkvärdiga förmåga att böja sig och lämpa sig efter förhållanden, hvilka från början synas oss aldrig så vidriga, alltnog — det blef bra. Hon blef gift med Olson och födde honom barn. Några år senare voro hans föräldrar döda, och hon fick styra och ställa som hon ville i huset utan någon svärmoder, som ville ha ett ord med i laget. Hon var gift med den rikaste bonden i trakten. Hon hade fullt upp, med allt hvad hon kunde önska sig, ett stort hus att styra och befalla öfver, ladugård med flera kor, än de hade haft hemma, tre pigor och fyra drängar i maten. En pojke hade hon också fått, som i sin tur kunde öfvertaga gården, när hennes man en gång i tiden föll ifrån, och Olson själf hade hon inte något ondt af. Han var en duktig bonde, som skötte sin gård bra. Han drack, när det så skulle vara, men sällan till öfvermått. Full var han egentligen aldrig. Det var, när höbergningen var slutad, och ibland om julen. Men det kunde ingen säga något om. Det hade ju hvem som helst lof till.

Han var snarare liten än stor, gick en smula kutryggig, hade ett litet svart hufvud, en skarp näsa, ett par gråa, kloka — somliga sade listiga — ögon, små smala polisonger och en lång mun med ett föga förtroendeväckande uttryck. Hon hade haft litet svårt att vänja sig vid honom i början och under det första halfår, de voro gifta, hände det nog, att hon grät för sig själf utan någon anledning, och att hon kom att tänka på, att hon egentligen borde ha haft en annan. Men hon hade mycket att göra, och det dagliga arbetet gaf henne föga tid att tänka på sig sjelf och sina egna tankar. Hon hade inga långa förmiddagar, då hon var ensam med sina egna tankar, inga aftnar, när hon kunde sitta vid ett piano och fantisera öfver sitt olyckliga öde.

Någon sommarkväll, när solen sken varmt öfver alfvarn, och hafvet utanför låg ljust och blått, långsamt vaggande in mot stranden, eller en kulan vinterafton, när hon en stund satt och hvilade sig och såg in i elden, där de torra riskvistarna sprakade under grytan eller kaffepannan, kunde det komma öfver henne ett slags beklämning, som hon ej ens ville efterforska orsaken till. Men den känslan skakade hon snart af sig, och ju äldre hon blef, dess mer sällan kände hon något dylikt. Att modern och fadern i sin tid hade haft rätt, det var hennes öfvertygelse. Ty så hade hon lärt af erfarenheten. Hon hade det bra på alla sätt, och det föll henne minst af allt in att betrakta sig som ett offerlam.

Hon tog dagen, som den kom, och visste säkert, därför att hon såg det besannas alla dagar, att ingen människa får det, som hon vill, här i verlden.

* * *

Det gick ett rykte i byn, att Knut skulle komma hem, och att han kom hem som en annan, än när han for. Pengar hade han samlat, påstods det, han var mest som en herrskapskarl nu, kunnig i allt, som fattigt folk ej få lära sig, karl för sin hatt och kapabel, om det så skulle vara, att köpa hvilket hemman som helst i hela socknen. För resten visste ingen, om han var sig lik eller inte, men alla hans vänner betraktade honom på förhand med misstro. Ty det var ju så troligt, att han skulle vara stormodig af sig. Med pengar blir ingen densamme, som han var, innan han hade några.

Snart visste hela byn, att han hade kommit. Det var en söndag på högsommaren, och man stod uppställd på kyrkbacken för att se på honom, när han gick till kyrkan. Han kom också snart gående, litet långsamt och släpande, klädd i en blå kavaj och en halsduk, som hängde i sjömansknut. Han hade en låg svart hatt och amerikanskt, tvärhugget helskägg. Allt ibland stannade han och såg sig omkring. När han kom upp på kyrkbacken, gick han fram till ett par af

de yngre bönderna, som han kände, och kring dem skockade sig snart allt flere.

Man talade om vädret och årsväxten, om hur länge Knut varit borta, om utsigterna i Amerika, och om det var bättre där än här.

Knut förklarade, att det berodde på. För somliga blef det bättre, för andra sämre. Litet berodde det på tur och litet på, hur pass man kunde arbeta. Men man lärde sig förstå världen på ett bättre sätt där. Åtminstone hade han gjort det.

Hvad han menade med det?

Ja, det blefve för långt att tala om. Men det var det, att ingen människa där var för mer än den andra, annat än när man var dugligare, skickligare eller förstod en sak bättre.

Nej, man medgaf, att han ej blifvit stormodig. Han talade vänligt med alla och mindes alla.

Knut stod och såg på, hur den ena mörkklädda gruppen efter den andra gick in genom kyrkogårdsmurens grind, vandrade fram öfver den sandade gången och försvann i den låga porten, som ledde in i kyrkan. Gummorna höllo näsduken hopviktt utmed psalmbokspermen och buro svarta hucklen af siden. De nego, när klockorna började ringa, och gingo långsamt in genom den låga porten. Gubbarna lyfte sakta på hatten för klockorna, och när de kommo på tröskeln, stannade alla, togo af hattarna och ströko håret ur pannan.

Slutligen började orgeln i ett långt klagande preludium, och en psalm spelades upp. Dörrarna stängdes, och utanför dörrarna samlades en liten hop, som skulle gå in, när nästa psalm började.

Knut anmärkte, att de fått en ny orgel.

Jo, den var från Stockholm och hade kostat tre tusen kronor.

I detsamma kommo Olsons, både Ingrid och Emma, och stannade vid kyrkdörren. Knut gick fram och helsade på Ingrid. Alla visste ju, att de varit bekanta och goda vänner. De båda skakade hand, och Ingrid önskade honom

Knut gick fram och helsade på Ingrid.

välkommen hem. Hon kände sig litet underlig till mods, och han sade heller ingenting. Han bara stod och såg på Emma, som med undrande ögon betraktade honom. Han såg, att hon var lik Ingrid, och han frågade:

»Är det din dotter, det?»

»Nej, det är min systers flicka, som har kommit till oss, när syster min dog. — Ja, hon är lik mig ändå», tilllade hon.

Och en stund därefter:

»Hon heter Emma.»

»Du har det bra nu», sade han för att säga något.

»Ja, gudskelof, vi har helsan allihop. Olson är hemma, för han skulle ut och titta på fölungarna ett tag.»

Han stod en stund och såg ned mot marken, medan han vred den ena foten fram och tillkaka i sanden. Han ville säga något skämtsamt, men kunde ej hitta något. I stället såg han på Emma igen, så att hon blef röd och vände bort ögonen.

»Jag får väl se inom till ert en af dagarne», sade han.

I detsamma slogos kyrkdörrarna upp och ut på backen hördes tydligt sången: Allena gud i himmelrik. Han ville draga sig tillbaka, men Emma såg på honom, som om hon frågat, hvarför han icke ville gå in med.

»Jag går just aldrig i kyrkan», sade han, i det han tog farväl, och det kom en antydning af ett leende öfver hans drag. Hon såg på honom med ett par utsägligt förvånade ögon och följde med detsamma med mostern och de andra.

Hvad det var underligt. Att han inte gick med i kyrkan. Han såg inte ut, som om han hörde till dem, hvilka fördrefvo söndagsförmiddagen med att suppa bränvin och spela kort. Hon grubblade på det under hela predikan, och när hon gick ut ur kyrkan, kände hon sig icke så glad som vanligt.

Knut besökte Ingrid strax därefter, och han träffade äfven då Emma. Hon satt inne i stugan och hörde på, medan han och Ingrid samtalade. Hon höll på att karda ull och hon vände icke ett ögonblick uppmärksamheten från hvad hon hade för händer. Men på minspelet i hennes ansigte såg Knut, att hon lyssnade till hvarje ord. Och det eggade honom att tala.

Han talade om, när han först kom till Amerika. Han hade tagit hyra på ett skepp, så att öfverfarten kostade honom ingenting, och när han kom fram, hade han ej haft mycket att svänga sig med under den första tiden. Men slagit sig fram, det hade han, fast det varit svårt, och fast det bitit emot i början.

Men ju mera han märkte, hur Emma lyssnade på honom, desto liffigare började han att tala om sina egna intryck och minnen. Han fick en lust att bekänna kort, att dela med sig af sina tankar, att få någon, som förstod, hvad han kände, när han kommit tillbaka till fosterjorden, och minnena från fordom samlade sig inom honom. Hvad han allra först hade känt sig tilltalad af ute i Amerika, det var, att alla kallade honom för det engelska hr eller mr och att, hur uselt han än hade det, det icke föll någon in att komma och obedd kalla honom för du. Icke för att han var titel-sjuk. Men ingen kunde veta här hemma, påstod han, hur det höjde arbetslusten, när ingen behöfde frukta, att hans födsel skulle sätta honom i en låg klass, som hvarken arbete eller duglighet annat än i vissa undantagsfall kunde lyfta honom ur. Och så lefde folk enklare. Om två människor ville gifta sig, behöfde de bara gå till en notarie och teckna under ett kontrakt, så voro de lagligen vigde vid hvarandra. Blefvo de icke lyckliga med hvarandra, så var det ingenting, som hindrade dem att skiljas åt. Och det gaf icke, som folk påstod, anledning till flera äktenskapsbrott. Visst inte. Och om två människor höllo af hvarandra, men ej hade råd att sätta bo, så gingo de inte och väntade både kärlek och ungdom ur kroppen på sig för att först samla ihop till ett bo, utan de gifta sig med minsta möjliga, och sedan hjälptes de åt att draga till boet. De ogifta kvinnorna försörjde sig lika

bra som männen och ofta med samma slags sysselsättningar. De bildade ej där två olika kaster, som inbördes trakasserade hvarandra, utan de uppfostrades i samma skola, lärde det samma och lärde därför först och främst att känna och förstå hvarandra.

»Men religionen? Hur är det med religionen?»

Ja, det talade man aldrig om. Det behöll hvar och en för sig själf. Knut hade känt massor af människor, men det var inte om många kan kunde sagt, om de voro luteraner, metodister, katoliker eller öfverhufvud kristna. Han trodde för sin del, att de flesta människor i hjärtat icke hade någon bestämd religion, utan att det bara var vissa känslor, som de vant sig att kalla så, men som alldeles icke voro öfvernaturliga.

När Knut talat slut om detta, såg han, hur Emma betraktade honom med stora, klara ögon, som om hon velat utforska honom ända in till hjärtrötterna. Han skulle velat fråga henne, hvad hon tänkte, men han kom sig icke för. Ty när hon såg på honom på det sättet, hade han mest lust att stiga upp från stolen och gå bort och klappa hennes hår.

Sedan träffades de ofta, och alltid kommo de in på dessa ämnen om, hvad han sett ute, och hur han kände sig till mods hemma bland alla dessa människor, af hvilka de allra flesta skulle dö i den öfvertygelsen, att sådan *deras* värld var, sådan var också världen.

För Emma var det, som om hon bott i en koja, alldeles kringhvärfd af skog, där hvarje skymt af utsigten var stängd, och så helt plötsligt någon komme och gjorde en ut-huggning, så att hon såg en sträcka af himmel och af det haf, som svallade utanför. Helt nära där hon stod, varnade hon blott något litet, men ju längre bort hon flyttade ögat, desto vidare blef synkretsen, desto friare svängde himmelen sin blåa hvalfbåge, desto större blef ytan af dansande vågor, och desto längre flögo hennes tankar, långt bortom de dansande vågorna och den hyälfda himmelen.

De träffades emellertid ofta, och deras samtal rörde sig om allt och ingenting. Hon började slutligen att fråga, och han svarade henne på allt, som han kunde svara på. Lång-

samt, stilla och fast växte deras förhållande ut, till dess det för henne rymde hela världen, hela den värld han talade om, blef den uthuggning i skogen, genom hvilken hon såg allt, kände allt och anade allt — himmel, vågor, främmande kuster, nytt lif och nya människor.

Knut tänkte och grubblade mycket under denna tid, när han gjort klart för sig, att han älskade Emma. Ty det var en sak, som plågade honom så, som han aldrig trott, att något sådant skulle kunna plåga honom. Han tänkte om och om igen den tanken, att ett barn fans till, som hade rätt att kalla honom för far, och att han, om han gifte sig med Emma, satte henne kanske mot hennes vilja på en plats, till hvilken en annan hade företrädesrätt.

Men han kunde ej heller släppa kärleken till Emma. När hans första kärlek gått öfver bord, hade han tyckt, att nu kunde vågorna gerna få spola med sig hvad som helst. Och när han sedan var hemma, och denna olycksaliga förbindelse, som han nu nästan glömt, kom till stånd, då hade han heller inte tänkt så mycket öfver dylika saker. Ingen hade någonsin lärt honom bättre, och han hade tyckt som så, att bara han inte lät barnet lida nöd, så kunde ingen säga något om honom för det. Men nu tyckte han, att det kunde ej vara hjälpt med pengar. Det for ibland igenom honom som en hemsk, stickande känsla af rädsla, en ond aning, att hans forntid gömde ett spöke, som kunde skrämma alla goda andar på flykten. Emma var också så ömtålig i denna punkt, ty hon tog allting på sitt särskilda sätt.

Men han skulle tala om det för henne vid första bästa tillfälle, alldeles som han berättat så många andra episoder ur sitt lif. Hon skulle veta det, innan han sade henne något mer. Hon var också så olik alla flickor af sin klass. Han kände inte en enda annars, som skulle bry sig om den saken alls.

Men tala skulle han. Inte bedrägeri. Öppet skulle han åtminstone gå till väga.

Och så gingo dagarne, till dess att september månad stod för dörren, och det led på tiden. Ty till vintern måste

han vara borta igen. Och ännu hade han ej i denna sak kunnat få ett ord öfver sina läppar.

* * *

Det var sista söndagen i augusti, när det var afton, och skymningen låg stillsam och tyst öfver haf och land. Emma och Knut gingo ensamma den smala vägen förbi kyrkmuren och nedåt sjön.

En enstaka fogel drillade här och där i någon af de små buskarne, hvilka som enstöringar slagit sig ned på den vida, sankt slätten, och öfver ett litet kärr till venster låg som ett gråhvitt flor af kall, fuktig dimma. Hafvets tunga då hördes stönande från stranden, mot hvilken de gingo, byns byggnader mot kyrktornet, som stack upp i midten, hade de lemnat bakom sig, och de stora fyrkantiga, inhägnade gårdarne stucko upp som stora mörka fläckar ibland de små, i rad liggande låga kojorna.

»Får jag ta dig i hand?» sade Knut om en stund, och hans röst lät så underligt tjock.

Emma räckte honom stillatigande sin, och så gingo de framåt en stund. Hon talade hela tiden och han hörde förströdt på, tänkte öfver, hvad han ville säga, och visste ej, om han skulle säga det.

Det var kyligt, och Emma drog handen till sig, emedan, hon frös. Han tog den igen och förde den ned i sin rockficka, där han höll den fast.

Han kände sig retlig, det var en massa känslor som flögo igenom honom, allt var så rikt, så skönt, så varmt, och ändå kände han en oro, som gjorde honom rädd. Det var något, som band hans tunga. Han skulle velat tysta Emma, som gick bredvid honom med små, hoppande steg och fritt såg upp i hans ansigte, medan hon pratade om allting. Han tyckte sig behöfva känna den stora tystnaden omkring sig för att få samla sina tankar. Och samtidigt tyckte han, att de redan voro karestafolk, och han begrep inte, hvarför han gick här och plågade sig utan orsak.

Emma och Knut gingo ensamma.

Plötsligt spratt han till vid att Emma sade:

»Se dit nu i kärret. Se bara.»

Hennes röst lät på en gång drömmande och skämtsam.

»Hvad är det?»

»Jo, där ser jag min fästman.»

»Hur ser han ut då?»

Han gjorde lös sin hand och blef alldeles blek.

Hon skrattade.

»Å, som en af de andra albuskarna.»

Då tog han henne i armen, så hårdt, att hon blef rädd.

»Hvad menar du?»

Hon såg förskrämd på honom, men drog sig icke undan.

»Jag menar ingenting alls. Hvad skulle jag mena?»

»Men om jag nu säger dig, att jag håller af dig?»

»Å, Knut.»

Hon var så vacker, när hon sade detta, att han velat kyssa henne, utan att fråga om lof, och det var en ton i hennes röst, som han tyckte gaf eko i honom själf.

Hela hans kropp darrade, och han frågade om en stund:

»Nå, hvad svarar du?»

Hon såg bort, men det låg en mjuk färg öfver hela hennes ansigte, som Knut aldrig hade sett förr.

»Inte än. Inte nu, Knut. Inte nu.»

Han blef häftigare.

»Säg inte, att du inte har vetat det. Du kan inte annat än ha märkt det.»

»Ja. Ja. Men jag kan inte svara. Det kom så tvärt. Om ett par dar. Låt mig tänka på det. Jag vet inte, om jag tycker om dig, så som jag ville.»

De hade vändt om och gingo åt byn till.

Knut kände sig lugn. Hvarje tanke på hans barn hade försvunnit. Han var så viss på sin lycka, att han tyckte sig kunna hoppa öfver det förflutna som ingenting. Han sköt undan hvarje tanke därpå. Inte var det värdt att komma med detta nu, innan hon ens gifvit ett svar. Och hand i hand kommo de förbi kyrkogårdsmuren igen, upp på stora landsvägen och fram till den stora, svarta porten, som, ledde in till Olsons gård. Omkring dem föll

skymningen allt tätare. Ur de små fönstren lyste här och där ett blekt ljus, som tindrade långt bort öfver den mörka, tomma slätten.

Emma tog honom i hand, innan hon gick in, och ingen af dem sade något. Men två dagar därefter visste hela byn och Knut också, att Emma och han voro fästfolk och skulle gifta sig, när vintern var förbi, och han kommit tillbaka från Amerika för att hemta henne.

* * *

Knut undrade om icke Emma ändå visste något om honom, fastän hon aldrig sagt det. Ty den där saken kände nog hela bygden till. Men så var icke förhållandet. Emma hade ett sådant väsen, att man ej gerna talade till henne om det, som var dåligt, och därför hade hon aldrig hört någonting.

Men medan Knut gick och betänkte sig, så led tiden, och dagen nalkades, när han skulle fara tillbaka till skeppsbyggeriet, där han var anställd i New-York. Och dagen före afresan satt han inne hos Olsons och språkade med Emma. Och han hade ännu ingenting sagt.

Han tänkte att passa på, medan de voro ensamma, och han hade flere gånger ordet på tungan, men Emma hade så mycket att säga, så att han ej nändes afbryta henne. Och när han äntligen trodde sig färdig att börja bekännelsen, kom madamen och afbröt dem.

Dagen därpå reste han, och för Emma började nu vintern. Först skulle höststormarna komma och svepa kallt fram öfver det flacka landet, sedan frosten, som tog bort grönskan, och sist skulle marken ligga hvit, så långt ögat kunde se, och snön och blåsten skulle stänga dem inne.

Det var långt till våren. Men hon sörjde ändå icke. Ty hon visste ju, att våren skulle komma, och med våren Knut. Och han skulle taga henne med sig, och den strimma af verlden, han visat henne, skulle vidgas, så att hon kunde se fritt och klart.

Hon skulle komma bort med honom. Bort. Hvad det var underligt och lyckligt att tänka därpå.

En dag var hon ensam inne. Mostern var ute och såg till kreaturen. Genom fönstret såg hon ut på gården, hvilken på öländskt vis var bygd i en fyrkant, så att boningshuset låg längst in, uthusen vette åt bygatan, och inkörsporten var tagen tvärt igenom höladan. Det var klar höstluft därute. Två grisar lågo makligt i solskenet och läto maten sjunka, några sorgsna ankor försökte väta sina vingar i vattenpölarne omkring den stora hinken, hvars långa stång pekade snedt upp mot himmelen, och de tåliga, härdade gässen, som på den öländska alfwarens torra bete nästan fullständigt lyckats vänja sig af med behovet af vatten, traskade snattrande om hvarandra, sträckte på halsarna och rotade ifrigt i marken efter föda. Ett par årsgamla fölungar försökte, så godt utrymmet tillät, att göra några lefnadslustiga hopp, och skakade manarna omkring sina slankiga halsar.

Emma stod i fönstret och såg på allt detta, men vände slutligen blicken upp mot den lilla flick af blått, som syntes ofvan byggningarnas tak. Hon fick tårar i ögonen, som hon genast torkade bort. Ty det knarrade i gårdsporten, och öfver gården kom en gammal gumma fram mot kökstrappan.

Det var en torparehustru som Emma mycket väl kände. Hon hade tagit sin gamla sjuka mor till sig i huset. Men när säden, som kommunen gaf i fattighjälps, ej ville räcka till, kom hon som oftast till Olsons och klagade sin nöd. Och då fick hon hjälp med ett och annat, potatis, bröd eller litet sill, allt som det kunde falla sig. Nu visste Emma, att mannen varit uppe i Stockholm på arbete under sommar-månaderna.

Gumman stannade inom dörren och helsade med denna blandning af undfallenhet och förtrolighet, som den fattige visar gent emot den, »som bara är en bonde».

Emma nickade vänligt och frågade, om hon hört något från sin man.

»Nej, det är just det, att jag rakt inte har hört något från honom. Inte har han skrivit, och inte har han skickat mig pengar.»

»Stig fram och sitt ner. Nej, stå inte där vid dörren. Har han inte skickat något?»

»Nej, nu är det fjorton da'r öfver tiden, när han brukar skicka, och jag har inte hört af honom med så mycket som ett ord. Inte ha vi något i huset, och så är det det, att en aldrig vet, hvad som kan ha händt honom.»

Hon satte sig ned på träsoffan och såg framför sig med en tung och trött blick, suckade och strök håret till rätta under hucket.

»Å, inte har det händt honom något. Då hade han väl skrivvit. Hur är det med gamla mor? Det blir väl värst med henne.»

»Ja, det blir det förstås. För henne har han alltid varit så märkvärdigt snäll mot. Inte ett ord har han sagt om, att han fått min gamla mor i huset att föda och sörja för. Tänk, att sist han skref, så bad han mig, att om det var något, hon riktigt gärna ville ha, så skulle jag skaffa henne. En vet väl, hur andra bruka vara. Men hon ville inte ha annat än litet saffransbröd till kaffet, och det fick jag då köpa åt henne.»

Emma började taga fram litet mat åt gumman, både bröd, mjölk och till och med en bit fläsk. Historien om mannens vänlighet mot svärmodern hade rört henne. Ty det hörde ej till vanligheterna på landsbygden, att man visade godhet mot någon, som fattigvården understödde, antingen det nu var en svärmor eller någon annan, hvilken som helst.

Därpå tog hon fram kaffepannan, som stod på spiseln, och slog i en kopp kaffe.

»Drick en tår kaffe, mor.»

Torparhustrun gjorde för brukets skull ett par svaga försök till motstånd, men det syntes på hennes sätt att äta, att hon ej betraktade detta mål enbart som en förfriskning. Hon åt långsamt och först under tystnad. Sedan sade hon:

»Ja, och Emma, som skall gifta sig till våren. Och med en så'n karl se'n. Det är ledsamt nu förstås när fästman är borta.»

»Å, de här månaderna gå snart.»

»Ja, jag säger väl det, jag. Hon har inget nu, för allt hvad hon har pratat, flickan i Hållby, om att hon skulle ha Knut Blomqvist, eller Bloom, som di nu kallar'n. Nu kan

hon h'at, som hon har'et. När en släpper till sig åt en karl, så får en sitta där se'n med skammen.»

»Hvem talar I om, mor», sade Emma med låg röst.

Hon såg lugn ut, men hela rummet dansade för hennes ögon, spiseln, och klockan och bordet och hustrun, som satt där. Dagern, som kom in genom fönstret, tyckte hon var svart.

Hvem talar I om, mor...

»Om henne, som han har pojken med, vet jag. Dan efter karlar har hon alltid varit, och hvad karlarna kan få, det tar di, det vet en väl.»

Emma kände en brännande tomhet i bröstet, just på den punkt, som alltid dallrat af glädje, hvar gång hon förut tänkt på Knut. Som om hon gått i sömnen, tog hon och lade i ordning matvarorna, som hon skänkt hustrun. Det

gjorde ondt i henne för hvarje sak hon tog i eller såg för sina ögon, alldeles som om den haft någon osynlig gemenskap med hela den stora sorg, som vältade sig öfver henne.

När hon tog adjö af hustrun, var det något i hennes ögon, som kom den gamla att spritta till.

»Jöss, jag har väl aldrig sagt något galet, vet jag.»

Emma rörde sig ej.

»Nej, visst inte.»

Hon stängde hårdt igen dörren och med båda händerna pressade mot hufvudet kastade hon sig i ett vildt behof efter att känna någon fysisk smärta handlost mot väggen, och en våldsamt, tårlös snyftning skakade alla hennes lemmar. Hon vred sig som i kramp, stönade af smärta, kramade händerna mot hvarandra, så att det knakade i knogarna och bröt slutligen ut i ett hvasst skrik, som skrämde henne själf. Det lät som om en annan skrik. Hon störtade upp i ångest och såg sig omkring, tyckte att hon ej var ensam, och fick en frysande känsla af rädsla, som kom henne att hacka tänder.

»Henne, som han har pojken med vet jag.»

Hon ryckte till sig en sja, svepte den tätt omkring sig och störtade ut. Gick med snabba steg, medan det bultade i hennes hjärna, som om den velat sprängas, utan att veta hvart det bar, fram utmed landsvägen, som i en lång bugtig linie följer östra kusten af ön. Hon vaknade upp vid, att hon stod och såg på en väderkvarn, som var i gång. De stora vingarna rörde sig med pinsam enformighet i en stor, långsam cirkel. Hon begrep ej, hvarför hon stod och såg på den. Mekaniskt lät hon ögat följa än en, än en annan af vingarna. Nu var den högt uppe i luften, nu vände den långsamt nedåt, och nu strök den nästan utmed marken.

Hon spratt till ock gick vidare. Den brännande tomheten kom tillbaka, och med den följde en hemsk ensamhetskänsla. Hon såg sig om och sprang, så som när hon var barn och sprang i mörkret, utan att veta hvarför hon var rädd, bara sprang, så att hon tappade andedräkten, så att hjärtat bultade, och tårarna voro nära att bryta fram.

Hon tog af ifrån vägen och sprang rätt in öfver den öde alfvaren, men sprang ändå. Och den hemska rädslan följde henne. Hon var förföljd. Någon var bestämdt efter henne. Gud i himmelen! Hvarför sprang hon här ensam i mörkret ute på den skumma heden, som sträckte sig milsvidt bort? Hon frös, fast pannan var våt af svett. Hon skrek igen. Det var, som om starka händer bakifrån tryckt henne till marken, och segnande ned, brast hon i en häftig gråt. Det kändes, som om hon fått luft, som om hon ändtligen kunde draga andan igen, och hon grät länge med det heta ansigtet tryckt mot den kalla jorden.

* * *

Dagen därpå smög sig Emma ensam in i stugan. Hon gick fram till den gamla, gula byrån, öppnade klaffen och tog ut penna och bläck. Men när hon skulle sätta sig ned för att skrifva, skalf hon i hela kroppen, så att hon måste lägga pennan ifrån sig. Hon andades ut en stund och tog därefter papperet, lade det framför sig och skref långsamt med stora, stela bokstäfver:

»Det är tungt att skrifva det till dig. Men det får nu vara slut oss emellan. Du vet själf, att du har bedragit mig, och att det är en annan, som har rätt öfver dig. Kom icke tillbaka, ty det tjänar till ingenting. Kanske skulle jag kunna förlåta dig, men den stora kärlek, jag burit till dig, är borta, och den kan aldrig komma igen, jag må sedan tänka hur som helst.

Men att du kunde tiga med det, Knut. Att du kunde tiga, till dess det blef för sent. Aldrig skulle jag kunnat fästa mitt hjärta vid dig, om jag vetat, att jag gjorde en annan olycklig.

Nu säger jag dig farväl och sitter här ensam igen. Och det lär heller aldrig bli annorlunda för mig i världen.

Emma.»

Hon lade ihop brefvet och skref utanskriften, gick till det lilla postkontoret och lemnade in det. Men när hon

gick tillbaka igen, såg hon ett ögonblick ut öfver hafvet, där höstdimman låg tung. Med en rysning lyfte hon upp klinkan på porten, gick in och stängde den efter sig. Det kom ett ihåligt ljud, när hon stängde igen den, och med en känsla af hopplös leda gick hon till sina sysslor.

Och den känslan förändrade sig ej. Den låg öfver hennes sinne, som den gråa dimman låg öfver sjön. — —

Efter fem veckor kom det bref från Amerika till jungfru Emma Pehrson. Det var från Knut.

Emma bar det hela dagen obrutet i fickan. På kvällen tog hon en lykta med sig och gick upp på vinden. Där satte hon sig på en af takbjälkarna och bröt brefvet.

När hon blef så lugn, att hon kunde se bokstäfverna, läste hon detta, som var skrifvet med klar och flytande stil, nästan så bra, som om skolmästaren hade skrifvit det:

»Jag vet väl, att jag ej har någon rätt att försvara mig för dig. Men ett vill jag ändå säga dig. Och det är det, att jag tänkte för hvar dag, som gick, att säga dig det. Och om jag inte sa dig det, när jag friade, så var det därför, att min kärlek till dig var så stor, att då glömde jag allting annat. Och för hvar dag sköt jag upp med det sedan, tills det blef försent. Sista kvällen skulle jag just tala om det, när din moster kom in, och då fick jag det inte sagt.

Jag vill inte ta mig själf i försvar med, att så många andra gjort som jag. Men om du håller af mig, så har du heller inte rätt att säga, som du gör. Ty man möter inte lyckan många gånger här i lifvet, och jag har nu alltid trott att om man håller af hvarandra, så är det inte för att plåga hvarandra, utan för att göra hvarandra lyckliga. Och om jag har brutit mot dig, så har du inte rätt, hör du, du har inte rätt att stöta mig ifrån dig, när jag erkänner min orätt.

Tror du, att jag kände mig lycklig, när jag visste, hvad jag visste, och måste gå och tänka på det hela dagarna! Men vi träffades bara en vecka, och jag tänkte sedan, att det var lika bra, om jag skref det. Ty jag trodde, att om din kärlek till mig var sådan, som du sade, att den var, så kunde du heller inte hålla af mig mindre, om du fick veta att jag hade något på mitt samvete, som inte var rätt. Om

jag inte varit så trygg på din kärlek, som jag var, då skulle jag väl, hört mig för först. Men det tänkte jag aldrig på. För jag vet, att om en människa, som *inte är dålig*, gjort något ondt, så är det just därför, hon bäst behöfver en annan. Och nu ber jag dig, Emma, fast du skref så hårdt till mig, att tänka på det här en gång till och minnas det, att om jag har brutit mot dig i detta, så kan det göras godt igen. Men om du nu stöter mig bort, så kan *det* aldrig göras godt.

Och jag kan aldrig tro, att du fasthåller, hvad du skref. För då gör du oss båda olyckliga för hela lifvet.

Jag tänker alltid på dig både dag och natt och förblifver din vän

Knut Bloom.»

Emma lät brevet sjunka och såg sig tyst omkring. Ljuset i lyktan flämtade för draget och kastade ett matt, darrande sken på det kvistiga golfvet, in under taksparrarna, upp mot tegelpannorna, på kistor, gamla kläder, en sönder-skrufvad väfstol, som stod i ett hörn, och utför trappan med de smala, lutande trappstegen.

Hon skakade på hufvudet, och de små läpparna slöto sig fast mot hvarandra. Den första känslan af skrämsel hade vikit för länge sedan och lämnat plats för eller kanske rättare helt naturligt förbytt i en annan. Det var henne alldeles klart, utan att hon egentligen kunde säga hvarför, att hon icke *kunde* tillhöra Knut. Hon hade gifvit sig åt honom i den tanke, att hon för honom icke blott var, utan äfven varit den enda kvinna i världen. Ty hans ungdomskärlek till mostern hade hon omedvetet reducerat i sina tankar, till dess att den endast hade utseende af ett flyktigt tycke, som aldrig kunde hafva anspråk på att kallas för kärlek. Hon hade skjutit hela detta förhållande undan i sina tankar, så att hon aldrig sett det klart, sådant det var, och med äkta kvinlig inkonsekvens kom hon aldrig på den tanken att använda samma metod med den andra, henne, som han verkligen aldrig älskat utan blott i sinlig lusta fått barn med. Hon hade tänkt sig, att han liksom hon gått genom lifvet med en på förhand färdiggjord bild af den, han en gång

skulle komma att älska, och med en känsla af stolthet hade hon öfvertygat sig om, att han hos mostern aldrig älskat mer än det, hvare hon själf liknade mostern. När han sedan mötte henne själf, då var hon den enda, och för honom hade aldrig någon annan kvinna existerat. Hans kärlek var som en i årtal hopad skatt, hvilken han skänkt åt henne, och hon var lycklig däröfver.

Men nu. Nej. Hon kunde icke se honom igen. Den bild af lycka, hon under årtal drömt i hop, när hon under de milda sommaraftnarna såg ut öfver den färgrikt skiftande enförmiga slätten med hveteåkrar och torr alfvar, med sammankrympta buskar och ljung, med de höga väderkvarnarna, som stodo i rad, och ut öfver hafvet, som fritt och blått vältade utanför, eller när hon en vinterkväll satt ensam och såg in i spiselelden, emedan hon hörde snöstormen gnissla i skorstenen — den bilden satt så fast i hennes själ, att hon ej kunde taga emot lyckan på annat sätt. Aldrig skulle hon tro på någon annan lycka. Aldrig. Utan den kunde hon vara, men skulle hon ega den, ville hon ega den fullt.

Hon kunde icke älska Knut efter detta. Hon tänkte igenom det med en pinsam noggrannhet, som stack i bröstet. Det skulle komma dagar och år, och hon skulle sörja sig till döds. Men hon kunde icke svara honom annat, än hvad hon redan sagt.

Hon gick in till sig och lade sig mekaniskt till sängs med brefvet under hufvudkudden. Hon låg i en vindskammare, och den ena af tjänsteflickorna, som om natten delade hennes rum, sof redan med jämna, hörbara andetag. Emma kunde icke sofva. Hon vred sig otåligt i bädden och en kallsvett betäckte alla hennes lemmar. Hon steg upp och gick på de bara fötterna fram och tillbaka i rummet, till dess att hon frös i hela kroppen. Då svepte hon en sjal omkring sig, tog ett ljus i handen och smög sakta utför trapporna.

Det låg ingen i stugan. Hon tog ned nyckeln, som låg ofvanför dörrpanelen, vred sakta om låset och steg in. Därpå tog hon ut ett brefpapper, lade det på bordet och skref:

»Det är bäst, att det blir, som det är. Jag kan inte svara på annat sätt. Det får vara slut oss emellan, och nu får jag också säga dig farväl.

Emma.»

Därpå tog hon ut ett brefpapper, lade det på bordet och skref:

Därpå lackade hon i hop brevet, skref utanskriften, tog det med sig och gick med ljuset i hand samma väg, som hon kommit.

Ingen hade hört henne, och när hon kommit i sin säng igen, somnade hon tungt och drömde, att hon bars genom luften af osynliga händer, långt bort öfver marker och bärg. Hon hissade vid färden och höll andan, till dess att hon med ens kände sig utan fotfäste, föll och darrande af rädsla spratt upp ur sömnen med ett skrik.

Det var dager, och den andra flickan hade just stigit upp.

»Hvad var det?»

»Det var bara något, jag drömde.»

Hon slöt ögonen igen och kröp i hop i bädden. Ty hon fruktade arbetsdagen, bakom hvilken hon icke ögnade en enda timme af helg.

* * *

Psalmerna hade förklingat, och presten stod för altaret och läste med torr, entonig stämma textens ord:

»Kommen till mig, I alle, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka eder. Tager på eder mitt ok och lärer af mig, ty jag är mild och ödmjuk af hjärtat, och I skolen finna ro till edra själar. Ty mitt ok är lustigt och min börda är lätt.»

Emma satt midt i en bänk bredvid mostern och hörde på prestens ord, Mest brukade hon sitta och tänka på annat i kyrkan, och sedan hon lärt att känna Knut, hade hon alltid haft så underliga tankar, när hon var där. Hon hade tyckt, att hon behöfde ej allt detta för att lefva sitt lif och dö sin död, när den en gång kom. Ibland hade hon stannat hemma. Ty hon behöfde ingenting, så länge hon var lycklig.

Men i dag kände hon det annorlunda. Med ett slags bitter vällust insög hon hvarje prestens ord om det ok, som lifvet lägger på hvarje människa.

»Ty I veten, mine åhörare, I veten det alla af egen daglig och stundlig erfarenhet, att den värld, dit vi alla i synd födas, där vi i synd lefva, och från hvilken vi af all vår själ och alla våra krafter skola bemöda oss att andligen dö, den är icke något glädjens tempel. Det är en jämmerdal. Det är icke för intet, som den heliga skrift begagnar detta uttryck. Men, mine åhörare, det finnes två slags ok. Ty alla träla vi under oket. Men det ena är världens ok, och de som tjäna verlden, om dem säger Herren visserligen icke, att deras ok är lustigt och deras börda lätt. Ty för

dem är beredt det rum, där deras matk icke dör och elden icke utsläckes.

Men, mina vänner, det finnes ett annat ok, och den, som frivilligt ikläder sig detta, från honom faller det ok, som är världens. Och han är fri. Ty det ok, han har tagit, det har han tagit af egen fri vilja, och det oket är Herrans Jesu eget ok. Och om detta ok är det, som Herren säger: Mitt ok är lustigt, och min börda är lätt.»

Ned i hennes sinne sänkte sig orden som sädeskorn i nyplöjd och grobar åker. Var det icke ett ok, hon hade tagit på sig? Men kunde det vara Jesu ok, som presten talade om? Var detta icke det bittraste, det tyngsta, hon upplefvat?

Med spändt allvar lyssnade hon vidare.

Och presten talade om himmelen. »Ty hvarför var det, som Jesu ok var lustigt och hans börda lätt? Först därför att det var Jesu ok, därför att det var hans milda hand, som lade det på våra skuldror. Men först och sist var det lustigt och lätt, därför att den plåga, vi här hafve, är intet mot den fröjd, som en gång väntar oss ofvanefter. I barnlig gensträfvighet mot faderns vilja knota vi kanske öfver detta ok och klaga i fåvitskhet öfver lidandet, som dock blott är en ringa ting, när det öppnar oss vägen till det sälla land, där alla sorger tystna, och all klagan förstummas för den eviga fröjdens harpotoner. Och salige äro de, som icke förtröttas, salige de, som med undergifvet sinne bära — icke världens ok — utan det ok, som Herren pålägger. Salige äro de, som Herren finner väntande, när han kommer. Saliga i evighet. Amen.»

En suck som af lättnad spred sig öfver hela församlingen, ett buller af alla dessa människor, som på en gång af bekvämlighet ändrade plats, ljud af näsor, som putsades, af halfhöga hviskningar. Här och där ett ansigte, som förstulet böjde sig öfver näsduken eller handen och nyfiket såg ut öfver mängden af böjda hufvuden. Och uppe från predikstolen ljöd åter prestens röst, dämpad, torr, förändrad och likgiltig, så att den nästan blef oigenkänlig:

»Lofvad vare Gud och välsignad i evighet.»

Det lät nästan som en belåten tacksägelse för att man ändtligen kommit så långt. Men för Emma betydde allt, som nu sades, om ordet och de heliga sakramenten, om konungen och det kungliga husets anförvandter, om riksstyrelsen och Guds faderliga försorg, lysningsformeln, efter sitt allvisa råd hädankalla, Fader vår, psalmen och välsignelsen — allt detta betydde för henne ingenting.

Med all sin kraft hade hon hakat sig fast vid denna tanken: Var det ok, hon tagit på sig, af gudi, eller var det icke? Och med en känsla af bedöfvande ro lät hon sina tunga sorger hvila i den tanken, att hon var satt här på jorden för att lida, och att en gång skulle himmelens portar öppnas för henne, och hon skulle blifva salig, evigt salig. Hon blundade och ryste af att tänka själfva ordet om och om igen. Och för hennes tanke visade sig i minnet hela hennes enformiga barndomslif, hoppet om att vinna den lycka, som hon med plågsam styrka bemödade sig att kalla världens, hon såg den öde heden, där hon legat i gråt under den första förfärliga kvällen, hon såg sitt kommande, af ingen glädjedag afbrutna hvardagslif, och hon lät orgelns toner vagga sig till ro, medan hon slöt ögonen och hörde sitt hjärtas oroliga rop efter lycka försvinna i drömmen om en obestämd härlighet, hvilken strålade för hennes syn, som när solens rödglänsande aftonskimmer dallrar öfver alfwarens korta gräs och yfviga ljung.

När gudstjänsten var slut, följde hon mostern hem, hjälpte henne i huset med allt som förelåg, och när kvällen kom, somnade hon in, trött af att arbeta, trött af att tänka, och omedvetet glad, att hon hittat om också ett svagt ljus i det mörker, som saknade dagens klara sol.

* * *

Mostern hade naturligtvis liksom alla andra mycket väl reda på Knuts forna kärlekshistoria, och hade Emma i det fallet varit lik andra flickor af hennes klass, så skulle hon för länge sedan hafva vidrört saken och försökt att tala henne till rätta. Ty hon tyckte som så, att hvad som en

gång skett, stod icke att hjälpa, och ville flickan inte hålla af honom, sådan han var, så fick hon låta bli. Inte kunde hela världen bli full af englakarlar, bara därför att en jänta ville ha dem på det sättet. Men när hon nu visste om brefvet, som hade kommit, och så inte ett ögonblick såg flickan glad och inte heller hörde henne säga ett enda ord, mer än hvad som var strängt nödvändigt, då blef hon i sitt hederliga och förståndiga bondhjärta ryss rasande, och en vacker dag passade hon på och frågade Emma, hvad i Herrans namn som gick åt henne.

Mostern var liten och tunn och hade små gråa, kloka ögon, som nog kunde se ett och annat, när det gälde. Och nu var hela hennes lilla kropp i uppror.

»Hvad är det åt dig, barn? Hvad i Herrans namn går det åt dig? Är det fason te gå och se ut om dagarna här, som du gör?»

Emma svarade inte, utan satte sig i stället så långt bort hon kunde komma.

»Hvad är det åt dig, barn? Har det händt något ledsamt?»

»Det händer mycket, när en minst tror.»

»Är det något med Knut? Han är väl aldrig sjuk? Du har inte sagt ett ord om det.»

Emma såg upp.

»Ja, det är så godt I får veta det, moster. Mellan oss är det slut, och det kan aldrig bli godt igen.»

Madam Olson märkte, att här fick hon till en början lof att ta i med lämpor. Det dög ej att fara våldsamt fram.

»Du har väl hört något om barnet och det där, kan jag tro,» sade hon litet lågmäldt, men lugnt.

Emma nickade.

»Tala inte om det där,» sade hon häftigt, »jag vet alltihop. Jag tål inte tänka på't längre.»

Men då blef madam Olson het om öronen, hon tog en slef, som hon höll i hand, och dängde den i bordet, så det skrälde i hela huset.

»Hvad kommer det dig vid,» tog hon till. »Ja, om det hade skett efteråt, då hade det kunnat något så vara.

Men nu när det gått så många år, och den där gamla historien ä' glömd för länge i världen se'n, så kommer du och ställer te ett elände, som om han gjort allt ondt, som tänkas kan. Du är så fin af dig, du, kan jag tänka, för att du alltid fått göra som du vill, och ingen har kunnat rå på dig, när du satt dig något i hufvet. Men nu ska det vara slut, säger jag. Tror du, att jag vill stå och säga åt Olson, att du går och bär dig åt som en vettvilling nu, när en ändtligen kan få dig bra och ordentligt gift. Jag, som har fått honom te ta dig i huset och låta dig vara, som om du hade varit vårt eget barn. Nej, det ska ta mig fan bli slut, att du den här gången får som du vill. Tror du, att en alltid får den en vill. Nej, smaka på det du, ska du få se. Ja, det förstås, det går det med, fast man inte tror det i ungdomen. Men när en är så lycklig och får den, en tycker om, då skulle en väl vara galen, om en bär sig åt som du gör nu. Hvad tänker du ta dig te? Tänker du stanna här kanske, tills du blir en gammal käring?»

Emma reste sig.

»I ska inte behöfva ha något ondt af mig. Jag kan ta mig plats.»

»Pu-u-uh! Ta dig plats. Jag orkar inte höra på dig. Och så kanske vi ska ha det på oss, att vi inte vill fö' dig en gång. Kom inte med det där. Du är väl inte en torparetös heller, vet jag.»

Men då tog Emma bladet från munnen och talade ut om saken så lugnt, så kallt, så hårdt och så obevekligt, att mostern blef nästan rädd. Hon sade, att hon kunde inte tvinga sig själf, och då kunde ingen annan människa i hela världen göra det heller. Hon visste nog, hvad mostern hade gjort för henne, och det skulle hon aldrig glömma. Men hon visste också, att i den här saken skulle hon rå sig själf, och ville de tvinga henne med våld, så kunde hon gå sin väg lika godt tvärt, och ville de stänga henne inne, så kunde hon säga nej vid altaret. Och för resten så, hurudan Knut nu än var, men inte var han den karl, som tog en flicka mot hennes vilja.

Därmed gick Emma ut ur rummet, och de talade ej vidare om saken.

Men mostern funderade en stund, och ett ögonblick rann det henne i hågen, hur hon haft det själf, just för

Men då tog Emma bladet från munnen och talade ut om saken så lugnt,

samma mans skull. Men så bet hon ihop tänderna i förbittring, när hon erinrade sig allt prat, som skulle komma ut i bygden för det här. Och det harmade henne, när hon tänkte på, hur mycket de redan kostat på jäntan, att de skulle ha gjort det för rakt ingenting och kanske till slut få lof att behålla henne hemma för jämnan.

Efter detta förgick ett halft år, och då kom det ryktet ut i byn, att Emma skulle gifta sig med rike Lars Ersons son, Johan Erson, och att gubben skulle sitta på undantag hos barnen på gamla dagar. Hur det hade gått till, det kunde ingen säga. Somliga sade, att flickan hade låtit locka sig af, att hon skulle bli en förmögen bondhustru, gudbevars, somliga, att mostern hade tvingat henne, och somliga (men de voro icke många, som sade så), att hon gjorde det af sorg, därför att det vore henne likgiltigt nu, hvad i världen som blef af henne, då hon ej fick honom, som hon en gång hållit af.

Och till sist fans det några, som påstodo, att det var alla dessa orsaker, som samverkade.

Säkert är, att Emma var sig icke lik längre. Hon hade haft ett mildt, lugnt leende, som alldeles hade försvunnit. När hon nu log, fick hon ett hårdt drag omkring munnen, och det kom en tillsats af hån i löjet. Hon såg ej gärna på folk så vänligt och godt, som hon förr hade gjort, utan slöt sig alldeles för sig själf. Och när hon gick var det icke med samma spänstiga, fasta gång.

Nej, hon hade blifvit förändrad.

Så särdeles stort motstånd hade hon aldrig gjort, när mostern föreslog henne, att hon skulle taga honom, Johan Erson. Först skakade hon bara på hufvudet och sade tvärt nej. Men då började madam Olson att tala, och hon talade länge och väl om, att man skall gifta sig någon gång här i världen, för att eljest kommer man aldrig till någon riktig lycka, att om man får en bra karl och ett godt hus att styra med, så har man ingenting att låta illa för, att Johan Erson var en så hederlig och bra karl, hon kunde önska sig, och att om hon längre gick och vrakade allt, som bjöds henne, så kunde hon hitta på att få gå ogift i alla sina da'r. De sa' om Johan Erson förstås, att han var snål och hård mot sitt folk. Men di pratar så mycket, och en ska aldrig tro hälften af, hvad folk säger. För då blir en lurad, och för resten så fins det då ingen människa, som inte har sina fel.

Och hur det var, hade Emma sagt ja. Men hon blef både kall och varm efteråt, och hon hade förbehållit sig att inte behöfva se honom förrän vid bröllopet.

Johan Erson hade man allt både ett och annat att säga om.

Och nu skall bröllopet stå till våren.

Johan Erson hade man allt både ett och annat att säga om. Abed hade han litet reda på, men »Fader vår» kunde han inte alls, sade folk, och man hade alla möjliga historier

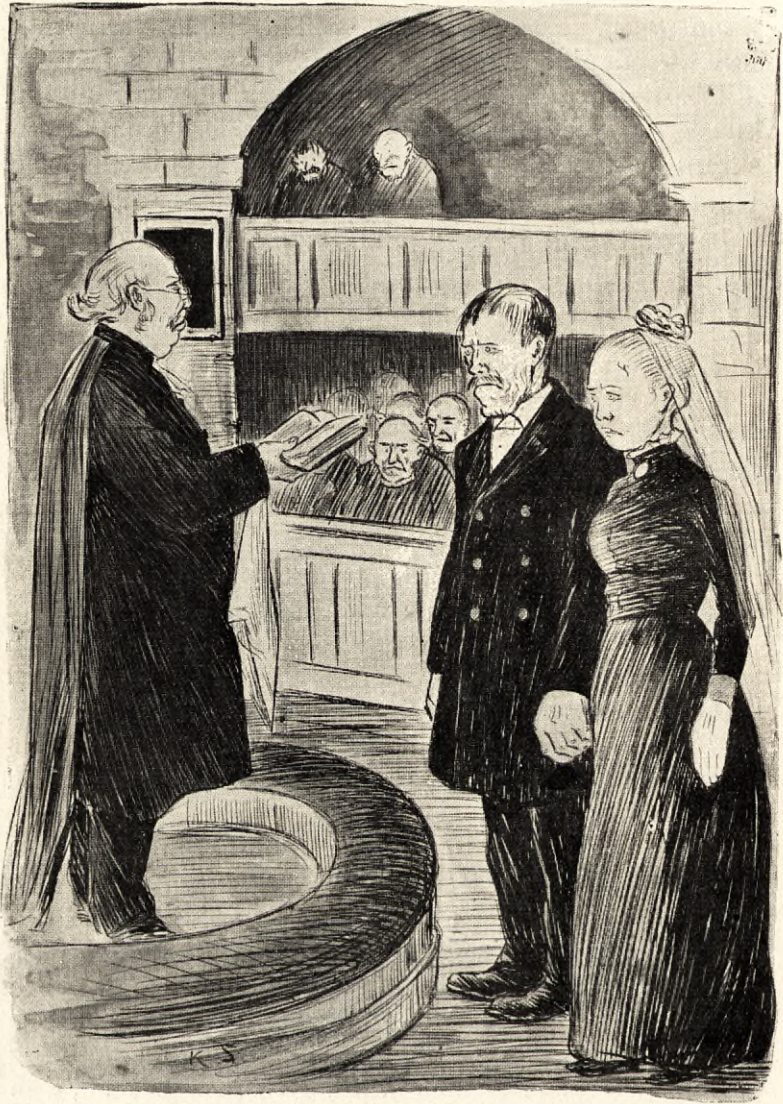
om, hur han förfört flickor, slagit sina djur fördärfvade, och hur snål han var, när det var han, som skulle mäta ut säden till fattighjälp. Ett inhysesfolk påstod di, att han, när arrendetiden var utlupen, hade rifvit ner stugan för, medan hustrun låg i barnsnöd, så att hon hade fått föda ute på bara marken. Och det lade de fattiga till, att en bonde han är då som en varg mot den fattige. För kan han ta något ifrån honom, så gör han. Det är ingen, som tror, hur dana di kan vara.

Johan Erson var icke tåld i trakten, det var ett faktum. En klok karl var han, men hård och svår att handskas med. Det var en lycka, att han icke drack. Men det sade folk, kom af, att han inte hade humör till att göra sig glad en gång.

Men hur det nu var, så skulle han gifta sig med Emma Pehrson, hon hade sagt ja, och en vacker morgon kom han körande från grannbyn där han bodde, med följe och allt för att hålla bröllop hos Olsons, som voro i föräldrars ställe och ville ställa till bröllopet.

Och det blef ätet och drucket, bruden kom ut med krona och krans och den hvita slöjan kastad öfver det hårdt uppfästade håret. Hennes ögon voro litet röda, och hyn var blek, men det gjorde ingenting. Så är det mest med alla brudar, sade madam Olson, och hon borde väl veta det, som var gammal och förståndig. Vacker var bruden åtminstone, det är säkert, fast i höfterna och smal om lifvet, med en barm så frisk och fyllig och små, ovanligt små fötter, stuckna i fina stadsskor af blankkläder och med resårer. Brudgummen såg på henne också och sade en kvickhet åt en af de närstående, medan hans klipska ögon lyste, och munnen log ett bredt löje.

Och i rörelse satte sig följet upp öfver kyrkbacken och in i kyrkan, medan klockorna klungo, och orgeln derinne sände sina klagande toner ut i hvalfven. När bruden tog brudgummens hand framme vid altaret, skalf hon till, som om hon fått slag. Och när hon svarade ja, gjorde hon det med en blick, som kom presten att slå ned sina ögon, liksom om han skämts för att viga dem. Men hon stod upprätt och rak, och hvar och en i hela kyrkan kunde höra, hur

När bruden tog brudgummens hand framme vid altaret, skalf hon till,

hon svarade ja. Det var intet tvifvel om, att hon inte var vigd, och sedan kom välsignelsen, medan brudparet böjde sina hufvuden, gummorna gräto, och gubbarna harsklade sig. Och när psalmen var slut, gingo alla hem igen, och där var ett stort gille, som varade ända till kvällen. Och när kvällen kom, dansade de kronan af bruden, och kronan fick Stina i Vestergården, hon som var så sprittande glad, och som hela sitt lif flugit fram som ett yrväder, både när hon gick till presten, och när hon lekte käresta med gossarna. Och när kronan var afdansad, tog Johan sin brud och lyfte henne själf upp i vagnen. Han hade druckit både bränvin och vin, och han var glad och sjöng. Och så foro de af gården, medan alla ropade hurra, och Kalle smälde af en pistol, och de viftade med hattarne, och gårdshunden satte svansen mellan benen och tjöt.

Det sade folket var ett dåligt förebud. Ty det betyder lik. Men när vagnen kommit ut i mörkret på landsvägen, då gömde bruden ansigtet mellan sina händer och snyftade, utan att få fram en enda tår.

* * *

Nu var Emma gift, och det fans ingen, som märkte, att inte allt var, som det skulle vara, hur mycket de också gjorde sig till för att få veta något. Ty Emma sade icke till någon, hur hon hade det, och hon affärdade helt kort alla, som försökte sig på med att fråga.

Hon hade det bra, det var ingen fråga om det. Och hennes man var den enda, som ibland undrade, hvad hustrun gick och tänkte på. Han var stundom nästan rädd för denna kvinna, som lugnt och tyst lydde honom i allt, men hos hvilken han anade en egen vilja, som när den en gång reste sig, skulle visa sig vara starkare än hans.

Det var ju klart att Emma i början hade mycket att styra och ställa med. Och drygt arbete skingrar tankarna. Men under allt, som dagligen upptog henne, kände hon inom sig som en växande plåga. Den kunde tystas ner, läggas åsido, glömmas bort, men den kom ständigt igen. Och när

den då kom, var den starkare än förr och växte till en oro, som jägtade och plågade henne, en oro, som blef till ett gissel. Ty den höll hennes själs spänstighet uppe och tillät henne aldrig att vänja sig vid och växa fast i det lif, hon förde. Ett hemskt minne förföljde henne.

Första morgonen, när mannen hade gått ut, och hon stigit upp, satt hon länge stilla på sängkanten, och en rodnad af brännande blygsel täckte hennes kinder. Hon såg ned på sina lemmar, och hon klädde sig med feberbrådska. Fick ett oemotståndligt behof att skyla sin oskärade kropp, att skyla den för sina egna ögon, så att de icke måtte se något af den skam, hvilken hon visste om, hon och ingen annan. Ty alla andra tyckte ju, att hon var denna mannens äkta maka och en hederlig kvinna.

När hon kom fram till spegeln för att kamma sig, såg hon på ena sidan om halsen en stor blekröd fläck. Hon rodnade häftigt och knäppte ängsligt ihop klädningslifvet ända upp till halsen. Och hon stod länge stilla framför spegeln och kämpade med alla de tankar som stego och sjönko inom henne.

Hon hans maka? Hon hederlig? Hon?

När hon kom ut i köket, tyckte hon, att tjänstefolket betraktade henne med förolämpande blickar. Hon gick ut på gården, tittade in i ladugården, såg på trädgården, potatilandet, krusbärsbuskarna, kålplantorna, gick ut genom gårdsporten och såg utåt bygatan, där byggnaderna lågo i en lång enformig rad med röda väggar och gråsvarta portar, alldeles som hemma. Midt emot på en backe var en väderkvarn i gång. De stora vingarne rörde sig i en stor, långsam cirkel. Ett pinsamt minne vaknade inom henne, och hon kunde ej taga sina ögon från kvarnvingarna. Mekaniskt lät hon ögat följa än en, än en annan af vingarna. Nu var den högt uppe i luften, nu vände den långsamt nedåt, nu strök den nästan utmed marken.

Hon tyckte, att hon var borta hos främmande, där hon icke triftes, och hon såg med likgiltig blick på allt detta, som icke angick henne.

Frampå förmiddagen kom brudskaran dit, och festligheterna fortsattes.

Minnet af denna dag var hennes största plåga, och hon fruktade det. — —

Emma förstod sig icke själf. Hon hade börjat att tänka på Knut igen. Knut, som hon så länge trott vara som död för sig. Knut, som hon glömt, som hon stött ifrån sig. Hon tänkte på honom, hon drömde om honom. En natt hade hon drömt, att hans hufvud låg på kudden bredvid hennes, och hon fick lof att bita i täcket för att icke skrika till, när hon såg, att det var en annan.

Knut hade plötsligt blifvit lefvande för henne igen. Hon såg honom i allt, hvad hon företog sig, den minsta småsak kunde erinra henne om honom, och på alla sina vägar tyckte hon sig skola komma att se hans fotspår. Hon längtade icke efter honom, och hon skulle för intet pris i världen velat se honom igen. Men hennes lönligaste tankar voro hans, och när hon tänkte på sitt äktenskap, fick hon en ängslig känsla af, att hon bestulit honom.

Stina i Vestergården, som hade varit hennes brudtärna och hennes enda egentliga väninna, alltifrån det de tillsammans gingo fram för presten, kom en dag och besökte henne. Då hade Emma redan varit gift en hel månad.

Stina var som ett gladt barn, full af skälmstycken, glädje och lustighet, liflig som en kattunge och munter som en kvittrande fågel. Hon tog Emma med sig in i kammaren, och der började pratet.

Stina tyckte, att det måtte vara alldeles märkvärdigt att vara gift. Hon tog väninnan om halsen, kysste henne och snurrade om med henne, tills dess att Emma blef alldeles andfådd.

»Hur är det med dig nu? Hur är det med dig? Tala om för mig, hur det är att vara gift. Hur är det, du? Är det mycket underligt?»

Emma såg alldeles lugn ut och svarade blott:

»Åh, det får du tids nog veta.»

»Ja, tror du inte jag vet? Ja, jag kan åtminstone tänka mig, ser du. När jag var fästmö åt Jonsson, ja, vet

du, när han kom, och jag fick se honom, så for det till så underligt i bröstet på mig, och jag fick lof att se åt ett annat håll. Men när han s'en kom och tog mig om lifvet, så var det rakt så, att jag kände, hur blodet stockade sig vid hjärtat . . . precis här . . .»

Hon rörde vid en viss punkt på klädningslifvet.

»Och när han då ville kyssa mig, då kunde jag inte hindra honom, om jag aldrig så gärna velat, och han kysste mig, vet du, så jag kunnat dansa. Så glad var jag. Men det är slut det nu. Hå-hå-ja-ja. Han blef mig otrogen, den fulingen, och nu är han gift med sin juvel. Men hvad gör det mig? Vänta ska du få se, snart kommer min tid.»

»Håller du på att få fästman nu igen? sade Emma och smålog.

»Nu igen?»

Hon satte på sig en förtretad min.

»Ja, kan jag rå för det? Var det jag, som slog upp med honom? Kanske jag skall gå enstöring hela mitt lif för hans skull. Nej tack.»

Hon tog af sig sjaletten och rörde med fingrarna i håret.

»Men hvad går åt dig, Emma? Hvad tänker du på? Du ser ju ut som om någon riktig olycka händt dig. Hvad är det? Säg mig. Jag ska inte säga det till nå'n människa i hela världen.»

Emma hade blifvit allvarsam. Hon kunde inte behärska sig längre; hon behöfde någon att tala med, någon, som kunde höra henne. Hon visste, att den andra egentligen icke skulle förstå henne, men hon kunde icke hjälpa det. Med ansträngning, lågt, men tydligt, sade hon:

»Jag är gränslöst olycklig. Du vet inte. Du kan inte veta.»

Och med en snyftning föll hon framstupa öfver fällbordet.

Den andra reste sig och gick fram till henne, talade tafatt och godhjärtadt som ett barn, hvilket vill trösta en fullvuxen:

»Lilla Emma. Kära du, säg mig hvad det är.»

När Emma blef lugnare, började hon berätta, först afbrutet och häftigt, sedan lugnare. Och ju längre hon talade, dess lättare kände hon sig. Det var, som om hon icke längre bure på bördan ensam. Det var, som om hon hade ett stöd och så blef allt henne klart, tydligt, hemskt tydligt, tyckte hon. Och när väninnan hade gått, kände hon sig så lugn, som hon icke gjort på länge.

Men hon förstod, att hon gjort orätt, när hon stötte Knut ifrån sig. Ty det är alltid våra egna brister, som lära oss öfverseende med andras. Och nu hade hon ett utmärkt tillfälle att tänka sig in i, hvad det ville säga att lefva tillsammans med någon utan kärlek. Hvad hade Knut gjort? Han hade, när han var fri, kastat sig in i en förbindelse, som han sedan skulle velat gifva allt för att blifva fri ifrån.

Och hvad hade hon själf gjort? Hon hade kallt och öfverlagdt, trots sin kärlek till Knut, först visat honom ifrån sig. Och sedan, fast hon ännu älskade honom, hade hon tagit en annan man, som hon dagligen lefde tillsammans med, hon var denne mans äkta hustru, fastän alla hennes tankar vände sig omkring Knut. Hon åt hans bröd, herskade i hans hus, var rik, aktad och ärad af alla. Det knep emot för hennes stolthet, men hon måste erkänna för sig sjelf, att hon hade *felat på samma sätt*. Endast mycket värre, mycket skamligare. Hvad hon begått, var ett brott, som brännmärkte henne. Och med den sega benägenhet till själfplågeri, som finnes hos en sådan natur som hennes, gjorde hon redan på förhand klart för sig, att om hon en gång blef fri, så skulle hon dock aldrig kunna tillhöra Knut.

Äfven om han förlät henne. Hon skulle aldrig samtycka till det. Aldrig.

Med mannen talade hon efter detta mindre än någonsin. Men ju längre tiden led, dess mer mognade hennes orediga tankar till ett beslut. Hennes oro samlade sig som ett skri om hjälp, och hjälpen var icke längre så långt borta. Den var möjlig att nå, den var icke längre något, som hon ej ens tänkte sig.

Hon ville gå från alltihop, gå långt bort. Hon visste bara inte, hur det skulle gå till, hur det skulle kunna vara

möjligt. När hon gick i kyrkan, kände hon sig ibland lugnare, och hon böjde sitt hufvud i tanken på, hvad hon hört presten tala om på den söndagen, som nu syntes henne ligga så långt, långt tillbaka i tiden. Men hon kunde ej slå sig till ro med denna tanke. Inom henne föddes en trotsighet, som hon tyckte innebar fröet till något godt. Att böja sig kan vara godt och väl. Men det kan också vara döden och värre än döden.

Och hon ville ej böja sig under detta. Detta onda hade ej Gud pålagt henne. Det hade hon ådragit sig själf. Hon ville bort, bort. Långsamt föddes en plan i hennes hufvud. Men hon förtrodde den till ingen. Ty fans det väl någon, som ej skulle ha afrådt henne? Hon teg, och när hon en afton gick ensam öfver de kala fälten, där icke ett träd höjde sig, där de låga stenmurarna stängde för åkrarna, och där på andra sidan den torra slätten sträckte sig gränslös och vid, då kände hon sig stark, därför att hon var ensam om detta, och därför att ingen anade hennes tankar. Och hon tyckte, att hennes styrka låg i tystnaden.

Men månader förgingo. Hon liksom gick och väntade. Så kom en kväll i september den första frosten, men den förgick genast och dagen därpå var luften mild som förut.

Då blef hon rädd. Vintern, den långa vintern. Hon visste, att hon skulle aldrig stå ut med den, och med darrande hjärta kände hon, att stunden var kommen.

En morgon sade hon till sin man, att hon tänkte gå till mostern. Med detsamma kunde hon fråga efter pengarna till utstyrseln, som morbrodern lofvat henne, men som de icke fått. Det var väl en tusen kronor bortåt.

Mannen såg litet förvånad ut, men sade ingenting.

Ja, det var klart, att hon fick.

Så gaf hon sig i väg, valde en stig öfver åkrarna, som genade, så att det inte blef mera än en half mil.

Septembersolen föll frisk och klar i glittrande strålar öfver den brunskiftade torra marken, ljungen stod med halvvisnade blommor, mellan hvilka några friska, som glömt sig kvar, tittade fram, och på fälten var säden afmejad.

Här och där hade plogen redan gått fram och kastat upp ny mylla till det nya årets nya skörd.

Emma gick tyst och lugnt vägen framåt. Ibland stannade hon och måste hemta andan, när hon tänkte på, i hvilket ärende hon var ute. Dessa penningar, som hon gick att hemta, de voro räddningsmedlen. De voro hennes, ärligen och säkert hennes. Hon hade rätt att taga dem för att kunna bli fri. Ibland såg hon ut åt sjön till, där det blåa bältet löpte rundt om den bugtiga kusten. Och då kände hon som om något varmt strömmat genom hennes bröst och tryckt emot hjärtat, och på samma gång skymdes ögonen af tårar.

Men hela vägen plågade hon sig med ängslan öfver, att hon kanske ej skulle få pengarne. Hon gjorde upp hela historier för sig själf om möjligheter, som kunde inträffa, och hon tyckte, att hvar och en borde se på henne, hvarför hon kom, ana hennes tankar. Att hon gick vidare, berodde nu knappast på ett beslut. Det var därför att hon tagit första steget och ej ville vända om, därför att hon ville framåt, därför att hon ej hann, ej ville, ej kunde tänka, förr än hon stod hemma utanför den gamla kyrkan och såg hur dess tvära torn allvarsamt och högtidligt stack af mot den klarblå luften.

Och midt emot hade hon morbroderns gård, hennes hem, det enda hem, hon haft.

Hon vred sakta om låset på porten och gick in på gården. Det var konstigt att gå där nu, att se de små blomvallarna under fönstren, det lilla gröna staketet, som stängde af ifrån stora gården, hela den fyrkantiga inbyggnaden med halmtaken på uthusen och tegeltaket på hufvudbyggnaden, denna trånga vå, som inneslöt hela hennes förgångna lif. Det var något, som smärtsamt vred sig inom henne vid denna anblick, och hon fick ett ögonblick lust att gå bakom byggnaden och in i trädgården för att få drömma i ro. Men med ens försvann denna stämning. Om hon inte fick pengarne? Om morbrodern icke hade några hemma?

Hon gick hastigt fram till kökstrappan och in.

Mostern stod i köket och bommade garn. Hon blef rakt häpen, när hon såg Emma.

»Är du ute och går? Nå hur har ni't om dagarna?»

»Jo tack. Det är nog bra. Moster hålls med garn.»

»Ja, jag skulle sätta upp en väf till vintern, tänkte jag.»

Det blef tyst för ett ögonblick. Emma funderade på, hur hon skulle kunna komma fram med sin begäran om penningarna. Hörde knäppningarna på det stora dalkarlsuret och räknade dem omedvetet.

»Det har väl aldrig händt något hemma till ert?»

Det klack till i Emma.

»Nej, hvad skulle det vara?»

Men så tog hon mod till sig igen.

»Johan ville, att jag skulle gå hit för att höra, om jag kunde få ut penningarne till utstyrseln. Han sa att han behöfde dem nu.»

Hon kände, att hon rodnade, därför att hon ljög, men kom genast att tänka på, att mostern skulle tro, att det var, för att hon bad om pengar.

Mostern höll upp med arbetet.

»Jag tyckte Olson talte om, att han hade stält så, att han hade penningar hemma. Du får tala vid honom nu, när han kommer hem.»

Emma tog af sig koftan och väntade. Gick sedan fram till spiseln och frågade, om hon ej fick hjälpa till med middagsmaten. Hon kunde ej sitta och grubbla.

Äntligen kom morbrodern. Han hade gått vid plogen, var svettig och trött. Hälsade på henne utan att säga något mer och slog sig ned vid bordet, medan hustrun satte fram maten.

»Emma är här för de där pengarna,» sade madam Olson.

Emma vände sig bort och bet hårdt ihop läpparna. Hon kände sig nästan säker, att morbrodern skulle göra svårigheter.

Han åt en stund tyst, hostade så och lade bort knifven.

»Hur mycket var det, du skulle ha?»

Emma vände snabbt på hufvudet.

»Det vet ju morbror. Ett tusen kronor,» sade hon.

»Hm! Ja. Du vill väl hem, kan jag tro.»

Han gick in i kammaren och stängde dörren. Emma hörde, hur han där inne bläddrade i pappersbuntar. När han kom ut, hade han tio hundra riksdalers sedlar i handen.

Emma tog dem utan att räkna dem och stack dem i fickan, som om det varit en näsduk.

»Jöss' barn, så du lefver med pengar.»

Hon var yr, såg ingenting hörde ingenting, sade bara adjö utan att höra på morbroderns förmaningar att akta pengarna eller mosterns inbjudan att stanna till middagen. Hon bara gick, fast hon kände sig matt i knäveckan, och fast det susade i hennes hufvud, som om hjässan hölle på att sprängas sönder. Öfver gården gick hon, och när hon kom in i den mörka portgången, där ingen kunde se henne, tog hon häftigt fram sedlarne ur fickan för att se, om de verkligen voro där, räknade dem om och om igen, tryckte dem mot sitt ansigte, medan hennes bröst häfdes, och stora, tunga tårar föllo på de solkiga, gröna papperen. Hon kom att tänka på, att hon ej sagt farväl därinne ordentligt en gång. Och nu skulle hon aldrig få se dem mer, aldrig. Och de hade varit för henne som mor och far. Men hon vågade ej gå in igen. Hon kunde ej hitta någon förevändning. Därför gick hon stilla bort med sedlarne fast ihopkramade i sin knutna hand.

När hon kom hem, sade hon till mannen att morbrodern ej haft pengarna hemma, men att de skulle få dem om åtta da'r.

* * *

Två dagar därefter sade hon till mannen, att hon ville fara in till Kalmar för att hälsa på en gammal faster till henne, som bodde där.

Mannen spände själf för hästen på morgonen för att skjutsa henne öfver till Färjestaden på vestra kusten af ön, hvarifrån hon skulle fara öfver till staden.

Det var en klar morgon, och när de foro vägen fram, satt hon hela tiden tyst, och tankarna välde så underliga

fram inom henne, togo med sig hela den värld af lif, som hittills funnits till för henne, bredde det ut, så att allt blef henne klart, och hon tyckte, att nu förstod hon sig själf. Hon förstod, hur hon kunnat bli gift med honom, som satt vid hennes sida, och hur hon kommit så långt, att hon som en brottsling måste rymma från hus och hem. Men rak satt

för att skjutsa henne öfver till Färjestaden på västra kusten af ön.

hon ändå, rak och lugn. Och dock hvilade hennes blick på landskapet, som de foro igenom, som om hon för alltid velat pränta in hvarje del däraf i sin själ för att minnas det, när hon blef ensam.

Hon såg en äng med ekar, som nu hade fält sina blad, fälten, hvilka för en månad sedan stått gula af den rikaste skörd, en skog med små, magra tallar, ett par gamla, ruskiga pilar. Och allt hvad hon såg, kändes som ett farväl.

Till dess att heden tog vid, den vidsträckta, öde alfwaren med sitt korta, saftiga gräs och fläckarna af lågväxt, krypande, utblommad ljung. Då greps hon af ett djupt, för henne själf oförklarligt vemod. Ty det var här, hon hade stirrat sig trött på himlaranden, när hemmet blef henne för tungt och hon kände ett behof att se långt bort.

Denna utsigt kunde tala om hennes korta kärlekslycka, och den hade sin känsla för henne, äfven när hon utom sig af sorg dignade ned på dess hårda mark. Hon såg ut öfver denna hed, där man som oftast knappt ser ett enda träd, där de få, som finnas, äro magra och förkrympta samt ängsligt luta sig åt det håll, dit den pinande blåsten tvingat dem, där små gråa kojor med torftak och lutande skorstenar stå ensamma, nästan som vilsekomna vandrare eller ligga i en lång, melankolisk rad sida vid sida med de talrika väderkvarnarna, hvilka gråa eller smutsröda sträcka ut sina stora vingor, där man från den ena lilla kyrkan kan se öfver till den andra, därför att ingenting finnes som hindrar utsigten. Och när de kommo upp på backen, där utsigten vidgar sig, där sundet ligger blått med gungande, krusiga vågor rätt nedanför, medan hvita segel glida öfver det blåa vattnet, och solstrålarna lysa upp landet på andra sidan, så att Kalmar synes genom morgonens lätta töcken, då vände hon sig än en gång om och kastade en lång blick på, hvad hon ännu såg af Öland. Och nu mindes hon också, hur lätt och klar luften kunde vara under sommarens tid, och hur blankt och färgrikt solen kunde falla långt bort öfver allt, hvad ögat kunde se. Hon hade velat gråta vid minnet.

Men nu höll vagnen stilla och resan var slut.

När hon steg ur och skulle säga mannen farväl, tryckte hon hans hand så vänligt, att han efteråt kom ihåg, att han hade förundrat sig däröfver.

Hon satt på den lilla ångbåten, som med finka propellertag pilade tvärt öfver sundet. Hon såg staden blifva allt tydligare, urskilde kyrkan med dess runda, rådhusaktiga form slottet med dess vallar och till hälften ramlade torn, lasarettet med sin hoptryckta fasad, den långa raden af ljusgula magasin, hvilka se ut, som om de dragit ned hufvudena

mellan axlarna och hade tråkigt, och slutligen såg hon, när de svängde innanför hamnarmen, båt vid båt, som låg invid kajen, och i båtarna gubbar, gummor, pojkar och barn, som sålde fisk, hvilken de hemtade upp ur tunnor eller från bottnen af båtarna, seglen fladdrande lösa för den lätta morgonbrisen och båtarna, som skrapade med fören mot kajens stora murstenar. På stranden var ett vimmel af folk, fruar, som gjorde uppköp, flanerande ungherrar, hundar, som sprungo nosande omkring, pigor, madamer, arbetskarlar och arbetsåkdon.

Emma kände sig icke lugn. Det var som om marken brände under hennes fötter. På kvällen gick Lübecksbåten, och ända till dess satt hon hemma hos den gamla fastern. Ett knyte kläder, som hon tagit med, hade hon låtit stå i en bod nära kajen.

När kvällen kom, gick hon ut. Hon sade sig skola gå ner för att titta på båten. Den väntades klockan sju, men kom först en kvart öfver åtta. Emma smög ombord och dröjde under däck, till dess att hon hörde rasslet, när linorna kastades loss, ljudet af pipan och det dofva, knakande bullret af maskinen, som sattes i gång.

Då gick hon upp på däck och stälde sig vid relingen. Längre stod hon i skymningen och såg ut mot hafvet, som låg framför henne, och där södra uddens fyr glänste fram som en ljus prick. Hon andades fritt, och i nattens stillhet tog hon farväl af hela det lif, hon lemnat, och hon kände att den dag som kom, kom med ett nytt lif, kanske icke så glädt, men ljusst, varmt och rikt, ett lif, som hon kunde lefva, ett lif som skulle gifva henne åter, hvad det gamla tagit.

I flere timmar stod hon, till dess att den ljusa pricken låg bakom henne, och landets konturer tonade bort, medan ångan förde henne fram i den tysta natten öfver hafvet, som gungade med svarta böljor mot det land som låg långt bort på andra sidan sjön.

En månad senare fick hennes man ett bref. Där stod att hon kommit till Amerika, att hon fått en tjänst och hade det bra, fast arbetet nog var sträfsamt. Och så bad hon honom förlåta allt, hvad hon mot sin vilja gjort honom ondt. Ty hon rådde ej därför. Det var andra, som tvingat henne. Hon kunde aldrig förstå, hur hon kommit att begå en så svår synd. Och nu när hon var borta, önskade hon honom allt godt och all glädje i denna svåra värld. Hon bad honom tro, att hon ej rest för att träffa Knut, utan bara därför, att hon ej kunde stanna.

Hon bad honom hälsa morbroderns och alla andra. Hon ville ej, att folk skulle tänka ondt om henne, nu när hon var borta. Ty ingen kan tänka för den andra, och ingen vet, hvad som i lifvet passar en annan bäst.

1885.

Huru tjugo man fångade två hvalfiskar.

Det gick till på ett underligt sätt. Och det skulle aldrig ha gått, om det inte hade funnits kvinnor på platsen. Ty kvinnor kunna åstadkomma de allra mest underbara saker, bara det fins karlar, som de kunna sätta fart i. Ensamma duga de inte till mycket, de håller.

Det var i de första dagarna af september, och sommar-gästerna i skärgården bodde flerstädes ännu kvar på sina villor. Ty årstiden var vacker och varm, och ingen längtade in till staden.

En afton kommer fiskaren Söderberg hem till sitt och går rätt upp till fru Öman, som hyrde af honom. Fru Öman var en fyrtioårs enka, vänlig, glad, praktisk och hederlig. Hela trakten ansåg henne för själfskrifven hjälpreda vid alla möjliga påkommande behof, och var det något, som ingen annan begrep, så skulle hon reda ut saken. Därför gick nu Söderberg i sin stora nöd och förskräckelse upp till fru Öman.

Söderberg var alldeles hvit i ansigtet, när han kom in, och han stannade nere vid dörren, utan att kunna säga ett ord.

»Hvad är det?» sade fru Öman och steg upp. Hon hade lampan tänd och satt och läste. Utanför låg fjärden i skymning, och de bugtande stränderna bildade fantastiska figurer. Månen hade ännu inte gått upp. »Hvad i all da'r är det?»

»Jo, vet frun, jag har sett något ute på sjön i kväll. Vi var ute och tog upp torskrefven, jag tror, det var sjelfva fan.»

Fru Öman blef förvånad. Ty Söderberg var läsare och svor aldrig. Talade han om fan, så var det på allvar.

»Åh prat, Söderberg. Hvad är det ni har sett? Hur såg det ut? Och hvad var det för slag?»

Söderberg skakade allvarligt på hufvudet och steg närmare.

»Det var som ett svart djur. Otäckt långt var det, så långt som allting i världen. Frun kan inte tro, hvad det var långt. Och det låg och sam på vattnet och vältrade sig och plaskade, och i bland sköt det just som en fors rätt upp i vädret, och den kom ur mun på'et. Men jag rodde hem så fort jag kunde.»

Söderberg stannade i talet och såg på fru Öman. Han ville tydligen veta, hvad hans ord gjort för intryck, och han ville framför allt leta ut, om hon själf verkligen var så lugn, som hon gaf sig ut för.

»Det var rakt ett vidunder,» tillade han.

Fru Öman började skratta.

»Ja, men det är ju en hvalfisk, vet jag. Inte är det något att vara ängslig för. Det är en stor lycka. Far till Lars på Svartnö och tag honom med sig. Ni får hjälpas åt att fånga hvalen. Det kan Söderberg tjäna mycket pengar på.»

Men Söderberg såg tvifvelaktig ut.

»En hvalfisk,» sa' han »som är så lång. Den var som härifrån och ända tvärs öfver till andra landet. Neej. Det låter nog både Lars och jag bli.»

Men fru Öman var envis. Hon beskref för Söderberg, att just som han nyss gjort, brukade alla tala, första gången

de sågo en hvalfisk. Och hon gjorde klart för honom, hur mycket pengar, som stod att få, och hur det var, så tog Söderberg med sig en bekant, som hette Anders, och gaf sig samma kväll i väg öfver till Lars.

Lars var en förmögen bonde, som bodde en halftimmas rodd ifrån Kråköen, der Söderberg var hemma. Lars var femtio år gammal, styfbent och armstark samt känd för att vara ytterst försigtig. Han led därjemte af ett naturfel, som ofta visade sig ganska hindersamt. Han stammade nämligen högst betydligt, och detta blef naturligtvis märkbart i synnerhet vid kritiska och upprörda ögonblick, eller med andra ord just när ett flytande talorgan som allra bäst behöfdes.

Och så blef jagten beramad, yxor togos fram, och båts-hakar slipades till harpuner.

Klockan fem följande morgon var fru Öman ute i båt för att åse den stora fejden, och med henne satt i båten hennes dotter, en lång, mager och glad jänta, som ännu inte riktigt fått sömnen ur ögonen, men som ändå var utom sig af lycka öfver utsigten att få vara med om ett så verkligt spännande och härresande äfventyr som att fånga en hvalfisk. Det hade hon läst om i jagtböcker och sjöromaner, och när hon nu satt i båten, kändes det som en rysning i maggropen, barå hon tänkte på, att snart skulle hon kanhända få se det förfärliga djuret, resande sin svarta rygg öfver de väldiga böljkammarne och med ett slag af sin väldiga stjärt krossa deras bräckliga farkost i spillror.

Husch. Hvad det var farligt och hvad det var roligt. Nästan som att läsa en roman.

På stranden stodo Söderberg och Lars och väntade, när fru Ömans båt närmade sig. De hade andra tankar. Söderberg stod alldeles stilla och plirade med ögonen öfver hafsytan för att se riktigt skarpt, och han flyttade och flyttade med fötterna af bara ifver. Men Lars gick fram och tillbaka på bron nere vid sjöboden och svor ideligen. Det vill säga han försökte att svära för att på något sätt utfylla vänttiden, Men han lyckades icke att få fram ett enda begripeligt ord. Anders svor med. Kort, tvärsäker, röd och fryntlig, satt han på en upp- och nedvänd gammal båt och val-

kade bussen mellan tänderna, medan han allt emellanåt för att fördrifva tiden spottade svart. Och ett stycke därifrån stodo Larses drängar, Per Gustaf och Olle, för sig själfva. De hade dragit ned en gammal refflad kulbössa, som var försvarligt laddad, en oerhörd stör, på hvilken var fastsatt en skarpslipad spets, flere yxor och diverse andra lämpliga eller olämpliga anfallsvapen. När fru Ömans båt lade till vid bryggan, utbytte man under tystnad hälsningar. Det var en underlig grupp, som stod där och tittade ut öfver hafsytan.

Solen hade nyss glidit upp öfver skogsranden, och långt utåt hafvet till syntes en tjock molnvägg som stängde utsigten. Vågorna krusades lätt af den första morgonbrisen, som börjat kasta sina lätta, hastiga pustar bort öfver den blanka vattenytan, där nu små krusiga vågor trillade öfver hvarandra i munter lek. Borta mellan skären gaf dimman mera vika, och solen blänkte klart och kallt fram genom glittrande sund.

»Nå, hur tänker Söderberg göra?» sade fru Öman till sist. Hon kände till folk och ville ej brådstörtadt egga upp karlarne, fast hon i sitt stilla sinne hade beslutat, att jagten nog skulle bli af. Det skulle hon vara kvinna för.

I detsamma syntes bara ett par famnar från land något mörkt, som vältrade sig på vattenytan, och efter en stund sköt en kort vattenpelare rätt upp i luften.

»Hvad vi ska göra?» sa' Söderberg. »Ja, det vet jag inte. Men där ser frun djuret eller hvad det är för slag. Där sprutar det.»

Fru Öman hade aldrig i sitt lif sett en hvalfisk. Men att det *var* en hvalfisk, det förstod hon ändå. Och nu gällde det att uppträda som auktoritet.

»Det *är* en hvalfisk,» sade hon. »Naturligtvis är det en hvalfisk. Hvad skulle det annars vara? Jag försäkrar Söderberg, att det är en hvalfisk.»

Söderberg stod fortfarande rådvill. Han trodde nog, att det var en hvalfisk. Ty vid dagsljus tror ingen menniska på fan. Men han var ändå rådvill. Då blef det med ens Lars, som gjorde slag i saken.

När Lars fick se detta förfärliga djur, som sprutade kanntals med vatten och rörde upp sjön i svallvågor, hvar han for fram, då greps han af stridslust.

»Po-po-pojkar,» skrek han till drängarna. »Nu-nu-nu-nu gä-gäller det. I båten med er och skjut ut. Nu ska här jäklar i mig bli luft i luckan.»

Därmed högg han bössan och sprang ned på aktertoften i en af båtarna, allt under det han med ifriga åtbörder ropade upp till drängarna, att de skulle skynda sig. Dessa grepo den ena en yxa och den andra harpunen, klängde ned i båten och togo till hvar sitt par åror. Lars var alldeles vild. Han tjöt och skrek och fäktade med armarna, ända tills de kommit i väg. Då stod han alldeles tyst uppe på akterbrädan, darrande af sinnesrörelse och oafåtligt stirrande på den punkt, där böljorna samlade sig omkring en ofantlig gråglänsande rygg, hvilken stod upp ur vattnet som en kolossal puckel.

Då sköto plötsligt två vattenstrålar bredvid hvarandra upp i luften, en stor och en liten.

»Det är två,» skrek Lars och hoppade upp och ned. Han kunde inte stå stilla.

»Den djäveln har en unge,» skrek han åt de andra, som stodo uppe på bryggan.

Nu kom båten midt för djurets hufvud. Lars lade bössan till ögat, sigtade lugnt och sköt. Röken blåste i lätta flagor bort öfver trädens grenar, löstes upp och försvann.

Djuret var ett ögonblick borta, men båten rullade starkt i svallvågorna, och efter några sekunder steg åter en vattenstråle upp öfver vattenytan. Men denna gång var vattnet färgadt med blod.

Nu blef det lif i Söderberg, som stod kvar på land. När han såg blodet, var han klar med situationen. När Lars tordes, då ville inte han vara rädd. Nu gälde det bara att gå på. Han tog tag i en yxa och gick lungt ner i den ena båten.

»Det är så godt, du tar ökan, Anders,» sade han, »så bli vi fler.»

Anders tog ökan, och nu började de tre båtarna att förfölja det sårade djuret. Rätt hvad det var, syntes ungen alldeles vid kanten af Larses båt. Då släppte en af drängarna åran, och innan Lars, som höll på att ladda, hann att få på knallhatten, smälde han till honom med all sin makt med harpunen. Den blef sittande, och fisk och harpun försvunno plötsligt från vattenytan.

Ett vildt hurra skallade, och Lars sköt i glädjen på måfå efter den stora fisken.

»Nu-nu ska-ska vi ha fatt på stora morsan,» skrek han.

Båtarna bildade linie. Fru Öman och unga fröken hade rott ut i sin båt, och flere båtar hade kommit till. Som en löpeld hade underrättelsen spridt sig, att det kommit en hvalfisk in bland skären, och nu kommo från alla kanter och håll båtar, som skulle taga del i den stora jagten. De kommo från norr och söder, öster och vester, och i båtarna sutto män, kvinnor och barn. På sjön bildade de en regelbunden linie, och för hvarje manöver som hvalen gjorde, upphäfdes från båtarna ett vildt hojtande.

Den lilla hvalen hade försvunnit, hvarför man antog, att den var död, och allt intresse samlade sig nu kring den stora. Den hade gifvit sig utanför öarna och låg nu midt ute i fjärden och vältrade sig och sprutade.

Midt öfver på andra sidan fjärden var ett långt, skog-beväxt land, som var ituskuret af en smal ränna vatten. På båda sidor om denna ränna, som skar sig långt ut i sjön, låg en lång sträcka af grundt vatten, och kunde man jaga hvalen dit, var man trygg för att ha honom fast.

Därför bildade de anfallande båtarna linie. I en half-cirkel närmade man sig från olika håll det väldiga djuret, som i sin ångest och förskräckelse än dök ned på djupet, än visade sig uppe på ytan, piskande vattnet med sin väldiga stjärt. Man sköt på det, man skrek, man kastade med stenar hvilka förut tjänat till barlast. Det var ett oväsen, till hvilket de skogiga stränderna med sina klippor och stenar säkert sällan hade skådat maken. Djuret blef vildare och vildare. Plötsligt stannade dess väldiga kropp högt öfver vattenytan, och man förstod, att nu satt hvalen fast på den långgrunda

sandbotten. Ett väldigt jubelskri dånade öfver vattnet, och nu började båtarne lägga till. Först kom Lars, svärjande och stammande, under det han med hemska åtbörder svängde en yxa. Karlarne började hoppa ur båtarna, och anföllo vidundret på nära håll. Det blef förfärligt sargadt, hänsynslöst höggo de in, framifrån och från sidorna, blodet flöt från det sårade djuret och färgade vattnet med sin mörka, lef-rade färg.

Lars blef så ifrig, att han sprang upp och satte sig grensle på djurets rygg, i tanke att på så sätt bakifrån gifva det dödshugget. Men då gjorde fisken en sista ansträngning och med stjärten klippte den till Lars på örat, så att han stod rätt på hufvudet i det grunda vattnet.

Men då sprang Lars upp igen. Han var så arg, så att hela ansigtet gick i vågor på honom, och han stammade och ansträngde sig, så att det rann svart utefter mungiporna.

»De-de-de-det sk-sk-ska du, ta mig fan, ha igen,» skrek han.

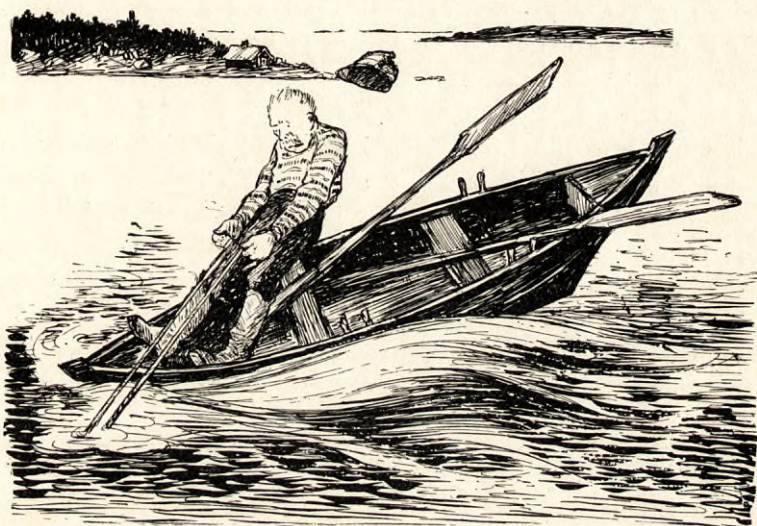
Och därmed sprang han framför hufvudet och klämde till hvalen, så att nosen klöfs. Det starka djuret föll tungt ned på sidan, en blodström färgade vattnet, och några väldiga ryckningar skakade hennes stora kropp.

Då fick Per Gustaf, Larses dräng, se något märkvärdigt som rörde sig framåt på vattnet. Toppen af en stång vippade fram och tillbaka ofvan vattnet och kom allt närmare. Hvalens unge var inte död, fast harpunen satt fast i dess nacke och nu kom den simmande för att söka efter modern, dök upp från djupet, därför att den anade fara, eller kanske därför att den ville dia, som den gjort, när Söderberg först upptäckte hvalen, och tyckte, att den var så farligt lång.

När Per Gustaf fick se stängen, som syntes af sig själf vippa fram öfver hafsytan, förstod han genast, att hvalens unge icke var död, och han greps af ett häftigt begär att förvärfva ära och utmärkelse. Han sade inte ett ord till någon, utan ensam och allena hoppade han i en af båtarna och gaf sig till att ro emot djuret. När han kom intill stängen, tog han en lina, som låg i båten, och kastade en

rännknut omkring stängen samt gaf sig sedan till att hala och dra, allt hvad han orkade.

Men då blef det en annan dans, än Per Gustaf hade drömt om. Han hade trott, att han skulle kunna sätta fast linan vid en årtull och på det sättet ro och hala fisken i land. Men det blef annat af. Knappt kände hvalen, att det drog i stängen, som med sin hulling hade säkert fäste i dess kött, förr än den tvärt dök mot botten. Och han hade kraft

att han skulle kunna sätta fast linan vid en årtull

att dra med. Det fick Per Gustaf erfara, där han röd i ansigtet och med vidöppen mun, utan att kunna få fram ett ord, stod och höll i linans båda ändar, som om han setat på en hövagn och hållit i ett par oxtömmar. Ty det bar af med båten för hundra hakar. Per Gustaf höll i, så att linan skar stora märken i handlofvarna, och han skrek pto-o-o-h af gamla vanan, allt hvad han orkade. Men det hjälpte inte. Båten sköt fram genom vattnet, så att fören dök ner, och vattnet stod som skum på båda sidor om relingen. Fisken var starkare än Per Gustaf. Han drog af med både honom

och båten, och en sådan färd hade Per Gustaf aldrig varit med om. Fiskeriet var alldeles vettskrämd, och den bar i väg rätt bort emot bryggan, vid hemmets strand, och när den kom dit, så satte den af in i sjöboden, där den blef liggande och slog med stjärten och vältrade sig, för att den ej kunde komma ut igen. Och hela vägen måste Per Gustaf följa med, röd i ansigtet som en tupp och utom sig af fasa. Och det förargligaste af alltihop var, att så länge han var inom hörhåll, så förföljdes han af de andras skrattsalfvor. Ty Lars skrattade, och den andre drängen, Olle, skrattade med. Och Söderberg skrattade, och den lilla hjulbenta Anders skrattade, och Fru Öman skrattade, och unga fröken skrattade, så hon skrek. Och alla de andra karlarna, som kommit ut, skrattade också. Och det var inte underligt. Ty när det bar af med Per Gustaf så där fort, då sågo de till sist inte annat än vattnet, som forsade omkring stäffen, och båtskrovet, som stod opp med aktern, och Per Gustafs röda ylletröja, som stod som ett rött streck tvärs öfver sjön.

Inne i sjöboden blef emellertid hvalens unge dödad, och ute på sandgrundet blödde den stora springhvalen till döds. Den var förfärligt sargad, blod strömmade af dess nos och utför dess sidor, och det blänkande, gråa skinnet hängde i trasor, mellan hvilka blodet rann.

Från hafvet hade hvalen kommit, och inne mellan de trånga skären blef hon och hennes unge hetsad till döds.

* * *

Men i hela trakten blef det ett jubel. Folk strömmade till från alla kanter, och på aftonen föredde fjärden ett egendomligt skådespel.

På Söderbergs brygga var det fullt med folk, gummor, gubbar, flickor och barn stodo där och tittade i solnedgången ut öfver vattnet.

Där kom en stor båt roende, och på hvardera sidan om båten var en af hvalarna fastsurrad. Tre par långa åror stucko ut öfver djurens rygg, vid det första paret satt Söderberg själf, och i aktern af båten stod Lars upprätt

och slängde med hatten åt fru Öman, som viftade ifrån bryggan.

Så forslades jagtbytet i land på en liten ö, där det skulle förvaras öfver natten.

Dagen därpå blef det stor rådplägning, hvad man skulle göra med fiskarna, och fru Öman blef naturligtvis i första rummet rådfrågad. Hon funderade en stund, men hennes dotter, som hade godt om ljusa idéer, föreslog, att Lars skulle taga fiskarna med och segla in till staden och lägga sig med dem ute på strömmen och visa dem för pengar för skolpojkar.

Då började Lars att stamma igen.

»Fa-fa-ra till sta'n» sa' han. »Och så surnar de under tiden, och så ligger de ute på strömmen och stinker, och så kommer polisen, och jag får en spark, så jag får fara hem igen. Jo, i helvete.»

Men då kom fru Öman fram med sitt sunda förstånd.

»Nej, det ska ni inte göra,» sade hon. »Men vi ska telegrafera till vetenskapsakademien om saken, så får ni nog sälja dem.»

Vetenskapsakademien var det ingen, som visste, hvad det var. Men fru Öman kände de alla, och därför gjorde de, som hon sa.

Och samma dags kväll kommo två herrar ditut. Och de köpte djuren för 250 kronor (Lars hade först begärt 1,000), och de styckade dem och togo ut benknotorna och foro till staden med dem. Det skulle vara att läsa på, sade en af herrarna, som hade polisonger och glasögon.

Men späcket fingo karlarna behålla, och det kokades olja af och såldes för en krona och femtio öre kannan; så att det blef också mycket pengar. Och de 250 kronorna delades så, att Söderberg och Anders och Lars och hans två drängar fingo 25 kronor hvar, och resten skiftades lika mellan alla de öfriga.

Ty de, som hade varit med ifrån början och gett hvalen första grundskottet, de skulle ha mest. Det hade fru Öman sagt, och det var ingen, som opponerade sig däremot. Ty rätt ska vara rätt, och det var dagspenning, som kunde vara bra att få oftare.

Men hjältebragden glömdes inte, och den blir omtalad, antingen sommarsolen gassar öfver grönskande öar och blåa sund, eller istäcket ligger säkert och fast mellan de mörka skären.

1885.

En episod från skären.

Det var på senhösten en lördagsnatt. Inne i logen dansades och skämtades. Erikson hade äntligen hållit sitt löfte och gifvit sitt tillstånd till skördedansen. Därinne ljöd nu handklavéret, blandadt med trampet af de dansandes steg, och gick man fram till dörren, såg man ett vimmel af hopande, dansande och skrattande par, omgifna af ett grått, skimrande dammoln, genom hvilket svagt och flämtande trängde skenet från en dålig stallykta, som hängde i taket.

Det var vid fyratiden på morgonen. De dansandes krafter började småningom att slappas, en och annan af de äldre hade redan dragit sig undan för att i ro sofva af sig tröttheten eller ruset på en höskulle, och ute på backen sågs ett eller annat par med armarna om hvarandras lif smyga sig bort i nattens mörker. Slutligen tystnade handklavéret, de dansande stodo i grupper här och där, flämtande och röda af ansträngningen, torkade svetten af sig eller sköljde ned dammet i halsen med en sup eller ett glas öl. Till sist började ett par af de äldre flickorna, sedan de en stund hade sett på hvarandra, ordnat hufvuddukarna och dragit på klänningsärmarna, att taga afsked. Exemplet följdes af andra, och snart tågade de främmande utför backen och nedåt sjön till, medan en annan del af ungdomen tog vägen öfver bär-

gen, där en svag rand af den uppgående solen redan började titta upp. Det blef tyst och ensamt på gården igen, stallyktan såg i morgondagern ut som en matt prick, och borta från bärgen hördes handklavéret. Endast gumman Erikson och en af pigorna gingo fram och tillbaka mellan logen och boningshuset för att bära upp glas och buteljer.

Då kom ett par ut ur skogen, som låg på andra sidan byggnaden, och gick långsamt ned öfver backen bortåt bärgen. När de kommit ned på botten af den lilla dalen, satte sig den ena ned.

»Jag orkar inte gå längre, Kalle. Det är rakt omöjligt.»

Han stod villrådig och såg sig omkring.

»Det är för eländigt, att du skall vara så klen.»

»Ja, jag vet inte, hur det är med mig i dag. Det känns så underligt i bröstet. Jag har visst dansat för mycket . . . jag tål inte det, vet du . . .»

»Ja, hvad ska vi ta oss te? Inte kan du sitta kvar här.»

Han satte sig ned på marken bredvid henne och började att smeka hennes gula hår, som glidit ner under det svarta hucket. Därpå lade han ena handen mot hennes kind och kysste henne. Hon smålog lätt och lutade hufvudet mot hans axel med en rörelse af trötthet.

»Det går snart öfver», sade hon. »Låt mig vara litet . . . Det går öfver . . . Om jag bara inte skulle börja arbeta, när jag kommer hem.»

Hon såg så blek ut, att ynglingen blef rädd och hastigt lutade sitt hufvud åt sidan för att bättre kunna betrakta hennes ansigte.

»Du är ju sjuk, vet jag», sade han. »Du tål ju aldrig så mycket som de andra flickorna.»

Och ängslig att vara ensam med henne tillade han:

»Kom och försök att resa dig upp, skall jag bära dig öfver bärgena ner i båten. Det går inte an, att du sitter så här längre.»

Hon drog sig ifrån honom, men blef sittande med händerna i knät.

Då lade hon hastigt båda armarna om hans hals . . .

»Det orkar du aldrig», sade hon skrattande.

»Orkar jag inte? Det var väl fan. Kom ska' du få se.»

Han böjde sig ned och grep henne om lifvet för att lyfta upp henne.

»Kom bara! Hvad i Jössu namn, tror du inte jag kan bära dig, som är så lätt. En half fjärdingsväg.»

Flickan såg sig omkring för att se, om någon gaf akt på dem. Solen hade nyss gått opp, dimman dref som hastiga moln mellan träden, och hela dalen var tyst och öde. Nej, det var ingen, som såg dem.

Då lade hon hastigt båda armarna om hans hals och lät honom lyfta upp sig.

»Gud hvad jag tycker om dig», sade hon, i det hon säkert lutade sig emot honom.

Långsamt och försigtigt bar han henne vägen framåt, lät henne själf stiga öfver stättan, där rågakern slutade, lyfte upp henne igen, och gick sedan vidare på den smala stigen fram öfver bärgen.

Men gumman Erikson hade genom fönstret sett, hur de begåfvo sig af. Hon sade ingenting åt någon, men hon skakade på hufvudet och tänkte för sig själf:

»Det slutas aldrig väl. Kalle har ju inte mer, än han knappt kan lefva själf.»

* * *

Kalle Jonson var född på fastlandet. Han var liten till växten, med blekt, skägglost ansigte, omgifvet af ljust hår, och ett par ljusblå, lifliga ögon på båda sidorna om en rak näsa. Det var något fint och vekt öfver hans väsen, men på samma gång var han munter och uppsluppen som få, och han var alltid med, där det var dans och lustighet på färde. Hans fader hade varit torpare hos samme baron, af hvilken Erikson arrenderade sin gård. När fadern dog, var Kalle sjutton år och kom i tjänst som dräng hos en bonde, som bodde på södra sidan af ön. Där stannade han i tre år, tills han kom till Erikson.

Det var på ganska egna vilkor, han först kom där i huset. Sista julen han ännu var kvar hos sin förre husbonde, hade drängarna på juldagens morgon farit i julottan. Det hade gått lustigt till kvällen förut, och på morgonen stoppades brännvinsflaskan i fickan, när de begåfvos sig på väg. Det var mörkt och kallt på vintermorgonen, och det knarrade bistert under medarna, medan de foro fram på den illa banade vägen. Långsamt gick det, deras kläder voro ej särdeles tjocka, och det var inte godt att springa bredvid häller för att värma sig. Ty snön var djup, och det var gropigt på vägen. Då kom flaskan i gång, och de togo allt mer än en sup hvar till lifs, innan de kommo fram. Och det var ett muntert följe, som kom in i kyrkan.

Kalle Jonson var den allra muntraste. Han var yngst och ovan vid drycken, åtminstone mer än de andra. Efteråt kom han ihåg, att han tyckte gången var full med folk, när han skulle gå in i kyrkbänken, och att han sjöng med full hals, därför att han tyckte, att ljusen brunno så muntert, och att mänskorna sågo så vänliga ut. Sedan mindes han bara, huru kyrkvaktaren midt

Kalle Jonsson.

under predikan kom och ledde ut honom, och att alla människor i hela kyrkan vände sig om och tittade på honom.

I april månad blef han, såsom hafvande stört kyrkfriden, dömd till vatten och bröd, i fall han ej ville betala böter.

Emellertid hade han till flyttningen tagit tjänst hos Erikson, som bodde en mil därifrån. Ty han var ledsen på att höra alla människor tala om, hur han hade varit full i kyrkan. Vid tinget sade han, att han skulle betala plikten, och den tjugofjärde flyttade han till Erikson.

När han hade varit där ett par dagar, kom nämndeman dit en middag, när alla sutto i stugan omkring maten. Alla visste ju, hvarför han kom, men det var ingen, som hade frågat Kalle, i fall han redan hade betalt plikten, eller om han hade några pengar.

Hälsningar utbyttes, utan att någon reste sig opp. Till sist bad Erikson den nykomne taga plats. Nämndeman satte sig på en ledig stol bredvid spiseln och hostade.

Jag kommer till dig, Kalle», sade han efter en stund.
»Har du skaffat pengarna än?»

»Nej», svarade Kalle utan att se opp från strömmings-tallriken.

»Ja, då får du väl fara bort då på några da'r», tyckte nämndeman.

Kalle sköt stolen från bordet och gömde ansigtet i händerna en stund.

»Jag tänkte fråga, om farbror inte ville hjälpa mig», sade han till Erikson.

Erikson svarade endast med ett par obegripliga ljud och såg med en snabb blick bort mot spiseln, där hustrun stod och hålde opp vällingen. Nämndeman såg sig omkring ett par gånger och satt därefter orörlig som förut.

»Det är femtie riksdaler», mumlade Kalle, men han skalf på rösten.

»Det är svårt efter så mycket pengar i så'na här tider», sade Erikson, fortfarande utan att se opp.

Hustrun, Tea, hade stått och hört på alltsammans, utan att säga ett ord. Men nu såg hon bort på mannen och sade dristigt:

»Det får du allt göra ändå, Erikson. Det är ju synd om pojken, att han ska' ha' det på sig, att han har setat inne för så litet. Han kan ju tjäna å det se'n, om han lofvar att stanna, tills det är betaldt. — Det kan du väl göra, Kalle?» tillade hon.

Kalle såg upp.

»Ja, det kan farbror lita på», sade han.

Det blef tyst en lång stund igen. Men till sist sade

Erikson, som om han kommit på det klara med ett trassligt räkneexempel:

»Ja-a, vill du tjäna af sedan här hos mig . . .»

Och på så sätt kom Kalle att stanna hos Erikson. — —

Det var en söndagskväll i oktober, och solen lyste klart och kallt öfver den lilla dalen, där åkertegarna voro nyplöjda och de fina stråna af höstsådden börjat växa upp. Byggnaden kastade en mörk slagskugga öfver stenknallen framför förstugukvisten, och mot ekbacken på andra sidan dalen lekte solstrålarna sin lustiga höstlek mellan gula, röda björklöf, mörgröna ekblad och det långa skogsgrässets fina, mattgula, vissnade strån. Allt ibland gick en vindstöt mellan träden, och bladen dansade ned och lade sig sakta till ro på den mjuka bädden af förut affallna blad under trädens krona.

Kalle hade nyss fått bref från Klara. Hon hade fått lof att flytta hem till modern, som var enka och bodde i Stockholm. Nu skref hon, att hon hade fått en liten flicka, som också var hans, att hon för resten var frisk och rask, och att hon var så glad ändå, fast det var svårt ibland, därför att hon visste, att han inte skulle öfverge henne, utan söka sig någon plats, så att de finge gifta sig till hösten.

Han hade stannat utanför ladväggen, tog fram brefvet och stod och stafvade på det en gång till. Sedan satte han sig ned på en gammal timmerstock, som låg där, och lutade hufvudet i händerna.

Han hade försökt på alla vis. Han hade sagt opp sin gamla plats för att få en ny, som kan kunde gifta sig på. Han tänkte och tänkte. Det surrade i hjärnan på honom som ett urverk, hvilket är i olag. Han visste inte, hvad han skulle taga sig till, och ingen mänska kunde hjälpa honom, rakt ingen. Det var då ett elände, han kommit i också, han som aldrig hade ränt efter flickorna, som de andra brukade. *Han* skulle komma ut på det här sättet, och de andra skulle gå fria. Världen är bra besynnerlig. Han hade hört om en tändsticksfabrik på vägen in till Stockholm, där han kände en af arbetarna. Och den hade alltid stått för honom som en räddning. Där måtte han väl alltid kunna få plats, så

många arbetare som de hade. Han kom därifrån just nu, han hade haft ledigt i två da'r för att få vara ute och höra sig för. Men det var fullt där också. Ingenstädes fans det plats för honom.

Om han ändå kunde få en plats! Han skulle arbeta som en häst, bara han kunde få sätta bo till hösten och inte gå på det här sättet längre. Och Klara kunde tvätta, hon hade ju lärt sig det. Då kunde de gifta sig och allt skulle bli godt och bra. Han smålog vid tanken därpå och såg sig omkring, i det han skakade på hufvudet liksom i takt till någon inre melodi.

Men det var ju alldeles omöjligt. Han hade försökt öfverallt, och han visste intet annat ställe i hela världen, dit han kunde vända sig. Det klack till i honom, och han satt en lång stund och stirrade framför sig. Han hade varit öfver hos baron, där fadern hade haft torp, och frågat, om det fans något torp ledigt. Nej, det fans ingenting. Om han behöfde någon statkarl. Nej, han ville inte ha mer gift folk. Och han hade hört sig för inne i staden genom andra. Öfverallt samma svar. Han tyckte, att det var märkvärdigt, att en mänska, som ville arbeta, inte skulle kunna få, att en, som ville göra sin orätt rätt igen, inte skulle lyckas.

Och som han satt där, lutade han åter hufvudet allt tyngre i sina händer, och han kom att tänka på, att han gjort henne så olycklig, och att hon skulle få sitta där kanske hela sitt lif med skammen, och att han inte skulle kunna hjälpa henne. Han brast i gråt, och han kastade sig framstupa på marken och vred sig och grät och snyftade som ett barn.

Han visste ej, hur länge han legat så, när han kände en hand, som ruskade i hans axel. Han vände på hufvudet och såg madam Erikson, som ställt mjölkkrukan ifrån sig och med ett ängsligt uttryck i sitt ansigte böjde sig ned öfver honom.

»Jössus pojke, hvad i all verden är det med dig?» sade madamen, i det hon ännu en gång gjorde ett fåfängt försök att få honom att resa sig.

Han kunde ej tala redigt, men mellan snyftningarna kunde dock madamen höra ord om, att han hade gjort flickan olycklig, att det aldrig i världen kunde bli bra igen, att han aldrig kunde få någon plats, utan att han skulle gå som en

Han reste sig långsamt och torkade sitt ansigte med båda händerna.

fattig bonddräng i hela sitt lif och inte kunna hjälpa till med barnet en gång.

Men då blef hon alldeles utom sig.

»Res dig upp, vet jag», sade hon, »och ligg inte och gråt på det där sättet! Hvad ska' det tjäna till? Stora, långa karlen. Det är ju, som om du rakt vore från vettet.

Res dig upp, säger jag dig, så att jag kan få höra, hvad det är.»

Han reste sig långsamt och torkade sitt ansigte med båda händerna.

»Har du inte fått plats?» fortfor hon.

»Nej», svarade han utan att se på henne. »Det går inte. Jag vet mig ingen råd längre.»

»Vet du dig ingen råd? Har inte Pehrson i Staby bjudit dig drängplats ute hos sig? Där får du det ju bra, vet jag.»

»Men jag kan inte låta bli att tänka på Klara . . .»

Han darrade på rösten och höll på att brista i gråt igen.

»Gråt inte, pojke, säger jag dig,» sade madamen och drog undan hans hand, som han höll på att lägga öfver ögonen, »gråt inte nu, utan hör på, hvad en säger dig. För du vet väl, att jag vill dig väl. Inte blir flickan olycklig för det och inte sämre håller för resten. Om det inte går nu, så kan det väl gå till ett annat år.»

»Ja, men . . .» Han stampade häftigt i marken. Det är ett helvete, det här.»

»Nåå, hvarför ska du göra't värre, än det är? Har hon inte sin mor att vara hos? Och kan inte hon se efter barnungen, när flickan är ute och tvättar? Tror du inte Klara är en så'n flicka, så du inte behöfver vara rädd för att ha' henne i Stockholm ensam ett år? Och modern är ju snäll vid henne, så för den delen behöfver du aldrig vara rädd. Du skall väl vara karl, vet jag. Inte blir det bättre, om du gråter. Till ett annat år, blir det väl nå'n råd. Då kan ni alltid gifta er, och hon är lika god för det. Och det behöfver ingen säga ett ord om henne. Inte kan en få't, som en vill, alltid inte.»

Och därmed nickade madam Erikson åt honom, tog mjölkspannen i sin starka näfve och gick stadigt uppför backen och in i stugan.

Men när madamen hade gått, stod Kalle kvar ute vid ladan och funderade en god stund till. Hans tankar hade fått en annan fart, och han kände sig inte orolig längre.

Han var till mods, som när han första gången i sitt lif hade fått en riktigt svår leråkersteg att gräfva opp. Det såg ut som om han aldrig skulle orka till slut med den. Och ändå visste han, att om han höll på ordentligt och gräfde upp koka efter koka, så skulle det vara gjordt om en dag eller två. Bara han inte blef trött eller stod och funderade.

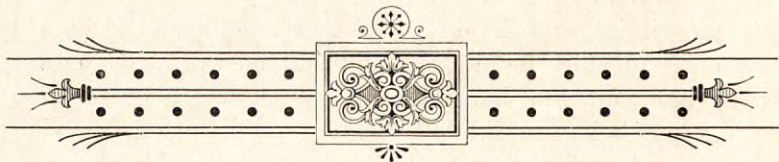
Han tog upp mössan, som fallit af honom i gräset, satte den på sig och spottade.

»En får väl försöka ändå», sade han för sig själf.

Och borta bland trädens höstfärger glittrade aftonsolen, och luften var klar, kylig och bra att tänka och arbeta i.

1884.

En Smälänning.

För några år sedan var jag tvungen att tillbringa ett par dagar i Köln. Jag måste invänta ett rekommenderadt bref, var ensam och var därför hänvisad till mig själf, om jag på något sätt önskade förströ mig.

Det vore synd att säga, att Köln är en rolig stad. När man sett domkyrkan och gjort några fruktlösa och själs-tröttande promenader genom de smala, slingrande gatorna, stått och tittat en stund från bron och ned på Rhen, som smutsgul, stark och melankolisk snor de väldiga vattentrådarna om hvarandra och utmed de höga lerväggarne skrapat sig allt mera gul och allt mera melankolisk, när man då till på köpet varit inne på ett postkontor och frågat efter ett oumbärligt rekommenderadt bref, som icke anländt, då är det icke underligt, om man känner sig något nedsatt till lynnet och tillgriper den i Tyskland vanliga utvägen att blifva vid godt humör, nämligen att gå in på en bierlokal och rekvirera fram en mugg kyligt, fradgande öl.

Den lokal jag kom in på, var i den stil, man ofta ser i Tyskland. Låg och halfmörk, med brunmålade träbänkar utmed väggarne och bord i samma färg, mångfärgade öl-seidlar af porslin, måladt glas, tenn eller trä på hyllorna, fönster med måladt glas i matta färger och omsorgsfullt snidade panelningar.

Jag slog mig ned vid ett af borden och bestälde den efterlängtdade seideln. Den kom fram. Jag hade nu god tid att se mig om, och de få kunderna voro snart undersökta och syntes ej egnade att verka uppiggande.

I ett hörn af rummet, satt emellertid läsande en tidning, en herre, . . .

I ett hörn af rummet, satt emellertid läsande en tidning, en herre, som väckte min nyfikenhet, och som jag snart märkte var värden på stället.

Det var en liten utsägligt välmående karl med små blågråa, nästan mongoliska ögon, slätrakadt ansigte och ett tunnt knollrigt hår, hvilket liksom drog sig tillbaka vid pannan för att lämna utsikten fri. Hans läppar voro tjocka, hans hals så fet, att när han lyfte på hufvudet, såg det ut

som ett enda rakt streck från spetsen eller rättare slutet af hakan och ned till nyckelbenet, hvilket skymtade fram öfver hans elegant urringade skjortkrage. När han talade, lät det, som om orden halkat ur munnen på honom. Han talade en ganska vacker tyska, men i vissa ögonblick tyckte jag mig urskilja ett slags brytning, som jag fåfängt sökte förklara, hvarför den föreföll mig så bekant.

Han syntes emellertid hålla god ordning i sitt hus. Oupphörligt hade han en påminnelse eller uppmaning till hands för de uppassande, och hela tiden gled orden fram som välnötta medar på glanskis, medan han ifrigt gestikulerade med händerna, slängde på hufvudet och allt ibland själf sprang upp och ryckte en illa påfyld seidel eller en slarfvigt serverad smörgås från en yngling med serviett under armen för att visa, hur han skulle bära sig åt. Därpå bar han själf fram artikeln i fråga till den väntande gästen, bad honom under en flödande ordström om ursäkt för dröjsmålet och slog sig därefter ned igen i sin vrå och vid sin tidning, i det han vårdslöst kastade den ena foten upp öfver knät.

Han satt ett godt stycke ifrån mig, och det var tämligen skumt. Men emellertid började tidningens utseende att väcka min uppmärksamhet. Den såg för mina ögon icke det ringaste tysk ut. Jag steg upp och gick förbi honom fram till disken, i det jag gjorde mig ett ärende med att taga en tändsticka. I förbifarten passade jag på och betraktade den misstänkta tidningen på nära håll.

Min själ och gud var det icke gamla »Dagbladet». Jag kände genast igen hela tillställningen, det dubbelvikna landsortsformatet, de korta, stela spalterna, trycket, »tidningsöfversikt», Spada, »Egyptiska frågan», Rättegångs- och polisärenden.

»Förlåt mig, är ni svensk?»

Den tjocka herrn kastade tidningen på fällbordet framför sig och stod ögonblickligen uppe på fötterna, och bökade sig.

»Nej, det var treffligt att träffa en landsman. Hvad tycker herrn om min enkla lokal? Hvasa? Jag är värds-

husvärd här, ser herrn, och i den här förbannade sta'n ser man sällan några landsmän.»

»Gustaf», ropade han därefter på tyska, »bär hit herrns seidel.»

Därefter på svenska igen:

»Nå, hur står det till i gamla Sverige? Var det länge sedan, herrn reste hemifrån?»

Jag svarade, att det skett för tre veckor sedan, att jag bara var ute på en liten tripp, och att jag snart skulle vända tillbaka hem igen, samt att jag just nyss i Köln skiljts från mitt sällskap, en bekant skådespelare.

Han frågade efter namnet, och då jag nämt det, utbrast han:

»Herre gud, det är en gammal vän till mig. Ja, den tiden ja. Tycker herrn om teatern?»

Om jag tyckte om teatern? Jo, det var en fråga det.

»Jag är alldeles galen i teatern», svarade jag. »Jag hör till de där människorna, som om jag en kväll fått känna oset från rampens lampa icke kan gå hem, förrän föreställningen är slut, om det också är aldrig så tråkigt.»

Han tog min hand och såg mig rätt i ögonen, under det att hans ögon sågo fuktiga ut, och orden trillade ur hans mun med ännu större lätthet än vanligt.

»Mitt namn är Ekström», sa' han, »vill inte herrn göra mig den äran att äta middag i mitt enkla sällskap? Hvad är klockan nu? Jaså, hon är elfva. Ja, jag ska' gå ut ett ärende på banken, och så ska' jag in ett tag te en slagtare och te bagarn. Den fan skickar mig inte bröd ordentligt om mornarna. Och då blir det alltid mitt fel, förstår herrn, i kundernas ögon. De här dumma tyska brackorna äta aldrig senare än tu. Och man får ta seden, dit man kommer, ser herrn. Men om herrn vill komma tre, så få vi äta i fred. Eljest är det ett spring och ett bråk, som aldrig tar nå'n ända. Och om herrn vill hålla till godo med en enkel middag . . . För jag har alltid älskat konsten, jag har varit aktör, ska' jag tala om, och är herrn vän med —, så behöfver jag inte veta mer.»

»Mitt namn är G—m», afbröt jag honom.

»Jaså, fögnar mig. Hvad är herrn, om jag får lof och fråga? Är herrn också aktör?»

Jag försökte så godt som möjligt att klargöra för honom min tämligen obestämda position i samhället, hvilken då för tiden utgjordes af det aritmetiska mediet mellan tidningsskrifvare, student och informator.

»Är herrn författare?» utbrast han.

»Nej, gudbevars, inte än åtminstone.»

»Herrn kommer i alla fall klockan tre?»

»Jo, jag tackar mjukast.»

»Man behöfver ett afbrott i de här materiela bestyren. Herre gud, det här hade jag inte kunnat tänkt mig, när jag satt och drack kaffe i morse. — Ja, adjö så länge.»

Och i det han med en hastig ryck kastade hatten på hufvudet, hoppade han ut genom dörren och lämnade mig åt mina funderingar och att vänta på middagen.

* * *

När jag på slaget tre återkom till min nye väns restauration, mottog han mig själf redan i dörren.

»Stig in här», sade han med en hemlighetsfull min, i det han öppnade en dörr till venster och bugade sig, »stig in här. Det är min enskilda festlokal. På ett halft års tid har jag inte sett någon skandinav, som man kan tala med. Och det här Tyskland! Jössus i himmelen!» — Här räckte han på ett ytterst uttrycksfullt sätt ut tungan och fälde upp och ned ögonlocken. — »Men är det inte rätt bra här?»

Därpå gick han till dörren och ropade:

»Gustaf!»

»Ja wohl», svarades inne från skänkrummet.

Under tiden såg jag mig omkring. Rummet var stort och inredt med mycken både smak och kostnad. Särskildt var det en viss artistisk fläkt öfver det hela. Möbleringen var hållen i grönt, soffor med gröna sammetsitsar, emmor och länstolar af samma slag, i ett hörn bredvid de tunga, mörkgröna gardinerna ett mahognybord, kring hvilket stodo

den nämnda soffan samt emmorna och stolarna, på golvet en präktig brysselmatta samt i taket en gaskrona med matt slipade glaskupor. Gardinerna voro omsorgsfullt dragna för fönstren, och alla gaslågorna voro tända i kronan. Midt på golvet stod ett litet bord, som var dukadt för två, och på bordet upptäckte jag ett litet smörgåsbord med inlagd sill och kumminost samt en välbekant flaska, som var fyrkantig af välmåga.

»Gustaf», ropade min värd igen samt tillade några välmöta önsknin­gar för sagde persons framtid jämte en anmodan att låta oss få in äkta Nürnbergeröl. Därpå gjorde han ett par danssteg tvärt öfver golvet fram till sin stol samt inbjöd mig med en rörelse med högra handen att taga plats på stolen midt emot.

Jag var fortfarande något förvånad. Hela tillställningen syntes mig vara ett det mest besynnerligaste äfventyr, jag någonsin råkat ut för. Ensam i Köln träffar jag på en den allra hyggligaste egare till en restauration, hvilken herre utan vidare bjuder mig till middag, därför att han är god vän med en af mina vänner. Han har varit aktör och vill höra nytt från Sverige.

Jag började framstamma några tacksägelser för hans vänlighet jämte komplimanger för den förträffliga anordningen, hans vackra lokal och dylikt. Men han afbröt mig.

»Ni tycker det är besynnerligt af mig, det här», sade han. »Men jag är på det sättet. När jag ser en människa, som jag tycker om, går jag rätt på henne. 'Ska det inte vara en liten halfva?' Jag har inte varit så lifvad på ett helt år, som jag är i dag. Herre gud, när jag tänker på alla mina gamla minnen. Det var glada tider i Stockholm, ska' jag säga. Och ledsamma också ibland.» Här kom det en våt glans i hans små ögon, och han vaggade på hufvudet. »Jag har haft många tråkiga stunder i mitt lif. Och lifvet är inte stort att stå efter, det är säkert det. Och hade man inte glada människor, goda vänner och så litet konst och poesi . . . Det är då fan också. Kommer inte pojken med soppan snart!»

Han sprang till dörren igen och ropade »Gustaf», så att det skallrade i fönsterrutorna.

»Så'na uppappare man har här! Den där är den värsta af dem allesammans, och därför låter jag honom alltid passa upp på mig själf, för att han skall få lära sig folkvett. Se nu, så han sätter fram ett glas! Det ser ju ut, som om man hade blåst dam på det oupphörligt under tio år.» Hans jovialiska ansigte fick i hast ett grymt och blodtörstigt uttryck, och han höll under en massa de allra hemskaste grimacer upp glaset under den unge mannens näsa. Därpå räckte han honom det öfver venstra axeln och forstatte:

»Kan ni tänka er, en dag kommer jag in och får se en kund, en gentil karl i sta'n, som jag kände, sitta och äta kräftor. Det var den här unga lymmeln, som serverade. Jag slog mig ned bredvid honom och bestälde också ett halft tjog kräftor. Då säger den dumma fan högt åt mig: 'De är visst inte riktigt friska'. Jag trodde, jag skulle slå ihjäl honom. Hvad skulle jag säga? 'Hvarför sa' du inte det åt gästen i stället för åt mig? Ta' genast bort kräftorna', sa jag.»

»Servera vin», sade han därpå med samma grymma och blodtörstiga utseende, under det den unga herrn i svarta fracken sprang fram och tillbaka omkring bordet och bockade sig vid hvartannat steg.

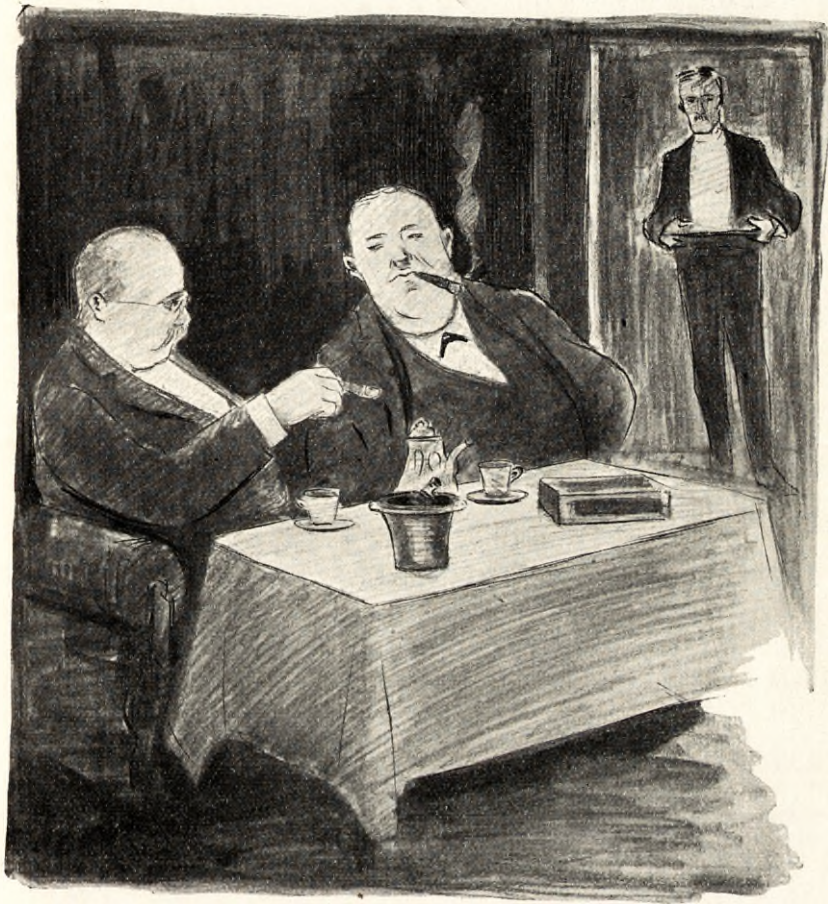
Härefter började herr Ekström att utfråga mig, om allt hvad jag visste, angående teaterförhållanden i Stockholm, hvar *den* var engagerad, och hvad som hade blifvit af *den*, om hr X. fortfarande var kvar vid teatern, om fröken Y. hade dragit in på staten och gift sig, om sista spelterminens reper-toar samt om ett par nya stjärnor vid teatern, som han aldrig hade sett.

»Jag har inte varit i Sverige på två år», tillade han. »Och då var jag där bara på en liten titt för att hälsa på min gamla mor.»

»Lefver hon ännu?» frågade jag.

Emellertid hade middagen fortskridit lifligt och mun tert. Utan att vi märkt det nästan, hade vi redan hunnit

med desserten och sutto nu med tända cigarrer och smuttade på ett glas portvin.

Middagen var slutad, och det bästa återstod.

»Ja, hvad hon lefver», sade min värd. »Hon är kry och rask gumman, trots sina 67 år. Men ska' vi inte ha oss litet kaffe? Om vi skulle flytta oss i soffan?»

Vi stego upp och sjönko snart ned i den gröna soffan, där kaffe och likörer väntade framför oss. Middagen var slutad, och det bästa återstod, njutningens stund, cigarrer-
nas, munkens, uppsluppenhetens och de plötsliga förtroende-
nas härliga ögonblick.

»Hvad var er far?» förmådde jag mig slutligen att fråga. Nyfikenheten blef mig öfvermäktig, och en känsla af tycke för denna öppenhärtligt godlynta och naiva människa gaf mig mod. »Eller tycker ni inte om att berätta om er själf?»

»Jo för all del, om ni vill höra så! Men det blir en lång historia, om jag skall tala om, hur jag har kommit hit som restauratör i Köln. Men vill ni höra på, så ska' jag gärna berätta.»

»Min far var torpare i Småland», började han.

»Jag kunde just tro det», afbröt jag honom.

»Ja, det har hjälpt mig fram i världen det, ska' jag säga. Smälningen har alltid setat i mig, och den sitter för resten i mig än. För jag har alltid förstått att reda mig i de allra kinkigaste förhållanden, och kan man inte det, då kommer man inte långt. Och så har jag alltid varit glad och hurtig till lynnet i sällskap med andra människor. När jag är ensam, kan jag vara alldeles som förtviflad ibland, men bara jag kommer ut med andra, är det, som om det blåste bort. Och därför tycka alla människor, att jag är en så'n glad och lifvad själ. Och börjar man en gång att bli ansedd för det, så är man tvungen att hålla på. Nåja, min barndom var just inte någonting märkvärdigt. Jag gick hemma och hjälpte te med litet af hvarje och gjorde ett par dagsverken på herrgår'n ibland. Det är för besynnerligt, när jag nu tänker tillbaka på det här gamla. Hvad jag väl kommer ihåg min konfirmation.»

Han darrade plötsligt på rösten och kastade sig tillbaka i soffan. Han fick tårar i ögonen, och hans ansigte fick ett alldeles obeskrifbart uttryck af något, som jag skulle vilja kalla för godmodig fromhet.

»Om en människa någonsin har stått ren och skär in-
för sin Gud, så gjorde jag det i den stunden. Jag grät som

ett barn, och något så skönt har jag aldrig upplefvat. Jag mins så väl, hur jag var klädd: i en svart rock, som var köpt för två riksdaler utaf en gammal bonde, en rosig vest, som jag hade fått låna utaf en dräng, och ett par gamla byxor, som jag hade förut. Och så hade jag min fars gamla hatt, som vi hade borstat opp, och en ljusgul halsduk.

»Och på eftermiddagen mins jag hur jag var ute och satt i backen, som låg på andra sidan skogen en bit ifrån stugan. Och där såg jag på solen, som sken ner mellan granarna, och på den mörka mossan under träna. Och då kom den där sköna känslan öfver mig igen, och i det samma så grät jag. För jag kom att tänka på, att vi inte hade så mycket som en brödbit i huset, och att jag knappt fått något till middag. Min gamla mor grät, när vi kom hem ur kyrkan, för att hon inte hade något att ge mig. Och så började jag och fundera efter, om jag inte ändå skulle kunna hitta på någon råd. Och då kom jag att tänka på, att nära intill, där jag satt, fans en gammal potatisgraf, där bonden, som rådde om den, nyss hade tagit bort all potatisen, som han skulle ha att sätta. Och jag kom att tänka på, om inte där kanske kunde ligga nå'n potatis kvar. Och hur jag gick där och påtade med en käpp, så hittade jag aderton potatisar. Och dem kokade mor, så att den kvällen fingo vi potatis och salt. Tänk er det, potatis och salt på konfirmationsdagen. Det var inte roligt att lefva då inte.

»Och på det sättet hade vi det många gånger.»

»Jag fick förstås lof att komma hemifrån. För det var smått om det på alla sätt, och med en mun mindre blef det genast lättare. Då hade jag, kan ni tänka er, läst på en gammal trasig tidningslapp, som jag hitta' i en hage, att de höll på att bygga en järnväg. Jag visste inte, hvad det var. Jag hade för mig, att det var en slät väg af järn, där man åkte fort på något sätt. Och så hade jag hört, att det fanns pojkar anställda där, som inte hade annat att göra än att bära redskap från ett ställe till ett annat.»

Mannen hade blifvit alldeles förändrad. Han talade som under inflytande af inspiration, fast han tydligen icke ett ögonblick tänkte på eller sökte efter uttrycken. Jag

gjorde ovillkorligen den reflexionen, att om han talat så på scenen, skulle han hafva varit oemotståndlig som skådespelare.

»Hvad mor min var mån om mig, när jag skulle i väg», fortsatte han. »Jag kände hela tiden på mig, hur svårt hon tyckte det var, att hon inte skulle ha mer att ge' mig. Hon rustade i ordning min lilla rensel med ett par skjortor, några strumpor, helgdagsrocken, och hvad det kunde vara, som jag skulle ha med mig. Och till matsäck fick jag en kaka rågröd och en sillstjärt. Mer hade mor min inte att ge mig. Far min tog jag ajö af hemma, honom tänkte jag inte så mycket på heller, men min mor hon följde mig en hel fjärdingsväg till en grind, som låg borta i skogen.

»Hon sade inte ett ord först, när hon tog ajö af mig, hon bara klappade mig på axeln och kysste mig. Och så gaf hon mig aderton skilling, som hon sparat ihop, utan att far min visste af det. 'Herran vare med dig, mitt barn!' sa' hon till sist. Men när jag kom igenom grinden, så vände jag mig om och såg efter, hvad min mor tog sig till, och då fick jag se, att hon hade satt sig ned på en sten och grät. Och så ensam i världen och olycklig har jag aldrig känt mig. Jag lade mig ner i gräset en lång stund och grät, jag med. Och jag mins, att bredvid mig, där jag låg, stodo några stycken röda svampar, kantareller tror jag de heta, som växte i mossan. Jag kan se dem när jag vill, och hela platsen också. Jag gick dit sist, när jag var hemma, och ni må tro mig eller inte, men det var icke långt borta, att jag hade börjat på att gråta igen.

»När jag reste mig upp och såg bortåt vägen, der mor min setat, hade hon gått sin väg, och så gick jag på! Brödkakan och sillbiten voro snart slut förstås, och jag hade tre mil hem. På kvällen kom jag till en bondgård i trakten, där jag visste, att de höllo på med järnvägsbygget. Och där fick jag ligga öfver natten. För jag passade på och gjorde mig nyttig. Jag hjälpte pigorna med att bära in vatten, och så späntade jag stickor. Men ni ska' få höra, hur underligt det se'n gick, som det alltid har gått mig. För

när jag inte har kunnat hjälpa mig själf, då har jag haft tur, och när jag inte har haft tur, då har jag hjälpt mig själf.

»Dagen därpå gick jag direkt upp till ingeniören, som ledde arbetet, och frågade, om jag kunde få arbete där. 'Hvad kan du göra?' sa' han. 'Jo, jag kan väl alltid hjälpa till med att bära redskap,' sa' jag. Då tittade han på mig, och hur det nu var, men han tog mig, och jag fick börja genast.

»Nu var det förbjudet för arbetarne att slå pojkarna. Men en dag skulle jag skjuta en skottkärra öfver ett bräde, som var lagdt öfver ett dike. Det var inte mitt fel, för brädan låg löst och vände sig. Men det gick ikull. Och då sprang en af karlarna på mig och gaf mig stryk. Och han drog mig i örat, så att det gick loss ett långt stycke. 'Titta', fortfor han, »det har jag märke efter än. Men då gick jag till ingeniören, och han tog mig i försvar. Och för att jag inte skulle få igen det på annat sätt, så tog han mig som betjäntpojke och lät mig vara med sig och följa med honom och bära hans doningar, när han var ute och mätte. Det var ett slags befordran förstås, och alla de andra arbetarna voro så afundsjuka på mig, så det fans de, som hade svurit på att slå ihjäl mig, bara jag visade mig utanför dörren.

»När jag hade varit hos honom ett år, så tyckte han det var synd, att jag inte skulle få lära mig något ordentligt. Han hade fått tycke för mig och tyckte väl, att jag var pigg kan jag tro och rapp i vändningarna. Och då skaffade han mig, så att jag fick komma in som frielev vid mekaniska verksta'n i Malmö.»

Han gjorde ett uppehåll i berättelsen, och vi klingade med hvarandra.

Därpå fortsatte han igen, sedan han satt sig till rätta och lagt upp benen på en stol.

»Men då började jag att tänka på saker, som jag aldrig hade tänkt på förr. Jag tyckte, att det i alla fall var trist, att jag skulle gå på det sättet som ett slafdjur och aldrig få se allt det sköna och härliga, som fanns i världen. Jag läste allt, som jag kunde komma öfver, Blanche och

Braun, Tegnér, Victor Hugo och Eugène Sue. Hvar jag gick och stod, så drömde jag om, hur stor och vid världen var, och hur jag skulle kunna komma i åtnjutande af allting, som jag visste fanns derute, och som jag aldrig hade sett.»

Han satte sig rätt upp i soffan och lade handen på mitt knä.

»Då kom det en teatertrupp till sta'n. Det var Bro-manders gamla trupp. Och de spelade gamla tragedier, riktigt stora saker ibland och operetter och folklustspel. Det förstås, att inte var det nånting mot att se dem i Stockholm eller Paris — för jag har varit i Paris också. Har ni varit där?»

»Nej, det har jag inte. Var det hos honom, ni först kom till teatern?»

»Ja, det gick inte med ens. Men jag gick och funderade på det. Jag mins, som om det var i går, hur jag såg dem spela *Daniel Hjorth*. Mins ni det där stället i fjärde akten, när han ligger bunden i kedjor och berättar om sina öden och talar om sin faders graf.

»Och denna graf var en schavott.»

»Åh, hur jag gick och spelade det där för mig själf. Ty jag ville bli tragiker. Jag lärde mig den ena rolen efter den andra — jag var inte så fet den tiden, som jag är nu, och jag hade inte så mycket att äta heller för resten — jag läste upp dem för mig själf, när jag var ensam på mitt rum, eller när jag var ute om nätterna och gick. Det kom en så'n oro öfver mig, och jag visste, att jag aldrig skulle kunna bli lugn och lycklig igen, om jag inte fick bli artist.

»Och under den här tiden gick jag ner till kajen en middag. Studenterna reste igenom sta'n, det var vid sommartiden, och de skulle fara igen med ångbåten. Det var sångarfärden till Paris. Och där stod jag ensam ibland folkmassan, som hurrade, och såg, hur de svängde med mössorna, och hur fruntimmerna viftade med näsdukarna och kastade blommor, och så sjöngo de, när båten lade från land: 'Sätt maskinen i gång, herr kapten'. Jag vet inte, hur det kom till. Men jag kände mig så lycklig, där jag stod,

och ändå var jag så bedröfvad, för att jag skulle behöfva stå ensam på strand och se på, när de andra drogo ut i världen med glädje och sång. Det gick som varma vågor i bröstet på mig, och innan jag visste ordet af, så stod jag och grät, så att tårarna trillade. Och i den stunden beslöt jag, att jag skulle bli skådespelare.»

Han drog tillbaka sin hand från mitt knä, tog sig en klunk af det kallnade kaffet och teg en stund, innan han fortsatte.

»Jag gick till truppen och anmälde mig och blef antagen. Och nu var jag med om allt möjligt i många år. Det var ett tarfligt sällskap, jag reste med först, och några roller fick jag inte häller i början. Svält gjorde jag också ibland, och det var svårt på många sätt. En gång hade vi legat i Kalmar vid jultiden och inte lyckats få något folk. Och hela truppen var skuldsatt för hyra och mat, och inte ville vi precis skicka ut tiggartistor, inte. Men då hittade jag på något, som slog an på Kalmarborna. Jag föreslog direktören, att vi skulle annonsera om negerballett i kostym, och hela truppen klädde ut sig med svärtade fårskinsperuker och målade ansigten och ben, från direktörens fru och ner till småbarna, och så dansade vi två kvällar å rad, fan vet, hvad vi hittade på för hopp. Men det knep dem, det är säkert det, så att när vi räknade ihop pengarne fick vi femton kronors utdelning per afton, och med det betalade vi våra skulder och åt oss mätta och reste ur sta'n. För vi skulle vara öfver julen på Öland och spela i Borgholm.

»Gud en så'n resa. Och så'na ångbåtar, och hvad det var kallt se'n. Men när vi kom till Öland, då var det Mats i kassan igen, och då fick vi tjugufem öres utdelning per man te köpa oss hvar sin limpa för. Men jag var litet gourmand redan på den tiden, så att jag bromsade med direktören, till dess att jag fick tjugufem öre att köpa mig smör för också. Jag glömmar aldrig, när jag gick uppför backen till en bondgård, där jag skulle få smöret; då fick jag se vår första älskare, som låg framstupa på barfrusna marken och gnagde på en stor limpa, så att mjölet stod som landsvägsdam ur halsen på honom.

'Vänta lite', sa ja, 'så ska du få smör också.' För vi hade alltid varit goda vänner.

'Det ger jag fan', sa' han och mumsade på. Men jag gick och köpte smöret och fick ändå låna en knif till breda på't med.

»Skulle jag nu tala om alla mina kärleksäfventyr också», fortfor han, »då blefve det aldrig slut, så det låter vi fara. Nå, jag kom emellertid till den ena sta'n efter den andra. Och till sist fick jag engagemang vid Södra teatern. Det var just i den vefvan, som direktörn där gick och hängde sig. Och där stod jag då utan pengar och utan engagemang och hade inte ett öre och visste inte, hvad jag skulle ta mig till. Jag hade alltid skrivit litet i tidningar och så'nt där och brukat göra rolighetsvers och annat. Och då hittade jag på, att jag stängde mig inne i en hel vecka och skref ihop en bok *Kulissmysterier af Pelle Ekström*. Men jag ville inte gå till nå'n förläggare. För då visste jag, att jag skulle inte få något för det, och inte ville jag ha den i bokhandeln heller, för då skulle de ta en tredjedel af förtjänsten. Utan jag viggade mig litet pengar och förlade boken själf. Det blef inte mer än ett litet häfte, snyggt, men enkelt utstyrdt, och det kostade bara femtio öre. Men jag hade kolportörer, som sålde boken på alla kaféer, och som fick bara ett par öre på hvart nummer. Och ett par dagar, innan boken kom ut, skaffade jag stora röda plakater på gat hörnena, som jag var ute om natten och klistrade opp själf. 'Pikant boknyhet, Kulissmysterier o. s. v.' Och så kände jag förstås alla möjliga cigarrflickor i sta'n, som jag brukade handla cigarrer hos och stå och prata med vid disken, och de togo den gärna, när jag gaf dem ett par exemplar för egen räkning. Jag försäkrar, att det inte fanns några svinaktigheter i den. Om folk trodde, att det skulle vara det, eller inte, det vet jag inte, men den gick ut, så att jag fick göra en ny upplaga inom tre da'r. Och på det sättet förtjänade jag fem hundra riksdaler på en vecka, som jag hade behöft att skriva den. Det har kanske ni aldrig gjort?»

»Nej, det ska' gud veta.»

»När jag nu hade så mycket pengar, så tänkte jag, att nu skulle jag förverkliga en älsklingsdröm, som jag länge hade haft och resa till Paris. För när jag bara kommer dit, tänkte jag, så reder jag mig väl alltid på något sätt. Och så ska' jag säga, jag vet inte hur det var, men jag var visst aldrig riktigt bra som skådespelare.»

»Inte det?»

»Nej, jag mins, när jag spelade på teatern i Falköping, att just som jag kom in på scen, var det någon i första radens loge, som hviskade, så att jag hörde det: 'Se där är han igen'. Och en tid fick jag inte uppträda, för att direktören påstod, att publiken inte kunde vänja sig vid mig. Och ser ni, det är inte så roligt alltid att vara konstnär. Gud, hvad jag svalt ibland, och så'na kläder jag hade, manchetter, som jag hade klippt fransarna af med en sax, vända skjortor, byxor med hål i och en rock, som jag hade smetat öfver i sömmarna med bläck. En gång när jag kom till en ny direktör och sökte engagemang, så frågade han mig, om jag hörde till dem, som ville äta både frukost, middag och kväll. — Ja, sa' jag, nog vore det det bästa alltid. — Men då sa' han, att jag dugde inte vid hans teater. — Men ser ni, får man slita ondt och svälta och gå i dåliga kläder och ta ovet i tidningarna, när man tror sig ha blotat sina heligaste känslor, då ska' jag säga er, att man ska' allt ha en djäfla kallelse, om man ändå går på i ullstrumporna. Tror ni inte det, hva?»

Jag erkände, att jag trodde han hade rätt.

»Jo, det kan ni bita er i tummen på, och har man kommit ur sadeln en gång, så är det inte så lätt att komma i den igen, när hästen tjufskalar uppför backarna. Nej, ser ni, det lärde jag mig i Paris, och när jag hade varit där en månad, började jag på att tänka på att knalla mig hem igen. För där fans det ingen möjlighet att ta' sig fram, och så fick jag respengar af några hyggliga vänner, så jag trodde, jag skulle komma till Malmö.

»Det var då, jag kom hit till Köln — litet tyska hade jag lärt mig, medan jag var skådespelare — jag tänkte bara stanna här öfver natten för att få titta på domkyrkan. Och

hur jag nu hade räknat, när jag for ifrån Paris, men när jag kom ner på morgonen och skulle köpa biljett, så räckte inte pengarne längre än jämt till Hamburg. Nå, tänkte jag, då lilla Ekström är det inte värdt, att du reser hem till Sverige, utan det är så godt, att du stannar här och hittar på något geschäft, som du kan slå dig fram med. Det är ingen skam att arbeta, bara man tjänar sitt bröd på hederligt sätt, och här känner dig ingen för resten.

»Jag tog mig en funderare, som räckte en hel dag, och så gick jag ut i sta'n och hyrde mig ett rum. Se'n skaffa jag mig arrack och socker och allt som behöfdes för att brygga punsch. En gammal kittel fick jag låna, och jag höll till i en bryggstuga ner på gården. Sedan annonserade jag om »Echt schwedischer Punsch» för fyra mark buteljen. Jag hade inte mer än 10, men de ströko åt samma dag och då kunde jag göra en större brygd.

»Ja, så gick det undan för undan. Men när jag hade kommit så långt, så det var mig möjligt, så skaffade jag mig en liten diversehandel, och på vintern gick det nog någorlunda. Jag hade skapligt med folk, och om någon kom och ville köpa ett större parti socker eller gryn, så kunde det nog hända, att jag inte hade något inne för tillfället, utan fick springa bakvägen öfver i en annan butik och köpa varan för att sedan sälja den utan att förtjäna ett enda öre, bara för att hålla opp bodens kredit. Men det var detsamma, bara det gick. Men så kom sommaren och folk började dra' sig ur sta'n, och jag såg, hur svårt det var för de gamla butikerna. Självf kunde jag stå hela dagen i boden och knappt få sälja ett skålpund kaffe. Och då förstod jag, att jag fick lof att hitta på något särskildt, om det inte skulle stå still för mig igen. Och då hyrde jag mig två pojkar, som jag lät göra röda mössor åt, där mitt namn stod graveradt på en plåt, och gaf dem hvar sin annotationsbok och blyertspenna, och åt dem köpte jag sommarbiljetter på små båtarna, som gå opp och ned för floden utmed sommarstäl-lena. Och så annonserade jag i tidningarna, att man för en liten procent kunde få alla sina uppköp af kött och grönsaker och annat ombesörjda af firman Ekström & komp., om

man lät anteckna sig hos de i röda mössor klädda pojkar, som anträffades på båtarna. Och det tog skruf ska' jag säga; jag fick så mycket att göra, så jag måste åka i dro-ska hela förmiddagarna, medan bodbetjenterna hos de andra satt och sof bakom disken. Alltid blef det nå'n förtjänst, och så drog det folk till butiken.

»Jag kom i ropet, och jag låg som en rem efter backen för att kunna hänga i. Jag hittade på, att när det var nå'n piga, som jag kände igen, som riktigt länge hade gått och handlat hos mig, så köpte jag två biljetter på andra raden, när jag visste, hon skulle komma, och så sa' jag åt henne, när hon då kom:

'Tycker lilla jungfrun om att gå på teatern?' sa' jag.

'Ach Gott, det är bästa som fins,' sa' hon. 'Röfvere och herrar i trikot och så'nt där.'

»Här ska' lilla jungfrun få för gammal bekantskaps skull», sa' jag. »Hon kan ju bjuda nå'n af sina bekanta med sig. Det fins väl alltid nå'n god vän. Hvasa? Ajö, lilla jungfrun, kom snart igen», sa' jag.

»På det sättet gaf jag teaterbiljetter åt halfva sta'ns pigor, så att när jag gick på teatern ibland, kunde jag se dem sitta där radtals. Men jag gaf aldrig åt en, så att en annan såg det, och jag bad dem alltid att tiga med det, så att de andra inte skulle bli afundsjuka.

»Och följdén var den, att alla pigor, som vore ute för att göra uppköp, kommo till mig, om de hade aldrig så lång väg att gå. Och jag var alltid glad och vänlig vid mina kunder, och så till sist blef den här lilla lokalen ledig, och så köpte jag den, och nu tjänar jag, oss emellan sagdt, tjugotusen mark om året. Men det rör inte de här djäfla dumma tyska ölpumparna. För det är ett rackarslägte, det ska' jag säga er.»

Han tystnade och såg sig omkring i det eleganta rummet med de tunga gardinerna, den tjocka mattan och de fina möblerna. Därpå hælde han i glasen, vi klingade, och sedan vi en stund tittat på hvarandra, började vi skratta, räckte på en gång fram händerna och kommo öfverens om att kalla hvarandra för du.

»Tack ska' du ha, bror», sade min nye vän, i det han tog upp näsduken och torkade sina läppar. »Tack ska' du ha, det är förbanna mig den första människa, jag har druckit brorskål med i Köln, fast jag nu har bott här i elfva år. — Ja, så har det gått med mig här i världen, ser du. Men det ska' jag säga dig, att jag har aldrig glömt min kärlek till det, som är stort och skönt. Och om jag nu har hållit på med det här i så många år, så har det bara varit, för att jag en gång inte skulle behöfva tänka på utkomsten längre, utan kunna slå mig i ro och lefva för allt, som jag har längtat efter i hela mitt lif. För om jag inte kan göra något själf som konstnär, så kan jag åtminstone njuta af allt, hvad andra människor gjort, som är mycket förmer än jag, det vet jag nog. Men mitt hjärta är lika varmt nu, som det var, när jag stod på stranden och grät, för att jag inte kunde få följa med studenterna, när de foro bort för att sjunga i Paris. Och jag vill bosätta mig i Sverige, för jag trifs inte här i Köln! Jag kommer ihåg, hvad min direktör vid Södra teatern, salig gubben, som gick och hängde sig, sa' åt mig, da'n innan han gick till en bättre värld: 'Pelle Ekström,' sa' han, 'du blir ta mig fan ingen konstnär, men konsten kan du ändå aldrig glömma,' sa' han. 'För den som har luktat på ramplamporna, han är fast för lifvet.' Och det hade han rätt i, fast han aldrig kunde veta, hur sant jag skulle tycka att det var här i Köln, där jag bara längtar till gamla Stockholm och Dramatiskan och Södra.»

Därmed satte han sig upp i soffan, och såg på klockan. Han hade åter fått samma besynnerliga veka uttryck i sitt jovialiska ansigte, som jag förut iakttagit.

»Min själ är hon inte åtta.»

Han sprang fram till dörren och ropade ut i skänkrummet:

»Gustaf. Ta' mig fan sitter inte den lymmeln och sofver.»

Och som en katt slank han ut genom dörr'n, och jag hörde från det yttre rummet ett par smällande ljud, som hade en förvånande likhet med örfilar.

Därpå kom han tillbaka igen och då var han fullständigt den glada värden igen.

»Är det inte förbaskadt, att man inte ska' få ha ett

I dag är jag den gamle igen.

ögonblicks ro. Om vi skulle gå ut ett slag? Och titta på sta'n? Hvasa? Det är café chantant i kväll?»

Därefter satte han hatten på hufvudet och hoppade två steg baklänges för att låta mig gå först ut genom dörr'n.

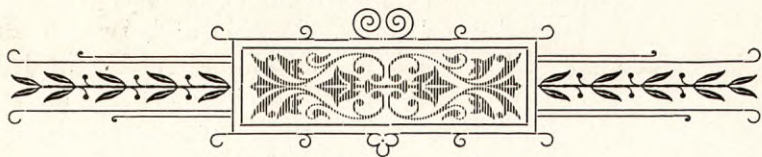
»Var så god! Var så god! Det är jag, som är hemma här.»

På gatan gjorde han ett par lifliga pas-de-grace, som skulle hafva beröfvat honom alla allvarsamma kunder, om de kunnat se det, tog mig sedan under armen och hviskade mig i örat, under det vi i broderlig endrägt trillade fram efter trottoaren.

»I dag är jag den gamle igen. Aktör, ser du, artist och vagabond. Åt helvete med värdshusvärden. Här ska' festas. Kommer du ihåg gubben Deland i 'Sodom och Gomorrha': Ja vi ska' sudda, sudda, sudda. Ja, vi ska' sudda, sudda och sudda.» — — —

Vi tillbragte aftonen och mer än halfva natten tillsammans. Men dagen därpå fick jag mitt rekommenderade bref, och när jag då for, följde han mig ner till tåget. Han tryckte min hand till afsked, och när jag steg in i kupén, sade han:

»Nu ska' jag hem igen och spela värdshusvärd. Aktör är man ändå, hur man vänder sig.»

I gamla dagar.

Längst ut i skärgården, där kobbarna försvinna och Ostersjön öppnar den fria synvidden, ligger på det väldiga skäret, hvars klippor äro rundspolade af vattnet, ett högt, hvitt torn. Högst upp i tornet är en fyr. Och när skymningen faller, blänker det plötsligt till ifrån tornets spets, antingen sjön i lugna, jämna dyningar slår emot klipporna, eller den i otämdt raseri kastar de tunga vågorna högt öfver berget, så att vattnet slår upp emot byggnadens fönster och omhvärfver hela tornet med en massa af yrande skum. Skenet blinkar alltid i långa, breda floder fram öfver det mörka vattnet, och milslångt ut till hafs synas de gula vägarne, hvilka med styrkan af ett månsken upplysa den vida farleden. Det är fyren, som är tänd, och efter dess ljus spejar seglaren oroligt, när han i nattens mörker söker det säkra inloppet.

Men i gamla dagar fans där ingen fyr. En liten by med låga kojor sträckte sig längs efter skäret, och stenmurar af tunga, sammanhopade klippblock hindrade vattnet att, när stormarne kommo, skölja bort de rödfärgade stugorna ifrån klippan eller åtminstone slå öfver land och rycka de uppdragna båtarne med sig i svallet.

Der ute bodde ett underligt släkte af människor, onådda af inlandets plägseder och bruk, obundna af lagar och förordningar, starka i begär och fria i handlingar. Ut till dem for ingen länsman, och presten kom icke dit mer än två gånger om året. Det var vid vårtiden, när isarne lossade, och om hösten, när det stora vinterväldet började sin stränga regering. Därför hade de sina egna lagar, och öfver denna samling af omkring sjuttio menniskor, män, qvinnor och barn, hvilka togo sin näring af hafvet och bodde midt i dess vilda ensamhet, rådde en nämnd af fem män, hvilka voro ett slags sedernas väktare och utkräfdde böter, dömde i tvistigheter och pålade skatt. Och denna nämnd egnades en vördnad, hvilken icke kommer alla regeringar till del. Dess domar voro utan vad, och dess befallningar åtlyddes, som när människan böjer sig för naturens egen tvingande nödvändighet.

Men någon fyr fanns där icke då. Mörkt, lågt och osynligt för seglaren, som spejade efter inloppet, låg det långa skäret, doldt bland skummande bränningar. Och den befolkning, hvilken bodde der, var lika underlig som dess boningsplats. Den älskade hafvet och dess faror, det fria, obundna lefnadssättet, der man ena dagen vågade lifvet och den andra latade sig, ena dagen arbetade, så att kroppen af utmattning sjönk i en dvala af sömn, hvilken intet kunde rubba, under det man den andra åt och drack, till dess ruset kom och förvandlade den lilla gråa klippan till en tummelplats för den vildaste bacchanal.

Dessa människor fruktade på sätt och vis den inre skärgårdens befolkning, liksom denna icke utan en viss skygghet betraktade dem. När dessa hafvets barn kommo inåt skärgården, vare sig för att göra några uppköp eller för att begrafva någon död, nalkades de hvarje främmande med en försiktighet, som om de i hvarje ögonblick fruktat någon dold fara. Deras uppträdande var stillsamt och tillbakadraget, deras ord voro få, och vid det mest alldagliga samtal hände det gärna, att ur deras ögon sköt en snabb, forskande blick, som om de velat öfvertyga sig om, att intet försät lurade bakom den talandes ord. Men när de vände hem igen och båtarne, lastade med varor och folk, vände ut till

hafs, då ljudet ofta sång från de säkra farkosterna, och de, som seglade dem förbi, förvånade sig öfver deras käcka, frimodiga utseende, så olik mot hvad de visade i land.

Ut till dem flyttade ingen från den inre skärgården, där odlingsbara marker afbryter granskogens växt öfver de gråa klipporna. Och hände det någon gång, att en enstaka individ af kärlek eller vinstbegär drogs från hafsbandet och in till mera ordnade samhällen, då blef han underlig till lynnet, sorgsen och tvär. Ty han längtade åter tillbaka till sina fäders hemligbetsfulla lif. Och folk sade, att det var hafvet som drog honom.

Det fans många hemligheter ute på det långsträckt skäret och mellan kojorna i den lilla byn. De gömdes och bevarades från far till son, och kom en främmande på besök, var det alltid något rum, som icke öppnades för nyfikna ögon. Endast någon gång hände det, att en praktfull ostindisk schal, ett dyrbart smycke eller en slät, hemmasydd klädning af tjockt, utländskt, glänsande tyg skvallrade om tillgångar, hvilka ingen skulle veta om. Blef nöden stor, var det ej sällsynt att engelska soverings eller holländska dukater vexlades och gingo ur hand i hand, tills de hamnade hos någon guldsmed i Stockholm, hvilken tillhandlade sig dem för guldvärdet. Ty sanningen att säga lefde befolkningen icke enbart af salskytte eller fiske. Den hade äfven ett annat näringsfång, hvilket i våra dagar fått det fula namnet strandrof.

Ty när mörkret föll på, medan oktoberstormen dref vågorna in emot skäret, då stängdes försiktigt de små stugornas dörrar, då bomrades fönstren igen, eller elden släcktes i spisen, allt för att intet vägledande ljus skulle tindra ut öfver det upprörda vattnet. Och utmed de låga klipporna, med vana ögon spejande ut öfver den vräkande sjön, smögo i mörkret dunkla gestalter, väntande på, att »Gud skulle välsigna de fattigas strand». Och lystna ögon spejade utåt det dolda grundet, som milslångt och förrädiskt hindrade hvarje fartyg att oskadt komma in emot ön.

Upptäckte då dessa ögon midt igenom mörker och storm ett segel, som nalkades, då tändes ett ensamt sken på skä-

rets yttersta udde. Och när fartyget stod högt uppe på grundet, fast inkilat mellan klipporna, medan bränningarna i krossande svall spolade dess sidor, då släcktes det förrådiska ljuset, och i bidande klungor afvaktade befolkningen den stund, då de bräckliga räddningsbåtarna slog i stycken mot klipporna. Händet det, att någon obehörig kom i land, då skall ett skott från en refflad sälbössa, och hafvet begrof honom i sin vida famn, det stora tiggande hafvet, som aldrig yppat en hemlighet.

När vågorna sedan lade sig till ro, och vinden mojnade ut, då låg ett fartyg vrak ute på grundet. I båt efter båt rodde befolkningen dit, lastens rikedomar fördelas af den edsvurne nämnden, och på fartygets förråd lefdes det sedan kungligt i veckor och månader, ute bland de låga fiskarkojorna.

Men tiden går, och med den försvinna människorna, små och stora, vilda och tama, lyckliga och olyckliga. Som en väldig rensare går han sakta fram, der människor byggt hus för sin lilla glädje eller stora sorg, der sopar han sakta och ljudlöst igen hvarje spår af lif, styrka, hälsa och kraft utplånar från jorden hvarje minne af människor, som varit, och efter fullbordadt värf går han vidare, städse till nya arbeten af förödelse och glömska.

Så gick det också på det låga skäret. Det kom andra tider och andra människor. De vilda sällarne med sina kvinnor dogo bort eller flyttade inåt landet, sökande nya förvärfskällor, der mord och rof icke längre spelade hufvudrollen. Men de, som flyttade inåt landet, tvinade bort af längtan. Ty hafvet drog dem.

Den siste, som fanns kvar af de gamle sälfångarne i Östersjön, lefde ensam i en fiskarekoja inne i skärgården. Han drog sin not och sålde sin fisk, och ännu hör man sängen om den gamle sjöröfvaren, som i stor sälskinnsmössa midt i sommaren, med ett långt skägg, hvilket täckte ett väderbitet ansigte, och skarpa ögon, som försigtigt och liksom frågande granskade den person, med hvilken han talade, hvarje lördagsmorgon lade till vid badortens brygga för att sälja fisk.

En söndag hade han kommit ensam ut till skäret, där fyren då var nästan färdig. Hvit och hög reste den sig öfver det blåa vattnet, som glittrade med hvita vågor i den klara högsommarsolen.

Han hade icke gått i land, utan suttit nere i båten, suttit stilla och stirrat på fyrornet, utan att säga ett ord åt arbetarne, hvilka drefvo omkring nere vid stranden på söndagsförmiddagen.

Han mindes kanske de mörka nätterna, de förfärliga skeppsbrotten, de förtviflade nödropen af de drunknande, böss-skotten, som smälde, ankarkettingar, som sprungo, räddningslinor, hvilka obarmhertigt kapades. Och sedan dagar och nätter i rus och sinnesyra, medan oktoberstormen hven omkring ön.

Han seglade inåt skärgården, utan att ha talat vid någon.

Men ännu lyser fyren öfver Östersjön på den plats, där strandens fribrytare lockade fartygen in att förlisa bland bränningarna.

Stilla död.

Den bleke ängeln, som bär timglaset i sin hand, och hvars öga bådard den eviga natten, väntades en trettondagsafton i en liten stuga, som låg nedbäddad i snö utmed branten af ett kalkberg på Gotlands östra kust. Det var en gammal lotsenka, som väntade döden. Hon var så gammal, att hennes dotter, hvilken ensam med henne bebodde den lilla stugan vid bärgets fot, redan bar grått hår och talrika rynkor i sitt åldriga ansikte. I många år hade de båda gamla burit lifvets glädje och sorg samman i den ensamma stugan, öfver hvilken reste sig bärgets gråhvita block.

Så väl mor som dotter hörde till de väckta inom församlingen. Och bibeln lästes flitigt i deras hus. Men när fattigman dör af ålder, och den stora tröttheten kommer, hvilken bådard döden, då synes det, som räcka ej längre de skrifna orden till. Skilsmässans stora ögonblick, när lifvet stannar af och den lefvande glider bort ur de lefvandes åsyn,

tyckes med sin storhet stundom liksom vara nog för dem, hvilka ej hafva annat att lämna än hvarandra och sitt eget fattiga lif.

Det sägs, att den, som dör af ålder och trötthet efter ett lif af kroppsligt släp, vet när döden nalkas. Och när solen sjönk bakom bärget, vinkade den gamla kvinnan sin dotter och sade:

»Jag vet, att jag har icke många timmar igen. Men du skall inte vara rädd att vara ensam med mig.»

Och sedan hon en stund sett sig omkring, som om hon fruktade något, tillade den gamla:

»Du skall inte släppa in någon främmande i kväll. Jag tycker, att nu skall här inte finnas någon annan än du och jag.»

Dottern hade inte trott, att moderns sista stund var så nära, men hon trodde hennes ord. Och i det hon gick ut och stängde dörren, svarade hon:

»Det skall bli, som I vill, mor. Här skall ingen främmande komma in.»

Det föll icke den gamla dottern in att känna fruktan för att vara allena med en döende. Det var henne som en stor underlig högtid, hvilken kom vid slutet på deras stilla jul. Hon drog ej ens ner gardinerna för fönstren, utan den hvita vintermånen, som stod rund öfver den gnistrande snön, kastade fritt sitt klara skimmer in i det låga rummet. Sakta och utan att tala skötte dottern dagens sysslor. Stilla gick hon fram och åter förbi sängen, där den döendes insjunkna ansikte låg blekt i månskenet mot den nötta kudden. Och när hon slutat sitt arbete, satte sig den yngsta af de båda gamla midtemot bädden, väntande, att döden skulle komma. Hon kände sig till mods, som om hon satt där för att lära, hur hon själf en gång skulle sluta sina ögon till ro.

Då såg den döende upp och sade:

»Jag känner mig så kall, och jag svettas på ryggen.»

Dottern nickade.

»Då kan mor vara viss om, att döden är nära.»

Hon sade det i en ton, som om hon lofvat den döende modern tröst. Och utan att flytta sig från sin plats, satt

hon stilla och betraktade denna aftärda kropp, hvilken aftecknade sig i täcket veck.

Och timmarna gingo. Det blef kväll. Månens sken blef bjärtare och det låga rummet var ljusare än på en mulen vinterdag.

»Du skall låta mig ligga kvar i min säng i natt», sade den gamla modern, och hennes händer famlade öfver täcket som om hon sökte något. »Du skall ej vara rädd att ligga här inne, fastän jag är död. Flytta mig inte ut i kammaren förrän i morgon.»

»Var lugn, mor», svarade dottern. »Det skall bli som I vill alltsammans.»

Och när hon såg, att den döendes händer fortfarande famlade på täcket, som om de sökte ett stöd, steg hon upp och satte sig på sängkanten. I det hon böjde sig ned öfver den döende, grep hon de darrande, skrumpna händerna, knäppte sakta ihop dem och lade dem öfver den gamlas hopfallna bröst.

Så satt hon en stund med sin ena hand öfver moderns bädd. Och när hon till sist såg, att den döendes blick höjde sig, som om den gamla haft svårt för att dö, då sade dottern med samma lugna röst:

»Slut nu era ögon, mor, i Jesu namn.»

Som om hon böjt sig för en barmhärtig vilja, slöt den gamla sina ögon, utan ett ord till svar. Det förnams en ryckning i hela hennes kropp, och med dotterns hand hvilande öfver sina båda hopknäppta somnade hon in i den eviga sömnen.

Men när hon sett, att allt var slut, gick den gamla dottern, som nu var ensam, länge uppe och sysslade i den tysta stugan. Han tog fram allt, som behöfdes, och lade det hvitt och rent på bädden, till dess att hjälphustrun följande morgon skulle komma för att svepa den döda. Hon var lycklig, att modern fått dö så lätt, och att hon fått hjälpa henne.

Vid midnatt somnade hon lugnt i sängen, hvilken stod midt emot den dödas, medan månljuset lyste heliga tre konungars dag in i den låga stugan.

Fattigt folk.

Ett lätt dammoln sopades af vinden fram öfver landsvägen, som går förbi Mora kyrka genom byn och svänger uppför backen, bortom hvilket monometet ligger. Dammet flög i en liten smal pelare rätt upp, spreds till höger och venster öfver dikesrenarna, blommorna, det gröna kornfältet, och genom dammet skymtade två hvita studentmössor och två ljusa fruntimmersparasoll. Det var ett litet sällskap turister, som gjort färdan kring Siljan med dess vackra natur och dess mindre vackra befolkning, och som nu från en liten kulle, innan ångbåten förde dem tillbaka igen, tänkte kasta en sista blick på de trakter, de nyss genomvandrat, och de blåa bärg, som de aldrig hunnit fram till, men som lockande och hägrande mött deras ögon, så ofta de stannat för att låta blicken glida ut öfver det klara vattnet med de björk- och granbevuxna, solbadade stränderna.

Det hade varit en härlig och frisk tur. Vackra dagar, vacker natur, glada måltider, muntra lynnen. Det var som ett helt afsked, en sista blick på den nejd, de snart skulle lemna.

De gingo genom en grind och på en smal, gräsgrödd körväg fram till en liten by, hvars små gråa byggnader ängsligt kröpo tillsammans på backslutningen. De veko förbi byggraderna och stannade, där de hade utsikten fri öfver sjön. Utanför en af stugorna, ett stycke ifrån den glada gruppen, satt en gammal skrynklig gumma med händerna i skötet. De helsade på henne och slog sig sedan ned i gräset för att i ro få se sig omkring.

I början sutto de tysta, herrarne utsträckta på det torra, korta gräset, damerna uppräta, sittande på huk med parasollerna hopvikna.

Det lyste af solljus kring den glittrande sjön, som lätt krusades af den svala middagsvinden; skuggorna föllo korta. Klar och blå hvälfde sig himmelen; högt, otroligt högt såg det ut, utan en enda sky, så långt ögat kunde nå, och de blåa bergen med deras klara färg och skarpa konturer slöto sig i ring omkring den härliga trakten.

En af herrarne reste sig upp och gick ett par slag fram och tillbaka. Man började tala om, att det var vackert, om hur roligt det var att minnas allt detta, och hvad man vanligen brukar säga vid dylika tillfällen.

»Man skulle bestämdt blifva en bättre människa,» sade en af damerna, »af att bo i en sådan natur, af att dag för dag se allt detta för sina ögon. Åh, jag tycker, att man aldrig skulle känna sig gammal. Lifvet skulle blifva sundt, friskt och starkt...»

»Ja,» inföll den andra, »och man skulle aldrig blifva olycklig.»

De sittande hade rest sig upp, det var tid att gå. Men ännu stodo de stilla, dröjande för att få se ännu en stund. Den af herrarne, som hittills suttit stilla, kom att kasta en blick på den gamla gumman, hvilken ännu satt kvar på samma sätt, vaggande med hufvudet åt båda sidor, och utan

att ändra en min stirrade ut öfver vattnet. Han lämnade det öfriga sällskapet och gick fram till henne.

»Ni bor vackert här?» sade han liksom för att inleda ett samtal.

Hon såg bara på honom, men svarade intet.

»Är det inte vackert, det här?» upprepade han och gjorde en rörelse med handen ut öfver landskapet.

Då ruskade hon sakta på hufvudet, och hennes kropp gjorde en rörelse, som om hon frös.

»Inte ha vi tid te tänka på sånt,» sade hon entonigt.

Den unga mannen skyggade tillbaka, och hans ansikte blef allvarsamt.

»Har ni aldrig tyckt, att det var vackert?» sade han med lägre röst.

Hon såg upp ett ögonblick, nickade betänksamt med hufvudet, och en matt glans bredde sig öfver hennes anlete.

»Åhjo, en gång,» sade hon. »Jag hade varit nere i Stockholm. Och när jag kom tillbaks, då mins jag, att jag tyckte det var grannt, när solen sken öfver bärgena och vattnet, där vi rodde. — Men det är längesen, det,» tillade hon.

Och efter ännu en stunds tystnad fortfor hon:

»Men annars ha vi inte tid att tänka på sånt, när en hela sitt lif ska tråla för bröd. För ett par dar se'n fick jag bref från Amerika också, att min dotter där är blifven död. En hinner inte mer än gå i grafven.»

De andra hade kommit fram och hört det sista. Ingen kunde säga ett ord. Man tog adjö och gick.

Men det var, som en skymmande slöja sakta bredt sig ut öfver skog och sjö, öfver de blåa bärgen och det glittrande, bländande solljuset.

DET YTTERSTA SKÄRET

I

Storbåtarne komma.

Längre bort i väster på kusten ligger ingen svensk ö än det gråa skär, från hvilket årligen storbåtar gå till Nordsjön för att från Englands öar hämta fisken hem till de låga skären i Bohuslän. Blåare lyser heller ingenstädes hafvet, saltare är icke vattnet, och varmare går icke blodet i människohjärtan.

Solskär heter ön, och den gör skäl för sitt namn.

På det gråa skäret spelade en sommarmiddag solen. Den tog kraft från hafvet. Det var nästan, som om solen och hafvet kysst hvarandra och blifvit ljusare och starkare af denna kyss. Ty solen förgyllde det höga, gråa skäret i hela dess längd. Solen spelade in i färgerna af alla de grå, gröna, röda, hvita, och bruna stugorna, som lågo strödda öfver dess hvälfnings från den högsta kammen, där kyrkan

och väderkvarnen täflade om att i fult och vackert väder komma nära skyn, och ända ned till hamnen, där stugorna knutit sig om hvarandra i ett outsägligt virrvarr, hvarur lukten steg från den torkade fisken, och där barfota barnungar sprungit omkring bland katter och höns. Solen lyste på kyrkans spets, dess låga svarta tak och dess rödstrukna sida. Den lyste på de små gröna träden, hvilka krupit ihop som buskar i torkan bakom kyrkogårdens förfallna mur. Den brände på de spräckliga kattorna och på de barfota ungarna. Ja, den glödde i fjädrarna på de röda och gula tupporna som klefvo omkring i blåsten och reste sina röda kammar, hvilka lyste som paschafezer på deras kråmande nackar.

Men lifligast brann solen på en liten grupp af kvinnor som högst uppe på en klint krupit samman för blåsten mot en gul vägg. De stodo hopträngda i flock, och blåsten hven i det glittrande solskenet kring deras höfter och hår. Den kom kjolarne att fladdra högt upp kring deras knän och slet undan hufvuddukarna, så att håret yrde kring deras tinningar.

Ty det blåste en rasande västan, samma västan, som blåst under dagar och nätter, när solen gått ned i rödt och stigit upp i rödt på en molnfri himmel. Vinden hade börjat som frisk blåst med små lätta hvita kammar på vågorna. Men under dagar och nätter hade den växt sig stark, tills den bröt fram som storm öfver hafvet, tjöt kring knutarna i de ljusa sommarnätterna och höll kvinnorna vakna.

Och när den nu hven kring flocken af kvinnor, som krupit ihop ute på klinten, där solen brann mot den ljusa väggen, var den så stark, att det var med möda, som de gamla kvinnorna förmådde hålla sig upprätta, och barnen kröpo samman vid de storas knän och höllo sig fast i deras kjolar, medan hafvets och stormens dån i den glittrande juli-solen slukade hvarje annat ljud och täppte munnarna till på dem, som ville tala.

Ty kvinnorna, som stodo där uppe på klinten, de ville alla tala. Deras hjärtan voro fulla af den ångest, vid hvilken ingen kan vänja sig, om lifvet är aldrig så långt, och vanan aldrig så stark. Deras blod flyter lifligare än andra kvinnors af deras klass, och deras hjärtan ropa varmare

»Men lifligast brann solen på en liten grupp»

af kärlek och ömhet. De ville tala med hvarandra, emedan de klämts samman däruppe på klinten af samma oro, samma ångslan och samma lust. Men blåsten kväfde deras röster, och därför talade de icke, utan fortforo att i längtan stirra mot hafvet.

Ty därute långt borta förbi de sista skären, där hafvets hvita skum sprutades upp mot solen och i hvita kaskader som af fräsande snö syntes gå i ett med himmelen, skymtade de ett segel. Det var »Polstjärnan» som kom, »Polstjärnan», den stora nordsjöbåten, som fördes af Store-Lars, och som hade deras närmaste ombord.

Under den första dagen, då den västliga vinden började, kom endast den första båten, som seglat på Shetland, hem. Den kom med full last af långa och hälleflundror, och männens hustrur och barn mötte den i hamnen och hämtade de sina hem. Natten därefter kom den andra, och dagen därpå kom den tredje. »Polstjärnan» var den enda, som dröjde, — »Polstjärnan» och ännu en — och för hvar dag hade stormen tjutit öfver det blåglänsande hafvet med ökad kraft. Men just därför, att alla de andra kommit hem, voro nu de vältande hustrurna dubbelt fulla af oro, om nätterna drömde de onda drömmar, och om dagarne stodo de stilla på klipporna och spejade ut öfver vågor och brott efter »Polstjärnans» segel.

Underrättelsen, att ett segel syntes vid horisonten, som kunde vara »Polstjärnan» och att detta segel nalkades, hade samlat kvinnorna från hvarje del af ön och fört dem samman uppe på klinten. De stodo där, stirrande ut mot hafvet, medan blåsten piskade deras ansigten och kroppar och pressade tårar ur deras ögon. Medan de stodo där, sågo de seglet växa bakom bränningarnas skum, dyka ned i vågorna och försvinna, skjuta upp ånyo, dyka igen och ändtligen höja sig mot den blåa luften, till dess att intet tvifvel mera var möjligt.

Det var »Polstjärnan», som kom. För fulla segel kom den, och med rasande fart bars den fram af den rasande stormen. Till och med toppseglet var hissadt, och som ett sus gick det på en gång från mun till mun bland flocken på klippan: »Den har topp.» Det var något af hela öns heder,

som kom med i detta ord. Ty »Polstjärnan» och Store-Lars, Store-Lars och »Polstjärnan» de voro hela öns älsklingar och nästan bortskämda barn. Store-Lars' hustru, en starkt bygd, brunhyad kvinna, som stod midt i flocken, rodnade, när hon hörde det, och det var henne, som kände hon glöden af mannens famntag i detta kraftprof, som fyllde henne med stolthet. På samma gång fick hon tårarna i ögonen. Ty hon förstod, att när Store-Lars seglade i denna storm med topp, då var han glad och seglade för nöjet, och som om icke tjugoårs äktenskap legat emellan den första ungdomens fröjd och den dag, som var, rätade den groflemmade kvinnan upp sig och stirrade på detta segel, hvilket i detta nu samlade alla tankar i den värld, hon kände, mot en enda punkt.

Mor Anna var ståtlig att se på. Ty hennes gestalt var prydd af det öfvermogna hafvandeskap, hvilket är den kraftiga kvinnans största hälsa och lycka. Hon stod där som bilden af den fruktsamma mor, hvilken fyllt alla skär så långt kusten nådde med en befolkning, starkare och bättre än hvad den jordbrukande befolkningen kan frambringa. Hon lade lugnt sina händer i kors öfver midjan, och i det hon vände sig ifrån blåsten, sade hon till de andra kvinnorna:

»Nu är ingen borta, när Lars har satt till toppen.»

De förstodo henne alla, och det gick en lättnadens suck, hvilken var fylld af ett tårblandat löje, genom hela församlingen af kvinnor, och det var en stund, under hvilken ingen af dem, som blickade ut mot den kommande storbåten, kände någon ängslan. Men det finns många vågor, som aflösa hvarandra imänniskohjärtat, och vindarne därinne blåsa sällan jämt. Därför var det också helt naturligt, att när båten kom närmare, känslan af oro vaknade ånyo. De väntande kvinnorna glömde alldeles toppseglets lyckliga varsel, och det är möjligt, att denna glömska kom i samma stund som den mycket bemärkta toppen hissades ned. Strax därefter försvann också storseglet, och när den stora båten för strykande medvind gick in bakom fyren mellan de grå klipporna, då kom glömskan af den förra vissheten, och det blef oro i lägret. Kvinnorna sträckte sig på tå och böjde

sig fram. Som de stodo där, voro de icke olika ejderhonor, som flyga mot vinden, och när de sträckte på halsarna, rördes hastigt och tyst deras munnar.

Och vet ni, hvilka ord som då ohörda fördes bort af stormen? Det var icke några märkvärdiga ord, det var ingenting, som kan användas i poesi och sättas i rim, det var helt enkelt torra siffror. En, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio. Det var alltsammans. Och ju längre de räknade, desto högre ropade de. Siffrorna blandades med andra ord och uttryck. »Är de med allihop?» »Åh nej, åh nej!» »Det är bara sju.» »Gud i himmelen! Det är bara sju.»

Och genom stormen, som tjöt, hördes en gäll fasans stämma, som ropade:

»Det är bara sju!»

Men kastad fram af den våldsamma vinden, dansade båten fram genom de skumklädda vågorna, och innan de väntande visste ordet om, var den rätt nedanför klippan. Männen i sina sydväster och oljerockar tecknade sig som gula skuggor skarpt och klart mot den blå sjön, och i ett ögonblick syntes de alla. Det var Store-Lars' hustru, som talade först:

»De äro med alla tio», sade hon.

Och med ett skri, ett högt glädjens rop, som ljud sällsamt klart genom stormen, började alla dessa kvinnor att vifta. Om det gällde make, son eller brudgum, bror, far eller kanske blott en hemlig kärlek, der var i detta ögonblick detsamma. Hafvet var besegradt, hafvet hade åter lämnat dem tillbaka, och utan att akta på vinden, som slet i deras kläder, störtade allesammans utför klippan. De kommo ned till hamnen i lagom tid för att se, hur ankaret gick och höra rasslet af kettingen, som skar genom blåsten.

På upphöjningen vid rodret stod Store-Lars och svängde med mössan, och en sky af svängda sydväster besvarade ropen från strand. Inom ett ögonblick var den närmaste båten fylld med kvinnor och barn, gungande för sjöarna sköt den fram mot nordsjöbåten, och efter ett par minuter äntrade kvinnorna båtens däck.

»fram genom de skumklädda vågorna»

Främst af alla kom Store-Lars' hustru. Hon kastade sig handlöst upp öfver båtens reling, och medan hon reste sig upp och tog en grof, väderbiten näfve i sin, kände hon, att det var något inom henné, som brast. Hon vacklade åt sidan och innan någon ens anade, hvad som var

hade maanen tagit hustrun på sina armar

på färde, hade mannen tagit hustrun på sina armar och burit henne utför trappan och ned i ruffen.

Det blef tyst uppe på däckét, och ännu visste ingen hvad som händt, förrän skepparen stack sitt borstiga hufvud upp öfver relingen och ropade, att där nere behöfdes en barnmorska. Sedan försvann han igen, och uppe på däckét blef tyst.

Bland dessa män och kvinnor, hvilka alla voro vana att se döden i ögonen eller när som hälst vänta den, fanns

det ingen, som drog på mun. Ingen tänkte håller på att gå ned i förrummet, ty alla visste, att om det knep, skulle Lars och hans hustru reda sig själfva. Men tyst steg en af karlarna i den nyss anlända båten, och stående upprätt i aktern, vrickade han med en åra mot land.

Där nere stod Lars svettig och brunbarkad och såg på sin hustru. Han hade lagt henne i sin egen koj midt emot trappan och, så godt han kunnat, hjälpt henne att komma ur kläderna. Nu böjde han sig ned, tog en panna, som stod på den rostiga ugnen, slog det svarta kaffet i en kopp och bjöd hustrun dricka.

Hon drack, och i samma nu skakades hennes kropp af en skälfnings, och så inträdde en minuts lugn.

Hela hemresan hade Lars tänkt på detta. Medan han stod vid rodret och såg utöfver vattnet, hade han tänkt på hustrun, som gick hemma i väntans dagar, och när nu stormen började och det ilade svart öfver hafvet, så långt han kunde se, då hade tankarna kommit öfver honom så mörka och underfulla, och han hade tyckt, att han hörde kyrkklockor ringa från land, när vinden hven i tackel och tåg och trävirket knakade i den höga masten. Därför hade han satt toppseglet till under värsta stormen, och han hade inte tyckt, att han nog fort kunde komma fram.

Han undrade icke öfver, att hustrun hade gått ut för att möta honom. Det föll denne man öfver hufvud icke in, att något, som hände, kunde vara annorlunda, än hvad det var. Som alla på hans ö hade han i sin ungdoms dagar gift sig af kärlek, och han hade aldrig vetat, hvad det ville säga att se på en annan kvinna än den, som var hans.

»Har du det mycket svårt?» sade han, och med sin hårda hand strök han håret från hustruns tinningar.

»Jag hade det värre i natt, när jag väntade på dig», svarade hustrun.

Lars satte sig ned och tog hustruns hufvud i sina händer. Det föll honom in, hur vackert det var af hustrun, att hon gått ut och mött honom, fast det var så långt gånget med henne, att hon när som helst skulle föda sitt barn. Han blef helt vek om hjärtat, och i ögonblickets vekhet föll

det öfver honom som en känsla af feghet. Tänk, om hustrun ej skulle öfverleva detta. Tänk, om hans tankar på sjön skulle blifva verklighet! Det kunde ej vara utan betydelse, att han hört kyrkklockor ringa i sina öron midt på hafvet. Tänk, om han blott kommit hem för att se hustrun dö!

Lars tänkte icke vidare. Men full af denna tanke, smekte han hustruns bruna kind och hennes mörka hår, som om han velat vagga ett litet barn till ro, och hans känslor gingo så högt inom honom, att tårarna pressades fram ur hans ögon. Men i detsamma gaf hustrun ifrån sig ett förfärligt skri, och hennes kropp skakades, så att Lars måste resa sig upp. Ensam och utan att kunna få en förnuftig tanke i sitt hufvud, såg han hur hela denna kropp, hvilken han kände så väl, arbetade i den yttersta vända. Och medan han såg därpå, gick hela hans lif förbi hans inre syn, som om han legat på sin egen dödsbädd. Han blef till en liten gosse igen, som sprang på stranden och metade krabbor. Han tyckte att han blåste utför en brant och slog hufvudet mot berget, låg till sängs och hade feber. Så sjönk han i hafvet och hörde båten splittras i stycken mot ett skär, mot hvilket hafvet bröt gult och hvitt. Han blef man och satt på klippan med en liten flicka i sitt knä, och framför dem glittrade fullmånen i en bred strimma af hafvet långt på andra sidan om fyrens blinkande öga. Så stod han framför altaret och var klädd i svart, och prästen läste: »Föröken Eder och uppfyllen jorden. Hustrun skall vara när sin man och vara honom underdånig, och de tu äro icke längre tu, utan ett kött.» Och han hörde klockorna i kyrkan, som ringde igen, och det small bösskott öfver skären och gossarne ropade hurrah, och åter hörde han prästen som bad: »Herren välsigne Eder och bevara Eder».

I detsamma vaknade han till verkligheten igen af ett skrik, som skakade honom i hans innersta. Han böjde sig instinktligt ned, och han såg hufvudet af ett barn, och han tog fatt i hufvudet och drog och drog, till dess att han höll en nyfödd gosse mellan sina hårda händer.

Så blef allt stilla och tyst, och när Lars kunde se för tårarna, som pressade sig fram ur hans ögon, låg hans hustru i hans egen smutsiga fiskarkoj midt emot honom och log af den starkaste lycka. Stora långa karlen böjde sig ned öfver kojén och grät som ett barn.

Men i nästa ögonblick sprang Lars uppför trappan och förkunnade med hög röst nyheten, och när han åter kom upp i båten, mötte han barnmorskan.

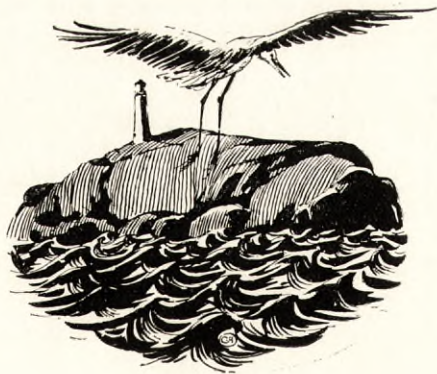
Däruppe var det ingen, som hade gått ifrån däck. Gripna af allvaret i den scen, som de visste spelades där nere, hade de alla stått stilla, väntande på att hjälpen kom ifrån land, så att Lars icke behöfde vara ensam. Men när barnmorskan gått ned blef det lifligt på däck och allas händer sträcktes mot fadern.

»Hur många pojkar har du nu, Lars?» sade en gubbe som stod där.

»Jag har fyra», svarade Lars. »Men ingen af dem alla har kommit så tidigt på sjön.»

Det tyckte alla var bra sagdt. Men så ofta historien berättades, försummade man aldrig att tillägga, hur grant det såg ut, när Lars tog den storväxta hustrun och lyfte henne som ett barn ned för den branta trappan till ruffen. Och som slutet på historien kommo alltid de beundrande ord, hvilka en annan hustru hade yttrat vid tillfället:

»Han tog henne så fint som en bakelse.»

II

Märtas bekymmer.

När solen var i sin nedgång och hela himmelen glimmade rödt öfver de klippiga skären i väster, då smög sig den unga, vackra Märta, Store-Lars' och Annas dotter, i all hemlighet hemifrån. Hon gick fram öfver klipporna, där ingen väg var att se, och hon gick förbi lotsutkiken, där klungor af män och kvinnor stodo samtalande, blickande ut öfver det vråkande hafvet. Hon gick icke, nej, hon dansade framåt, hastigt och lätt, och ibland kastade hon en blick åt sidan, som om hon fruktat att blifva sedd. När hon stod öfverst på klinten, från hvilken hennes gestalt som en mörk skugga kunde ses mot den ljusa himmelen, kröp hon ihop och gled ned utför branten. Men hon lät sig icke glida mera än några steg, så att bergets kam skyddade henne för hela öns blickar. Då satte hon sig ned, och stora tårar runno utför hennes rosiga kinder.

Som en dröm hade hela dagens händelser gått henne förbi. Samman med de andra kvinnorna hade hon stått på

klippan och sett Polstjärnan styra kurs in mot land. Samman med de andra hade hon störtat ned i båtarna och rusat ombord för att trycka de hemvändande människans händer. Hon hade sett modern blekna och vackla och fadern lyfta henne på sina kraftiga armar och bära henne ned i ruffen. Så hade hon stått i väntan med de andra, till dess att det hela var förbi och lättnadens suck, som steg ur hvarje bröst, spred solsken i alla ögon omkring henne. Då hade hon vågat sig fram med den fråga, som hela tiden bränt på hennes läppar. Hon hade frågat lugnt och likgiltigt, som om hon endast frågade för att ha något att säga, och hon hade fått ett lika lugnt och likgiltigt svar tillbaka. Ingen hade för öfrigt kunnat gifva något verkligt besked. Det var ju alldeles naturligt, att ingen visste något. Och när frågan var framställd, och det icke fans något, mer att tillägga, då hade Märta följt modern, när hon blef buren hem, och hela dagen hade gått med sysslor och stök och omsorger om den lille brodern, hvilken blifvit född på sjön, och som låg och skrek och sof om hvartannat i den klumpiga vaggan, där hon och syskonen hela raden i tur och ordning hade sofvit sig till krafter och lif.

Som i en dröm hade allt detta glidit henne förbi, och när det blef afton och lugnt, när modern och fadern sofvade i kammarens stora säng, och den nyfödde tystnat i skymningen af de sänkta rullgardinerna, då hade Märta icke gått upp för den lilla trappan, som ledde till hennes rum på vinden, utan hon hade smugit sig ut i den ljumma sommarkvällen för att i ro få grubbla öfver den fråga, som ej lämnade henne någon ro.

Hon satt nu stilla och såg ut mot hafvet, som i skummande bränningar bröt sig mot ön. Vinden blåste med oförminskad kraft, och ute på skären kunde man skymta det hvita vattenscummet, som sprutade högt i luften.

Men Märta kända icke blåsten, fastän den med hela sin styrka blåste rätt in emot hennes kropp och slet hennes kläder i oordning. Hennes ögon stirrade kallt och klart mot horisonten, som ville de genomtränga dunklet, och hon upprepade för sig sjelf svaret på den fråga hon gjort: om någon hade sett Delphin.

Delphin var också en fiskarbåt. Delphin var icke så stor som Polstjärnan. Den seglade icke så väl, och den var jcke öns stolthet. Men för Märta hade den lyckan ombord, och hon satt nu och undrade öfver, hvarför just den skulle komma sist hem, och hvarför ingen ombord på Polstjärnan hade sett något till den.

Det är mycket, som kan visa sig för en ensam kvinna, när hon sitter i mörkret och ser ut öfver ett rasande haf. Då komma berättelserna, som hon hört, och de smyga sig

»Solen var i sin nedgång»

i skydd af ensamheten och mörkret in i hennes hjärta. Det är berättelserna om ofärd på hafvet, som då vakna till lif, och ångesten för faran, hvilken är verklig och lefvande, manar skräcksynerna fram. Där hon sitter, kan Märta se männen för sig på fartyget, och hon ser det afmastadt och utan räddningsbåtar drifva omkring på det upprörda hafvet. En man står vid styret, han har bundit sig fast vid rorpinnen och han är blek, när han stirrar ut öfver vågorna. Rundt omkring honom synas bleka ansikten och kroppar af män,

hvilka i omöjliga ställningar surrat sig fast med tåg vid en afbruten stump af masten, vid skeppsluckan eller vid kajut-taket. Då kommer en väldig våg och slukar hela båten i sitt kalla famntag; när vågen är borta, drifver båten där igen, men han, som stod vid rodret, syns icke mer, och utan styre vänder båten för vågorna och drifver vidare, medan det knakar i det gamla virket, och på stäfven, som reser sig upp, namnet Delphin lyser som fosfor.

Sådana syner ser Märta, där hon sitter, och hon kan icke uthärda dem. Hon kan inte tro i längden, att en sådan olycka verkligen skulle komma att inträffa. Ty hon är ung, och hennes sinne är så lätt, att hon omöjligt kan fatta, hur något sådant skulle kunna drabba henne. Därför gnuggar hon sina ögon, och om en liten stund ler hon åt sin egen fruktan. Ja, hon ler ett inåtvändt, soligt löje, därför att hon kommer att tänka på, hur om en dag kanske en stor, brun hand skall gripa ett hårdt tag om hennes lif, och ett par blåa ögon spela mot hennes, medan en man med kyssar söker hennes mun.

Men fast hon midt i sin ängslan tänkte ljusa tankar, var Märta ändå icke de mörka kvitt. Generationers instinkt hade bränt fruktan för hafvet in i hennes hjärta, och hon var så ung och så otålig, att hon ej råde med att vara ensam med denna ängslan, som kvalde henne. Men längtan gjorde henne uppfinningsrik och slug. Och af gammalt visste Märta, att det fanns ett medel, ett enda, hvilket hon kunde anlita för att få lugn. Om hon tillgrepe detta, skulle hon kanske röja sin hemlighet. Kanske skulle man skratta åt henne. Men hvad gjorde väl det? Om hon skulle?!

Märta tvekade ännu, där hon satt, och hon kastade försiktiga blickar omkring sig på de kala klipporna, som om ögon lurat på henne i mörkret. Men med ens sprang hon upp, och med snabba, säkra steg ilade hon fram i mörkret,

Blåstens kraft hade stegrats. Den svepte omkring flickans smärta gestalt, så att kläderna lågo liksom smetade fast utefter kroppen, och klädningen fladdrade ut med en kraft, som ville den rycka henne loss ifrån klippan. Men utan att låta sig hejda sprang Märta vidare. Hon sprang den smala

stigen öfver bergen, där hårda klackjärn nött en hvit väg i klippan, ned i den lilla dalen, där pilbuskarna växte, kom i lä bakom kyrkogårdens mur, andades ut och sprang vidare rätt in i byn med dess krokiga vägar och omöjliga stenläggning.

Märta hade blott en enda tanke i sitt hufvud. Hon skulle gå bort till det hus, där mor Albertina bodde, och med henne ville hon tala. Ty mor Albertina var en gammal gumma, och hennes man hade dött på sjön. Så länge hon kunde minnas tillbaka, hade Märta sett den lilla krokiga gum-

man, alltid lika liten och lika krokig, sitta på sin bänk utanför stugan, när det var sommar, eller vid fönstret med pelargonierna, när det var vinter och kallt. Först hade den gamla bott ensam i stugan, men när olyckan kom för andra gången och äfven hennes dotters man blef borta på hafvet, då flyttade den unga änkan hem till den gamla, som var hennes mor, och de båda öfvergifna bodde där nu ensamma med den yngres barn.

Mor Albertina.

Om mor Albertina åtminstone vore vaken och ute! tänkte Märta. Om jag kunde få tala med henne! Saken var nämligen den, att gamla mor Albertina var en sanndrömd. Hon hade lefvat så länge och haft så mycket sorg, att hon lärt sig ana sin egen olycka, när den skulle komma, och se den på förhand, äfven när det gällde andra. Hennes far hade dött på sjön; två bröder, hennes egen man och för ett par år sedan hennes måg — alla hade de följt honom. Kanske var det därför, hon alltid visste, om någon skulle dö, och kanske var det därför att hon själf känt så mycken ängslan, som hon ibland också lugnade andra.

När Märta kom närmare stugan, där de båda änorna bodde, saktade hon gången och gick på tå, som om hon varit rädd för, att någon kunnat höra hennes steg och förstå, hvart hon gick och i hvilket ärende hon var ute. Hon stannade, drog efter andan och syntes betänka sig. Det var inte utan, att hon innerst i sitt oroliga, lilla hjärta fruktade för, hvad mor Albertina skulle ha sett. Ty mor Albertina såg båtarna, långt innan de kommo hem, såg dem så tydligt, att hon kunde urskilja människans anletsdrag och räkna, hur många som funnos ombord. Hade hon inte för många år sedan sett, att gamle lotsåldermannen skulle dö två dagar innan det skedde? Gamle lotsåldermannen var frisk och kry, och ingen anade, att mor Albertina skulle kunna få rätt. Men två dagar efter sedan hon sett sin syn, låg han ändå stel och kall i sin säng.

Detta och mycket mera visste Märta, och därför var hon rädd i sitt hjärta, när hon smög sig fram mellan de små ljusa byggnaderna, som krupit ihop på landsidan af ön i skydd för den hårda västan. Och blodet stockade sig i hennes hals, när hon såg, att mor Albertina verkligen var ute och satt på bänken, som stod utanför fönstret i den lilla täppan, där luktärterna växte i skydd af ligusterhäcken.

Mor Albertina vände sig om, när hon hörde steg, och när hon såg, att det var Märta, nickade hon.

»God afton, Märta hur står det till hemma hos er?» frågade den gamla.

»Jo, tack, det var nog bra.»

Märta hade i ögonblicket alldeles glömt, att det fanns någon anledning att framställa en sådan fråga. Hon måste tänka ett ögonblick, innan hon erinrade sig, hvad som händt, och hvad hon nu därför borde säga. Men i ett ögonblick stod det klart för henne. Och därmed kommo också orden på hennes läppar. Hon berättade alltsammans långsamt och omständligt, både hur hennes bror blifvit född, hur duktig modern var, och hur mycket fisk fadern fått under resan. Hon blef gladare och gladare, alltsom hon berättade. Ty hon märkte, att den gamla tyckte om att höra henne tala. Hela tiden tänkte hon på, hvad hon egentligen ville fråga om, och just därför berättade hon både bättre och utförli-

gare, än hon eljest skulle hafva gjort. Ty kärleken gjorde henne listig, utan att hon viste det själf. Hon blef vacker, medan hon talade. Hyn, som gick i brunt, blef genomskinlig af rörelse, och de mörkblå ögonen lyste stora och fuktiga under de mjuka ögonbrynen. När hon så äntligen i sin berättelse kom fram till, hur mycket fisk fadern fått, då sade Märta, medan hennes hjärta stod stilla af oro:

»I har inte fått hem erat än?»

Märta hos mor Albertina.

Detta hängde så samman, att den gamla hade en dotterson, som var med på den väntade storbåten. Det var en pojke, som knappt var tio år, och han kunde icke göra en mans arbete. Men i båten hade hans far haft sin lott, och när denne på höstresan året förut blef rifven bort af en våg, då visste alla, att skulle änkan sälja sin lott i båten, då var det inte mycket igen, som hon hade att lefva af med sina barn. Och i nattens mörker, när de ännu kände närvaron af kamraten, som försvunnit i hafvet, då svuro de nio öfverlevande männen, att kamratens äldste gosse redan nästa sommar skulle få följa på långfärd. De nio skulle hjälpas åt

och fördela arbetet sins emellan, och pojken skulle ha sin lott som fullväxt man, hällre än att de togo en främmande in i båtlaget. Det var bara en, som knorrade. Men hans röst blef nedtystad af de andras, och när sommaren kom, höllo de nio männen sin ed, och lille Algot kom med på långfärd och hade redan en gång förut lyckligt kommit tillbaka med fisk.

Se, därpå måste nu den gamla Albertina sitta och tänka, och därför kunde också den unga flickan komma sig för med att tala till henne om den båt, som icke var kommen. Hon hade gjort det så försiktigt. Hon hade bara sagt: »I har inte fått hem erat än», och Märta tyckte, att af så litet kunde ingen draga några misstankar, och hon var glad, att hon frågat så bra.

Mor Albertina lät heller ingenting märka. Hon nickade bara på sitt gamla hufvud och upprepade:

»Nej, vi har inte det än.»

Och därefter teg hon.

Då sade Märta:

»Är I inte rädd för pojken?»

»Nej», svarade den gamla.

»Har I sett något då?» frågade Märta.

Orden hade undsluppit henne så häftigt, att hon själf ingenting märkte, förrän de redan voro uttalade; och hon kände, att hon blef röd. Men medan rodnaden steg henne ända upp öfver tinningarna, såg hon den gamla lugnt in i ögonen och fortfor utan att låta sig bekomma:

»Är det sannt, att I kan se så'nt?»

I vanliga fall skulle mor Albertina kanske ingenting ha svarat alls, och det är icke godt att veta, hvad som nu gjorde henne så meddelsam. Men vara hur det ville, säkert är, att den gamla såg ut i luften med en underlig frånvarande blick och svarade:

»Jo, det är säkert, att jag kan se.»

»Har I sett då?»

Orden kommo tyst och snabbt, nästan andlöst.

»Jag har sett Delphin», sade den gamla med samma lugna, en smula frånvarande röst. »Den är inte långt borta. I morgon bittid' syns den från utkiken.»

I morgon! I morgon! Det sjöng inom Märta, och hon kunde ha kastat sig om halsen på den gamla. Men då hade hon ju röjt sig, hon, som hela tiden förställt sig så bra. Hon teg en stund och sade sedan undrande:

»Tänk, att kunna se så'nt.»

»Önska dig inte det, barn», sade mor Albertina.

Men Märta hörde det inte. Hon var redan på hemvägen. Hon ilade fram mellan de små låga husen, som trängdes ännu närmare samman i skymningen, och hennes hjärta slog högt af fröjd. Hon brydde sig inte ens om, att två kattor, den ena efter den andra, sprungo öfver vägen midt för hennes fötter. Hon inte så mycket som stannade för att spotta en gång. I morgon! sjöng det inom henne. I morgon! På sina bara fötter sprang hon tyst uppför den lilla branta trappan till sitt rum, och när hon kom i säng, tog hon hufvudkudden i famn, kramade och kysste den och somnade med kinden lutad mot dess grofva spets.

Men på bänken satt mor Albertina ensam och log öfver ungdomen.

»Jojo», sade hon för sig själf. »Jojo men, Nog blir det bra för Nils, när han kommer.»

III

Fille Bom,

Fille Bom hette en liten underlig man, som bodde midt i byn, allra längst nere vid sjön. Han hörde till skärets mest bekanta och framstående personligheter, och han var också ute och spånslog, samma kväll som unga Märta gick och förrådde sig själf, när hon frågade mor Albertina, om hon kunde spå, och om Delphin kunde väntas komma riktigt tillbaka.

Fille Bom gick nämligen också och väntade att Delphin skulle komma hem, och han hade sina egna åsikter om hvarför just den båten skulle dröja längre borta än alla andra. Fille Bom utmärkte sig som sagdt därigenom, att han var en smula underlig, och allt, som kom honom vid, var på samma sätt. Hans stuga var underlig. Ty den låg med gafveln mot sjön, och så nära vattnet, att man kunde sitta och meta krabbor och småtorsk i fönstret. Men breddsidan

af byggningen vette rätt emot en brant klippa, så att från det huset gick man aldrig utför trappan, när man skulle gå ut, utan man klef rätt ut på berget, och så bar det till väders, nästan i jämnhöjd med taket, innan man kunde komma vidare. Fille Boms dräkt var också konstig. Ty den bestod af en trådsliten, blå ulltröja, som fordom haft blanka knappar och varit något slags uniform, men nu såg ut som litet af hvarje, hvilket den för resten också var, en

Fille Boms stuga.

gammal hatt, som blifvit grågrön af ålder, och när det var kallt, en lång slängkappa, som Fille Bom fått af en herreman, och som hade stora hjorthornsknappar och slejf i ryggen. Bommens hustru var också underlig, och det kom sig där af, att hon alltid gick och var rädd för att Bommen skulle suppa sig full och slå henne. Ty Bommen var numera den enda människa på hela ön, som verkligen söp, så att det gjorde något, och det var också en af hans många underligheter. En annan underlighet var den, att Bommen höll sig med hund, något som — på grund af fruktan för obehag och klanmerier — i fiskläget hörde till sällsyntheterna, och denna hund var i sig själf också en underlighet. Han var nämligen

Fille Bom.

bastard mellan tax och pudel och företedde det egendomliga fenomenet af en smal nos och långsträckt taxkropp, betäckt med gedigen pudelull, hvilken melankoliskt vaggade fram på korta, sneda ben. Hundens egentliga namn var Fylax, men öfver hela skäret gick han under namnet af Filibom, något som hängde samman med denne underlige mans underliga namn.

Fille Bom hade nämligen blifvit döpt Filip efter sin far, som bar detta namn i hvardagslag liksom nu sonen kallades Fille. En gång hade det emellertid händt sig, att någon af kamraterna vid en fylla, som företogs efter vällyckadt makrillfiske, hade kommit på den idén att döpa Fille till Fille Bom med anledning af ett beryktadt bomskott, som gamle Filip en gång i sin ungdom aflossat mot en gråsäl, och som plägade tagas fram vid gladare tillfällen för att muntra honom, när han blef äldre. Namnet vann en storartad anklang, och gamle Filip, som egentligen hette Persson, fick i hela sitt lif inte heta annat än Fille Bom, och hans barn efter honom kallades också alltid med samma smeknamn. D. v. s. de kallades med ett gemensamt namn för Bommarne, och då de voro tre, fördelades benämningen, så att de kallades: Filibom, Filibombom och Filibombombom. När den nuvarande innehafvaren af namnet var ung, öfverflyttades det, naturligtvis med en alldeles särskild styrka på honom, emedan han ju dels var gamle Bommens äldste son, och dels var döpt till Filip, hvilket gjorde sammansättningen så mycket mera naturlig och verksam.

Redan i sin ungdom var emellertid Filip Persson junior utmärkt för ett lynne, hvilket utgjorde en egendomlig blandning af jovial gemytlighet och inbiten böjelse för hetsiga utbrott af svårstyrd ilska. Att han hela sitt lif skulle behöfva gå och bära på ett öknamn, som var i hvar mans mun på hela kusten, det grämde och retade honom både dag och natt, och han utstod många slagsmål för det namnet, när sinnet rann på honom. Men han tänkte ändå, att det skulle finnas något medel att bli okvädingsordet kvitt, och utan att ha meddelat sig med någon människa, fattade Fille Bom en dag sitt beslut och gick upp till prästen.

Prästen var nu inte en man, som hvem som helst vågade sig på med hvad som helst, och särskildt var det inte utan, att Bommen var liksom litet rädd för den myndige mannen, som mer än en gång läst lagen för honom och hotat med både timligt och evigt fördärf, därför att Bommen gunås så visst höll sig till flaskan. Men den här gången var Bommen säker, att han gick i redliga ärenden, och därför klef han på, när prästen svarade på hans knackning med att ropa »stig in», och lade med en viss trygghet ifrån sig mössan på golvet.

»Nå, hvad vill Persson?» sade prästen.

Bommen tittade med sina små grå ögon prästen rätt i ansiktet och såg skarp ut.

»Jo, jag kommer, för att jag har tänkt att byta om namn», sade han.

»Jaså», sade prästen. »Nå, hvad ska' Persson då kalla sig?»

Mannen vid dörren fick ett ännu hvassare uttryck i sina ögon, och han svarade:

»Bom».

Han sade det med en sådan kläm, att det lät som ett kanonskott. I detta utlåtande sammanpressade han liksom all den förargelse, som detta lilla ord samlat öfver hans oskyldiga hufvud sedan långa år, och det kokade inom honom, när han märkte, att prästen icke kunde hålla sig från att småle.

»Hvad i allan da'r», sade prästen. »Det är ju ett öknamn.»

»Ja, men om pastorn skrifer in det i boken och stryker ut Persson, som står där förut, så blir det inte längre något öknamn», genmålde den andre.

»För resten», tillade han, när han såg, att prästen tvekade, »så finns det en bom på min båt. Den bommen är bra, och den håller, och den tycker jag liksom det kunde passa en sjöman att kalla sig efter.»

När Fille sedan gick ut ur prästens rum, då hette han verkligen Bom. Och så fort någon kallade honom för Bommen, passade han alltid på och svarade med en röst, som svälldes af stolthet och tillfredsställelse.

»Ja, det är mitt namn, det.»

Och då njöt Fille Bom den största triumf han erfarit här i lifvet. Ty då tyckte han, att han lurat hela kusten och att han var en helvetes karl.

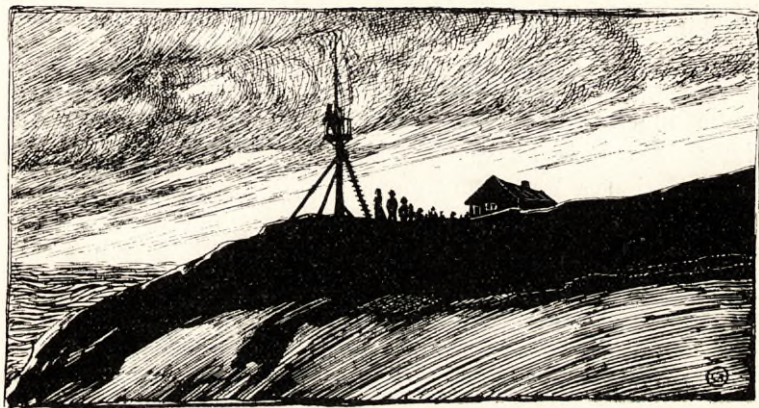
Nu var den tiden emellertid länge sedan förbi, och det fanns inte många, som erinrade sig, att namnet Fille Bom egentligen var ett öknamn. Det var bara när det kom någon utsocknes och fick höra det konstiga namnet, som minnet af dess uppkomst med möda togs upp igen och under många skämtsamma anspelningar berättades för den som frågade. Gamle Bommen hängde samman med det yttersta skäret och det med honom, och utan Bommen hade hela fiskläget icke varit hvad det var.

Samma kväll som Märta gjorde sitt besök hos mor Albertina och fick veta, att det icke var någon fara med hennes Nils, hade emellertid gamle Bommen begifvit sig af hemifrån i den osäkra känslan, att han på ett eller annat sätt möjligen skulle kunna förskaffa sig något treffligt. Han gjorde sig ett ärende i handelsboden, i det han frågade efter något, som han visste inte fanns, och han kände sig en smula förölämpad öfver, att handelsman inte förstod inviten och åtminstone bjöd honom på en dosa snus. Med en ovillig rörelse tog Bommen upp en femöring och köpte själf snuset för att visa, att han åtminstone var karl för sin hatt, som kunde drifva igenom, hvad han ville, och när han fått sig en mullbänk, tog han vägen upp till lotsutkiken, där det var svart med folk, som plägade råd och lånade kikaren för att se ut öfver hafvet. Bommen kom därvid att tänka på, att han egentligen också gick och väntade på att Delphin skulle komma hem. Nils hade lofvat honom ett stort fång fisk, därför att han hade hjälpt honom med grunden till huset, som han höll på att bygga. Nu gick Fille Bom och tänkte på den där fisken, och han tänkte på den med aptit. Men därför skulle naturligtvis just den båten komma sist. Det var klart som dagen. I det fallet var Fille Bom en fullständig pessimist. Men det hindrade ändå inte, att han tänkte han kunde gå opp bland de andra och fördrifva en stund med att prata om stormen, som nu blåste på sjätte dygnet. Gamle Bommen hörde annars till dem, som helst gå sin väg

•

för sig, åtminstone så länge han var nykter. Men i dag kände sig Bommen språksam och böjd för umgänge, och därför gick han upp på berget och tänkte just slå sig ned i lä bakom den lilla lotsstugan, som låg öfverst på klinten bakom utkikens stora galge, när han plötsligt ändrade sig och vek af på en väg, som ledde ut öfver klipporna.

Bommen var nämligen ytterst nyfiken, det var hans specialitet att hålla noga reda på, hvad flickorna i byn hade för sig, och nu hade han fått se något, som ingen af de

andra såg, och som han inte för sin död kunde begripa. Han såg nämligen en ensam flickgestalt resa sig i blåsten öfver en klippa ett stycke från den plats, där han stod, och på gången och den hvita hufvudduken, tyckte Bommen, att han kände igen henne. Därför var det för honom den naturligaste sak i världen, att han låtsat som om han ändrat mening och i stället för att slå sig ned, ensam började gå bortåt bergen i samma riktning som den kvinnliga skepnaden.

Flickan gick fort, och Bommen hade inte lätt för att följa henne. Men när hon kom fram till kyrkogårdens mur, fick Bommen ett ögonblick syn på henne, där hon stod stilla i den ljusa sommarnattens dager, och han såg då, att det var Märta. Hvad som hade händt där i familjen, hade

naturligtvis Bommen här lika väl som hela ön reda på en half timme efter att det hade händt, och därför begrep han också, att det måste vara något alldeles särskildt, som för-mädde unga Märta att just denna kväll vara hemifrån. För att ha något att göra och för att samtidigt tillfredställa sin nyfikenhet, följde emellertid Bommen efter henne, och när Märta stod stilla framför bänken, där mor Albertina satt och talade så oskyldigt om hur allting var hemma och om Delphin, som inte kommit tillbaka, då stod Bommen också helt oskyldigt på handelsmans brygga nere vid sjön och såg ut, som om han tittat på vädret. Och när Märta sprang hem till sig, följde Bommen efter, så fort hans gamla ben orkade bära honom, och det var sannerligen inte så långsamt. Ty Bommen var en karlaktig, och trots sina fem och sextio år skulle ingen kunna upptäcka ett fel på hans kropp. Hade Märta inte haft så mycket annat att tänka på, skulle hon bestämdt hafva hört honom och blifvit förskräckt.

Nu hörde hon, som vi redan veta, ingenting alls, och Bommen kom fram alldeles lagom för att han skulle få se dörren falla igen efter den springande flickan.

Då stannade Fille Bom midt på gatan och stod där en lång stund, tänkande en hel serie af tankar.

Flickan hade varit ensam, och så vidt han hade kun-nat märka, hade hon ingen mött. Hon hade gjort sig ett ärende till mor Albertinas stuga, och därifrån hade hon vändt om och sprungit direkte hem, som om hon haft eld i klä-derna. Hemma hade hon ingen, som väntade på sig, och hela tiden hade hon annars som sagdt varit ensam.

Nu finns det ingenting underligare än det, som flickor kunna hitta på, och aldrig kan man förstå deras vägar, om man inte ta'r kärleken med i beräkningen,

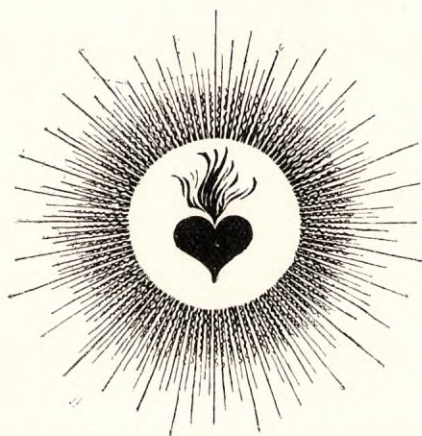
Detta visste Fille Bom, dels af egen erfarenhet, dels genom en flitigt öfvad iakttagelse, och när han funderat en stund, kom han därför att tänka på Delphin, som ännu inte kommit tillbaka.

Då gick det upp ett ljus för honom: Han knäppte med fingrarna och utstötte en lång hvissling.

»Nils», sade han alldeles högt. »Hoho! står det så till!»

Därmed gjorde han helt om och lunkade helt belåten, som om det hänt honom själf något roligt, hem till sin säng, där gumman redan låg och snarkade.

Men på det viset var det två, som kände till Märtas hemlighet, och då var den, som hvar man kan veta, väl bevarad.

IV.

Nils.

Följande morgon när Märta vaknade, låg Delphin redan och svängde för ankaret i den rymliga hamnen, kring hvilken de gråa skären slöto sig som i ring. Seglen voro bärgade, däcket var tomt, och båtens gröna reling gungade för laber bris med tunga dyningar efter stormen.

Ty under natten hade den långvariga hårda blåsten lagt sig. Strax efter midnatt hade den småningom domnat bort, och vid tutiden på morgonen vakuade män och kvinnor i sina bäddar af den besynnerliga och ovana tystnaden. Blåsten tjöt inte längre kring knutarna, den slet inte i tegelpannorna, hven inte i skorstenen, skakade ej i fönstren. Den hade med ens slutit igen sitt stora gap, och tystnaden var så väldig, att den väckte människorna, som om den skakat dem upp till känslan af en öfverhängande fara. Och männen och kvinnorna öppnade som druckna sina ögon. »Det har lugnat på sjön», sade de. Och därmed drogo de suckar

af lättnad och slöto ögonen till tryggare blund, de korta ögonblicken, innan sommarens tidiga morgonsol skulle väcka dem till den nya dagen.

Men alla, som väntade någon med Delphin, vaknade af stillheten, skakade af sig sömnlusten och gingo ut på klipporna för att spana ut åt sjön. De kommo alldeles lagom. Ty just som Delphin länsade in för den domnande västan och svängde för ankaret i den vida hamnen, där dyningarna mellan skären gingo med kortare vågor och mjuka skvalp, kommo männen och kvinnorna ut och sågo storbåten redan vara kommen. De fingo blott nätt och jämt tid att rusa ned i roddbåtarna och ro ut för att hälsa de hemvändande välkomna.

Det var bara Märta, som, trött af lycka och sinnesrörelse, hade sofvit ifrån både vindens stora tystnad, Delphins ankomst och allt, som i världen fanns. Hon vaknade inte, förrän hon hörde fadern dunka i taket, medan han frågade henne, om hon blifvit galen, och ropade, att solen stod högt på himlen.

Därför blef Nils, när båten kom, icke välkomnad af någon annan än far och mor, och han såg sig förgäfves om för att upptäcka ett brunhyadt ansigte med stora, blå ögon, omgifvet af mörkt, ostyrgt hår. Han kunde heller icke veta, att det var Märtas stora lycka, som gjort henne trött, och då han öfver hufvud icke hade stort förtroende till sig själf, tänkte han, att Märta säkert hade glömt honom.

Han gick fämäld mellan de båda gamla, de kända vägarna till det gamla hemmet. Allting var sig så likt! Där krökte vägen förbi bryggan och sprang upp på en berghäll, där ingen väg längre kunde skönjas, utan där man fick gå vidare på en halfrutten stock, hvilken låg kastad tvärs öfver en klyfta och visade, hvar fortsättningen följde. Så vände vägen omkring

Nils far

den ena byggningen efter den andra, och öfverallt blickade ansikten honom till mötes, som nickade välkommen, händer sökte hans, och röster ropade emot honom, vänligt och glädt, som seden är, när fiskare komma åter från lång resa. Känslan af samhörighet, af att tillhöra den stora familj, som beror af hafvet och lefver af hafvet, är stark här ute i skären, och det finns ingen, som ej vet och känner, att hvarje sådan lycklig resa är en seger öfver den gemensamma faran, ingen, som icke vid den synen erfar något af ökad personlig trygghet och fröjd. Därför lyser det och värmer öfver skären, den dag då de stora båtarna komma hem.

Men Nils kände icke mycket af den glädje han eljest brukade erfar, då han första gången på veckor åter satte foten på land. Ty hans tankar voro hela tiden på annat håll, och inom honom smög en darrande känsla, som på ett besynnerligt sätt gjorde honom modfälld. Det var, som om

följde han fadern fram till bygget

någoting af ofärd legat i luften, och Nils kunde ej blifva kvitt en förnimmelse af något tungt, som mot hans vilja smög sig öfver honom och gjorde honom grubblande till sinnet. Medan modern gick förut hem för att sätta maten på bordet, följde han fadern fram till bygget, som låg ensamt på klippan, under hvilken hafvet bredde sig i böljande solsken öppet, så långt ögat kunde nå. Här låg Nils' bygge, här var han i färd med att som alla, hvilka kunde det, timra sig ett eget hem, och här längst ut på udden hade han valt den plats, där han ville

lefva. Nils stod och såg på detta, medan han iakttog, hur arbetet framskridit. Byggnaden hade kommit under tak, och det hvita timret med sina tomma fönstergluggar, genom hvilka hafvet sken blått, lyste och brann i det klara solskenet. Med västkustbons sinne för hemmet, såg Nils att detta var vackert, och han tänkte på den, för hvars skull han egentligen byggde. Men han tyckte, att hon helt plötsligt hade kommit så oförklarligt långt bort, och med den tanken bildade det sig som ett tomrum omkring honom, och han kunde icke känna sig glad, som han väntat och hoppats, när han nu stod och såg på det hem, som började resa sig öfver klippan och som var hans. Han började tänka på, om han gjort rätt, när han beslutit sig för att stanna hemma och för alltid binda sig vid den klippan, där generation efter generation af hans släkt hade växt upp, gift sig och satt bo, födt barn, åldrats och dött. Nils blef vemodig af att tänka på allt detta i stället för glad, och hans eget jag kom emot honom i det glittrande solskenet som ett spöke om natten.

»Är du inte nöjd?» sade fadern. »Hvad tänker du på?»

»Jo visst», sade Nils. »Det har ju gått fort.»

Nils kunde inte säga mer. Ty han hade ju alla skäl att vara nöjd, och hvad han nu stod och tänkte, var bara dumbeter. Men han kunde ej komma i den gänga, han önskat, och han förstod inte själf, hvilka underliga tankar, som lekte i denna julimorgons solsken.

Han hade det alldeles för bra, det var hela saken, sade Nils för sig själf. Och han smålog åt sina egna besynnerligheter.

Att Nils denna sommar hade kommit att fara med Delphin, berodde nämligen på en tillfällighet. Ty Nils var egentligen lots. Han var den yngste bland lotsarna, och han skulle få sin utnämning och komma i tjänstgöring till hösten. Och Nils var för resten af en gammal lotsätt. Fadern hade varit lots och hans far i sin tur före honom. Alla hade de burit kronans kläder, alla hade de lefvat på hafvet och fört fartyg i hamn och stirrat ut mot samma vida yta, hvilken ler så fridfullt i solskensglitter och skrämmer med

vrede och hot, när stormen bryter spegeln och piskar vågorna mot stranden i fragga och skum.

Historien var också den, att gamle Olausson varit lots, men icke var det längre, och detta hängde samman med, att gamle Olausson hade en konstgjord fot och en riktig. Den konstgjorda foten hade han fått af staten tillika med pension, när han föll från den engelska lastångarens däck ned i lastrummet och blef ofärdig för lifstiden. Så länge han lefde, kunde Nils minnas den dagen, då detta hände. Det var en oktoberkväll, och två män kommo in i stugan, där han var ensam med mor, och de två männen stannade vid dörren utan att våga säga något. Modern hade rusat emot dem och ropat: »Hvar har ni Olausson? Hvar är han?» Aldrig hade Nils sett henne så häftig, och aldrig hade han hört henne ropa så. Och när de främmande ingenting svarade, slog hon händerna för ansigtet, och det ljud ur hennes bröst ett ljud, som kom en af männen att gripa hennes arm och skrika högt, fast med skälfvande röst: »Han är *inte* död». Så kom en förklaring i få, korta och afbrutna ord, och en stund därefter blef fadern inburen och lagd i den stora sängen inne i kammaren.

Det blef liksom tystare i nemmet efter den dagen. Men när gamle Olausson fått sin konstgjorda fot, så var han snart rörlig och kry som trots någon af de andra; och fast han inte kunde få stanna i kronans tjänst, så kunde han väl ändå göra skäl för sig på annat vis. Därför tog han en lott, som då var ledig, i Delphin, och gammal som han nu var och lytt på köpet, så gjorde han ändå sina resor lika så väl som någon annan och båtlaget ville inte mista honom. Ty Olausson var det goda humöret ombord, och glädjen följde med honom, hvar han kom och gick.

Men under den sista sommaren hade gubben börjat att vara krasslig. Han var 67 år fylld, och åren började taga ut sin rätt äfven för honom, som eljest kunde skryta med, att han aldrig varit sjuk. Det var bröstet, som var dåligt, och fast Olausson själf var djupt öfvertygad, att alltsammans bara var småsaker och snart skulle gå öfver, så samtyckte han dock, när sonen i alla fall var ledig, att låta denne fara

i sitt ställe, medan han själf gick hemma och pysslade och ställde med sonens bygge på udden ute vid sjön. Det var mor Beda, som med sin lugna konst att låta allt ske, som hon ville, fick den saken ordnad, och anordningen hade bekommit gamle Olausson väl. Ty alltsom det led framåt på sommaren, kände gubben sig kryare.

När han och sonen nu följdes åt utför backen, som ledde från lotsstugorna och ned till byn, så sade han därför:

»Nästa resa hade jag tänkt att göra själf. Och du har väl ingenting emot att vara hemma.»

Fadern hade sagt detta sista med en anstrykning af raljeri. Men denna gång hade sonen icke sinne för skämt, emedan de underliga tankarna kommit öfver honom, och han icke kunde bli dem kvitt. Fast han aldrig talat vid den gamle om, att han gick och tänkte på giftermål, förstod han dock, att både fadern och modern skulle veta, att då han börjat bygga, måste därmed vara någon mening. Han visste också, att fadern aldrig skulle fråga honom direkt, men ändå gärna ville veta, hur landet låg. Och det fanns egentligen intet skäl för Nils att spela hemlighetsfull. Men i detta ögonblick hade han ingen lust att vara meddelsam, och han gick därför tyst vidare, låtsande som om han intet hade hört. I en, besynnerlig tigande stämning trädde de båda männen in i stugan, där frukosten väntade med varmt kaffe, ren duk och en sup till maten.

* * *

Under tiden gick Märta hemma och tänkte på allehanda och kunde inte komma loss. Det var den lille, som skulle skötas, det var mat, som skulle lagas, gångkläder, som skulle lappas, linne som skulle tvättas. Märta var den äldsta af syskonen, och hon fick stå för det hela nu, när modern låg i sängen och inte fick oroas. Och när hon slutat sysslorna inne, måste hon ut och hjälpa till med fisken.

Alla båtarna hade kommit hem med massor af fisk. Hela laget öfver hade de fått fisk, och öfver bergen lågo de rensade långorna utbredda för att torka. Solen gassade på

dem, och kattorna smögo sig fram för att snatta. Hela fiskläget luktade salt fisk, och lukten steg och spred sig från de nya båtlasterna, som nu fördes i land från Delphin, från den gamla fisken, som redan blifvit behandlad och nu befann sig i ett slappt tillstånd midt emellan torkad och färsk, hvaregenom luften fick en frän, stark biton, hvilken skar igenom den färska lukten från luften och sjön. Men allra skarpast trängde lukten fram från sjöbodarna, där gummor och flickor voro sysselsatta med att rensa fisken. Där var ett glam och ett prat, hvilket som ett sorl steg i den sommarklara luften. Med ett kraftigt snitt klöfs fisken. Behändigt skuros benen ut, så att inelfvorna följde med, och glänsande i solen slängdes de tunga kropparne i den stora tinan eller ut på backen, medan det blodiga afskrädet kastades i särskilda högar till ostörd glädje för fredligt samarbetande katter och höns. Detta arbete fyllde i själfva verket hela luften med glädje. Det utfördes under en känsla af framgång och nästan af rikedom, och hela skaran af kvinnor, både unga och gamla, visste, där de stodo öfver öronen i fiskfjäll och arbete, att välstånd kom med fisken. Ty denna fisk, hvilken låg här, och som båtlast efter båtlast forslades in af män i höga sjöstöflar och gula sydväster, denna fisk betydde inte bara föda för den långa vintern, kläder åt barnen och ved i spiseln. Den betydde ej blott att man kunde gifva hvar man sitt och svara sin skatt till både socknen och kronan. Den betydde därjämte, att lifvet för den vinter, som kom, skulle blifva lättare och ljusare, att man inte behöfde knipa så hårdt om pungen, att mor kanske kunde få gardiner till kammaren och en chiffonier i stugan, att far fick mynt, som kunde sättas på banken eller klarera affärerna i handelsboden, att kaffepannan fick stå på bordet litet oftare, att det fanns råd till en butelj eller par, när någon kom in och ville tala med far, att julen skulle firas med fröjd, och att öfverraskningar kunde väntas i form af klädningstyg, broscher, lärft eller kopparkärl, när båten nästa gång låg i norsk hamn och vände god vind.

Allt detta kom med fisken, det var fisken, som hade det med sig, fisken, som gaf åt alla arbeterskorna sina goda

gummor och flickor voro sysselsatta med att rensa fisk

gåfvor. Därför var det heller ingen, som grinade åt att fisken luktade illa. »Fisken luktar bara godt», förklarade Fille Bom, som just hade träffa Nils nere vid bryggan och kom kånkande på ett stort fång rimsaltade långor. »Den luktar pängar, och för somliga luktar den bröllop.»

Det sista sade han med en illmarig min åt flickorna, bland hvilka Märta för tillfället var den enda, som kände sig träffad. Hon såg ned på den stora fisken, där knifven just höll på att skära loss det väldiga ryggbenet. Men hon brydde sig inte om att svara, undrade bara, om någon märkte att färgen steg på hennes bara hals och öfver de bruna kinderna. När hon såg upp, såg hon att mor Albertina, som stod midt emot henne, log för sig själf.

Gumman Albertina var så gammal, att hon annars plägade vara befriad från arbetet med fisken. Men denna dag hade hon för ovanlighetens skull i alla fall tyckt, att hon borde ruska upp sin gamla kropp och deltaga i arbetet. Hon hade gjort det, därför att hon nödvändigt ville vara med och rensa den fisk, som Algot hade haft hem. Dessutom ville hon få tala om pojken, skryta med honom, som var hennes eget kött och blod, visa honom för de andra och höra dem också berömma honom. Tänk det, pojken, som bara var tio år, hade varit ute och fått fisk! Han hade arbetat som en riktig karl, och nu var han hemma igen och hade gjort skäl både för mat och kläder för ett halft år. Mor Albertina skröt högt öfver pojken, och hon brydde sig inte ens om, att han stod ett stycke ifrån och hörde hvartenda ord. Pojken stod där på bryggan, trygg och bredbent, spottade och skrattade. Sydväst hade han på nacken, händerna i byxfickorna, och mormor gick på och berömde honom, så att alla hörde det. Han kände sig som en hel karl och mera än det. Han tyckte, han kunde bli karl för att köpa hela ön, om han fick hålla på, som han börjat. Och han valkade med själfkänsla en buss, hvilken han köpt för egna pängar och gaf sig den onde på, att ingen kunde förbjuda honom.

Men midt under det att alla tittade på Algot, som var dagens hjälte, eller hörde på Bommen, som slagit sig ner för att få säga kvickheter och retas med gummorna, kom

Nils gående vägen fram. Han hade tagit på sig helgdagskläderna, sedan han varit med och fått fisken i land, och nu var han ute för att se, om han inte skulle kunna få fatt i Märta, eller om han skulle behöfva gå och vänta henne ända till kvällen kom och mötenas tid var inne. Nils hade på sig en blå kostym, där bara de blanka knapparna fattades, för att han skulle se ut som en lots, han bar ny mössa med skinn och hvit kulle och blåa smärtingsskor. Dessutom var han nyrakad, och hans ungdomliga ansigte med de blåa ögonen och det blonda öfverskägget fick i söndagsstassen ett utseende, som var något öfver hans egen klass.

Med en hastig vändning trängde han sig fram genom all bråten, som belamrade bryggan, och stannade bakom Märta. Märta hade hela tiden sett att Nils kom, och hon tyckte, att hela bryggan, fisken, gummorna och flickorna dansade för hennes ögon, men hon dröjde med att gifva sig till känna, förrän hon hade honom alldeles bakom sig. Då vände hon sig om så hastigt att Nils, som alls inte trodde sig vara bemärkt, hajade till. I detsamma hviskade Märta: »Möt mig i kväll, när jag får ledigt». Och som hon gjort det, sade hon högt och naturligt, så att alla människor kunde höra det:

»Nej, se Nils, är du här? Välkommen hem!»

Det låg något obeskrifligt mildt och mjukt i Nils' ansikte, där han nu stod och betraktade den unga flickan och skulle säga ett ord till svar. Uttrycket blef lent nästan, som om någonting, på hvilket han grubblat, flytt bort inom honom, och allt, som var ljust och godt och gladt i hans själ blickat fram. Nils skulle helst velat säga en hel mängd, men han kom sig icke för med det, fick inte tid till det heller. Ty i samma nu riktades alla blickar på honom, och därför nöjde han sig med att lyfta på mössan och säga:

»Tack för det.»

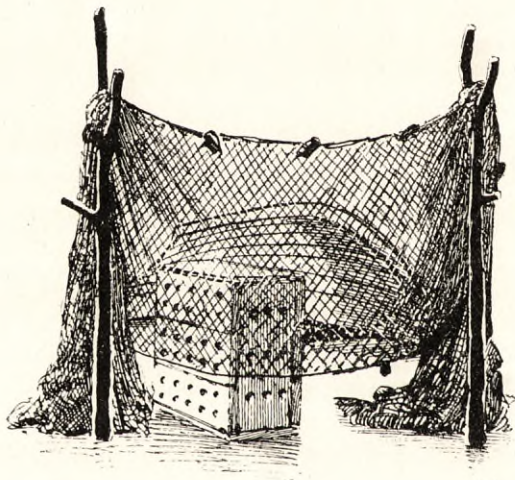
Nils sade detta, som om det alls inte varit sagdt till någon ensam, utan till alla fruntimmerna på en gång, och förlägen stod han kvar och lät sina ögon spela rundt omkring den lifliga taflan, mängden af kvinnor, högarna af fisk, bryggan, vattnet och klipporna. Men han såg egentligen ingenting af allt detta. Han hörde bara klangen af denna röst,

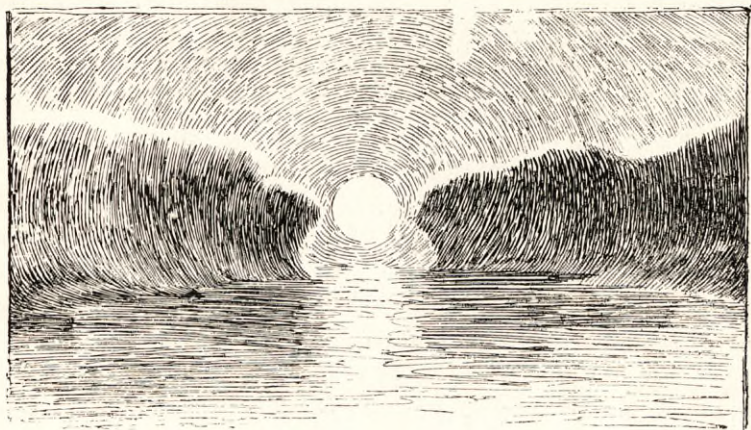
som hviskat i hans öra, och då han själf var så rättfram och bortkommen, så kände han sig nästan vördnadsfull gent emot denna snabba slagfärdighet, hvilken hviskat i hans öra om ett möte, utan att någon mer än han själf kunde höra det.

Det var heller ingen, som hade hört det. Så tyst hade Märta andats ut dessa korta ord. När Nils gick vidare uppför backen mot väderkvarnen, var det bara mor Albertina, som gaf Märta en menande blick. Men Märta var så glad, att hon trotsade blicken.

»I fick allt rätt, mor», sade hon. »Delphin kom tidigt i morse.»

Mor Albertina förundrade sig i sitt sinne öfver flickans djärfhet. Dessutom tyckte hon inte om, att någon i vittne närvaro anspelade på hennes spådomsgåfva. Hon knep bitert ihop munnen, och hennes ansigte mulnade som till oväder.

V.

Kärleksmötet.

Dagen led mot sitt slut, och arbetet lades åsido. Gul och varm stod solen vid synranden, och dess långa gula strålar kysste vattnet, skapande strimmor af rosenrött, hvilka samlade sig till purpur på ett långt silfverkantadt moln, som sam i en vid båge öfver den ljusblå rymden åt båda sidor, så långt ögat kunde nå. Färgerna gled från himlen ned öfver de bortersta skärens glimmande ytor och blandade sig med vattnet, som i en stor vid spegel lyste i skärt och violett, återgifvande som i mattad glans, hvad som tändts där uppe.

Det föll den stämning öfver skäret, då tystnaden är djup och lugn, och till och med vågens entoniga ljud tycks drunkna i den allmänna stillheten. I denna stillhet låter ingenting underligare än grodornas kväkande i kärren, som finnas på den bortersta sidan af den stora ön. Det skär så underligt genom tystnaden, och det hör så märkvärdigt samman med den. Det förefaller nästan, som om detta kärftva arbetande ljud vore till för att sakta leda tanken på de vägar,

hvilka föra direkt in i naturens hemlighetsfulla verkstad, där ingenting står stilla, där det städse sker något nytt. En kustbo sitter stundom och hör på detta ljud, och medan han hör därpå, blandar sig ljudet på ett sällsamt sätt samman med den stora anblicken af hafvet, som städse skiftar. Och hvad han ser, synes honom fördjupa hans eget lif.

Solen sjunker alltmera. Den sjunker i den triangelformade fördjupningen mellan två mörka klippor, hvilka som fantastiska skuggor resa sig öfver vattnet. Allt som solen sjunker, blir skuggan svartare vid klippornas fot, medan deras kammar och himlen däromkring glöda i starkare färger. En blinkning, ett sakta glittrande, hvilket drages samman, som om hela färgspelet suddades öfver af en varsam, osynlig hand — och ett lugnt, mjukt skimmer efterträder de starka färgernas glans. Skymningen börjar falla som en slöja öfver vatten och skär, och grodornas kväkande ljuder högre, som om det förut dämpats genom glansen från solen, hvilken nu gått bort.

Då glimtar det fram som ett lysande, oerhördt öga ur den milda juliskymningen, och öfver det stilla hafvets ofantliga spegel blänker en flod af ljus. Ljusfloden kommer från fyren, och som vid knäppningarna af ett trolskt urverk kastas skenet ut öfver klippor och vatten, skärande ljusa, breda vägar i skuggan, som solen lemnat efter sig, när den gick. Utåt hafvet och inåt skären kastas ljusvågorna, och ser man längre bort, upptäcker man små lysande prickar, hvilka tyckas stiga ur hafvet och drunkna i vågens dyning, hvilken häfves, som när en stark och sund människa sakta andas under lycklig sömn.

Kustbon är van vid allt detta. Men ändå kan han sitta länge och se därpå, och han kan känna, hur tankarna tystna och liksom röra sig vördnadsfullt och sakta inför detta tystnadens majestät, känna, hur oron domnar, och allt, som gör uppror, vill stinga eller såra, faller vapen och böjer knä inför den stora stillhet, hvilken är mäktig som tanken på den allsmäktiga godheten själf.

Jag vet icke, hvarför denna åsyn af hafvet i dess aftonlugn så ofta inom mig själf väckt tanken på en barmhärtig

makt, hvilken utan känslsamhet, men med oändlig mildhet tvingar vågorna på lidelsens stora haf att stanna och utjämnas. Ytan är jämn, och på själfva djupet är lugn. Där nere växer blott hela den djupets flora, som aldrig kommer i dagsljuset.

* * *

På branten af klippan sitter en man i hvit mössa, mörk-

blå dräkt och nya mörkblå smärtingsskor. Han har satt sig så, att han icke kan varseblifvas från byn, och när han någon gång reser sig upp för att se öfver branten och inåt stigen, på hvilken man från kyrkogårdsmuren kommer ut till de yttre klipporna, då tar han af sig mössan, för att den icke skall lysa i skymningen mot den klara luften och förråda honom för kamraterna uppe på lotsutkiken. Dessemellan sjunker han ned i en drömmande ställning, som kunde han icke mätta sina ögon med åsynen af den tafra, hvilken han dock sett så många gånger förut.

Mannen är också i en underligt vek stämning. Han är icke otålig. Ty han vet, att den han väntar på, skall komma, och att han ej behöfver frukta att få vänta förgäfvets. Han är i en stämning af lycka, men denna lycka är blandad med en tillsats af dof oro, som skulle från botten af det okändas haf något komma honom till möte, hvilket han helst ville slippa att någonsin lära känna. Han är en hafvets arbetare, men han är tillika en drömmare, och om han också ej kan kläda alla sina känslor i ord eller ens forma dem till klara tankar, så har dock hafvets ljusa yta, solen som sjönk och skymningen som växte kring höjden, grodorna, som knarrade i kärren, vågens dymning, som slog mot stranden — allt detta har stigit honom till mötes och väckt till lif inom honom just de tankar, som passade för stillheten. Och i denna stund upplefver han det, som kommer för människors tanke, när allt hvad lifvet rymmer tycks stämma möte i det stora intryck, hvilket strömmar samman från en sommarnatt till ett människohjärta.

Mannen på klippan lägger sig ned och ser upp mot himlen, där stjärnorna stråla i julinattens matta dager, där fästet är djupblått med en dragning åt ljust, som erinrar om midsommar och vår, men har sommarens hela fulla värme. Och som han ligger där, glömmar han att längta, glömmar allt annat än sina egna tankar. Och han minns. Åh, han minns så mycket!

Han minns, hur' han sprang här som barn just öfver dessa samma klippor, hållande som en dyrbar skatt i handen sin första krabba och sin första fisk. Han minns, hur han gick här, när han blef så försigkommen, att han kunde tänka på sådant och tyckte, att världen var stor, och undrade, om han någonsin skulle få se, hvad som fanns bortom den djupa linien, där hafvet och himlen flyta ihop. Han minns, hur han gick här som fjorton års gosse, när olyckan hade händt med far, och han kände sig fullväxt och tyckte, att nu var det endast honom, som modern hade att lita på. Då mindes han också, att det blef svart kring hans drömmar att komma bort, och att han kände, som om ödet med järnhänder fängslade honom vid detta land, där hans fäder före

honom lefvat, åldrats och dött. Så ung han var, mindes han, att han känt något sådant, och som med ett skarpt eggjärn hade tanken rifvit sönder hans gosseårs fantasier och låtit honom se kallt och nyktert på verkligheten. Men hur det var, hade den tiden glidit förbi, och han for bort och kom till sjös, därför att han ej kunde motstå begäret att få se världen, som lockade. Sedan hade han seglat på långtur och sett, hvad andra berättat om främmande land, han hade smakat söderns drufvor och sett svartögda kvinnor le, när han bad dem om kärlek. Men ändå hade han kommit tillbaka, och här, på samma plats, där han nu satt, hade han setat och inom honom hade det brutit fram som en visshet, att hvart i världen han gick, skulle han längta åter till den klippiga ön på den klippiga kusten, där intet träd kunde växa i höjden, men där han kände sig hemma, och där hans lifs böljor lade sig till ro.

Åter spratt Nils till och reste sig upp. Hvarför kom hon inte? Och hvad betydde egentligen allt detta? Hvart gingo hans tankar i kväll, eftersom han kände sig så underlig till sinnes? Hvad var det, som steg och tog makten inom eller utom honom denna underliga sommarafton?

Åter såg Nils ut åt hafvet, som om det kunnat gifva honom ett svar, och det kom för honom, hur många som före honom setat och sett ut öfver detta samma haf och undrat och grubblat, som om svaret skulle komma någonstädes långt bortifrån, dit ingen kan hinna, och där skyn och vattnet blifva till ett. Han tänkte därpå, till dess att han spratt upp vid att höra steg. Det kom en beklämning öfver honom, som fruktade han, att det var någon annan än den han väntade, som kom.

Men som han reste sig upp, såg han en smal, lång skugga höja sig öfver branten af en klippa. Den kom från dalen och tycktes flyga fram öfver de nötta stenvägarna, där så många fötter trippat till hemliga möten. Och i ett nu slog lyckan ut som i full blomma inom honom, och samma fröjd, som spirat, när han mött Märtas ögon och hört hennes hviskande ord nere vid bryggan, betog honom på nytt. Han sprang henne icke till mötes. Han reste sig blott makligt

upp, som om han blygts öfver den känsla, hvilken kom hans lemmar att darra, och segerviss, leende, ung och lycksalig, lät han henne komma alldeles intill sig, innan han lyfte sina armar och grep henne om skuldrorna för att i nästa nu hölja hennes ansikte och hals med kyssar.

»Nils», sade Märta andfådd. »Nils!»

Men det var bara för syns skull, af gammal god vana och för att det skulle så vara. Nils fattade orden också som de voro menade, och Märta skulle blifvit mycket förvånad, om han fattat dem annorlunda.

Så satte de sig ned, och Märta började prata. Hon kvittrade som en liten lärka, och hon hade ett lågt, dämpadt skratt, som Nils mången natt legat i kojén eller setat vid rodret på storbåtens däck och längtat efter att få höra. Och orden fladdrade omkring, som om de burits på lärkvingar och bara varit till för att fladdra i solskenet. Märta talade om mor och om far, om hur rädd hon varit, när Delphin inte kom, om lotsen Sjöholm, som brukade skämta med henne och vänta ut henne om kvällarna, om hur hon längtat efter Nils, hur hon gått och frågat mor Albertina, hur listig hon varit, och hur hon legat och kysst kudden om natten. Så tog hon Nils om halsen och kysste honom en gång till. Och därpå började hon att tala om fisken, och hur ledt det var att stå och arbeta med knifven i de tunga långorna och lukta saltlake sedan, så det aldrig ville gå ur. Därpå undrade hon, om lille bror sof i natt, och om någon skulle märka, att hon var ute. Och så kröp hon ihop som en katt, slog armarna om halsen på Nils och klängde sig upp i hans knä, där hon blef sittande, tyst och utpratad. Inte en enda gång såg hon utåt hafvet, och det fanns ingenting i hela hennes unga varelse, som inte lekte och log.

Nils satt och höll armen om hennes lif, och öfver hennes axel sågo hans blickar ut mot rymden. Det var, som om hela hafvet ändrat utseende och färg, som om det blifvit något helt annat än det haf han såg, när han nyss satt här ensam. Den dunkla vinfärgen, som skimrade från himlen ned i vattnet, fyrens blänkande breda vågor af ljus, de små glimmande prickarna flere mil bort i söder, svalkan i luften,

oändligheten i skymningen -- allt blef med ens så verkligt och drömfritt. Det steg honom till mötes som lycka och kraft, och han kände, som om de mjuka armarna om hans hals utan drömmar bundo honom fast till hela den värld, han kunde nå med sina ögon. En ångbåt gick långt ute, och Nils såg dess gröna lykta, utan att den förmådde draga hans tankar till sig. En ensam fiskmåås sväfvade i skymningen öfver hans hufvud, så nära att han hörde suset af

Nils satt och höll armen om hennes lif.

vingarna. Men han följde ej dess flykt med sina ögon, såg blott ned mot en ung brun hals och ett mörkt hår, som han sakta strök med handen, medan han undrade, om han någon sin, när han icke var ensam, skulle känna, hvad han nyss känt — eller kunna tala om det, förtro i ord åt en annan, hvad som blott var hans eget. Hvad han nyss setat och tänkt, var borta och ändå kvar. Det kändes som lättnad att vara det kvitt, och ändå viste Nils, att helt skulle det aldrig försvinna. Det skulle komma igen och kräfvat sin rätt, detta, att han blef så vek till sinnes för ingenting och ville tänka så mycket. Men som när en lätt slöja skymmer blicken, och

man blott behöfver göra en blinkning för att åter se klart, så böjde han sig åter ned emot Märta. Fortfarande utan att tala, lyfte han ånyo upp hennes hufvud, och han njöt af att känna hennes läppar möta sina.

Men så kom Nils att tänka på, att han nästan ingenting hade sagt, fastän de varit skilda i flere veckor, och så sade han plötsligt:

»Vill du, att vi går och ser på bygget?»

»Inte kan jag gå med dig dit. August Sjöholm ser oss från utkiken. Det är han, som har vakten i natt.»

»August Sjöholm», upprepade Nils. »Hvad rör det honom, hvart vi går?»

»Han är så förarglig se'n, när 'en möter honom.»

Det beslöts, att man skulle taga en omväg för att undvika Sjöholms spanande ögon, och de båda unga gingo utför branten och ned mot sjön. Stigande på stenarna följde de stranden åt, hållande sig nära intill klippväggen, till dess de stodo på en liten flat klippbäll, öfver hvilken reste sig byggets hvita vägg.

Nils och Märta stego långsamt uppför backen, som ledde till bygget, och för att icke bli sedda från den farliga lotsutkiken gingo de rundt om till gafveln, men vågade inte gå fram på andra sidan och stiga in genom dörren. Därför lyfte Nils in Märta genom fönstret, tog ett starkt tag i karmen och äntrade själf efter.

För första gången stodo de båda ensamma inom de väggar, som skulle bona om deras hem för hela lifvet. De gingo ur köket in i de andra rummen, tre små rum med två fönster i hvardera.

»Vi får göra i ordning ett rum eller två först», sade Nils. »De andra får komma, när tider blir.»

Märta nickade. Hon hade med ens blifvit alldeles tyst, och hennes ansikte blef mildt, eftertänksamt och fint. Utan att säga något tog hon Nils i hand, och de ställde sig båda vid fönstret och sågo ut mot hafvet. Där de stodo, kunde de höra vågornas skvalp mot stenarna under deras fönster, och på väggen bakom dem flammade skenet från blänkfyens ljusvåg- och förgyllde det hvita timret. Som de stodo där.

liknade de två allvarsamma barn, hvilka stannat i leken och icke anade sin egen lycka. De lutade sig emot hvarandra, och när de kysstes, fingo de tårar i ögonen af för mycken sällhet.

»Så rart bor ingen i hela byn», sade Märta.

De ställde sig båda vid fönstret.

Och orden gingo direkt till hjärtat på Nils. Men för att icke taga åt sig alltför mycket, svarade han ändå:

»Bara du inte får för ensamt här borta.»

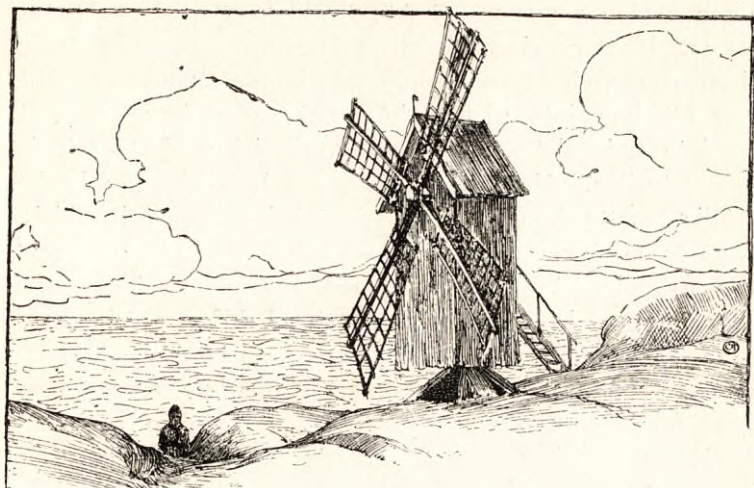
»Ensam!

Märta bara skakade på hufvudet och log. Och när de igngo därifrån och följdes åt genom byn, hade Märta glömt, att det fanns ögon, som kunde se dem. Fortfarande höll hon

Nils i hand, och som de gingo fram på de vanda vägarna, där skymningen tätnade mellan de små byggningarna, hvilka lågo så tätt, så tätt, som ville de krypa ihop för att hålla hvarandra sällskap, när den långa vintern kom, då kände de det båda, som hade de aldrig lefvat en afton, när lifvet var dem så oändligt nära och så stort. Det var en dag, som de tyckte, att de aldrig skulle kunna glömma. Och när de kommo till Store-Lars' stuga, drog Märta till sig sin hand och gick sakta in. Hon vågade ej tala till Nils, och hon vände sig i dörren, utan att nicka och utan att säga ajö, och bara såg på honom.

Nils stod länge kvar vid staketet, och hans ögon dröjde vid den stängda dörren, genom hvilken flickan försvunnit. Och när han äntligen kom till sig själf igen, gick han tillbaka längst ut på klipporna invid stranden. Där lade han sig ned och somnade mot den hårda stenen, som ännu var varm efter julidagens brännande sol.

VI.

Det blåser opp.

Dagen därpå blefvo emellertid Nils och Märta ovänner, som det kan tyckas, utan den minsta anledning. Det skedde på backen under den gamla väderkvarnens vingar midt på förmiddagen och i kraraste dagsljus. Orsaken? Ja, ingendera skulle ha kunnat säga den efteråt. Ingendera skulle ha kunnat komma ihåg, när det började eller hvem som började. Men båda voro öfvertygade om, att det var den andres fel, och därför var också försoningen så mycket svårare.

Det gick så till, att de båda unga människorna helt oförmodadt möttes alldeles under väderkvarnen. De hade från hvar sitt håll samtidigt bestigit backen, och de hade ingen aning om, att de skulle få se hvarandra just då. Nils blef så tindrande glad, när han upptäckte Märta, att han ville, hon skulle slå sig ned en stund, bara för att han skulle få se på heune. Men Märta hade just i det ögonblicket

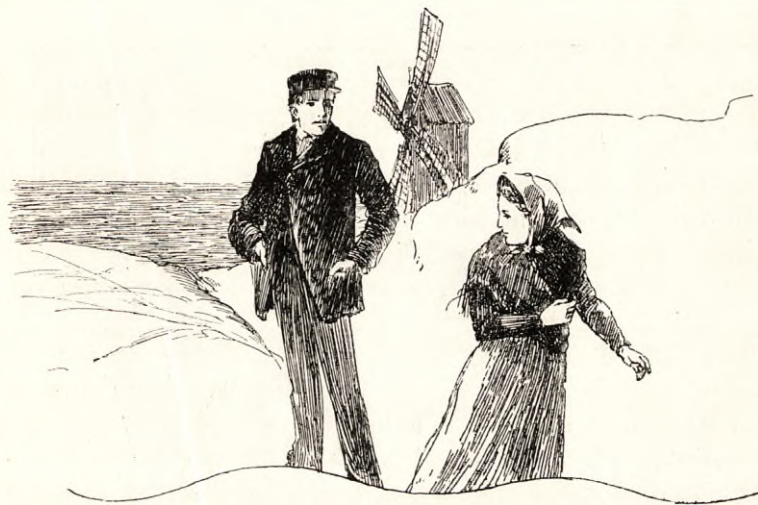
bådtom. Hon skulle gå ett ärende till handelsboden åt mor, som låg hemma och väntade. Troligen var hon lika otålig, ledsen och vild öfver att hon inte kunde stanna, som Nils öfver att hon inte gjorde det. Det var underligt nog, att hon inte sade detta, som hade varit det enklaste och det mest naturliga. Men faktum är, att hon icke gjorde det. I stället måtte hon ha sagt något helt annat, och alldeles säkert är, att hon sade något helt annat, än hvad hon egentligen menade. Ty Nils blef med ens alldeles blek. Han nödgade henne icke längre. Han steg baklänges och såg på henne, hans blick blef kall och hans mun hopknipen. Inom sig var Nils i detta ögonblick så vek, att han kunnat kasta sig på marken och gråta som en pojke. Men han ville inte låta Märta ana denna känsla för något pris, och därför höll han sig tapper och bara såg på flickan, som stod framför honom och blef häftigare och häftigare, ju längre hon talade. Och ju längre Nils såg, desto mera hårdnade han. Det var, som om han plötsligt blifvit klarsynt gent emot något ondt, hvars tillvaro han förut inte anat. Han kände sig kall och tyckte, att som flickan stod där, var hon honom främmande, och han kom på något underligt sätt att tänka på, hur hon föregående afton låtit honom vänta. Detta ökade agget, som sjöd inom honom, och när Märta såg emot sig ett ansiktsuttryck, hvilket troget afspeglade alla de hatfulla känslor, som Nils erfor, då bröt hon ut i en ny ström, och sade honom alla onda ord, hon visste. Nils stod och såg på henne, och han svarade henne icke en enda gång. När hon afbröt sig för att hemta andan, spottade han.

»Gå du åt helvete» svor han.

Hvad Märta svarade, hörde han icke, såg bara, hur hon vände sig om och försvann utför branten på vägen till handelsboden. Nils fortsatte också sin väg, utan att se sig tillbaka, och hans tankar voro skarpa och klara. Han tyckte, det blef kallt inom honom, och att han med ens blef förunderligt klart seende och klok. Det kom öfver honom en smärta, sådan han aldrig känt, men smärtan låg inte, efter hvad han trodde, däruti, att han förlorat Märta, utan däruti att han varit dum och låtit draga sig vid näsan af en flickslinka.

Hvad hon hade varit ful, när hon talade, hvad hon varit grymt ful! Märkvärdigt, att han inte sett det förut.

Att detta skulle kunna göras godt igen, det lofvade Nils sig själf, att det aldrig skulle hända. Han bet ihop tänderna och svor, att förr skulle tungan ruttna i hans mun, än han sade ett ord, som skulle vara sagdt till försoning. Han fick ett begär att göra Märta något, som riktigt skulle kunna göra

Hvad Märta svarade, hörde han icke.

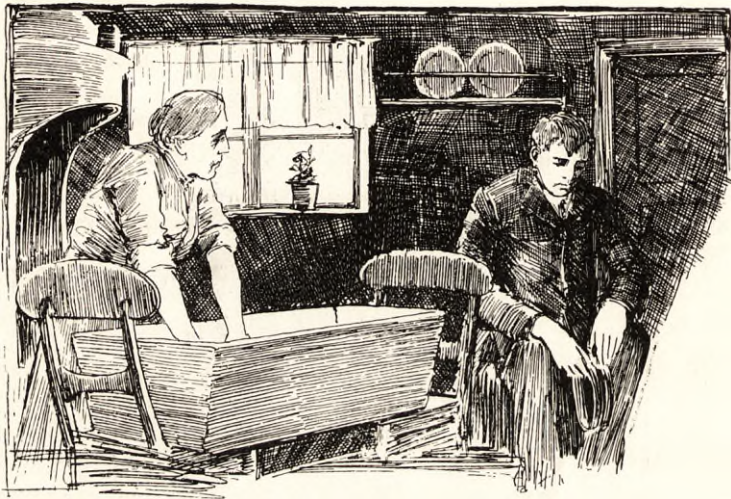
henne ondt, och för att uppfinna detta, gick han samma dag länge och grubblade. Det skulle göra henne ondt ända in i själen, och samtidigt skulle det på ett afgörande sätt visa henne, att hon för honom betydde mindre än intet.

När Nils tänkt på detta till fram mot eftermiddagen, fick han slutligen en idé, och han gick till modern. Ty han behöfde en bundsförvant för att sätta sin idé i verket.

Han träffade modern i färd med att baka bröd, som fadern skulle ha med sig, när Delphin om några dagar skulle ut på sin nya resa. Den lilla lifliga gumman stod midt i arbetet med att blanda degen, och mjöldammet yrde omkring

nenne. Men hennes kloka, gamla ögon sågo genast, att allting icke var som det skulle med sonen, och därför låtsade hon om ingenting, utan sade bara goddag, i väntan på att han skulle berätta, när ingen frågade honom.

Nils slog sig också ned i köket på en stol, som stod ledig, och en stund kände han sig så underlig till mods, att han nästan höll på att glömma bort, hvad han tänkte säga. Det var först, när han märkte, att modern liksom gick och

»Han kunde inte uthärda moderns blick.»

undrade öfver, hvarför han satt där som han till sist kom ihåg sitt ärende. Och när han då började tala, tyckte han, att han bröt sönder något, som aldrig skulle kunna lagas. Det värkte inom honom, som om bröstet hölle på att sprängas, och han kunde inte uthärda moderns blick, utan såg i golvet.

Till sist började han:

»Tycker i, det är värdt, att far följer med den här gången?»

Modern svarade ingenting direkt, på hvad Nils sagt. Men det klack till i henne, när hon hörde tonfallet i sonens röst.

»Jag menar det», återtog han, »att far är gammal, och det vore väl bäst, om han blefve hemma nu med. Jag kan ju resa. Jag har tiden på mig till hösten.»

Mor Beda stod och knådade sin deg, och medan hon gjorde det, såg hon, så ofta hon kunde komma åt, förstulet på sonen, som satt och envist stirrade ned mot golvet, medan han gömde sin blick under håret, hvilket fallit fram i pannan.

»Far är väl så gammal, så han kan tänka för sig själf», pröfvade hon försiktigt.

Mor Beda förstod, att denna invändning icke skulle hjälpa. Hon förstod mer än väl af Nils' hela sätt att något icke var, som det skulle vara, och hon visste, att det stundom kan vara mindre farligt att släppa den, som är gammal och klen på sjön än den, som är ung och frisk. Och hon talade mest för att icke kunna förebrå sig att hafva gifvit för lätt vika.

Nils gaf sig heller icke. Han såg upp, och hans ansikte var förvidret af undertryckt häftighet. Hvad han sade, visste han inte så noga, men han tyckte, att han gaf skäl för sig och att han tydligt och klart bevisade, att det var bäst, om fadern stannade hemma. Han gjorde sig till och med listig och slog på, att det var ingen mer än mor, som när det gällde kunde få gubben att ta' reson. Det visste hela byn.

»Men bygget?» försökte gumman till sist. »Du skulle ju stanna hemma och bygga.»

Då reste sig Nils opp, och när mor Beda fick se hans ansikte, släppte hon aldeles degen.

»Gud i himmelen, pojke, hvad är det?»

Han svarade icke, bara stod och drog efter andan, som om något velat kväfva honom.

»Hvem är det, som har gjort dig så'n här?» skrek den gamla utom sig. »Henne vill jag tala ett fridens ord med.»

»Gör inte det, mor», sade Nils lugnare. »Men laga, att jag får fara. Annars går det aldrig väl.»

Därmed ref han åt sig mössan, och innan modern hann hindra honom, var han ute genom dörren.

Nils gick och dref omkring utan mål, och han hade hela tiden en förnimmelse, som om jorden gungat under hans fötter, och ingenting, hvilket denna dag hände honom, verkligen

Några par svängde om på platsen.

varit sant. Hur hade alltsamman gått till? Hur var det möjligt? Var djäfvulen lös denna heimska dag? Eller hvad var det?

Då hörde han plötsligt ett ljud, som kom honom att stanna. Vägen, på hvilken han stod, ledde ned till en liten dal, beväxt med kort gräs, där ungdomen brukade samlas för att dansa om aftnarna. Då mindes han plötsligt som något, hvilket han hört för mycket länge sedan, att det var lördagskväll, och han gick efter ljudet från dragharmonikan, som spelade nere i dalen.

Nils påskyndade sina steg och kom snart fram till platsen. Flickorna sutto i rad på gräsvallen, hvilken bildade en tvär sluttning mot kanten af en klippa, och pojkarne stodo i grupper omkring. Det var unga lotsar och fiskarpojkar tullkarlar och ett par utsocknes sjömän om hvarandra. Några par svängde om på planen, och som förd af en oemotståndlig makt, gick Nils närmare. Han ville inte dansa, ville inte ens tala vid någon. Det brände inom honom vid tanken på, att någon endast skulle kunna komma att tilltala honom, och ett ögonblick föll det honom in, att han borde vända om. Hvad skulle han här bland alla dessa glada människor?

Men på samma gång var det något, som dref honom att gå, något som tvang och länkade hans steg. Hvad de var, visste han inte. Det var, som om han kommit ned i en djup fåra, i hvilken han måste gå vidare rakt fram, utan att vika åt sidan, utan tanke på att vända om. Och när han kom närmare, kände han, som om ett par ögon länge bränt mot hans ansikte, och han såg upp. Aldrig tyckte han sig hafva sett så tydligt, aldrig varit så helvetiskt klarsynt i hela sitt lif.

Midt framför sig såg han Märta, som dansade. Hon hade sett honom, och han märkte, att hon sett honom, när han kom, och att hon undvek att rikta sina blickar åt det håll, där han stod. Röd, varm, med sjaletten hängande på ryggen, dansade hon, och hjärtat stod stilla i bröstet på Nils, när han märkte, att hon dansade med Sjöholm. Han kom ihåg, att hon talat om honom, haft honom i sina tankar alltså

vid deras första möte efter skilsmässan. Hvad angick det honom? Kunde hon inte dansa med hvem hon ville? Hvarför inte lika gärna med honom som med en annan?

Men Nils kunde icke få detta sammanhang bort ur sina tankar. Återigen kom det för honom, att Märta kvällen förut nämnt denne mans namn, fast det då glidit honom förbi, som om det ingenting haft att betyda. Han kände, hur blodet steg till hans kinder, och han blef blossande röd. Nu satt tanken kvar inom Nils. Nu skulle den också blifva sittande. Det var alltså honom, hon haft i tankarna. Det var han, som uppehållit henne, när hon dröjt. Inte ens då hade hon kunnat hålla sig från att nämna hans namn, då — när de båda träffats och allt som skedde dem emellan, hade varit så heligt och högt. Och nu dansade hon med den andre, som om ingenting händt. Kunde öfverhufvud dansa. Ville dansa.

Nils stod stilla och såg, hur de båda stannade i dansen. Han såg, hur den unge lotsen böjde sig ned öfver Märta, och hur hans ögon glödde, som de alltid plägade, när de mötte en vacker flickas ansigte. Nils stod så nära, att han kunde se, hur Märta gaf honom en lång, vacker blick tillbaka. Nils såg allt detta utan att röra sig från stället, och han trodde sig drömma, när han ögonblicket därefter såg Märta gå rätt fram till den plats, där han själf stod.

Hon såg inte ens förlägen ut, bara skålmaktig, och hon sade, nästan som om ingenting händt:

»Vill inte du också dansa med mig?

Nils förstod dunkelt, att detta skulle betyda ett närmande, och ett ögonblick drog det som en aning igenom honom, att han tagit det hela för hårdt, att det kanske kunde bli godt, och för en sekund var det något inom honom som vacklade. Men i nästa tog vreden honom ånyo. På nytt var han inne i fåran, öfver hvilkens kanter solen icke nådde ned, och medan han kände som om han slagit och piskat sig själf blodig, emedan han måste hålla på sitt, stötte han undan flickans hand och sade med en röst, som skälfde af hat:

»Gå du, med den som vill. Jag vill inte.»

När han sade det, tyckte han, att det blef mörkt för hans ögon. Och ett ögonblick därefter kom en annan och tog Märta.

VII.

Hur mor Beda gick i kyrkan och hvarför Fille Bom inte kom dit.

Utän att göra något buller, väcka uppseende eller ställa till onödigt väsen, beslöt mor Beda att hon skulle taga reda på, hvar skon klämde, och hvem det var, som gjort Nils så utom sig, att han ville på sjön bara för att slippa se folk. Det sättet var vanligt på kusten, och mor Beda hade sett mer än en, som på det viset sprungit ifrån både lycka och gods. Ja, hon hade sett dem, som sprungit så långt bort, att de aldrig kommit tillbaka igen. Visserligen hade ju mor Beda en smula reda på, hvar Nils hade sina vägar. Ty på skäret var det inte lätt för någon att behålla sina hemligheter alldeles för sig själf. Något säkert visste hon ju emelertid icke och att gripa in, där kärleken var med i spelet, därtill var mor Beda för gammal och klok. Men hennes vakna modersögon spejade forskande omkring, hvar hon gick

och stod, och hvad hon hörde och såg lade hon samman och gömde i sitt gråa hufvud. Att hon måste göra, som sonen bedt henne, förstod hon snart, och därför hände det en dag, att gamle Olausson var fullt och fast öfvertygad, att han inte skulle stå ut med den svåra resan, utan att det var bäst, att han stannade hemma, och att sonen for. Hvar han hade fått den tanken ifrån, det visste Olausson icke. Men han kände sig lifligt öfvertygad, att det var ungdomen, som det tillkom att fara på sjön och ålderdomen att stanna hemma, och han tyckte nästan det var vanvettigt, att han någonsin varit på andra tankar.

Därför var också gamle Olausson nästan brydd, när, han en vacker dag kom fram med den frågan, huruvida inte sonen kunde fara i hans ställe, och han kände sig formligen tacksam, när Nils utan att låta märka någon öfverraskning, gick in på hans förslag och förklarade, att det inte var så brådtom med bygget.

Se, detta hade mor Beda uträttat bara med några kloka ord. Men hvad som inte ville lyckas henne, det var att få någon ordentlig förklaring på hvad som egentligen hade hänt Nils. Nu finns det ingenting, som är svårare att bära för en gammal kvinna, än när det är något hon mycket gärna vill veta, som hon får finna sig i att betrakta som oförklarligt, och är denna gamla kvinna tillika en mor, och detta som hon icke kan få veta, rör den ende sonen, då stiger hennes retade oro öfver alla bräddar, och hennes uppfinningsförmåga stiger med dem.

Trots allt detta höll sig dock mor Beda stilla och gick icke i granngårdarna för att få sin vetgirighet tillfredsställd. För intet pris ville hon utsätta Nils för byns prat. Då ville hon hellre gå och bära på sin förargelse till domedag.

Men det fanns ändå en, hvilken mor Beda efter noggrann öfverläggning med sig själf trodde sig om att i all försiktighet våga pumpa. Och denne någon var ingen annan än gamle Bommen, hvilken visste allt, som hände bland ungdomen, och alltid gick och nosade efter kärlekens äfventyr, som om han trott, att några smulör från ungdomens rika bord skulle kunna falla ned till hans fattiga ålderdom.

Bommen kunde man prata med om allt möjligt, nojsa och skämta med, som om det vore lek öfver hela lifvet, och ingen människa behöfde misstänka något för det. Och för resten — Bommen var nog inte dum. Men mor Beda var ense med sig själf, att hon visste en gammal gumma, som var kvickare, och denna gamla gumma skulle nog sköta sig så, att hon lurade Bommen. Hon hade dragit gubbar vid näsan förr.

Mor Beda hade lagt näsduken omkring psalmboken och satt på sig söndagskläderna. Fin och pyntad kom hon ut på gatan och tog vägen uppåt kyrkbacken. Det var söndag, och klockorna hade just börjat ringa. Muntert steg deras klang öfver skäret, och ur de ljusa byggnaderna började människorna komma fram. Män och kvinnor, unga och gamla vandrade de fram till den lilla träkyrkan, som låg i lä bakom stenmurarna på sin gröna plan, där de gamla pilarna växte öfver nötta grafstenar och lutande kors.

Kyrkklockorna ringde och kallade alla samman, och männen, som kommit hem med storbåtarna och nästa vecka skulle plöja hafvet igen, hustrurna, som fått hem sina män och nästa vecka åter skulle sitta hemma med sin oro och sin väntan, alla hade de stämt möte och alla sutto de, när klockorna tystnat, och den nya orgeln — öns stolthet — började spela, på de gamla bänkarna och väntade att få höra bönen för de sjöfarande och tacksägelsen för dem, som lyckligt kommit hem. De sutto där alla, Store-Lars och Olausson, mor Albertina och hennes dotter med den lille Algot, pigg, kry och helgdagsklädd emellan sig. Till och med den vuxna ungdomen hade i dag gått i kyrkan. Både Märta och Nils voro där, fast de sutto på passande afstånd från hvarandra, och i rader såg man besättningarna från Polstjärnan, Delphin och de andra båtarna, alla med nya, ljusa halsdukar, hvita kragar, rakade, uppsträckta, allvarliga och tysta.

Så länge predikan varade, kan det nog hända, att en och annan föll ifrån och satt i sina egna tankar. Ty värmen är stark vid sommartid, och köttet är svagt under alla årstider. Men när ändfligen den bön kom, på hvilken alla väntat, då gick det en suck genom den lilla församlingen,

De sutto där alla.

som visade, att nu voro alla med. Och när orgeln ljöd efter den sista psalmen och fötternas tunga tramp hördes mot kyrkans trågolf, då kände många det, som om de i denna stund gifvit Herren Gud i himmelen sitt och mottagit försäkran, att Han, när åter en tid hade gått, ånyo skulle låta dem samlas på samma plats fulltaliga och med hälsan.

Mor Beda hade också suttit andäktig och hört på predikan, och hon hade läst bönen som de andra. Men trots alla ansträngningar kände sig mor Beda förströdd, och hon kunde icke hjälpa det. Hennes tankar sysslade med idel världsliga ting. Mor Beda kände som ett litet sting i sitt hjärta, när hon märkte, att bödens ord glidit henne förbi, utan att hon känt någon djupare andakt och verkligen med hjärta och mun eftersagt bödens ord, och hon kunde icke bli kvitt en aning, att detta möjligen kunde betyda något ondt för Nils, som satt på andra sidan gången med till hälften upprätt hufvud och det hårda, förbittrade uttrycket i sitt ansikte. Mor Beda kände sig så otrygg, att hon i tysthet försökte taga om bönen för sig själf, sedan pastorn länge sedan hunnit öfver till något annat. Men andakten, hvilken en gång vikit från hennes hjärta, stod icke att återvinna. Mor Beda mumlade bödens ord, men hon kände själf, att de voro utan verkan, och det var henne omöjligt att ens inbilla sig något annat.

Orsaken till allt detta låg däri, att mor Beda hela tiden hade suttit och sökt i kyrkan med ögonen, för att upptäcka, om hon ingenstädes kunde få syn på Fille Bom. Under hela predikan hade hon kämpat mot sin syndiga lust att vända sig om och se efter längst ner i kyrkan, för att undersöka om han inte heller var där. Men hela tiden hade hon haft prästens ögon riktade rätt emot sig, och hållre än mor Beda hade visat sin egen pastor, att hon inte hörde Guds ord med andakt, hellre kunde hon ha bitit tungan af sig. Men följdén häraf var den, att mor Beda i alla fall ej kunde hålla sina tankar samlade, och när hon reste sig upp för att gå, var hennes första tanke att se efter, om hon hade Bommen någonstans bakom sig eller ej.

Men Bommen stod ingenstädes att upptäcka. Han fanns inte i kyrkan och inte på kyrkbacken. Ingenstans på vägen syntes han till, och nere vid ångbåtsbryggan fanns han heller inte. Mor Beda gick vägen hem med korta, trippande steg, hufvudduken dragen långt fram i pannan och den rena näsduken lindad om psalmboken. Hon kände sig nästan i uppror öfver att hon lyckats så illa i sina efterspaningar, men ännu mera öfver att hon icke nått Gud i sin bön. Och hon kunde icke bli den tanken kvitt, att hon, utan att veta det, kanske gjort något illa, som kunde gå ut öfver Nils.

*

Fille Bom gick emellertid för sig själf långt bort vid stranden, där ingen kunde se honom, och var topp tunnör rasande. Han satte sig ner och stirrade på tången, som klädde klipporna ända ned till hafsbotten och åkallade alla djäflar han kände på blanka söndagsförmiddagen.

Var det hans fel kanske? Fanns det någon människa, som kunde säga, att det var hans fel? Kände inte hela byn svarte Jakobs käring och hennes ungar, och kunde han veta, att de sprungo utanför hans knutar och förde väsen och skrämdet vettet ur hans hund?

Saken var den, att just som Fille Bom kommit i kläderna på denna söndagsmorgon och öppnat förstugudörren och skulle gå bakom knuten, så fick han höra skrik och spring och ett lefverne, som om elden varit lös. Det var ljud af springande fötter på klipporna, skrik af barnungar, dörrar, som smällde opp och skall af hundar. Först hörde han, att hans egen Fylax skällde. Så svarade ett par andra gröfre hundstämmer på andra sidan af ön, därefter skar en gäll kvinnostämman genom larmet: »Jösses, barnungen». Så blef det tyst som i grafven, och som en pil kom Fylax springande med svansen mellan benen och slank in genom förstugudörren.

Bommen hann knappt sansa sig och kliffva uppför klippan de få stegen, hvilka förde honom i jämnhöjd med sitt eget

tak, förrän han såg en käring med en skrikande barnunge på armen komma emot sig, och innan Bommen hann fråga hvad som stod på, visade honom käringen pojkens blödande finger och ledsagade förevisningen med en skur af otidigheter.

Bommen och svarte Jakobs käring voro sedan gammalt

visade honom käringen pojkens blödande finger.

Bommen visste mer än väl, att detta hade käringen aldrig glömt, lika litet som Jakob, hennes herre och man. Denne Jakob hörde till Delphins besättning, och han var just den, som hade knorrat, när kamraterna beslöto sig för att taga med lille Algot och låta honom få lott i fisket som en vuxen karl, för att hjälpa modern, hvilken nyss blifvit änka. Detta hade på sin tid ytterligare uppfriskat den välvilja, som Fille Bom hyste för hela familjen, och när Bommen fick höra den historien, hade han stått midt på ångbåtsbryggan och

inte just de bästa vänner. Den upp-retade kvinnan var nämligen i hvardagslag blid och gudsnådig, och det påstods, att hennes inställ-samhet var in-bringande, när hon kom ifrån prästgården eller handelsboden och hade ställt sig olycklig för att slippa betala hvad hon och ungarna åt. Detta var åtminstone Bommens åsikt, och den hade han också mer än en gång ärligen ut-talat, och Bom-

skrattat, så att det hördes lång väg, och så hade han sagt, att det skulle roa honom att se den käringen den dag gubben gått till botten. Detta hade Bommen sagt, och det stod han för. Att det riktigt och ordentligt blifvit framburet till dem det gällde, därpå hade han under årens lopp haft talrika bevis, och nu förstod han, att han skulle få tack för sist.

Därför lät han käringen skrika och stod själf bara och såg arg ut, och när hon hämtade andan, anmärkte han:

»Tror du, du ska' få någon förtjänst på det där, så lurar du dig allt.»

Emellertid var det onekligt, att Fylax hade bitit pojken i handen, och Bommen kände sig i själfva verket en smula orolig. Men han såg snart, att det icke var något farligt. Det hela var en rispa med en svullnad omkring, och så mycket gick Bommen genast in på, för att inte visa sig omedgörlig, att han gick in och tog en sax och klippte en tapp ull af hunden, som gumman tog och lade i såret. Ty det veta alla, att om man blir biten af en hund, så kan det inte botas med mindre man lägger hundhår i såret af samma hund, som vållat skadan. Om detta sätt att söka bot genom sina följder ökat rädslan för hundbett, skulle ju detta i själfva verket vara rätt förklarligt.

Under det käringen pysslade med detta, uppstod emellertid en stunds paus i ovettet, och Bommen började redan tro, att ovädet skulle gå öfver. Men när han såg upp, fick han se gubben komma klifvande uppför klinten, och så förstod Fille Bom, att det skulle börja igen. Så skedde också, och det blef ett skällande, som aldrig ville ta' slut. Gamla svagheter letades fram, och nya framtogos med den största behändighet. Bommen kallade svarte Jakob — hvilket i och för sig var ett vedernamn, ehuru det fått brukets helgd — för sin egen käringdjäfvuls käring, och Jakobs äkta hälft skällde Bommen för ett gammalt as. Om en stund blef det godt om åhörare, och i allas närvaro kräfdes hundens lif som blodshämnd och försoningsoffer.

Orsaken till denna besynnerliga fordran låg däri, att om en hund biter en människa och något år därefter blir sjuk, så öfverflyttas samma sjukdom på den människa, som blifvit

biten. Blir hunden galen, så blir människan också galen, om också tio år ha förflutit sedan bettet gjordes. Detta kunde Bommen icke neka för att han visste, och detta gjorde hans position svag. Men när han kom att tänka på, att han skulle uppoffra Fylax, som var hans ögonsten, för svarte Jakobs kärings unge, så rann sinnet på honom igen, och

»Och det förfördelade paret gick sin väg.»

han svor på, att han skulle behålla Fylax, om han så bet alla djäfla-ungar, som krälade och kröp öfver hela byn.

Detta gjorde, att striden uppblussade ånyo, och det är inte omöjligt, att den urartat till handgripligheter, om ej just i detsamma kyrkklockorna börjat ljuda. Detta gjorde ett plötsligt slut på trätan. Ty ett våldsamt uppträde under

gudstjänsten skulle ha varit en evig skam för hela ön. Fille Bom vände sig om och gick in till sig, nöjande sig med att genom en talande gest, som stod i samband med hans bakdel, uttrycka sitt djupa förakt för svarte Jakob, hans käring, deras ungar och allt hvad dem tillhörde. Och det förfördelade paret gick sin väg, i det de uttalade förbannelser öfver Fille Bom och hela hans hus samt ledde mellan sig pojken, hvilken alldeles glömt den lilla svedan efter bettet för nöjet att åhöra de fula ord, som ekat öfver klipporna.

Men Fille Bom tog sin kära hund med sig och gick längst bort på den öde stranden, dit han visste, att ingen människa kom. Och sedan han setat där och svurit ett par timmar och den första hettan lagt sig, så fattade han sitt beslut, och han sneglade på Fylax, som om han varit rädd, att hunden kunnat förstå, hvad husbonden tänkte.

Bommen fattade detta beslut, inte därför att han var rädd, och inte därför att han frågade efter hvarken svarte Jakob, hans käring eller deras unge. Men högmodet steg inom honom, och han ville inte, att en så'n ärans käring skulle ha något att säga om Fille Bom. På söndagen fick sådant, hvarpå Fille Bom nu grubblade, inte göras. Men när morgonen grydde öfver den nya arbetsveckan och västan började draga i dagbräckningen, då satt Fille Bom i sin båt och seglade långt ut på fjärden. Fylax hade han med sig i båten, han såg bister ut, där han satt vid rodret, och hans godmodiga ansikte var mörkt. Kommen så långt bort, att stugorna började flyta samman med klippan, böjde han sig ned och band en stor sten om halsen på hunden. Fylax gnällde och slickade husbondens bruna hand, och gamle Bommen svor mellan tänderna och klappade hunden sakta på hufvudet. Så vände han bort ansiktet, lyfte hunden öfver relingen och lät stenen gå. Den sjönk utan ett ljud till botten, och Fille Bom satt för första gången på många år ensam i båten.

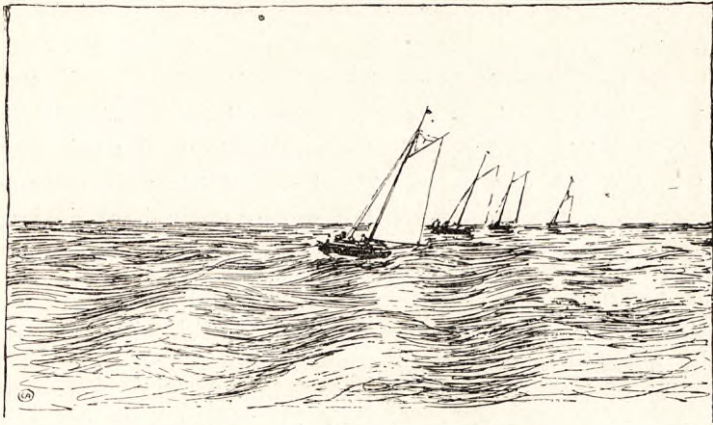
Först flere dagar senare kom gamle Bommen hem. När han då kom, var han full, och hustrun vågade icke fråga honom, hvar han hade varit.

Så hängde det ihop, att Bommen inte kom i kyrkan, och att mor Beda ingenting kunde få veta. Historien om

Fylax fick hon inte höra förrän på måndagen, och då förstod mor Beda, att det skulle dröja, innan hon kunde få tala reson med Fille Bom.

Men hvarken mor Beda eller Fille Bom kunde veta, att det egentligen var en stor lycka, att något samtal den gången icke blef af. Och när den saken blef klar, då var Fylax glömd liksom hela det uppträde, hvilket orsakat hans hastiga frånfälle.

VIII.

Delphin seglar, och Märta är öfvergifven.

Under den vecka, som nu följde, blåste ostanvinden från land, och den första af storbåtarna, som lättade ankar, var Polstjärnan. Åter strömmade kvinnorna samman för att säga männen farväl. De stego ombord på storbåtarna, och de små farkoster, hvilka om en stund skulle föra dem tillbaka, togos på släp. Så hifvades ankarna upp, seglen svälldes ut, och en efter annan seglade de stora båtarna ut till hafs, medan män och kvinnor tillviftade dem farväl, och från lotsutkiken ropades hurra. En efter en passerade båtarna, en efter en hälsade de med flaggen. Det var fyra båtar, som på en gång lättade och styrde ut på långtur till bankarna i Nordsjön vid de engelska öarnes kust. Och det var sällsynt, att så många seglade alldeles på samma gång. Därför var hela öns befolkning på benen, de stodo på klippor och förstugubroar, det viftades från fönster och dörrar, på bryggorna stodo män och ropade hurra, och på prästgårdens

tak satt en sotare och svängde sin svarta mössa mot den blå himmelen.

På fartygens däck var det stilla och tyst. En och annan af kvinnorna försvann utför trappan till ruffen för att säga något, som icke var ämnadt för andras öron. En och annan stod ensam och såg redan på förhand ut öfver de dansande vågorna, som kände hon redan nu en försmak af de långa väntans nätter, hvilka skulle komma. Men de allra flesta sågo lyckliga och lugna ut, som hade de gått till fest. Minnet af den sista lyckliga färden låg dem i tankarna med goda löften för den kommande, och de, som icke kunde kväfva ängslans röst i sitt inre, kväfde åtminstone yttringarna däraf. Ty ingen man tyckte om, att hans hustru visade för de andra, att känslan mellan gamla människor kunde vara lefvande som mellan unga och nygifta. Det är kanske blyghet, kanske känslan af det passande, kanske en blandning af allt detta. Nog af — känslorna gifva sig icke luft, och öfver hela afskedet ligger blott en stämning af varm trygghet, bindande de resande och de hemmavarande samman med styrkan af ett trohetslöfte.

Ty något af »jag litar på dig, jag väntar på dig, jag tänker på dig, jag arbetar för dig och de våra» — något af allt detta ligger i dessa afsked, när mödrar, hustrur, fästmän och systrar plötsligt, när båtarna hunnit nästan midtför fyren, samlas för att gifva söner, män, fästmän och bröder ett sista handslag. Det sker vid det sista skäret, utanför hvilket vågorna gå höga och det öppna hafvet tager vid. Där tages afskedet. Det är kort, och det blir ingenting mer än ett handslag och adjö. En stund efter sitta alla på sina platser i de små båtarna. Lagg af, ljuder det från den stora båtens däck, och i samma nu glider den stora båten ensam fram, lämnande efter sig en fåra af bublande skum, bredvid hvilken de små båtarna gunga. Hvad de se små ut, dessa roddbåtar, som äro fyllda med kvinnor och barn! Som små prickar se de ut mot den stora vattenytan. Och hvad de försvinna hastigt, de stora båtarna, hvilka bära männen ut mot det okända, som väntar dem. Det dröjer inte länge, innan deras ansikten grumlas bort genom afståndet, som växer, och deras

svängda sydvester och mössor synas oredigt mot den blå himmelen, vid hvilkens bortersta rand vågorna lysa hvitt. Äfven de stora båtarna bli små mot det oändliga hafvet, men hur små, de också blifva, bära de dock lyekan ombord för dem, hvilka hviftande till afsked ligga stilla i lungvattnet bakom skären. För de bortseglade människens ögon lysa efter en liten stund roddbåtarna blott som mörka prickar på det blå vattnet. Men dessa små punkter, som snart skola alldeles försvinna och komma ur synhåll, rymma dock för de bortseglade hela deras värld. Det är för dem, de segla bort för att hämta lifvets nödtorft ur vågornas djup, det är för dem, de år efter år våga sitt lif, det är för dem, de arbeta, för deras skull, som de trotsa hafvet. För deras skull och de små ljusa hemmen, som ligga tysta och vänta på den klippiga ön, längre i väster än hela Sverige. Men för en tid är bandet slitet igen. De små båtarna sätta sig långsamt i rörelse och ro tillbaka till hemmen, medan de stora båtarnas segel lysa hvita mot synranden, innan vågorna sluka dem.

Och som de små båtarna närma sig stranden, där byggning vid byggning reser sig, hvita, ljusgröna, grå, röda och violetta, där solen leker mot den färgskiftande klippan, och vågen sköljer de slipade stenarnas tång, då stiger från en af båtarna en sakta, unison sång. Det är en entonig, vemodig melodi, med ord, som tala om sjömannens lif, hans kärlek och lycka, sorg och fara, hans hårda lott och hans graf i den salta vågen.

Sjung falleralla, sjung falleralla la
Där binder fiskaren sin strömmingsnot.

Orden passa icke in, ty på denna kust har ingen människa sett någon strömming. Men stämningen passar, stämningen och den enkla melodien, hvilken vagnar i takt med hafvet. Lugnt och stilla bäres sången fram öfver vattnet, sjungen af klara barndiskanter och kvinnoröster, och den tystnar icke, förrän båtarna lägga till, och skaran skingras för att återvända till de tysta hemmen, som under några dagars mellanrum genljudit af arbete och munterhet.

Nu ligger Delphin ensam kvar och gungar för sitt ankare i hamnen. Kläder och matvaror äro längesedan

»båtarna sätta sig långsamt i rörelse och ro tillbaka.»

stufvade i rummen, sängkläderna i kojerna hafva piskats och vädrats. Lastrummet är spoladt efter den sista lasten med fisk. Allt är redo för resan och vinden gynnsam. Hvarför lyfter den icke ankar? Hvarför gör den sig icke redo att följa kamraterna på den gamla vägen mot Norges kust, den välkända vägen, som generationer hittat utan sjökort och utan kompass, med böljorna, solen och den sista landkänningen som vägvisare?

Det är bara en sak, som hindrar, och det är en kvinna, som ligger i barnsnöd. Det är Ingels hustru, hvilken när båtarne kommo hem, också liksom Anna gick i väntande dagar. Men Ingel kan icke lämna sin hustru. Han går och drifver kring knutarna och väntar på, att allt snart må vara öfver, så att han omsider kan fara med lugn. Hvad som binder honom, har han berättat för kamraterna, och de finna det hela naturligt. Ty ingen kan lämna sin hustru ensam i barnsbörd, och ingen kan arbeta, när orofyllda tankar tvärs öfver ett stormigt haf söka vägen mot land. Detta veta alla, och därför gå alla sysslolösa, fastän vinden blåser gynnande från land och vänta på, att kamraten med lättare hjärta skall kunna lämna sin hustru. Denna gång är det icke ens någon, som opponerar sig. Alla känna, att det är rätt och billigt. Alla veta, att hvad man gör för en annan i dag, har man rätt att kräfva för egen del i morgon, och kamratkänslan är här stark som ett blodsband. Kanske kommer denna öppna känsla för andras väl däraf, att dessa män icke taga sitt bröd ur jorden, där människorna trängas och kifvas och där gränserna äro utstakade för hvad som är mitt och ditt, utan ur det stora, vida hafvet, där alla hafva lika rätt, och där plats finnes för kraftiga armar och ärligt mod.

Men så kom en morgon slutet på väntan, och Ingel kom nöjd och fadersstolt tillbaka bland kamraterna och under rättade dem, att nu fanns det intet hinder längre. Och så lyfte Delphin ankar och gick till hafs. Två små båtar hängde efter på släp, och därmed voro storbåtarna borta och sommarens hvardagslif skulle åter börja på skäret.

Märta hade icke talat med Nils, allt sedan den lilla scen, hvilken passerade dem emellan på dansplatsen. Hon

hade först varit ursinnig och tyckt, att hon aldrig hatat någon människa så mycket som Nils. Att han kunde vara så elak och göra henne så ondt! Många gånger hade hon lofvat sig själf, att hon skulle inte ta' ett steg för att gå honom till mötes och göra det godt igen. Men ju närmare dagen för afresan kom, desto mera orolig började hon känna sig, och hon märkte, att hon egentligen aldrig på allvar trott, att det verkligen var slut. Slut! Nej! Det hade ju bara varit dumheter. Litet gräl, litet groll, sådant som aldrig saknas mellan kärestefolk, och som Märta haft för sig skulle höra till pjesen. Sedan skulle man bara försonas och vara goda vänner igen, och Märta hade många gånger föreställt sig, hur ljufligt det skulle vara att känna, att hon måtte göra med Nils, hvad hon ville, aldrig skulle han kunna umbära henne.

Tanken att han kanske ändå kunde lämna henne på allvar, måhända inte ens säga henne så mycket som farväl, gjorde henne ännu icke sorg. Den var för Märta så ofattlig, att hon kände sig som bedöfvad, och allting blef till kaos för henne. Hon tyckte ibland, att allting höll på att gå sönder för henne, och hon tyckte sig inte förstå, hvarken hvad som hände eller hvad som skulle ske.

Märta kunde omöjligt hålla fast tanken, att allt detta var verklighet, och i nästa ögonblick kom vreden öfver henne igen. Ty det fanns i allt detta dock en sak, hvilken liksom rättfärdigade Märta inför hennes eget samvete, och det var, att hon hade gått fram och försökt göra det godt igen. Hvad det retade henne nu efteråt! Hon, en flicka, hade kommit och bedt att få dansa med honom. Och inför alla människor hade han svarat nej och vändt sig ifrån henne. Det var förstas sant, att så godt som ingen hade lagt märke till detta uppträde. Ingen kunde strängt taget veta, hvad hon hade sagt, och ingen hade heller hört, hvad han svarade. Men det var detsamma! Meningen hade i alla fall varit lika god. Och Märta hatade, hatade, hatade honom!

Hon skulle visa honom . . . Ja, hon skulle visa Nils, om det behöfdes, att hon kunde ha en annan fästman, när han kom tillbaka.

Hela hennes unga själ var i uppför, och hon var ibland så förtviflad, att hon skämdes för sig själf. Men inte för sin död skulle hon velat låta någon människa ana, hur det egentligen var fatt med henne. Hon ställde sig glad, skämtade med ungdomen, var ute så mycket hon kunde och visade sig öfverhufvud öfver allt, där människorna kommo samman. Men aldrig föll det henne in, att hon kanske gjorde detta för att om möjligt få se en skymt af Nils, och aldrig trodde hon,

»när hon stod på bryggan . . . bredvid faderns sjöbod.»

att det verkligen på allvar skulle behöfvas — det där att hon skulle skaffa sig en annan fästman för att visa, att hon kunde reda sig själf.

Det var först på morgonen, när hon stod på bryggan bredvid faderns sjöbod och såg Delphin rusta sig till affärd, som det gick opp för henne i all sin verklighet, att hvad som var gjordt var gjordt och ej mera stod till att ändra. Nog hade hon hört, att Nils ombestämt sig och skulle resa i stället för fadern. Det hade glunkats därom på dansbanan,

och man ville också veta, att det var sanning. Men aldrig hade Märta kunnat tro, att det verkligen skulle ske. Där kom båten. I den sutto Olausson, mor Beda och Nils. De voro så nära, att Märta mycket väl kunnat ropa åt dem. Gamle Olausson satt vid ådrorna och Nils på akterbrädet vid styret. Han vände ryggen mot land, och han såg sig icke om, som skick och bruk är, när fiskare fara på långtur. Men plötsligt kom Märta att tänka på faran af, att någon skulle kunna få se henne, att mor Beda kunde vända sig om och naturligtvis kunde förstå, att hon stod där för att se efter Nils.

Det blef i stället Märta, som vände sig om och sprang. Men hur det var, styrde hon inte kosan hem. Barfota och utan hufvudduk, som hon gick och stod, tog hon vägen öfver till den yttersta udden på ön. Hon sprang midt öfver backen, där lotsutkiken låg, brydde sig inte om, att någon såg henne, kom ned till stranden och hukade sig ned vid en stor sten och såg utåt hafvet. Först nu kom hon ihåg, att hon befann sig rätt nedanför bygget, nästan på samma plats, där Nils och hon hade gått den första kvällen, när han var hemma, och allt var så högt och ljusst inom dem och utom dem. Kanske skulle han få se henne, kanske skulle han skratta åt en flicka, som på det sättet sprang efter en karl. Märtas kinder blossade. En så'n skam! En så'n skam! Men kanske skulle han inte se henne, inte så mycket som titta åt land. Åh! Det vore värre. Det vore tio tusen gånger värre. Det vore det allra värsta. Och Märta kröp ihop bredvid stenen, där vågorna vätte hennes bara fötter, och medan hon vände att få se Delphin sticka fram bakom udden, började tårarna rinna en efter en. De föllo i droppar på hennes bruna runda kinder, och i detta nu var hon så ödmjuk och ångerfull, att om hon kunnat nå Nils, så skulle hon ha kastat sig ned för hans fötter och under gråtande tårar bedt honom förlåta sig och lofvat att aldrig göra så mer.

Och så kom Delphin. Hon hörde ropen, när männen sträckte seglen. Stor, fast och välbyggd skar den vågen, lämnande en bred fåra af skum efter sig, och de hvita seglen spändes för västanvinden. Ty vinden hade vändt och Delphin fick hålla skarpt upp mot blåsten för att komma till hafs.

Märta var så ödmjuk i denna stund, att hon tyckte, Nils borde känna det, där han stod, och vända sig om och få se henne. Gjorde han det, vände han sig om och svängde med mössan, då skulle allt vara godt igen, då skulle hon vara så lycklig. Åh! Hon skulle inte tänka på annat än Nils, ända till dess att han kom åter. Och då skulle hon kyssa och smeka honom, som hon aldrig hade gjort. Allt hvad han bad om, skulle hon gifva honom. Allt, allt, allt! Å, gud i himmelen! Han skulle inte ens behöfva att bedja.

»Märta stod upprätt på stranden.»

Utan att hon tänkte därpå, började hennes läppar röra sig, som när hon satt i kyrkan. Det var icke till bön, det var icke till sång. Det var snarare något, som liknade en besvärjelse. I denna stund gjorde Märta ett löfte, som sjömän göra, när de äro i högsta lifsfara. Hon lofvade, att om Nils bara vände sig om och gaf henne en blick, skulle hon gå i kyrkan hvarje söndag, ända till dess att han kom hem. Hon lofvade det till gud, och hennes läppar rörde sig, talande heta, brinnande ord.

Märta stod upprätt på stranden och såg på Delphin, som långsamt gled bort. Hon ville ingenting längre, tänkte

ingenting, såg endast ett. Hon hade fått syn på Nils. Han stod lutat mot relingen och stirrade ut mot vattnet. Men han vände sig icke om, såg sig icke om en enda gång.

Det for igenom Märta ett minne, att hon hört sägas, att den, som far bort på långresa och icke en gång vänder sig om och ser mot hemmet, kommer aldrig tillbaka. Tanken strök igenom hennes själ och försvann, som den kommit. Den väckte ingen ängslan, satte sig ännu så länge icke ens fast inom henne. Nu var hon behärskad uteslutande af en enda känsla; alltsammans var oåterkalleligen förbi, och hon kunde icke fatta det.

Hon stod kvar till dess att båten hunnit så långt bort, att hon ingenting kunde urskilja mer än röran af kroppar ombord, randen af relingen, som skar mot vattnet, och de hvita seglen, hvilka glittrade i solen. Då slog det upp inom henne något, som hon aldrig känt förut. Det var icke den flickaktiga förbittringen, det var icke sorgen, det var öfverhufvud ingenting, som människotunga kan uttrycka med ett ord. Men som af sig själft döko inom henne upp de sista ord, hvilka Nils hade sagt till henne. De ringde i hennes öron. De fyllde henne med skräck och med ett slags föresats, hvilken jagade all kvinnlighetens vildhet som eld genom hennes ådror.

De orden lydde:

»Gå du med den du vili. Jag vill inte.»

»Ja ja», sade Märta högt. »Jag ska' gå.»

Och med långsamma afmätta steg gick hon på en omväg hem till stugan nere i byn, där de dagliga sysslorna väntade.

IX.

Hur Fille Bom upptäckte rikstelefon, hvad sedan hände, och nordanstormen som kom.

Dagarna blefvo kortare och nätterna mörkare, skymningen föll tidigare öfver skären, fyrens ljus glimmade som en ledstjärna öfver det mörka vattnet, makrillen nappade närmare land, och det började gulna i bladen på de små träd, hvilka växte i skydd af uppförda murar eller i den sparsamma jord, som mödosamt blifvit samlad mellan de hopträngda byggningarna. Det kändes, att hösten var nära.

På ångbåtsbryggan, som var full med lärar, säckar, tunnor, virke och alla de varor, hvilka sändas i utbyte mot skärgårdens fisk, gick Fille Bom och väntade på en handelsresande, som han lofvat föra till Marstrand. Fille Bom var

vid godt lynne, ty handelsresanden var en glad karl ifrån Göteborg och seglade aldrig utan konjaksplunta och ett spädkadt cigarrfodral i ulstern. Detta var saker, hvarpå Fille Bom i allmänhet förstod att sätta värde. Men denna gång var han särskildt upplagd att uppskatta de nämnda förmånerna. Kvällen förut hade nämligen grosshandlarn trakterat sina bekanta på gästgifvaregården, och Fille Bom hade varit med. Grosshandlarn hade gjort kortkonster, sjungit Kalle P. och spelat teater för en tacksam gratispublik, och Fille Bom hade varit jämt stagad, när han klef utför berget och ned till sin egen förstugukvist. Därför gick Fille Bom nu och längtade, att grosshandlarn skulle komma; ty Fille Bom kände sig sugen efter en konjak på morgonkvisten.

Dessutom hade Fille Bom äfven en annan känsla af gårdagen, och det var den, att han varit aftonens hjälte, och att hela sällskapet på gästgifvaregården hade varit eniga om att hurra för Fille Bom. Ty Fille Bom hade samma eftermiddag trillat hufvudstupa nedför ett tvåvåningars högt tak, och det fanns ingen på hela ön, som kunde göra honom efter.

Detta gick så till, att Fille Bom satt uppe på kapten Åboms tak för att laga tegelpannorna, hvilka blåst åtskiljs under sista stormen. Han satt där och flyttade sig och pratade med folk, som stod nere på gården. Ty Fille Boms språklåda var outtömlig och stod dessutom oftast på vid gavel. Men hur Fille Bom denna gång pratade, så förlorade han helt plötsligt fotfästet och började glida i väg utför.

På gården blef ett oerhört larm, män sprungo om hvarandra, och gälla kvinnoröster skreko. Men Fille Bom kunde icke hejda sig. Han åkte och åkte, och fortare än han hann räkna till tio, gled han utför kanten, ut i luften och föll.

Rätt under taket var en stentrappa, och vid fallet hördes ett förfärligt unisont skrik, som i en hast lockade skaror af springande människor till stället. Men Fille Bom föll icke på stentrappan. Med den köttigaste delen af sin väl bibehållna kropp föll Fille Bom på ledstången, och under rysningar och gallskrick sågo åskådarna honom åka ned på gården och forsätta, springande på strumpsockorna — han hade inte ens stöflarna på sig — så att hälarne slogo mot hans

och började glida i väg utför

spända byxor. Fille Bom kom öfver hela gården, som om han varit skjuten ur en kanon, och när han stannade och lutade sig emot grindstolpen, var det ingen, som vågade se åt det hållet.

Fille Bom stod emellertid stilla en stund och drog efter andan. Därefter undersökte han betänksamt hela sin kropp, och sedan mätte han höjden med ögonen. »Nej, du fan», sade han lungt, »den här gången fick du mig inte», vände så om och gick upp på taket igen.

Men då fingo åskådarna tillbaka sin förlorade talförmåga och skrämelsen gick öfver i ett gapskratt, som blandades med rungande hurrarop. Och stolt som en gud satt gamle Bommen på taket och viftade med mössan åt sin taksamma publik.

Detta var Fille Boms sista stora bragd, och minnet däraf blandade sig på ett behagligt sätt med ångorna från gårdagens rus. Emellertid dröjde grosshandlarn, och Fille Bom stod i brist på bättre på bryggan och iakttog, att vattnet började se kallt och höstgrönt ut, och att vinden, som var nordlig, friskade i. Stora, färgstarka skytrasor drogo öfver landsidans blåa berg och bildade svarta tunga skuggor öfver den vida klipprandens sidor.

»Det är då väl, att grosshandlarn inte är rädd för att seгла», tänkte Fille Bom, och hans små ögon plirade vid tanken på de nöjen, som väntade honom, när han kom till sta'n och hade en femma i fickan för skjutsen, och kunde göra sig säker på åhörare, när han berättade om fallet från taket.

Då hörde Fille Bom, att någon gick bakom honom på bryggan, och han vände sig om för att se, hvem det var. Grosshandlarn kunde det inte vara, ty grosshandlarn hade den skämtsamma vanan att hoja och gallskrika, där han gick fram, och dessutom satte han i klackarna så det skrällde. Detta gjorde han för att, som han plögade säga, visa, att det var folk som kom.

Den figur, på hvilken Fille Bom nu fäste sina ögon, han trampade på bryggan så försiktigt, som om han klifvit bland ägg. Han gick så långsamt som om han varit rädd att bryggan inte skulle hålla; och hade någon frågat Bommen,

om han ansåg, att det nu var folk, som kom, så skulle han blifvit den frågande svaret skyldig. Fille Bom skulle hafva dragit på svaret, klippt men ögonen och betraktat den kommande utan att tala, men invärtes skälfvande af tillbakaträngd lustighet. Det gjorde Bommen redan nu, fastän han var alldeles ensam, och han förnöjde sig åt, hur entonigt grå den kommande var ifrån topp och till tå. Rocken var grå, och halsduken, som satt två gånger virad om halsen, var också grå. Hatten och de snedgångna stöflarna, haxskägget, som gick från det ena örat till det andra, håret, ansigtet, ögonbrynen, ja, själfva ögonen gjorde intryck af något till den grad urtvättadt grått, att alla andra färger drunknade. Det fanns intet utmanande i denne mans uppträdande. Han var ödmjuk i sitt sätt som en person, hvilken känner sig flyttad in i en alldeles främmande omgifning, af hvilken han inte förstår ett spår, och han lyfte på mössan, när han fick se Bommen. Han såg ut, som om han visste sig tillhöra en föraktad ras på den plats, han befann sig, och Fille Bom såg ut, som om han också visste det.

»Tjänare», sade skärgårdsbon och nickade nedlåtande åt den andra. »Är du hemifrån?»

Med sin skarpa blick för det föraktade yrke som består i att gå bakom plögen och gräfva i jorden, taxerade Fille Bom den kommande med det obestämbara öknamnet bonde, och genom vissa tecken var han öfvertygad, att han hade framför sig, icke endast en bonde, utan en bonde från Hisingen. Och detta gjorde saken ännu värre.

Fille Bom visste af egen erfarenhet, att om han, som var en af hafvets herrar, kom larfvande på klaklösa sjömanstofflor eller i höga sjöstöflar, i ulltröja och med sydväst på nacken inåt landet på Hisingen och kom ut för en samling bönder, så skulle han själf göra en slät figur, och det kunde allt hända, att han då fick veta, att han lefde. Det hade hänt honom förr i världen, och nu tyckte han, han kunde ge bonden tack för sist. Rashatet lågade upp inom honom och för resten hade han ingenting att göra, förrän grosshandlarn kom.

Då den tilltalade inte svarade, upprepade därför Fille Bom sin fråga och kände sig mycket lycklig, när han såg att den lille mannen blef arg. Bonden förstod nämligen mycket väl, att han skulle bli utsatt för drift, och det var heller inte Fille Boms mening att söka dölja.

Men främmande som han kände sig bland alla de redskap, båtar, fisk och grejor af diverse slag, som han gått förbi på sin vandring genom byn, kom bonden sig icke för med att svara annat än ett menlöst ja. Och detta retade honom ännu mera.

»Jag kunde se det», genmälte Bommen, som kände, att han hade öfvertaget och icke var ohågad att missbruka det.

Han mätte den lille gråe mannen med ögonen och yttrade:

»Hvad gör du här då?»

Den lille mannen såg så förskräckt ut, som om han fruktat, att någon skulle tro honom vara ute i olofliga ärenden, och svarade undfallande, medan vreden jäste inom honom:

»Jag tänkte sälja potatis.»

»Åh fan», sade Fille Bom. »Har du mer potatis, än du äter opp du? Bju'r du på snus då?»

Bonden blef nu alldeles förvirrad och tog mekaniskt upp en liten nött mässingsdosa, som han räckte öppen mot sin nya bekantskap. Fille Bom tittade i dosan, gjorde med en van rörelse rent hus rundt om kanterna därinne och lade in en mullbänk, som kom den andre att med oförställd häpnad låta ögonen löpa från dosan och till Bommens mun, där snuset försvunnit.

»Jo», mente Bommen och smällde med fingrarna. »Så'na mullbänkar ta'r Fille Bom. Nu känner du mig, och då har du inte varit här för inte.»

Bonden hade knappast sagt ett ord, men hela tiden hade det jäst inom honom, och nu rann det öfver.

»Jag har inte tänkt te göra några nya bekantskaper», anmärkte och såg ut, som han varit nöjd med, hvad han själf sagt.

Hvad gør du här?

Fille Bom hvisslade.

»Nej, men sälja potatis vill du», sade han.

Bonden blef för ett ögonblick lugnare. Tanken på förtjänsten dök mekaniskt upp i hans hjärna. Och försiktigt pröfvande yttrade han:

»Vill han köpa då?»

Detta var just, hvad Fille Bom väntat sig, och därför svarade han med stor säkerhet:

»Jag äter aldrig potatis.»

Bonden skvatt till. Något sådant som att folk inte åt potatis ingick inte i hans erfarenhet. Han trodde det inte heller. Men för att något säga frågade han Bommen, hvad han var för en karl, som var så fin af sig.

»Jag!» svarade Bommen med oomkullrunligt lugn.

»Jag är taktäckare.»

Bonden spärrade opp ögonen och betraktade den kraftige gubben, som hade sydväst på nacken, sjöstöflar på fötterna och stickad ulltröja på kroppen och stod och sa', att han var taktäckare.

»Åtminstingen var jag det i går», fortfor Bommen.

»Ser du det där huset?»

Han pekade uppåt en backe på det tvåvåningshus, där han dagen förut utfört sin bragd, och hvilket näst prästgården var det finaste, som fanns på hela ön.

Därefter slog Fille Bom upp sin språklåda, och det kan nog hända, att han skröt. Han blandade dikt med sanning, och han svor på, att han kom ut för taket i sådan fart, att han hoppade jämfota öfver staketet och inte stannade förrän nere vid sjön. Därefter gick fantasin öfver till aftonens dryckeslag, och att berätta, att det var han, Fille Bom, som bjöd och hela ön, som var bjuden på kalas, det ansåg Fille Bom vara en enkel skyldighet mot sig själf. Därefter öfvergick han till åtskilliga andra detaljer om sig själf, sin person och sina förhållanden. Och till sist uppmanade Fille Bom landtmannen att gå omkring i stugorna och höra efter, om inte hvart ord han sagt var dagsens lefvande sanning.

För en dylik expedition hade landtmannen emellertid ingen lust. Han blef bara allt mera misstänksam, och när Fille

Bom märkte detta, gjorde han sig fri från en del af den buss, han nyss eröfrat, och utlät sig mera direkt:

»Tror du jag ljuger, bonde?»

Detta vågade bonden icke vidgå, men då han var mindre belåten med tilltalsordet, morrade han något för sig själf och vände Fille Bom ryggen.

Sakta gick han några steg framåt på bryggan, och bland all bråten, som där var hopad, fick han se något, hvilket syntes honom bekant. Det var helt enkelt några säckar, hvilka stodo på bryggan, som bonden tyckte sig känna igen till fasonen, och som han vid hvarje annat tillfälle skulle varit säker om innehålla potatis. Men här var allting så underligt, att han inte kände sig säker om någonting, och dessutom började tystnaden kännas tryckande. Därför frågade han, hvad som fanns i säckarna, och Fille Bom taxerade den lille mannen än en gång med ögonen, liksom för att komma underfund med, *hur* dum bonden egentligen kunde vara. Genom hans hjärna flög i detsamma tanken på en viktig reform i sambandet med fastlandet, hvilken just då höll på att genomföras och så tänkte han på att bonden ju var ifrån Hisingen. Han slog ihop dessa tankar med grårockens fråga, och svarade utan att blinka:

»Det är rikstelefon.»

Detta var ändå en smula för starkt, och bonden gick två steg baklänges för att omedelbart därefter stiga fram igen. Fille Bom njöt utesägligt, och bonden kom allt närmare de mystiska säckarna. Fille Bom förstod, att han ville röra vid dem, och han anade, att hur dum grårocken var, skulle han dock, ifall detta finge ske, upptäcka, hvar hunden låg begrafven.

»Det är inte värdt, du rör vid dem», anmärkte Bommen lugnt.

Den andre vände sig om och gaf sin vederdeloman en misstänksam blick.

»Hvarför då?» tyckte han.

»Vet du inte det?» svarade Bommen öfverlägset. »Jo, för då smäller han.»

Smäller han? Hvilken han? Hvad var meningen?

Den lille gråe mannen hade nått höjdpunkten af bortkommenhet och visste hvarken ut eller in. Fille Bom var också i färd med att hitta på något nytt. Han stod just och sökte efter några vidare argument, hvilka kunde vara ägnade att styrka detta djärfva påstående, när hans uppmärksamhet plötsligt drogs åt ett annat håll.

Utför backen, som låg rätt ofvanför ångbåtsbryggan, kom Märta i fullt språng. Hon hoppade från sten till sten, och fast hon var klädd i arbetskläder, såg Fille Bom, att hon dock gjort sig en smula fin. Hvad stod på? Hvarför sprang hon?

Fille Bom kom ihåg sina gamla iakttagelser, och han hade iakttagit, att Märta på sista tiden allt sedan Delphin seglat, gått och sett ut som om hon fått änkesorgen. Nu var ju Delphin borta och Nils med den. Hvarför sprang hon? Fille Bom hade sina märken, och han visste, att en flicka sprang på ett sätt, när det var något annat, och på ett annat sätt, när det var fråga om kärleksmöten.

Nu var flickan midt framför bryggan.

»Goddag, Märta», skrek Fille Bom. »Har du brådtom?»

»Pytt fick han vetat», svarade Märta skrattande.

Och undan gick det.

I detsamma gapade bonden och lät höra en sakta morning, hvilken betydde så mycket som, att nu hade han hittat på något, som han ville säga. Men Fille Bom skuffade undan den lille grårocken.

»Ur vägen, tjufbonde», fräste han åt honom.

Och begagnade sig af sin vana vid lokaliteterna, stöflade Fille Bom på en omväg efter Märta åt det håll, där han antog, att han skulle finna henne, lämnade grårocken åt sitt öde. Ty Fille Bom satte stort värde på nöjet att få lura en bonde från Hisingen. Men öns flickor lågo honom dock närmare om hjärtat, och denna gång var hans heder med i spelet. Ty Fille Bom ansåg sig veta, att det var Nils, som skulle ha Märta, och han skulle känt det som en dödlig skam, om han kunnat tro, att han, Fille Bom, hade fått något om bakfoten.

Emellertid gick han försiktigt fram mellan de krokiga gatorna och såg sig noga omkring. Plötsligt stannade han. Han hörde ljudet af röster, och rösterna kommo från en liten trädgårdstappa, som var stängd från vägen genom en häck af syrener. Huset innanför var stängdt. Ty den, som bodde där, var änkring och barnlös, och han var med bland

»Han gick lugnt fram till staketet.»

dem, som gjort långresa. »Det var en bra mötesplats,» tänkte Fille Bom. »Men se dem kan man.» Och när det var något Fille Bom ville veta, så bekymrade han sig inte vidare om, hur han fick veta det. Han gick lugnt fram till staketet — han steg på stenarna så lätt och tyst, som om han varit en fågel. Och hvad han fick se, gjorde honom heller icke angelägen att gå sin väg.

För hundrade gången i sitt lif kände Bommen sitt hjärta svälla af stolthet öfver det fina väderkorn, som förde honom alla byns hemligheter på spåren. Sannerligen — där på en bänk satt Märta, och en karl satt bredvid och höll henne om lifvet. De sutto med ryggarna utåt gatan, så att Bommen i början ej kunde se, hvem det var. Men så fick han sikte på lotsmössan och ett par blanka knappar, Åh fan! Det var Sjöholm. Det var inte långt ifrån, att Bommen hvisslat högt för att uttrycka sina känslor. Ty det var inte första gången, Fille Bom såg honom i färd att näbbas med andras flickor. Jo, den är god. Och Fille Bom suckade. Han tänkte på sin egen ungdom, då han brukade gå och fiska om kvällarna och alltid fick något napp, när storbåtarna voro borta. Det var andra tider, det. Emot nu!

Paret på bänken såg för öfrigt icke ut, som om de tänkte låta sig störas i första hugget. Fille Bom kunde ej höra, hvad de sade. Ty de talade lågt. Men han kunde märka, att mannen var den, som förde ordet, och att Märta liksom satt och stretade emot. Hon sade bara ett ord då och då, och det lät som nej. Men Bommen tyckte, att det inte lät nog allvarligt menadt. Sjöholm blef ifrigare, och han täppte munnen på flickan med en kyss.

Ingen vet, hur länge Fille Bom kunnat stå kvar vid staketet och filosofera öfver kvinnans trohet och mannens faror, när han är ute på sjön. Men i detsamma hörde han nere från bryggan ett hojande, som han kände igen. Han kvack till och kom ihåg grosshandlarn. Det han såg, tyckte han inte om, och att det var en olycka å bane, det anade han. Men Fille Bom menade, att det angick inte honom, och tyst som en katt smög han sig bort från staketet, slank förbi en knut och sprang i full fart ned för backen.

När han kom ner på bryggan, stod grosshandlarn i båten med pläd på armen och skinnväska i hand och ropade: »Fille Bom!» så det ekade öfver klipporna.

»Här är jag!» skrek Fille Bom.

Och i det han kastade en misstänksam blick utåt sjön, yttrade han:

»I dag får grosshandlarn segla. För hon blåser opp.»

Därmed vände han sig om och fick se den lille gräklädde mannen, hvilken stod som fastnaglad af vördnad och betraktade de mystiska säckarna, som innehöllo rikstelefon.

Fille Bom vred sig af invärtes njutning och röt med stentorsstämma:

»Hör opp bonde, kan du kasta lös en tross?»

Bonden for i vädret och såg förskräckt ut, när han återsåg sin plågoande.

»Hocken tross?» svarade han och tittade rundt omkring sig uppåt taken.

Fille Bom åtnöjde sig med att i stället för svar fatta bondens mössa med vänstra handen i nacken, medan han med den högra drog ner den för den oskyldige mannens ögon, så att han ingenting kunde se.

Därpå sprang han ned i båten till den förbluffade grosshandlarn, lade från land opp till bonden:

»Hälsa hem från Fille Bom och säg, att du har sett rikstelefon i din egen potatissäck, bonddjäfvel.»

Detta hade Fille Bom vetat hela tiden och sparat som en extra krafteffekt. Ty Fille Bom hade noga reda på ångbåtens frakter. Nu hade han dessutom sett Märta och August Sjö-

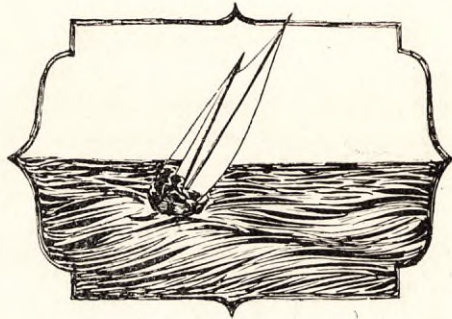

Fattade bondens mössa med vänstra handen.

och skrek till afsked genom blåsten

holm, och så hade han grosshandlarn med konjakspluntan och cigarrfödralet i båten. Ja, den dagen hade börjat bra.

Och Fille Bom seglade, nöjd med sig själf och hela världen, för fulla segel ut i den begynnande stormen.

X.

Stackars Märta.

Det dröjde en tid, innan Märta verkligen kunde på allvar sätta sig in i den hårda verkligheten, att Nils farit bort utan att så mycket som säga henne farväl. Men när sanningen till sist gick upp för henne, var det, som om all möjlighet till sorg i samma ögonblick varit struken bort. Märta var fullkomligt säker på, att hon icke sörjde och icke kunde sörja öfver en sådan sak. Hon var tvärtom glad, det var just, hvad hon var. I sitt innersta hjärta var hon glad. Hade hon kanske inte skäl att vara glad? Borde hon inte vara glad öfver, att hon blifvit kvitt en man, som var så elak? Märta tänkte öfver alltsammans fram och åter. Och ju mera hon tänkte, desto tydligare förstod hon att Nils var elak, och hon undrade öfver, att hon icke sett det förr. Han var elak, elak, elak. Och hon var glad, att hon var honom kvitt.

När sysslorna i hemmet voro slut, och skymningen föll, då brukade Märta gå ut, och hon gick långsamt och tankfull fram på alla de stigar, hon kände. Medan hon så gick, plägade hon tänka öfver allt detta, och hon plägade då också undra öfver, att allt hvad hon förr tänkt, känt och genomlefvat, nu syntes henne så fjärran och aflägsat. Det hade försvunnit någonstädes borta i ett aflägsat djup, och hvad hon förr kunnat drömma om eller tänka på, det kom aldrig mera tillbaka. Det hade bara lämnat kvar inom henne ett tomrum, som aggade och brände och icke gaf henne ro.

Märta var i många fall en underlig flicka. Och en egenomlighet bland andra var, att hon ej i likhet med byns andra unga flickor hade någon väninna, till hvilken hon kunde förtro sig. Nog hade hon lekt med de andra flickorna, nojsat och skämtat med dem, och nog kunde hon gå och hålla sin bästa väninna om halsen och höra henne berätta om kärlek och löften, möten och framtidsförhoppningar. Men alltid hade hon hört på sådana berättelser med en säregen urdran öfver hur det egentligen var möjligt, att någon kunde berätta sådant. Inte för allt i världen skulle Märta kunnat berätta för någon, hur hon haft det med Nils. Nog kunde det hända, att åldermans Dora — det var väninnan — hade brytt henne för Nils. Men aldrig hede Märta kunnat svara henne. Aldrig gaf hon väninnan en bekännelse, sådan som denna i liknande fall visst ej skulle tvekat att afgifva. Märta gick tyst och hörde på, hur den andra pratade, och hon kände sig på en gång brydd och lycklig öfver hennes ord. Men svara henne hade hon inte kunnat. Bara smålett och skakat på hufvudet och börjat tala om annat.

Nu var Märta rädd för den blonda förtroliga flickan, som ville veta besked om allting och ibland nästan tycktes förstå halfkväden visa. Därför undvek hon henne, när de möttes, och när Märta gick ut och försökte reda i sitt medvetande allt, som händt henne, detta underliga, stora, hvilket låg öfver henne som en förunderlig tyngd och gjorde hennes djupblå ögon dubbelt djupa och dubbelt undrande, då gick hon allena ut och sökte de stigar, där hon ingen mötte.

Hon undvek också den plats, där hon pläгат sitta med Nils, och hon var alldeles viss, att hon gjorde det, därför att han varit så hård emot henne, och därför att hon hatade allt som kunde påminna om honom. När det var dans i byn, gick Märta gärna dit, och hon gick ur hand i hand, dansade än med den ene och än med den andre, och hon njöt däraf och var glad. Men när dansen var slut, hade hon aldrig någon, som följde sig hem igen, som lade sin arm om hennes lif och i nattens tystnad hviskade ömma ord i hennes öra. Märta grät ibland, när hon gick hem, och önskade, att hon aldrig gått ut. Men de aftnar, då ungdomen icke samlades, kände hon icke desto mindre en besynnerlig tomhet, som om hon saknat något, och ensam gick Märta då på någon af de vägar, som förde till de öde kliporna vid hafvet. Där kunde hon sitta länge och se ut öfver denna tafra, som alltid blir ny. Hon kände sig icke olycklig, endast på ett besynnerligt sätt ensam. Det var, som om ingen kunde vara så ensam som hon. Det var någonting i hennes lif, som var slut, någonting, som var afklippt, och det hade skett så hastigt och tvärt, att hon ingenting hade känt.

Märta satt ofta där nere vid hafvet och såg ut öfver det mörka vattnet. Men en dag började det att ljusna öfver klipporna, och ett skimmer föll öfver hennes väg. Under de dagar, som följde ljusnade det alltmera, och snart stod augustimånen blank och rund på det mörkblå fästet. Dess ljus dallrade öfver det vida hafvet, och den plöjde som ett bredt gult bälte genom dunklet. Månljuset brann och skimrade i luften, och det som brann i luften speglade sig i tusen lugna, vaggande småvågor på det stora hafvet, som gick med dynningar fram till klippan, där Märta satt. Tystnaden var så underlig, och allt omkring den ensamma flickan tycktes sofva.

Då hände också det underliga, att Märta för första gången, sedan Nils for bort, brast i våldsam, hejdlös gråt. Utan att hon tänkte på det, utan att hon märkte det nästan, föllo hennes tårar. Det var, som hela hennes kropp blifvit mjukare, alltsom tårarna strömmade, och sorgen fick luft. En

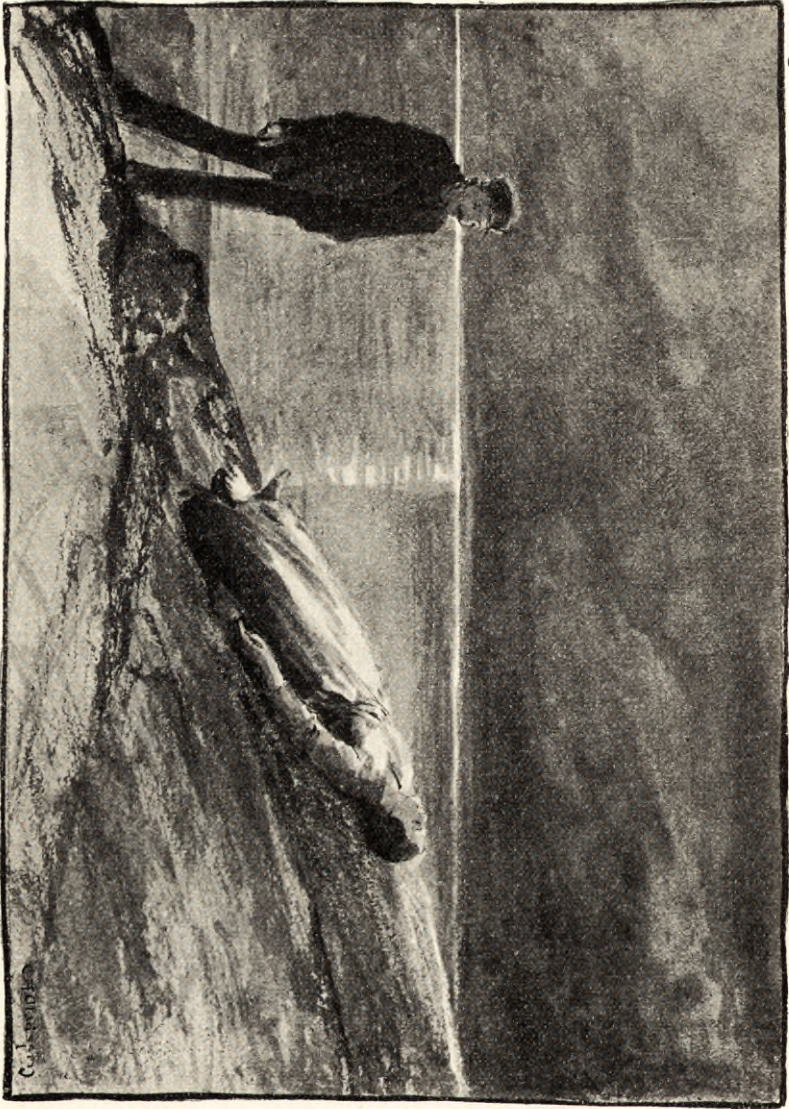
»Månskenet brann och skimrade»

onämbar smärta grep henne, och hon kände sig som aldrig förr ensam, åh, så ensam. Snyftande öfverljudd, låg hon i månskenet på den flata klippan, och mot hennes fötter svalade det vida hafvet.

Men uppe från den farliga lotsutkiken hade en man lagt märke till, hvart Märta gick. Han hade börjat se henne de aftnar, när månen kom i ny, och den tunga skymningen genomdallrades af det gula ljuset från himmelen. Först hade han trott, att hon gick till något möte, och han hade hvisslat och skrattat för sig själf och tagit den långa tuben och riktat den in emot land för att se, hvem den ensamma gick för att möta så långt bort från människors boningar. Men han hade ingenting kunnat upptäcka, och han trodde detta berodde på att skuggan var för stark, och det begynnande månskenet för svagt. Därför hade han lagt bort tuben och småningom glömt hela saken. Men denna afton, när månen stod som en gyllene sköld på himlen, kastande solens återglans öfver vatten och land, hade han åter kommit att rikta tuben ut mot klipporna, och då såg han tydligt, att flickan satt där ensam, och i hans ådror brände blodet, och han gick med hastiga steg rätt fram till den plats, där flickan låg.

Märta låg så orörlig, att när den unga lotsen kom fram till stället, vågade han först ej närma sig henne. Han trodde, att flickan sof, och han fick ett slags känsla af försynthet, som hindrade honom att närma sig henne. Men i detsamma gjorde Märta en rörelse. Om hon hade hört hans skor skrapa mot klippan, eller om hon känt, att en annans blickar hvilade på henne, alltnog hon reste sig upp på armbågen och såg på den kommande. Hon gjorde ingen rörelse, flyttade sig icke ens ur stället, när han närmade sig henne och tog plats vid hennes sida.

Blodet gick hett genom den unge mannens kropp, ty Märta var vacker, der hon låg. Hufvudduken hade glidit ned, och fötterna voro bara. Den unge lotsen började tala, han sade alla de betydelselösa ord, som en man plägar säga, när han närmar sig en kvinna. Märta svarade honom icke. Utan att flytta sig från stället eller ändra en min låg hon endast stilla och såg, hur han kom henne allt närmare. Till

»När den unge Iotsen kom fram till stället.»

sist vände hon sitt ansikte mot den kommande, och då upptäckte han, att hon hade gråtit.

Han tänkte intet ondt vid det, tänkte öfver hufvud ingenting alls, lydde blott den röst, som ropade i hans blod, lydde natten, månskenet, hela den stora tysta naturens röst, som manar allt lif att lefva. Och böjande sig fram, grep han flickan om lifvet.

»Hvarför gråter du?» hviskade han.

»Jag vet inte», hviskade Märta tillbaka.

Hon var som bedöfvad. Hon var säll att icke längre vara ensam. Hon kände lyckan ropa inom sig, och hon vände icke sitt ansikte bort från hans kyssar.

»August», hviskade hon »August!»

Och slutande ögonen, slog hon armarna om hans hals och tyckte, att hon drunknade i något obekant, stort, som länge väntat på henne, som hon drömt i sina ljusaste drömmar. Hon blef ett med den stumma bilden af hafvet och nattens stora lampa. Hennes tårar upphörde att rinna, och hon log och darrade, när hon kände sig lyftad på starka armar och tryckt till ett bröst som var manligt och varmt, och där hon hvilade så tryggt, som hade hon aldrig drömt om något annat.

Hon vaknade till besinning vid, att armarna släppte henne, och ett par forskande ögon sågo ned i hennes ansikte. Då greps hon af blygsel och sprang utan ett ord till förklaring, lätt som en vind den kände vägen öfver kliporna tillbaka till hemmet.

Så började det, hvilket ingen i byn visste om, men som Fille Bom af en händelse fick se, och så gick det till, att Märta icke längre var ensam.

Stackars Märta!

XI.

Hvad Fille Bom fann i Marstrand.

August Sjöholm var en af ungarlarna bland lotsarna och den vackraste gossen på hela ön. När han gick ned från utkiken för att se, hvem flickan var, som låg ensam i månskenet nere på den flata hällen vid stranden, hade han ingalunda tänkt på något annat än ett ögonblicks lätt kurtis, och när segern blef honom så lätt, och Märta utan vidare slog sina armar om hans hals, var hans första känsla en naturlig förvåning. Han hade eröfrat mera än en kvinna, och han trodde sig känna könet. Men aldrig hade det händt honom, att en flicka som Märta varit så lätt att vinna. Han hade gått till mötet med tankar, som lekte på äfventyr, och han kunde ej säga annat, än att äfventyret börjat bra. Men han måste samtidigt erkänna för sig själf, att af hvad som passerat, förstod han nätt opp ingenting. Han hade råkat in i en hvirfvel, som grep honom, gjorde honom rusig och yr och betog honom med en lidelse, hvilken han under forna lättare förbindelser aldrig hade erfårit.

Sjöholm var lycklig i det förhållande, hvilket så plötsligt skänkt honom en vacker flickas kärlek. Men huru detta förhållande knutits, det förstod han icke, och lika lite förstod han, efter det att han hade träffat Märta upprepade gånger.

Som en mogen frukt hade Märta med hela sin ungdom, värme, kärlek, sitt muntra lynne och sin glada hängifvenhet fallit i händerna på denne lycklige unge man, hvilken tog emot alltsammans, som om det varit hans rättighet och aldrig kunnat vara på annat sätt. Märta kom honom till mötes, när han sökte henne, och hon skänkte honom möten när han bad därom. Hon var öm och kär och lycklig, och hon bad honom icke om några löften. August hade formligen kommit in i det s. k. Starflandet, där stekta grisar luffa omkring med silfvergaffel i ryggen, där sötsaker växa på träd, och vinet porlar fram ur marken som källor. Hur länge detta skulle räcka, eller om det öfver hufvud skulle räcka, därpå tänkte han icke, och det han icke förstod af denna kärlek, hvilken kommit öfver honom en månskensnatt och med ett slag förändrat hela hans värld, därpå brydde han sig icke om att söka någon förklaring. Lycklig och varm om hjärtat gick August Sjöholm till hvarje möte, och aldrig tyckte han sig hafva erfarit något, hvilket kunde jämföras med den känsla, som denna unga flicka ingifvit honom.

En gång hade han slagit på den strängen, att han aldrig vågat sig på att tala vid Märta om kärlek, därför att han trodde henne fästad vid en annan. Då såg Märta på honom och sade med trovärdig ton och ansiktsuttryck: »Hvem skulle det vara?» »Åhjo», menade August. »Det fanns de, som talade om, att hon och Nils Olausson hade haft något sig emellan.» När han nämnde namnet, såg lotsen, att Märtas ögon fingo ett annat uttryck, än hvad han kunde minnas sig någonsin förr hafva sett. Hela ansiktet blef liksom mindre, och ögonen sågo förbi honom ut i rymden, som om de undrat och sökt. »Det var allt fel, det», sade emellertid Märta, och hennes älskare tyckte att hennes röst lät fullt naturlig. Men hela Märtas sätt blef på samma gång så besynnerligt, att August aldrig kom sig för att upprepa den fråga, som han

stundom hade på läpparna. Mellan dem båda gled i detta ögonblick som en varsel om fara, och Märta blef denna afton så häftig i sina smekningar, som var det något, hon med all makt ville jaga på flykten.

August Sjöholm glömde emellertid snart detta intryck, och den första månskensaftonen följdes af flere. Kväll efter kväll stod månen rund och lysande på fästet, och kväll efter kväll blickade den ned på två unga människor, hvilka rusiga af lycka möttes på de flata hällarna, som sköljdes af västerhafvet. Men kväll efter kväll blef också månen allt mindre, och när han till sist som ett gult krokigt knifblad hängde på himmelens mörka blå, där millioner stjärnor gnistrade, då blefvo också nätterna mörkare, och när den första hårda nordanvinden kom, då kröpo de båda älskande samman i den naturliga grotta, hvilken nere vid stranden bildats af några oerhörda stenblock och syntes som skapad till en fristad för hemlig kärlek.

* * *

Men samma nordanvind, hvilken skrämde Märta och hennes tillbedjare in i grottan, var det också som förde Fille Bom till Marstrand, och när han kom tillbaka, hade tre dagar förflutit, och vinden hade vändt.

Som en hastig brand, hvilken griper i den torra skogsmarken och med små lågor flyger fram ifrån tufva till tufva, så spred sig på Solskär underrättelsen, att Fille Bom kommit tillbaka, icke med en båt, utan med två. Han hade haft den andra på släp, och den låg nere vid Store-Lars' brygga. Hvem som ville, kunde gå dit och tala om, ifall han kände igen den bäriga slupen eller ej. Fille Bom hade genast sagt, hvilken båt det var, och det var heller ingen, som kunde motsäga honom. Ty båten var Delphins, den var en af de rymliga roddbåtar, som storfiskarne pläga föra med sig. Nu hade den slitit sig loss från den stora båten, och hafvet hade fört honom den långa vägen från midten på Nordsjön och hem till hemmets klippiga kust. Hvem visste, hvilka vägar den furit? Hvem visste, hur den kommit att på egen hand

vråkas omkring på det stormiga hafvet? Hvem visste någonting? Hvem kunde veta något?

Men berättelsen om att båten blifvit funnen gick in i de små ljusa hemmen, som lågo kring kyrkan på det gråa skäret längs ut till hafs. Den kom in på gästgifvaregården, plockade upp ölbuteljerna ur källaren och samlade männen

»icke med en utan med två.»

i en ifrig diskuterande rund. Den steg uppför branten vid lotsutkiken, och den tystade de muntra rösterna på barnen, som klättrade upp i utkiksgalgen och sittande på stegpinnarna sjöngo sånger, medan de stirrade ut öfver hafvet för att spana efter hvita segel, som skulle närma sig ön. En efter en smögo de sig bort, och på bara fötter sprungo de viga som kattor bort öfver klipporna och försvunno, som när man lossar ett skott på en ejderkull, och fåglarna skingras åt alla

håll. Det blef tomt på utkiken, tomt som efter en olycka, hvilken kommit med skrämsel. Men nyheten gick på lätta barnafötter vidare, och den spred sig från stuga till stuga. Den steg in hos mor Albertina, och den knackade på dörren hos gamle Olausson och mor Beda. Den träffade August Sjöholm på väg ut för att dörja makrill, och den slog ned i prästgården, där pastorn satt vid kyrkböckerna och svettades vid sina statistiska beräkningar.

Och hvar berättelsen kom, lockade den man ur huse. Delphins ena fiskarebåt hade kommit hem. Utan åror hade den kommit kullstjälpt drifvande på hafvet. Den låg nere vid Store-Lars' brygga, och alla måste ut för att se den. Både de, hvilka hade sina kära ombord på Delphin, och de, hvilka hade dem i säkerhet eller åtminstone ombord på Polstjärnan eller någon af de andra Nordsjö båtarna — allesammans kommo de, män och kvinnor, gingo ned på den lilla gråa bryggan och stannade för att med egna ögon få öfvertyga sig om, att ryktet talat sant.

Ty de behöfde se det oerhörda med egna ögon, mäta båten med blickarna, betrakta dess skador, tala med de andra som kommo till stället, skaka på sina hufvud samman med andra, känna oron, ängslan och den pinsamma ovissheten och veta, att den var delad. Barnen kommo med de stora och stodo i klungor och lyssnade till deras ord. De voro tysta af förfäran och hade glömt att leka. En liten gosse, som lupit ensam hemifrån, grät högt efter far.

Det gick som en suck af förskräckelse genom flocken på bryggan, när man hörde barnet gråta. Det ensamma barnets gråt verkade smittande, det gaf liksom en ökad vikt åt farhågan för det värsta, hvilken med öppna ögon tycktes, fastän outtalad, stirra fram ur alla de korta ord och ömdömen, som fälldes af männen. I denna båt plägade flere af karlarna ro ut för att vitja garnen, och så måste det ju ha' gått till. De hade blifvit öfverraskade af stormen och ej kunnat taga sig fram. Kanske hade de gjort försök att bärga garnen under det sjön gick hög, så hade det kommit en sjö och slagit omkull båten, och så hade alla männen uppslukats af vågorna. Så vida icke det värsta hade skett!

»Alla måste ut för att se den.»

Så vida ej själfva Delphin gått under! I alla händelser måste någon eller några hafva sjunkit, utan att kamraterna förmått komma dem till hjälp, och det fanns nu nya änkor på Solskär, änkor, barnlösa och faderlösa. Detta var säkert, detta kom med en fläkt från den oundvikliga dödens mörka vingar och spred fasa omkring sig. Som en våg af ångest gick det från hjärta till hjärta, från blick till blick. Men hvem är det, som olyckan drabbat? Är det du, eller är det jag? Eller är det många?

Mor Albertina stod bland flocken på bryggan och kring henne bildades som en liten ring af dem, hvilka hoppades få höra henne tala, i fall hon sett något eller drömt. I dag vågade dock ingen fråga henne, ty alla fruktade att få höra det värsta. Men mor Albertina teg envist, medan hennes gamla skarpa ögon noga undersökte båten, som om hon trott sig kunna finna förklaring på gåtan i det skadade virket eller i stäfvens bord, hvilka blifvit bräckta när stormen slungat båten mot klipporna i land. I själfva verket teg hon därför att hon ingenting hade att säga, och mor Albertina stod själf och grubblade öfver det oförklarliga, som för henne låg däruti, att en olycka syntes hafva inträffat, medan hon själf ingenting hade sett. Hon gick långsamt och betänksamt hem, utan att hafva talat, och bakom henne växte skrämselfn, därför att alla trodde, att mor Albertina visste mer, än hon ville säga. Tyst försvann den lilla krokiga gumman bakom boden, där fisken plögade torkas, och tyst skingrades skaran efter henne och gick en efter en åter till sina hem.

Tysta följdes också gamle Olausson och hans hustru fram på den steniga vägen. Gubbens konstgjorda fot smällde hårdt mot stenarna och gaf ett underligt, doft läte, som om man slagit mot något ihåligt. Mor Beda gick bredvid honom med små ojämna steg, hvilka hon lärt sig hålla i takt med hans haltande fot. Båda gingo de krökta mot marken, och deras gamla ansikten hade blifvit ännu äldre och ännu mera betänksamma än vanligt.

»Hvad tror du, far?» sade mor Beda.

»Ja, hvad ska' en tro? En vet ju ingenting.»

Mor Beda suckade.

»Nej, det är sant. En kan ingenting veta.»

Och hon kände hur hennes hjärta snörde sig samman vid tanken på, att det var hon, som var skulden till att Nils rest. Hon tänkte inte på, att om Nils hade stannat hemma, skulle hon kanske gått här nu med honom och talat med honom om far. Hon tänkte bara på, att hon hjälpt Nils i väg, och hon kom i håg, att hon ej kunnat bedja bönen för sjöfarande i kyrkan med andakt, och att hennes hjärta ej varit brinnande, emedan hennes tankar voro förströdda af jordiska ting. Det klack till i henne, när hon tänkte därpå, och mor Beda gick tyst och svalde gråten, som arbetade i hennes bröst.

Hemma i Store-Lars' stuga gick Märta och hjälpte modern med att tvätta kläder. Det var så mycket tvätt nu för den lilles skull. Hon hade också varit nere vid bryggan och hon hade sett på båten och gått därifrån. Nu talade ingen om annat, och Märta hade hört många förslag om, hur det hade kunnat gå till. Men hvad Märta hade hört, hade ej kunnat gripa henne. Det hade hvarken fyllt henne med ångslan, ej heller väckt någon ånger inom henne, ja, det var nästan, som om hon ingenting hört, ingenting kunnat förstå. Den punkt inom henne, som bort kunna träffas af ångesten för hafvet, denna särskilda ångest, som är kustbon medfödd, syntes vara okänslig för slag. Den sofliksom en arm, hvilken domnat. Den

fram på den steniga vägen

gaf icke ett ljud från sig, ångesten slumrade på botten af hennes själ, och Märta gick som i sömnen, och om hon dunkelt och på afstånd förnam bullret af en olycka, som närmade sig, så var hon icke medveten därom. Märta hade nog med sitt eget, och hennes unga natur gjorde uppror mot att mottaga mera af sorg än detta enda, som fyllde henne helt.

Utan att säga något skäl eller ändamålet med sin vandring gick Märta den aftonen tidigt ut. Men när hon lämnat byggningarna bakom sig och kom ut bland klipporna, vände hon sig ett ögonblick om och betänkte sig. Hon såg önliliksom öfversållad med prickar af ljus ur de små fönstren, innanför hvilka elden brann i spiseln eller lampan på bordet, och för första gången föll det henne in, hur ensam och öfvergifven hon kände sig, och hur underligt allt, som händt henne egentligen var. Det var icke längre hon själf, som handlade. Det var något, hvilket kom utifrån och liksom sköt henne framåt, lika godt hvart det bar, och som i ångslan att möta honom, hvilken dock var den ende, hon nu kunde eller ville träffa, slog hon in på en annan väg och kom ned till en del af stranden, hvilken låg ännu mera borta och fördold, skyld nedanför en brant sluttning, utför hvilken man måste hasa sig ned för att komma fram.

Märta visste icke, hvarför hon gått, som hon gjort, alldeles planlöst som om hon sökt efter att få vara ensam. Hon kom ihåg, att August väntade henne. Men hon fann det naturligt, att han skulle vänta, och att hon skulle gå ensam här och höra vattnet, som fräste och bubblade under hennes fötter. Det blåste en skarp vestan, och Märta frös. Men kölden gjorde henne godt, liksom det lindrade hennes inre uppror att känna blåsten piska mot ansigtet.

Himlen var mulen, och det var så mörkt, att Märta knappast kunde se, hvar hon satte sin fot på de kala klipporna, och det fodrades en kustbos säkra öga för att af de dimmiga klippkonturerna gissa sig till platsen och vägen att komma därifrån. Mörkret var så tjockt att det formligen svepte sig kring den ensamma flickan och detta mörker fylldes med ljud. Än var det vågen, som suckade, eller bränningen, som sjöng. Än var det blåsten, hvilken

liksom tog ett nytt och kraftigare tag och tycktes vilja skrämman allt lefvande med bullret af sin andedräkt, som sorlade genom mörkret. Än var det en vilsekommen sjöfogel, som seglade mot blåsten i mörkret och lät höra sitt skärande, entoniga skri. Än var det rasslet af en sten, som rubbad af något nattens djur föll i en aflägsen klyfta.

Märta hade satt sig ned på ett stenkummel, och hennes hand hvilade mot stenarna. Hon satt och tänkte på den visshet, hvilken med allt större ångest under de sista dagarna stigit upp inom henne, och med sin kalla verklighet brutit sönder den konstlade lycka, i hvilken hon lefvat. Hvad skulle det blifva af henne? Fanns det på jorden någon, som var olyckligare än hon? Hon vaggade fram och åter på kumlet där hon satt, och inom henne växte i mörkret en formlös ångest.

Då hände det, att en af de lösa stenarna vid hennes hand gled undan, och hon kom att röra vid ett föremål, som kom henne att spritta till. Hvad hvar det? Hvar satt hon? Hur hade hon hommit hit? Märta kände en mjuk, len kropp, som strök sig mot hennes hand, och det var nära, att hon skriket högt af rädsla. Djuret strök sig ännu en gång mot henne och Märta förstod, att det var någon af hyns många katter, som varit på ströftåg och funnit en människa till hvilken den hyllade sig i mörkret. Katten stod stilla och strök sig mot flickans hand, och Märta kände plötsligt med en isande känsla, hur mörkt det var.

Utan att fatta, hvarifrån den plötsliga skräck kom, hvilken så med ens beröfvade henne all fattning, sköt hon undan djuret och började med så snabba steg, som mörkret tillät, ila fram mot den plats, där hon visste, att August väntade henne. Hon sprang snabbare och snabbare, och ångesten inom henne växte. Det föreföll henne, som om osynliga händer famlade efter henne för att hålla henne kvar och, hon hörde ljud som af en springandes neta andedräkt, hvilka förföljde henne. I skymningen såg hon gestalter resa sig rundt om hennes väg, och hennes hjärta bultade, som om bröstet skulle sprängas.

Halft medvetlös sprang Märta vidare, och hon stannade icke, förrän hon tydligt hörde någon, som ropade henne vid namn.

»August!» svarade hon pröfvande. Ty hon vågade icke tro, att det var han. »Hvar är du?»

I samma nu kände hon i stället för svar två armar fatta sig om lifvet och hängande sig fast vid mannens hals, brast Märta i hejdlös gråt.

När Märta just denna afton dröjde, hade August setat ensam på deras gamla mötesplats och känt sig viss, att hennes uteblifvande stod i samband med Delphins slup, som blifvit funnen, och när han nu såg henne fly sig själf i mörkret som ett skrämt barn, flög genom hans själ en aning om, af hvilken underlig art denna sommarsaga, i hvilken de båda lefde, egentligen var.

»Hvad är det?» sade han och höll flickan ifrån sig. »Hvad är det, som har händt?»

Då steg ånyo medvetandet om den förfärliga vissheten upp inom Märta, vissheten, att hon var mor. Och i korta, afbrutna ord sade hon honom sanningen. Sjöholm blef så häpen, att han först blott stammade:

»Jag trodde, det var något annat.»

»Hvilket annat?» sade Märta hårdt.

Han undvek hennes blick. Men i ett ögonblick hade Märta förstått. Det var, som om en ny visshet öppnat sig bakom den föregående, och denna nya var dubbelt så rysligt, dubbelt så förskräckande som den föregående. *Detta andra* var en afgrund, dit Märta ej ännu vågade att se ner, emedan hon då skulle hissnat, tappat fotfästet, slagit sig sönder och samman. Hon kved som i känslan af en smärta, hvilken en dag skulle blifva verklig och sluka hvarje annan, som en stor bölja uppslukar de små.

Och August, som redan ångrat, att han kanske gjort henne ondt, och som blygdes öfver en misstanke hvilken han trodde vara orättvis, strök flickan sakta öfver håret, sade henne de vänliga ord, han kunde finna, och lofvade henne, att de skulle gifta sig, och allt skulle bli bra.

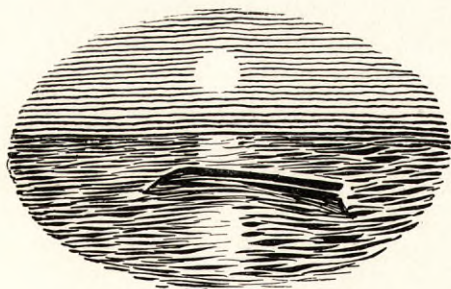
De båda unga människorna sågo hvarandra ett ögonblick in i ögonen, och en känsla af brännande skam dref blodet upp till flickans kinder. Hon kunde icke tacka August för att han var god emot henne, hon hade plötsligt blifvit kall för hans smekningar, och för första gången såg hon att den man, hvars barn hon bar under sitt hjärta, var henne likgiltig och främmande. Hon hade ljugit bort hela sitt lif och aldrig skulle hon kunna känna och lefva som andra.

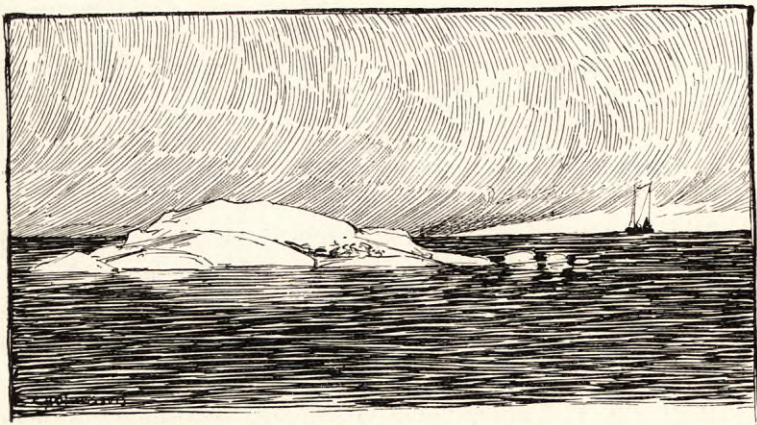
Men med brådmogen snabbhet förstod Märta, att detta kunde hon aldrig yppa, och därför fortsatte hon att ljuga sig in i hans gunst. Med mannens arm om sitt lif och hufvudet lutadt mot hans skuldra, gick Märta fram på vägen, som ledde till de lysande punkterna från stugornas fönster.

Det var så underligt att känna, hur hon blef varmare och varmare, medan de gingo fram i mörkret lutade mot hvarandra, under det att hon själf hela tiden kände, hur kylan steg inom henne, så att hon helst velat stöta honom undan och springa bort. Men värst var det, när hans röst blef vek och nästan blandad med tårar, då han sade de två orden:

»Stackars liten!»

Då vek märtas blygsel för en allt uppslukande undran öfver sig själf och lifvet och allt, som i lifvet fanns. Men längre hann i detta ögonblick ej hennes tanke. Den slocknade i själfva denna undran, som en fallande stjärna slocknar i den blå rymden.

XII.

Fille Bom förfaller till grubbel och Delphin kommer; men gåtan blir ändå icke löst.

Denna tid gjorde Solskär icke skäl för sitt namn. Oron låg nu tungt öfver skäret, och i dess tyngd tedde sig hösten närmare, än den egentligen var. Dagarna voro kulna och oupphörligen svepte en rasande vind kring de små byggingarna, hvilka lågo kringströdda på klippan.

Själftva Fille Bom gick omkring i funderingar, och detta kom sig däraf, att han fann det märkvärdigt, att just han skulle vara den, som fick reda på båten och måste mottaga det sorgliga uppdraget att bogsera vrakgodset hem. Fastän han för sin egen del inte hade någon särskild att vänta hem med storbåtarna, som nu snart skulle komma, greps han dock af den allmänna nedslagenheten, och hvad han företog sig, eller hvart han gick, öfverallt var det, som om onda aningar setat och lurat i de mest oväntande vrår, och ingenting, som skulle göras, gick med den kläm, som för Fille Bom var lifvet.

Två af de stora båtarna hade emellertid redan kommit, men då ingen af dem bragte några underrättelser om Delphin, bidrog detta blott att öka den ängslan, hvilken som en kall dimma bredde sig öfver hela ön. Det var, som om oron växt, ju mer saunolikheten att snart vinna visshet ryckte närmare. Fille Bom hade icke stått ut med alla de allvarliga ansikten, som mötte honom öfver allt. Kanske hade också hans egna tankar gått väl mycket i svart för att riktigt vara honom i lag, och därför hade han tagit sin segelbåt och farit ut på sjön.

Fille Bom hade dörjen ute, och han seglade för att få makrill, efter hvad det såg ut. Men det var inte vind för fiske, det hela var en tom förevändning, och ingen visste detta bättre än Fille Bom, som satt hopsjunknen vid rodret och utan att bevärdiga de spända linorna med en blick lät sina tankar irra kring det oroliga hafvet.

Hafvet såg svartgrönt och hemskt ut, och Fille Bom styrde den led, som bär förbi fyrens låga strand, bakom hvilken hafvet går öppet. Hans tankar gingo så besynnerligt vilse i dag, irrade om allting, hade så märkvärdiga kastningar, infall och nycker, att Fille Bom inte förstod sig själf. Hvarför skulle han sitta där och stirra på kumlet, som låg på den kala stranden? Det var ett vanligt kummel med stenar, och lyfte man undan stenarna, grinade en väl afskalad dödskalle fram. Rundt om lågo refven, skenben, ryggrad, tår och fingrar. Det var ett lik, som hvem vet för hur många år sedan drifvit i land, blifvit stenbelagdt och fått multna bort i solvärmens, därför att klippan ej ägde de skoflar jord, hvilka behöfvas för en begrafning. Må tro, om han fått några ord ur handboken, lästa öfver sig, innan han blef gömd!

Ingen visste det. Fille Bom spottade eftertänksamt ut i sjön och lät båten vända med vinden för att ej trassla ihop refvarna, som för syns skull släpade bakom båten.

Då märkte han plötsligt, hur det ena spöt stod som en sprättbåge, och när han tog i refven, kände han, att det var något tungt, som följde med. Föremålet gjorde eget nog icke något motstånd, och utan att göra reda för orsaken

kände Fille Bom sig kuslig, där han stod på huk ut öfver relingen och spanade efter, hvad som skulle dyka upp ur vattnet.

Nu såg han det. Det var något mörkt och stort, som släpade i sjön, och det var tungt att dra in i båten. Men när Fille Bom lyfte upp den tunga klumpen, lät han den långsamt sjunka på toften framför sig och blef alldeles vit.

Klumpen var nämligen ett dödt djur, som legat länge i vattnet, och Fille Bom behöfde blott kasta en blick på

och det var tungt att dra in i båten.

detta djur för att öfvertyga sig om, att det var ingenting mer och ingenting mindre än hans egen hund, som han själf för mer än en månad sedan sänkt i hafvet. Fille Bom lät den döda kroppen länge ligga framför sig på brädet och satt mållös och stirrade på honom.

Det föreföll Fille Bom, som om han i detta ögonblick skämdes öfver något fult och dåligt, hvilket han någon gång måtte ha begått. Hunden hade varit hans vän och hans kamrat, hunden hade aldrig gjort honom annat än glädje. Hvarför hade han egentligen dränkt honom? För att en

gammal, elak käring inte skulle ha något att säga på hans rygg. Det var också en anledning.

Men detta var ändå inte det värsta, som i denna stund sysselsatte den gamle sjömannens tankar. Hvad han tänkte på, det var orsaken, hvarför hunden just nu visat sig för honom, kommit upp liksom ur hafvets djup och tvingat honom, Fille Bom, att sitta och stirra på den döda, genomdränkta kroppen. Hvarför hade han kommit? Hvad ville han?

Det dröjde länge, innan Fille Bom lyckades att bemanna sig så pass, att han förmådde gripa tag i den slemmiga, vämjeliga kroppen, och ännu en gång kasta den öfver bord. Men när den nu sjönk för andra gången, blef Fille Bom skrämmd. Han kom ihåg, hvad det betyder, när man seglar med ett lik i båten, och för första gången kanske i sitt lif blef gamle Bommen rädd för sjön. Han blef rädd att vara ensam därute. Han tyckte, att vinden blåste upp, så att det såg farligt ut. Masten och seglet syntes honom plötsligt vara gamla och skröpliga, och han erinrade sig, att det fanns bord, hvilka kunde vara murkna. Som en kall kåre af fruktan strök öfver hans rygg. Han halade in dörjlinorna och lät båten gå för fulla segel mot land, och han hämtade sig icke, förrän han åter stod på bryggan och kände fast mark under fötterna.

Då vände sig Fille Bom om och såg utåt sjön, som ville han söka en förklaring på allt det underbara, hvilket denna dag följt honom. I detsamma tog han ett steg baklänges, som om han sett en syn, och aldrig kunde Fille Bom begripa, att han seglat in utan att se detta.

Midt i hamnen strök Delphin för bara focken, och båten svängde mot vinden i det ögonblick, då skepparen tänkte låta ankaret gå. Men allt gick så tyst som i grafven, och det for en isande skräckkänsla genom Bommen, om det verkligen var den riktiga Delphin han såg, eller om det var något annat, som gycklade för hans syn på ljusa dagen. Mekaniskt vände han blicken och såg upp mot klipporna, där kvinnorna och barnen plögade stå och vifta de hemvändande till mötes. Jo, mycket riktigt! De stodo där äfven nu. Klipporna voro i den töckniga dagern fulla med folk. Men Fille Bom lade märke till, att alla voro så underligt

»Midt i hamnen strök Delphin för bara focken.»

tysta. Ingen ropade, ingen talade högt, ingen rörde sig ens från sin plats. Det såg ut, som om någon gemensam ångest bundit alla tungor, fjättrat alla människor i dessa tigande, spöklika grupper, och Fille Bom blef räddare till och med än hvad han nyss varit, när han satt ensam ute på sjön.

Han gaf sig att gå uppåt backen, och han tyckte sig känna, hur hans eget ansikte liksom förvred sig. Hela taflan stod stilla, som om det hela varit ett skuggspel, och i den ohyggliga tystnaden skar det gnisslande ljudet af ankarkettingen på ett otäckt sätt igenom. Utför backen kommo två män i långsam gång och mötte Bommen.

»Hvad är det?» sade denne och hejdade dem. Han märkte själf, att han liksom af instinkt hviskade, när han talade.

»Det är bara nio med», blef svaret. »De har räknat från land. Och det fattas en.»

I detsamma kom svarte Jakobs käring springande i full fart. Hon bar ett barn i famnen, och tre andra följde henne. Hon var vettskrämd af fasa, och de grå hårtestarna flögo för blåsten.

Filie Bom hade icke sett henne sedan uppträdet för hundbettets skull, och en skadeglad känsla bröt sig i hans själ med allvaret af skräcken för hafvet. Han tyckte sig med ens förstå, hvarför Fylax visat sig för honom, och han tänkte för sig själf, att om så hade skett, skulle det ändå vara minsta skadan.

Men i samma ögonblick var backen full af sökande kvinnor, och de stötte samman med männen nere vid bryggan. Där stod den väntande klungan, och ingen tänkte på att äntra jullarna och ro ut mot storbåten. Men från Delphin slungades den kvarblifna roddbåten med fart i vattnet, fylldes i samma nu af en oredlig massa oljerockar och sydväster samt vrickade i nästa ögonblick långsamt in emot land.

Fille Bom kunde, där han stod, ej uppfatta hvad som sades. Men han hörde plötsligt ett skrik från en späd, ung kvinna, som stod bakom den öfriga skaran. Bommen sprang ned mot stranden, och han såg, att ingen lagt märke till flickan. Hon vred sina händer, och med ett uttryck af den förfärligaste ångest gick hon bort från de andra och inåt byn.

»Hvem är det? sade Fille Bom andlös.

Dagens händelser hade gjort honom så konstig, att han icke förstod sig själf.

»Det är Nils», sade flickan. »Nils! Gud i himmelen, hvad ska' det bli af mig?»

Då såg Fille Bom, att det var Store-Lars' Märta, och i en blink kom han ihåg, hur han för inte fjorton da'r se'n hade sett henne munnas med en annan bakom häcken i

Hon bar ett barn i famnen.

långa Gerdts trädgård. Fille Bom tänkte för sig själf, att denna dag var allting ställdt på, att det skulle vara så omöjligt som gärna var tänkbart. Utan att se sig om, hvarken till höger eller vänster, gick han direkt hem till sig. Där satte han sig vid fönstret och grubblade. Han satt där, till dess att det blef mörkt, och gumman satte fram fisken. Men när den kom, ville han inte äta. Och gummans fråga, hvad som var åt honom, svarade han endast, att han träffat Fylax på sjön, och sedan dess var han fallen i tankar.

Men Märta gick ensam i tårlös sorg fram genom byn. Som om hon vaknat upp ur en dröm, hade allt fallit undan, hvilket under den sista tiden skymt hennes syn och låtit henne blindt gå fram på en väg, som icke var hennes. Och för första gången såg hon klart och kände, att hela det lif, som väntade henne, var en olycka, lika namnlös som hennes hemliga skam. Hon brydde sig icke om, i fall någon fick se henne. Hon gick den öppna bygatan fram, och hon vred sina händer, stönade och kved, och denna smärta, hvilken kom så våldsamt och så oförberedt, den yppade för henne den hemlighet, hvilken hon icke förstått, att midt under älskogsleken med en annan man hade kärleken till Nils lefvat och härskat i hennes hjärta.

För första gången sedan han reste, kunde Märta åter se honom lifslevvande inför sina ögon. Hon såg hans panna, hans hår, hans blick, hans gestalt. Han var henne nära som i en dröm. Och Märta kunde ej fatta, hur det var möjligt, att hon någonsin glömt honom.

Nere på bryggan stod emellertid gruppen af kvinnor och män och samtalade sakta. Det var gamle Olausson och hans hustru, som utfrågade männen på Delphin om sonens öde, och kring dem hade de öfriga bildat en tigande ring.

Det var nu detta, som männen på Delphin hade att meddela, att Nils icke var med dem tillbaka hem. Men de sade vidare, att Nils därför visst icke var död. Det hade bara händt honom en olycka. Hela tiden på resan hade han varit inbunden och tyst, och föga hade han aktat på, hvad han gjorde, eller för hvilka faror han utsatte sig. Det hade emellertid icke händt honom något illa, annat än det att han skadat sitt finger, när han ränsade långorna. Men han hade icke vårdat skadan, utan fingret bulnade och såg illa ut. Då hade fartyget blifvit drifvet till närheten af norska kusten, och där hade Nils gått i land för att fara med tåget till Kristiania och söka bot på lasarettet. Nils hade bedt hälsa så godt hem, och han tänkte, att han snart skulle komma efter.

Det såg emellertid ut, som om allt, hvilket denna dag hände på Solskär, skulle komma vilse och in på orätta vägar. Ty männen på Delphin berättade detta utan att veta, att

räddningsbåten, hvilken hafvet en stormnatt slet loss från däckket, blifvit funnen och förd till deras ö. Nu ville de heller ingenting säga därom för att ej oroa mera. Den historia, som de berättade, var nämligen alls icke någon för-mildrad framställning af en ledsam sak. Den innehöll tvärt-om i hvartenda ord rena sanningen. Men just därför att ingen nämnde något om båten, hvilken de mist, så trodde de flesta, att männen på Delphin talade som de gjorde för att ännu en tid skona de gamla, men att Nils ändå var död och aldrig skulle komma tillbaka. De gamla förstodo detta också, och de ville ingenting göra för att frampressa san-ningen. De kände välmeningen, hvilken låg i denna tystnad, men den lättade icke deras sorg. Och med tunga hjärtan vände de sig bort från de andra, bjödo farväl och gingo ensamma hemåt.

Hvad de sågo gamla och krökta ut, där de gingo, hur långsamt de nu för andra gången i samma tankar gingo vägen fram, och hur fårade deras ansikten blifvit!

Mor Beda gick och tänkte på, hvad hon visste, och hvad hon anade, och som de stego öfver tröskeln till deras hem, där allt hvad de ägde nu var till ingen nytta, och där ingen son skulle taga arf efter de gamla, när de gingo bort, då kom hon att se på sin man, och ett drag af bitterhet gled öfver hennes ansikte.

Olausson såg hennes blick och förstod, hvad hon menade. I samma nu kände han detsamma som hustrun. Och så natur-ligt, så utan all tanke på annat än hur naturligt det var, tog han upptäckten af den min, genom hvilken hustrun röjt sig, att han bara sade:

»Ja ja, du har rätt. Det borde ha varit jag i stället för pojken.»

Så satte han sig ned på trappan, från hvilken han kunde se en flik af hafvet. Och medan han satt där, gled förbi hans syn allt det af stort och smått, ljusst och mörkt, tungt och lätt, lyckligt och sorgmodigt, som plägar komma i de ögonblick, då hjärtat blir öfverfullt, och människan icke kan vara nöjd med bara sig själf.

Den gamle mannen satt där och kände samvetskval. Han kände samvetskval öfver, att det varit han, som kommit på den idén att bedja sonen fara i sitt ställe.

Och mor Beda förstod honom. Hon smög sig gång på gång fram i dörren och såg den gamles krökta rygg och det grå hufvudet. Men hon kunde ju icke säga honom, hur det hela egentligen hängde ihop. Hon kunde det icke. Och äfven om hon det kunnat, skulle det ändå icke tjänat något till. Ty hon visste, att Olausson icke skulle hafva trott henne.

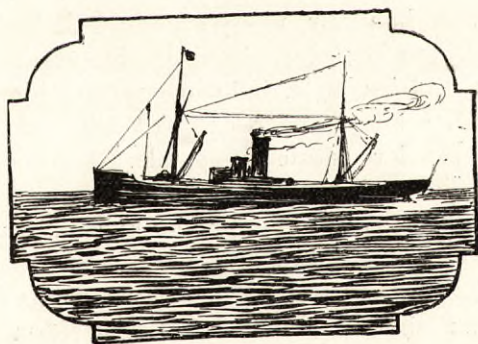
Så sörjde de båda gamla sin son och kände samvetskval för hans död, och ingen kunde trösta den andra.

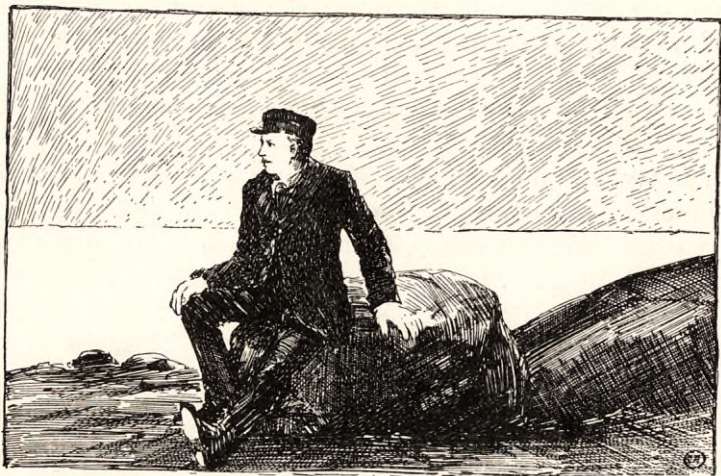
*

Men ej långt därefter hände, hvad ingen på hela ön förut velat tro, trots allt hvad besättningen på Delphin försökt att säga.

En dag låg en stor ångbåt på väg från Kristiania stilla och blåste efter lots. Båten, som fört lotsen ombord, hade Nils med sig, när den kom tillbaka. Historien om det skadade fingret, järnvägsresan och lasarettet i Kristiania var således sann.

Ingen ville tro sina ögon, och folk vågade knappast berätta det för Olaussons. Ty man fruktade, att gubben rent af skulle dö af glädje.

XIII.

Skärgårdens kärlek.

Nils gick hemma i två dagar och tänkte på Märta, såg efter henne hvar han gick och kom på hela ön.

Så länge han var ute på hafvet och borta från allt, som påminde om henne, då hade det lyckats honom att bibehålla den trotsiga kyla, hvilken en gång bragt hans själ i uppror. Men knappt hade han satt foten på landbacken, förrän nya känslor aflöste de gamla. En flod af minnen och förhoppningar bröt upp inom honom, och Nils tyckte, att han vaknat ur en ond dröm, under hvilken han varit i fara och nöd och icke kunnat få hjälp. Inom honom ropade nu röster, hvilka han alldrig trott skulle kunna vakna till lif ånyo.

I denna sinnesstämning sökte Nils Märta på de platser, där hon förr plägat vänta honom. Han tänkte helt en-

kelt, att lika litet som han hade glömt Märta, lika litet kunde Märta hafva glömt honom. Hon måste ju, hon som andra, hafva sörjt honom som död, och nu när han lefde, skulle allt groll försvinna, om något dylikt ännu verkligen fanns kvar. Nils sökte Märta vid dansbanan, där ungdomen ännu understundom tog sig en sväng i skymningen. Han sökte henne vid bryggorna, där kvinnorna samlades för att rensa och torka fisken. Han sökte henne på de ensamma vägar, där han och hon förr plägat finna hvarandra.

Men Märta stod ingenstädes att finna, och Nils kände den förra dofva oron återkomma och växa inom sig. Minnena från den sista vistelsen i hemmet stego fram och plågade honom. De visade honom Märtas ögon, när hon kommit och velat dansa med honom och göra allt godt med en sväng och ett tag om lifvet. De visade honom uttrycket i dessa ögon och tonfallet i hennes röst, och värst blef det, när han erinrade sig, hur han sett Märta stå nedanför bygget och stirra efter honom, när storbåten gick ut till hafs. Men det var, som om onda andar hade bundit hans händer och lagt trolldom öfver hans vilja. De hade tvingat honom att vara ond och hård, mot sin vilja hade han drifvits att göra henne ondt, pina och plåga henne, göra allt, som var raka motsatsen till det han egentligen ville. Det låg vansinne i dessa tankar, och de gjorde Nils vild af förfäran.

Det var på tredje dagens morgon, och Nils gick ännu och grubblade öfver detta. Det var så tidigt på dagen, att Nils gått ut endast därför att han icke kunde ligga stilla i sin bädd. Höst var det, men det var ännu sol i luften. Kallblått glänste det öfver vattnet, men det var glitter i vågen. Det var vid den tid, då de första fosforstänken från hafvet spraka kring åror och köl, och Nils gick ensam utför gatan genom byn, som tycktes sofva omkring honom. Det hördes inga andra ljud än af blåsten och vattnet, och rundt om golo tupparna med korta, svaga ljud till tecken, att dagen snart skulle vara inne.

Nils trodde själf, att han icke hade någon särskild plan med sin vandring. Men när han kom till Store-Lars' byggning, vek han af och tog vägen ned till stranden. Där

satte han sig och såg uppåt byn, och han fick sitta där länge.

Hur länge han setat där, räknade Nils icke så noga efter. Men till sist såg han förstugudörren öppnas, och Märta kom ut. Solen föll rätt öfver hennes ansigte, och Nils fick

»sprang några steg fram och hann upp henne»

en brännande känsla af samvetskval, när han såg dess uttryck. Han reste sig upp för att gå fram, men han kom sig icke för. Han blef stående tyst och betraktade Märta, som med en flaska i handen tog vägen till brunnen. Han såg hennes smärta gestalt stiga uppför berget, och det skimrade för den unge mannens ögon.

Då rykte han plötsligt upp sig, sprang några steg fram och hann upp henne. Men Märta vände sig icke om. Som om hon anat hvem som kom, gick hon mekanisk framåt, medan hjärtat stod stilla i hennes bröst, och utan att säga ett ord, utan att ens se åt sidan, lät hon den kommande taga flaskan och fortsätta vägen vid hennes sida.

Tigande nådde de brunnen, tigande fyllde Nils flaskan, och tigande följdes de båda åt tillbaka till grinden, hvilken ledde till Store-Lars' stuga.

Men där stannade Nils, och hela hans kropp skalf.

»Har du ingenting att säga mig?» sade han.

Hon sjönk ihop för hans blick med en rörelse så våldsam, att den grep mannen med en onämbar lycka.

»Vi håller ju ändå af hvarandra», sade han.

Då lutade sig Märta mot grindstolpen och grät högt. Hon viste inte längre, hvad hon sade, visste ej hvad hon gjorde eller hvar hon var. Den outhärliga smärtan pressade sig fram genom hvarje rörelse i hennes kropp, och hon skulle hafva fallit, om ej Nils gripit henne om lifvet och hållit henne uppe.

»Kom med mig nu», sade han.

Nils var så vek i detta ögonblick, så mild och så förödmjukad. Han tyckte, att han gjort något så ondt, att han aldrig i lifvet skulle kunna göra det godt igen, och han såg sig rådvill om efter en plats, dit han kunde föra Märta. Viljelslös lät Märta sig föras, kufvad af tanken på skammen, som gjorde henne lam, och Nils drog henne ned i en båt, som var angjord vid bryggan. Men när han där försökte draga henne till sig, uppgaf Märta ett tjockt, hest skrik och flyttade sig undan.

Hon visste ej, hvad hon gjorde, hon satt bara stilla och väntade på, att bekännelsen skulle bryta fram öfver hennes läppar.

Och som Nils satt och såg på Märta, blef han rädd. Han kände, att det fans något under allt detta, som han icke kunde förklara, och han trodde, att han sårat henne så bittert, att hon aldrig mer skulle kunna gifva honom en blick.

Tryckt under känslan af sin orätt, började Nils tala. Han talade som en syndare inför sin gud, och han nämnde icke ett ord om, hur han och Märta en gång hade kommit ifrån hvarandra. Det viste han ju icke, lika litet som hon. Det var för dem båda endast en mörk, oförklarlig gåta, i hvilken allt annat drunknade. Men lågmält och stilla berättade han, hur han haft det på sjön, och hur ensamt och underligt allt varit. Kamraterna hade gått i land och skrivit bref. Han hade inte haft någon att skriva till. Kamraterna hade gått i land och hämtat bref, och under de långa nätterna hade de läst brefven högt för hvarandra. Han ensam hade stått utanför allt detta och trott, att han alltid skulle göra det. Så hade han kommit hem och aldrig fallit på den tanken, att någon skulle kunna tro, att han drunknat. Allting hade strömmat öfver honom så häftigt, att han icke kunnat reda tankarna. Han visste blott, att han måste tala vid Märta. Och därför hade han sökt henne hvarje dag, fastän han icke vågade gå till hennes hem, där han viste hon fans. På stranden hade han setat och väntat henne, på alla kända vägar hade han gått. Men det viste han nu, att utan henne var lifvet bara ensamhet och sorg, och aldrig skulle han kunna blifva mot henne så hård, som han förut varit.

Allt detta sade Nils till Märta, och hon hörde hans röst och undrade öfver, att det inte var i går, hon hörde den sist. Allt hvad han sade var så naturligt och så godt att höra. Det kändes för Märta, som om hon kommit hem efter en lång resa och aldrig mera skulle behöfva komma bort. Och det var nära, att hon lutat sitt hufvud till Nils som förr och bara gråtit sig till ro som det stackars, hetsade barn hon var.

Men så dök i minnet upp den föfärliga sanningen, och hon ville icke dölja den, kom icke ens att tänka på, att hon borde försöka dölja den. Hon reste på sitt hufvud och tyckte, att allt hvad Nils sagt gled bort och försvann, och hon förstod, att det var hon, som skulle bedja honom om förlåtelse.

Nils blef otålig och förvånad.

»Hvarför svarar du icke?» sade han.

»Det kan inte bli, som du tror», sade Märta lågt.

En glimt af den förra hårdheten lyste fram ur Nils blick.

»Hvarför?» sade han kort.

»Du får inte bli ond», sade Märta. »Jag är så olycklig.»

Hon lät klagande som ett barn, och Nils förstod inte, att han inte kunde taga henne i sina armar och smeka henne glad som förr.

»Är du olycklig?»

Nils förstod ingenting. Han endast väntade på hvad han skulle få höra, som om han bidat sin egen dödsdom.

»Det är ingen som vet det», sade Märta lågt. »Men jag ska' snart få ett barn.»

Nils satt länge stilla med ansiktet lutadt i sina händer. Smärtan var så häftig, att den hvarken väckte vrede eller sorg, endast en långsamt arbetande ansträngning för att kunna fatta, att det orerhörda verkligen var sanning.

»Hvem är det med?» pressade han fram till sist.

Märta nämnde namnet, och åter lutade Nils hufvudet ned mellan sina händer.

Märta sade på en lång stund ingenting mer. Som iskyla sänkte sig inom henne vissheten, att med dessa ord hade hon dödat sig själf och sin lycka för alltid. Och hon satt nu bara och led af den förfärliga tystnaden. Hon hade väntat att få se Nils brusa upp i vrede, höra honom tala våldsamma ord. Men han satt tyst bredvid henne, hon kunde ej ens se hans ansigte, hörde knappt, att han andades.

Märta trodde, att allt var slut, och hennes känsla af skuld var så stark, att hon ej vågade tala. Hon trodde, att Nils helst ville vara henne kvitt, och utan att säga ett ord till förklaring eller försvar ville hon blott resa sig upp för att gå och slippa se, att hon gjort Nils så förfärligt ondt.

Men utan att se upp tog Nils henne hårdt om handen och tvang henne att sitta stilla.

»Vänta», sade han.

Han såg upp, och aldrig tyckte sig Märta han sett ett sådant ansigte.

»Är det därför, att du inte bryr dig om mig längre?» sade han till sist.

»Åh, Nils!»

Det kom öfver hennes läppar med ett ljud af befrielse, som om hon plötsligt återfått talets gåfva.

»Åh Nils! Det är bara en sak, jag ville få säga dig. Om du ej kommit, så hade jag gått till dig. Jag har gjortt allt detta, endast därför att jag hållit af dig så högt. Jag har aldrig hållit af någon annan. Och aldrig kan jag komma att göra det.»

Nils fick åter det uttryck i sitt ansigte, som alltid gjorde Märta skrämmd.

»Hvarför säger du mig detta?» utbrast han.

»För att jag tyckte, att du skulle veta det», svarade Märta.

Och efter en stunds tystnad, tillade hon:

»Trodde du, att det var för att göra det godt igen?»

Det fans icke en gnista hopp i Märta's själ, när hon sade detta, och när det var sagt, reste hon sig upp och gick utan att se sig tillbaka.

Nils höll henne heller icke kvar. Han satt i samma ställning, som han suttit förut. Han satt där länge, och i hans öron klang den ton, som legat i Märta's röst, när hon gick. Denna ton genljöd inom honom ock gjorde honom vek. Den berättade om en olycka, till hvilken Nils tyckte sig vara skuld, och medan han satt så, förvandlades inom honom allt hvad han förr tänkt eller trott sig kunna komma att tänka. Och som gripen af en plötslig tanke satte han sig upp och såg sig omkring.

Ingifvelsen kom öfver honom så plötsligt, att det knappt var ett moget beslut han följde, när han reste sig upp och gick. Nils gick vägen tillbaka genom byn och såg lotsuttiken ligga framför sig. Öfver klipporna brann höstsolen, och platsen var tom. Nils gick vidare, och när han glänte på dörren till den lilla kojan, fann han där den han sökte.

August Sjöholm satt ensam på bänken därinne, och när den andra kom in, reste han sig upp och sträckte fram handen.

Nils stannade i dörröppningen.

»Det var inte därför jag kom», sade han.

Nils visste i det första ögonblicket icke, hvarför han

»De båda männen betraktade hvarandra tigande»

kommit, och den andra visste det ännu mindre. De båda männen betraktade hvarandra tigande.

»Jag kommer för det här med Märta», sade Nils till sist.

»Hvilket?» svarade den andre osäkert.

»Det vet du bäst själf», sade Nils bistert.

»Du behöfver inte göra dig besvär. För jag tänker gifta mig med flickan», sade Sjöholm och försökte se lugn ut.

»Tänker du det?» sade Nils. Och det lät, som om han skrattat.

»Hör nu Nils», började den andre. Hur vet du —»

Men längre kom han icke. Nils gick rätt emot honom och drog igen dörren efter sig. Där inne var knappt rum för mer än två, när båda stodo upprätt som nu.

»Det är jag, som tänker gifta mig med henne», sade Nils.

Han blef blek, medan han talade, och ögonen tycktes krypa in i hans hufvud, medan rösten blef så tjock, att den knappast gaf ljud.

»Tig!» fortfor han, då den andre försökte afbryta honom. »Tig och hör på mig! Jag har tyckt om henne, sedan hon gick fram för prästen. Jag har lekt med henne i backarna. Jag har mött henne vid kyrkan. Det är mitt barn, hon går med. Förstår du mig? Och knyster du ett ord åt någon om detta, så sticker jag dig med knif eller skjuter dig, hvar vi träffas.»

De båda männen stodo midt emot hvarandra, och det blef en stunds tystnad. Ingen som hade sett dem, skulle ha kunnat säga, hur en strid mellan dem skulle ha lyktat. Men det var någonting i rösten på Nils, i hans blick och i hela hans sätt, som band den andres tunga. Kanske satt också hans böjelse mindre djupt, och det är inte omöjligt, att han också var belåten att så lättvindigt slippa ifrån faderskapet. Han var dessutom så förvånad, att han knappt kunde tala, och Nils var i det uppror, då man har makt öfver människor.

Han aftvang sin rival löftet utan att taga honom i hand. Och när det skett, gick Nils hem och fick sig ett mål mat. Han talade icke till någon, gick bara ned i sin båt, seglade ut till hafs och var borta, till dess fyren blänkte öfver mörka vikar och skär.

Då vände Nils Olausson båten och styrde hem. Nu låg hans väg klar framför honom, och med lätta steg sprang han i land.

I mörkret tog han raka vägen ned till Store-Lars' stuga, och utan att knacka öppnade han dörren och steg in. Store-Lars stack ut hufvudet och frågade, hvem det var, men Nils svarade bara, att han sökte Märta. Och sådan var hans röst, att Store-Lars släppte honom förbi sig och bara undrade, hvad som skett.

»Där böjde han sig ned öfver sängkanten.»

Men Nils gick raka vägen upp i kammaren, där Märta låg i sin säng. Där böjde han sig ned öfver sängkanten, och stora karlen grät som ett litet barn.

Men när han äntligen fick sagt, hvad han ville säga, — det gick långsamt och kom afbrutet och darrande fram — då sade Märta nej och åter nej. Han skulle det icke! Han fick det icke! Så kunde det ej få gå till i världen! Men samtidigt höll hon honom om halsen och tackade honom

och grät. Och i mörkret därinne steg Nils framför henne till en hjälte eller en gud, som hjälpte henne från allt ondt och farligt, och hon tyckte, att i hela sitt lif skulle hon ligga på sina knän och tacka honom för det.

Skyhögt gingo vågorna i de båda unga människornas bröst, och vågorna lade sig icke ens när Store-Lars knackade på dörren och menade, att nu borde Nils gå — för granarnes skull.

Ty då ref Nils upp dörren och sade:

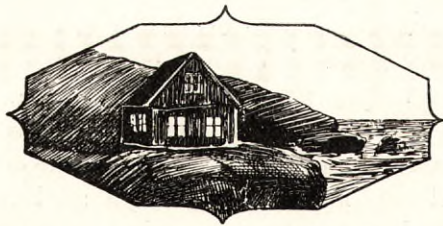
»Det är jag, som har gjordt flickan olycklig, och det är inte för mycket att jag gör det godt igen.»

Och i sängen låg Märta och grät af ångest och lycka öfver lifvet, som med mäktiga susande vingslag vände åter och tvång henne tillbaka ut i solskenet, grät öfver den man, som var större och bättre än alla andra på hela jorden, och som hon alltid hade älskat.

* * *

När Nils sedan hunnit få i ordning köket och ett rum i sitt nya bygge, stod bröllopet en novemberdag, då dimman låg tungt öfver hafvet. Varningsskotten från fyren gáfvo salut, när bröllopsskaran trädde ut ur kyrkan, och klockorna ringde med dämpad klang i den disiga luften.

Så flyttade Nils och hans hustru in i det nya hemmet, som låg längst ute på klippan, och där saltskummet vid västanstorm yrde upp öfver fönstren.

XIV.

Slutet.

Vintern var inne, och Nils Olausson hade börjat sitt första års tjänstgöring som lots. Julen kom med dess afbrott i den tunga, enformiga vinterstämningen, kom med helgdagar och fest, vandrade ur stuga och i stuga, tände ljus, delade ut gåfvor och gjorde människornas hjärtan öppna och varma, som endast julen kan. Så försvann den igen, och januari-stormarna tjöto kring den klippiga ön.

Julen hade också gästade hos Nils och Märta, och den hade där funnit en underlig helgdagsstämning. Mellan Nils och Märta herskade något af en stor, varm och innehållsrik tystnad, hvilken varslar om en lycka, som icke ännu vågar visa sitt soliga leende, utan som en fågel gömmer hufvudet under vingen i väntan på gryningen. Under de månader de varit gifta hade mellan dem båda aldrig växlats ett ondt ord. Men det var också så mycket, som tvingade till tankar, och som var svårt att yppa, att det icke var underligt, om en

vemodig gäst ofta besökte deras hem. Och denna gäst hette just tystnad. Nils och Märta kände båda hvar på sitt sätt, att hvad de genomlevvat var något så ovanligt och stort, att det ej lämpade sig för andras öron, att ingen skulle kunna taga del däraf och känna, hvad de fingo höra, som Nils och Märta kände det själfva. Detta skapade något af hemlighetsfullhet, som hvilade öfver hela deras lif, och ingen af dem sökte sig gärna ut bland främmande.

Och som det ofta går, det föreföll nästan, som om andra människor förstätt deras behof af ensamhet och respekterat den. Ingeu gjorde dem i allmänhet några frågor, och om någon undrade, hur det stod till i lotsens hem, hvilket låg så ensamt och för sig själf, så var det inte många, som visste något bestämdt. De, som visste något, hade egentligen sin kunskap från Fille Bom, och om honom gällde i något öfverflyttad bemärkelse, att det är inte kungsord allt, hvad drottningen säger.

Att August Sjöholm teg med hvad han visste var naturligt nog. Ty om han talat, skulle skammen fallit öfver honom och icke på någon annan. Ty på Solskär går blodet varmt i människohjärtan, och om hela befolkningen vetat den hemlighet, som band Nils vid Märta starkare än vigseln, prästens ord och hans plikt som man, så är det visst, att få hade de varit, hvilka voro nog råa att finna honom löjlig.

Hatten af för en sådan man och flaggen i topp!

Detta visste också Nils. Han visste, att bygden rundt hade män sökt sig kvinnor och kvinnor män, och det var kärleken, som fört dem samman. I ungdomen sökte de hvarandra, och i ungdomen satte de sitt bo. Det kom andra och hårdare vindar än ungdomens, det kom tungt väder och dåliga tider. Det kunde bli oenighet, fattigdom, dryckenskap och elände. Men något fanns ändå kvar af det varma solskens, som en gång varit ungdomens lycka, och så förtorkad, usel och föraktlig kände Nils ingen man på hela ön, att han i ungdomen sökt sig maka för vinning.

Det var hafvet, hvars starka luft rensade allas hjärtan, hafvet, där ingen behöfde trängas med den andre för att få sitt dagliga bröd.

Men i trots af att han visste detta, gick dock Nils ensam med sina tankar, och Märta visste, att hon icke hade rätt att beklaga sig, om hans lynne var tungt. Därför hade de båda vant sig vid tystnaden, under hvilken de blott talade hvardagliga ord om de hvardagliga förhållanden, hvilka man och hustru måste säga hvarandra, för att lifvet skall kunna gå. Märta förstod alltid, hvad Nils tänkte, och Nils å sin sida tyckte sig veta, hvad som försiggick inom Märta. Men han hade tagit ett så väldigt tag med lifvet och dess makter, att han liksom behöfde tid efteråt för att besinna sig. Han hade handlat plötsligt och starkt, som hans hjärta bjöd, och aldrig hade han ångrat det. Aldrig skulle han velat göra hvad han gjort om igen. Rakt fram som vägen legat för honom hade han gått, och han hade icke sett bakom sig eller åt sidorna. Men nu när allt var öfver, och lifvet kom åter i sina vanliga gängor, nu kom grubblet öfver Nils, och nu satt han ofta och tänkte om och om igen öfver allt, hvad som hade skett, hvarför det hade skett, och hur obevekligt han bränt sina skepp bakom sig. Han hade handlat så starkt, att betänksamheten — skulle man kunna säga — liksom kom efteråt.

Allt detta förstod Märta, och hon fruktade icke tystnaden som kom, när de voro ensamma. Hon fruktade den icke, men det hände dock, att den pinade henne. Ty hon skulle velat öppna sitt innersta för Nils, dag för dag hade hon mera och mera velat yppa, hur hennes hjärta flödade öfver af lycka och tack, visa, hur han höjt henne upp till sig genom en hängifvenhet utan gräns. Men hon kände på samma gång, att ett ord, som kom för tidigt, kunde rifva ned, hvad månader byggt upp, och därför fogade sig Märta efter Nils' tysta vilja och teg som han. Ty hans tystnad band henne, som från honom, hvarje önskan till hvilken hon kunde gissa sig eller som hon kunde ana.

Under vintern hände en sak, som afbröt enformigheten, och det var, att August Sjöholm lämnade ön. Han hade sökt förflyttning, hette det, och fått sin ansökan beviljad. Det var ovanligt, att någon, som var född på Solskär, sökte sig bort, och i början talades ett och annat om denna sak. Men

talet tystnade af sig själf, när han var borta, ty hvar man visste, att August Sjöholm hörde till dem, hvilka alltid gå och längta efter omväxling. Och han fick det väl nu, som han ville, när han kom närmare staden.

Denna händelse kom som en lättnad för både Märta och Nils, och den hade nog också kommit för deras skull. Men den medförde dock icke den förändring, som Märta hade hoppats. Den bröt icke den tystnad, hvilken rufvade öfver de båda makarnas samvaro. Denna tystnad kom vid måltiderna, när maten stod på bordet, eller när de sutto samman, då måltiden var förbi. Den kom, när Nils satt och slöjdade inomhus och Märta gick omkring med sina sysslor. Men säkrast kom den om aftnarna och de sena kvällarna, när vinden tjöt omkring knutarna och hafvet var svart med hvitt skum omkring stränderna. Då slogo fyrens ljusvågor som breda flammor i raka linier genom mörkret, och skenet lyste upp det lilla rummet, där de sutto. När de gått till sängs, och lampan var släckt, lågo de tysta vakna, och med bestämda mellanrum kom detta ljus från fyren och kastades mot kammarens vägg så starkt, att den ene kunde se den andres ansikte. Det var, som om inne i denna flod af ljus liksom i ett osynligt jätteur setat en jättependel, hvilken svängde rundt på hafvets vida yta. Denna pendel mätte minuterna, som gingo, begrof de gamla i det stora, oåtkomliga djupet och framkallade nya, hvilka i sin tur skulle försvinna i det lefvande minnets omätliga famn. Och medan ljuspendeln, som kom och försvann, gaf åt Nils och Märta känslan af tidens gång, var det som om tystnaden dem emellan börjat att tala och utan ord fört dem närmare samman. De somnade in i mörkret med skenet från dess sista svängning i sina ögon och ljudet af hafvets brus i sina öron.

Men hur väl den ene än visste, hvad den andre tänkte, så fanns dock hos Nils något, som arbetade och sjöd, om hvilket Märta var okunnig. Väl visste Märta, att den timma, hon länge väntat, snart skulle slå, och hon kunde känna sig krympa ihop af ängslan, öfver hvad då skulle ske. Väl lagade hon i ordning kläder och lindor så mycket som möjligt var i hemlighet, så att Nils ingenting skulle behöfva att

se. Ty hon anade, att han icke tålde att påminnas därom. Men ändå visste hon icke, att det var tanken på denna stund, och i synnerhet på hvad som skulle komma efter den, som band Nils tunga och kom honom att dag efter dag sitta tyst i grubbel vid hennes sida. Hon visste icke, att inom Nils växte mot det ofödda barnet ett raseri, med hvilket han kämpade som mot en demon.

Nils bar på tanken, att han aldrig skulle uthärda att se det barn, hvilket han erkänt, men som icke var hans. Och här hjälpte inga tankar eller förnuftsskäl. Nils var nog ense med sig själf, att han handlat, som han bort. Eller rättare — han visste, att han aldrig skulle ha kunnat handla annorlunda. Men på samma gång fruktade han det som skulle komma, liksom människan kan frukta det öde, hon själf manat ned öfver sitt hufvud. Han kände hat mot detta barn, hvilket ännu icke var födt, och han tyckte sig veta, att en annans barn skulle förstöra det hem, som stod under byggnad för honom själf, och som ännu icke var färdigt.

Och under tiden skred vintern fram. Den kom med nordanväder och is och snö. På årtal kunde man icke minnas en sådan vinter på västkusten. Den band hafvets vreda böljor under ett täcke af is, och miltals till hafs låg istäcket fast. Man sade, att slädar hade kört öfver till Skagens udde. Mellan skären besökte människorna hvarandra, gående till fots eller åkande skridskor. Det myllrade af främmande besökare på Solskär. Fiske, lotsning, frakt- och båt fart — hela skärgårdsarbetet låg nere, och på miltals omkrets hade skärgården förvandlats till en plats, där man idkade umgänge och gjorde besök, dref handel och skötte sina nöjen, med ett ord lekte fastland på ett sätt, som unga människor väl hört talas om, men aldrig förr varit med om i verkligheten.

Nils och Märta bodde för långt bort, för att de egentligen skulle vara berörda af det lif, som lefdes i byn. Skillnaden för dem var egentligen den, att Nils aldrig numera var borta på lotsning, och att fyren upphört att lysa om näterna. Man var redan i slutet af februari, och ännu låg istäcket blankt, så långt ögat kunde nå. Och allting var

tyst. Hafvet hade gömt sig, krupit ned under köldens täcke, och dess starka stämman teg

Då gick en natt Nils ut på berghällen utanför den lilla byggnaden, som låg längst ut på klippan. Vinden tjöt och hven i takpannorna, kastade bitar af isbark och snö i ansiktet på Nils och sopade hela backen framför honom ren

Mannen och skuggan gled vidare.

från den yrande snön. Nils höll en lykta i handen, och skenet från densamma föll på hans anlete, som var upprördt. När han vände sig mot blåsten, kastade ljuset mannens skugga som ett jättespöke upp öfver den snöiga backen, der benen lågo som darrande, svarta band, medan kroppen och ansiktet stego öfver hustaken och försvunno i molnen. Mannen och skuggan gled vidare öfver backen ned mot byn, i de små gatorna splittrades jätteskuggan, darrade sönder och kröp ihop. Och mannen, som bar lyktan, stannade framför ett fönster och slog hårdt mot rutan. Nils var i uppror, och

han ropade högt. En kvinnlig röst svarade därinne, och om en stund var det två, som följdes åt vid skenet af den fladdrande lyktan genom byn, upp öfver de snöiga klipporna och fram mot udden i väster, där lotsen hem låg.

Där gingo de in, och med förtviflan i hjärtat stod Nils och hörde, att födelsens stora arbete därinne hade börjat. Rådwill stod han där och inför verkligheten tyckte han sig glömma något af de tankar, som marterat honom och som han aldrig velat yppa. Men han stod icke ut med att vara inne. Han gick bara fram till bädden och strök hustruns panna. Så tog han på sig sin tjockaste rock och gick ut i yrvädet.

Nils gick icke långt hemifrån. Han gick upp till lotsutkikens stuga. Där stod dörren öppen, och där visste han, att han fick vara ensam. Han satte sig därinne och sköt undan luckan, så att han kunde se ut.

Som han satt där, kom det för honom, hur han skulle ha känt det, om det nu varit hans barn, som de båda väntat. Han knöt händerna af förbittring, men han sköt undan tanken och försökte bygga upp den känsla, hvilken en gång gjort honom rättvis och vek. Och som han satt där, tyckte han, att det lyckades honom, och att harmen, hvilken så länge jäst inom honom, dämpades och gaf rum för andra känslor. I minnet såg Nils, hur han setat ensam en gång förr, samma morgon då Märta hade sagt honom, hur allting var, och han känt blodets böljor lägga sig till ro och solskenet bryta igenom det hårda skalet af hans vrede och hans förakt.

Nils satt timme efter timme och tänkte på detta. I öster kom redan den matta gryningen, som bådade dagen, och i luften var storm, som dånade genom luften. Nils tyckte, att just som han satt nu, hade han setat äfven då — den oförgätliga dagen, då det stora beslutet fattades, då han trots allt band Märta vid sig för hela lifvet. Han tyckte sig kunna minnas, hvad han tänkt, känt, sagt och gjort från det ögonblick då Märta börjat tala till den stund, då han darrande af smärtblandad fröjd låg på knä öfver hennes bädd. Allt kom han ihåg! Han kunde säga hvart ord,

känna hvarje känsla ånyo, och orden och känslorna stego inom honom på starka vingar. Hans bröst höjde sig fritt, och hvad Nils nu erfor sopade grubblet bort ur hans sinne, tog med sig det vanvettiga hatet till ett oskyldigt barn och gjorde honom till en ny och starkare människa. Han hade upplefvat detsamma ännu än gång, och han kände det som ett under.

Drifven af samma känsla, hvilken en gång förr ledt honom tillbaka, då han gått vilse, reste Nils sig upp, och han tyckte, att isfältet gungade för hans ögon. Som han gjort en gång förr, så ville han göra nu. Han ville gå in i kammaren och hviska i Märta's öra ord, som skulle göra henne plågan lätt, ord som skulle hjälpa henne att bära. Det fanns ingen hårdhet inom honom längre. Orden darrade på hans läppar som tårar.

Han gick med snabba steg utför klippan och stannade utanför dörren för att lyssna efter ljud därinifrån. Det slog honom, att det var så underligt tyst därinne, och Nils famlade osäkert med handen, när han öppnade låset,

I hela stämningen, som slog Nils till mötes från det lilla rummet, fanns någonting som bjöd honom att gå tyst. Han tog sakta af sig rocken och ställde sig bredvid sängen, där Märta låg med slutna ögon och alldeles blek. Barnmorskan satt på en stol vid fönstret och syntes sofva. De tycktes båda hafva slumrat in och kanske sofvit länge. Osäker böjde Nils sig ned öfver sin hustru, och Märta slog upp ögonen och märkte, att han stod där.

Hon smålog emot honom utan att tala. Och i hennes öga låg en underlig blandning af sorg och något, som liknade lugnad oro.

Nils förstod icke.

»Är det öfver?» sade han med osäker röst.

Märta nickade ooh pekade bort mot soffan, där ett litet bylte låg på ett par kuddar.

Nils ville gå dit och lyfta på filten, som täckte den lilla kroppen. Men Märta höll honom tillbaka.

»Jag vill själf säga dig det», hviskade hon. »Han är död.»

Nils tog ett steg tillbaka och stirrade på hustrun.

»Död?»

»Ja, han var död, när han föddes. Det är nära en timme sedan.»

Nils tog sin hustrus hand, och förvirrade tankar gingo genom hans hjärna. Han kunde icke fatta, att detta verkligen var sant, och han måste upprepa det lilla allsmäktiga ordet för sig själf, för att han skulle förstå, att undret verkligen hade skett. Nils hade aldrig ens tänkt sig en sådan möjlighet, och nu kom denna lösning på gåtan som svar på hans själs lönligaste tankar. Och han kunde blott stamma:

»Hvarför skulle det lilla lifvet dö? Jag skulle nog försökt att vara god emot honom.»

»Det vet jag», sade Märta.

Och Nils gick fram till den lilla döda kroppen, och det märkvärdiga skedde, att han kände sig sörja den andres barn, hvars tillvaro skulle varit en påminnelse om brottet mot honom själf. Men på samma gång kände han det, som om något alldeles nytt händt inom honom. Det kom inifrån och bröt genom honom som en stor, varm våg. Det tinade upp, och det sprängde bojor. Det sjöng, kvittrade, jublade och skrek. Det var ett nytt lif, som skulle börja, ingenting mindre än ett nytt lif, och Nils kände sig till mods, som om han kunnat ropa af fröjd, i fall icke de små slutna oskyldiga ögonen hejdat hans jubel.

Då hördes plötsligt ett väldigt dån från hafvet. Det lät, som om hundratals kanonskott blifvit aflossade efter hvarandra. Det knakade, och det small. Det föreföll, som om hela naturen varit i uppror eller legat i födslovånda.

»Det är islossningen, som kommer», sade Nils.

Och det var fröjd i hans stämma.

Som svar på hans ord kom en bred ljusvåg från fönstret, stannade och lyste på kammarens vägg. Det blef så ljusst öfver den underliga scenen därinne, som om det varit dager både ute och inne, och ovillkorligt grep Nils efter Märta's hand, medan de båda nästan bländade stirrade på det ljus, som darrade öfver väggen. Det var ljuset från fyrens slocknande öga, som tändes första gången, när isen åter bröt upp.

ovilkorligt grep Nils efter Märta's hand.

Skenet försvann, och allt fastare grep Nils om sin hustrus hand, medan båda väntade på, att ljusvågen åter skulle strömma in öfver rummet. Och när den kom, tryckte de hvarandras händer utan ord. Ty de visste, att nu löstes vågorna, och våren kom med sol, öppen sjö och värme i människohjärtan.

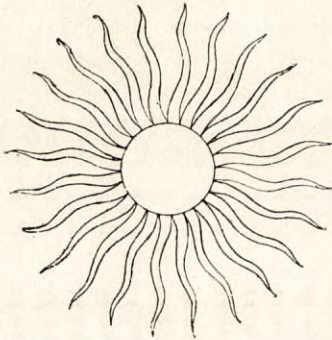
Och Nils teg icke längre. Han log på sitt stillsamma sätt och sade:

»Nu börjar ditt och mitt giftermål, Märta.»

Märta förstod honom icke fullt, men gladdes åt hans ord och nickade åt deras mening.

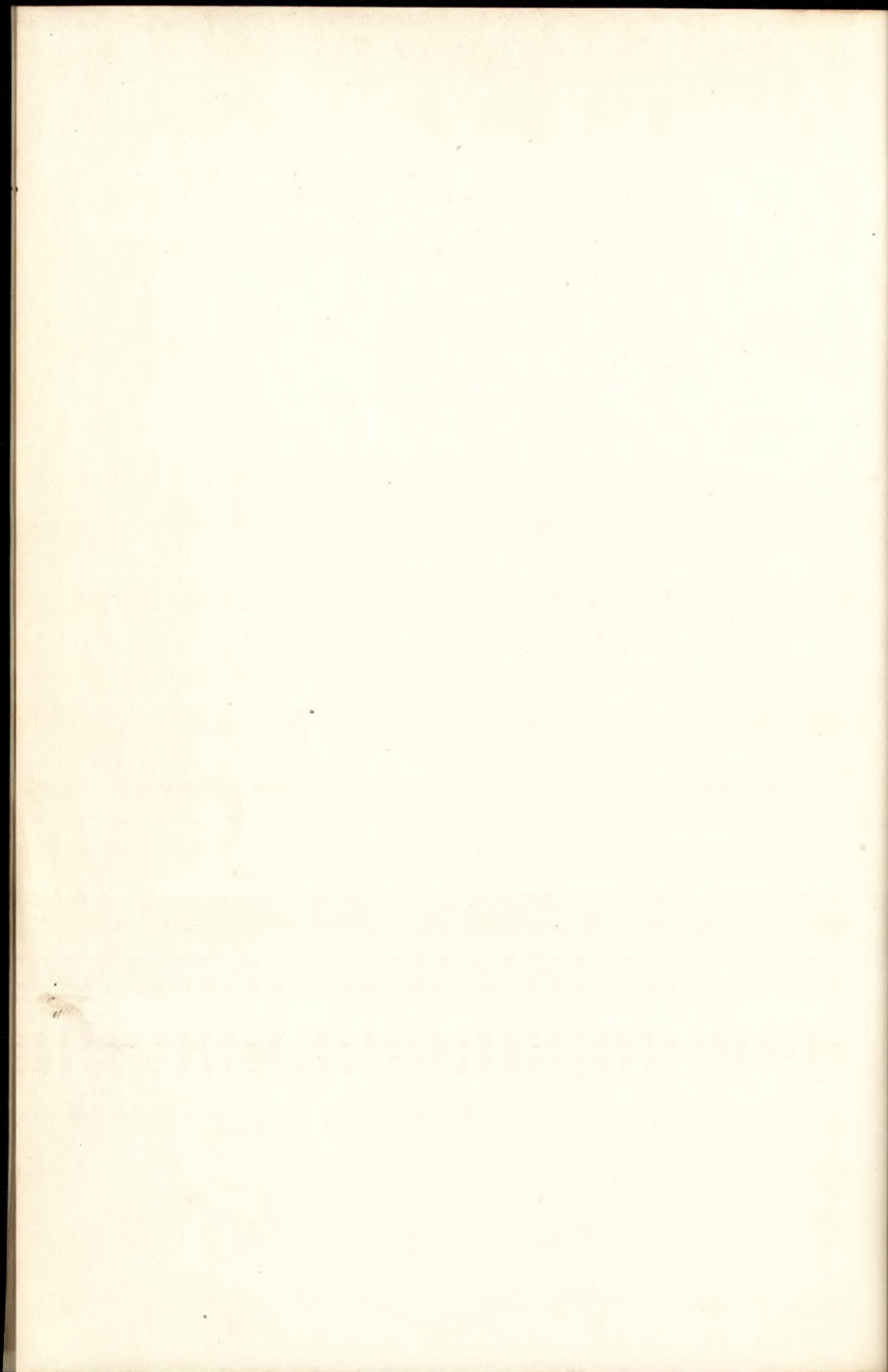
Och så gingo Nils och Märta in i det nya lif, som väntade dem, och som ett vänligt öde lagt öppet framför dem.

SLUT PÅ ANDRA DELEN.

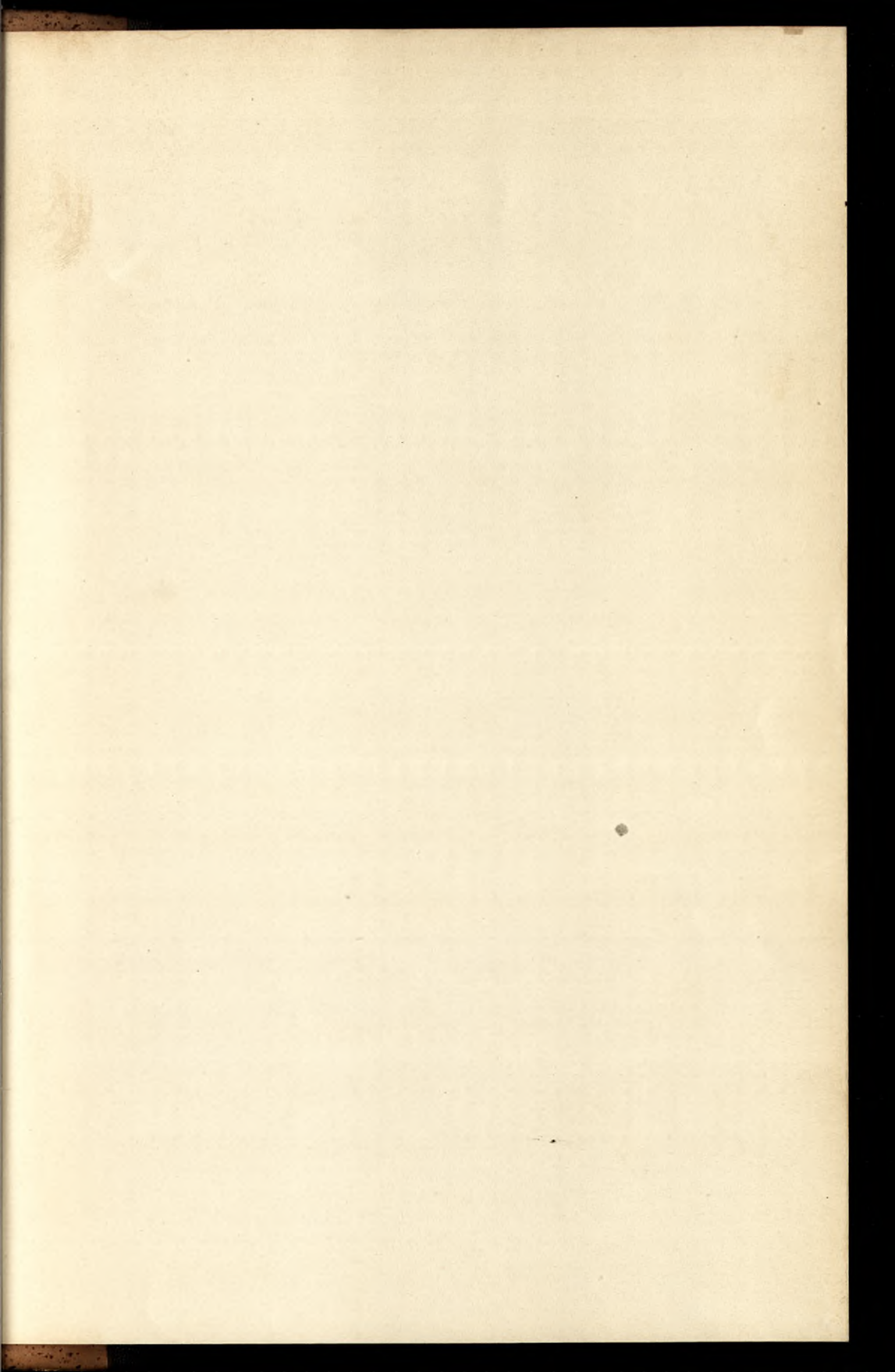

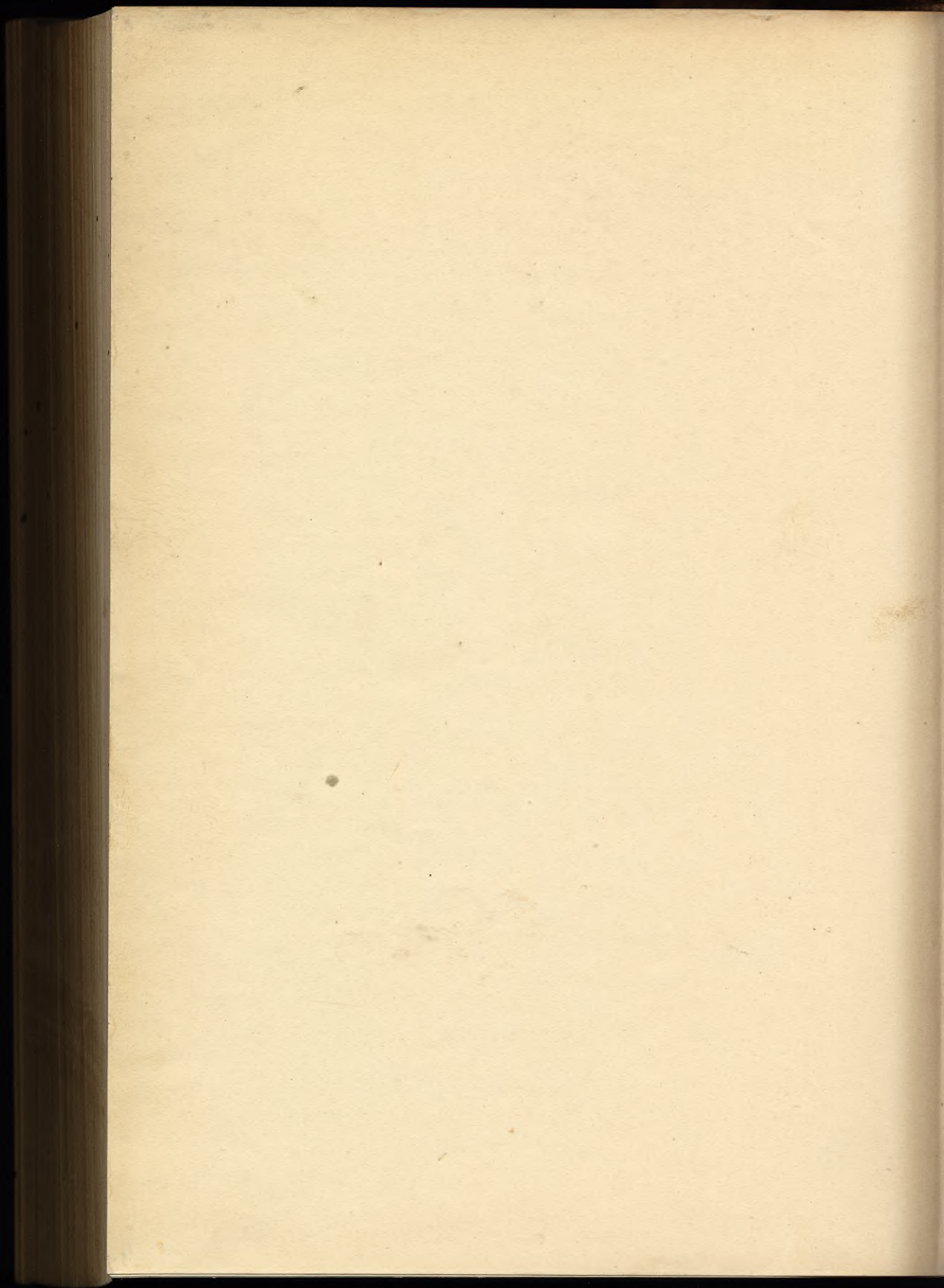
ANDRA DELENS INNEHÅLL.

Karin.....	Sid.	3
Fadermord	»	24
Sista resan	»	118
Fem kronor.....	»	137
Ett resultat	»	143
För att lära sig något	»	155
Bort	»	162
Huru tjugo man fångade två hvalfiskar.....	»	210
En episod från skären.....	»	221
En smålänning	»	232
I gamla dagar.....	»	252
Stilla död	»	258
Fattigt folk	»	260
Det yttersta skäret	»	265

6000121656

Göteborgs universitetsbibliotek

